ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
1
DIMANCHE
1er JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·310
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.310

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՜ՌՔ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻՆ

(Հերոսամարտի 60ամեակին առթիւ)

——— Ը ———

Այն պահուն երբ ազգովին կը խոնարհինք մեր սրբազան նահատակներու յիշատակին առջեւ, պէտք չէ մոռնանք մեր հերոսական քաղաքները, որոնք հայկական աննախընթաց մարտիրոսագրութեան ողբերգական օրերուն ծառացան ցեղասպանին դէմ և փրկեցին Հայուն պատիւը:

Ազատատենչ Հայութիւնը յաւէտ երախտապարտ է դիւցազնամարտ կերտող իր զաւակներուն, որոնք տարբեր յեղափոխութիւն յետին անհաւասար կռիւի մէջ նետուեցան՝ զէն ի ձեռին պաշտպանելու համար ազգին ֆիզիքական գոյութիւնը: Անոնք գիտակցօրէն դիմեցին դէպի ստոյգ մահ, նախընտրելով քաջերու պէս մեռնիլ եւ արժանանալ հերոսի լուսապսակին:

Վասպուրական, Տարօն, Եդեսիա, Մուսա Լեռ, Շապին Գարահիսար, Ակռաղ, Ֆընտըճաք, Զէյթուն, Մարաշ, Այնթապ, Հաճըն, եւայլն Հայոց ժամանակակից պատմութեան ճակատագրական օրերուն ինքնապաշտպանութեան օրհասական կռիւներ մղեցին մէկ-մինակ, նախնական անբաւարար զէնքերով, առանց արտաքին օգնութեան, ընդդէմ թնդանօթներով ու գնդացիրներով զինուած կանոնաւոր բանակներու եւ ջարդարար ու աւարառու պատուղէն խուժաններու:

Հայկական նահանգներու մէջ ահուսարսափի մթնոլորտ մըն էր ստեղծուած 1914ի աշունէն սկսեալ: Յուլիս 21ի (Հ. Տ.) ընդհանուր զօրակոչէն օգտուելով, Թուրք իշխանութիւնները զէնքի տակ կ'առնէին բոլոր հայ երիտասարդները եւ բանուորական վաշտերը կը ղրկէին զանոնք սեւ աշխատանքի համար: Ցեստագային առնումէ հազարաւորներ նենգօրէն պիտի նահատակուէին:

Ահազանգը հնչեց, երբ Կարնոյ ճամբուն վրայ դաւադրօրէն սպաննուեցաւ Երզնկայի առաջնորդ Սահակ Ծ. Վրդ. Օտապաշեան, Սեբաստիոյ ջարդարար կուսակալ Մուամմէրի հրահանգով: Ցնցուեցաւ Պոլսոյ Հայութիւնը իր Պատրիարքարանով եւ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովով: Մեծ Եղեռնի նախավկան էր արմաշական այս երիտասարդ վարդապետը:

Հայաբնակ գիւղերն ու աւանները զըրկուած զինուորական տարիք ունեցող այր մարդերէ՝ յաճախակի յարձակումներու կ'ենթարկուէին Թուրք ու քիւրտ պաշըպօզուքներու կողմէ, քաջալերութեամբ կառավարութեան:

1915 Մայիսին սկսան տարագրել Թըրքահայաստանի Հայութիւնը:

Կարգը եկաւ Շապին Գարահիսարի: Ցեղասպանը առաջին հարուածը տուաւ Թեմին առաջնորդ Վաղինակ Վրդ. Թորիկեանի, որ նենգօրէն կառավարական պալատը հրաւիրուելով ձերբակալուեցաւ եւ դէպի Անդրէաս ճամբուն վրայ նահատակուեցաւ իրեն ընկերակցող ոստիկանզինուորներու կողմէ:

1915 Յունիս 2/15ին սկսաւ գործադըրուիլ ցեղասպանութեան դաւադիր ծրագիրը Շապին Գարահիսարի մէջ: Բանտէն յատկապէս արձակուած աւազակ մը՝ Քէլ Հասան՝ պետական արդիական զէնքերով սպառազէն երկու հարիւր մոլեռանդ ջարդարարներու գըլուխն անցած՝ ահուսարսափի կը մատնէ քաղաքը՝ ձերբակալելով եւ բանտարկելով աչքի զարնող Հայերը: Ոստիկանները տակնուվրայ կ'ընեն շուկան, կողոպտելով Հայոց խանութները: Լուր կը ստացուի, որ Անդրէասի երեւելի Հայերը սպաննուած են եւ բնակիչները տարագրուած:

Անկասկած նոյն ճակատագիրը կը սպասէր իրենց: Արդէն կառավարութիւնը հաւաքած էր Հայերու զէնքերը:

Շապին Գարահիսար ծննդավայրն էր ազգային հերոս Անդրանիկի եւ բազմաթիւ ականաւոր յեղափոխականներու:

Յունիս 3/16ին, երբ Թուրքերը ազդանշանը կուտան համազարկներով քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը, եկեղեցւոյ եւ Բերդի թաղերու Հայերը անմիջապէս թաքստոցներէն հանելով զէնքերը, կը կազմակերպեն գլխաւոր թաղերու ինքնապաշտպանութիւնը: Բոլորը մէկ սիրտ մէկ հոգի միացած էին դարաւոր դահիճին դէմ: Կիները հերոսաբար կ'աջակցէին մարտիկներուն: Կը կազմուի Զինուորական Մարմին մը:

Հրդեհը աւերներ կը գործէր քաղաքին մէջ՝ հասնելով մինչեւ Հայոց թաղերը, ուր մարդիկ ենթարկուած էին շնչահեղձ ըլլալու վտանգին:

Յունիս 6/19ին Թուրքերը կը փորձեն յառաջանալ դէպի Բերդը: Հայերը կ'արգիլեն:

Ու կը հնչէ Զինուորական Մարմնի կարգախօսը, — Դէպի՛ Բերդ:

Հայութիւնը միահամուռ իր ամբողջ պաշարով ու զինամթերքով, մարտիկներու պաշտպանութեան տակ բերդ կը բարձրանայ երեկոյեան, երբ մուխը ծածկած էր ճամբան եւ հովը դէպի Թրքական թաղերն էր դարձուցած հրդեհը: Մոխիրի կը վերածուէր քաղաքը:

Բերդ ապաստաներ էին 5062 Հայ, 1500ը արական սեռէ: Կռուելու ընդունակներու թիւն էր 250 միայն: Զորս հարիւր երիտասարդներ կոտորուեր էին Թուրքերուն կողմէ հերոսամարտին նախորդող մէկ ամսուան ընթացքին: Բերդ փոխադրուած պաշարը բաւարար չէր երկարատեւ պաշարումի համար: Մասնաւորաբար դըժուար էր ջուր հայթայթել: Ջրամբարները ենթակայ էին Թուրքերու կրակին: Հայերն ունէին շուրջ 150 գերմանական մաուզէր, 50 քարապին եւ հին ձեւի «այնալը», ինչպէս նաեւ քանի մը տասնեակ վեցհարուածեան ատրճանակներ եւ 80 ձեռնառումբեր:

Այսքան տկար միջոցներով արծուեբոյնին մէջ պատսպարուած Գարահիսարցին ամբողջ 25 օր դիւցազնօրէն կուրծք տուաւ ցեղասպանին թնդանօթի հարուածներուն: Քաջաբար մերժեց երիցս կրկնուած առաջարկները անձնատուութեան եւ զէնքերը յանձնելու մասին: Ռազմիկները քանի մը տասնեակ զոհեր տուին: Տասնապատիկ աւելի կորուստ ունեցան Թուրքերը:

Ու երբ պաշար ու ռազմանիւթ սպառեցան, «մահուան լեգէոն»ը, — շուրջ հազար հոգի, — բերդի դռնէն յարձակելով կը ճեղքէ Թրքական դիրքերը: Գիրկընդխառն կռիւներուն կը զոհուին աւելի քան հարիւր հայ ռազմիկներ: Ազատողները ամբողջ երկու տարի դժնդակ պայմաններու տակ հրոսակային կռիւներ կը մղեն լեռներու մէջ: Ի վերջոյ բոլորն ալ նահատակի լուսապսակին կ'արժանանան:

Բերդը գրաւելով Յունիս 28/10 Յուլիսին, արիւնարբու Թուրքերը անպաշտպան ու անմեղ Հայերը առարկայ կը դարձնեն իրենց վրիժառութեան:

Չմոռնա՛նք, որ վաթսուն տարի առաջ Գարահիսարցին իր դիւցազնամարտով փրկեց Հայուն պատիւը:

Փա՜ռք Շապին Գարահիսարին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Քանի մը տողով

ՔԱՐԱՄԷ դժուարութեանց կը բախի Լիբանանի նոր դահլիճը կազմելու համար: Ծումպլաթ եւ Հաֆէզ, մահմետական ձախ երկու պարագլուխները չեն ուզեր որ Ֆալանժիստները (քրիստոնեայ աջ) մաս կազմեն նոր դահլիճին, նկատի առնելով իրենց դերը վերջին դէպքերուն մէջ: Ասկէ զատ թերթերը կը վկայեն որ խուճապի մթնոլորտ մը միշտ կը տիրէ Պէյրութի վրայ եւ ասիկա հետեւանք է մանաւանդ զոհերուն հրատարակուած նըկարներուն, ուր կը պարզուին անդամահատուած մարմիններ:

ԹՈՒՐՔԻԱ տրամադիր է ֆրանսական Միրաժ օդանաւեր գնելու եւ այդ ուղղութեամբ շփումներ ստեղծուած են Անգարայի եւ Մարսէլ Տասոյի ներկայացուցիչներու միջեւ: Այս վերջինները զանազան առաջարկներ ըրած են: Ֆրանսայի տեսակէտն այն է որ ասիկա քաղաքական բնոյթ չունի եւ զուտ առեւտրական հարց մըն է, ինչպէս յայտնած էր Արտաքին Նախարար Սօվանեարկ Թրքական թերթի մը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ կը հանդարտի բայց նոր անջրպետ մը բացաւ Ֆրանսայի Համայնավար եւ Ընկերվարական կուսակցութեանց միջեւ: Ընկերվարական շաբաթաթերթ՝ Իւնիթէի մէջ, Քլօտ Էսթիէ եւ Միթերան դիրք կը բռնէին Ռեփուպլիքա թերթին հարցին մէջ եւ կը գտնէին որ համայնավարները «նեղը մնացած են,» այս խնդրին մէջ: Եւ բացէ ի բաց կասկած կը յայտնուէր Ֆրանսայի համայնավարներուն ժողովրդավար ըմբռնումին հանդէպ: Համայնավար «սպայակոյտը» շատ վրդովուած է այս մեղադրանքէն եւ ծանր յարձակումի անցած: Փօլ Լօրան կը յայտարարէր թէ Միթերան իշխանութեան հակահամայնավար պայքարին կը մասնակցի: Եւ Շաբաթ առտու, Իւմանիթէ երկար կը գրադի այս խնդրով, հաստատելով թէ համայնավարները կողմնակից են կարծիքներու զանազանութեան եւ կուսակցութեանց բազմաւորութեան: Կը հրատարակէ նաեւ Լօրանի յայտարարութիւնը:

ՄԻՇԷԼ ՍԻՄՈՆ ֆրանսական շարժարուեստի մեծ դէմքերէն մէկը, մեռաւ առջի օր, 80 տարեկանին: Ծնած էր Ժընեւ: Առաջին անգամ զինքը բեմ հանողը եղած է Ժորժ Փիթոյէֆ, փոքրիկ դերի մը մէջ, նախապէս ամէն արհեստ ըրած էր՝ կոփամարտ, լուսանկարիչ, եւն., եւն.: 150 ֆիլմ դարձուցած է եւ 40 թատերգութեանց մէջ խաղացած: Իբրեւ մարդ տարօրինակ մէկն էր, որ բազմաթիւ կենդանիներու հետ կ'ապրէր եւ վրէժխնդրութեամբ լեցուած էր բոլորին նկատմամբ: Մէկ զաւակ ունէր, մանչ մը 58 տարեկան, ան ալ դերասան որ Ժընեւ կ'ապրի:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները կը ծաւալին Ֆրանսայի մէջ: Երկաթուղիէն ետք, մեթրօն է որ շաբթուս մէջ, «շրջուն» գործադուլներ պիտի ընէ, թղթատարը, գլխաւորաբար Փարի-Պրիւնի կեդրոնը չի բանիր եւ անկանոնութիւնները կը շատնան:

ՓԱՐԻԶԻԷՆ – ԼԻՊԵՌԷ չկրցաւ լոյս տեսնել Շաբաթ օր, Պելժիա, ուր կը հրատարակուի տասը օրէ, պելժիական սենտիքաները զօրավիգ կենալով ֆրանսականին, որոշեցին չհրատարակել թերթը:

ՃԻՊՈՒԹԻԻ մէջ 11 հոգի մեռած եւ աւելի քան 200 հոգի ալ վիրաւորուած է անցեալ շաբթուան ընթացքին, երբ արիւնալի բախումներ ծայր տուին Աֆար եւ Իսա ցեղախումբերու միջեւ: Ֆրանսայէն 200 պահակազօրք ղրկուած է Ճիպութի՝ անդորրութեան պահպանման համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 26)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՔՈՒՊԱՅԻ ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ՀԵՏ

Քանի մը օրով Երեւան այցելած է Քուպայի Գրողներու եւ Արուեստագէտներու Ազգ. Միութեան երաժշտական բաժնի նախագահ, երգահան եւ խմբավար Ռ. Ֆերրէր: Այցելած է մայրաքաղաքին երաժշտական օճախները, հանդիպումներ ունեցած է հայ երգահաններու հետ, ունկնդրած է անոնց ստեղծագործութիւններ:

Ռ. Ֆերրէր նկատել տուած է, թէ բացի Արամ Խաչատրեանի երաժշտութենէն, Քուպայի մէջ գրեթէ ծանօթ չեն այլ հայ երգահաններու գործերուն: «Սակայն ես հոս առիթ ունեցայ ունկնդրելու ու – շադրաւ շատ ստեղծագործութիւններ, որոնք, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութիւն կրնան ստեղծել մեր երկրին մէջ»:

Երգահանը յատկապէս յիշատակած է Եդ. Միրզոյեանի համանուագը, Ադամ Խուդոյեանի թաւջութակի քոնչերթօն, Ալ. Աճէմեանի երգերու շարքը՝ Թլկուրանցիի խօսքերով եւ այլ ստեղծագործութիւններ: Ջանանք մտադիր է ներկայացնել քուպացի երաժշտասէրներուն:

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Թիֆլիսի մէջ Մայիս 22ին բացումը կատարուած է «Անդրկովկասեան երաժըշտական գարուն» փառատօնին, որուն յայտագիրը կազմուած է Ազրբէջանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի երգահաններու ստեղծագործութիւններէ, ինչպէս նաեւ ժողովրդական երգերէ: Բացումին Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու միացեալ սէմֆոնիք նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Արամ Խաչատրեանի, նուագած է այս վերջինոյն «Ցնծութեան Ներբողը»:

×

«ՀԱՂԱՐԾԻՆ» ՊԱՆԴՈԿԸ

Դիլիջանի մուտքին վարդագոյն տուֆէ եռայարկ պանդոկ մը շինուած է «Հաղարծին» անունով: Ասիկա ինքնաշարժով ճամբորդողներու պիտի ծառայէ, անոնց որոնք մէկ-երկու օրով կ'ուզեն հանդըստանալ Դիլիջանի մէջ: Պանդոկը կրնայ ընդունիլ 100 ճամբորդ:

×

Մ. ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նոր Զէյթուն թաղի «Միսաք Մանուշեան» դպրոցի աշակերտները հանդէս մը սարքած են ի յիշատակ Մ. Մանուշեանի: Աշակերտները ֆրանսերէն արտասանած են ֆրանսացի բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններ, Թումանեանի եւ Իսահակեանի ֆրանսերէնի թարգմանուած բանաստեղծութիւններ:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան «Յառաջ»ի թըւականը պէտք է ըլլար՝ ՇԱԲԱԹ, Մայիս 31 եւ ոչ անշուշտ ՈՒՐԲԱԹ, Մայիս 31, ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբերաբար պէտք է ճշդած ըլլան:

ԴԱՌՆԱՑԱԾ ՍՐՏՈՎ ՈՒ ՎՇՏԱՀԱՐ
ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԳՐԵՑ՝

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Շապին Գարահիսար, բարձրաբերձ գօրշ լեռներով շրջապատուած եւ պատուածներու ստորոտը փռուած իր պատմական բերդով շատ գեղեցիկ քաղաք մըն էր։ Ծննդավայրը՝ Ազգ. Հերոս Զօր. Անդրանիկի, քաջամարտիկն ու աննման Ղուկաս Ազրօր, անվեհեր եւ դմայլելին Հիւսիւեան Վահանի, բազմաչարչար գիտնական Թորոս Թորամանեանի, ինչպէս եւ շատ մը ուրիշ մեծ ու փոքր հերոսներու, որոնց խնկելի յիշատակին համար է որ այս տողերը կը գրուին։

«Նուէր անոնց՝ որոնք մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն շքեղ էջերը գրեցին իրենց արիւնով» կը գրէ Արամ Հայկազ, «Շ. Գարահիսար եւ իր Հերոսամարտը» գրքին առաջին էջին վրայ։

Երբ սոյն տողերը կը կարդաս, այլեւս հարկ չես տեսներ շարունակել գրելու, այնքան որ այդ քանի մը պարզ բառերով շաղկապուած պատկերաւոր եւ խորհրդանշող պարբերութիւնը ինքնին՝ ամբողջ պատմութիւն մը կը խտացնէ իր մէջ։

Եւ սակայն, պարտականութեան հրաւէր կարդացող ներքին ձայն մը զգայնել կուտայ մեզի թէ, Վաթսունամեակի հանգիսաւոր եւ բացառիկ այս հանգրուանին, տուրք մը ունինք հատուցանելիք, որովհետեւ, այդ պատմութիւնը իրենց արիւնով գրողներուն թիւն ալ բազում եւ անհամար եղաւ 1915ին, ու հայ ժողովուրդը կորսնցուց աւելի քան մէկուկէս միլիոն իր զաւակներէն, որոնք անգթօրէն ջարդուեցան հրէշածին ղաղաններու մահասարսուռ հարուածներուն տակ։

1915ի անորակելի աղէտէն մազապուրծ ազատած Ապրիլեան սերունդը, որքան ալ ճնշուած ըլլայ առօրեայ հոգերով, չի կրնար որեւէ պատճառով չկատարել Ապրիլեան ոգեկոչումի եւ ուխտի այս օրերուն, իր նուիրական պարտականութիւնը հանդէպ մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան խողխողուեցան, բարբարոս բռնակալութեան մը ճիրաններուն մէջ, եւ ինկան անթաղ ու անշիրիմ ազատութեան վսեմ գաղափարի ճամբուն վրայ։ Եւ այս հաւատարմութիւնը ահա՛ կը շարունակուի 60 տարիներէ ի վեր ամբողջ Հայութեան կողմէ։

Որքան սրտապնդիչ է հանդիսատես ըլլալ, համազգային այս ընդհ. շարժումին, որուն ազդանշանը տուաւ մեր հայ կուսակցութեանց միացեալ ճակատի հայրենաշունչ կոչը, որպէսզի, բոլոր գաղութներու մէջ, միակամ ու միահամուռ ջանքերով կազմակերպուէին, յիշատակ ոգեկոչող Ապրիլեան Ուխտի հանդիսութիւնները։

Արդարեւ, հայրենիքէն սկսեալ, աշխարհի ցան ու ցրիւ Հայութիւնը ամենայն պարտաճանաչութեամբ ու երկիւղածութեամբ տօնեց մեր նահատակներուն նուիրուած այդ Ուխտի Օրը։ Ո՛չ միայն այդ՝ արձագանգը ըլլալով. «ալեկոծեց» նոյնպէս շատ մը օտար շրջանակներու հանրային կարծիքն ու զանազան անձնաւորութեանց սրտերը, որոնք եւս չզլացան իրենց խօսքով կամ գրիչով խորհրդածելու եւ ի հարկին դատապարտելու, 20րդ. դարու քաղաքակրթութեան Աբատը հանդիսացող հայկական ողբերգութիւնը։

Աւելի քան հրամհանգիչ պէտք է ըլլայ այս օրինակելի երեւոյթը մեր Նոր Սերունդին համար, որու ուսերուն վրայ կը ծանրանայ այսուհետեւ Հայ Դատի հետապնդման սրբազան գործը, եւ այս ուղղութեամբ մեծ պատասխանատուութիւն մը ունի, շարունակելու համար այն՝ ինչոր այլեւս իրենց մեծերը ի վիճակի պիտի չըլլան յարատեւելու իրենց ալեւորութեան մէջ։ Մանաւանդ որ՝ ո՛վ հայ երիտասարդներ, գիտցէք որ ձեր երէցներուն վըրայ, դուք ունեցաք եւ ունիք բազմապիսի առաւելութիւններ, որոնցմէ, դժբախտաբար, ձեր հայրերը զրկուած մնացին։ Յիշեցէք նաեւ՝ որ շատ մը ուրիշ շնորհներով ալ օժտուած էք ,առիկա՝ ձեր հայրերուն եւ մայրերուն արժանաւոր զաւակներն ըլլալու բախտն է, որոնց բազում զոհողութիւններուն շնորհիւ է որ տեղ մըն էք հասած ,այսօր։

Ինչպէս ընտանեկան, նոյնպէս եւ հանրային կեանքի մէջ կատարուած որեւէ պարտականութիւն, փոխադարձ պարտականութիւն կը պահանջէ։ Ուրեմն, սիրելի երիտասարդներ Հայոց Սփիւռքին, ինչպէս քանի մը տարիներէ ի վեր, եւ մանաւանդ այս 60ամեակին առթիւ ձեր ցոյց տուած յոյժ գովելի նախաձեռնութեան ոգին եւ գովասանքի արժանի ձեր թափած ջանքերը պէտք է շարունակուին, յարատեւեն առանց ընկրկումի մինչեւ մեր Ազգ. Դատի իրագործում։

Երէկ, Ապրիլ 24ի 60րդ. տարեդարձն էր որ տօնուեցաւ ամէն տեղ ուր Հայութեան շունչը կը սաւառնի։

Այսօր, Յունիս 2, Շ. Գարահիսարի հերոսամարտին տարեդարձն է, ինչպէս, ուրիշ շատ մը հերոսամարտերուն՝ որոնք ըստ իրենց պատշաճ թուականին տօնուեցան եւ թերեւս դեռ պիտի տօնուին հետզհետէ։

Երբ, զանազան քաղաքներու մէջ տեղի ունեցող հերոսամարտերը կը վերյիշենք, մեր միտքն եւ ուշադրութիւնը անմիջապէս կը կեդրոնանան եւ կը զօդուին Ապրիլեան ահաւոր դէպքերուն հետ։ Որովհետեւ մէկը միւսին ծնունդն ըլլալով զիրար լրացնող ամբողջութիւն մը կը կազմեն։

Նոյն խոէջալին շուրջ մղուած բուռն պայքարն ու մարտնչումներն են, որ առիթ տուին Ապրիլեան ողբերգութեան, եւ այդ դէպքերու մահադոյժ առիթովն է նաեւ՝ որ գոյութիւն ստացան շատ մը հերոսամարտեր, իբրեւ մի՛ակ միջոցը՝ հայ ժողովուրդին ինչքի, իրաւունքի եւ մանաւանդ պատիւի պաշտպանութեան համար։ Հայը, ուր որ կրցաւ ինքնապաշտպանութեան դիմեց մահուան դէմ գերմարդկային պայքար մղելով, որովհետեւ Հայուն համար արհաւիրքի այդ սեւ օրերուն պատիւ փրկելու զգացումը շա՛տ աւել զօրաւոր էր, քան երկիւղի զգացումը մահուան դէմ։

Այո՛, ինքնապաշտպանութիւնը միակ միջոցը եղաւ արիւնարբու թշնամին դէմ դնելու համար, գիտնալով հանդերձ թէ վերջը՝ անապարոյն մահն է որ դարանակալ պիտի սպասէր...։ Եթէ նոյնիսկ ինքնապաշտպանութեան դիմած չըլլար, հայ ժողովուրդին համար ուրիշ ելք եւ ապաւէն չկար, հաւասարապէս պիտի ջարդուէր, ինչպէս յետագայ դէպքերը եկան հաստատելու։ Եւ օրերով, շաբաթներով ու ամիսներով Տէր-Զօրի անսահման անապատներու կիզիչ արեւին տակ հազարաւոր բազմութիւններ ճենճերեցան անհատնում...։

Դժբախտաբար, կարելի չեղաւ ընդհ. զանգուածային ինքնապաշտպանութեան սրբազան գործը կազմակերպել ամբողջ Թուրքիոյ անսահման տարածութեանց վրայ ապրող Հայութեան հետ։

Արհաւիրքի սարսռազդեցիկ այդ օրերէն ի վեր անցեր են վեց տասնամեակներ եւ, ամէն տարեդարձի ինքնամփոփ ու հաւատարիմ, ոգալով կ'ողբանք մեր բիւրաւոր նահատակներուն անդարմանելի կորուստը, որոնք գիտակցաբար մահացան, որովհետեւ, ամէն բանէ աւելի համոզուած էին եւ հաւատարիմ մնացին իրենց խոէջալին ու սրբազան Ուխտին։ Եւ, վաթսուն տարիներէ ի վեր, հնցած ու մաշած բառերն անգամ, կարծես, այս եւ նման առիթներով թռիչք կ'առնեն, նոր իմաստ կը ստանան ու կը վերանորոգուի մեր կամքն ու ոգին թարմացած ներշնչումներով, ըսելու համար մեր անմահներուն, որ իրենք չեն մոռցուած եւ պիտի յիշուին միշտ ու յաւիտեան, որովհետեւ իրենց ուխտն ու խոէջալը մերն է նաեւ, այսօր։ Այո, մերն է, վասնզի չենք կրնար մոռնալ այն ահաւոր փոթորիկը, որ պայթեցաւ հայ ժողովուրդին գլխուն, որու նմանը մարդկային պատմութիւնն իսկ չէ արձանագրած։

Թո՛ղ Թուրքը՝ դեռ շարունակէ անպատկառօրէն ուրանալ իր գործած ոճիրը։ Աբար աշխարհին առջեւ ծիծաղելի դառնալու աստիճան։

Աշխարհակալութեան զգուելի ախտէն վարակուած ազգեր, համաշխարհային պատերազմի միջոցին ականատես եւ հանդիսատես ըլլալով Հայ ցեղի բնաջնջումին, քար լռութիւն պահելով ձգեցին որ Հայը կոտորուի, արմատախիլ ըլլայ իր հայրենիքի հողին վրայ եւ կործանուի ինքնատիպ ու մաքուր ամբողջ հի՜ն քաղաքակրթութիւն մը... այն ժամանակ ոչ մէկ Հայ չի կրնար լուռ ըմբոստութիւն մը չզգալ եւ աւելի բուռն ջանք չթափել վերապրելու համար։ (Թո՛ղ ասոր պատասխանը, հայաստանցի մեր եղբայրները տան...։) 1

Արդարեւ, Ապրիլ ամսոյ քստմնելի այդ օրերուն է, որ անպատուուեցաւ ո՛չ միայն հայ ազգին՝ այլ ամբողջ մարդկութեան սեփականութիւնը եղող անմեղ երախայութիւնը, կնոջական պատիւը, մայրութիւնը, պատկառելի ծերութիւնը եւ վերջապէս բոլոր այն ազնիւ պատկերները, որոնք մարդը կը զատորոշեն վայրի գազանէն...։

Եւ, քաղաքակիրթ աշխարհը չքացած մնաց հազարաւոր անմեղներու խողխողումին առջեւ, որոնց տանջանքները հասան սանդարամետային չափերու։ Անոնց մասին անդրադառնալն իսկ այսօր, սոսկում կ'ազդէ մեզի. մեր միտքն ալ, երեւակայութիւնն ալ, գրիչն ալ կ'անճրկին պահ մը թուղթին յանձնելու մեր հոգեկան խոհերն ու յոյզերը։ Եւ արդէն, մարդկային ո՞ր գրիչը ի զօրու պիտի ըլլար արտացոլացնելու ճիւաղային այդ ջարդերու քստմնելի եղերապատկերները։

Այսպէս, Յունիսեան սեւ առաւօտ մըն էր, երբ գալիք աղետալի դէպքերու ազդանշանը տրուեցաւ ,որ մթնոլորտը պիտի մթագնէր, սիրտերը պիտի ալեկոծուէին, եւ, Գարահիսարի հայ բնակչութիւնը սարսափի պիտի մատնուէր։ Ի՞նչ պէտք էր ընել ուրեմն, մահուան սպառնալիքով յղի օրհասական այդ պահուն, եթէ ոչ՝ ինքնապաշտպանութեան դիմելով, անհաւասար ուժերու դէմ մարտնչիլ եւ մահու – կենաց սրբազան կռիւը մղել։ Ինչ որ պատահեցաւ եւ ամբողջ բնակչութիւնը արթուն եւ հայրենասէր ղեկավարներու հսկողութեան ներքեւ, նախապէս ծրագրուած՝ մէկ գիշերուան մէջ բերդը գըրաւեց եւ 28 օրերու ընթացքին քաջաբար կռուելով իր հերոսամարտը կերտեց։ Հետեւանքը, աւա՛ղ, ծանօթ է բոլորիս, քանի որ Թուրքիոյ ամբողջ Հայութիւնը ենթարկուեցաւ ու ապրեցաւ արհաւիրքի դժոխային նոյն վայրկեանները։

Ուրեմն, զէնքերը վար դրուեցան, ահասարսափ մթնոլորտի մը մէջ յաջորդեց թրքաբարոյ ջարդն ու կոտորածը, թալանն ու աքսորը, որ մահ կը նշանակէր։ Ի՞նչպէս կարելի էր թիւով գերազանց

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ուստի պաշտպանին պաշտօնը պէտք է նոյնիսկ տեղի տայ մարդկային պարտականութեան առջեւ, այն է՝ չմոլորեցնել ձեզ, որպէսզի անարդար որոշում մը չտաք։ Բայց երբ ներքին համոզումով այդ մարդը պէտք է անպարտ արձակուի, եւ երբ իրաւաբանն ալ անոր ներկայ է, որ ձեզ ըսէ, թէ այդ համաձայն է նաեւ ամենախիստ իրաւունքին, այն ատեն պարտականութիւն կը դառնայ տալ այս բացատրութիւնները՝ վերցնելու համար երեւութապէս գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները։

Ըսի ձեզի, որ հարցաթերթը կը հարցնէ. «Յանցաւո՞ր է ամբաստանեալը...» ու կը կրկնեմ, որ «յանցաւոր» բառին մէջ կան շարք մը պարագաներ, որոնք կ'ընդգրկեն ամբողջ պատժական օրինագիրքը։

Մեր պատժական օրինագիրքը ունի ընդհանուր եւ յատուկ մաս. այս վերջինս կը վերաբերի յանցանքներու տեսակներուն՝ սպանութեան, խարէութեան, գողութեան եւայլն։ Այդտեղ յօդուածի մը մէջ յիշուած է. «Այն անձը, որ մարդ մը կը սպաննէ դիտաւորեալ կերպով եւայլն, ինքզինքը յանցաւոր կը դարձնէ սպանութեան համար»։ Բայց կայ ընդհանուր մաս մը եւս, որ գրուած է առանձին յանցանքներէ առաջ, եւ որ ամէն մասնաւոր հարցերու կը յարմարի եւ այդ պատճառով ալ ամէն անգամ չի կրկնուիր։

Այդ ընդհանուր մասին երկրորդ յօդուածը կ'որոշէ, թէ ոչ ոք կրնայ պատժուիլ, եթէ նոյն յանցանքին համար առաջուընէ պատիժ նշանակուած չէ։ Առանձին յանցանքի համար որոշուած պատիժը կ'երեւայ ընդհանուր եւ յատուկ մասերէն։ Ընդհանուր մասը կը պարունակէ միայն քանի մը յօդուած, որոնք ա՛յսօրուան որոշումին համար վճռական են. եւ ինչպէս իմացաք տեղի ունեցած հակաճառութիւններէն, ատոնք այն առանձին վիճելի կէտերն են, որոնք ենթակայ են ձեր նկատառութեան։

Ընդհանուր մասի 51րդ յօդուածը կը հրահանգէ, թէ որոշ պարագաներու մէջ պատժելի գործողութիւն չկայ, եթէ նոյնիսկ անհատ մը կատարած է յատուկ մասին մէջ յիշուած յանցանքներէն մէկը կամ միւսը, այն է՝ գողութիւն, սպանութիւն եւայլն։ Ատիկա այն յօդուածն է, որ կը զբաղի յանցանքի հեղինակին մտաւոր յատկութիւններովը։ Երկու յօդուածէ ետք կուգայ նման յօդուած մը եւս, որուն նիւթն է ստիպողական ինքնապաշտպանութիւնը։

Ստիպողական ինքնապաշտպանութիւն ըսելով կը հասկցուի՝ յարձակման մը դէմ դնելը. բայց նոյն յօդուածին 3րդ հատուածին մէջ կ'ըսուի, որ եթէ նոյնիսկ ստիպողական ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնը գոյութիւն չէ ունեցեր, սակայն տուեալ անձնաւորութիւնը, երկիւղի եւ խուճապի մատնուելով՝ անցեր է ստիպողական ինքնապաշտպանութեան սահմանէն, այդ պարագային եւս ան ազատ կը մնայ պատիժէ։ Վերջը ես կրկին կը դառնամ այդ երկու յօդուածներուն, որովհետեւ անոնք են միայն, որ էական նշանակութիւն պիտի ունենան ձեր որոշումին համար։ Արդէն մատնանշուեցաւ, որ՝ ինչպէս կ'ըսէ 51րդ յօդուածի առաջին նախադասութիւնը՝ պատժելի գործողութիւն գոյութիւն չունի, եթէ հեղինակը այդ գործողութեան կատարման պահուն անգիտակից կացութեան մէջ է եղեր. եւ կամ, ինչպէս կ'աւելցնէ երկրորդ նախադասութիւնը՝ եթէ ան գործեր է մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարման մէջ։ Ուրեմն, միեւնոյն յօդուածին մէջ իրար հետ ձուլուած են երկու բոլորովին տարբեր բաներ — ծանր անգիտակցութիւն եւ մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարում։

Անշուշտ, կան դէպքեր, ուր այդ երկուքն ալ գոյութիւն ունին։ Ասիկա հաւանական է ներկայ պարագային։

Ներկայ պարագան, կ'ուզէի ըսել, կ'արդարացնէ ոչ թէ մէկ այլ երկու անպարտ արձակումներ, այնքա՛ն ցայտուն կերպով երեւան կուգան 51րդ յօդուածին մէջ յիշուած այդ երկու բաները եւս։

Վերը արդէն յիշուեցաւ, թէ նման խընդիրներու շուրջը տարակոյսներ կրնան ծագիլ։ Այն հարցին, թէ կատարուա՞ծ է արդեօք իրողութիւն մը, որ արդէն անցեալին մէջն է, զոր մարդ ինքը անձամբ չէ տեսեր ու չէ ապրեր — այդ հարցին ամէն մէկը կրնայ հաստատական կամ ժխտական պատասխան տալ. բայց պատասխանը կրնայ նաեւ այսպէս ըլլալ. «Ես այդ չեմ գիտեր»։

Եթէ, օրինակի համար, հարցնեն՝ թէ կատարուա՞ծ է արդեօք գիւտ մը, մէկը կրնայ ըսել. «Այո, ես այդ հաստատ գիտեմ». մէկ ուրիշը կրնայ որոշապէս յայտարարել. «Այդպիսի բան չկայ». երրորդ մըն ալ կրնայ խոստովանիլ. «Ես չեմ գիտեր, ես այդ խնդրով հետաքրքրուած չեմ»։ Ճիշդ նոյնն է եւ այս գործին մէջ։

(77 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ
ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

ԱԿՆԵՐԵՒ ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆ

Անվիճելի փաստեր կան, որոնց համաձայն բնաջնջումի ծրագիրը յղացուած էր թրքական կառավարութեան կողմէ եւ գործադրուած՝ կառավարական հրահանգներով: Իր յուշերուն մէջ, դեսպան Մորկընթաու կ'արձանագրէ բազմաթիւ խօսակցութիւններ Թալէաթի, Էնվէրի եւ թուրք այլ ղեկավարներու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ գործող գերմանացի պաշտօնատարներու հետ: Այդ խօսակցութիւնները յստակօրէն ցոյց կու տան, որ ջարդի ծրագիրը մշակուած էր պատերազմէն առաջ եւ գործադրուած՝ իբրեւ թրքական կառավարութեան պաշտօնական մէկ արարքը:

Թուրք խղճահար պաշտօնատար մը, Նայիմ պէյ, իր անձնական յուշերուն մէջ կը բերէ նոյնպէս պետական պատասխանատուութեան խօսուն փաստեր: Տրըւած հրահանգները, իրենց անգթութեամբ, գուրս են ամէն երեւակայութենէ:

Հրահանգ թիւ 691: Հալէպի Կուսակալին, 23 Նոյեմբեր 1915.

«Գաղտնի միջոցներով բնաջնջեցէ՛ք արեւելեան նահանգներու Հայերը, որոնք ձեր ձեռքը կ'անցնին»:

Ներքին նախարար ԹԱԼԷԱԹ

Հրահանգ թիւ 830, 25 Դեկտ. 1915.

«Հաւաքեցէ՛ք եւ պահեցէ՛ք միայն այն որբերը, որոնք չեն կրնար յիշել այն տանջանքները՝ որոնց ենթարկուեցան իրենց ծնողքները: Մնացեալները ղրկեցէ՛ք կարաւաններուն հետ»:

Ներքին նախարար՝ ԹԱԼԷԱԹ

Հրահանգ Հալէպի Կուսակալին, 16 Սեպտեմբեր 1915.

«Նախապէս հաղորդուած էր ձեզի որ կառավարութիւնը, Ճեմիէթի Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն կուսակցութեան Կոմիտէին հրահանգով որոշած էր ամբողջովին բնաջնջել Թուրքիոյ մէջ բնակող բոլոր Հայերը: Անոնք որ կ'ընդդիմանան այս հրահանգին եւ որոշումին, չեն կրնար մնալ Կայսրութեան պաշտօնէութեան կազմին մէջ: Պէտք է վերջ մը դնել անոնց գոյութեան, որքան ալ ոճրային ըլլան միջոցառումները, եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն պէտք է ընծայուի տարիքի, սեռի կամ խղճահարութեան նկատառումներու»:

Ներքին նախարար՝ ԹԱԼԷԱԹ

Վերոյիշեալ փաստերու կողքին, օրուան իշխանաւոր՝ Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն կուսակցութեան գաղտնի նիստերուն առնուած որոշումները, այդ շրջանի հիւպատոսական տեղեկագիրները, ականատեսներու բազմահատոր վկայութիւնները պատերազմական թղթակիցներու եւ պատմաբաններու գրութիւնները, ջարդերէն հրաշքով ազատած մարդոց բերած փաստերը, ինչպէս նաեւ պատերազմէն ետք թուրք ոճրագործները դատելու համար Պոլսոյ մէջ հաստատուած Զինուորական Ատեանին առջեւ Թուրքերու իսկ կողմէ ներկայացուած փաստերը՝ կու գան ապացուցանելու որ ջարդերն ու տեղահանութիւնները մաս կը կազմէին մայր ծրագրի մը, որուն նպատակն էր պարզապէս բնաջնջել թրքական գրաւման ենթակայ Հայաստանի թէ Օսմանեան կայսրութեան մնացեալ շրջաններու Հայերը, ինչպէս նաեւ Հայկական Հարցի վերջնական վերացումը:

Հետեւանքը եղաւ այն՝ որ Օսմանեան կայսրութեան մէջ բնակող երկուքուկէս միլիոն Հայութեան մէկուկէս միլիոնը վայրագաբար ջնջուեցաւ՝ ջարդերու, տեղահանութեանց, տանջանքի եւ սովի հետեւանքով:

Աւելին. Հայերու բոլոր ստացուածքները, շարժական թէ անշարժ, սեփական թէ համայնական, ենթարկուեցան ապօրինի բռնագրաւումի:

ՕՐԷՆՔԸ

Ցեղասպանութեան եւ ինչքերու ապօրինի բռնագրաւման դէմ՝ Միջազգային Օրէնքը յստակ տրամադրութիւններ ունի: Ցեղասպանութեան Ոճիրի Արգիլման եւ Պատժումի 1948ի Համաձայնագիրը (ուրիշներու կարգին՝ ստորագրուած եւ վաւերացուած Թուրքերու կողմէ), Միացեալ Ազգերու Ուխտին Մարդկային իրաւանց տրամադրութիւնները եւ 1948ի Մարդկային Իրաւանց Տիեզերական Յայտարարութիւնը՝ մէկ քանին են այդ տրամադրութիւններէն:

Տակաւին, 26 Նոյեմբեր 1968ին, Միացեալ Ազգերու Ընդհանուր Ժողովը Մարդկութեան դէմ գործուած Պատերազմական Ոճիրներու պարագային՝ որդեգրեց Իրաւական Սահմանափակումներու Անկիրարկելիութեան Համաձայնագիրը: Այս Համաձայնագրով, պետութիւնները տիեզերական ճանաչում եւ հաւանութիւն կը յայտնէին այն սկզբունքին, որուն համաձայն պատերազմական ոճիրներու եւ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու պատասխանատու ոճրագործները պէտք է ճչդուին, գտնուին եւ պատժուին, անկախաբար իրենց գործած արարքին թուականէն: Աւելին. Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւեալ Հայաստանի առընչութեամբ, միջազգային Օրէնքով եւ պատմական իրաւունքներու հիմամբ՝ Հայերը իրաւական եւ վաւերական պահանջատիրութիւն ունին.— Հայերը այդ հողերուն վրայ դարերով ապրած են՝ թէ իբրեւ բնիկներ եւ թէ իբրեւ կազմակերպուած պետութիւն, Օսմանցի Թուրքերու կողմէ անոնց գրաւումէն շատ առաջ: Աւելի՛ն. Հայերը տէր են այս իրաւունքին նաեւ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին հիմամբ, որ միջազգային օրէնքի հիմնական կանոններէն մէկը դարձած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Համաձայնագրով, իսկ այժմ՝ Միացեալ Ազգերու Ուխտով:

Միւս կողմէ, Թուրքերը չեն կրնար այս հողերուն գծով վաւերական պահանջներ ներկայացնել, որովհետեւ միջազգային արդի օրէնքը կը մերժէ վաւերականութիւնը գրաւումի եւ ժամանակաւոր տիրապետութեան վրայ հիմնուած իրաւունքին:

Աւելի՛ն. հայ ժողովուրդին արդարութիւն խոստացուած էր՝ Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին Դաշնակիցներու կողմէ Պատերազմի Նպատակներուն Յայտարարութեամբ, պատերազմէն ետք՝ յաղթական պետութեանց կողմէ, 1920ի Սեւրի դաշնագրով (Թուրքիոյ հետ կնքուած խաղաղութեան առաջին դաշնագիրը), նախագահ Ուիլսընի Իրաւարարական վճիռով, եւ, վերջապէս, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին կողմէ 21 Սեպտեմբեր 1921ին եւ 18 Սեպտեմբեր 1922ին բանաձեւուած որոշումներով:

ԵՂԵՌՆԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

(Շար. 3, մնացեալը յաջորդով)

զինուորին եւ մոլեգնած խուժանին դէմ մարտնչիլ, որ վայրագօրէն սուինահար ընելով ծերերն ու երախաները գահավէժ նետեցին բերդի պարիսպներէն դէպի անդունդ:

Եւ մեր հերոսները, այսպէս, իրենց հայրենասիրական պարտքը կատարելով, հայ ազատագրութեան խորանին նուիրեցին իրենց կեանքը թանկագին:

Շ. Գարահիսարի հերոսամարտին այս վաթսունամեակին՝ մենք, վերապրողներս, պահ մը ինքնամփոփ մեր ներաշխարհին մէջ, դեռ քանի ողջ ենք, անգամ մըն ալ ոգեկոչելով մեր բազմահազար նահատակներուն խնկելի յիշատակը կ'ուզենք հաղորդուիլ անոնց հետ, ըսելու համար թէ՝ վտարանդի հայ ժողովուրդը իր պատուական Նոր Սերունդով մի՛շտ ինքնագիտակից. շատ լաւ կը զգայ իր նուիրականութիւններուն եւ հայ կեանքին սանդղապահն ըլլալու պատասխանատուութիւնը:

Ապրիլեան Եղեռնը դերազանցօրէն եւ աւելի երկա՜ր տարիներ ներշնչումի աղբիւրը թող մնայ յաջորդող սերունդներուն հայ կեանքի տեւականացման տեսակէտէն: Ինչպէս Վարդանանցը՝ կը ներշնչէ մեզ 15 դարէ ի վեր:

Այս եւ նման տարեդարձներու ոգին եւ մեզի փոխանցուած սրբազան խտէալը մը խոր հաւատքը թող լաւագոյն օրինակը հանդիսանայ միշտ ու յաւիտեան:

Թո՛ղ այդ հաւատքը ըլլայ նաեւ իր անթառամ լուսապսակ մեր հերոս նահատակներուն քաղցր յիշատակին վրայ:

Մ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

Հ. Յունանեան, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան գրադարաններու բաժնի տեսուչը, «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ (Մայիս 23) կարեւոր հարց մը կ'արծարծէ «Գրադարանային կադրերը դուրս են մնում» խորագրուած յօդուածով: Տարիներ շարունակ, կը գրէ ան, բարձրագոյն եւ միջնակարգ ուսումնարաններու առանձին բաժիններ մեծ թիւով մասնագէտներ կը պատրաստեն գրադարաններու համար, սակայն տարօրինակ սովորութիւնով, Հանրապետութեան գրադարաններուն մէջ կ'աշխատին այլ մասնագիտութեան տէր մարդիկ եւ նախակրթարաններու շրջանաւարտներ:

Այսպէս, 1975 Յունուար մէկի տուեալներով, Հանրապետութեան 1206 հանրային գրադարանները աշխատող 1831 հոգիէն բարձրագոյն մասնագիտական կրթութիւն ձեռք ձգած էր 161 հոգի (8,8 տոկոսը), միջնակարգ մասնագիտական՝ 394 հոգի (21,5 տոկոսը): Գրադարանագիտական ուսում չստացողներու թիւը կը կազմէր 70 տոկոս:

Երեւանի քաղաքային Խորհուրդի մշակոյթի ճիւղի գրադարաններու 329 աշխատողներէն 195ը չունի մասնագիտական պատրաստութիւն, Լենինականի մէջ 92 աշխատողներէն 76ը, Կիրովականի մէջ 62էն 44ը, Ղափանի շրջանին մէջ 68էն 55ը:

Արագած, Ախուրեան, Կամօ, Թումանեան, Սեւան, Սպիտակ շրջաններու, Ջերմուկ, Աշտարակ, Իջեւան, Սպիտակ քաղաքներու հանրային գրադարանները աշխատողները մասնագիտական կրթութիւն չունին:

«Ալ. Մեասնիկեան» հանրապետական գրադարանի 373 աշխատողներէն մասնագիտական կրթութիւն չունին 287ը, Երեւանի «Աւ. Իսահակեան» քաղաքային կեդրոնական գրադարանի 61 աշխատողներէն 45ը:

«Գրադարանների աշխատանքները ղեկավարող շրջսովետների գործկոմների կուլտուրայի ղեկավար աշխատողների ճնշող մեծամասնութիւնը կազմում են ոչ մասնագէտները», գիտել կու տայ յօդուածագիրը: Այսուհանդերձ չեն պակսիր գործին ատակ տարրերը, քանի որ «անցած տարիների ընթացքում բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնների գրադարանային բաժինները տուել են հազարաւոր շրջանաւարտներ: Ամէն տարի այդ թիւն աւելանում է առնուազն 150ով»:

Յօդուածագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ, որ գրադարաններու մէջ պաշտօնավարեն այդ գործին ատակ մասնագէտները:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Մայիս 19ին, աւելի քան 35.000 Յոյներ տողանցք կատարած են Յունաստանի անկախութեան տարեդարձը յիշատակելով եւ բողոքելով Կիպրոսի մէկ մասին թրքական գրաւման դէմ: Տողանցքին մասնակցած են նաեւ Հայեր, Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի յանձնախումբերուն կազմակերպութեամբ, եւ կրելով ցուցատախտակներ «Հայկական հողերը Հայերուն պէտք է վերադարձուին», եւ այլ վերտառութիւններով: Մասնակցած է նաեւ Նիւ Ճըրզիի Հայ Մշակութային Միութիւնը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Սէն Ֆրանսուա Կոլէժի սրահին մէջ «Եգիպտահայ երգչախումբ»ը՝ ղեկավարութեամբ Եդուարդ Յակոբեանի, երգահանդէս մը տուած է: Յայտագիրը կազմուած է Ալ. Յարութիւնեանի, Արտ. Այվազեանի, Խաչիկ Յովհաննիսեանի, ինչպէս նաեւ հայրենասիրական ու աշուղական ծանօթ երգերէ:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ մեռած է հանրային իր գործունէութեամբ ու նուիրումով ծանօթ դէմք մը՝ Յակոբ Փիլիկեան: Ծնած էր Ատափազար:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 12ին, տեղի ունեցած է յոբելենական երեկոյթ՝ նուիրուած վաստակաւոր դերասան եւ թարգմանիչ Թորգոմ Սրապեանի: Նախագահած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը: Յոբելեարին կեանքն ու բեմական գործունէութիւնը պատկերացուցած են Տոքթ. Վարդան Կոմիկեան, Տոքթ. Նազարէթ Տիլսիզեան եւ Բոպէր Հատտէճեան:

ՔԱԹՐԱՑԻ ԱՆԿԻՒՆԸ

ԿԱԼԱ ՄԱՅԻՍ 23

Քաթրայի երեկոներու շարքին 35րդը անմոռանալի պիտի մնայ ունկնդիրներու յիշողութեան մէջ:

Ուրբաթ, Մայիս 23ի կալան իր խնամուած եւ ճաշակաւոր յայտագրով եկաւ փաստելու որ Քաթրան, ոչ միայն յոգնութեան նշաններ ցոյց չի տար, այլեւ միշտ ուզքի՝ նոր հորիզոններ կը բանայ հայ եւ օտար արուեստի մատուցման մարզէն ներս:

Օրուան յայտագիրը ունէր երկու յատկանիշեր դաշնակահար մը, Սիփրիէն Քացարիս եւ նուագախումբ մը, որոնք իրենք զիրենք կը պարտադրէին սրահէն ներս, իրենց տաղանդով եւ արուեստով:

Բայց նախ՝ դաշնակահարի մասին:

Սիփրայի մրցանակակիր՝ դաշնակահար Սիփրիէն Քացարիս, թէեւ նոր անուն մըն էր Քաթրայի երեկոներու տարեգրութեան մէջ եւ իբրեւ այդպիսին՝ յայտագրի առաջին գործի՝ Շումանի Փափիյոնի մեկնաբանութեան ընթացքին, ունկնդիրներս որոշ վերապահութեամբ (եթէ կարելի է այսպէս ըսել) կը հետեւէինք անոր շարժումներուն, սակայն երկրորդ ստեղծագործութեան՝ Լիսթի Մեֆիսթօ – Վալսի մեկնաբանութեամբ, արդէն Քացարիս ապացոյցը տուաւ մեզի թէ ան տաղանդաւոր դաշնակահար մըն է, օժտուած՝ նախ արուեստագէտի մը յատկանիշերով, ապա՝ դաշնակահարութեան արուեստի մէջ պահանջուած առաւելներով՝ թեքնիք, ճշգրտութիւն եւ երանգաւորում, որոնց միացած նաեւ ու մանաւանդ ապրումը, արդէն իսկ կը ստեղծուի բեմի ու սրահի միջեւ այն հոգեկան կապն ու հաղորդականութիւնը որ գրաւականն է արուեստագէտի մը յաջողութեան:

Քացարիս իր ցանկին վրայ ունէր չորս երաժշտագէտ՝ Շուման, Լիսթ, Հայտըն եւ Փրոքոֆիեւ, որոնց մէջ յաջողագոյն մեկնաբանութիւնը ստացաւ Հայտընի Սոնաթը եւ ապա՝ Լիսթի Մեֆիսթօ – վալսը:

Սրահը որ ծայրէ ծայր լեցուն էր արուեստասէր հասարակութեամբ, արժանապէս գնահատեց արուեստագէտը ծափողջոյններով, որոնց ի պատասխան՝ Քացարիս ի յիշատակ Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայերուն եւ Յոյներուն, նուագեց Պախի Ֆա մինէօր քոնչերթոյի երկրորդ պատկերը:

Յայտագրի երկրորդ բաժինին՝ Քաթրայի ղեկավար Պր. Գրիգոր Համբարձումեան կը յայտնէր որ Միութեան պատուոյ նախագահ Սանօ Բարսեղեանեան հիւանդութեան պատճառով չէր կրցած գալ:

Քաթրայի նուագախումբը, երիտասարդ ղեկավար Սիրիլ Տիթրիխի ճպոտին տակ, յաջող կերպով մեկնաբանեց Քորելլիի, Թէլէմանի եւ Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները: Արդարեւ, երիտասարդ ուժերով կազմուած այս նուագախումբին Քաթրա կրնայ վստահիլ աւելի լայն ծրագրերու գործադրութիւն:

Տեղին է նշել որ այս տարի մահուան 40ամեակն է Կոմիտասի: Կարելի չէ՞ արդեօք Քաթրայի համար կազմակերպել յիշատակի երեկոյ մը, որուն յայտագիրը կազմուած ըլլայ անզուգական վարպետին Պատարագէն հատուածներով, ինչպէս նաեւ ժողովրդական մեղեդիներու կատարումներէն: Մայիս 23ի երեկոյեան Քաթրայի նուագախումբը տուաւ այն ապացոյցը որ ինք կրնայ իրականացնել նման ձեռնարկ մը:

Չմոռնանք յիշելու որ Թէլէմանի Քոնչերթոյի ջութակի մենակատարն էր Սեդրակ Գուլագըզեան, որ դժբախտաբար իր լաւագոյն օրերէն մէկուն մէջ չէր:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Փարէզ Արմաղանեան, Օր. Ռիթա Արմաղանեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Արմաղանեան, զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կի Ղուլֆ, զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ասլանեան, Այրի Տիկին Նազելի Պօղոեան, Պ. Արտաշէս Պօղոեան, Տէր եւ Տիկին Յովնան Պօղոեան, զաւակները, նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, բոլորին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խաչին, Պոլիլ. Օտտոյի Թաղականութեան եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագիրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ-հօր, փեսայի, քերայրի, կնքահայրի, ազգականի՝

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Ողբացեալին մահը պատահեցաւ Ապրիլ 25ին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Ապրիլ 28ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուխտագնացութիւն դէպի Վերտէօն, Յունիս 8 Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին պատերազմիկները նահատակաց յուշարձանին ծաղկեպսակ մը կը դնեն: Հանգստաւէտ օդոպիւսով ճամբորդութեան մասնակցութիւն 69 Ֆր. (ճաշածրարով):

×

Անմոռանալի ճամբորդութիւն դէպի Թրիէռ (Գերմանիա) 21-22 Յունիս Հռենոս գետէն շոգենաւով: Գիշերը կ'անցընենք Թրիէռ հանգստաւէտ պանդոկի մը առանձին սենեակներու մէջ: Մասնակցութիւն 169 Ֆրանք: (Ճամբորդութեան, պանդոկի, ճաշի ծախք):

Բոլոր տեղեկութիւններու համար Դիմել՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue 75009 Paris
Tél. 324 14 96 (le matin)
824 63 89 (de 14 à 19 h)
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի - Սէն Շամոնի Անտոք - Վարուժան կոմիտէներու, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կիրակի Յունիս 8, ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր, նորաշէն Հայ Տան շքեղ սրահներուն մէջ
13, Rue Asile Alamagny, St. Chamond
Գեղարուեստական բաժին, ջերմ մթնոլորտ, արեւելեան ընտիր պիւֆէ, շամփուրով խորոված, թոմպոլա

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Դատի յանձնախումբի:

Շաբաթ Յունիս 7, ժամը 21ին, Թէաթր Մինիմիփալին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան - քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

կը նախագահէ ՅՈՎՍԷՓ ՔՈՒԼՈՒՆՔԵԱՆ
կը խօսի ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը

Գեղարուեստական բաժին: Կ'արտասանեն Յակոբ Մաթոսեան, Օր. Արսինէ Կարապետեան, Օր. Էլիզաբէթ Քէլէշեան, նուագ Միհրան Թօրոսեան, Փաթրիկ Ջոպոյեան, մեներգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օր. Աստղիկ Սանճեան, Օր. Ալիս Քղըլեան

Հայկական տոհմիկ պարեր, Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը ցուցադրուի «Ապրիլ 24»ի համաժողովրդական խաղաղ տողանցքը (գունաւոր):

Jean-Marie CARZOU

signera son livre

UN GENOCIDE EXEMPLAIRE
ARMENIE 1915

le Samedi 7 Juin
à la librairie PALOUYAN
9, rue de Trévise métro Cadet
A partir de 15 heures

Առաջին ստորագրութեան (Մայիս 24) գտած յաջողութիւնը եւ տրամադրելի հատորներու անբաւարարութիւնը առիթ տուին որ կրկին անգամ հեղինակը ստորագրէ իր հատորը:

Նոյն օրը, նաեւ

Nane CARZOU
signera son livre
VOYAGE en ARMÉNIE
(Editions Flammarion)

Tous au meeting du 6 juin

Organisé
par le Comité de Défense de la Cause Arménienne
AU

PALAIS DES CONGRÈS

Porte Maillot, Vendredi 6 Juin à 20 h. 30
Projection
d'UN FILM DOCUMENTAIRE sur LE GENOCIDE DE 1915
Sous la Présidence d'Honneur de
ALFRED KASTLER
(Prix Nobel)

Prendront la parole :
ANAHIT TER MINASSIAN
JEAN-MARIE CARZOU
JEAN-MARIE DOMENACH (directeur de la revue « Esprit »)
HENRI NOGUERES (Pt. de la ligue française des Droits de l'Homme)
JEAN-PIERRE BLOCH (Président de la L.I.C.A.)
YVES TERNON
MARC VERON (délégué général du Parti Socialiste)
et HAGOP BALIAN et ARA KRIKORIAN (du C.D.C.A.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Սիմսարեան Սեդրակ Մատիլեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Յառաջի եւ 50 Ֆր. Հայ Դատի Յանձնախումբին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անիէռ- Պուա Քօլօմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆրանք Մայիս 11ին Թեյասեղանին առթիւ, Պ. Մեսրոպ Տէր-Գրիգորեանէ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի Վրացեան խումբի ընկերները, Ուրբաթ Յունիս 6, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

Vous offre le champagne à l'occasion de son premier anniversaire,
suivi de la traditionnelle soupe aux tripes
LE SAMEDI 14 JUIN au soir

La Direction remercie la clientèle de sa fidélité et l'attend pour fêter ensemble
Ce premier anniversaire dans une bonne ambiance arménienne.
CAPPADOCE

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 14, ԺԱՄԸ 21ԻՆ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՇ

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը
22, Ռիւ Վոլթէր
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին
Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԸՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
Յունիս 8 կիրակի ժամը 11.30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ:
1, Պուլվ. Տիւ-Նոր, Լը Ռէնսի
Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ:
(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է: (Վրաններ):
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Պար, ՊԸՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ
Մանուկներու մասնակցութիւն
մուտք 10 ֆր., փոքրերուն 5 ֆր.
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթոպիւսը

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS
210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres — qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ
ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ: — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ:

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
3
MARDI
3 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆ· 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·311
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.311

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս)

Վ· ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԱՑՑԸ ԱԲՈՎԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը Վ· Համբարձումեան Աբովեան այցելած է, ուր զեկուցում մը կատարած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տարիներու գործունէութեան մասին :

×

Վ· ԱՆԱՆԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ՄԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

«Փրոկրէս» հրատարակչականը Սըվալի լեզուով (այդ լեզուով կը խօսին արեւելեան Ափրիկէի ծովափնեայ շրջաններու սեւամորթները) լոյս ընծայած է Վախթանգ Անանեանի «Լեռնային կածաններով» որսորդական պատմուածքներու հաւաքածոն : Ցառաջաբանով ընթերցողներուն ներկայացուցած է Հայաստանն ու անոր բնութիւնը :

Վ· Անանեանի որսորդական պատմուածքները հրատարակուած են նաեւ անգլերէն, ճափոներէն, հնդկերէն, արաբերէն եւ պենկալերէն :

×

«ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ» ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Սեւան քաղաքի մէջ կազմուած է գրական ակումբ մը՝ Պարոյր Սեւակի անունով : Ակումբի անդամներն են երիտասարդ ուսուցիչներ, ճարտարագէտներ, բժիշկներ եւ այլ մտաւորականներ, բարձր դասարաններու աշակերտներ : Ասոնք կը հետաքրքրուին բանաստեղծական արուեստով եւ ոմանք կը ստեղծագործեն :

Հայաստանի ձայնասփիւռը «Երիտասարդական հաղորդումներ» շարքին մէջ յայտագիր մը նուիրեց վերոյիշեալ ակումբին :

×

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒ ՈՍԿԷ ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐ

Երեւանի «Դինամօ» մարզասրահին մէջ տեղի ունեցան դասական ոճի ըմբշամարտի Խորհ· Միութեան երիտասարդական ախոյեանական մրցումները : Ոսկէ շքանշաններ ձեռք ձգեցին Հայաստանցի ըմբիշներ Աշոտ Սալանեան, Արսէն Կոթիկեան եւ Ռուբէն Ներսիսեան :

×

ՕՓԵՐԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Երեւանի ռուսական տաամաթիք թատրոնին մէջ մայրաքաղաքին թիւ 17 երաժշտական դպրոցին աշակերտները Մարտին Մազմանեանի « Ծուտիկը » օփերան ներկայացուցին : Ներկաները ծափահարեցին բեմադիրը՝ Դաւիթ Ջալեան, դեկորատորները՝ Զարուհի Ցոլհաննիսեան, Մարինէ Առաքելեան, Գէորգ Առաքելեան :

×

ՎԱՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՈՐԾԵՐԸ

Այն նիւթերը, որոնցմով հետաքրքրական եւ ինքնատիպ գործեր կը ստեղծէ Ստեփան Ղազարեան, բաւական տարօրինակ են : Ասոնք չորցած ճիւղեր են, ծառերու արմատներ, եղեւնիի պտուղներ, հասկեր : Վարպետին սուր աչքը ասոնց մէջ կը տեսնէ կենդանիներու, հէքեաթներու ծիծաղելի դէմքերու կերպարներ, որոնք բառացի կերպով կը կենդանանան վարպետին փորագրութեան շնորհիւ :

Ղազարեանի աշխատանքները բազմիցս ցուցադրուած են Հայաստան, Խորհ· Միութեան այլ շրջանները, Հոլանտա, Արեւելեան Գերմանիա եւ մասնագէտներու գնահատութեան արժանացած են :

×

ԳՈՐԻՍԻ ԳՈՐԳԵՐԸ

Լեռնային Զանգեզուրի բնաշխարհին հրաշալի գոյներն են չաղախուած այն գորգերուն մէջ, որոնք կը ստեղծուին «Հայգորգ» ձեռնարկութեան Գորիսի մասնաճիւղին կողմէ : Հոս կ'աշխատին ընդհանրապէս երիտասարդ գորգագործուհիներ : Ընթացիկ տարուան անցնող ամիսներուն անոնք արտադրած են 235 քառակուսի մեթր գորգեր, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց զարդանախշերուն բազմազանութեամբ, գոյներու ճաշակաւոր ընտրութեամբ :

×

ՆՈՐ ՁԵՒԻ ՇԷՆՔ

Աղիւսագործներու փողոցին վրայ արդէն վեր խոյացած են շէնքի մը 8րդ յարկի պատերը, որոնք առանձին փայլ մը կուտան շրջակայքին՝ իրենց վառ-նարնջագոյն տուֆաասալիկներով :

Շէնքը ունի երկու մուտք, 9 յարկ եւ 54 բնակարան : Ասիկա իր գրաւած փոքր տարածութեամբ միակն է քաղաքին մէջ : Օժտուած է բնակարանային բոլոր յարմարութիւններով :

×

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՄԵՏԱՔՍԸ

Գոյներու եւ երանգներու ներդաշնակ խաղով օժտուած երեւանեան մետաքսին պահանջքը մեծ է Խորհ· Միութեան Հանրապետութիւններուն մէջ : Երեւանի մետաքսի գործատունը անցնող չորսուկէս ամսուան ընթացքին Խորհ· Միութեան տարբեր շրջանները ուղարկած է շուրջ 18 միլիոն ռուբլիի արժէքով մետաքս, որուն մօտ երկու միլիոնը միայն Ռուսիա : Մեծ քանակութեամբ մետաքս ղրկուած է նաեւ Ուկրանիա, Բելոռուսիա, Լաթվիա, Մոլտավիա, Վրաստան, Ազրբէջան, Թուրքմենիա, Ղազախստան :

×

ՎԱՀԱՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ռումանիոյ Թիմիշուարա քաղաքին մէջ երկշաբաթեայ երաժշտական ատանդական փառատօնը տեղի ունեցած է, որուն մասնակցած են ռումէն եւ այլ երկիրներէ ժամանած խումբեր, երգիչներ եւ երաժիշտներ : Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է երգիչ Վահան Միրաքեան «Ռիկոլէթթօ» օփերային մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ - ՏԷՄԻՐԷԼ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— Օ —

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ Կ'ՈՒԶԵՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՐՑԵՐԸ

— Օ —

Դիւանագիտութեան յաղթանակ մը կը նկատուի Գարամանլիս — Տէմիրէլ տեսակցութիւնը, որ տեղի ունեցաւ առջի օր, Պրիւսէլ, ուր երկու վարչապետները գացած էին մասնակցելու Ատլանտեան ժողովին : Այս հանդիպումին գլխաւոր արդիւնքն այն է որ Թուրքիա եւ Յունաստան վճռած են բանակցութեամբ լուծել առկախ երկու հարցերը՝ Կիպրոս եւ Եգէական եւ զէնքի չդիմել : Մակարիոս, պարզ է, մտահոգ է այս կարգադրութենէն քանի չի գիտեր թէ ի՞նչ դիրքում բռած է Գարամանլիս, որպէսզի Տէմիրէլ այդքան լաւ տրամադրութիւն ցոյց տայ :

Եգէականի մասին, կը թուի թէ Թուրքիա զիջում բրած է քանի կ'ընդունի որ հարցը Լա Հէյի Միջազգային Ատեանը լուծէ, մինչ ցարդ կը պնդէր երկկողմանի բանակցութեան վրայ : Հաստարակաց զեկոյցը կը շեշտէ թէ «Երկու երկիրները պիտի փորձեն խաղաղօրէն կարգադրել հարցերը բանակցութեանց ճամբով : Ջանք պիտի թափուի երկու կողմէն ալ որ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ լաւ յարաբերութեանց մթնոլորտ մը ստեղծուի եւ պահպանուի, որպէսզի գոյութիւն ունեցող հարցերը կարգադրուին եւ թէ երկու երկիրները կարենան հաստատել գործակցութիւն մը իրենց փոխադարձ շահուն համար» :

Աթէնք հասած ատեն, Գարամանլիս, ամէն պարագայի մէջ, յաղթականի պէս չէ խօսած այլ ըսած լրագրողներուն՝ «Դժուար է եղած հարցերը լուծել : Բայց կարեւոր կէտ մը նշանակեցինք, այն է աւելի նպաստաւոր մթնոլորտի մը հաստատումը բանակցութիւններու համար» :

Եւ արդէն Գարամանլիս շատ չէր կրնար ուրախանալ, քանի Վիէննայի բանակցութիւնները, կիպրական երկու համայնքներու միջեւ Վալտհայմի հովանաւորութեամբ, որոնք պիտի վերսկսէին Յունիս 5ին, յետաձգուեցան : Ծանօթ է որ Անգարա դէմ էր այս ձեւին եւ ուղղակի բանակցութիւններ կ'ուզէր երկու համայնքներու միջեւ, առանց ՄԱԿի միջամտութեան : Եւ յետաձգումը կ'ըլլայ ցնոր տնօրինութիւն, առանց նոր Թուականի մը ճշդումին :

Ընդհանուր ձեւով սակայն, երկու վարչապետներու տեսակցութիւնը դրական քայլ մը կը նկատուի եւ Տէմիրէլ ալ յայտարարած է որ Պրիւսէլի խօսակցութիւնները «քայլ մըն էին դէպի առաջ» :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ - ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

Ֆրանսայի Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութեանց բանավէճը, որ ծագեցաւ Լիզպոնի Ռեփիւպլիքա թերթին խնդրին պատճառով, մեղմանալու նշաններ ցոյց չի տար, ընդհակառակն : Այս պայմաններու մէջ, հաւանական ալ չի նկատուիր որ Ձախի վեհաժողովը (ընկերվարական — ձախ արմատական — համայնավար) կարենայ տեղի ունենալ : Լօրանէն վերջ, որ խիստ յայտարարութիւն մը ըրած էր Իւմանիթէի մէջ Էսթիէնի եւ Միթերանի ըսածներուն առթիւ, Երկուշաբթի առտու, Ժորժ Մառշէն էր որ կը ստորագրէր Իւմանիթէի խմբագրականը, իր «մըտահոգութիւնը» յայտնելով եւ հարց տալով «Ի՞նչ կ'ուզէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը» : Կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը կը խորհի թէ փորթուկալեան թերթին խնդիրը անարժէք պատրուակ մըն է : Իր կարծիքով այդ ամբողջը կը ձգտի նախ վարկաբեկելու Փորթուկալի Համայնավար կուսակցութիւնը, ապա նաեւ Համայնավար կուսակցութիւնները : Մարիօ Սօարէշը պառակտումի «չըջուն դպիր»ն է : Եւ Մառշէ կ'ուզէ հասկնալ Միթերանի կուսակցութեան դիրքին պատճառները : Արդեօ՞ք ժխտական ջանքերուն արդիւնքն է : Արդեօ՞ք ընտրական քանի մը յաջողութիւնները գլխապտոյտ պատճառեցին Ընկերվարական կուսակցութեան եւ կ'ուզէ որոշ վերապահութիւն բռնել Միութեան նկատմամբ : Արդեօ՞ք Ընկերվարական կուսակցութիւնը ուժ առնելով աջին հակահամայնավար պայքարէն, կը յուսայ ամրապնդուիլ ի վնաս համայնավարներուն, նոյնիսկ եթէ ատիկա վնասէ միութեան : Այս հարցումները կը մտահոգեն Մառշէն, մանաւանդ շրջանի մը մէջ ուր «Ֆրանսայի կացութիւնը կը վատթարանայ, անգործութիւնը կը շատնայ եւ լրատուութիւնը աւելի ծառայ կը դառնայ» : Ծանօթ է որ մանաւանդ արտայայտութեան ազատութեան բնագաւառին մէջ, համայնավարները շա՛տ բծախնդիր են… :

Շիրաք ալ, Կիրակի օր, կրակին վրայ իւղ լեցուց յայտնելով թէ համայնավարները ազատութեան թշնամիներ են, ինչ որ Երկուշաբթի օր Իւմանիթէի ըսել պիտի տար թէ «բռնատիրական եւ ֆաշիստ» դիրք մըն է : Ֆրանսայի Նախարարապետը ըսած է որ «երբ ազատութեան մասին կը խօսուի աշխարհի մէջ, մարդու մտքէն չանցնիր համայնավար վարչակարգ մը օրինակ բերել» :

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը դեռ յստակ չէ եւ Քարամէ չէր կրցած կառավարութիւն կազմել շաբթու վերջ : Թէեւ Պէյրութի մէջ բարձրացած պատնէշները երթալով կարելի եղած է հանել բայց եւ այնպէս խուճապի մթնոլորտ մը կը տիրէ : Բախումներ եղած են առջի օր եւ մէկ մեռեալ (Շամունական) եւ 12 վիրաւոր կայ : Հեռաձայնով առած մեր տեղեկութիւնները (Շաբաթ կէսօրէ ետք) կը հաստատեն թէ Հայկ· ճակատի վրայ որեւէ բան չէ պատահած :

ՍԱԼՑՊՈՒՐԿԻ մէջ Ճերըլտ Ֆորտ — Սատաթ խօսակցութիւնները կը ձգտին աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանել : Այդ ճամբուն վրայ Միացեալ Նահանգներու նախագահը վար ինկաւ, օդանաւէն իջած պահուն եւ աջ կօշիկին կրունկը կորսնցուց :

ՎԵՐՋ ՏԱԼ ԿՂԶԻԱՑՄԱՆ

— o —

Տասնամեակներ շարունակ, Ցեղասպանութենէն վերապրողները, իրենց ցաւին մէջ կծկուած, վասն խոհեմութեան եւ աւանդութեան, մեր ազգ. աղէտը և անկէ բխող քաղաքական դատը, վերածեցին ոգեկոչման տխուր հանդիսութեան: Հոգեհանգիստը դարձաւ նպատակ եւ խեղդեց իսկական նպատակը:

Թուրքիա, իր կարգին, իր կարելի բոլոր միջոցներով, մոռցնել ուզեց մեր քաղաքական դատը: Գրուեցան գիրքեր: Վարձկան գրիչներ մեղաւոր ստումներ կատարեցին պատմական դէպքերու վրայ, ազգի մը ճակատագիրը անտեսեցին: Լուրջ հրատարակչատունէ մը լոյս տեսած գիրք մը, Թուրքիոյ մասին, հրապարակէն անհետացաւ, եւ շարքի նոյն թիւով, ուրիշ հեղինակի մը կողմէ գրուած, նոր գիրք լոյս տեսաւ...:

Հայ մարդիկ Թուրքիան դուրս բերին իր կղզիացումէն, դարձան անոր լաւագոյն յանձնակատարները առեւտուրի մարզին մէջ:

Հասակ առնող սերունդները, հանդիսատես՝ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին, վկաները՝ գոհուելով պատմութիւն գրող ժողովուրդներու անկախացման եւ ազատագրման, չեն կրնար բաւարարուիլ մոխիրներու տակ հայու թէ յիշատակի վերածուած կայծեր որոնելով:

Գործելակերպեր կը վերածուին սովորութեան, սովորութիւնները՝ աւանդութեան, եւ երբ սերունդները կը փոխուին, այդ աւանդութիւնները կը վերածուին ձանձրոյթի: Եթէ գործելակերպեր չիմաստաւորուին հիմնական եւ յստակ նպատակով, կը դառնան անիմէջ եւ անօգուտ:

Ժամանակն է որ մեր Դատը դառնայ միջազգային հարց, դուրս գայ Հայերով լեցուող սրահներէ:

Եթէ հարկ է իջնել փողոց, եթէ հարկ է անհանգստացնել, եթէ հարկ է վերածուիլ զանգուածային եւ ժողովրդային ուժի, եթէ հարկ է յանձնառու ըլլալ զոհողութիւններու գերագոյնին, հասակ առնող սերունդը գիտակցօրէն պատրաստակամ է, գիտակցօրէն պատրաստակամ պէտք է ըլլայ: Այս սերունդէն անոնք որոնք պատրաստակամ չեն, հաւանօրէն տեղեակ չեն:

Կղզիացումէ դուրս գալու ձեւերը բազմազան են:

Կարելի է յարաբերութիւններ ստեղծել ազատագրութեան ձգտող բոլոր ուժերուն հետ, մասնակցիլ եւ մասնակցութիւն ակընկալել:

Բնական է յաճախ որ զանգուածները կրնան հետապնդել կարճ ժամանակով իրականանալի նպատակներ. հեռաւոր նպատակներու գիտակցութիւնը եւ սահմանումը, այլ խօսքով գաղափարաբանական մօտեցումը, գործն է գիտակից, կորիզ կազմող ղեկավարութեան: Անմիջական արդիւնքները պէտք չէ մոռցնեն հիմնական առաջադրանքները, սակայն, անհրաժեշտ է նաեւ որ վասն հեռաւոր նպատակի, անշարժութեան չմատնուին ժողովրդային խաւերը: Այս պատճառներով ալ, անմիջական արդիւնքներու կարելի է հասնիլ զանգուածային ելոյթներով. ցոյցեր, քայլարշաւ, միթինկներ, հրակումներ, գործադուլ, հացադուլ... Ժողովուրդը կ՚ամրանայ իր պայքարելու տրամադրութեան մէջ, եթէ ստեղծուին հաւաքական ապրումներ: Քաղաքական գործի հետապնդման ճամբուն վրայ այս կարեւոր հարցերը աննկատ պէտք չէ մնան:

Վերապրելու պահանջը մեր ժողովուրդը դարձուցած է պահպանողական, իմաստուն պիտի ըսէին ուրիշներ: Այդ պահպանողական կեցուածքները ճիշդ չէին երբէք, ճիշդ չեն այսօր. ընդունելի չեն այսօր: ուրիշ ժողովուրդներու պայքարին եւ յաջողութեան ականատես սերունդները չեն կրնար ըմբռնել խոհեմութիւնը: Չեն կրնար ըմբռնել դրասենակային պայքարը: Հարկ է ի մի ձուլել ընկերային եւ ազգային արդարութեան ձգտող մեր ժողովուրդին բաղկացուցիչ տարրերը եւ ներկայանալ աշխարհին, ոչ միայն որպէս խնդրարկու, ինչպէս սովորութիւն ըրած ենք, այլ որպէս պահանջատէր: Ի՞նչ կը պահանջէ ի վերջոյ այս ժողովուրդը. կը պահանջէ այն բոլոր իրաւունքները զորս բոլոր ժողովուրդները ունին կամ կ՚ուզեն ունենալ. այս ժողովուրդը կը պահանջէ այն իրաւունքները որոնց սահմանումը իրեն սորվեցուցած է քաղաքակիրթ աշխարհը:

Հայութիւնը կը պահանջէ որ իր նկատմամբ գործուած ցեղասպանութեան համար եւս կազմակերպուի Նիւրեմպերկ մը: Ազգերու օրէնքները կ՚ըսեն որ ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻ է Ցեղասպանութեան ոճիրը:

Հայութիւնը պահանջատէր է իրմէ խլուած հողերուն: Պահանջատէր է այն հողերուն որոնցմէ արմատախիլ եղած կ՚ապրի այսօր մասնատուած կեանք մը:

Հայութիւնը կը պահանջէ որ ինք տնօրինէ իր ճակատագիրը: Այլ խօսքով՝ ուրիշներ իրաւունք չունին որոշելու մեր պատմութեան ընթացքը: Հայութիւնը չի կրնար ստրուկ ըլլալ: Հայութիւնը չի բաղկանար անչափահասներէ: Չի տառապիր քաղաքական տհասութենէ:

Սակայն կարեւոր է նաեւ որ մեր կազմակերպութիւնները բացուին զիրենք շրջապատող ուժերու, ստեղծեն դրական ուժերու գործակցութիւն: Ազգային եւ ընկերային հարցերու մեր մօտեցումը, անոնց արդար լուծման հետապնդումը, քաղաքական աշխարհին մէջ, մեզի կրնան ապահովել բնական դաշնակիցներ, եթէ դուրս գանք, կազմակերպուած ձեւով, մեր նեղ պատեանէն:

Այս բոլորը կարենալ իրականացնելու համար, հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ զանգուածին մասնակցութիւնը: Պէտք է թօթափել ախտերը՝ անտարբերութիւնը եւ կրաւորականութիւնը: Նախաձեռնութիւն, կազմակերպուած ճիգ եւ ժողովրդային մասնակցութիւն կը բանան մեր քաղաքական պայքարի ճամբան:

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ
ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Արդարութիւն պէտք է կատարուի հայ ազգին՝ ազատագրելով Թուրքիոյ հայկական հողերը եւ վերադարձնելով զանոնք իրենց օրինական տէրերուն, այսինքն՝ հայ ժողովուրդին: Արդարութեան զլացումը բարոյական կորուստ մըն է, որ կը վնասէ ամբողջ մարդկութեան: Հայերը կ՚ուզեն յիշեցնել ամբողջ աշխարհին, թէ այնքան ատեն որ արդարութիւնը կ՚անտեսուի, մարդկային ընկերութիւնը տագնապեցնող խնդիրները պիտի մնան անլոյծ: Հայկական Հարցը ամէնէն ցայտուն օրինակներէն մէկն է այն բազմաթիւ պարագաներուն, ուր զանց առնուած է միջազգային արդարադատութիւնը: Աշխարհ պէտք է գիտնայ որ 1915ին Հայերու վրայ ի գործ դրուած Թրքական անպատիժ մնացած ցեղասպանութեան նպաստը այնքան ալ աննշան չեղաւ Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին Հրեայ եւ լեհ բնակչութեանց ցեղասպանութեան մէջ: 1939 Օգոստոս 22ին, Օպըրսալցպուրկի մէջ, իր բանակի հրամանատարներուն լեհ ժողովուրդի վայրագ սպանութեան հրահանգը տուած ատեն, Ատոլֆ Հիթլէր կ՚ըսէր իր ճառին մէջ. «Ո՞վ կը խօսի այսօր Հայերու բնաջնջումին մասին»: Անտեսուած ոճիր մը՝ կը նշանակէ քաջալերուած ոճիր մը: Նիւրեմպերկի դատավարութիւնները իրենք չստեղծեցին ցեղասպանութեան ոճիրը: Այս դատավարութիւնները պարզապէս պաշտօնական ճանաչումը կը կազմէին միջազգային օրէնքի սովորութենական կանոններէն մէկուն:

Աշխարհի Պետութիւնները պէտք ունին այն յիշեցումին, որ ռազմական ուժը միայն անյարմար ու ժամանակաւոր լուծումներ կրնայ տալ հարցերուն: Օրէնքի հիմամբ կիրարկուած չիտակ արդարութիւնն է միակ միջոցը՝ ստեղծելու համար այն մթնոլորտը, ուր համաշխարհային խաղաղութիւնը կրնայ արմատ նետել եւ ծաղկիլ:

Ապրիլ 24ը այն օրն է, երբ Հայերը քաղաքակիրթ աշխարհին կը յիշեցնեն, թէ հայկական իրաւունքները կը մնան անաւարտ հարցերու օրակարգին վրայ:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ստեղծուած էր իբրեւ քաղաքակիրթ ազգերու համաժողով մը, լսելու համար ժողովուրդներու ցաւերը եւ օրէնքի եւ արդարութեան վրայ հիմնուած վճիռներ արձակելու: Ան կը դաւանէր վերջ տալ ֆիզիքական ուժի գործածութեան՝ իբրեւ քաղաքակիրթ ազգերու համաժողով մը, լսելու համար ժողովուրդներու ցաւերը եւ օրէնքի ու արդարութեան վրայ հիմնուած վճիռներ արձակելու: Ան կը դաւանէր վերջ տալ ֆիզիքական ուժի գործածութեան՝ իբրեւ միջոց ազգային եւ մարդկային իրաւունքներու արժեցման: Հայ ժողովուրդը կը յիշեցնէ Միացեալ Ազգերուն որ բարոյական ուժ մը պէտք է գործէ բարոյականով:

Ներկայ կացութեան երկարաձգումը զօրաւոր ընդվզում կը պատճառէ աւելի քան հինգ միլիոն Հայերու, որոնց շուրջ կէսը իբրեւ հայրենազուրկ կ՚ապրի օտար հողերու վրայ, եւ որոնք բողոքի իրենց ձայնը կը միացնեն խաղաղսէր այն ազգերուն, որոնք, Միացեալ Ազգերու սկզբունքներուն եւ Նպատակներուն հանդէպ իրենց ունեցած յարգանքով, կ՚աշխատին արդարութեան եւ լաւագոյն աշխարհի մը համար:

Նման ընդվզում նպաստաւոր չէ Միացեալ Ազգերու Նպատակներուն եւ Սկզբունքներուն հանդէպ ազգերու հաւատքին առաւել ամրապնդումին, որովհետեւ այդ Նպատակներն ու սկզբունքները կը յիշատակեն յարգանք՝ հանդէպ մարդկային հիմնական իրաւունքներու, հաւասար իրաւունքներ՝ մեծ թէ փոքր ազգերուն, յարգանք՝ դաշնագիրներէ եւ Միջազգային Օրէնքի այլ աղբիւրներէ բխող պարտաւորութիւններուն ինչպէս նաեւ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին հանդէպ:

Թուրքերու կողմէ գործադրուած ցեղասպանութեան հանդէպ ոեւէ անհատի, կազմակերպութեան կամ ազգի անտարբերութիւնը կը նշանակէ աւելին՝ քան հեռաքրքրութեան պակաս մը միայն անցեալի իրադարձութեանց նկատմամբ. արդարեւ, անիկա պիտի նշանակէր մեղսակցութիւն՝ յետ արարքի: Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնը մոռցուած պատմութիւն չէ: Ընդհակառակն, կենդանի իրականութիւն է ան:

Անմարդկային ոճիրը կը շարունակուի իր հետեւանքներուն մէջ. Թուրքերու կողմէ բռնագրաւեալ հողերը կը մնան ամայի ու աւերակ վիճակի մէջ, հայկական հնադարեան մշակոյթի յուշարձանները կը սրբապղծուին եւ, իբրեւ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Միշտ պէտք է նկատի ունենալ, որ իրաւաբանութիւնը մոգական արուեստ մը չէ, այլ մարդկային առողջ դատողութեան կիրառում: Երբ մարդ կ՚անցնի իսկական սահմանը եւ կ՚իյնայ չակերտաւոր իրաւաբանութեան ետեւէն, այն ատեն ան արդէն սխալ ճամբայ կը մտնէ: Որքան աւելի պարզ ու յստակ նայինք գործին, այնքան աւելի կը դիւրանայ որոշումը:

1921 Մարտ 15ին տեղի է ունեցեր այս երիտասարդին արարքը: Այժմ կը հարցընեն ձեզ՝ կրնա՞յ նկատի գալ 51րդ յօդուածը. այսինքն՝ գոյութիւն ունեցե՞ր է այն ատեն անգիտակից կացութիւնը կամ մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարումը: Ամբաստանեալը արդէն արտայայտուեցաւ, նոյնպէս եւ վկաները. բժիշկները իրենց կարծիքը յայտնեցին, ըսել է՝ դուք լսեցիք ամէն տեսակ մարդիկ: Հաւանական է, որ դուք ըսէք. «Ամբաստանեալը բոլորովին առողջ էր»: Կարելի է նոյնպէս որ ձեզմէ ոմանք ըսեն. «Ան առողջ չէր, անոր մտաւորը հիւանդոտ կերպով ազդուած էր: Բայց կարելի է նոյնպէս, որ ձեզմէ ոմանք ըսեն. «Մենք չենք գիտեր, մեզ համար այդ տարակուսելի մնացած է»: Այստեղ արդէն մէջ բերուեցաւ որոշում մը, զոր տուած է Պետութեան բարձրագոյն ատեանը նման դէպքի մը մասին: Բարձրագոյն ատեանը կուտայ հարկաւ ինչպէս ճիշդ, այնպէս եւ սխալ որոշումներ: Բայց եթէ անոր որոշումներէն մէկը իր բովանդակութեամբ ճիշդ է, այն ատեն կարելի է մէջ բերել զայն, ոչ անոր համար, որ բարձրագոյն ատեանը հեղինակութիւն մըն է — իրաւունքի շրջանին մէջ չկան առհասարակ ուրիշ հեղինակութիւններ, բայց եթէ հեղինակութիւնը այն բանին, որ իրաւունքի շրջանին մէջ ճիշդ է: Սակայն եթէ բարձրագոյն ատեանին ըսածը, զոր մենք կրնանք վերստուգել, ճիշդ է, ու եթէ մեր մարդկային առողջ դատողութիւնը մեզի կ՚ըսէ, որ այդ ճիշդ է, որ որոշումը առարկայօրէն ճիշդ է, այն ատեն մենք կրնանք նման որոշում մը իբրեւ էական պարագայ, հանդիստ սրտով օգտագործել:

Բարձրագոյն ատեանին որոշումը հետեւեալն է.

... «Եթէ անպատասխանատու վիճակը որոշապէս ընդունուած է, իբրեւ հիմ մը, որ ի բաց կը հանէ պատիժը, այդ պարագային այլեւս չի բաւեր գիտաւորութեան ընդհանուր ճշդումը, այլ պէտք պիտի ըլլայ պատճառաբանութեան՝ ըստ պատժական դատավարութեան կանոնագրի 266րդ յօդուածին: Անհրաժեշտ է որոշապէս ճշդել, թէ արարքին հեղինակը նոյն միջոցին գտնուած չէր 51րդ յօդուածի յիշած կացութիւններէն ոչ մէկուն մէջ:

Բաւական չէ ճշդել, թէ դատավարութիւնը ոչ մէկ հիմ տուած է ընդունելու անպատասխանատուութիւնը. պէտք է, ընդհակառակն, դրականապէս ճշդուած ըլլայ, թէ արարքին հեղինակը գործը կատարելու պահուն գտնուած չէր 51րդ յօդուածի յիշած կացութիւններէն ոչ մէկուն մէջ:

Պէտք է ուրեմն դրականապէս ճշդուի, որ այն խանգարիչ ազդեցութիւնները գոյութիւն չեն ունեցեր: Եթէ տարակոյս մը մնացած ըլլայ այն մասին, թէ անոնք գոյութիւն ունեցե՞ր են արդեօք, այդ պարագային ամբաստանեալը անպարտ արձակուելու է»:

Այդ է ուղղութիւն տուող վճիռը, որուն մասին ցարդ ոչ ոք լուրջ տարակուսանք ունեցեր է, որովհետեւ ան իրապէս համաձայն է մարդկային առողջ դատողութեան: Ուրեմն, եթէ դուք ներկայ դատավարութեան հիման վրայ տարակուսիք, թէ ամբաստանեալը, 1921 Մարտ 15ին ժամը 11ին, երբ կ՚արձակէր գնդակը, ազատ կամքի տէր էր — որովհետեւ այդ կամքը գիտակցութեան խանգարման կամ մտաւորի հիւանդոտ խանգարումներու հետեւանքով բացակայ էր — այդ պարագային պիտի ըսէք. «Մենք տարակոյս ունինք»: Ու եթէ դուք նոյնիսկ այդ առիթով միայն տարակուսանք ունիք, պէտք է անպարտ արձակէք ամբաստանեալը: Եթէ ձեզմէ ոմանք ըսեն. «Բոլորովին հաստատ է, որ ան տէր չէր պէտք եղած մտաւոր կարողութիւններու, եւ ոմանք ալ ըսեն. «Մենք կը տարակուսինք, թէ ան տէ՞ր էր արդեօք պէտք եղած մտաւոր կարողութիւններու», այդ պարագային ձեր բոլոր ձայները իրար կը միանան ու կը բաւէ, որ ամբաստանեալը անպարտ արձակուի:

Միայն անոնք կրնան հարցումին հաստատական պատասխան տալ, որոնք դըժուարութիւն չեն զգար ըսելու. «Մենք կը յայտարարենք, որ ամբաստանեալը գործողութեան պահուն, 51րդ յօդուածին իմաստով, իր պատասխանատուութեան կատարեալ տէրն է եղեր. իր ազատ կամքը ո՛չ անգիտակցութեան, ոչ ալ մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարման հետեւանքով կաշկանդուած է եղեր»:

(77 – Շար.)

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՕ

Սան Փաւլոյի ամբողջ հայ գաղութը միասնաբար ոգեկոչած է Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակը: Ապրիլ 24ին, հոգե – հանգստեան պաշտօն մատուցուած է տեղ–ւոյն Քաթետրալին մէջ: Հայ ժողովուր–դի մեծ ողբերգութեան եւ իրաւունքնե–րուն շուրջ քարոզած է Սան Փաւլոյի կարդինալ Էվարիսթօ Արնս: Նոյն օրը Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը:

Եղեռնի վաթսունամեակին առթիւ Ար–մենիա Երիտ. Միութեան անդամները Թրքական ցեղասպանութիւնը դատապար–տող եւ հայկական իրաւունքները յիշե–ցնող թռուցիկներ ցրուած են քաղաքին մէջ, իսկ նամականի պետական սպա–սարկութիւնը Ապրիլ 21էն սկսեալ ամ–բողջ շաբաթ մը «1915ի Եղեռնը Ի. դա–րու առաջին ցեղասպանութիւնը» մա – կագրութեամբ կնիք մը զարկած է ու–ղարկուած նամակներուն վրայ:

Խորհրդարանին մէջ երեսփոխան Ֆրէյ–թաս Նոպրէ ճառ մը խօսելով ներկայա–ցուցած է Հայկական Հարցը եւ յիշատա–կած է հայկական ցեղասպանութիւնը: Երեսփոխանը պահանջած է, որ Պրազիլ դիրք ճշդէ ի նպաստ Հայկական Դատի:

ԳՈՐՏՈՊԱ

Արմենիա Երիտ. Միութեան անդամ – ները Ապրիլ 21ին եւ 23ին ցեղասպանու–թիւնը յիշեցնող սպաներէն հանրագդեր փակցուցած են քաղաքին կեդրոնը: Ապ–րիլ 24ին փակուած են Հայերու խա – նութներն ու աշխատանոցները: Նոյն օրը քաղաքին արժանթինեան մայր տաճարին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուց – ուած է: Քարոզած է Գանտիտօ Արք. Ռուպիոլօ: Ապա երկու հազար հոգի հա–ւաքուած է Սան Մարթին հրապարակը, ուր ծաղկեպսակներ դրուած են Սան Մար–թինի արձանին առջեւ: Պատուոյ պահակ կեցած են տեղւոյն զինուորական վար – ժարանի տասնեակ մը հայ ուսանողներ զինուորական տարազով և հայ վարժարա–նի աշակերտներ: Ծաղկեպսակի դետե – ղումէն ետք, մօտ 1500 հոգի ցեղասպա–նութեան վաթսունամեակը խորհրդանշող պաստառներով տողանցած է քաղաքին կեդրոնի ամէնէն բանուկ փողոցները:

ԳԱՄԻՇԼԻ

Ապրիլ 20ին, Գամիշլիի հայ կաթողի–կէ եկեղեցւոյ բակին մէջ պաշտօնական բացումը կատարուած է Եղեռնի Յուշար–ձանին (գործ՝ սուրիահայ երիտասարդ ճարտարապետ Պարգեւ Եաղուպեանի), որուն դամբանին տակ զետեղուած են Ռասիւլ Այնէ բերուած հայ նահատակ – ներու աճիւններ: Հինգ հազարէ աւելի Հայեր ներկայ գտնուած են Յուշարձանի բացման հանդիսութեան, որու ընթաց – քին խօսք առած է Յուշարձանի շինու – թիւնը նախաձեռնած եւ իրագործած Ճե–զիրէի հայ կաթողիկէ առաջնորդը՝ Գրի–գոր Եպս. Այվազեան: Խօսած է նաեւ Խաժակ Վրդ. Յակոբեան՝ Ճեզիրէի Հա–յոց առաջնորդական փոխանորդը:

Ապրիլ 24ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Գամիշլիի Ս. Յակոբ ե–կեղեցին: Վեց հազար հոգինոց թափօր մը դանդաղ եւ տպաւորիչ քալուածքով գլ–խաւոր պողոտայէն ուղղուած է դէպի ո–գեկոչման հանդիսավայր:

Երթեւեկութիւնը դադրած է եւ ճամ–բու կողքին օտար խանութպաններ փա–կած են իրենց խանութները իբրեւ յար–գանքի արտայայտութիւն: Ոգեկոչման հանդիսութեան բացումը կատարած է Գամիշլիի Թաղական Խորհուրդի ատե–նապետը Տոքթ. Խաչիկ Ուշտունի: Արա – բերէն բանախօսած է Մէթր Հաննա Ա–լան, իսկ հայերէն՝ Տոքթ. Թորոս Թո – րանեան:

ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

—— Օ ——

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անողորմ հիւանդութիւնը եօթը երկար տարիներ անկողին գամած էր մեր երէց սիրելի ընկերը՝ Արամ Ար–մաղանեան, որ իր աչքերը յաւէտ փակեց Ապրիլ 25ին:

Ողբացեալ ընկերը Ֆրանսա հաստատ–ուած օրէն մինչեւ իր մահը գիտակից նուիրումով ծառայեց Մարսէյլի հայ գա–ղութին եւ հաւատարիմ մնաց Հ. Յ. Դաշ–նակցութեան գաղափարականին:

Փոքր տարիքին ճաշակած էր Եղեռնի արհաւիրքը՝ անօթի եւ մերկ թափառե–լով անապատները: Կիլիկիոյ ազատա – գրութենէն օգտուելով մեկնած էր հոն եւ միացած Զախուճի զինական խում – բին: Կիլիկիոյ պարպումը, ֆրանսական ուժերու կողմէ, պատճառ եղած էր, որ ան նախ Աթէնք, եւ ապա Ֆրանսա հաս–տատուի, Մարսէյլի Գապիւսէլ թաղը:

Հիւանդութենէն առաջ Հայաստան այ–ցելած էր՝ հայրենաբաղձ տրամադրու – թիւններով:

Թաղման արարողութեան դամբանա – կաններ արտասանեցին ընկ. Կ. Ճանիկ–եան՝ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգային Կեդ–րոնական Վարչութեան կողմէ եւ ընկ. Կ. Յովսէփեան,՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ:

Մ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

×

Մայիս 21ին Անիէռի գերեզմանատունը թաղուեցաւ Տիկին Մարգրիտ Քէօլէեան: Եռանդուն ու նուիրեալ Հայուհի մը, որ կը հետաքրքրուէր գաղութին գործու – նէութեամբ ու սիրով կը ստանձնէր ա–մէն պարտականութիւն որ օգտակար կը նկատէր ազգային որեւէ շարժումի:

Համողուած Խաչուհի մըն էր, որ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէր մաս–նաճիւղի բոլոր աշխատանքներուն: Մայր է եղած եօթը զաւակներու: Իր անդլխացի մօրմէն եւ բժիշկ հօրմէն (Ճերահեան) անչափահաս տարիքի մէջ որբացած, իր քրոջը եւ եղբօրը հետ կը մնան անօք: Մինչեւ իր չափահասութիւնը խնամուած է Զմիւռնիոյ մէջ հայ ընտանիքի մը մօտ:

Իր ամուսնութենէն երեք տարի ետքը վրայ կը հասնի Զմիւռնիոյ աղէտը: Իր ամուսինը գերի կ'իյնայ Թուրքերու ձեռ–քը եւ ինք իր երկու փոքրիկներով, ու–րիշներու հետ, կ'ապաստանի Յունաս – տան, ենթարկուելով գաղթականական կեանքի դառնութիւններուն ու զրկանք – ներուն:

Ամուսնոյն ազատելէն ետք կը հաս–տատուին Ֆրանսա: Սակայն, վերջին աշխարհամարտին, քաղաքական դէպքե – րու հետեւանքով կը տառապին ամբողջ ընտանիքով, ու իրենց տնտեսութիւնը կը քայքայուի:

Հանգուցեալը քենին էր վաստակաւոր

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ «Ռեքս» ընդարձակ թատե – րասրահին մէջ, Մայիս 25ին տեղի ու–նեցած է Հայաստանի անկախ Հանրա – պետութեան 57րդ տարեդարձի տօնա – կատարութիւնը: Ներկայ գտնուած են առաջնորդ Սահակ Եպս. Այվազեան, կա–թողիկէ առաջնորդ Գերպ. Գոյունեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան, Թա–ղային մարմիններու, գաղութին բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութիւններու ներկայացուցիչները: Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած է: Օրուան խօսնակ Յովսէփ Պարազեանի բացման խօսքէն ետք ու–ղերձ մը կարդացած է Հ. Յ. Դ. Երիտա–սարդաց Միութեան Կեդրոնական վարչու–թեան կողմէ Թաթուլ Յովակիմեան, ապա խօսք առած է Յունաստանի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետը՝ Ներսէս Յակոբեան: Բանախօսած է Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանի տնօ–րէնը՝ Միհրան Քիւրտօղլեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ կրթա–կան որոշ նպատակի մը յատկացուելու համար 10.000 տոլարի նուիրատուութիւն մը կատարած են Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Յովսէփ Թահմազեան եւ իր քոյրը՝ Շնոր–հիկ Թահմազեան՝ ի յիշատակ Մեծ Ե–ղեռնի զոհ իրենց ընտանիքի անդամ – ներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՌԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏՐՈՆԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Երեւանի տռամաթիք թատրոնը քանի մը ներկայացումներ տուած է Թիֆլիսի մէջ: Երեւանցիք բեմադրած են իրենց խաղացանկին լաւագոյն գործերէն երկու–քը՝ Ուիլեըմ Շէյքսփիրի «Ռիչըրտ Գ.»ը եւ Երուանդ Օտեանի «Սէր եւ ծիծաղ» կատակերգութիւնը: Ներկայացումները տեղի ունեցած են Թիֆլիսի լաւագոյն թատերասրահին մէջ:

ուսուցիչ Զաքար Զաքարեանի (Պարտի – զակցի) որմէ ներշնչուած էր իր ազգա–յին, քաղաքական գաղափարբանու – թեամբ, ինչպէս իր զոհողութեան ու նուիրումի ոգիով:

Դարձեալ անխոնջ Հայուհի մըն էր, որ հողը անդթօրէն կլանեց:

Յարգանք իր թարմ յիշատակին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

րուեստական Սփիւռք, օտար երկիրնե–րու մէջ ապրող Հայերը կը գտնուին ի–րենց ինքնութիւնը կորսնցնելու խկա – կան սպառնալիքին տակ:

Այսպէս, ազգային ինքնութիւն մը եւ եզակի մշակոյթ մը կ'անհետանան եւ, հետեւաբար, 1915ին սկսած ցեղասպա – նութիւնը կը շարունակուի: Ուստի, Հա–յութեան նոր սերունդները կ'ընդվզին այս անարդարութեան դէմ եւ աւելի քան երբեք վճռական են իրենց իրաւունքները ձեռք բերելու համար:

Հայ ժողովուրդը կը սպասէ որ Միաց–եալ Ազգերը այս ուղղութեամբ գործնա–կան քայլ դիմեն:

ԵՂԵՌՆԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՐԱՑԱԾ ԼԵԶՈՒՆԵՐ, քերթուածներ, գրեց՝ Շահանդուխտ, Պէյրութ 1975:

ՄԵՂՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, գրեց Ղ. Ժիրայր, Պէյրութ 1974:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Բ.

ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Սալվանի գուշակութիւն ընելը կը սի–րէր: Յայտնի էր որ Լուչիոլան հարցա–փորձելը անօգուտ էր:

Կարծեց թէ գտած է, Լուչիոլա էր որ, խորհրդաւոր պաշտպանեալի մը, տակա–ւին անծանօթ քերթողի մը հաճելի ըլլա–լու համար, Թիչէլլինիի յանձնել տուած էր այն երանելի պլորուած թուղթը:

Վերջապէս ասոր մէջ ծանր բան մը չկար: Ասկէ զատ արտօնութիւնն ալ առ–նուած էր:

Ուրեմն... կեցցէ՛ Ծաղիկներու Թագու–հին...

Եւ յաջորդ օրը փորձերը սկսան:

Թիչէլլինիի նուագածուները վարժեցու–ցած ատեն ուրախութենէն կ'արտասուէր. իր փառքը, իր ապագան էր ասիկա:

Եւ վերջապէս առաջին ներկայացման օրը որոշուեցաւ...

1848 Մարտ 15ին վարագոյրը պիտի բացուէր Շերեփագիններու խմբերգով:

Դիպուածը, որ այս գործին մէջ այն–քան մաս ունենալ կ'երեւէր, թերեւս ա–ւելի յարմար ժամանակ մը կրնար ընտրել:

Ոռովհետեւ Իտալիա...

Բայց ընթերցողը թող ներողամիտ ըլ–լայ. հոս հարկ է նոր գլուխ մը, պատմա–կան գլուխ մը բանալ:

Գ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Իննսուն տարի առաջ Իտալիա չկար:

Իտալիա աշխարհագրական բառ մըն էր միայն, ինչպէս որ ըսած էր Մեթէրնիք Վիէննայի Վեհաժողովին մէջ:

Օտար տիրապետութիւնը կը ծանրանար անոր վրայ, Պուրպոնները իրենց սոս – կալի բռնապետութեան տակ կը ճմլէին թերակղզիին մեծ մասը:

Այնքան խղճալի կացութիւն մըն էր ասիկա, որ Իտալիոյ համար կ'ըսուէր թէ մեռելներու երկիրն էր:

Մարդկային խումբեր կ'ելլէին, որոնք պատրաստ էին կռուելու եւ մեռնելու — յաճախ առանց յաղթութեան յոյս ունե–նալու:

Այն ատեն հայրատահարիչներուն կողմէ սոսկալի վրէժխնդրութիւն մը տեղի կ'ու–նենար:

Երբեմն Ֆրանսա կը լսէր այս ցաւերու աղաղակները եւ վեհանձնութեամբ կը պատրաստուէր ձեռք կարկառել հարստա–հարեալներուն, բայց կառավարութիւն – ներու անողոք աշխարհավարութիւնը այս մարդասիրական շարժումը կը դանդա – ղեցնէր:

Այն ատեն մարդ մը ելաւ, որ որոշեց ցիրուցան ուժերը համախմբել եւ զանոնք դէպի միեւնոյն կէտ–նպատակին ուղղել այնպիսի ճշդութեամբ մը եւ եռանդով, որ երբեք չտկարանայ: Մածծինի — իր հայրենիքին մեծ սիրահարը, ինչպէս որ անուանեցին զայն — կը հաստատէր Երի–տասարդ Իտալիան գաղտնի ընկերութիւն մը, որուն խորհրդանշանն էր նոճիի ճիւղ մը, իսկ նպատակը՝ օռա է սէմբռէ (այս–օր եւ միշտ) — եւ միջոցները՝ ընկերու–թեան ծաւալումը, եւ լրագրապետին գրիչը:

Խորհրդաւոր Մասնաժողովներ կը գոր–ծէին Լոմպարտիի, Թոսքանայի եւ Պա – պին երկիրներուն մէջ:

Իտալիոյ ամէն կողմէն խոալացի երի–տասարդներէ բաղկացած բազմաթիւ եւ անձնուէր զինուորներ կուգային շարուիլ անձնուրաց գլխաւորին դրօշին տակ:

Այն ատեն մահացու պատերազմը սկը–սաւ երկու կողմէն:

Ո՛րքան մարդիկ զոհ եղան:

Ժաք Րուֆինի — տանջանքի մատնուած ատեն — իր բանտին դրան մէկ գամը հանեց, սիրտը մխեց եւ ինքնասպան ըլ–լալով, տառապանքէ եւ յուսահատութենէ ազատեցաւ:

Բայց մէկ ինկողին փոխարէն տասը հատ կ'ելլէին:

1844 Յունիս 16ի երեկոյին Քալապրիոյ մէջ Քոթրոնէի մօտ Նէթօ գետին բե – րանը Աթթիլիօ եւ Էմիլիօ Պանտուրա տասնեւեօթը ընկերներով ցամաք կ'ել–լէին, գիւցազնական յիմարութեամբ Քո–զէնցայի վրայ յարձակելու, քաղաքական բանտարկեալները ազատելու — որոնց բանտերը լեցուն էին — եւ անոնց գլուխը անցնելու համար:

Բայց այս սակաւաթիւ խումբին մէջ, թշուառական մը, մատնիչ մը սողոսկած էր, Պոչչէքիամբէ եւ ասոնք երեք օր անտառներուն եւ ճահիճներուն մէջէն քա–լելէ յետոյ, տեսան որ այնքան բազմա–թիւ թշնամիներէ պաշարուած էին որ, անօգուտ էր կռուիլ:

Սակայն կռուեցան:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարօ Ուշագլեան եւ Յարութիւն Ուշագլեան եղբայրներու մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ Ուշագլեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն յանուն բոլոր ընկերներուն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոստիկեանի, նոյնպէս ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր՝ Արթին Մուրատեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 300 Ֆր. Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան շինութեան ֆոնտին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ստորագրէ իր գիրքը

Les Exilés de la paix

208 pages 28 F.
Editions ENTENTE
Ուրբաթ Յունիս 6, ժամը 17էն սկսեալ՝
ՎԻԷՆ
Librairie BRUYERE
7, Place Aristide Briand — VIENNE
ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 7
ժամը 17էն սկսեալ՝
Librairie de CRUSSOL
10, Bd. Gén. de Gaulle — VALENCE

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՀԱՄԱՐ

Իսիէն օթոքառ կը մեկնի ժամը 19.30ին՝ Կառ տը Մէօտոնէն եւ նաեւ նոյն ժամուն Բլամարի քաղաքապետարանէն Փայէ տէ Քոնկրէի հանրաժողովին համար:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մորիսի Վրացեան խումբի ընկերները, Ուրբաթ Յունիս 6, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի - Սէն Շամոնի Անտոք - Վարուժան կոմիտէներու, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կիրակի Յունիս 8, ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր, Նորաշէն Հայ Տան շքեղ սրահներուն մէջ
13, Rue Asile Alamagny, St. Chamond
Գեղարուեստական բաժին, ջերմ մթնոլորտ, արեւելեան ընտիր պիւֆէ, շամփուրով խորոված, թոմպոլա

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Դատի յանձնախումբի:

Շաբաթ Յունիս 7, ժամը 21ին, Թէաթր Մինիսիփալին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան - քաղաքապետ
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ
կը նախագահէ ՅՈՎՍԷՓ ՔՈՒԼՈՒՆՔԵԱՆ
կը խօսի ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը
Գեղարուեստական բաժին: Կ'արտասանեն Յակոբ Մաթոսեան, Օր. Արսինէ Կարապետեան, Օր. Էլիզաբէթ Քէլէշեան, նուագ Միհրան Թորոսեան, Փաթրիկ Ձապոյեան, մեներգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օր. Աստղիկ Սանեեան, Օր. Ալիս Քղեյեան
Հայկական տոհմիկ պարեր, Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:
Կը ցուցադրուի «Ապրիլ 24»ի համաժողովրդական խաղաղ տողանցքը (գունաւոր):

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Հայ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան որ Հայկազեան Վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Տեսինի Սանթռ Աէրէ դաշտին վրայ Կիրակի Յունիս 8 առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ ուշ գիշեր:

Հայկական պարեր վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Առատ կերուխում տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Մուտքը ազատ է

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործակցութեամբ

AEROFLOT et INTOURIST

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն.—

2.800 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Յուլիս 4	Յուլիս 17
Յուլիս 18	Յուլիս 31
Օգոստոս 1	Օգոստոս 14
Օգոստոս 15	Օգոստոս 28
Սեպտեմբեր 5	Սեպտեմբեր 18
Սեպտեմբեր 19	Հոկտեմբեր 2

2.500 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 3	Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 7	Նոյեմբեր 20
Դեկտեմբեր 26	Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ ՙենթուղարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ
ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

Tous au meeting du 6 juin

Organisé
par le Comité de Défense de la Cause Arménienne
AU

PALAIS DES CONGRÈS

Porte Maillot, Vendredi 6 Juin à 20 h. 30
Projection
d'UN FILM DOCUMENTAIRE sur LE GENOCIDE DE 1915
Sous la Présidence d'Honneur de
ALFRED KASTLER
(Prix Nobel)

Prendront la parole :
ANAHIT TER MINASSIAN
JEAN-MARIE CARZOU
JEAN-MARIE DOMENACH (directeur de la revue « Esprit »)
HENRI NOGUERES (Pt. de la ligue française des Droits de l'Homme)
JEAN-PIERRE BLOCH (Président de la L.I.C.A.)
YVES TERNON
MARC VERON (délégué général du Parti Socialiste)
et HAGOP BALIAN et ARA KRIKORIAN (du C.D.C.A.)

ՃԱՇ

ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Շաբաթ, Յունիս 14, երեկոյեան ժամը 20ին, ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼ հիւրանոցի ԷՆՓԵՐԻԱԼ սրահին մէջ
(Hôtel INTER-CONTINENTAL, 3, Rue Castiglione, PARIS (1er)
Ծախքերու մասնակցութիւն իւրաքանչիւր անձի համար 150 ֆրանք
Տոմսերը փութով ապահովել եկեղեցւոյ Դիւանատունէն, ամէնէն ուշ մինչեւ Յունիս 10

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
Յունիս 8 Կիրակի ժամը 11.30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ:
1, Պուլվ. Տիւ-Նոր, Լը Ռէնսի
Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ:
(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է: (Վրաններ):
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Պար, ՊԵՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ
Ծախքերու մասնակցութիւն
մուտք 10 ֆր., փոքրերուն 5 ֆր.
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթոպիւսը

MARDI 10 JUIN, A 21 HEURES SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie
Métro : Miromesnil

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

œuvres de :
BACH — CHOPIN — KHATCHATURIAN — SCIORTINO — LISZT
Piano Steinway
Places de 10 à 30 Frs. Réduction : JMF, AMJ, EMJ, et Etudiants 8 Frs.
Location à la Salle 225-29-14 — Chez Durand 4 Place de la Madeleine 073-62-19

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 26 Avril au 15 Juin

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

700 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUT RES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
4
MERCREDI
4 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.312
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.312

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 27)

ԿԱՄՕ ՈՒԴՈՒՄԵԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԵՓԱԼԻ ԴԵՍՊԱՆ

«Պրաւդա» թերթը հաղորդեց, թէ Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագիրով Կամօ Ուդումեան նշանակուած է Խորհ. Միութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Նեփալի մէջ։

Մինչեւ դիւանագիտական աշխատանքի անցնիլը Կամօ Ուդումեան Հայաստանի Մշակոյթի, ապա Արտաքին նախարար էր։

×

ՍՆՈՒՆԴԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՑԵՏԱԳԱՅ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Սննդարդիւնաբերութեան նախարարին տեղակալը՝ Աւչեան յայտարարած է «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին, թէ սննդի արդիւնաբերութեան յետագայ զարգացումին համար յատկացուած է 110 միլիոն ռուբլի, որ պիտի օգտագործուի նոր գործատուներ շինելու համար։ Օրինակ, պիտի շինուի Իջեւանի գինիի գործատունը, որ տարեկան 10.000 թոն խաղողէ գինի պիտի պատրաստէ։ Այգեւանի մէջ պիտի կառուցուի քոնեաքի նոր գործատուն մը՝ մէկ միլիոն 200 հազար տեկալիթր արտադրութեան տարողութեամբ։

Անհամեմատ պիտի ընդլայնի հանքային ջուրերու արտադրութիւնը։ Յառաջիկայ տարիներուն նախատեսուած է հանքային ջուրերու արտադրութիւնը աւելցնել 400 միլիոն շիշով։

Պահածոներու արտադրութիւնն ալ պիտի աւելնայ։ Բացի Ախթալայի մէջ կառուցուելու վրայ եղող պահածոյի գործատունէն, որուն տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 50 միլիոն տուփ, պահածոյի գործատուներ պիտի շինուին Արտաշատի, Մասիսի, Էջմիածինի, Կիրովականի եւ Ղափանի մէջ։ Երեւանի, Դիլիջանի, Ստեփանաւանի եւ Էջմիածինի մէջ նախատեսուած է շինել հացի նոր փուռեր։

Հայաստանի մէջ պիտի կառուցուի օծանելիքներու մեծ գործատուն մը, որու արտադրութիւնը պիտի ուղարկուի նաեւ խորհրդային այլ Հանրապետութիւններ։ Նախատեսուած է 8 միլիառ հատով աւելցնել գլանիկներու, 50.000 թոնով «էքստրա» աղի արտադրութիւնը։

×

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ գումարուեցաւ մասնագիտական ժողով մը հունգար եւ խորհրդային ելեկտրանագէտներու մասնակցութեամբ։ Ժողովի ընթացքին հաստատուեցաւ, թէ Հունգարիոյ եւ Հայաստանի ելեկտրաթեքնիք գործատուներու միջեւ կապը շարունակ կ'ամրապնդուի։ Մասնաւորապէս «Հայելեկտրալոյս» ձեռնարկութիւններու արտադրութեան թեքնիք մակարդակը նկատելի կերպով բարձրացած է շնորհիւ Հունգարիայէն բերուած մեքենաներուն եւ հունգար մասնագէտներու օժանդակութեան։

Ժողովին հունգար պատուիրակութիւնը կը ղեկավարէր մետաղագործութեան եւ մեքենաշինութեան նախարարին տեղակալը՝ Ե. Հեյման, իսկ խորհրդային պատուիրակութիւնը՝ Խորհ. Միութեան Արդիւնաբերութեան նախարարին տեղակալը՝ Ե. Զարոբեան։

×

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Մոսկուայի մէջ հրապարակ ելած են երկու նոր սալեր՝ «Երգում է Ռայիսա Մկրտչեանը»։ Ձայնագրուած երգերն են՝ Առնօ Բաբաջանեանի «Աստղեր» (խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի), Ալեքսանդր Աճէմեանի «Իմ մայրիկ» (խօսք՝ Գէորգ Էմինի), ինչպէս նաեւ բանաստեղծ Արամայիս Սահակեանի խօսքերով յօրինուած երգահաններ Անատոլի Կուտեպովի, Մարտին Վարդազարեանի եւ Մելիք Մավիսակալեանի «Առաջին հանդիպում», «Սիրոյ կենացը», «Բարի ճանապարհ» երգերը, ինչպէս նաեւ քանի մը այլ երգեր։

Երգչուհիին կ'ընկերանայ Հայաստանի ձայն – պատկերասփիւռի ճազի նուագախումբը։

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՆՈՒԷՐԸ

Ճարտարապետ, նկարիչ Ժիրայր Դարբինեան 1965ին այցելած էր Զամպիա եւ բազմաթիւ գծագրութիւններ կատարած էր հոն։ Երեւան վերադառնալով անոնց հիման վրայ իւղաներկ նկարներ գծեց։ Նկարներէն մէկը կը ներկայացնէ Զամպիայի նախագահը՝ Քենէթ Քաունտի, ազգային տարազով։ Այդ նկարը նկարիչը յանձնեց Զամպիայի դեսպանին, Մոսկուա։

×

ԱՆԹՈՒԱՆ ՏԸ ՍԷՆԹ–ԷԿԶԻՒԲԵՐԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ յիշատակուեցաւ ծննդեան 75ամեակը Անթուան տը Սէնթ–Էկզիւբերիի։

Բացումը կատարեց «Խորհ. Միութիւն–Ֆրանսա» ընկերութեան Հայաստանի մասնաճիւղի նախագահին տեղակալը՝ Շահէ Տատուրեան։ Է. Ղուկասեան վերլուծեց ֆրանսացի մեծ գրագէտին կարգ մը ստեղծագործութիւնները։ Ան յիշատակեց գրագէտին մարդասիրական ոգին, այնքան ցայտուն կերպով արտայայտուած «Փոքրիկ իշխանը», «Մարդոց երկիրը», «Գիշերային թռիչք» եւ այլ ստեղծագործութիւններու մէջ։

Եղան արտասանութիւններ, ապա ներկայացուեցաւ «Փոքրիկ իշխանը» ժապաւէնը։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐՈՒԺԻՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հանրապետութեան ելեկտրուժի և ելեկտրականացման պետական վարչութեան տնօրէնը՝ Սուրէն Վարդանեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտարարեց, թէ յառաջիկայ վեց տարիներուն Հայաստանի ելեկտրակայաններու ընդհանուր տարողութիւնը պէտք է աւելնայ աւելի քան մէկ միլիոն հարիւր հազար քիլովաթ։

Հիմնական հարցը, ըստ ան, Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի շահագործումն է. ասիկա շատ կարեւոր նշանակութիւն ունի մեր երկրին համար, որ զուրկ է վառելանիւթի աղբիւրներէ։

Հիւլէական կայանի երկու յետաշրջողները (ռէակթէօր) տարեկան պիտի արտադրեն վեց միլիառ քիլովաթ–ժամ ելեկտրուժ։

Նախատեսուած է Զանգեզուրի լեռներուն վրայ կառուցուած Որոտան ելեկտրակայաններու շարքին ամբողջացումը արագացնել։ Այս շարքին երկու ջրելեկտրակայանները՝ Շամբի եւ Սպենդիարեանի կայանները նախագծուած են միայն շատ ելեկտրականութիւն սպառող ժամերու եւ ուրիշ կայաններ չաշխատելու պարագային բանեցնելու համար։ Ասոնց շահագործումը կարելիութիւն պիտի ստեղծէ ատեն մը աւելի կրճատել Սեւանի ջուրին օգտագործումը. լիճին մակարդակը, ինչպէս յայտնի է, զգալի կերպով իջած է Հայաստանի ճարտարարուեստականացման տարիներուն։

Որոտանի ելեկտրակայաններու ցանցին հաստատման ժամանակ փորուած է գրեթէ քսան քիլոմեթր երկարութեամբ փապուղի մը։ Ծովի մակերեսէն 2065 մեթր բարձրութեան վրայ ստեղծուելու վրայ է մեծ ջրամբար մը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ հաւաքելու գարնանային հեղեղաջուրերը, որոնք պիտի օգտագործուին ձմեռը, երբ գետերը կը սառին։

×

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Մ. Նահանգներէն Յակոբ Թօփուզեան առաջին անգամ ըլլալով Երեւանի օփերայի բեմին վրայ երգեց, գլխաւոր դերերը ստանձնելով «Ֆլորիա Թոսքա» եւ «Ռիկոլեթթօ» օփերաներու ներկայացումին մէջ։ Յ. Թօփուզեան ծնած է Պոլիս եւ հոն ստանալէ ետք երաժշտական կրթութիւն՝ տասը տարի երգած է տեղւոյն օփերային մէջ։ Տասը տարիէ ի վեր հաստատուած է Մ. Նահանգներ։

×

ՍՊԻՏԱԿ ԹԱՏՐՈՆԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Սպիտակի թատրոնը իր գոյութեան 15 տարիներուն բեմադրած է հայ եւ օտար թատերագիրներու 28 թատերախաղեր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

— o —

ԻՍՐԱՅԷԼ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՊԱԿՍԵՑՆԷ ՍՈՒԷԶԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

— o —

Իսրայէլ որոշեց կիսով նուազեցնել իր ուժերը Սուէզի ճակատին վրայ։ Այս որոշումը միաձայնութեամբ տուաւ խորհրդարանը։ Վարչապետը՝ Ռապին հաղորդելէ ետք որոշումը ընդգծեց, թէ ասիկա «բարեկամեցողութեան» քայլ մըն է, կատարուած միակողմանի ձեւով, իբրեւ հետեւանք Սուէզի ջրանցքի բացումին։

Թել Աւիվի այս քայլը դէտերու կարծիքով կը ձգտի ցոյց տալ, թէ Իսրայէլ անզիջող քաղաքականութեան չի հետեւիր և կ'ուզէ, որ նոր կարգադրութիւն մը ըլլայ Սինայի համար իր և Եգիպտոսի միջեւ։ Անկէ զատ Իսրայէլացիք կը յուսան, որ Եգիպտացիք թոյլ կուտան օտար նաւերու օգտագործել Սուէզի ջրանցքը ապրանք փոխադրելու համար Իսրայէլ։ Այս ուղղութեամբ արդէն նախատեսութիւններ կ'ըլլան։ Արդարեւ, եգիպտական պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Գահիրէ այժմ պիտի որոշէ արտօնել ոչ-զինուորական ապրանքներով բեռնաւորուած օտար նաւերու Սուէզէն անցքը Իսրայէլի նաւահանգիստները խարիսխ նետելու համար։

Յամենայն դէպս նախագահ Սատաթ Իսրայէլի որոշումը «խաղաղութեան ի նպաստ քայլ մը» նկատեց եւ քաջալերիչ նախաձեռնութիւն մը։

Աւելցնենք թէ Իսրայէլ նաեւ 32 քիլոմեթր խորութեան վրայ, ետ կը քաշէ իր թնդանօթները Սուէզէն։

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆ դեռ խաղաղած չէ եւ Քարամէ որոշած է սպասել խաղաղութեան վերահաստատման, կառավարութիւնը կազմելու համար։ Գլխաւոր մտահոգութիւնը առեւանգումներու հարցն է աւելի քան հրացանաձգութիւնները։ Դեռ 50 պատանդ կայ երկու կողմերն ալ։ Քարամէ սակայն չէ կրցած լուծել գլխաւոր դժուարութիւնը որ Ֆալանժիստներու խնդիրն է։ Մահմետական ձախը (Ճումպլաթ) թէեւ փոքրամասնութիւնը, միշտ կը մերժէ Ֆալանժին (Ճեմայէլ) մասնակցութիւնը կառավարութեան, բայց Ֆալանժն ալ չի կրնար համակերպիլ։

ՖՐԱՆՍ–ՍՈՒԱՌ լոյս չտեսաւ Երեքշաբթի օր, քանի լրագրողներն ու խմբագիրները 24 ժամ գործադուլ ըրին բողոքելու համար նոր տնօրէնին՝ Ժան Կորինիի նշանակումին դէմ։ Գոհ չեն որ նման որոշում մը տրուած է, դուրսէն տնօրէն մը բերելով, առանց խմբագրական կազմին հաւանութեան։ «Փարիզիէն–Լիպերէ» ալ լոյս չկրցաւ տեսնել, պելժիական սենտիքաները զօրավիգ կենալով Ֆրանսականին։

ԼԻՈՆԻ մէջ 150 պերճավաճառներ գրաւած են տեղւոյն Սէն–Տիզիէ եկեղեցին բողոքելու համար իրենց 30 «պաշտօնակիցներուն» 15 օրուան բանտարկութեան դատապարտուելուն դէմ։ Ասոնք դատապարտուած են չուայտութեան հրապարակային դրդումի ամբաստանութեամբ։

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական գօտիին մէջ, այս Կիրակի հանրաքուէ մը պիտի կատարուի Թուրք կիպրական Սահմանադրութեան համար, որ արդէն վաւերացուած է Թուրք կիպրական Սահմանադրական ժողովին կողմէ։

ԼԻԲԻԱ հաղորդեց, թէ Խորհ. Միութիւն համաձայնած է հիւլէական կեդրոն մը հաստատել Լիբիոյ մէջ «միայն խաղաղ նպատակներու» օգտագործման համար։

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ մեռաւ Էյսաքու Սաթօ, 74 տարեկան։ Ճափոնի նախկին վարչապետն էր։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն յայտարարեց, թէ Անգլիա կրնայ կարեւոր դեր խաղալ աշխարհի մէջ, պայմանաւ որ ան միշտ մաս կազմէ Հասարակաց Շուկայի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ երկու ռազմանաւեր չորս օրուան պաշտօնական այցելութեամբ խարիսխ նետեցին Լենինգրադ։

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

— o —

ԽՄԲ․— Զուիցերական փրանսագիր կաթողիկոսին ... օրաթերթը, որ մեծ վարկ վայելող թերթ մըն է նաև Եւրոպայի մէջ՝ *Ժընեւի Ժուռնալ* ..., հետեւեալ յօդուածը հրատարակած էր Մայիս 26ի թիւին 3րդ էջը: Կուտանք նոյնութեամբ, զանց առնելով կարգ մը վրիպակներ, որոնք երկրորդական բնոյթ ունին:

ETRANGER-DIAGNOSTIC

ARMÉNIE 1915

Le premier génocide du XXe siècle

M.T.C., à G. : Comment expliquer le massacre des Arméniens de Turquie en 1915, et où en est aujourd'hui la question arménienne ?

Au début du siècle, la population arménienne de l'Empire turc est estimée, selon les sources, à un ou deux millions de personnes.

En 1927, les statistiques de la jeune République turque ne donnent que 64.000 Arméniens vivant sur son territoire. Entre ces deux estimations, la première guerre mondiale et les événements de 1915 à 1917 : cette année, les communautés arméniennes de l'étranger commémorent le soixantième anniversaire du premier génocide du siècle ; tandis que pour le gouvernement turc les « déplacements de populations » effectués sur une large échelle pendant la guerre ne visaient qu'à maintenir l'ordre intérieur, troublé par des sujets turcs. Malgré les chiffres, le massacre n'a pas eu lieu.

ENTRE RUSSES ET TURCS

Revenons à l'histoire. Entre la majorité musulmane et les minorités chrétiennes de l'Empire ottoman au début du XIXe siècle, pas d'assimilation, mais une coexistence à peu près pacifique. Le déclin de l'Empire, le réveil des nationalités, et l'expansion des puissances européennes formeront tout au long du siècle la toile de fond sur laquelle se dessinera le destin des Arméniens ; comme les autres minorités qui pour des raisons culturelles ou religieuses tendent à rapprocher des Etats qui menacent la Porte et sont de ce fait ressentis comme les ennemis intérieurs par Constantinople. Soumise aux Turcs, utilisée par les Puissances, la minorité arménienne n'aura finalement que bien peu de moyens d'agir sur son propre sort jusqu'à la crise de 1915 qui aboutira à sa disparition comme entité géographique nationale en territoire turc.

Dans les quatre foyers arméniens (l'Arménie historique (Erévan et Nakhitchevan), russe depuis 1928, et en Turquie l'Anatolie, la Cilicie et Constantine) c'est l'appartenance religieuse à l'Eglise arménienne qui sert de définition nationale. Mais les espoirs de cette « nation » reposent sur des bases bien faibles. Puisque l'Arménie est en partie soumise au tsar (le chef de l'Eglise arménienne réside en territoire russe), les demandes de réformes arméniennes seront accueillies à Constantinople comme autant de menace subversives, de preuves de trahison à l'Empire. D'un autre côté, l'appui des Puissances européennes aux Arméniens de Turquie, souvent très fermes verbalement, ne tarde pas à apparaître comme de simples prétextes à une politique d'intervention dans les affaires de l'Empire, et s'avère subordonné aux objectifs de pénétration économique en Turquie.

L'ENGRENAGE

Dès le milieu du siècle, les pièces de l'engrenage sont en place : des demandes de réformes des Puissances pour les minorités chrétiennes accroissent les espoirs nationaux et la méfiance de Constantinople, qui multiplie alors les délais, en s'efforçant sur place de réduire les revendications nationales au silence, par les redécoupages administratifs ou par la force. Ainsi des réformes promises aux Arméniens par le Traité de Berlin en 1878 ; de la fondation en 1890 de la Fédération révolutionnaire arménienne d'inspiration social-démocrate (qui occupera en 1896 la Banque ottomane de Constantinople !) ; et des troubles locaux qui justifieront dès 1893 une violente répression de l'armée turque. Le scénario se répète en 1895 ; cette année-là périssent en Turquie 100.000 à 300.000 Arméniens selon les estimations.

Un nouvel espoir naît en 1907 lorsqu'un congrès réunit autour de ceux qu'on appellera les « Jeunes Turcs » tous les opposants de l'Empire — Bulgares, Juifs, Arabes et Arméniens — qui s'unissent autour d'un programme dont la première revendication est l'abdication du sultan. La déception sera rapide, car à peine la Révolution triomphe-t-elle en 1909 que la tendance ultra-nationaliste l'emporte dans le gouvernement « jeune turc » qui hérite des problèmes de ses prédécesseurs.

LE MASSACRE

En 1914, la pression des puissances contraint enfin Constantinople à accepter d'accorder aux Arméniens de notables satisfactions (liberté d'utiliser leur langue dans l'enseignement, participation égalitaire aux organes représentatifs et notamment la police locale). Mais la guerre occupera bientôt les puissances. Sous couvert de déplacements de populations destinés à éviter des désordres dans une période troublée, les régions arméniennes de Turquie seront vidées de leurs premiers habitants. Au cours de cette vaste opération, menée de 1915 à 1917, les provinces orientales à forte densité arménienne, seront vidées de 75 à 100% de leur population arménienne déportée en masse, ou tuée. Après la guerre, l'Europe découvrira qu'il n'y a plus en Turquie de « problème arménien » : le rêve de reconstruction d'une grande Arménie (le Traité de Sèvres en 1920) s'écroule rapidement et la jeune République soviétique récupère une grande partie des anciennes provinces russes, tandis que la République kémaliste gardera le restant.

5 MILLIONS D'ARMENIENS

En comptant la diaspora (450.000 Arméniens aux Etats-Unis, 200.000 en Iran, autant en France, 180.000 au Liban, environ 150.000 en Syrie, puis les communautés d'Egypte, de Grèce et d'Amérique latine), le nombre actuel des Arméniens est estimé à 5 à 6 millions au total : un peu moins de 2 millions vivent en Arménie soviétique, 150.000 en Turquie, répartis pour la plupart dans les régions occidentales du pays et dans sa capitale.

L'Arménie soviétique constitue donc, aux confins de l'Arménie historique, le dernier foyer national arménien. Dans les limites assez strictes de l'autonomie accordée à la petite République arménienne, les dirigeants soviétiques développent depuis de longues années une politique de regroupement culturel dirigée vers la diaspora arménienne, même si les bonnes relations entre Moscou et Ankara aboutissent à créer parfois en Arménie soviétique quelque ressentiment à l'égard des dirigeants du Kremlin.

MIREILLE CALAME

« Journal de Genève »
le 26 Mai 1975

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

●

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ (ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

«ԵՐԻՑՍ ԵՐԱՆԵԱԼ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԵՕԹՆԱԼՈՅՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ»՝ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՑԻԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՅԻՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Դաստիարակչական իր գործունէութեան, գիտական համապարփակ պատրաստութեան եւ իմաստասիրական - մանկավարժական չեշտուած հակումներուն համբով՝ Գրիգոր Տաթեւացի հայ եկեղեցական գրականութեան հզօրագոյն դէմքերէն մէկն է եղած եւ, իբրեւ այդպիսին, մատենագրային իր վաստակին հազորդ ժամանակակից ու յետնորդ դէմքերու կողմէ յորջորջուած է «երից երանեալ սուրբ» եւ «եօթնալոյս վարդապետ»:

Հայ․ Եկեղեցին կ'ոգեկոչէ զինք Մեծ Պահոց երրորդ Շաբաթ օրը՝ յաւէրժ յիշատակելի երկու իմաստասէր եւ ուղղափառ մատենագիրներու հետ, Յովհաննէսներ Օձնեցիի եւ Որոտնեցիի կողքին (այս տարի, ոգեկոչումի օրը կը զուգադիպէր Մարտ մէկին):

Մատենագրային իր գործերը, որոնց բացարձակ մեծամասնութիւնը գրի առած է իր աշակերտներուն ու ժամանակակից համակիր դէմքերու խնդրանքով, կ'ընդգրկեն գլխաւորաբար այն բոլոր հարցերը՝ որոնք արծարծուած են ուսանողութեան կողմէ եւ որոնց պատասխանած է ինք․ գիտական, իմաստասիրական, մանկավարժական, բարոյախօսական նիւթեր ընդհանրապէս՝ որոնց կարեւորագոյն մասը հրատարակուած է 18րդ դարուն:

Կուտանք նախ անունները, առանձնաբար ներկայացնելու համար անոնց բնոյթը, շօշափուած հարցերէն բխող գիտական եւ իմաստասիրական համոզումներ, դաստիարակչական եւ մանկավարժական տեսակէտներ, եւ համադումար իր վաստակին ընդմէջէն ողջունելու համար Միջնադարու «Եօթնալոյս վարդապետ»ին պայծառ դիմագիծը:

1․— «ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ՝ երից երանեալ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Տաթեւացւոյն», *որուն գրութիւնը աւարտած է* 1397*ին:*

Հատորը ունի նաեւ ամփոփոյք մը․ խտացումը բուն գործին․ որով՝ «Գիրք Հարցմանց»*ի երկու օրինակներ կան, ծա-*

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Թոյլ տուէք, ձեր վճիռը դիւրացնելու համար, այստեղ լրացնեմ այն, ինչ որ բժշկական իրագէկները մինչեւ հիմա չըսին: Կարեւոր է քննել, թէ Թէհլիրեան ինչ հոգեկան զգացումներ է ունեցեր զընդակը արձակելու պահուն․ կարեւոր է վայրկեան մը պարզէք ձեզ համար, թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ հոգեպէս արտաքին պատճառներէ դրդուած եւ մարմնապէս տուեալ անձին կողմէ կատարուած այս գործողութեան էութիւնը․ այսինքն, ուրե՛ղ իրօք կը սկսի անդիտակցութիւնը եւ մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարումը: Բժշկական իրագէկները իրապէս պէտք էր որ բացատրէին ձեզ, թէ ներկայիս տիրող կարծիքին համաձայն, կամքին վրայ հանգչող գործողութիւնները կը յառաջանան այն տպաւորութիւններէն, որ կան տուեալ գլուխին մէջ, եւ որ այդ տպաւորութիւնները ուղեղի այսպէս կոչուող բուրգերու ճամբով կը փոխադրուին ողնածուծի կեդրոնը, եւ այս վերջինս պէտք է հարկադրէ թեւը՝ որ բարձրանայ, աչքը՝ որ սեղմէ: Այս է բնականոն ընթացքը: Իսկ եթէ կամքի այս կանոնաւոր ընթացքը խանգարուած է որեւէ հիւանդոտ երեւոյթի մը պատճառով, կամ եթէ ուղեղի մեծ կեղեւին մէջ գիտակցութիւնը վայրկեան մը խսկ կը դադրի, այդ պարագային ազատ կամքը այլեւս չկայ․ անգիտակցութիւնը եւ մտաւոր գործունէութեան հիւանդոտ խանգարումը զայն ի բաց հանած են:

Այդ այն է, ինչ որ արդէն Պ․ Դր․ Ֆոն Գորդոն այստեղ կարդաց: Ես կ'ուզէի անգամ մը եւս մէջ բերել կարեւոր տեղը, որ հետեւեալն է․

... «Ազատ կամք ըսելով, 51րդ յօդուածին իմաստով, հասկնալու է մարդուն կարողութիւնը՝ կամքի յառաջընթացութիւնը կազմող տարբեր դրդապատճառներէ եւ այդ յառաջընթացութեանը հակառակող կամ օժանդակող տպաւորութեանց կամ զգացմանց կերպարանափոխումներէ կազմել ամփոփ եւ վերջնական կերպով կամքի նոր, միաւորական ու կատարելապէս որոշակի բովանդակութիւն մը, «վճիռ» մը իբրեւ արտայայտութիւնը ամբողջ անձնաւորութեան իշխանութեան՝ հոգիի մասնակի յառաջընթացութիւններու վերաբերմամբ: Այդ ընդունակութիւնը պէտք է ոչ միայն սահմանափակուած կամ նուազած ըլլայ, այլ եւ բոլորովին ի բաց հանուած․ որովհետեւ առանձին յուզումները, որ զգացումի եւ տպաւորութեան միջոցով չեշտուած են իր ուժին մէջ, միայն դժուարութեամբ կարելի է ենթարկել ամբողջականին իշխանութեան եւ դարձնել Եսին ընդհանրական կամքը:

Եթէ բացակայ է ընդունակութիւնը՝ կեդրոնացնել հոգիի բոլոր ուժերը այն ձեւով, որ ան՝ ընդգրկելով առանձին չարժառիթները՝ ստեղծականօրէն դարձնէ զանոնք նոր բովանդակութիւն ունեցող միաւորական կամեցողութիւն մը, այն ատեն կը պակսի ինքնորոշումը: Եթէ այնուամենայնիւ կամքի վճիռ մը կը կազմուի, այդ տեղի չունենար այնպէս, որ Եսը տիրէ տարբեր չարժառիթներու եւ միացնէ զանոնք, այն այնպէս, որ չարժառիթներէն մէկը կամ միւսը տիրող կը հանդիսանան եւ իրենց տարրերէն կը յառաջացնեն վճիռ մը, որ կը տիրէ Եսին: Կամքը կազմելու թեքնիքը այստեղ եւս հարկաւ նոյնն է, ինչ որ ինքնորոշման միջոցով կազմելու ատեն, այն տարբերութեամբ սակայն, որ այլեւս Եսը չէ, իբրեւ ամբողջութիւն բոլոր հոգեկան կարողութիւններու, որ ունի իշխանութիւնը եւ կ'որոշէ կամքի վճիռին բովանդակութիւնը, այլ կամքի առանձին տարրերէն մէկն է այդ: Ազատ կամքը կը պակսի, եթէ հիւանդոտ խանգարումներու հետեւանքով որոշ տպաւորութիւններ, կամ զգացումներ (կամ կողմնակի ազդեցութիւններ) կը տիրեն կամքին այնչափ զօրաւոր կերպով, որ կամքի ազատ որոշումը բանական կշռադատումներու միջոցով անկարելի կը դառնայ: Միայն եթէ հոգեկան կարողութիւններու ամբողջութիւնը, ամբողջ Եսն է վճիռը ստեղծողը, այն ատեն միայն կարելի է այդ վճիռէն բխած արարքը վերագրել Եսին, իբրեւ այդ ամբողջութեանը»:

Ասով ես արծարծեցի ամենադժուարին թեքնիք — բժշկական եւ իրաւաբանական խնդիրներէն մէկը: Սակայն ես հաւատացած եմ, որ հնարաւոր է այնպէս արծարծել զայն, որ առողջ դատողութիւն ունեցող ամէն մարդ կարենայ ըմբռնել, հաւանիլ եւ հետեւիլ անոր:

Դուք տեսաք, որ իրաւագիտութիւնը կատարելապէս համաձայն է այն բանին, ինչ որ կ'ըսէ ամէն առողջ եւ բանաւոր մարդ:

(79 – Շար․)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

նոթ՝ «մեծ» եւ «փոքր» վերադիրներով. մեծին պատրաստութիւնը 1397ին լրացնելէ ետք՝ 1398ին ալ խմբագրած է՝ փոքրը, իբրեւ ամփոփումը առաջինին:

Գործի յիշատակարանի բաժնին մէջ Տաթեւացի կը ճշդէ որ «Գիրք Հարցմանց»ի մայր օրինակը («մեծ»ը) գրի առած է «ի խնդրոյ ումեմն բանասիրի Ատոմի», — Ատոմ անուն ուսումնասէր եւ ուղղադաւան Հայու մը խնդրանքով. իսկ ամփոփումը («փոքր»ը)՝ Որոտնեցիի աշակերտներէն Երզնկացի Գէորգ վարդապետի կողմէ իրեն ուղղուած 14 հարցումներու սեղմօրէն պատասխանելու նպատակով: Արդարեւ, փոքրադիր օրինակին իբրեւ վերնագիր գործածուած է «Հարցմունք Գէորգ վարդապետի եւ լուծմունք Գրիգորի ճորին հարազատին»:

Գործին «մեծ» թէ «փոքր» օրինակները հրատարակուած են 1729ին (*) 808 էջերէ բաղկացած մեծադիր հատորով մը, որուն մէջ «փոքր»ին տպագրութիւնը «մեծ»ին կը յաջորդէ: Հրատարակութեան նախաձեռնողը եղած է Աստապատցի Պետրոս աստուածաբան վարդապետը, իսկ տպագրական փորձերու սրբագրութիւնը կատարած է 18րդ դարու յայտնի ժամանակագիր Պաղտասար Դպիր:

«Գիրք Հարցմանց»ի մէջ հարց-պատասխանի ձեւով արծարծուած գիտական եւ իմաստասիրական հարցերու էութիւնը պիտի փորձենք պարզել Տաթեւացիի ամբողջական վաստակը բնութագրած ատեն. մինչ այդ դիտել տանք որ գործը կարելի է բաժնել 10 մասերու. առաջին 3 մասերուն մէջ մեծ վարդապետը նախ կը մատնանշէ եբրայական, մանիքէական եւ մահմետական զանազան հաւատալիքներ, ապա ցոյց կու տայ անոնց աստուածաբանական վրէպները: Արդարեւ, այդ երեք մասերուն մէջ կը գտնէք համապատասխան վերնագիրներ «Ընդդէմ Հրէից», «Ընդդէմ Արիոսեանց», «Ընդդէմ Հոգե-մարտիցն», եւայլն: Մնացեալ եօթը մասերուն մէջ վերլուծման կ'ենթարկուին մարդ էակին եւ այլ արարածներու էութիւնը, հոգեղէն եւ նիւթեղէն իրականութիւններ, մեղք եւ առաքինութիւն, բնութիւն եւ իր տարրերը, եւայլն:

2.— «ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ» հատորը գլխաւոր երկրորդ գործն է Տաթեւացիի. գրի առնուած է 1407ին՝ Դաւրիժեցի Մասուտշահ անուն բարեպաշտիկ Հայու մը խնդրանքով ու հրատարակուած Պոլսոյ մէջ՝ 1746ին: 592 էջերէ բաղկացած հատոր մը, որ բացառապէս աստուածաբանական բնոյթ ունի եւ կը բաղկանայ 50 գլուխներէ:

Տաթեւացիի այս աշխատասիրութիւնը պէտք է նկատի ունենալ Ունիթոռական շարժման լոյսին տակ, երբ վարդապետը կը ցուցէր ուղղափառ եւ առաքելական դաւանութեան վտանգ սպառնացող քարոզչութեանց դէմ:

Մ. Թ.

(*) Փրոֆ. Առաքել Առաքելեան իր «Հայ ժողովուրդի մտաւոր-մշակութային զարգացման պատմութիւն» Ա. հատորին մէջ (էջ 650 եւ 651), էջատակի ծանօթագրութեանց կարգին երկու տեղ «1792» ցոյց կու տայ տպագրութեան տարին: Սխալը վստահօրէն հետեւանք է գրաշարական վրէպի մը: Վերջին երկու թուանշանները (29)՝ շրջումով մը եղած են… 92:

Մ. Թ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԷՋԵՐ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Ճարտարապետութեան տոքթոր Վ. Յարութիւնեան «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի մէջ (ներկայ տարուան Ա. թիւը) ներկայացուցած է Գահիրէի մէջ 1927էն 1970 կառուցուած ազգային շէնքերը՝ վարժարան, ակումբ, եկեղեցի, եւայլն: Յօդուածագիրը ճշդած է, թէ նիւթերը իր խնդրանքին վրայ հաւաքած եւ իրեն տրամադրած է Հելիոպոլսոյ Նուպարեան Ազգ. վարժարանի երկարամեայ տնօրէնը՝ Տիգրան Պալըկեան: Աւելցնենք, որ ինչպէս դիտել տուած է Վ. Յարութիւնեան, եգիպտահայ գաղութին 1927էն առաջ շինած շէնքերուն չէ անդրադարձած ան, նկատի առնելով որ արդէն հրապարակի վրայ կը գտնուի այդ շէնքերուն մասին գիրք մը՝ «Եգիպտոսի Հայոց հին եւ արդի եկեղեցիները եւ պատմութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Նորաշէն եկեղեցւոյ Գահիրէի» (1927). այս գիրքը թէեւ գլխաւորաբար կ'ընդգրկէ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ հայկական եկեղեցիները, սակայն որոշ տեղեկութիւններ կան նաեւ այլ բնոյթի շէնքերու մասին, ինչպէս հոգետուն, դարմանատուն, վարժարան:

Ստորեւ, արեւմտահայերէն, յօդուածագիրին ներկայացուցած նիւթերը:

1.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նուպար ակումբը Հելիոպոլսոյ մէջ կառուցուած է 1959ին Հ. Բ. Ը. Միութեան ծախքով (որուն սեփականութիւնը կը հանդիսանայ ակումբը): Նախագիծի հեղինակն է ճարտարապետ Յարութիւն Մարգարեան (ծնած 1906ին Գահիրէ): Ակումբը ունի սրահ եւ մարզադաշտ:

2.— Հայ Տան ութ յարկանի շէնքը Գահիրէ կեդրոնական Սոլիման Հալապ (նախկին Տուպրա) փողոցը, կառուցուած է ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի նախագիծով: Հոս կը գտնուին «Արեւ» թերթին տպարանն ու խմբագրատունը, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան սրահը, գրադարանը եւայլն:

3.— Կոկանեան ակումբը Հելիոպոլսոյ Մենուֆ փողոցը, Նուպարեան վարժարանի դիմաց, կառուցուած է 1949ին Լեւոն Կոկանեանի միջոցներով, ճարտարապետ Նուպար Գէորգեանի (1888–1960) նախագիծով: Ակումբը օժտուած է սրահով, բեմով, գրադարանով եւ ընդարձակ պարտէզով:

4.— «Յուսաբեր»ի շէնքը կառուցուած է 1950ին Գահիրէի կեդրոնական թաղը ճարտարապետ Հայկազուն Շիրինեանի նախագիծով: Մեծ շէնք է, որուն գետնայարկը տեղաւորուած են «Յուսաբեր» թերթի խմբագրատունն ու տպարանը, իսկ վերջին երկու յարկերը՝ ընդարձակ թատերասրահը, հաւաքոյթներու սրահները, գրադարանը եւայլն:

5.— «Յուսաբեր»ի ակումբը Հելիոպոլսոյ մէջ, Պէյրութ փողոցը, Նուպարեան վարժարանին մօտ: Երկյարկանի նոր ոճով շէնք է՝ օժտուած սրահով եւ բեմով: Կառուցուած է 1961ին Լեւոն Գարագաշեանի նիւթական միջոցներով եւ ճարտարապետ Հայկազուն Շիրինեանի նախագիծով: Սրահին կից կայ մարզադաշտ, որ կը պատկանի Հ. Մ. Ը. Մ. «Արարատ» մարզական Միութեան:

6.— Տիկնանց «Այծեմնիկ» Միութեան «Կարապետ Աբիկեան» հանգստեան տունը (ծերանոցը) Հելիոպոլսոյ մէջ, Ապտէլ Համիտ ապու Հէֆ փողոցը, կառուցուած է 1960ին Կարապետ Աբիկեանի նուիրատուութեամբ, ճարտարապետ Նուպար Գէորգեանի նախագիծով: Երկյարկանի շէնք է քանի մը սենեակներով: Ծերանոցին կողքին պարտէզ մը կայ:

7.— Արգարեան դարմանատունը կառուցուած է 1957ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին բակը, Ֆիլիփ եւ Արաքսի Արգարեան ընտանիքին նուիրատուութեամբ եւ ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի նախագիծով. արձանագրուած են հետեւեալ տողերը՝ «Արգարեան Ազգային Դարմանատունս Հայոց կառուցաւ նուիրատուութեամբ տան ազգատոհմի Ֆիլիփ Արգարեան եւ բարեպաշտօն Տիկնոջն Արաքսիի ի յուշ անմոռաց հանգուցելոց ծնողացն Արգարի եւ Փաշայի Արգարեան որոց զհոգիսն Տէր ի լոյս երեսաց իւրոց հանգուսցէ, 'Ամէն: Յամի Տեառն 1957 Ապրիլ 7»:

8.— Նուպարեան ազգային վարժարանի առաջին շէնքը կառուցուած է 1924ին Հելիոպոլսոյ հայաշատ կեդրոնը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիր Պօղոս Նուպարի նիւթական յատկացումներով եւ ճարտարապետ Մարկոսեանի նախագիծով: Նոյն հողամասին վրայ 1959ին կառուցուած է վարժարանին նոր շէնքը՝ Գահիրէի Կրթասիրաց Ընկերութեան ծախքով: Գլխաւոր մուտքին վրայ զետեղուած արձանագրութիւնը կ'ըսէ.— «Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն է: Շինեցաւ Նուպարեան Ազգ. Վարժարանս Հայոց աստ ի Գահիրէ, Հելիոպոլիս արուարձանի առատաձեռն նուիրատուութեամբ կրթասէր ազգայնոց որ ի քաղաքս: Հիմնարկէք կրթական յարկին եղեւ յամի 1958 յամսեանն Մարտի ի նախագահութեան Արարական Միացեալ Հանրապետութեան Եգիպտոս եւ Սուրիա կամալ Ապտէլ Նասէրի: Ի Հայրապետութեան Ամենայն Հայոց Տեառն Վազգենայ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի եւ յԱռաջնորդութեան Հայոց Եգիպտոսի Տեառն Մամբրէ Սրբ. Արքեպիսկոպոսի եւ ճարտարապետութեամբ Հրազդանայ Պալեան: Աւարտումն շինուածոյս եղեւ յամի Տեառն 1959 ամսեանն Յունուարի»:

9.— Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանը կառուցուած է Հելիոպոլիս 1952–1958ին՝ Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ եւ ծախքով, ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի նախագիծով:

10.— Մխիթարեան վարժարանը հիմնադրուած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ 1935ին Գահիրէ: Նախագիծի հեղինակն է ճարտարապետ Կարօ Պալեան: Նոյն դպրոցին համար նոր շէնք մը կառուցուած է 1959–1960ին Հելիոպոլիս, Տիկին Արաքսի Ամբարեանի նուիրատուութեամբ եւ ճարտարապետ Հրազդան Պալեանի նախագիծով: Աշակերտութեան թիւի նուազումին պատճառով վարժարանը փակուած է եւ 1964ին շէնքը տրամադրուած է դպտի կաթողիկէ Պատրիարքարանի:

Այս մեծ շէնքերէն զատ կառուցուած են նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (կը գտնուի Ռամսէս պողոտային վրայ, աւարտած է 1928ին, շինուած է ռուսական փոխ-հիւպատոս Գրիգոր Եղիայեանի նիւթական միջոցներով, նախագիծի հեղինակն է ճարտարապետ Լեւոն Նաֆիլեան), Հայոց Առաջնորդարանը (կառուցուած է 1929ին, եկեղեցիին բակը, Տիգրան Ապրօ Բագրատունիի եւ Պօղոս Նուպարի նուիրատուութեամբ, նախագիծին հեղինակն է ճարտարապետ Արամ Անդրանիկեան: Առաջնորդարանի շէնքին մէջ տեղաւորուած է նաեւ Թորգոմեան մատենադարանը, որու գիրքերուն եւ պարբերականներուն թիւը շուրջ 7000ի կը հասնի: Ամենայն Սրբոց եկեղեցին, կառուցուած է Հելիոպոլսոյ մէջ, Զարեհ Սագայեանի նուիրատուութեամբ եւ ճարտարապետ Հայկազուն Շիրինեանի նախագիծով 1953ին, Հելիոպոլսոյ հայ կաթողիկէ Ս. Թերեզա եկեղեցին, կառուցուած է 1930ին ճարտարապետ Կարօ Պալեանի նախագիծով եւ հայ Աւետարանական ժողովրդական եկեղեցին, կառուցուած է 1955ին Վիքթորիա Զագըճեանի ծախքով եւ ճարտարապետ Հայկազուն Շիրինեանի նախագիծով:

Վ. Յ.

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Գ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Բայց ինկան իրենց թշնամիին ձեռքը, որոնք զանոնք վիրաւոր եւ կիսամեռ քաշեցին տարին այն բանտերը, որոնց դըռները խորտակել երեւակայած էին:

Անոնց գերութիւնը քանիերեք օր տեւեց, եւ այս քանիերեք օրուան միջոցին ժողովուրդը բանտին հրապարակէն չհեռացաւ:

Մահուան վճիռ արձակուեցաւ:

Դատապարտեալները հանդարտ ու հըպարտ — սկսան քալել դէպի տանջանքի վայրը:

Երբ սպանութեան տեղը հասան, զինուորները կանգնեցան եւ զէնքերնին լեցուցին: Հանդիսականներուն հեծեծանքները օդը կը թնդացնէին…

«Կրա՛կ», գոչեց Ֆերտինան Բ.ի ծառայութեան մէջ գտնուող սպան:

«Կեցցէ՛ Իտալիա», գոչեցին Պանտուրա եղբայրներն ու անոնց ընկերները:

Եւ ինկան մեռան…

Վենետիկի մէջ Թոմմազէօ եւ Մանէն՝ հարստահարիչներու գթութիւնը խնդրած ըլլալուն համար, իրենց ոճիրն ալ բանտերու մէջ կը քաւէին:

Բայց երբ մակընթացութիւնը բարձրանայ, չկայ մարդկային զօրութիւն մը, որ կարենայ անոր ընթացքին դէմ դնել:

Եւ մարդկային խիղճ կոչուած մակընթացութեան ալ ոչինչ կրնայ դիմադրել:

Իտալիան սեղմող երկաթեայ շրջանակը առաջին անգամ կոտրելու բախտը Միլանի պահուած էր:

Իրաւ է որ այս յանդգնութիւնը ահռելի կերպով պիտի քաւէր: Բայց օրինակը տարափոխիկ է…

Գիտենք որ վերջին դարուն Ամերիկացիները անկախութեան պատերազմը սկըսան թէյի գործածութիւնը դադրեցնելով:

Այս բերքը զիրենք հարստահարող կառավարութեան գլխաւոր եւ ամէնէն շահաւոր եկամուտներէն մէկն էր: Իր հասոյթներուն մէկ մասը պակսեցնելով սըրտէն զարկած կ'ըլլային զայն:

1847 Դեկտեմբերի վերջերը Թատրոններու եւ ակումբներու մէջ ձեռագիր փոքրիկ շրջաբերականներ բաժնուեցան եւ ցրուեցան, որոնց նպատակն էր հասկցնել թէ Աւստրիա ի՛նչ ահագին գումար մը կը շահէր վիճակահանութիւններէ եւ ծխախոտէ:

Աւստրիական գանձը աղքատացնելու, պատերազմի ծախքերը հոգալու միջոցներէն զրկելու համար զայն, կամաւոր հրաժարմամբ հարկ էր ծխախոտի եւ վիճակահանութեան հասոյթներէն զրկել զայն:

Ամէնքը համաձայնութեամբ հաւանեցան այս խորհուրդին:

1848 Յունուար 2ին ոչ ոք կը ծխէր, բացի այն որոշումը չգիտցող մէկ քանի անհատներէ կամ ոստիկանութեան հետ քիչ կամ շատ յարաբերութիւն ունեցող անձերէն, որոնք փողոցներուն մէջ կը համբերէին սուլելով, աղաղակելով, այպանելով… կամայ ակամայ պէտք էր գլանիկը նետել:

Այս օրը, կ'ըսէ պատմագիր մը, Աւստրիական տիրապետութեան երեսուներեքորս տարուան մէջ միակ օր մը եղաւ:

Ոստիկանութիւնը մինչեւ իրիկուն բացակայ մնաց. երբ գիշեր եղաւ, անձնուէր մարդոց ստակ վճարեց, որպէսզի փողոցներուն մէջ ծխեն, հակառակ ժողովրդական ցոյցերուն:

Ցեռոյ պահակազունդին զօրքերը քաղաքին մէջ տարածուեցան, հրաման ունենալով զէնք գործածել՝ երբ թշնամութիւն մը տեղի ունենայ:

Երեկոյեան ժամը 1ի միջոցին խռովաթ եւ հունգարացի զինուորներու խումբ մը Քորսա տէ Սերվի փողոցին ամբողջ լայնութիւնը գրաւեց:

Գինով եւ գլանիկները բերաններուն մէջ յարձակեցան անմեղ անցորդներուն վրայ եւ սուրերնին քաշելով կատաղութեամբ սկսան զարնել ամէն կողմ:

Հերման Հարիւրապետը, մեր պատմութեան այս մասին սկիզբը, այս կռիւին կ'ակնարկէր:

Նախապէս պատրաստուած իրական կոտորած մըն էր այս, որովհետեւ Քրամէր անունով ուսուցիչ մը տեղեկացուցած էր իր մէկ բարեկամ սպան թէ, Միլանի մէջ սոսկալի ջարդեր պիտի կատարուէին:

Այս զինուորական պտոյտին զոհ դացողներուն թիւը վաթսունմէկի հասաւ, որոնց վեցը տասնեւհինգ տարեկանէն վար եւ հինգը ութսունամեայ էին: Անմեղները ջարդելով կ'ուզէին սոսկում տարածել. երեք տարի ետքը Պոնափարթ պիտի յիշէր Բատէյքիի տուած դասը:

Վիրաւորներու ցանկը աչքէ անցուած ատեն տեսնուեցաւ որ քառասուներկու հոգի հարիւր տասներեք վէրք առած էին, գրեթէ բոլորն ալ գլխէն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Էմիրզեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սոմանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Էմիրզեան, Տիկին Ժանէթ Թավլեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Սոփոկլեան եւ թոռները՝ Գաթրին Սոմանեան, Քրիսթիան Էմիրզեան, Սաբին Թավլեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Էմիրզեան եւ զաւակները, Պ. Զաւիկ Էմիրզեան, այրի Տիկին Լութֆիկ Կայիշեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԷՄԻՐԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 1ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Յունիս 5, ժամը 10.30ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը ժամը 11.45ի առենները:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼԻՈՆԷՆ վերջին պահուն կը խնդրուի մեզմէ հաղորդել.—

ՏԻԿԻՆ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԵԼԷԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահած է Յունիս 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յունիս 4 ժամը 15ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 8, Կիրակի առաւօտ, Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակի առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն Փարիզի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայութեան անմոռանալի նահատակներուն ի յիշատակ

ԵՒ ՃԱՇ

Յունիս 12 Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Օթէլ Մոտեռնի գեղեցիկ սրահներուն մէջ արեւելեան եւ կեսարական ճաշակով պատրաստուած ուտելիքներով՝ Մ'Ծ ՃԱՇ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները:

Պատուոյ նախագահութեամբ
ՏՈՔԹ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

Կը խօսի Հարենց գրական մրցանակի դափնեկիր հայրենակից ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ

Գեղարուեստական բաժին: Հայերէն ֆիլմ Գ. Գէորգեանի կողմէ:

Տախքերու մասնակցութիւն 30 ֆր.

ՆՈՒԷՐ

Իրենց զաւկին՝ ԺԱՆ-ՄԱՌԻԻ
ընդ՝ ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՄԵԱՆԻ
ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գառզու 500 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի - Սէն Շամոնի Անտոք - Վարուժան կոմիտէներու, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կիրակի Յունիս 8, ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր, նորաշէն Հայ Տան շքեղ սրահներուն մէջ
13, Rue Asile Alamagny, St. Chamond

Գեղարուեստական բաժին, ջերմ մթնոլորտ, արեւելեան ընտիր պիւֆէ, շամփուրով խորոված, թոմպոլա

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Դատի յանձնախումբի:

Շաբաթ Յունիս 7, ժամը 21ին, Թէաթր Մունիսիփալին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան - քաղաքապետ
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ
կը նախագահէ ՅՈՎՍԷՓ ՔՈՒԼՈՒՆՔԵԱՆ
կը խօսի ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը

Գեղարուեստական բաժին: Կ'արտասանեն Յակոբ Մաթոսեան, Օր. Արսինէ Կարապետեան, Օր. Էլիզաբէթ Քէլէշեան, Նուագ Միհրան Թորոսեան, Փաթրիկ Ջոպոյեան, Մեներգ՝ Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օր. Աստղիկ Սանենեան, Օր. Ալիս Քիլեան

Հայկական տոհմիկ պարեր, Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը ցուցադրուի «Ապրիլ 24»ի համաժողովրդական խաղաղ տողանցքը (գունաւոր):

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Հայ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան որ Հայկազեան Վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Տեսինի Սանթո Աէրէ դաշտին վրայ Կիրակի Յունիս 8 առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ ուշ գիշեր:

Հայկական պարեր վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Առատ կերուխում տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Մուտքը ազատ է

Tous au meeting du 6 juin

Organisé
par le Comité de Défense de la Cause Arménienne
AU

PALAIS DES CONGRÈS

Porte Maillot, Vendredi 6 Juin à 20 h. 30
Projection
d'UN FILM DOCUMENTAIRE sur LE GENOCIDE DE 1915
Sous la Présidence d'Honneur de
ALFRED KASTLER
(Prix Nobel)

Prendront la parole :
ANAHIT TER MINASSIAN
JEAN-MARIE CARZOU
JEAN-MARIE DOMENACH (directeur de la revue « Esprit »)
HENRI NOGUERES (Pt. de la ligue française des Droits de l'Homme)
JEAN-PIERRE BLOCH
YVES TERNON
MARC VERON (délégué général du Parti Socialiste)
et HAGOP BALIAN et ARA KRIKORIAN (du C.D.C.A.)

Parking : 5 Frs.

Jean-Marie CARZOU

signera son livre

UN GENOCIDE EXEMPLAIRE ARMENIE 1915

le Samedi 7 Juin
à la librairie PALOUYAN
9, rue de Trévise métro Cadet
A partir de 15 heures

Առաջին ստորագրութեան (Մայիս 24) գտած յաջողութիւնը եւ տրամադրելի հատորներու անբաւարարութիւնը առիթ տուին որ կրկին անգամ հեղինակը ստորագրէ իր հատորը:

Նոյն օրը, նաեւ

Nane CARZOU

signera son livre

VOYAGE en ARMÉNIE
(Editions Flammarion)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Փարիզ Արմաղանեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, ողբ. Արամ Արմաղանեանի թաղման առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի Վրացեան խումբի ընկերները, Ուրբաթ Յունիս 6, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՀԱՄԱՐ

Իսիէն օթոքառ կը մեկնի ժամը 19.30ին՝ Կառ տը Մէտոնէն եւ նաեւ նոյն ժամուն Քլամարի քաղաքապետարանէն փակ ոչ Քոնկրէի հանրաժողովին համար:

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 19.45ին Շաւիլ-Վելիզի կայարանէն, կը հանդիպի սովորական կայքերը:

ՊԱՆԵՆՈՅԷՆ ժամը 19.45ին Սինեմա Լիւքս:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20ին Սթատին առջեւէն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
Յունիս 8 Կիրակի ժամը 11.30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ:
1, Պուլվ. Տիւ-Նոր, Լը Ռէնսի
Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ:
(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է: (Վրաններ):
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Պար, ՊԵՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ
Տախքերու մասնակցութիւն
մուտք 10 ֆր., փոքրերուն 5 ֆր.
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթոպիւսը

Pélerinage à Jérusalem

du 22 Juin au 3 Juillet

Organisé par SEVAN-VOYAGES à l'occasion de l'Inauguration
par S.S. VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos
de Tous les Arméniens
de l'Eglise arménienne du St. Sépulcre et du Séminaire
Départs en groupe de Paris, Lyon, Marseille, Nice
Hôtel 1ère catégorie en demi-pension
prix : 2050 F

Արձանագրութիւն.—

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60-13-66

POUR PARIS
mondotours
2, rue de Sèze Paris 9e — Tél. : 266-50-12 et 073-32-64

Pour tous vos voyages, toutes destinations, en individuel ou en groupe, faites-vous confiance, nous nous efforcerons de vous conseiller et de vous assurer le meilleur service aux meilleures conditions.

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

Vous offre le champagne à l'occasion de son premier anniversaire,
suivi de la traditionnelle soupe aux tripes
LE SAMEDI 14 JUIN au soir

La Direction remercie la clientèle de sa fidélité et l'attend pour fêter ensemble Ce premier anniversaire dans une bonne ambiance arménienne.

CAPPADOCE

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 14, ԺԱՄԸ 21ԻՆ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՇ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
5
JEUDI
5 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.313
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.313

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱԼԷ ՏԷ ՔՈՆԿՐԷԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակին առթիւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ կազմակերպուած ոգեկոչումի, ցեղասպանութեան եւ քաղաքական պահանջներու հանդիսութիւններն ու ցոյցերը իրենց պսակումը պիտի ունենան Յունիս 6 Ուրբաթ գիշեր՝ Փալէ տէ Քոնկրէի մէջ, Փորթ Մայօ:

Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը ամիսներու աշխատանքով յաջողած է կազմել ներկայանալի յայտագիր մը՝ քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանը անարգութեան սիւնին գամելու եւ Հայութեան արդար, անքննարկելի եւ անժամանցելի իրաւունքները ճանչցնելու համար միջազգային հանրային կարծիքին, մասնաւորաբար Ֆրանսացիներուն:

«Հայ Դատի Օր»ուան հրապարակային այս մեծ հաւաքոյթին խօսք առնելու հրաւիրուած են մեր ազգին բարեկամ դէմքեր, որոնք ծանօթ են Հայութեան գողգոթային եւ կը գիտակցին մեր Դատի արդարութեան:

Երեկոյթի ընթացքին շարժանկարով ցոյց պիտի տրուին վաւերական փաստաթուղթեր հայկական ողբերգութեան մասին, ինչ որ աւելի խոր տպաւորութիւն պիտի ձգէ հանդիսականներուն վրայ:

Բոլորիս պարտականութիւնն է ապահովել մեծ թիւով Ֆրանսացիներու եւ օտարներու ներկայութիւնը սոյն բացառիկ «միթինկ»ին:

Սփիւռքի բոլոր այն անկիւններուն մէջ, ուր Հայեր ծուարած են, վաթսունամեակը առիթ ընծայեց յիշատակի ոգեկոչումներով, հրապարակային զանազան հանդէսներով ու բազմամարդ տողանցքներով վերարծարծելու Հայկական Դատը: Պէյրութի մէջ սրտառուչ եղբայրակցութեամբ միացան Հայերն ու Լիբանանցիները եւ Մայիս 6ին՝ Ճէմալ փաշայի կողմէ Պուրճի հրապարակին վրայ լիբանանցի հայրենասէրներու կախաղան հանուելու տարեդարձի օրը, յիսուն հազարնոց բազմութեան մասնակցութեամբ տողանցք կատարեցին Լիբանանի մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ՝ հայաբնակ Պուրճ Համուտ արուարձանէն մինչեւ քաղաքին կեդրոնը՝ Նահատակներու հրապարակը: Յիսուն հազար հոգի ներկայ եղան հրապարակային հաւաքոյթին, ուր խօսք առաւ, ի մէջ այլոց, վարչապետ Րաշիտ Սոլհ:

Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ շուրջ մէկ միլիոն հայրենակիցներ, որոնց շարքին կուսակցական ու պետական պատասխանատուներ, երկիւղածութեամբ ուխտի գացին Ծիծեռնակաբերդ եւ խոնարհեցան նահատակներու Յուշարձանին առջեւ:

Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ համազգային աստիճանաչափով կատարուած այս ցոյցերը արձագանգ գտան Պոլսոյ եւ Անգարայի Թրքական մամուլին մէջ: Զանազան երկիրներու Թուրք թղթակիցները օրը օրին տեղեակ պահեցին իրենց թերթերը կատարուած հայկական ցոյցերու մասին: Յօդուածներ լոյս տեսան Թրքական թերթերուն մէջ՝ մերթ փաղաքշական, մերթ սպառնական շեշտերով: Թուրք դեսպաններ զանազան քաղաքներու մէջ փորձեցին միջամտել դիւանագիտական ճամբով՝ արգիլելու համար հայկական ցոյցերը:

Այս երեւոյթները կ'ապացուցանեն, որ հայկական ձեռնարկները ի զուր չեն անցած եւ սկսած են անհանգստացնել ցեղասպանի ժառանգորդները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ,
ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ
ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԳՆԱՊ

— Օ —

Եթէ նոյնիսկ առաջքն առնուեցաւ կարգ մը գործադուլներու ինչպէս գլխաւորաբար՝ մեթրոյի, անդին շատ բաներ կան որոնք գոհացուցիչ չեն: Ելմտական նախարարը շատ դժգոհ է որ գիները սպասածէն աւելի բարձրացած են եւ որոշեց մասնակի արգելքի տակ առնել կարգ մը ապրանքներու գիները, ինչ որ ցարդ չէր ուզած ընել: Այս կարգադրութիւնը առաւելաբար կը վերաբերի ընթացիկ գործածութեան նիւթերուն ինչպէս՝ հագուստեղէն, ճերմակեղէն, շապիկ, կօշիկ, կահկարասի եւայլն, եւայլն: Կարգ մը ուրիշ նիւթերուն համար ալ շահու բաժինը կառավարութիւնը պիտի որոշէ: Ասոնք են՝ խմոր, ձուկի պահածոյ, ձէթ, սուրճ, շոքոլա, եւն., եւն.: Պարզ է որ այս կարգադրութիւնները շատ դժգոհ ձգած են փոքր եւ միջին ձեռնարկները, որոնք արդէն մեծ վնասներ կրած են մեծ շուկաներու եւ մեծ-տարածութիւններու ստեղծումէն ի վեր: Ասկէ զատ, անցեալին եղած նման կարգադրութիւնները ոչ մէկ օգուտ բերած են:

Երկրին գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ սակայն գործազրկութիւնը, որ օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ կ'առնէ: Նախարարապետ Շիրաք Եօթներորդ Ծրագրի գիծերը պարզեց (քուէարկութիւնը միայն գալ գարնան պիտի կատարուի): Այս ծրագրով կը նախատեսուի որ առանց աշխատանքի երիտասարդները արհեստի պատրաստութիւն մը պիտի ստանան, ոռոչ վճարումով: Պարգեւներ պիտի տրուին (վեց ամիս՝ ամսական 500 ֆր.) այն հաստատութեանց որոնք գործ մը կը ստեղծեն եւ երիտասարդ մը կ'առնեն Հոկտեմբեր մէկէն առաջ եւ 300 ֆր. ամսական եթէ ատիկա պատահի Հոկտ. մէկէն Դեկտեմբեր մէկ:

× Ֆրանս - Սուար, լոյս չտեսաւ Երեքշաբթի բայց լրագրողներն ու խմբագիրները որոշեցին երկարաձգել գործադուլը, որ նախապէս 24 ժամուան համար էր միայն: Ծանօթ է որ Ժան Կորինիի նշանակումը իբրեւ տնօրէն պատճառ է այս շարժումին: Լրագրողները պիտի դադրեցնեն գործադուլը եթէ Կորինիի նշանակումը ջնջուի կամ առայժմ Կորինի «փակագիծի մէջ դրուի»:

Փարիզիէն-Լիպերէ ալ լոյս չի կրնար տեսնել: Գիրքի Սէ. Ժէ. Թէ. բանուորները ցոյց մը կազմակերպած էին Չորեքշաբթի օր Օփերայէն Ռեփիւպլիք:

Բանուորական Ուժը (էֆ. Օ.), ընկերվարական) բողոք ներկայացուց եւ անուանարկութեան դատ դիմեց Սէ. Ժէ. Թէ.ի դէմ, որ հանրագէր փակցուցած է ուր Բանուորական Ուժի քարտուղարին համար գրուած է «Պերժըրոն բանուորական դասուն դաւաճան» եւ հոն կ'ըսուի նաեւ թէ մինչ «Փարիզիէն Լիպերէ կ'ուզէ 500 աշխատաւոր պաշտօնազրկել, Պերժըրոն Բանուորական Ուժը գործատիրութեան կը ծախէ»:

×

ԱՊԱՀԱՐԶԱՆԻ ՕՐԷՆՔԸ

Ամուսնալուծման օրինագիծը որ օրերէ ի վեր քննութեան առնուած է Ազգ. Ժողովին կողմէ, դրական ձեւ առաւ Երեքշաբթի օր: Լըքանիւէ յաջողեցաւ քուէարկել տալ կարգ մը կէտերու շուրջ մերժել տալով առաջարկուած բարեփոխումները: Այսպէս ամուսնալուծումը կրնայ տեղի ունենալ վեց տարուան բաժանումէ ետք, նաեւ մտային խանգարման պատճառով: Ծանօթ է որ ցարդ, բոլորովին անկարելի էր ամուսնալուծումը երբ ենթականերէն մէկը մտային խանգարում ունեցած էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2)

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

«Արարատ» Յունիս մէկին Երեւանի մէջ երկու կարեւոր կէտեր եւս ապահովեց՝ յաղթելով Վորոշիլովգրադի « Զարեա » խումբին՝ 2–0 արդիւնքով:

Մինչեւ այս մրցումը խումբերէն «Արարատ» 12րդ, իսկ «Զարեա» 7րդ տեղը կը գրաւէին ախոյեանութեան ցանկին մէջ: Ասոր համար ալ երկու խումբերը կը ձգտէին անպայման յաջողութիւններ արձանագրել: Այցելու խումբը դիմեց պաշտպանողական խաղարկութեան, եւ հակայարձակումներու միջոցաւ կ'աշխատէր հեռուէն տրուած հարուածներով կոլ արձանագրել: Արարատցիներն ալ, որ միշտ կը սիրեն բաց ֆութպոլ խաղալ, այս անգամ եւս նոյն խաղարկութիւնը կիրարկեցին: Արագընթաց խոյանքներով վտանգաւոր պահեր ստեղծեցին մրցակցին համար, այսուհանդերձ առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ առանց որեւէ արդիւնքի, երկու խումբերուն համար:

Դադարէն ետք Երեւանցիք որոշ չափով աշխուժացուցին իրենց խաղարկութիւնը, իսկ վերջին 15 վայրկեաններուն աւելի զօրացուցին ճնշումը: Յարձակումներէն մէկուն ժամանակ խաղի կանոնը խախտեցին այցելուները եւ Անդրէասեան վարպետօրէն գնդակը ուղարկեց մրցակցին բերդը: Քիչ ետք Պետրոսեան ճեղքելով մրցակցին պաշտպանողական գիծը գնդակը ուղարկեց դարպասը, ուր Մարդարով զօրաւոր հարուածով մը երկրորդ կէտը նշանակեց:

Խաղի վերջին վայրկեաններուն Երեւանցիները յարձակում մը եւս կատարեցին: Պետրոսեան գնդակը ուղարկեց մրցակցին բերդը, սակայն իրաւարարը արդէն վերջ տուած էր խաղին: Պարզուեցաւ, որ Պետրոսեանի հարուածը ուշացած էր... վեց երկվայրկեան:

Այժմ «Արարատ» 9 կէտով կը գրաւէ հինգերորդ տեղը:

×

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Հայաստանի արդիւնաբերութեան նոր կեդրոններու մէջ պիտի զարգանայ մեքենաշինութեան ոչ մետաղային ճիւղերը՝ ելեկտրոնիքը, ռատիօթեքնիքը, ելեկտրաթեքնիքը, սարքաշինութիւնը: Նոր շինուելիք կամ վերանորոգուելիք գործատուներուն արտադրութիւնը ամէնէն արդիականը պիտի դառնայ:

Այսպէս, զգալի կերպով պիտի զարգանայ Զանգեզուրի գօտին, Հրազդանի եւ Մասիսի շրջաններու արդիւնաբերութիւնները, ուր մարդիկ սովորաբար զբաղած են գիւղատնտեսութեամբ:

Այս մօտեցումը թոյլ պիտի տայ միաժամանակ լուծելու տնտեսական եւ ընկերային հարցեր: Արդիւնաբերութեան «աշխարհագրութեան» ընդարձակումը պիտի նպաստէ վերցնելու տարբերութիւնը քաղաքին եւ գիւղին միջեւ, գիւղացի երիտասարդութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ ծանօթանալու թեքնիք մասնագիտութիւններուն հետ՝ առանց հեռանալու իր բնակավայրէն:

×

ՍԱՅԱԹՆՈՎԵԱՆ ՎԱՐԴԱՏՕՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 25ին Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած է Սայաթնովեան աւանդական վարդատօնը: Հայ, վրացի, ազէրի գրագէտներ, արուեստագէտներ, Վրաստանի հայաշատ վայրերէ եւ Հայաստանի կարգ մը շրջաններէ եկած պատուիրակներ մեկական կարմիր վարդ զետեղած են աշուղին գերեզմանին վրայ:

Վաթսունմէկ տարի առաջ, Մայիսեան կիրակի մը Յովհ. Թումանեանի եւ Գէորգ Բաշինջաղեանի նախաձեռնութեամբ հաստատուեցաւ սովորութիւն մը, որ այսօր արդէն աւանդական տօնի բնոյթ ստացած է: Ամէն տարի, Մայիսի վերջին կիրակի օրը Սայաթ-Նովայի գերեզմանին մօտ կը հաւաքուին գրագէտներ, երաժշտագէտներ: Ս. Գէորգ եկեղեցիին բակը, ուր թաղուած է աշուղը, յանպատրաստից ամպիոն մը կը հաստատուի եւ կը հնչեն մեծ երգիչին խաղերը, անոր նուիրուած բանաստեղծութիւններ եւ երգեր:

Վարդատօնին բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Իոսեբ Նոնեշվիլի: Ապա խօսած է Բենիկ Սեյրանեան, Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական մասնաճիւղին նախագահը: Խօսք առած են նաեւ Հայ գրագէտներու պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Լեւոն Մկրտչեան, Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Բ. Ժղենտի: Սայաթ-Նովայի բանաստեղծութիւնները արտասանած են Սերօ Խանզադեան, Մարօ Մարգարեան, Ռազմիկ Դաւոյեան եւ ուրիշներ: «Անդրկովկասեան երաժշտական գարուն» փառատօնին կողմէ ելոյթ ունեցած են Առնօ Բաբաջանեան, Ալեքսանդր Յարութիւնեան եւ Վրաստանի երգահաններու Միութեան քարտուղարը:

Քանի մը տողով

ՀՌՈՄ պաշարուած քաղաքի բնոյթ առած էր անցեալ օր Ֆորտը ընդունելու համար: 6000 ոստիկան կը հսկէին ամէն կողմ: Ֆորտ կ'ընդունուէր նաեւ Պապին կողմէ, իր իսկ դիմումին վրայ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Հանրապետութեան նախագահը Զօր. Քոսթա Կոմէս Փարիզ ժամանեց, ուր մինչեւ Շաբաթ պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի: Արտասահմանեան առաջին ճամբորդութիւնն է:

ՍՈԼԶՊԸՐԻԻ մէջ (Ռոտեզիա) տասնեւմէկ Ափրիկեցի սպաննուած են եւ 15 ալ վիրաւորուած ոստիկանութեան կողմէ: Բախումներ ծագած էին ափրիկեան ազգ. մրցակից տարրերու միջեւ:

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Ա.

ԽՄԲ.— Վաթսունամեակի յօդուածներն ու թղթակցութիւնները պատճառ եղան որ ակամայ յապաղումով ոգեկոչենք, «Յառաջ»ի վաղեմի աշխատակից՝ Երուանդ Տէր-Անդրէասեանի (Եսան) մահուան երեսնամեակը, որ լրացաւ անցեալ Ապրիլ 27ին: Իր յիշատակին կը հրատարակենք Ներսէս Շնորհալիի նուիրուած իր մէկ գրութիւնը, որ կը կրէ 1936 թուականը: «Յուսաբեր» որ 1954 Դեկտեմբերին լոյս ընծայած էր հայ մշակոյթի նուիրուած բացառիկ մը (56 էջ) հրատարակելով այս յօդուածը հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը դրած էր.— *Այս անտիպ նշխարը կը պատկանի քչախօսիկ Երուանդ Տէր-Անդրէասեանի գրչին, գրագիտական ու հայկաբան, ծոխացած հայ լեզուի ու մատենագրութեան շքեղ գանձերով: Լեզուական անհուն հարստութիւն մը իրեն հետ գերեզման տարաւ, երբ իր ժողովուրդը այնքան պէտք ունէր թէ՛ իրեն եւ թէ ուսնութեամբ ու երկնային շնորհով կուտակած իր այդ անբաւ հարստութեան:*

Թոյլ տուէք ինծ, տէր խմբագիր, որ ձեր գծած ուղղակի նպատակէն շեղիմ, եւ սակայն վստահ եղէք, թէ հոն պիտի հասնիմ դարձեալ ճամբէ մը, որ կը մեկնի Հինգերորդ դարէն եւ, հետզհետէ, լուսալիր կուգայ կը յանգի հայ իրականութեան ոսկեծղի թուականին, նո՛յն Հինգերորդ դարուն:

Շատ ինչ ըսուեցաւ ցարդ բուն Թարգմանիչներու գործին եւ արուեստին վերաբերեալ: Այս նիւթը, զոր կարելի է յաւէտ լմել եւ չաղախել, — այնքան ունի տարր կենդանութեան եւ ուժ խմորումի, — գրեթէ աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր հայ օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ հայ Ցրօնքին կամ Սփիւռքին կողմէ գտաւ իր արժանի վաստակաւորները:

Բայց այս շեղումս արդարացնելու համար հարկ չկայ կանխաբանել: Կ'ըսեմ, թէ Ե. դարու Թարգմանիչներուն դըպրոցը, դարէ դար իր անկոպար եւ յաճախ անսահմանելի թարթափումներէն ետք, ԺԲ. դարուն Կիլիկեան Հայաստանի մէջ ծնունդ տուաւ անմահ ու անպարտելի երգիչի մը, աստուածաբանի մը, երգողական տաղերու, բայլի, վանկի անզուգական հնարիչի մը, որ նոյն ինքն Շնորհալին է: Պէտք է գտդրին բոլոր չփոթութիւնները նիւթի, ուղղութեան, պատշաճականի մարզերուն մէջ: Ս. Գիրքի հայ թարգմանութեան, որեւէ գրականութեան մէջ ասով մարմնաւորուած գրական մեծ երեւոյթին դարադարձը ահա՛ առիթ կ'ընծայէ, որ մեր աչքին առջեւ պահիկ մը ճառագայթէ Ներսէս Շնորհալի, տիեզերական գրականութիւններուն մէջ իր նմանը երբեք ամբողջութեամբ չունեցող այս դէմքը:

Ս. Գիրքը արդէն թարգմանուած տեսաւ, այլ ինք, իր կարգին, անձնատուր եղաւ աւելի կամ նոյնքան դժուարին աշխատութեան մը — Ս. Գիրքը վերածել երգի, վերնաճեմ խոյանքի կերպաւորել Ս. Գիրքով մատակարարուած բոլոր խորհուրդները, չափական, ճշգրիտ, կշռակի յանգերով, վանդիններով հայ լեզուն ատակ ընծայել, արձակի հզօր ընդունակութիւններէն զատ, ե՛ւ երգի, ե՛ւ ներդաշնակութեան, ե՛ւ ոտն առ ոտն բառերը քաղցրօրէն, մեղմօրէն, սաստկօրէն յառաջացնել, հայերէն լեզուն աստեղային ներդաշնակութեան բարձրացնել:

Թարգմանիչներուն, Ս. Գիրքին եւ նոյն դարու միւս հումկու մատեաններուն արձակը կը նմանայ, մերթ ընդ մերթ, Շնորհալիի հսկայ միտքին քերթողական համարձակութիւններուն առջեւ, որոնք, պէտք եղածին պէս հասկցուելու համար, հարկ է նախ փարատել որեւէ ամպ ու մշուշ, յառիլ երկնայինին, անանձնաւորին եւ լուացուիլ հրեղէն ջուրերու մէջ:

Ոեւէ ազգի եւ որեւէ դարու մէջ Շնորհալին պիտի նկատուէր իբրեւ ամբողջութիւն մը գրականութեան բոլոր սեռերուն համար: Ան ո՛չ միայն իր երգիչները պիտի ունենար, այլեւ մեկնիչները, քերականները. նիւթերով զեղուն անոր հանճարը պատեհութիւն պիտի ընծայէր ոեւէ ժամանակակիցի՝ արտայայտել խկութիւնը ներշնչումին, բարձրութիւնը թըռիչքին, մանաւանդ անխառն գիտակցութիւնը եւ անչփոթ զմայլանքը Քերթողին, որուն զգացումներուն, խորհուրդներուն աստուածային — դիւական սարսանդները կը պատէին ձայնարկութեամբը բոլոր այն հրեղէն, քառակերպեան, տաճարային էութիւններուն, որոնցմով աչերքը կը լեցնէ, աստուածներու գահեր կը պաշտպանէ սատանաներուն յարձակումներէն, որպէսզի խաղաղութիւնը թագաւորէ աշխարհի վրայ, հանդերձ արդարութեամբ...

Շնորհալի բոլոր իր այլազան հանդերձանքներուն մէջ յաջողեցաւ, ինչ որ կը պատշաճի գիրին, տաղին, վանկին ու յանգին. բայց չյաջողեցաւ սատանաները փախցնել Ամենակալին կամ Ամենակալներուն գահոյքներէն: Եւ այսպէս ինքն ալ եղաւ մէկը ա՛յն տիեզերական բանաւոր ուժերէն, որոնք չկրցան, ինչ եւ իցէ, չարը խափանել, մեղքին վիզը ոլորել, արդարութեան շիթերով չէզոքացնել անիրաւութեան թունաւոր խարխուլը: Այս մասին արդէն անցեալին մէջ դառն փորձութիւնը ունեցած էր արձակ համարձակ ա՛յն միւս հայկասերմն երեւոյթը, որ արժանի է հազարաւոր անուններ ունենալու, որոնցմէ մին միայն կը բաւէ սակայն յաւերժացնելու զինքը. — Հըսի՞ Նարեկացին, աստուածներու խոստովանահայրը, որ, բոլոր մեղքերը ջնջելու համար, անոնց ամէնուն մէջ թաւալեցաւ, արմատը գտնելու եւ զայն ջնջել կարենալու նպատակով:

Թաւալեցաւ ու թաւալեցա՛ւ, հետզհետէ խորասոյզ, անրջական բոլոր վայրէջքներն ու վերելքները փորձեց մեղքերու լեռնաչափ բրտութեան եւ, հուսկ ուրեմն, փակեց իր աչքերը, աշխարհը թողլով ա՛լ աւելի անարդարութեան մէջ սուզուած, իր հայրենիքը ա՛լ աւելի անշէն ու օտարացած: Քայքայո՛ւմ Սինաներու, Ոլիմպոսներու: Մեղքին դէմ լանջք ցցելու ախոյեանութեան այս երկու հայկազարմիկ հսկաներէն համեմատաբար երջանիկը եղաւ դարձեալ Շնորհալին: Միւսը, խե՛ղճը, մարտագոռ չեփոր մըն էր միայն, անծիծաղ, միշտ գետնամած, յաւէտ երկրպագու, մեղքերու փիրուն աճիւններուն խորը խրած գլուխ եւ զգայութիւն:

Ամենակալը հազիւ կը ներէր իրեն վեռամբարձ քանի մը հայեցողութիւններ բաց աչքերով. հազիւ կրնար Նարեկացին մէկ — երկու քայլ մօտ երթալ Սինայի վերնատունին յետին աստիճաններուն, եւ ահա ոտքը մեղքերուն կը ճայթէր եւ դարձեալ գետնասոյզ կ'ըլլէր զայն:

Շնորհալին հայ լեզուի բառերուն ծիծաղկոտ փունջն ալ ունէր: Արձակէն հրաժարելով կը նետուէր յանգի եւ լեզուական ուրիշ խաղերու ակօսներուն մէջ, եւ գրադումի այս եղանակը կը բարեխառնէր իր նիւթերուն կարծրութիւնը, եւ բառերու տամուկ դաշտութիւնը վայրկենական կազդոյր մը կ'ընծայէր աստուածային գահոյքներուն շուրջ իր կրած սառն թմբիրին: Այնպէս որ երբ հարկ ըլլայ երկուքին աստուածակերպ անդրիները կանգնել, Շնորհալին պէտք է գեղերփնել իր տաւիղին թելերուն ազդած ժպիտով մը, մինչ վհուկ մեղսամակարդ Գրիգորը թաղուած պիտի մնայ իր յարձակողական երկունքներուն տառապանքներուն ներքեւ: Այնքան կը համրէ, հէ՛քը, ուրիշներու մեղքերը, որ, քա՛ւ լիցի, կարծես ըսել կուգայ, թէ ի՛նչ փորձութիւն է այս՝ առանց գործնականութեան:

Ա՛հ, Շնորհալին միշտ ուրիշ զբաղումներ ունի: Կը հնարէ չարունակ բառ ու շեշտ, յանգ ու վանկ: Այս սթափումը զգաստ կը պահէ զինքը, հետեւաբար, չափաւոր՝ իր տաղերուն կշռոյթին պէս: Յանգին, չափին ոսկի հանդոյցը մեղմով կը շղթայէ զինքը, կը զօտեւորէ, եթէ կրնանք այսպէս ըսել: Բանաստեղծութեան խոյանքը կը բարեխառնուի գիտակ մտահոգութեամբ. պէտք է զուգել բայը զգացումին հետ, եւ չափո՛վ:

Ահա գլխաւոր պատճառը Շնորհալիի մտաւոր անդորրութեան եւ առանց ցընցումի ողորկ արահետին, որ անընդմիջաբար փռուած է՝ անոր մտքի բոլոր ծալքերը իրարու հետ կապելով, ճիշդ այն ճամբուն պէս, զոր երբեմն առաջ գտած էր Մովսէս, բարձրանալու համար Սինա՛ Եհովային մօտ, որ, կ'երեւի, իրեն կը սպասէր՝ մինչեւ այն ատեն դեռ անուն չունեցող մեղքերուն քարետախտակը մարդկութեան գլխուն կոտրելու համար: Չէ՞ որ մեղքը, պատիժներու օրինագրութենէն վերջ միայն, ա՛յնքան սաստիկ յորդեց: Չէ՞ որ պայմանագրութիւններէն վերջ միայն աշխարհ ապականեցաւ քաղաքականօրէն, կասկածի, երկդիմութեան, ծածկամտութեան այդ գործարաններուն դիւանագիտական խմբագրութենէն վերջ միայն:

Բայց թողունք ապականեալ աշխարհը եւ յառինք ակնկառոյց այն մեծ դէմքին, որ դարերու մշուշին եւ մեր ներկայ քաղաքական անարդութեան մէջէն մեզ կը վերացնէ հայրենասիրական չունչին, մարդին, ա՛յն երջանիկ կլիմային, ուր «Վարդա՛ն քաջ նահատակ, որ վանեցեր զթշնամին, վարդագոյն արեամբդ քո ապականեցեր զեկեղեցի»:

Ո՞ր ցեղը բնաւ գտած է պատշաճագոյն որակականները՝ իր ոեւէ փայլուն դէմքը պայծառացնելու համար, քան Շնորհալիի սա աննման օրակականները. «Նորահրա՛շ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց»: *Երգի ու բառերու ուժգնեան վազքը ո՛րքան հիանալի յարմարած է զինուորական գնացքին, արշաւին. կարճ, կոկիկ, արագ, շոյտ, շտապ ուժգնեանը, որ «Այսօր անճառ»ին ալ չափն է, հեղգանման ցոլացիկ պատկերին, զոր հայկական այրուբենին երկա՛ր շարքը կը պրիսմակէ Քրիստոսով յայտնուած նոր տեսարանին վերեւ: Չէ՞ որ Ե. դարու Կոմիտասն ալ ընդհանրապէս վեցոտնեան ընտրած էր, այդ գանդուր, խարտեաշ, սարկիկ չափը, «Անձինք նուիրեալք»ը գեղակերտելու համար:*

Իսկ տասնոտեան հրաշալի կշռո՛յթը «Աշխարհ ամենայն»ին եւ «Առաւօտ լուսոյ»ին մէջ: Եղերերգութեան յատուկ այդ աստիճանը, զոր անմահացուց Պետրոս Դուրեան «Լ՛հ, մնաք բարով»ով: Եղերքի գործիք այս տասնոտնեան կը պատշաճի գերազանց ուժգնութեամբ նաեւ «Առաւօտ լուսոյ»ի զուարթ, այլ մելամաղձիկ, տխրախառն ստեղծագործութեան:

Այո՛, գրական լեզուն ստեղծեցին Ե. դարու Թարգմանիչները, բայց նոյնքան անուրանալի է, թէ նիւթի նոր ապարէզին մէջ Ներսէս Շնորհալի գրական լեզուին նորագոյն կերտողը եղաւ, զայն հեշտ, դիւր ընծայելով բիւրաւոր հնարաւորութիւններու: Վանկերու սղում, հոլովներու սեղմում ի նպաստ քերթուածին, ինչպէս ձայնալարերուն խաղը ի նպաստ երաժշտութեան:

ԵՏԱՆ

(Շար. – 1)

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Եթէ ուղեղի մեծ կեդեւին կամ բուրգերու ճամբուն, կեդրոնական նեարդային սիսթեմին մէջ բան մը կար, որ հիւանդապէս ազդուած էր, կամ եթէ մեծ կեդեւին մէջ անխմաստ օտար մտապատկերներ կային, որոնք բռնութիւն կը գործէին կամքի կազմաւորման վրայ, այն ատեն տուեալ մարդը այլեւս ազատ կամքի տէր չէր. ապա կային ճնշող մտապատկերներ, որոնք մինչեւ որոշ աստիճան անպատասխանատու կը դարձնէին ամբաստանեալը:

Այս իրական բացատրութիւններէն ետք դուք ի վիճակի կ'ըլլաք պարզ ու դիւրին կերպով դատելու ներկայ դէպքի մասին:

Բան մըն ալ աւելցնեմ, որ հազարաւոր տարիներէ ի վեր ժողովուրդի բերանին առածի բնոյթ ստացած է: Կ'ըսուի. «Մարդուն գլուխը կը դառնայ»: Այդ կը նշանակէ, որ նման վայրկեանի մը մէջ ազատ գիտակցութիւնը խանգարուած է: Այդ կացութեան մէջ մարդ կ'ընէ այն, ինչ որ ուրիշ ատեն պիտի չընէր:

Թոյլ տուէք յիշեմ բարձրագոյն ատեանի մէկ ուրիշ վճիռը եւս: Ընդդիմադիր տրամադրութիւն ունեցող անհատ մը դացեր է եկեղեցի: Քահանան կը խօսի նիւթի մը վրայ, որ բոլորովին հակառակ է այդ անհատի կարծիքին: Ան կը լսէ հետզհետէ աւելի մեծ ուշադրութեամբ, վերջը կը կատղի ու այն աստիճան կը մոռնայ ինքզինքը, որ բարձրաձայն կը գոչէ. «Լռէ՛, սուտ է ըսածդ»: Այդ անհատը դատարան կը քաշեն՝ պատարագը խանգարած ըլլալուն համար, բայց անպարտ կ'արձակեն, որովհետեւ քահանային ըսածներուն ազդեցութեանը տակ անոր գիտակցութիւնը խանգարուեր էր, եւ արիւնը այնպէս ուժգնօրէն գլուխն էր դարկեր, որ այդ վայրկեանին ան այլեւս տէր չէր իր կամքին:

Հիմա այն ամէնը, ինչ որ յայտնուած է ամբաստանեալի մասին դատավարութեան ընթացքին, եւ ինչ որ կրնայ ձեզի յենակէտ ծառայել որոշելու համար՝ թէ ան Մարտ 15ին ժամը 11ին ազատ կամքի տէ՞ր էր արդեօք, — այդ ամէնը կարելի է վերածել շարք մը առարկայական կէտերու: Բժշկներու ներքին պայքարը ձեզ չի վերաբերիր, որովհետեւ ձեր վճիռը պէտք է կախուած ըլլայ անկէ, թէ ինչպէս կը դատէք ազատ դատավարութեան առարկայի մասին, առանց անոր որ կապուած ըլլայիք բժիշկներուն: Առարկայական տեսակէտով, եթէ կ'ուզէք դատել ամբաստանեալի կամքին տրամադրութեան եւ հոգեկան ապրումներու մասին իր արարքի վայրկեանին, այդ պարագային ուշադրութեան առնելու էք, որ ան կը պատկանի հարաւային ազգի մը, որ՝ ինչպէս յայտնի է, աւելի դիւրագրգիռ է, քան պաղարիւն հիւսիսեցին: Ատկէ զատ, նկատի առնելու էք, ինչպէս Պ. դատախազը արդէն յիշեց, որ այդ երկիրը արիւնոտ աւանդութիւն ունի: Յայտնի է, որ Թուրքերը՝ ուր ոտք կը կոխէին՝ արիւնոտ դրօշ կը տանէին իրենց առջեւ: Թուրքերը 1683ին նոյնիսկ Վիէննայի առջեւ կը տեսնենք. եթէ անկէ ետք անոնք հոս գային, Գերմանիոյ մէջ ալ անշուշտ շատ բան չէր մնար: Որոշ արիւնոտ աւանդութիւն մը կայ այդ հարաւային ազգերուն քով, եւ ոչ միայն Թուրքերու, այլեւ Հայերու:

Յետոյ լսեցինք, որ ամբաստանեալը թիֆօ է ունեցեր, ու դուք գիտէք թէ մէկը որ մալարիա կամ թիֆօ է ունեցեր, յաճախ տարիներ շարունակ չի կրնար նորմալ նկատուիլ:

Յետոյ, ամբաստանեալը, սաստկօրէն հիւանդութեան կամ ուրիշ պատճառով, իրեն համար անսովոր չափով քոնեաք կը խմէր, այնպէս որ այդ ուղղութեամբ եւս իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը բոլորովին կանոնաւոր չէր:

Ատոր կ'աւելնայ առարկայօրէն, որ՝ ինչպէս լսեցինք, Հայերը եւ Թուրքերը նորէն, ինչպէս դէպքին ատեն, պատերազմի մէջ կը գտնուէին: Ուր որ հանդիպէին իրար այդ երկու ազգերը, կը հանդիպային որպէս թշնամիներ, եւ երկուքն ալ մինչեւ որոշ աստիճան իրենց իրաւունքը կը նկատէին՝ իրար դէմ ելլել իբրեւ պատերազմողներ: Երբ ամբաստանեալը ըսաւ. «Ան օտարական, ես օտարական, ատիկա Գերմանիոյ չի վերաբերիր», ան աւելցնելու էր միայն. «ատկէ զատ, մենք պատերազմական ու վրիժառութեան կացութեան մէջ կ'ապրինք իրար հետ»:

Ապա դուք լսեցիք նաեւ, որ Թալէաթի մասին մահավճիռ արձակուած էր: Դատավճիռները կամ կը ճանչցուին, կամ չեն ճանչցուիր: Եթէ մենք չուզենք ճանչնալ ուրիշ դատարանի մը վճիռը, այն ատեն չենք կրնար պահանջել, որ ուրիշները մեր վճիռները ճանչնան:

Թալէաթի մահավճիռը տրուած է պատերազմական ատեանի մը կողմէ:

Ես առհասարակ բարեկամ չեմ պատերազմական եւ զինուորական ատեաններու. ես կ'ընդունիմ, որ սովորական դատարանը, եթէ լաւ է, այնպէս է, որ ոչ ոք այլեւս պէտք ունի այդ ձեւի մասնաւոր հաստատութիւններու:

(80 – Շար.)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ռումանիայէն ետք (տե՛ս «Յառաջ» Մայիս 22) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր պատուիրակութեամբ անցաւ Պուլկարիա: Այս այցելութեան շուրջ, Սոֆիայի «Երեւան»էն (Մայիս 23) կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկատուութիւնը: Ինչպէս մեր ընթերցողները պիտի տեսնեն, հոս չէ՛ր մինչեւ հոն հասած է որ չգոհանալով թերթը հրատարակել երկաթեան ուղղագրութեամբ, որոշուած է նաեւ բաղել արեւմտահայերէնը եւ արեւելահայերէն արտայայտուիլ չես գիտեր որո՞ւ հանոյք պատճառելու միտումով...:

Մայիս 16ին Պուքրէշէն օդանաւով Սոֆիա ժամանեց Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի պատուիրակութիւնը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի գլխաւորութեամբ: Պատուիրակութեանը մաս են կազմում Փարիզի թեմի առաջնորդ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Գերշնորհ Սերովբէ արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Շիրակի թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Նարեկ եպիսկոպոս Շաքարեան, Ռումինիայի եւ Պուլկարիայի թեմի առաջնորդ Տիրայր եպիսկոպոս Մարտիկեան եւ Հոգեշնորհ Վարդան աբեղայ Տիլանեան՝ Ադրբեջանական թեմէն:

Ցարդելի հիւրերը դիմաւորուեցին Սոֆիայի օդանաւակայանը Նորին Սրբութիւն Պուլկարիայի Մաքսիմ Պատրիարքից եւ Սուրբ Սինոդի հոգեւոր խորհուրդի բարձրաստիճան անդամներից, Պուլկարահայ Թեմական Խորհուրդի նախագահ Օ. Ասլանեանից, Արտաքին Գործերի մինիստրութեան կից՝ պուլկար ուղղափառ եկեղեցիի եւ կրօնական պաշտամունքների կոմիտէի նախագահ Ստ. Պարըմովից, Սոֆիայի խորհրդային հիւպատոս Էլիսեեւից, «Երեւան»ի կենտրոնական վարչութեան նախագահ Գ. Գաբրիէլովից եւ այլ անձնաւորութիւններից:

Միւս օրը պատուիրակութեան անդամները Վազգէն Ա.ի գլխաւորութեամբ ծաղկեպսակ զետեղեցին Սոֆիայի սովետական բանակի յուշարձանի առջեւ, իսկ կէսօրից յետոյ հայրապետը այցելեց Սոֆիայի հայկական եկեղեցին, ուր դիմաւորուեց կրօնական պատշաճ ծիսակատարութեամբ: Եկեղեցական արարողութիւնից յետոյ պատուիրակութեան անդամները՝ պուլկար բարձրաստիճան հոգեւորականների ընկերակցութեամբ հանդիպում ունեցան պուլկարահայ Թեմական Խորհուրդի եւ Սոֆիայի եկեղեցական վարչութեան անդամների, ինչպէս նաեւ հասարակական գործիչների հետ:

Կիրակի, Մայիս 18ին, ի պատիւ պատուիրակութեանը «Ալ. Նեվսկի» հոյակապ տաճարի մէջ Նորին սրբութիւն Պուլկարիայի պատրիարք Մաքսիմ կատարեց մեծ պատարագ, ուր երկու եկեղեցիների հայրապետները փոխադարձ ճառերով հանդէս եկան:

Նոյն օրը Նորին սրբութիւն պատրիարք Մաքսիմ «Պալքան» հիւրանոցի մէջ ընդունելութիւն տուեց պատուիրակութեանը: Ընդունելութեան ընթացքին պատրիարք Մաքսիմ եւ Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ճառեր փոխանակեցին: Յատկապէս Կաթողիկոս Վազգէն Ա. շնորհակալութիւն յայտնեց պուլկար կառավարական իշխանութիւններին եւ Նորին սրբութեան ջերմ ընդունելութեան համար եւ փառաբանեց երկու ժողովուրդների բարեկամութիւնը եւ խաղաղութեան ամրապնդումը աշխարհի մէջ:

Երկուշաբթի պատուիրակութեան անդամները այցելեցին Ռիլայի վանքը եւ ծանօթացան նրա պատմութեան հետ:

Կաթողիկոս Վազգէն Ա. իր շքախումբով, Ն. Ս. Տ. Մաքսիմի ընկերակցութեամբ այցելեց Հոգեւոր ակադեմիան, ուր ջերմօրէն ողջունուեց ռեկտորի, ակադեմական խորհուրդի եւ ուսանողների կողմից: Այստեղ էլ ռեկտորը եւ Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ողջոյնի ճառեր փոխանակեցին:

Նոյն օրը Պուլկարահայ Թեմական Խորհուրդը եւ Սոֆիայի եկեղեցական վարչութիւնը ընդունելութիւն տուեցին Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի գլխաւորած պատուիրակութեանը: Ընդունելութեան ներկայ էին Սուրբ Սինոդի բարձրաստիճան հոգեւորականներ Ն. Ս. պատրիարք Մաքսիմի գլխաւորութեամբ, Թեմական Խորհուրդի անդամներ ատենապետ Օննիկ Ասլանեանի գլխաւորութեամբ, Արտաքին Գործերի մինիստրութեան կից գործող պուլկար ուղղափառ եկեղեցիի եւ կրօնական պաշտամունքների կոմիտէի նախագահ Ստ. Պարըմով, Սոֆիայի սովետական հիւպատոս Էլիսեեւ, Պուլկարիայի խաղաղութեան պաշտպանութեան ազգային կոմիտէի նախագահ Կ. Տ. Կոչքինը, «Երեւան»ի կենտրոնական վարչութեան նախագահ Գ. Գաբրիէլով եւ այլ բարձրաստիճան պետական անձնաւորութիւններ, հասարակական գործիչներ, պուլկարահայ եկեղեցական, մշակութային, հասարակական եւ գիտութեան գործիչներ:

Ընդունելութեան ողջոյնի խօսքերով հանդէս եկան Օ. Ասլանեան, Ստ. Պարըմով, Փարիզի թեմի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գ. Գաբրիէլով, Նորին սրբութիւն Պուլկարիայի պատրիարք Մաքսիմ, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., որոնք իրենց ճառերում բարձր գնահատական տուեցին երկու քոյր եկեղեցիների համագործակցութիւնը յօգուտ աշխարհի խաղաղութեան, պուլկար, եւ հայ եւ ռուս ժողովուրդների բարեկամութեան, պուլկարեւսովետական բարեկամութեան ամրապնդմանը, պուլկար ժողովրդական Հանրապետութեան, Խորհ. Միութեան, այդ թւում եւ Խորհ. Հայաստանի ծաղկմանը եւ բարգաւաճմանը:

Ընդունելութիւնը անցաւ ջերմ եւ մտերիմ մթնոլորտի մէջ:

«ԵՐԵՒԱՆ»

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԽՆՁՈՐԻՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Օ

Եթէ վարդը նկատուած է ծաղիկներու թագուհին, խնձորը պէտք է նկատել պտուղներու իշխանը: Անոր մասին կը խօսուի հնադարեան գրութիւններու մէջ: Չմոռնանք որ մեր նախահայրը՝ Ադամ, Եդեմէն վտարուեցաւ... Եւային ներկայացուցած խնձորը ճաշակած ըլլալուն համար:

Մէկ կողմ դնելով խնձորին այլաբանական իմաստը, տեսնենք թէ ինչ են անոր բարիքները առողջապահական գետնի վրայ:

Խնձորը կը դիւրացնէ մարսողութիւնը, շնորհիւ իր պարունակած թթուին: Եթէ ճաշկոյթի առտու կանուխ, անիկա կը կանոնաւորէ աղիքներու գործունէութիւնը, կը դարմանէ պնդութիւնը եւ նոյնատեն կը չէզոքացնէ գիշերուան ընթացքին մարսողական գործարաններու մէջ մնացած վնասակար տարրերը:

Խնձորը բարերար ազդեցութիւն ունի նաեւ երիկամունքներու գործունէութեան վրայ եւ կը թեթեւցնէ միզային թթուին տոկոսը: Այս պատճառով անիկա կը յանձնարարուի պնդերակութենէ կամ յօդացաւէ տառապողներուն:

Նաեւ կը յանձնարարուի երակային գերճնշումէ տառապողներուն: Աւելին՝ շնորհիւ իր պարունակած ժեէքթին կոչուած տարրին, խնձորը կ'իջեցնէ արեան մէջ լուծուած քոլեսթերոլի տոկոսը: Շատ մը բժիշկներ զայն կը յանձնարարեն իրենց հիւանդներուն առաջքը առնելու համար միոքարտի երակախցումին:

Փրոֆեսէօր Պինէ խնձորը կը նկատէ ծերութեան թիւ մէկ դարմանը: Եւ անգլիական առածը իրաւամբ կը հաստատէ.

«Ով որ խնձոր մը կ'ուտէ առտուն
Բժիշկի երբեք պէտք չունենար»:

Շաքարախտի պարագային, շատ մը պտուղներ վնասակար կը նկատուին՝ բացի խնձորէն եւ կիտրոնէն: Իսկ անոնք որ անքնութենէ կը տառապին, եթէ անկողին մտնելէ առաջ խնձոր մը ուտեն, չեն ուշանար յանձնուելու Մորփէոսի հաճելի բազուկներուն:

Այն բժիշկները, որ կը հաւատան բոյսերու ազդեցութեան, կը նախընտրեն իրենց դեղագիրներու վրայ արձանագրել բնական արտադրութիւններ, փոխանակ քիմիական արտադրութիւններու:

Ահա դեղագիրի քանի մը նմոյշներ, ուր խնձորը կը նկատուի դարմանումի գլխաւոր ազդակը:

Յօդացաւի, լեարդի, աղիքի եւ արեան խանգարումէն տառապողներուն համար օրական մէկ քիլօ խնձոր, կէսը՝ հում, միւս կէսը՝ խաշած: Եթէ հիւանդին ստամոքսը զգայուն է, կրնայ խնձորը փոխարինել անոր հիւթով:

Գիրութենէ տառապողներուն համար օրական մէկ քիլօ խնձոր եւ ուրիշ ոչ մէկ սնունդ:

Միզային խանգարում ունեցողներուն համար, կաթսայի մը մէջ 15 վայրկեան եռացնել որոշ քանակութեամբ խնձորի չորցած կեղեւ, շաքար խառնել եւ օրական խմել 3էն 4 գաւաթ: Կարելի է նաեւ կեղեւին խառնել կեռասենիի տերեւներ:

Փորհարութեան համար մէկէն մէկուկէս քիլօ խնձոր վերածել խմորի ու զայն ուտել օրը երեք անգամ:

Անքնութեան համար առնել խնձոր մը, եւ զայն բաժնել շերտերու: Այդ շերտերուն վրայ թափել կէս լիթր եռացած ջուր: Յետոյ խառնուրդը տաքցնել առանց եռացնելու, մինչեւ որ քանակը կէսի իջնէ: Շաքար խառնել եւ խմել անկողին մտնելէ առաջ:

Պնդութեան եւ կուրծքի անհանգստութիւններուն համար առնել որոշ քանակութեամբ խնձոր եւ զանոնք խարտոցելով մանրել: Այդպէս ձգել քանի մը ժամ եւ քամել անոնց հեղուկը: Այդ հեղուկին մէջ խառնել նոյն քանակութեամբ շաքար եւ եփել մինչեւ որ օշարակի վերածուի: Իւրաքանչիւր ճաշէ առաջ երկու դգալ առնել:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին մէջ, Մայիս 19ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ բազմավաստակ մանկավարժ – դաստիարակ Յովհ. Հինդլեանի, որուն մահուան 25ամեակն էր, ինչպէս նաեւ իր եղբօր Վահէ Հինդլեանի եւ «Նոր Դպրոց»ի գնահատուած ուսուցչուհի Գեղանոյշ Թերզեանի: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն առաջ խօսած է ուսուցչապետին երբեմնի աշակերտը եւ «Նոր Դպրոց»ի այժմու հիմնադիրը՝ Խաչիկ Ա. Սիրականեան: Բանախօսը բնութագրելէ ետք ուսուցչապետին նկարագիրը դիտել տուած է, թէ ուրոյն դպրոց մը հիմնելու ծրագիրը հետզհետէ բիւրեղանալով Հինդլեանի «Նոր Դպրոց»ին ծնունդը տեղի ունեցած է 1909ին, իրեն պէս խորհող գաղափարապաշտ ընկերոջ մը՝ Գալուստ Մալաթեանի հետ: Յետագային Հինդլեան առանձին ստանձնած է դպրոցին ղեկը, տանելով ամբողջ բեռը իր վտիտ ուսերուն վրայ մինչեւ իր մահը (1950): Անոր մանկավարժական եղանակն էր աշխատցնել տղոց միտքն եւ դատողութիւնը, այլ խօսքով կիրարկել կենդանի եւ գործօն եղանակներ: Կոչումի մը իրագործումը եղած է անոր կեանքը, եւ մարդու մը երջանկութիւնը իր կոչումին իրագործումին մէջն է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Գ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ոստիկանութիւնը իր ջոկերները ժողովուրդին վրայ արձակելէ առաջ — վարչութեան հրամայած էր որ իր պաստառները պատրաստ բռնէ:

Կապրիէլ Քազաթի քաղաքապետը ի զուր բողոքած էր մառեշալին:

Անիկա պատասխանել տուաւ թէ չէր կրնար զսպել իր նախատուած զօրքերը:

Արեան կաթիլն էր այս, որ ամանը պիտի լեցնէր:

Ասով մէկտեղ ոմանց ատելութիւնը եւ ուրիշներուն դիմադրութիւնը նոր ձեւ մը պիտի առնէր: Ժողովուրդը — ընկերութեան բոլոր դասերը — վրէժխնդրութենէ ուրիշ փափաք, փրկութենէ ուրիշ մտածում չունէր:

Նոյնիսկ Իտալացի բարձրաստիճան եկեղեցականներ իրենց հայրենակիցներուն դատը կը պաշտպանէին, եւ անոնցմէ մէկը համարձակեցաւ փոխարքային երեսին տալ այս ոճիրը, որ մարդասպանութիւն կ'անուանէր բարձրաձայն:

Բայց Աւստրիոյ կայսրը՝ Ֆերտինան, բոլոր այս սրտմտած բողոքներուն պատասխանեց այնպիսի յայտարարութեամբ մը, որ Ֆրանսացի յափշտակիչին դրիչէն ելած կը թուէր:

«Լոմպարտօ – Վենետիկեան թագաւորութեան մէջ, կ'ըսէր, խումբ մը կայ, որ քաղաքական կարգապահութեան արդի վիճակը յեղաշրջելու կ'աշխատի: Զօրքերուս փորձ քաջութեան եւ հաւատարմութեան վրայ յոյս դրած եմ...»:

Սպառնալի խօսքեր, որոնք ժողովուրդին օրինաւոր ցասումը արծարծելէ ուրիշ բան չէին ըներ:

Այս կայսրին խումբ կոչածը՝ այժմ ամբողջ ժողովուրդն էր:

Աւստրիացի զօրականները, իրենց զօրապետին ապաւինած, օր օրի աւելի ամբարտաւան եւ աւելի վայրագ կ'ըլլային. ամէն օր նորանոր դրգիռներ, նորանոր անուանարկութիւններ անպակաս էին:

Բայց ժողովրդային այս մեծ շարժումներուն մէջ կարգապահութիւնն է որ կը յաջողէր:

Բայց Իտալացիներուն համբերութիւնը հիանալի էր:

Սակայն այնպիսի նախատինքներ կան, որոնց դէմ ամէնէն խոհեմ սրտերն իսկ կը սրտմտին:

Առտու մը ուսանողներու խումբ մը իրենց մէկ ընկերոջ դագաղին կ'ընկերանային, երթալու համար գերեզմանատուն:

Ամէնքը վշտահար եւ մտամփոփ՝ լուռ կը քալէին:

Երկու սպաներ, գլանիկը բերաննին, կոպտութեամբ ճեղքեցին այս խումբը, սկսան երիտասարդներն ու քահանաները նախատել եւ իրենց գլանիկներուն ծուխը փչել ուսանողներու երեսին:

Այն ատեն կատաղութիւն մը տիրեց այս բազմութեան մէջ, որ սկսաւ սպաներուն սպառնալ եւ բռնադատել զանոնք հեռանալ:

Անոնք ահարեկ՝ «ի զէն» աղաղակեցին եւ սուրերնին քաշեցին:

Ամէն կողմէ զօրքեր սկսան վազել իրենց հրամանատարին ձայնը լսելով, եւ կոտորածը սկսաւ: Շատ մեռնողներ կամ վիրաւորներ եղան:

Սրտմտած քաղաքացիները ոչ մէկ հատուցում կրցան ընդունիլ:

Հրամայուեցաւ որ համալսարանը գոցուի եւ ուսանողները քաղաքէն արտաքսուեցան:

Բայց ժողովուրդը գլուխ ծռելու տրամադիր չէր:

Քորսօ Տէ Սէրվի փողոցը, ուր կատարուած էր Յունուար 3ի դարանակալութիւնը — Քորսօ–Սէլէբրաթօ (Ոճրի փողոց) անունը առած էր եւ բոլոր շրջակայ գայողները թողլով իրենց նախկին ամէնօրեայ ժամադրավայրը, այժմ. Հռոմի դրան կողմերը կը խմբուէին:

Այս փողոցին մէջ, որ մինչեւ այն ատեն ամայի էր, իրիկունները հազարաւոր քաղաքացիներ կը խռնուէին, որոնք ամէնքն ալ իրենց թեւին, գլխարկին եւ լամբակներուն վրայ կը կրէին իտալական երեք գոյները՝ կանաչ, ճերմակ եւ կարմիր ժապաւէն:

Ընդհանուր ցաւակցութիւն մըն է ասիկա:

Միլանցի տիկիններ հանգանակութիւններ բացած էին մեռածներուն եւ վիրաւորներու ընտանեաց: Սեւեր հագած փողոցները կը շրջէին, խանութներու առջեւ կը կենային, տուները կը մտնէին, եւ ամէն տեղ համակրութեան եւ յարգանքի ցոյցերով կ'ընդունուէին:

Ոստիկանութիւնը ինքզինքը անկարող կը զգար:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ծուհար Աքըլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աքըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աքըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աքըլեան եւ զաւակները, Կիրակի (Յունիս 8) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Աքըլեան գերդաստանի բոլոր ննջեցեալներու եւ ի մասնաւորի իրենց ամուսնոյն, հօր, կեսրոջ եւ մեծ-հօր

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱՔԸԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Շնորհիկ Նոտարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 8, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆՈՏԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի ընդհ. անդամական ժողովը, Պիվեր, Պր. Մ. Ունանեանի տունը, Յունիս 8, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Համակիրներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

GALERIE BERHEIM-JEUNE
27, AVENUE MATIGNON

MUTAFIAN

œuvres récentes
du 4 au 21 Juin
Tous les jours de 10 h. 30 à 12 h. 30
et de 14 h. 30 à 18 h. 30
Sauf Dimanche et Lundi)

Tous au meeting du 6 juin

Organisé
par le Comité de Défense de la Cause Arménienne
AU

PALAIS DES CONGRÈS

Porte Maillot, Vendredi 6 Juin à 20 h. 30
Projection
d'UN FILM DOCUMENTAIRE sur LE GENOCIDE DE 1915
Sous la Présidence d'Honneur de
ALFRED KASTLER
(Prix Nobel)

Prendront la parole :
ANAHIT TER MINASSIAN
JEAN-MARIE CARZOU
JEAN-MARIE DOMENACH (directeur de la revue « Esprit »)
HENRI NOGUERES (Pt. de la ligue française des Droits de l'Homme)
JEAN PIERRE-BLOCH (ancien ministre)
YVES TERNON
MARC VERON (délégué général du Parti Socialiste)
et HAGOP BALIAN et ARA KRIKORIAN (du C.D.C.A.)

Parking : 5 Frs.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 8, Կիրակի առաւօտ, Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակի առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն Փարիզի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կեսարիոյ եւ շրջանի Հայութեան անմոռանալի նահատակներուն ի յիշատակ

ԵՒ ՃԱՇ

Յունիս 12 Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Օթէլ Մոտեռնի գեղեցիկ սրահներուն մէջ արեւելեան եւ կեսարական ճաշակով պատրաստուած ուտելիքներով՝ ՄԵԾ ՃԱՇ:

Պատուոյ նախագահութեամբ
ՏՈՔԹ. ԽԱԶԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

Կը խօսի Հարենց գրական մրցանակի դափնեկիր հայրենակից ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ

Գեղարուեստական բաժին: Հայերէն ֆիլմ Գ. Գէորգեանի կողմէ:

Տախքերու մասնակցութիւն 30 Փր.

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՀԱՄԱՐ

Իսիէն օթոքառ կը մեկնի ժամը 19.30ին՝ Կառ տը Մէօտոնէն եւ նաեւ նոյն ժամուն Քլամարի քաղաքապետարանէն փայէ տէ Քոնկրէի հանրաժողովին համար:

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 19.45ին Շաւիլ-Վելիզի կայարանէն, կը հանդիպի սովորական կայքերը:

ՊԱՆԵԷՈՅԷՆ ժամը 19.45ին Սինեմա Լիւքս: Կը կենայ Քազինօն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԷՆ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20ին Սթատին առջեւէն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի Վրացեան խումբի ընկերները, Ուրբաթ Յունիս 6, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 7) ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ - ՇԱՄՕՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի - Սէն Շամոնի Անտոք - Վարուժան կոմիտէներու, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կիրակի Յունիս 8, ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր, նորաշէն Հայ Տան շքեղ սրահներուն մէջ

13, Rue Asile Alamagny, St. Chamond

Գեղարուեստական բաժին, ջերմ մթնոլորտ, արեւելեան ընտիր պիւֆէ, շամփուրով խորոված, թոմպոլա

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Դատի յանձնախումբի:

Շաբաթ Յունիս 7, ժամը 21ին, Թէաթր Մունիսիփալին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան - քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

կը նախագահէ ՅՈՎՍԷՓ ՔՈՒԼՈՒՆՔԵԱՆ
կը խօսի ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը
Գեղարուեստական բաժին

ՃԱՇ

ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Շաբաթ, Յունիս 14, երեկոյեան ժամը 20ին, ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼ հիւրանոցի ԷՆՓԵՐԻԱԼ սրահին մէջ

(Hôtel INTER-CONTINENTAL, 3, Rue Castiglione, PARIS (1er)

Տախքերու մասնակցութիւն իւրաքանչիւր անձի համար 150 ֆրանք

Տոմսերը փութով ապահովել եկեղեցւոյ Դիւանատունէն, ամէնէն ուշ մինչեւ Յունիս 10

Օ Ծ Ո Ւ Մ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

6, Ավընիւ Պուրկէն

Կիրակի, Յունիս 15, առաւօտեան ժամը 9.30ին

ՕԾՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Եկեղեցւոյ անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ)

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուիլ բացառիկ այս հանդիսութեան:

Eglise Arménienne
6, Av. Bourgain, Issy-les-Moulineaux
Métro Mairie d'Issy

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի

Յունիս 8 Կիրակի ժամը 11.30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ:

1, Պուլվ. Տիւ-Նոր, Լը Ռէնսի

Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ:

(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է: (Վրաններ):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Պար, ՊԵՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ

Տախքերու մասնակցութիւն

մուտք 10 փր., փոքրերուն 5 փր.

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթոպիւսը

VALENCE

STADE GEORGES POMPIDOU

GRAND TOURNOI A ONZE DE FOOTBALL

Chalenge Hagopian

Participent. — U. J. A. Paris-Alfortville, U.G.A. Lyon-Décines, U.G.A. Ardziv de Marseille, U.S.S.O.A. Valence

Samedi 17 h. et 20 h. 30 1er et 2ème match éliminatoire. A partir de 22 heures Kermesse. Dimanche 14 h. 30 classement

16 h. 30 finale

Buffet

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ստորագրէ իր գիրքը

Les Exilés de la paix

208 pages 28 F.

Editions ENTENTE

Ուրբաթ Յունիս 6, ժամը 17էն սկսեալ՝

ՎԻԷՆ

Librairie BRUYERE

7, Place Aristide Briand — VIENNE

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 7

ժամը 17էն սկսեալ՝

Librairie de CRUSSOL

10, Bd. Gén. de Gaulle — VALENCE

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

SOUPER DANSANT

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի և Սևրանի մասնաճիւղերուն կողմէ

Նախագահութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21ին

Samedi 14 Juin à 21 heures

Dans les Salons du Casino d'Enghien

au bénéfice de la Colonie de Vacances de Bellefontaine et de l'Ecole de Sevran

LIZ SARIAN

accompagnée de son orchestre

Ensemble folklorique NAIRI

et la formation de BERNARD DEDEDJIAN

Tenue de soirée souhaitée

Réservation, en téléphonant à Mme BARONIAN 738-68-01, Mlle STAMBOLDJIAN 985-29-71, Mme KALDJIAN 985-05-71 et auprès des membres.

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Հայ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան որ Հայկազեան Վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Տեսինի Սանթռ Աէրէ դաշտին վրայ Կիրակի Յունիս 8 առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ ուշ գիշեր:

Հայկական պարեր վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Առատ կերուխում տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Մուտքը ազատ է

Դաշտ երթալու համար՝ իջնել Տէսին, անցնիլ Տէսինի կամուրջը եւ աջ դառնալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յուլիսին Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանը աշխատելու համար, կը փնտռուի հայ կին մը, տնական զանազան գործերու համար:

ԳՐԵԼ՝ Կապոյտ Խաչին՝

Croix Bleue
17, Rue Bleue, 75009 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնն ու Տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Վ. Ջիլին-կիրեան 500 Փր. իրենց եղբօր Վահրամ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ: Տիկին Վ. Իչգալացեան եւ Օրիորդներ Լորա եւ Լիտիա Իչգալացեան 250 Փր. Մատթէոս Արզումանեանի մահուան առթիւ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
6
VENDREDI
6 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.314
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.314

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՈՔԹ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ապրիլ 15ին Հալէպի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Յարութիւն Տէր-Ղազարեան յառաջացեալ տարիքի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Ծնած էր Մարաշ 1882ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Թաղային դպրոցին մէջ և 1896ին մտած Տարսոնի Ամերիկեան քոլէճը, որուն շրջանը աւարտած է 1901ին: Յաջորդ տարին գացած է Պէյրութ, ուր հետեւած է բժշկութեան՝ Ամերիկեան համալսարանին մէջ: Վկայուելէ ետք վերադարձած է ծննդավայրը եւ նուիրուած իր ասպարէզին: Շուտով հռչակուած է իբրեւ ճարտար վիրաբոյժ: Չորս տարի օգնական-վիրաբոյժ Մարաշի գերմանական հիւանդանոցին, ընդհանուր պատերազմի շրջանին նշանակուած է բժշկապետ նոյն հաստատութեան եւ վիրաբուժապետ Մարաշի զինուորական պահակախումբին:

1920 Փետրուար 10ին Ֆրանսացիներուն կողմէ Մարաշի պարպումին առեն հեռացած է իր ծննդավայրէն եւ ապաստանած Ատանա, ուր ծառայած է տեղւոյն Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ իբրեւ բժշկապետ-վիրաբոյժ: Մասնագիտութիւնը զարգացնելու համար գացած էր Ֆրանքֆորտ եւ յաճախած նշանաւոր կնախտաբոյժ Փրոֆ. Զիկվարտի հիւանդանոցը եւ յայտնի ակնաբոյժ Շնայտէկլէրի քլինիքը: Կիլիկիոյ պարպումէն ետք, պահ մը ապրած է Տրիպոլիս (Լիբանան) եւ հուսկ ուրեմն հաստատուած Հալէպ, ուր մնաց մինչեւ մահը, զբաղելով իր մասնագիտութեամբ:

Իր գործունէութիւնը չէ սահմանափակուած բժշկութեամբ: Հետաքրքրուած է հին ազգերու պատմութեամբ, հնաբանութեամբ եւ բանասիրութեամբ: Մասնաւոր պրպտումներ կատարած է Կիլիկիոյ պատմութեան մասին: Աշխատակցած է Բազմավէպի, Արեւելքի (Հալէպ), Ազդակի, Նայիրիի եւ այլ թերթերու, ինչպէս նաեւ Մարաշ պատմագրքին (Նիւ-Եորք, 1934): 1966ին Անթիլիասի տպարանէն լոյս տեսաւ իր մէկ հատորը՝ Հայկական Կիլիկիա՝, որ կը պարունակէ մասնաւորական տեղեկութիւններ Կիլիկիոյ հին վանքերուն, բերդերուն, ուխտավայրերուն եւ այլ յուշարձաններուն մասին, զորս անձամբ այցելած եւ մանրամասնօրէն ուսումնասիրած էր տարիներու ընթացքին: Այս գիրքը՝ հրատարակուած Մարաշի Հայրենակցական Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղին կողմէ, ձօնուած է «Հայ Եկեղեցւոյ եւ Կիլիկիան Աթոռի անկախութեան ջերմ պաշտպան երանաշնորհ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անթառամ յիշատակին»: Ողբացեալ բժիշկը սովոր էր ամէն օր ժամը 11.30ին այցելել իրեն հայրենակից եւ հեռաւոր ազգական Զարեհ Եպիսկոպոսին, երբ անիկա առաջնորդ էր Բերիոյ (Հալէպ) թեմին: Իր հօրեղբայրն էր Մալաթիոյ, Մարաշի եւ Հալէպի երբեմնի առաջնորդ Խաչատուր Ծ. Վրդ. Տէր-Ղազարեան, կիլիկեան միաբան:

Ինչպէս Մարաշի, նոյնպէս Հալէպի մէջ բժիշկը ժողովրդական դէմք մըն էր եւ զինքը կը կոչէին պարզապէս Տոքթ. Արթին:

Գարեգին Ա. Յովսէփեանի մահուընէն (1952 Յունիս) ետք բժիշկը երկար թղթակցութիւններ ունեցաւ Պոլսոյ պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի հետ, որ թեկնածու էր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, 1956ի ընտրութենէն առաջ:

Շահանդուխտ Ազդակի Մայիս17ի թիւին մէջ ստորագրած է երկար գրութիւն մը իրեն հայրենակից եօթը քրոջ մէկ հատիկ եղբօր՝ Տոքթ. Արթինի եւ Տէր-Ղազարեան ընտանիքին մասին, որ «Մարաշի մէջ համբաւ վայելած է իբրեւ օրինակելի, տիպար, ազգասէր, մարդասէր եւ նուիրեալ ընտանիք»:

Մարաշի գաւառաբարբառը, որ ժամանակին արդէն միայն տուներու, այն ալ կանանց շրջանակին մէջ էր պահուած եւ ենթակայ՝ կորսուելու, Հալէպ փոխադրուած էր 1920էն վերջ եւ հաւատարմօրէն կը խօսուէր այս ընտանիքին մէջ: Այժմ բժիշկին եւ քոյրերուն – վերջին պահակներուն – մահով ի սպառ կորսուած է անիկա: Լեզուաբանական գրքերու մէջ միայն կարելի է գտնել հետքերը այս տեղական բարբառին, որ դարերէ ի վեր իբրեւ աւանդ պահուած էր հայ տուներու մէջ, արգիլուած ըլլալով փայն խօսիլ շուկային եւ փողոցին մէջ: Մարաշցին դարձեր էր թրքախօս, Թուրքերու մոլեռանդութեան երեսէն:

Մարաշի 1920 Յունուար – Փետրուարի աղէտէն վերջ Տէր-Ղազարեան քոյրերը կը հալածուէին, կը բանտարկուէին: Բժշկական ուսանողուհի Ազնիւ կը նահատակուէր: Ակնաբոյժ Հայկուհի Մարաշէն վերջ Հալէպի մէջ նախախնամական դեր կը կատարէ իր եղբօր կողքին, անձնուիրաբար դարմանելով հազարաւոր հիւանդներ: Ողբացեալը ունէր բազմաթիւ ձեռագիրքեր, զորս պէտք է կորուստէ փրկել:

Ազդրի ոսկորը վնասուած ըլլալով, շուրջ տասը տարիէ ի վեր անկողին գամուած էր իր բնակարանին մէջ, հոգածութեամբ վերապրող երկու քոյրերուն, որոնցմէ ակնաբոյժ Հայկուհի երեք տարի առաջ եւ վերջինը՝ Լուսին՝ տարւոյս սկիզբը հրաժեշտ էին տուած իրենց տառապագին կեանքին: Խորէն կաթողիկոս երկու տարի առաջ, Հալէպ այցելութեան առթիւ, Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով պատուած էր զինքը, առ ի գնահատութիւն իր ազգային – հանրային օգտակար գործունէութեան:

«Գիտնականի եւ գրագէտի խառնուրդ մըն էր այս մարդը, կը գրէ Շահանդուխտ: Կը հաւատար մարդուն, մշակոյթին ունեցած եւ ունենալիք դերին, կ'ատէր անձնասէր եւ եսակեդրոն մարդիկը, պատրաստակամութիւն ցոյց տալով բոլո՛ր զիկեալներուն: Հալէպի ազգային հիւանդանոցներուն պահապան հրեշտակն էր: Մարաշի գերմանական հիւանդանոցի բժշկապետի իր հանգամանքով, յետոյ՝ Գերմանիոյ հիւանդանոցներուն մէջ իր ակնբախ գործունէութեամբ եւ հուսկ՝ Հալէպի մէջ վարպետ վիրաբոյժ բժիշկի իր ձեռներէցութեամբ եւ Թուրք բէկեր ու աղաներ բուժած ըլլալու իր համբաւին շնորհիւ ողջ մնացած այս մարդը արժանի է այսօր յիշատակի փոքր մէկ յարգանքի:

Յետոյ նաեւ՝ «այս համբաւաւոր գիտնական բժիշկը, որուն նշդրակը հրաշքներ կը գործէր, որուն ախտաճանաչումը մարգարէական ներշնչումէ մը կը սերդծուէր կարծես, քան գիտական տուեալներէ, մնաց շատ պարզ ու համեստ քաղաքացին Հալէպ քաղաքին, ու եղաւ Հալէպի Հայութեան Տոքթ. Արթինը»:

Մեռնողը՝ «...Սովորական ծերունի մը չէր: Մարդ մըն էր բառին գլխագիր եւ իսկական իմաստով: Բժիշկ մը: Այդ էր իր ասպարէզը: Գիտնական մը: Այդ էր իր կոչումը: Պատմաբան մը: Այդ էր իր «ժամանցը»: ... Բացառիկ դէմք մը, որ հարիւր տարիներու մաշումին դիմաց հեռացաւ այս աշխարհէն, իր ետին ձգելով մեծ ժառանգ մը՝ մարդը:»

Հին սերունդի մնացորդացի վերջին արթուն պահակներէն մէկն է, որ կ'անհետանայ իր մահով: Պէյրութի բժշկական վարժարանի հայ ուսանողները կազմակերպուած էին անմահ Սիմոն Զաւարեանի շունչին տակ: Ողբացեալ բժիշկը մինչեւ վերջ հաւատարիմ մնաց իր գաղափարականին:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2)

Ա. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԱԼԸ

Մոսկուայի մէջ հրապարակ հանուեցաւ Ալեքսէյ Հէքիմեանի ճաշի երգերու նոր սալը: Ասոնք յօրինուած են Աշոտ Գրաշիի, Արամայիս Սահակեանի, Գէորգ Աղաջանեանի խօսքերով: Սալը կը ներկայացնէ «Բարի արագիլ», «Հայոց կանայք», «Կարծիքներ ուրիշի», «Ինչո՞ւ իրար չհասկացանք», « Երեւանի առաւօտը » եւ այլ երգեր:

×

ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ ՎԻՊԱԿՆԵՐԸ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց երիտասարդ արձակագիր Պերճ Զէյթունցեանի «Կատակերգութիւն առանց մասնակիցների» գիրքը: Հատորին մէջ զետեղուած վիպակներէն մէկը՝ «Ամենատխուր մարդը» թատերախաղի վերածուած ներկայիս կը բեմադրուի Երեւան: Վիպակին հերոսը՝ Թռչնաբան Ռոպէր Ստրաուդ շուրջ 50 տարի նստելով վանդակին առջեւ կ'ուսումնասիրէ թռչուններուն կեանքն ու վարքը եւ կը դառնայ դարաշրջանի մեծ գիտնական մը:

Հատորին միւս՝ «Կատակերգութիւն առանց մասնակիցների» երեւակայական վիպակը նուիրուած է գիտաթեքնիք յեղափոխութեան եւ մարդոց յարաբերութեան հարցերուն: Անոր հերոսը ժամանակակից գիտնականն է, որ կ'աշխատի Երեւանի մէջ:

Զէյթունցեանի առաջին պատմուածքը տպուած է 1953ին «Պիոներ» ամսագրին մէջ: Նուիրուած է եգիպտական կեանքին, կը պատկերացնէր հեղինակին մանկական տարիներու տպաւորութիւնները:

Արձակագրին պատմուածքներուն առաջին հաւաքածոն՝ «Նրա առաջին ընկերը» լոյս տեսած էր 1956ին եւ արժանացած էր երիտասարդ գրագէտներու համամիութենական երկրորդ մրցանակին, նոյն տարին:

Յետագային լոյս ընծայեց «Մեր Թաղի ձայները» (1959), «Մեզանից յետոյ» (1963), «Կլոդ Ռոպէր Իզերլի» (1967) գիրքերը:

Պերճ Զէյթունցեան կ'աշխատի թատրոնի եւ շարժանկարի համար: Ֆրունզէ Դովլաթեանի նկարահանած «Երեւանեան օրերի խրոնիկա» ժապաւէնին նիւթը գրած է: Գրագէտին «Արշակ Բ.» թատերախաղը վերջերս բեմադրուած է Երեւանի պետական – ակադեմական թատրոնը:

— Այժմ նոր թատերախաղ մը գրելու վրայ եմ, կ'ըսէ արձակագիրը: Անիկա կը կրէ «Տիգրան Մեծ եւ Միհրդատ» խորագիրը: Անկէ զատ կ'աշխատիմ «Արշակ Բ.» վէպին վրայ: Մտադիր եմ վէպ մըն ալ գրել մեր ժամանակակից մարդոց մասին»:

Պերճ Զէյթունցեան 36 տարեկան է եւ ծնած է Աղեքսանդրիա: 1948ին ընտանեօք ներգաղթած է Հայաստան:

Վերջերս ընտրուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱ՞Տ

— О —

Պաղեստինցի եւ ձախ լիբանանցի պարագլուխները բացէ ի բաց կ'ամբաստանեն ամերիկեան գաղտնի գործակալութիւնը (Սէ. Ի. Ա.: Սէնթրըլ Ինթէլիճընս Էճընսի) որ զէնք, զինամթերք եւ հրահանգ տուած է աջ Ֆալանժիստներուն քաղաքական վերջին դէպքերուն ընթացքին: Ընկերվարական ղեկավար՝ Ճոմպլաթ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է որ լիբանանեան գործողութիւնը մաս կը կազմէ լայն ծրագրի մը որ մասամբ պարզուած է Քիսինճըրի կողմէ: Պաղեստինցի եւ ձախ Լիբանանցիները համոզուած են որ զէնք եւ ռազմանիւթ գաղտնի Լիբանան մտած են լիբանանեան զինուորական օդակայանէ մը եւ Ճունիէի փոքր նաւահանգիստէն: Ճոմպլաթ կ'ըսէ «մեր տեղեկութիւններէն կը պարզուի որ Ֆալանժիստները կապ կը պահեն Իսրայէլի հետ եւ հրահանգ, զէնք եւ ռազմամթերք ստացած են Սէ. Ի. Ա.ի միջոցաւ»:

Պաղեստինցի քաղաքական բարձրաստիճան դէմք մը ըսած է թէ Եասըր Արաֆաթ ապահովութիւն առած է Խորհ. Միութենէն, Պէյրութի դեսպանին միջոցաւ թէ Խորհ. Միութիւնը իր ամբողջ ազդեցութիւնը պիտի բանեցնէ, մէջն ըլլալով զինուորական օժանդակութիւնը որեւէ փորձի դէմ որ կը ձգտի Լիբանանէն դուրս նետել Պաղեստինցիները:

Ամէն պարագայի մէջ, նշանակուելէն շաբաթ մը ետք, Ռաշիտ Քարամէ դեռ չէ կրցած դահլիճը կազմել եւ հոս ու հոն բախումներ եւ առեւանգումներ վերջ չեն գտած:

Քանի մը տողով

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլ մը հաւանական է քանի Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն նման հրահանգ մը տուած է զատումի կեդրոններուն համար, Յունիս 10, 11, 12 եւ 13ին: Կ'ուզեն «իսկական բանակցութիւններ» ձեռք ձգել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը Չորեքշաբթի օրուան իր հերթական նիստին ընթացքին վաւերացուց Հալլի կրթական ծրագիրը մինչ նոյն առեն ուսուցանողներ ցոյց կը կատարէին Էլիզէի առջեւ, իբրեւ բողոք այդ ծրագրին դէմ:

ՖՐԱՆՍ-ՍՈՒԱՌ կը վերսկսէր լոյս տեսնել Հինգշաբթի բայց հարցը կարգադրուած չէ: 10 հազար ցուցարարներ Օփերայէն Ռեփիւպլիք տողանցեցին բողոքելու համար Փարիզիէն Լիպերէի դէմ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ 60 հոգի ձերբակալուած է: Ասոնք ընդդիմադիր գաղտնի կուսակցութեանց գործադուլի հրահանգի դրական պատասխան տուած էին:

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Բ.

Հայ լեզուն Շնորհալիի ձեռքով կը հագնի արքունական ծիրանի մը եւ արեւելեան բոլոր լեզուներուն մէջ մարգարտայեռ կը շողայ՝ փափուկ, թեթեւ, սլացիկ, ճարմանդուած ձեւերով, հակառակ իր տառերուն կարծեցեալ անողոք կարծրութեան: Բաղաձայններու եւ ձայնաւորներու իրերահաշտ հպումը, սեռի եւ չափի արգանդային ներդաշնակութիւնը, երկունքի հրաշքը հայերէնի մէջ իրացած— ահա՛ համառօտիւ Շնորհալիի գործը, երկը, երգը: Նոյնպէս, գերմաներէն կարծեցեալ դերբուկը արտասանութեան պահուն ի՛նչպէս կը մեղմանայ, կ՚ոլորակուի, կը գնդանայ նորացայտ բողբոջի մը պէս, ուրկէ, օրինակի համար, դուրս կը ժայթքէ Կէօթէի եւ Շիլլէրի կշռոյթը, եւ Վերֆէլի մարդասէր հոգին:

Այս պարագաներուն մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, երբ լսուի, թէ հայերէնը աղօթքի լեզուն է, իսկ գերմաներէնը՝ երգի: Երգ եւ աղօթք — բնութեան երկու անսահմանելի զօրութիւնները, որոնք մարդկային բոլոր միւս ստեղծագործութիւններուն փլատակներէն կը վերապրին:

Նարեկացիին արձակն ալ երգ է, բայց աղօթքի անունով, ինչպէս Շնորհալիին քերթուածները աղօթք են, երգի անունով: Երբ մէկուն մէջ լեզուն կը զռայ մեղքին յարակից թանձրամռունչ թաւուտ չեչտերով, միւսին մէջ ծագող այգն է, որ իր նախծին լոյսով շարժումի մէջ կը դնէ գողին տաւիղը ու մտքին լարերը: «Զարթի՛ք, փա՛ռք իմ, եւ ես զարթեայց առաւօտուց»... Ատ առաւելն, առասպելին մէկ աստուածին բերնին վայել է այս լուսայեղց կոչը, այգաջով շաղին տակ: Այս յղութիւնը Անահիտինն է կարծես, որ հայ պարմանիներու անթիւ հոյլ մը պիտի պարգեւէ գիշերային թանձր խաւարին տակ հոգին բերանը եկած Հայրենիքին, նորագոյն վրդովումներէ վերջ պայթող անակնկալ առաւօտի մը ծայրը:

Դէ՛հ, քալէ՛, օ՛ն, Շնորհալիին այգը գուն, արթնցիր ու արթնցուր, գոնէ այս անգամ, ա՛յն արագութեամբ, որով հայ լեզուին բառերը կ՚ոլորակեն իրենց իմաստը առանց դժուարութեան, ինչպէս՝ արթնցիր – արթնցուր, մաքրէ – մաքրուէ, լաց – լացուր, ապրէ – ապրեցուր: Իրենք իրենցմէ թեթեւակի շարժումներով եղանակաւորուած իմաստներու այս խաղը գուն ուրեք թէ գտնուի որեւէ լեզուի մէջ: Եւ այս չէ՞ միթէ բուն պատճառը, որ համարձակութիւն կուտայ ինծի կրկնելու, թէ Հայը երկու ապաստարան ունի, — Հայրենիք եւ Մայրենիք, Հողը եւ Լեզուն, անցեա՛լ, ներկա՛յ, ապագա՛յ եւ... յաւիտեա՛ն:

Ե. դարէն ասդին երկարած Ջրմուղը հազիւ կը սկսի իր հնարաւորութիւններուն, եւ աղէտքի ու լքումի երկարաձիգ շղթան նոյն Ջրմուղը պիտի քաշէ աւելի ուժգին ու պիրկ, մինչեւ տանի գայն կրկին հո՛ն, ուր սկզբնաւորեցա՛ւ այդ Ջրմուղը:

Այո՛, ո՛վ դուք, նոր սերունդի պարոններ, Հայրենիքը ստեղծեց Մայրենիք. Մայրենիքին հիմա կը վիճակուի Ցրօնքին, Սփիւռքին մէջ՝ վառ պահել Հայրենի սեւ հողին փայլը, մետաղային այն ցոլքը, որ սակայն պողպատինն է, ա՛յն տարրին, որ միանգամայն նախանիւթն է միտքին ու բազուկներուն փայլատակումին.— «Սիոնի որդի՛ք, զարթի՛ք, հարսին լուսոյ տո՛ւք աւետիք. եթէ փեսայն քո յարուցեալ՝ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ. զայ պսակէ զքեզ փառօք: Ե՛լ ընդ առաջ պճնեալ զարդուք...»:

Եւ զարմանալի չէ՞ք գտներ, նոյնիսկ... նախախնամական, որ հայ տէրտէրը, հայ փեսան կ՚երգեն գայն ամուսնական կայթատօնին, որ կայտառ ապագայ յոյսերուն թինդը կը հնչեցնէ՝ նորապսակներու բարախուն սրտերուն մէջ: Այս տրոփը համազգային մեծ ակնկալութեան թելն է, զոր կը թրթռացնէ Շնորհալին իր աղեխոխին վրայ, եւ ուժգնութիւնը անկէց ալ յայտնի կ՚ըլլայ որ «Նորաստեղծեալ»ին եռանդուն երգիչը, ինքն ալ, վերանալով, յանկարծ կը գոչէ. — Սիոնի որդի՛ք... փոխանակ սովորական մեղմօրէն չեշտին — Որդիք Սիոնի, այլ Սիոնի որդիք: Դուք ամէնքդ ալ կը զգաք անշուշտ երկուքին տարբերութիւնը, վերջինին խանդը, արագութիւնը գործը վերջացած տեսնելու:

Նարեկացին ալ այնպէս, — երբ կ՚ուզէ փութալ, փութացնել, յատկացուցիչը կը դնէ յատկացեալէն առաջ, ռամկօրէնին, հին գործնական լեզուին մէջ եղածին նըման: Նոյնը կ՚ըլլայ ածականին համար, որ, ուժով երեւնալու նպատակով, կը զետեղուի յաճախ գոյականին սկիզբը: Յոյսի, ցաւի, կիրքի բնիկ շարժն է այս ձեւը բոլոր լեզուներուն մէջ: Ֆրանսերէնի մէջ երթալով կ՚աւելնայ ածականը գոյականէն առաջ դրուելու այս եղանակը:

Շնորհալիի տաղերուն եւ տողերուն մէջ հայերէնի առած կերպարանքը յատկապէս աչքի կը զարնէ: Ե. դարու այն ոսկին՝ արծաթի հետ խառնուած զանակներ, երփներ կը ցոլացնէ: Զուտ ոսկին հաստատուն չէ, չափով ու կշիռքով քաղցրախառնումը նոր ընդունակութիւն մը կուտայ փայլի եւ շնորհի: Այս շնորհը Շնորհալիի լեզուին զարդն է: Ամբողջ Ս. Գիրքը կրնայ տաղաչափել՝ հին թարգմանիչներու ոսկին դէմ հանելով բանաստեղծին լուսնական արծաթը, փորձին մէջ պարտեալ չելլելու պարծանքով: Երբ յատկապէս նկատի առնէք անոր քերթուածները՝ լոկ լեզուաբանական տեսակէտով՝ կը գտնէք հին աշխարհիկ բարբառին ուժն ալ, որ օգնութեան կը հասնի Շնորհալիին, ինչպէս ակնարկեցինք արդէն վերը: Հապա քերականական խաղե՛րը, բառերուն եռեւառաջութիւնը, նախդիրներուն գործածութեան անթերի ձեւովը: Գրաբարին ամէնէն խրթին եղանակներով իսկ յաջողած է իր քերթուածներուն պատնէշը անխոռ պահել: Դիտեցէք, օրինակ. «Հայցմամբ կրկին Կարապետին, Մեծին ի ծնունդըս Մկրտչին»: Լրագրական էջը յարմար չէ լեզուական այս խաղերը ցուցադրելու, կը մատնանշենք եւ կ՚անցնինք:

Բայց Շնորհալիին արուեստը չի պարփակուիր լեզուին անհամար խաղերուն կիրարկութեան մէջ: Ան ակնյայտնի կ՚երեւի նաեւ աստուածաբանական գիտելիքներու, քերթողական խոր զգացումներու արտայայտութեան մէջ: Մարդ կը ցնցուի ապաքէն կարդալով կամ լսելով Վասակին եւ իր ընկերներուն հաւատուրացութեան դաւին առիթով, Ներսէսի սա՛ յանկարծական ճիչը՝ Հայրենասէր Վարդանի եւ ընկերներուն պանծալի յիշատակին մէջ յեռուած. «Ախտակցաբար արտասուեցէ՛ք զուրացողն հաւատոյ»: Արգահատանքի այս պոռթկումը խարանադրոշմն է զաղիր ուրացողներուն, ինչ ձեւով ու հանգամանքով որ այդպիսիները գոյութիւն կ՚ունենան — Ախտակցաբար արտասուեցէ՛ք...

Կարելի չէ՞ արդեօք կրկնել գայն յաճախ... Հոս, ինչպէս ուրիշ շատ տեղեր, միշտ ուլթոտնեանն է, որ կը կայտռէ կրկին քառեակով: «Խորէն խորհրդական»... Վարդանին արիւնը կ՚ըլլայ «վարդագոյն», անունը այսպէս գործին հետ շաղախուա՛ծ: Վարդանին ընկերը՝ Խորէն՝ կ՚ըլլայ խոհական (խորհրդական): Ոչ այսչափ միայն, այլ Խորէնին ուժը խորհրդականէն զատ կ՚աճեցնէ ըսելով... «Խաչելոյն վկայ եղեալ», — եւ ուշադրութիւն ըրէք Խ տառին: Այս ընտիր խաղը շարունակուած է, յեղյեղուա՛ծ:

ԵՏԱՆ

(Շար. – 2)

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ 10670 ՐԴ. ՁԵՌԱԳԻՐԸ

— o —

Վահան Քիւրքճեանի պատկանող մաշած ձեռագիր մը կը ներկայացնեն Ցարութիւն Հազարեանի, Նիւ Եորք: Հազարեան, որ մասնագէտ է հայկական հին ձեռագիրներու, կը թելադրէ, որ ձեռագիրը ի պահ դրուի իր մօտ, որպէսզի յետագային զայն յանձնէ Մատենադարանին: Հետաքրքրական է ձեռագիրին պատմութիւնը: 1915ի Եղեռնէն ետք 15ամեայ Վահան Քիւրքճեան, որ կորսնցուցած էր իր հայրն ու մեծ եղբայրները, կը հարկադրուի ստանձնել իր ընտանիքին փրկուած անդամները պահելու հոգը: Արհեստին բերումով օր մը կը գիշերէ Հոռան գիւղի քիւրտ գիւղապետին տունը: Խօսակցութեան ժամանակ գիւղապետը ճանչնալով Վահանին հայրը, անոր ցոյց կուտայ ձեռագիր մը, զոր ձեռք ձգած էր Արաբկիրի եկեղեցիին, Առաջնորդարանին եւ դպրոցներուն գոյքին աճուրդին ընթացքին: «Մեր մեկնելու ատեն յաջորդ օրը, կ՚ըսէ Վ. Քիւրքճեան, տուաւ Աւետարանը եւ մասունքի պէս կտորի մը մէջ փաթթելով ինծի յանձնեց՝ ըսելով, որ «Ե՛ս պէտք է ըլլամ անոր պահապանը»:

Ճակատագիրի դիպուածով Վահան յետագային կ՚անցնի Ամերիկա, իսկ մայրը եւ եղբայրները կը հաստատուին Պաղտատ: «1947ին իրենց այցելելուս առթիւ, կը գրէ ան, մայրս Աւետարանը ինծի ներկայացնելով ըսաւ՝ թէ «Աւետարանը մինչեւ Պաղտատ ես բերի եւ պահեցի: Հիմա քեզի կը մնայ, որ դուն տանիս եւ ասկէ վերջ հոգ տանիս»:

Ձեռագիրը ամբողջական Աւետարան մըն է, գրուած բոլորագիրով, թուղթի վրայ, նկարազարդ, 23×31,5 սանթիմեթր մեծութեամբ, 225 էջերով, դրոշմազարդ կազմով եւ երկու հին մագաղաթեայ պահպանակներով:

Բաւական մաշած, փճացած են էջերը, նկարներուն մէկ մասը՝ պակաս, եղածն ալ (չորս էջ) տեղ–տեղ չորցած, պատռուած, կազմը՝ կտրուած: Մնացած է գլխաւոր յիշատակարանէն սիւնակ մը՝ կէսը բզքտուած: Անկէ կ՚իմանանք, որ ձեռագիրը գրուած է «ի գաղաթան տեղւոջ, ընդ հովանեաւ սուրբ Մանկանցս, ձեռամբ մեղապարտ կրաւնաւորի Կարապետի», իսկ յիշատակագրութենէն կը տեղեկանանք, թէ գրուած է 1303ին, ինչպէս նաեւ ծաղկողին անունը: Ծաղկող Յովսիանէ ցայսօր յայտնի էին երեք ձեռագիրներ. մէկը գրուած 1298ին Բերկրի գաւառի Բերդակ գիւղաքաղաքը որ այժմ կը գտնուի Վիեննայի աւստրիական

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Բայց ուր որ կան պատերազմական եւ զինուորական ատեաններ, հոն կան անտարակոյս նաեւ պարկեշտ դատաւորներ, որոնք ճիշդ վճիռներ կուտան:

Ես նուազագոյն տարակոյսն իսկ չունիմ, թէ այն բարձրաստիճան ու կրթուած դատաւորները, որոնք մեծ խնամքով քըննեցին եւ դատեցին Պոլսոյ ոճրագործները դատն նաեւ ճիշդ դատավճիռը: Աւելի եւս անթոյլատրելի է ըսել, թէ դատավճիռը ծագեր է անգլիական նաւային թնդանօթներու ճնշումին տակ: Ես երբեք լսած չեմ, որ անգլիական դատաւորները այս ձեւով ազդեն արդարադատութեան վրայ: Անգլիոյ մասին կրնաք խօսիլ, ինչպէս որ կ՚ուզէք՝ եւ լաւ, եւ գէշ. բայց անգլիական արդարադատութիւնը օրինակ ծառայած է բոլոր ժամանակներու եւ երկիրներու համար: Ուրեմն սխալ է ըսել, թէ պատերազմական ատեանը տուեր է իր վճիռը անգլիական նաւային թնդանօթներու ճնշումին տակ: Աւելի ճիշդ կ՚ըլլար քննել այդ դատավճիռին հիմերը, ու այն ատեն կը տեսնուէր թէ՝ ինչպէս այստեղ ցուցուց վկաներէն մին՝ հայկական կոտորածները եւ չորս ուրիշ կէտեր զատ–զատ ճշդուած են եւ ատոր համաձայն ամբաստանեալներուն համար մահավճիռ է հանուած: Դատապարտուածներէն մէկուն նկատմամբ, որ Պոլիս կը գտնուէր, մահապատիժը գործադրուեր է: Ես անհատապէս կ՚ատեմ մահապատիժը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս մարդասպանութիւնը, եւ չեմ հաւատար սպանութեանց դէմ պայքարելու յաջողութեան, որքան ատեն որ մահավճիռներ կը տրուին ու կը գործադրուին: Ես կը խորհիմ առհասարակ, որ ոչ մէկ պարագայի տակ պէտք չէ սպաննել: Այդ դատավճիռէն ետքը սակայն Թալէաթը ստիպուած էր փախչիլ ու թաքնուիլ կեղծ անուան տակ, որպէսզի վճիռը իր նկատմամբ չգործադրուէր: Այդ վճիռի ճշդութեան մասին ես ոչ մէկ տարակոյս ունիմ. անով միայն հաստատուած է, որ Թալէաթը յանցաւոր էր այն չարագործութիւններուն համար: Բայց այդ վճիռը ազդեցութիւն ունի նաեւ Հայուն վրայ. նոյնիսկ արդարացի եւ ճիշդ խորհող Հայը պիտի ըսէ ինքն իրեն. «Այդ մարդը մահուան դատապարտուած է. ուրեմն ան է գործեր ոճիրները եւ արժանի է մահապատիժի»:

Յետոյ, նկատի կուգայ նաեւ այն գաղափարը, որ կապ ունի ստիպողական ինքնապաշտպանութեան հետ: Այդ անձերը, Էնվերը եւ Թալէաթը, կ՚ապրէին Գերմանիոյ մէջ կեղծ անուան տակ: Այստեղ խօսք եղաւ, թէ անոնք Գերմանիոյ «հիւրերն» էին: Այդ ես ամենայն վճռականութեամբ պիտի մերժեմ. ես չեմ հաւատար, թէ գերման կառավարութիւնը թոյլ տար, որ իրենց հայրենիքը լքած փախած նման ոճրագործներ, իբրեւ «հիւրեր» կեղծ անուններով թաքնուէին այստեղ: Չէ՞ որ այդ անձերէն մին նորէն փախեր է ասկէ. ինչպէս կը գրեն թերթերը, Էնվէրը նորէն գացեր է Ռուսիա գտնելու համար մեծամասնականներու հետ նոր ծրագիրներ, որոնց նպատակներէն մէկն է՝ պատերազմիլ Հայերու դէմ եւ ոչնչացնել զանոնք: Եթէ Թալէաթ, ինչպէս որ ինք անշուշտ ուզեր էր, հետեւէր Էնվէրին, մէկ կամ երկու շաբաթ ետքը հաւանօրէն տեղի պիտի ունենային նոր սարսափներ Հայերու վերաբերմամբ: Եթէ մէկը, իբրեւ ազատիչ իր ժողովուրդին, սպաննէ նման մարդ մը, որ վտանգաւոր ու ոճրական գործունէութիւն կը ծաւալէ այդ ժողովուրդին դէմ, անտարակոյս ան ասպէս պիտի խորհած ըլլայ. «Այս մարդը հայ ժողովուրդին թշնամին է. եթէ դուրս ելլէ Գերմանիայէն եւ Էնվէրի պէս միանայ մեծամասնականներուն, նորէն մեր կիները եւ երախաները կը կոտորուին»: Այսպէսով, ամբաստանեալի արարքին մէջ կայ լայն իմաստով — թէեւ ոչ իրաւաբանօրէն — ստիպողական ինքնապաշտպանութիւն. ան հաստատապէս այդ երկիւղն ունէր, երբ Թալէաթը նորէն իր առջեւը տեսաւ: Այս եւս տարրկայօրէն բացատրելէ ետք՝ անցնինք բժշկական իրագէկներու կարծիքներուն քննութեան:

Դուք տեսաք իրագէկներու վէճը վերնոտութեան մասին: Իրագէկները դատաւորի օգնականներն են. անոնք միայն ըսելու են այն, ինչով որ՝ իրենց իրագէկութեան հիման վրայ՝ կրնան օգտակար ըլլալ իրաւունքին: Եթէ տուն փլուցնէն մարդ մը սպաննուի, թերեւս ըսուի, որ ճարտարապետն է յանցաւոր այդ մարդու մահուան համար: Բայց ես երբեք իրագէկին չէի ձգեր դատելու՝ թէ այդ պարագային ճարտարապե՞տն է արդեօք յանցաւոր: Այդ անոր գործը չէ. ան միայն կրնայ ըսել, թէ այդ տունը կանուխէն թէ սխալ կերպով է կառուցուած եղեր:

Տան փլուզումը կրնայ ուրիշ պատճառներէ կախուած ըլլալ:

Այսպէս եւ բժշկական իրագէկները չեն կրնար ըսել, թէ սպանութեան կատարման վերաբերմամբ 51րդ յօդուածը որքանով նկատի պիտի գա՞յ. որովհետեւ սպանութեան վայրկեանին եղած անգիտակցութեան հարցին՝ հոգեբանն է որ պիտի պատասխանէ, այլ ո՛չ բժշկական իրագէկը:

Այս վերջինը ապարէկ կուգայ այն ատեն միայն, երբ խնդիրը հոգիի հիւանդոտ խանգարման մասին կ՚ըլլայ:

(81 – Շար.)

ազգային մատենադարանը: Միւս երկուքը՝ գրուած 1308ին եւ 1316ին, նոյն Բերդակ եւ Հաղարակն գիւղերը, կը պահուին Երեւանի Մատենադարանը: Այս նոր Աւետարանը՝ Յովսիանի չորրորդ ձեռագիրը, նոյնպէս պէտք է ծաղկուած ըլլայ Բերդակի կամ Հաղարակնի մէջ, որովհետեւ բոլոր ձեռագիրներուն մէջ կը յիշատակուին Յովսիանի նոյն ազգականները (Ղարիպշահ, Ջաւհար, Մեծաց): Ձեռագիրը ԺԷ. դարուն արդէն գտնուած է Արաբկիր: Արժէքաւոր են ձեռագիրին պահպանուած նկարները: Ծննդեան տեսարանին մէջ մանուկ Քրիստոսի հետ նկարուած են ոչ թէ ընտանի կենդանիները, ինչպէս ամէնուր, այլ եղջերուներ, որոնց հազուադէպ կը հանդիպինք:

Հետաքրքրական են նաեւ աւետարանիչներուն նկարները: 1308ի ձեռագիրին մէջ անոնք նկարուած են միասնաբար՝ ոտքի: 1316ի ձեռագրին մէջ նոյն դիրքով նկարուած աւետարանիչներուն ձախին կեցած է մարդ մը՝ բուրվառը ձեռքին: Նոր ձեռք ձգուած ձեռագիրին մէջ Մատթէոսի Աւետարանին նախորդող էջը կորսուած է: Մարկոսը նկարուած է նախորդ էջին վարի մասը՝ էջին լայնքով: Ամբողջ հասակով ոտքի կեցած աւետարանիչը Աւետարանը կը նուիրէ Կարապետ դպիրին: Յաջորդ նկարազարդ էջին վրայ Ղուկաս նոյն ձեւի դիրքով Աւետարանը կը նուիրէ Յովսիան ծաղկողին: Այս նկարը դիտելէ ետք կասկած չի մնար, թէ 1308ի ձեռագիրին մէջ պատկերացուած բուրվառով մարդը նոյնինքն Յովսիանն է:

Այս կարգի նկարազարդումը սակաւադէպ երեւոյթ է հայ մանրանկարչութեան մէջ եւ արժանի է յատուկ ուսումնասիրութեան:

Բանասէր Լեւոն Միրիջանեան, որ վերջերս այցելած էր Մ. Նահանգներ, Հազարեանի յանձնած ձեռագիրը Մատենադարան բերաւ:

Քիւրքճեանի նուիրած Աւետարանը այժմ բուժուելու վրայ է, որմէ ետք կը նորոգուին թերթերը, կ'ամրապնդուին մանրանկարները, վերստին կը կազմուի ամբողջ ձեռագիրը եւ կը միանայ Մատենադարանի 10.669 հայերէն ձեռագիրներուն:

Իբրեւ ձեռարական արժէքաւոր յուշարձան անիկա կը դառնայ ուսումնասիրութեան առարկայ, միաժամանակ պահելով ստեղծողներուն եւ փրկողներուն յիշատակը:

Ա. ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏՆԵՐ

Ինչպէս պատահեց՝ նախկին մի դատաւոր դարձաւ հրատարակչութեան տնօրէն: Եւ ահա նա կանչում է քարտուղարուհուն եւ կարգադրում.

— Ներս բերէք հեղինակին...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ Դատի Յանձնախումբը դասախօսական երեկոյ մը կազմակերպած էր Հայ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ, Ուրբաթ Մայիս 30, երեկոյեան ժամը 8.30ին, նիւթ ունենալով՝ Ցեղասպանութեան պատճառներն ու հետեւանքները:

Օրուան դասախօսն էր Կարօ Մեհեան:

Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, մեծ մասամբ տարեցներ, երիտասարդներու պակասը զգալի էր:

Ցարգելի բանախօսին արտայայտութիւնները հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

«Ցեղասպանութիւնը իբրեւ բառ նոր է, իսկ իբրեւ իրողութիւն, մանաւանդ իբրեւ հայկական նիւթ, դարաւոր է, 1915ը ըլլալով անոր վերջին արարը, որ զանգուածային բնոյթ ունեցաւ»: Ապա ճշդեց թէ Արեւմտահայութիւնը ոչ թէ տեղահանուած այլ հայրենահանուած է:

«Սկզբնական դարերուն Սելճուքեան Թուրքերը կրօնամոլ, մակաբոյծ, եւ տիրապետելու տենչէն մղուած տեւապէս ճնշած, թալանած, սպաննած եւ թրքացուցած են Հայութիւնը: Պէկերու շըրջաններուն յաջորդած է սուլթանական ճնշումներու շրջանը, որուն ամէնէն բնորոշիչը եղաւ Համիտ, որ կազմած Համիտիյէ ալայներով, նոր կերպերով Արեւմտահայութիւնը տեւապէս նուազեցաւ իբրեւ հետեւանք նաեւ զանգուածային ջարդերու, եւ 1915ին մենք արդէն Թուրքերու թիւին մէկ վեցերորդն էինք մնացած»:

Դասախօսը յետոյ թուեց ցեղասպանութեան թրքական, արտաքին (մեծ Պետութիւններու) եւ հայկական պատճառները՝ (ուշացած յեղափոխութիւն՝ համեմատաբար շատ փոքր թիւով մասնակցութիւն, մեր ցեղային արժէքներուն պատճառած մտահոգութիւնը Թուրքերուն):

Մատնանշելէ ետք հետեւանքները մէկ առ մէկ, դիտել տուաւ թէ հայ դատի գլխաւոր ճակատը պէտք է ըլլայ Թուրքիան, մեր ձայնը պէտք է հասնի Թուրքիայէն ներս՝ Թուրք մտաւորականութեան եւ Թուրք ժողովուրդին համոզում գարձնելու համար թէ Հայութիւնը իր ամբողջութեամբ ոչ միայն մոռցած չէ եւ չի մոռնար դարաւոր ցեղասպանութեան միլիոնաւոր զոհերը, այլեւ տեւապէս եւ անվհատ կերպով պիտի շարունակէ իր պայքարը՝ վերստանալու համար իր պատմական հողերը:

Դասախօսը ապա պատասխանեց եղած հարցումներուն:

Երեկոյթը վերջացաւ ջոհունակ մթնոլորտի մէջ:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

— O —

Աւ. Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակը արժանավայել կերպով նշելու համար եռանդուն նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը:

Անցեալ տարի թանգարանը ձեռք ձգեց բանաստեղծին գրական դիւանը, ուր կեդրոնացած են աւելի քան վեց տասնամեակներու ընթացքին անոր գրած ստեղծագործութիւններուն ձեռագիրները՝ չափածոյ եւ արձակ գրական գործեր, գեղագիտական եւ հրապարակագրական աշխատութիւններ, գրի առած ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշներ, հէքեաթներու մշակումներու գրեթէ բոլոր բնագիրները: Բազմաթիւ տարբերակներով ներկայացուած են հեղինակին չափածոյ ընդարձակ գործերուն մշակումները՝ «Մասիս Մանուկ», «Սասնայ Մըհեր», «Աբու Լալա–Մահարի»:

Կարեւոր թիւ կը կազմեն «Ուստա Կարօ» վէպին մշակումներն ու տարբերակները, հեղինակին յուշերը ժամանակակից մշակութային գործիչներու մասին, օտար գրականութենէն անոր կատարած արձակ եւ չափածոյ թարգմանութիւնները: Հոս կը գտնուի բանաստեղծին վերջին տասնամեակներուն ստացած նամակներու հաւաքածոն:

Ընդառաջելով գիտական, հրատարակչական մարմիններու, մամուլի, ձայնապատկերասփիւռի, շարժանկարի աշխատակիցներու պահանջին՝ ժողովրդական զանգուածներուն մէջ տարածել բանաստեղծին անմահ ժառանգութիւնը, թանգարանի ղեկավարութիւնը որոշած է արագ կերպով աւարտել դիւանին գիտաթեքնիք մշակումը: Այդ նպատակով ըստեղծուած է յատուկ մարմին մը՝ փորձառու անձերէ:

Թանգարանը միաժամանակ կը պատրաստէ յոբելենական ցուցահանդէս մը, որ պիտի ընդգրկէ Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործական բեղնաւոր գործունէութիւնը արտացոլող նիւթ՝ տարբեր շըրջաններու գործերու ձեռագիրներ, հրատարակութիւններ, վկայագրեր:

Յոբելեանին առթիւ լոյս կը տեսնէ թանգարանին «Գրական ժառանգութիւն» մատենաշարին 9րդ հատորը, ուր պիտի ամփոփուի բանաստեղծին 1891–1956ին գրած «Յիշատակարանը»: Զայն պատրաստած է Արամ Ինճիկեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

— O —

Սէն–Մօրիսի փոքրաթիւ հայ գաղութը վերջին տարիներուն կենդանացաւ եւ, ունեցաւ Հ. Յ. Դ. «Վրացեան» խումբը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» խումբը եւ Կապոյտ Խաչի ժրաջան մասնաճիւղը:

Մայիս 25ին, Կիրակի օր, Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսն էր եւ բոլորին ծանօթ սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր ծնողքներով, աշակերտներով ու ազգային ձեռնարկները քաջալերող ազգայիններով:

Լիոնի Հոգեւոր հովիւը՝ Գեղամ Ծ. Վրդ. Զաքարեան իր բացման խօսքին մէջ անհրաժեշտ գտաւ, որ տուներէ ներս ծնողքներ իրենց զաւակներուն հայերէն խօսին, որպէսզի մայրենի լեզուն հարազատ հնչէ մանուկներու շրթունքներէն. գնահատեց Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ազգանուէր աշխատանքը հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու մարզէն ներս եւ կոչ ուղղեց գաղութի անդամներուն զօրավիգ կանգնիլ դպրոցին՝ ի փառս Մեսրոպեան լեզուին:

Յակոբ Պօղոսեան՝ ուսուցչական կազմին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ կարգով բեմ հրաւիրեց փոքրիկները, որպէսզի ամբողջ երկու ժամ երգով, խըմբերգներով, արտասանութիւններով եւ ազգային պարերով ուրախացնեն ներկաները: Լաւ աշխատանք տարուած էր. պարերու ուսուցչուհին էր Օր. Փաւքալ Կոստանեան:

Տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ Տիկին Սոնա Ճելոյեան հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, քանի եկած էին անոնք քաջալերելու իրենց աշխատանքը:

Կարճ ժամանակուան մէջ դպրոցին ի նպաստ հանգանակուեցաւ 1700 ֆրանք:

Հանդէսը շարունակուեցաւ ընկերական խրախճանքով՝ մասնակցութեամբ «Սայաթ–Նովա» նուագախումբին, որուն ղեկավարն է Յովհ. Պէրպէրեան:

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏՆԵՐ

Որպէս վկայ կանչուած պառաւ կնոջը դատաւորը հարցրեց.

— Մօրաքոյր, ամբաստանեալին ճանաչո՞ւմ էք:

— Վա՛յ, քոռանա՛մ... խեղճ ժորա, անունն էլ փոխեցին...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ՄՕՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Գ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ձերբակալութիւնները կը բազմապատկէին, ամէն օր Միլանի ազնուապետութեան ամէնէն ազնիւ ներկայացուցիչները — Բոզալինի, Պաքայինի, Սոնչինօ – Սթամբանի իրենց տանը մէջ կը բռնուէին եւ բանտ կը նետուէին:

Այս բաներուն պատրուակ մը իսկ չէին տար:

Սոնչինօ – Սթամբա մարքիզին մայրը իր զաւակներուն ձերբակալութեան պատճառը հարցնելու գալով, սա պատասխանը տուին անոր.

— Շատ ժողովրդական է եւ չափէն աւելի դրամ կը ծախսէ:

Ամուսիններէն կ'առնուէին այն աքսորուած կիներուն վրէժը, որոնց հանդգնութեան եռանդը բնաւ չէր թուլնար:

Եւ որպէսզի ոչ ոք կասկածի իր դիտաւորութեան վրայ, կառավարութիւնը համարձակեցաւ Կուէտիգէօ Սթաթառիօ հրատարակել, այսինքն քանեւչորս ժամուան մէջ դատելու եւ կախելու թոյլտուութիւն:

Ռատէցքի միջնաբերդը կ'ամրացնէր:

Գիշեր ցերեկ ձիաւորներու եւ հետեւակազօրքի հզօր զօրախումբեր հանդարտ փողոցներն իսկ կը շրջէին:

Ոչ ոք ապահով էր թէ պիտի կրնար գիշերը իր անկողնին մէջ անցընել:

Փարէզ վռնտած էր Օրլէանականները: Հասարակապետութիւնը հաստատուած էր:

Եւ այն միջոցին, կ'ըսէ Վիմէրքարթի, Միլանի մէջ ժողովուրդը կը խեղդուէր խցիկի մը մէջ, ուր այլեւս օդ չկայ եւ բանտապահն ալ չի թողուր որ բանտարկեալը գայ դրան վրայի ծակէն շունչ առնել:

Դիմադրութեան բոլոր տարրերը, որ աւստրիական կառավարութեան անդադար եւ զինեալ զրգիռները սրտերը կը յուզէին, միակ կայծի մը կը սպասէին մէկ մարմին ձուլուելու համար...

Եւ Մարտ 15ի երեկոյին, երբ երաժշտապետ Թիչէլլինիի շատ զուարճալի Ծաղիկներու Թագուհիին վարագոյրը կը բացուէր, Վիեննայի մէջ յեղափոխութիւնը յաղթանակած եւ կայսրն ալ հարկադրուած էր Սահմանադրութեամբ մը ազգային պահակագունդի մը կազմութիւնը արտօնել...:

Միլանի մէջ գիտէի՞ն այս բանը: Ո՛չ... եւ սակայն մթնոլորտին մէջ տեսակ մը յուզում կար:

Պայթումը մօտ էր: Ո՞վ պիտի համարձակէր վառօդին կրակ տալ:

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Այն աշխարհակալը, որ իր զօրքերուն ճակատամարտի մը մէջ մտնելը կը տեսնէ, այն խաղամոլը, որ միլիոնաւոր ոսկի կը նետէ սեղանին վրայ, բոլոր յաղթանակ երազողները, բոլոր փառքի եւ զօրութեան ցանկացողները հանդարտ եւ անվրդով մարդիկ են այն երաժշտապետին բաղդատմամբ, որ կը լսէ թէ նուագածուները իրենց գուսաներգութեան բացման առաջին խաղերը կը սկսին զարնել...

Հետաքրքրական բան, որ խոր — բայց ըսենք նաեւ ախորժելի — զարմանք մը պատճառած էր Պարոն Սալվանիի թատերասրահը վարէն մինչեւ վեր լեցուն էր:

Անշուշտ իրաւունք ունէր զարմանալու:

Վասնզի այս ժողովրդային ցասումին առեն հաւանական չէր որ Միլանցիներու սրտին մէջ արհեստական խնդիրները մեծ տեղ մը բռնէին:

Իրաւ է որ Լուչիոլա հիացողներ ունէր: Ամէնքը համարում ունէին Թիչէլլինիի վրայ, եւ այս կարեւոր սկզբնաւորութիւնը բաւական հետաքրքրութիւն կը պատճառէր...:

Բայց այդ հետաքրքրութիւնը շատ հեռու էր այս յաջողութենէն:

Ասկէ զատ Սալվանի քանի մը տարօրինակ դիտողութիւն ըրած էր:

Առջի օրը գրեթէ ապահով էր որ հասոյթը սոսկալի բաց մը պիտի գոյացնէր:

Տոմսակները դիզուած կը մնային թատրոնին դրասենեակին մէջ, եւ հազիւ ժամը անգամ մը դուռը բացուելով՝ գնող մը ներս կը մտնէր:

Բայց ահա ներկայացման առաւօտուն տարօրինակ մարդ մը — Նուբիացի աքանչելի խափշիկ մը, տեսակ մը սպիտակ պուրնուզի պլլուած, տնօրէնին սենեակը ներկայացած էր:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուցած էր թատերապետը որ իբր խոհեմ տնօրէն, չէր արհամարհեր իր դրամարկղը ինք բռնել:

Նուբիացին բաւական ճարտարախօս նըշանով մը ցոյց տուեր էր դրասեղանին վրայ դիզուած խաւաքարտներու ծրարը:

— Ա՛հ, շատ լաւ, ձեր տէրը ձեզի ղրկած է որ օթեա՞կ մը վարձէք:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՍԷՆ–ՄՈՐԻՍ.— Պ. Խաչիկ Ճելոյեան, այրի Տիկին Լուսին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ճելոյեան, Յովհաննէս եւ Մարի Ճելոյեան, Տէր եւ Տիկին Հայրենիք Պալեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գայմագամեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պետրոսեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մկրտիչեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Արթինեան (Փարիզ), եւ համայն ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, հարսին եւ ազգականին

ՍՈՆԱ ՃԵԼՈՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Պալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 3ին, 30 տարեկան ծաղիկ հասակին, յետ անողոք տագնապի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 7, ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն–Մորիսի գերեզմանատունը ժամը 11.30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Կարապետ Քէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Օհաննէսեան եւ զաւակները, Պ. Ժերար Քէլէկեան, Տիկին Գոհարիկ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճնկտրեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճնկտրեան եւ զաւակները, Թէրզեան, Քէլէկեան, Քիթապճեան, Օհաննէսեան ընտանիքները եւ պարագաները սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կողակցին, մօր, մեծ–մօր, զոքանչին, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճնկտրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի Յունիս 2 յետմիջօրէին հիւանդանոցի մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի Յունիս 4, կ. ե. ժամը 3ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Պուալօ փողոց, որմէ յետոյ մարմինը ամփոփուեցաւ Գալուիրի ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

Centre Culturel Alex MANOOGIAN

118, rue de Courcelles — Paris 7e
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

SOIREE ARTISTIQUE INAUGURALE
Le Lundi 16 Juin à 20 h. 45
avec la participation de
PARIKIAN Manoug, violoniste
PARTAMIAN Maro, mezzo soprano
VARJABEDIAN Marie, pianiste
Chorale NAIRI sous la direction de Kévork YAMBEKIAN

Entrée : 50 Frs
Nombre de places limité. Prière de réserver sa place à l'avance
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Իսկուհի Արապեանի տխուր մահուան քառասունքին առթիւ (ամուսինը) Պ. Խաչատուր Արապեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Արապեան կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման 250 ֆրանք: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կարմիրեան (զաւակները) կը նուիրեն 250 Ֆր. Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Եւ այս առթիւ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, ցաւակցական նամակներով, հեռաձայնով եւ փոխան ծաղիկի նուէրներով վերջին յարգանքի բաժինը բերին իրենց շատ սիրելի կնոջ եւ մօր յիշատակին:

×

Կրընոպլէն Անտոնեան եղբայրներ 200 Ֆր. նուիրած են Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, իրենց գերդաստանի 1915ի զոհերուն յիշատակին:

VALENCE

STADE GEORGES POMPIDOU
GRAND TOURNOI A ONZE DE FOOTBALL
7 et 8 Juin
Chalenge Hagopian

Participent. — U. J. A. Paris-Alfortville, U.G.A. Lyon-Décines, U.G.A. Ardziv de Marseille, U.S.S.O.A. Valence

Samedi 17 h. et 20 h. 30 1er et 2ème match éliminatoire. A partir de 22 heures Kermesse. Dimanche 14 h. 30 classement
16 h. 30 finale
Buffet

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան կարտանի ընդհ. անդամական ժողովը, Պիվեր, Պր. Մ. Ունանեանի տունը, Յունիս 8, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Համակիրներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Jean-Marie CARZOU

signera son livre

UN GENOCIDE EXEMPLAIRE ARMENIE 1915

le Samedi 7 Juin
à la librairie PALOUYAN
9, rue de Trévise métro Cadet
A partir de 15 heures

Առաջին ստորագրութեան (Մայիս 24) գտած յաջողութիւնը եւ տրամադրելի հատորներու անբաւարարութիւնը առիթ տուին որ կրկին անգամ հեղինակը ստորագրէ իր հատորը:

Նոյն օրը, նաեւ

Nane CARZOU

signera son livre

VOYAGE en ARMÉNIE

(Editions Flammarion)

Tous au meeting du 6 juin

Organisé
par le Comité de Défense de la Cause Arménienne
AU

PALAIS DES CONGRÈS

Porte Maillot, Vendredi 6 Juin à 20 h. 30
Projection
d'UN FILM DOCUMENTAIRE sur LE GENOCIDE DE 1915
Sous la Présidence d'Honneur de
ALFRED KASTLER
(Prix Nobel)

Prendront la parole :
ANAHIT TER MINASSIAN
JEAN-MARIE CARZOU
JEAN-MARIE DOMENACH (directeur de la revue « Esprit »)
HENRI NOGUERES (Pt. de la ligue française des Droits de l'Homme)
JEAN PIERRE-BLOCH (ancien ministre)
YVES TERNON
MARC VERON (délégué général du Parti Socialiste)
et HAGOP BALIAN et ARA KRIKORIAN (du C.D.C.A.)

Parking : 5 Frs.

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մորիսի Վրացեան խումբի ընկերները, Ուրբաթ Յունիս 6, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Շաբաթ (Յունիս 7) ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, կարեւոր օրակարգ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնի Հայ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայ հասարակութեան որ Հայկազեան Վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Տեսինի Սանթու Աէրէ դաշտին վրայ Կիրակի Յունիս 8 առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ ուշ գիշեր:

Հայկական պարեր վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Առատ կերուխում տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար մեր փոքրիկները:

Մուտքը ազատ է

Դաշտ երթալու համար՝ իջնել Տէսին, անցնիլ Տէսինի կամուրջը եւ աջ դառնալ:

COMMUNIQUE

L'Association Sportive Arménienne (A. S. A.) invite tous les futurs adhérents le dimanche 8 Juin de 9 heures à 12 h. au stade Rabelais, rue Rabelais à Issy les Moulineaux, en vue de la formation des équipes et des formanités administratives.

SIEGE SOCIAL : 6 bis, Bd Rodin, Issy — Tél. : 642-32-49

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՀԱՄԱՐ

Իսիէն օթոքառ կը մեկնի ժամը 19.30ին՝ Կառ տը Մէօտոնէն եւ նաեւ նոյն ժամուն Քլամարի քաղաքապետարանէն փալէ տէ Քոնկրէի հանրաժողովին համար:

ՇԱՒԻԼԷՆ ժամը 19.45ին Շաւիլ–Վելիզի կայարանէն, կը հանդիպի սովորական կայքերը:

ՊԱՆԵԷՈՅԷՆ ժամը 19.45ին Սինեմա Լիւքս: Կը կենայ Քազինօն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԷՆ օթոքառը կը մեկնի ժամը 20ին Սթատին առջեւէն:

Ալֆորվիլէն ժամը 19.30ին Փլաս Գարնօ:

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ էթիէնի – Սէն Շամոնի Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կիրակի Յունիս 8, ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր, նորաշէն Հայ Տան շքեղ սրահներուն մէջ

13, Rue Asile Alamagny, St. Chamond

Գեղարուեստական բաժին, ջերմ մթնոլորտ, արեւելեան ընտիր պիւֆէ, շամփուրով խորոված, թոմպոլա

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Դատի յանձնախումբի:

Շաբաթ Յունիս 7, ժամը 21ին, Թէաթր Մունիսիփալին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան – քաղաքապետ

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

կը նախագահէ ՅՈՎՍԷՓ ՔՈՒԼՈՒՆՔԵԱՆ

կը խօսի ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը

Գեղարուեստական բաժին

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի

Յունիս 8 Կիրակի ժամը 11.30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ:

1, Պուլվ. Տիւ –Նոր, Լը Ռէնսի

Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ:

(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է: (Վրաններ):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Պար, ՊԵՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ

Մախքերու մասնակցութիւն

մուտք 10 ֆր., փոքրերուն 5 ֆր.

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթոպիւսը

MARDI 10 JUIN, A 21 HEURES SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie
Métro : Miromesnil

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

œuvres de :

BACH — CHOPIN — KHATCHATURIAN — SCIORTINO — LISZT

Piano Steinway

Places de 10 à 30 Frs. Réduction : JMF, AMJ, EMJ, et Etudiants 8 Frs.

Location à la Salle 225-29-14 — Chez Durand 4 Place de la Madeleine 073-62-19

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS
210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres — qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ

ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ: — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ:

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
7
SAMEDI
7 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.315 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.315

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2)

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

«Ալեքսանդր Սպենդիարեան» տուն – թանգարանին մէջ, մօտ չորս տասնամ – եակներու ընդմիջումէ ետք, նորէն հաւաքուեցան անուանի երգահանին անունը կրող լարային քառեակին առաջին կազմին անդամները: 30ական թուականներու կէսերուն Մոսկուայի պետական երաժշտանոցի չորս ուսանողներ՝ այժմ փրոֆէ – սէօրներ Աւետիք Գրիգորեան, Հրաչեայ Բողդանեան, Գուրգէն Ադամեան եւ Ար – շալոյս Ազատեան հիմը դրին լարային քառեակին, որ յետագային մկրտուեցաւ Սպենդիարեան անունով: Խումբը շուրջ քառորդ դար նուագեց եւրոպական դասական, ինչպէս նաեւ հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններ:

Քառեակին վեթերանները՝ բոլորն ալ 70ի մօտ տարիք ունեցողներ, իրենց յուշերը պատմեցին, որոնք կապ ունին երգահանին եւ անոր երաժշտական գործունէութեան, ինչպէս նաեւ նուագա – խումբին ձեռնարկներուն հետ:

×

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Օգոստոսին Մոսկուայի մէջ պիտի կազմակերպուի գիրքի միջազգային ցուցա – հանդէս մը, որուն մասնակցելու հրա – ւիրուած են 80է աւելի երկիրներ:

Հայաստան պիտի ներկայացնէ 150 հրատարակութիւններ՝ լոյս տեսած վերջին հինգ տարիներուն: Ընտրութիւնները խիստ բծախնդրութեամբ կատարուած են, քանի որ այդ տարիներուն լոյս է տեսած մօտ հինգ հազար գիրք:

×

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԶԱՐԹՈՒՑԻՉՆԵՐ

Երեւանի ժամացոյցի գործատունը վերջերս արտադրեց իր յիսուն միլիոներորդ զարթուցիչը: Օրական կ'արտադրէ 15.000 զարթուցիչ:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց «Նոր ձայներ» խորագիրը կրող գիրք մը, ուր զետեղուած են շուրջ 40 երիտասարդ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններ: Ընթերցողը հոս կը հանդիպի նաեւ ծանօթ անուններու, քանի որ անոնց առանձին բանաստեղծութիւն – ները տպագրուած են գրական մամուլի մէջ: Առանցմէ են Վաղէն Ալեքսանեան, Սամուէլ Կոսեան, Ղուկաս Սիրունեան, Եդուարդ Միլիտոնեան, Թաթուլ Յով – հաննիսեան:

Ինչպէս 1972ին լոյս տեսած առաջին «Զնծաղիկներ» բանաստեղծութիւններու գիրքը, այնպէս ալ այս նոր հաւաքածոն կը ներկայացնէ այն երիտասարդները, որոնց բանաստեղծութիւնները դեռ ա – ռանձին հատորներով լոյս չեն տեսած:

Հատորը խմբագրած եւ կազմած են բանաստեղծներ Լուդվիգ Դուրեան եւ Համլետ Կարճիկեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԹ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

ՍՈՒԷԶԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

— Օ —

Սուէզի ջրանցքին վերաբացումը կա – տարուեցաւ անցեալ օր: Ջրանցքը արաբեւ – իսրայելեան 1967 Յունիսի պատերազմէն ի վեր փակ էր: Եգիպտոսի նախագահը իր կեանքին ամէնէն երջանիկ օրը նկա – տեց, երբ ծովակալի համազգեստով «Հոկտեմբեր 6» մարտանաւով Փորթ–Սա – յիտէն ճամբայ ելաւ դէպի հարաւ, պաշ – տօնական նաւատորմին ետեւէն առաջին առեւտրական նաւերը անցան. սոնք յունական, Քուէյթի, Խորհ. Միութեան, չինական եւ եուկոսլաւ նաւեր էին: Ամե – րիկեան զրահաւոր մըն ալ ջրանցք մուտք գործեց:

Նախագահ Սատաթ իր ճառին ընթացքին դիտել տուաւ, թէ թէեւ ջրանցքին բացումը խաղաղութեան եւ միջազգային համագործակցութեան ի նպաստ կարեւոր քայլ մըն է, այսուհանդերձ Եգիպտոս վճռած է միշտ ազատագրել Պաղեստինը եւ արաբ գրաւեալ հողերը Սինայի ու Կոլանի: Սատաթ դրական նկատեց Թել Ավիվի որոշումը՝ կիսով զեղչել իր ու – ժերը Սինայի ճակատին վրայ: Սակայն ոչ մէկ ակնարկ ըրաւ Իսրայէլի հետ կապ հաստատող այլ երկիրներու նաւե – րու անցքին մասին Սուէզի ջրանցքէն:

Ուաշինկթընի մէջ ամերիկացի պաշ – տօնակատարներ յայտարարեցին, թէ Իս – րայէլ գացող նաւ մը ի մօտոյ պիտի անցնի ջրանցքէն՝ առանց արգելքի: Նաւը ոչ–իսրայելեան է ըստ 1974 Յունուարին Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ գոյացած համաձայնութեան: Ամերիկեան աղբիւրները նաեւ անցքին թուականը չճշդեցին եւ, իրենց կարծիքով, Իսրայէլ նաւուն անցքին մասին նախօրօք յայտարարու – թիւն պիտի չկատարէ:

Քանի մը տողով

ԱՆԳԼԻՈՅ ժողովուրդին պատասխանը դրական էր, Հինգշաբթի օր, իրեն եղած հարցումին՝ Անգլիան պէ՞տք է անդամ մնայ Եւրոպական Հասարակապետու – թեան, այո՞ թէ ոչ: Ուրբաթ Առտու հանրաքուէին արդիւնքը դեռ յայտնի չէր բայց կը կարծուէր թէ «այո»ները քուէներու 60 առ հարիւրը կ'անցնին: Քուէար – կութեան մասնակցողներու համեմատու – թիւնը 70 առ հարիւր էր:

ԼԻՈՆԻ պերճաղիճներուն հարցը չէ կարգադրուած: Ինչպէս գրած էինք ա – սոնցմէ 150ը օրերէ ի վեր գրաւած են Սէն–Նիզիէ եկեղեցին եւ կը պահանջեն որ իրենցմով զբաղի Ֆրանսուազ Ժիրու, որ ենթանախարար է «կանացի կացու – թեան»: Այս վերջինը բոլորովին մերժած է զիրենք ընդունիլ, աւելցնելով թէ իր գործը չէ այլ՝ Աշխատանքի կամ Ներքին նախարարներուն: Հինգշաբթի օր սա – կայն քաղաքապետ Փրատէլ եւ Կարդի – նալ Ռընաու կ'ընդունէին այդ կիներուն բանբերը Ուլա, որու կողմէ ներկայաց – ուած պահանջներն ալ չափազանցուած չթուեցան, ոչ Կարդինալին, ոչ ալ՝ Քա – ղաքապետին: Այս վերջինը արդէն բա – ռերը չծամեց եւ շատ բացէն խօսեցաւ այդ մասին, չեշտելով թէ այդ պերճա – ղիճները անհրաժեշտ են: Լիոնի Քաղա – քապետը չէշտեց թէ մինչեւ հոն չերթար որ զանոնք «հանրային օգտակարութեան» դասին մէջ դնէ բայց երբ զինուորներ կան, այրիներ, ամուրիներ, հիւանդ – ներ եւն., պէտք է ընդունիլ որ օգտակար են: «Պէտք չէ կեղծաւոր ըլլալ, կ'ըսէ Փրատէլ, եթէ կ'ուզէք պերճաղիճութիւնը վերցնել պէտք է բոլոր այրերուն փիզին կտրել»: Բայց Փրատէլ դէմ է կաւատու – թեան:

ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Կառուցուեցաւ Զրառատի անասնապա – հական համակառոյցը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է Հայաստանի մէջ: Ռու – սիայէ բերուեցան Կոստրոմեան ցեղի 300 մատակ կով: Նոր համակառոյցը մեքե – նայացուած է: Այսպէս, 200 անասունի համար նախատեսուած չորս կովանոց – ներու, 456 անասունի համար նախատես – ուած հորթանոցին եւ միւս շէնքերուն մէջ բոլոր աշխատանքները մեքենայաց – ուած են: Կան նաեւ կեր բաշխող, ար – մատապտուղները մշակող բաժիններ: Յատուկ փոխադրիչով կաթը պիտի հաս – նի մինչեւ սառնարան:

Տասներորդ հնգամեակին կաթի ար – տադրութիւնը պէտք է աւելնայ 34.000 թոն: Անասնապահութիւնը պէտք է դառ – նայ եկամտաբեր ճիւղ գիւղատնտեսու – թեան մէջ: Այս հարցը պիտի լուծուի գլխաւորաբար անասուններու ցեղերուն բարելաւումով եւ անասնապահութիւնը արդիւնաբերական հիմերու վրայ դնե – լով: Արդէն կատարուեցաւ առաջին քայլը, երբ հաստատուեցաւ Զրառատի անասնապահական կեդրոնը, որ մեքենա – յացուած ըլլալով կը թեթեւցնէ անասնա – պահներուն աշխատանքը:

Արդիւնաբերական զարգացման ուղիով ընթանալու համար մեծ աշխատանք պէտք է կատարուի յառաջիկայ հնգամեակին: Նախատեսուած է կառուցանել 11.200 կովի համար 15 ժամանակակից կեդրոն – ներ: Ասոք պիտի հաստատուին Մասիս, Արովեան, Ստեփանաւան, Վարդենիս, Կալինինօ, Ապարան եւ այլ շրջանները:

×

ԴԱՒԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ՈՍԿԷ ՇՔԱՆՇԱՆԸ

Ջրացատքի մրցումներու մէջ Դաւիթ Համբարձումեան այս տարի կարեւոր յա – ջողութիւններ արձանագրեց: Առաջին տեղը գրաւեց Խորհ. Միութեան 6րդ «սպարտակիադ»ին:

Փարիզի մէջ միջազգային մեծ մրցումի մը ընթացքին յաջողեցաւ յաղթել ողիմ – պիական խաղերու, Եւրոպայի եւ աշ – խարհի ախոյեան իտալացի Քլաուս Տի – պիասիի:

Դուշանպի մէջ ալ 554,52 կէտ ապահո – վելով ոսկէ շքանշան ստացաւ:

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒԱԾ

Լենինականի երկաթուղիի կայարանը ընդլայնուեցաւ նոր շէնքի մը շինու – թեամբ, ուր կարելի պիտի ըլլայ արդիական սարքաւորումներով նորոգել շոգեկառքերը:

"Une minorité chrétienne persécutée en Turquie"

(*Figaro*, 6 Juin 1975)

— Օ —

Այս խորագրին տակ Ժան Պուրտա – րիաս, Յունիս 6ի Ֆիկառոյին մէջ կ'ան – դրադառնայ հարաւ – արեւելեան Թուր – քիոյ քրիստոնեաներու հալածանքին: Ծա – նօթ է որ Մարտինի հոգեւոր հովիւը՝ Հայր Սամուէլ Էօզտէմիր մանրամասն տեղեկութիւններ տուած էր անցեալ տա – րի պելժիական մամուլին, որու մէկ յօդ – ուածը տուած էինք թարգմանաբար: Քանի մը ամիս առաջ, կրկին պելժիական մամուլին մէջ, յօդուած մը գրած էր Անն–Մարի Մուրատեան, երիտասարդ լրագրուհի մը, որ առանց բառերը ծամ – ծմելու, կը ծանրանար այս հարցին վը – րայ: Այս անգամ Ժան Պուրտարիասն է որ հետեւեալը կը գրէր Ուրբաթ օր, Ֆիկա – ռոյի մէջ, վերոյիշեալ խորագրին տակ.

Que se passe-t-il dans le Sud-Est de la Turquie ? Dimanche, à différentes messes célébrées à Saint-Cloud, un prêtre turc, le père Samuel Ozdemir, curé de Mardin, Diarbekir, Mediath, Ourpha, Edelle, Alassis et Malatia, a dénoncé les persécutions dont sont victimes des minorités chrétiennes dans cette région où le génocide des Arméniens a laissé des traces douloureuses.

Plus de cent mille chrétiens de rite oriental, parlant l'araméen — c'est-à-dire la langue même de Jésus-Christ — vivent là dans des conditions matérielles très difficiles. Descendants d'un peuple qui vécut en Mésopotamie, il y a trois mille ans, ces chrétiens sont dans l'Eglise depuis le 1er siècle.

Grand, maigre, ascétique, le père Samuel a entrepris une vaste campagne d'information sur la situation de ces pauvres gens. Pour les autorités locales, dit-il, les chrétiens sont des « chiens », des infidèles, sans aucun droit. Des bandes de jeunes musulmans, aidés par la police turque, multiplient les incursions dans les villages chrétiens, pillent, violent, incendient : « Dix fois j'ai été pendu par les pieds, la tête en bas », affirme le père Samuel. L'isolement des villages, leur pauvreté extrême font que les touristes ne passent jamais dans cette région et que ce drame est ignoré.

UN NOUVEAU « MASSACRE DES ARMENIENS » ?

Lors du conflit de Chypre — ce qui rappelle curieusement le prétexte du massacre des Arméniens en 1915 — ces communautés furent rendues responsables d'un drame dont elles ignoraient évidemment tout. La persécution prit des allures de guerre sainte et on a privé des gens de nourriture et d'eau, cependant que les sévices se multipliaient sous l'œil complice de la police régionale.

Le père Samuel, qui a quitté son pays pour attirer l'attention du monde libre sur ces faits, voudrait qu'une enquête soit menée sur place par des instances qualifiées (Amnesty International, Ligue des Droits de l'Homme, Pax Christi, etc.) afin que cesse ce génocide qui, cette fois-ci, n'ose même pas dire son nom. Est-ce vraiment impossible ?

JEAN BOURDARIAS

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ուխտոնեան տողին մէջ առաջին քառեակը յաճախ մէկ կամ երկու վանկ պակաս կուգայ անմահ երգիչին գրչին տակ: Բայց վանկի այդ պակասը կը լրանայ երգուած ատեն շեշտը իբրեւ վանկ առնելով իր սաստկութեան համաձայն: Այսպէս՝ Խորէ՛ն խորհրդական. երգուած ատեն Խորէն երկավանկը կը հնչուի երկու ծանր կամ սաստիկ շեշտով, եւ այդ երկուքը անշուշտ իբրեւ երկու վանկ կ՚առնուին, որով Խորէն երկավանկը կ՚ըլլայ քառավանկ Խարէն, յաջորդ խորհրդականին պէս, որ կ՚երգուի արագ, ձայն խաղցնելով միայն, ինչպէս բոլոր միւսներուն համար: Ինչպէս՝ «Վարդա՛ն քաջ նահատակ»: «Վարդագոյն արեամբդ քո»: Վարդագոյնը պէտք է մէկ վանկ աւելցնել շեշտի ուժով եւ մնացածը խորհրդականին պէս:

Այս չափով ու կշռոյթով լեցուն են Շընորհալիին երգերը: Եւ մեծ ապացոյցն է այս, թէ անմահ ինքն է յօրինիչը նուագին, ինք կը դասաւորէ միտքովը տաղն ու տողը, խաղն ուխաղը, մտածումն ու յեղյեղումը: Ի՛նչ սքանչելարուեստ սուրբե՛ր, եկեղեցականնե՛ր, սուզուած միայն իրենց բարի գործին մէջ, մաքուր խորհուրդներով, ճիշդ մեր այսօրուաններուն հակապատկերը, Թողլով երէկուանները... Բայց Թող՛ունք, խրատնէ Թո – ղ՛ունք ժամանակավրէպը մեր եկեղեցականներուն մէջ, որոնց գլխաւորներուն մեծ յատկութիւնն է խորամանկութիւնը:

Փոխանակ վանկի՝ այս շեշտի դրութիւնը բոլոր մեր շարականներուն մէջ կ՚երեւի: Սահակ Պարթեւի վերագրուած Ծննդեան շարականին մէջ նոյնը.— «Խորհո՛ւրդ մեծ եւ սքանչելի»: Առաջինը քառավանկ չէ, այլ եռավանկ, խորհո՛ւրդ մեծ, մէկ վանկին պակասը կը լրանայ Խորհուրդին շեշտովը կամ երկարովը: Նաեւ կրնայ պատահիլ, որ պակաս վանկը երկրորդ քառավանկ անդամին վրայ ըլլայ: Այսպէս՝ «Օրհնեա՛ լ ձայն ցնծութեա՛ն»: Հոս ցնծութեան եռավանկը քառավանկ կը հնչուի՝ երգուելու ատեն իր շեշտին շնորհիւ: Օրինակները կը բաւեն իրողութիւնը շեշտելու համար: Քերթողական ազատութիւն կոչուած համաձայնութիւնը Շնորհալիին պօղպատեայ ուժ մը կուտայ: Ակնարկեցինք արդէն քերականական օրէնքներուն հանդէպ իր ճըկուն վերաբերմունքին: Կարծես ինք չինած ձեւաւորած է լեզուին բոլոր դործիքները, իբրեւ թէ իր տաղերուն համար իր շինած եղանակներուն պէս ըլլային անոնք: Սքանչելի կերպով կը տորէ, կը խմորէ բառերն ու բայերը: Լեզուին սուզակն է:

Առաջին ակնարկով ոչինչ կը հասկնաս – «Բոպէից արեգականն զտին արար գի – շերանման»: Սա՛ «բոպէից» պարզ մերկ ձեւը, որուն ի՛նչ հոլով ըլլալը յայտնի չէ. սեռակա՞ն, տրակա՞ն կամ ի նախդիրը ջնջուած բացառակա՞ն: Բայց ի՞նչ փոյթ: Երկու տողերուն կառոյցը ամուր է եւ տրամաբանական: Քերթուածին արձակէն տարբերականութիւնը աչքի կը ցատկէ — կ՚ըսես. Արեւուն բոպէներէն կազմուած ցերեկը...

Ամբողջ նախադասութիւններ ամփոփուած, առանց սակայն մթութեան, մէ՛կ բառի, մէկ ասութեան մէջ: «Տարածեալ ձեռք ընդ ձեռաց»: Առաջին ձեռքը բնականաբար Քրիստոսի կը վերաբերի, երկրորդը՝ ընդ ձեռաց՝ Ադամի ձեռքին կ՚ակնարկէ: Քրիստոս իր ձեռքերը կը տարածէ խաչին վրայ՝ քաւելու համար Ադամին մեղքը, որ իր ձեռքերը երկնցուց արգիլուած պտուղին... Ուշադիր ընթերցումը եւ լեզուին քերականական ուսումը օժանդակելով, կարելի է քակել լուծել Անմահ Երգիչին, Աննման Շնորհալիին լեզուական բոլոր շնորհներուն ծալքերը: Ընդ ձեռաց (ձեռքերուն տեղ), ընդ նախադրութիւնը սեռական հոլովով կը նշանակէ տեղը, փոխանակ: Բնաւ չունի մեղանչում բնիկ, հարազատ, էական կանոններուն դէմ:

Հայկա յա՞նդը: Արդարեւ, հա՛նք պատուական քարերու: Ծով յանգեր: Հայ լեզուին աշուղական, քնարերգական զարգացումի ճամբուն վրայ Շնորհալին կուգայ իբրեւ անզուգական, պարանցիկ յանգերու մէջ իր ճարտարութիւնը արդարեւ անզուգական է: Հայ լեզուին բոլոր բառերը գործածած եւ բոլոր բառերով ալ յանգեր շինած է: Լեզուին տակ կուգան յանգերը կարծես նախօրօք պատրաստուած, հատիկ հատիկ կը կորզէ զանձարկղէն եւ կը զետեղէ զանոնք ուր անկ է:

Առաջին կարգի քերթող, առաջին կարգի նուագայարդար, տաղասաց ալախոսիկ, առաջին կարգի յանգարան, յանգող. իբրեւ աստուածաբան ա՛յնքան յառաջադէմ ու քաջավարժ ,որ Ս. Գիրքը յանդի վերածած է, եթէ կրնանք այսպէս ըսել: Եւ բոլոր այս ճիւղերուն մէջ բացարձակ կերպով պահած է իր պաղաբինը, չափաւորութիւնը:

Երբ վրան նեղութիւն գայ իր յարատեւ ալեկոծութեան պատճառաւ, յանկարծ խաղերու կը դիմէ, թել թել ձայներ կը հանէ, ու երգը կ՚արտաբերէ կամ լաց կամ ժպիտ, երկուքն ալ մեղմացուցիչ ցաւերու եւ լուծիչ երկունքներու: Ու ահա կը սկսի նոր թափով անխոով անվրդով իր... շարադրութեան: Այսպէս է Շնորհալին – հաւասարակշիռ միտք: Բնաւ չես խենթենար անոր հետ, անոր մօտ: Աստեղատունէ աստեղատուն կը ճեմէ թեւէդ բռնած, եւ այերքին, յետոյ եթերին, յետոյ անեզրին ամայութիւնը կը կոխես իբրեւ սալարկի վրայ: Ու այս արկածախնդիր արշաւէն վերջ, ո՛վ հրաշք, Շնորհալիին կաթողիկոսական համեստ խուցը կը դառնաս, թերեւս Կիլիկեան Հռոմկլայ, բերդին ծերպին մէջ գոգացած անկիւնը, ուր կ՚ամփոփուի ծնրադիր Հայ Եկեղեցիին եւ Հայ Մայրենիքին մեծ առաջնորդը:

Ա՛խ, ինչո՞ւ այսպէս չէ Նարեկացին: Ինչո՞ւ ծածկեմ մեղքս: Կը սոսկամ անոր արձակէն, որ միշտ վսեմ է, շլացիկ, բըւան չունի անօսրութիւն, դուլ, դադար: Ինք վստահ է իր թռիչքին, ամէնէն նեղ, ամէնէն դժուարուտ տեղերէն կ՚անցնի, փապարներուն արձագանգները թունդ հանելով: Դեւերու ձոյլ շրջանակը երկուքի կը բաժնէ, յահոյր յապուրակի թափահարելով, ետեւը անգամ չի նայիր թեւքս բռնելու համար: Եհովաներուն, Աստուածներուն ոտքը ձեռքը կ՚իյնայ, անոնք սակայն միշտ ետ կը մղեն զայն, հէ՛ք վարդապետ:

Ա՛խ, ո՞ւր է Շնորհալիի չափաւորութիւնը: Ի՛նչ երջանկութիւն հայ գրականութեան համար, որ Երգը ընտրեց նշանարան, եւ չափ ու կշռոյթ կայ երգին մէջ: Արձակ քերթուածով անմահացած Նարեկացին ալ ապահովաբար ծունկի պիտի գար տաղաչափուած քերթուածով անմահացած կաթողիկոս Շնորհալիին առջեւ:

Ու երկուքն ալ, համաչափ, համակշիռ, ծնծղայ կը զարնեն հայ լեզուին խորանին շուրջ:

ԵՏԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

— o —

ԽՄԲ.— «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի մէջ Ն. Յակոբեան երկար ուսումնասիրութեամբ մը բնութագրած է Հայաստանի պատմութեան թանգարանը գտնուող հին մատանիները՝ յայտնագործուած պեղումներու ընթացքին: Կը ներկայացնենք ուսումնասիրութեան առաջին մասը, ուր ընդհանուր գիծերով պատկերացուած են մատանիներուն յատկանիշները:

Պեղումներու ընթացքին գտնուած պերճանքի իրերուն մէջ իրենց յատուկ տեղը կը գրաւեն մատանիները, որոնք իբրեւ զարդ յայտնի եղած են հին ժամանակներէն: Բոլոր զարդերուն նման մատանիները առանձին փայլ տուած են տարազին, կազմելով անոր անբաժան մասը: Մատանիներ կրած են ոչ միայն կիները, այլեւ այր մարդիկ: Հայկական լեռնաշխարհին մէջ առաջին մատանիները ծանօթ են ուշ անագապղինձի դարաշրջանին: Հին երկաթի դարաշրջանին սոնց թիւը աւելցած է, իսկ անթիք շրջանի վերջերը լայն տարածում ստացած են: Արեւելեան ժողովուրդներուն քով մատանիին վերարերեալ հետաքրքրական աւանդութիւն մը պահպանուած է. «Մատանին ամենալաւ զարդն է մատին վրայ: Յարմար է եւ գեղեցիկ: Արքայազունին մատը առանց մատանիի կը նմանի մէկումը, որ անուն չունի: Մատանին անոր մատին նոյնն է, ինչ որ է գօտին մէջքին համար: Իսկ ասիկա մեծ խորհուրդ մը կը ներկայացնէ՝ բարձր իշխանութիւն: Անիկա միաժամանակ համարուած է յուռութք: Մարդոց ունեցած բոլոր զարդերը պէտք է երբեմն կրել, երբեմն՝ ոչ, միայն մատանին է, որ պէտք է կրել միշտ»: Մատանին եղած է պերճանքի իրերէն ամէնէն յարգին եւ տարածուածը:

Թագաւորներն ու իշխանները, ի նշան պետական բարձր իշխանութեան, կրած են յատուկ մատանիներ. «Եւ հանեալ գնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ եւ տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդե՛րձ իշխանական ձոխութեամբ» («Թովմայի վարդապետի Արծրունւոյ պատմութիւն տանն Արծրունեաց»): Թագաւորական մատանիներով կնքուած են արքայական հրամանները ու հրովարտակները, համապետական նշանակութիւն ունեցող վաւերաթուղթերը, օտար երկիրներու հետ կնքուած քաղաքական, զինուորական դաշնագիրները, համաձայնագիրները:

Թագաւորներէն ետք իրենց բարձրագոյն իշխանութիւնը վկայող կնիք – մատանիներ ունեցած են մեծ իշխաններն ու ատապետները. «Եւ արարեալ նամակ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ իւրով մատանեաւ՝ հրամայէր Նամականի առնել եւ այլ ամենայն աւագ տանուտէրացն Հայոց եւ կնքեալ զնամականին իւրաքանչիւր ուրուք մատանեաւ՝ տայր բերել եւ զկնքեալ Աւետարանն ուխտին» («Ղազարայ Փարպեցւոյ պատմութիւն Հայոց եւ թուղթ առ Վահան Մամիկոնեան»): Այդ մատանիներով անոնք մասնակցած են

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Բժիշկի գործը հիւանդութիւնն է եւ ոչ անոր ազդեցութիւնը: Երբ խնդիրը հիւանդութեան մասին է, ես պէտք է որ հարցնեմ բժիշկին, ու այն ատեն ան թող ըսէ ինծի այն ամէնը, ինչ որ յայտնի է իրեն իր գիտութենէն. իսկ իրաւարանի արուեստին ան իրաւունք չունի խառնուելու: Գործադրելի՞ է 51րդ յօդուածը թէ ոչ — ասիկա հարց մըն է, որ բնաւ չի վերաբերիր բժշկական իրաղեկին: Ես կը խոստովանիմ, որ մեր իրաւարանական գործունէութեան ատեն յաճախ, գործնական նկատումներով, բժիշկին հարց կը տրուի. «Ձեր կարծիքը միայն ամբաստանեալի հիւանդութեա՞ն մասին պիտի յայտնէք, թէ նաեւ այն ազդեցութեան, որ այդ հիւանդութիւնը ունեցեր է անոր կամքին վրայ. կը կարծէ՞ք թէ 51րդ յօդուածը գործադրելու է»:

Ես այդ վերջին հարցումը երբեք չէի ըներ. ու եթէ Դատական նախարար մը հարցնէր ինծի, թէ պաշտօնը ստանձնելէն անմիջապէս յետոյ ո՞րը պիտի ըլլայ իր առաջին գործը, ես կը պատասխանէի. «Արգիլեցէք հարցնել բժշկական իրաղեկին, թէ պէ՞տք է կամ կարելի է՞ գործադրել 51րդ յօդուածը. եւ արգիլեցէք բժշկական իրաղեկին՝ պատասխանել այդ հարցումին»: Բժիշկը, զինուած իր գիտութեան բոլոր ծանօթութիւններով, միայն քննելու եւ նկարագրելու է ամենայն մանրամասնութեամբ. իսկ այն հարցին հետ, զոր այստեղ որոշելու ենք մենք, ան ոչ մէկ գործ ունի. այդ մասին ան բնելիք չունի:

Դուք լսեցիք արդէն իրենցմէ իրաղեկներէն, բացառութեամբ առաջին իրաղեկ Պ. Դր. Շտէօրմէրի, թէ իրենք սիրով չեն մօտենար այդ հարցին, որովհետեւ բժիշկները տարբեր տեսակէտներ ունին կամքի, անոր սահմանափակման մասին, քան իրաւաբանները: Բայց եւ այնպէս ամէնքն ալ վերջ ի վերջոյ մի–մի պատասխան տուին, առանց սակայն ստանձնելու պատասխանատուութիւնը իրաւաբանական պատասխանին համար: Մէկ մասը պատասխանեց միայն «այո»ով իսկ միւսը «ոչ»ով: Ու միայն առաջին իրաղեկն էր, որ հաստատապէս ըսաւ, թէ 51րդ յօդուածը կարելի չէ գործադրել:

Պր. Դր. Շտէօրմէրի դէմ ես բան մը չեմ ըսեր. ես շատ կը յարգեմ ու կը գնահատեմ զինքը: Բայց իր կարծիքը անգործածելի է, ինչպէս որ դուք ինքներդ ալ նկատեցիք: Վերնոտութեան մասին իր քննութեան արդիւնքը ճիշդ չէ. ան ճշդեր է մարմնական վերնոտութիւն, մինչդեռ միւս բոլոր պարոնները, ինչպէս եւ, կարծեմ, մենք ամէնքս՝ տարակոյս չունինք, որ ասիկա հոգեկան վերնոտութիւն է: Պ. առաջին իրաղեկը հետապօտեր է հոգեկան վերնոտութեան պատճառները ոչ լրիվին եւ ատոր հետեւանքով սխալ ախտաղուշակութիւն է ըրեր: Ես կ՚ընդունիմ որ իր կարծիքը մշակուած է շատ ճշգրիտ կերպով եւ մեծ խնամքով. բայց այդ չարգիլեր ինծ որ ըսեմ, թէ սխալ է: Մէկը կրնայ խնդրի մը մասին յայտնել մանրամասն, բայց սխալ կարծիք. մէկ ուրիշը կրնայ կէս ժամուան մէջ ճիշդը ըսել: Որ Պ. Դր. Շտէօրմէրի կարծիքը անճիշդ է, այդ բացատրեցին — թէեւ իրաւամբ ամենավայելուչ ձեւով — իր Պ. Պ. պաշտօնակիցները:

Այդ իրաղեկները կ՚ըսեն, թէ ամբաստանեալը հոգեկան վերնոտութիւն ունէր, այսինքն հոգեկան խանգարումներու վրայ հիմնուած մարմնական կազմ մը, որ չարունակ աւիթ կուտար վերնոտութեան բռնկումներու: Այստեղ արդէն շատ ճիշդ կերպով շեշտուեցաւ, որ մենք չենք գիտեր, թէ ամբաստանեալը սպանութեան նախընթաց գիշերը կամ առաւօտը կանուխ ունեցե՞ր է արդեօք բռնկում: Այդ – պիսի բռնկումներ կրնան գալ ու անցնիլ, առանց որ հիւանդը գիտնար այդ որովհետեւ միայն բռնկումէն ետքը ան թուլութիւն կամ նման բան մը կը զգայ: Իմ հարցիս՝ «Զէ՞ք գիտեր, նախընթաց գիշերը բռնկում մը տեղի չէ՞ ունեցեր» — Պ. Դր. Շտէօրմէր եւս որոշակի պատասխանեց. «Ոչ, այդ ես չեմ կրնար գիտնալ: Ամբաստանեալը չըսաւ թէ ունեցեր է բռնկում. ես ալ չեմ գիտեր, ունեցե՞ր է թէ ոչ. բայց հարկաւ կրնայ ունեցած ըլլալ»: Ու ատոր համար խիստ կարեւոր է այն, ինչ որ Պ. Պ. օգնական դատաւորներէն մին բժշկական դետնի վրայ աւելցնել ուզեց. այդ այն է, որ նման բռնկումներ կրնան տեղի ունենալ, առանց որ հիւանդը գիտնար. բայց այդ պարագային ալ բռնկումին հոգեկան արձագանգը կրնայ տեւել բաւական ատեն, մինչեւ իսկ օրեր:

Ուրեմն անհրաժեշտ ալ չէ, որ նման բռնկում մը տեղի ունեցած ըլլայ անմիջապէս սպանութենէն առաջ՝ գիշերը կամ առտուն կանուխ:

Մենք լսած ենք դերասանի մը մասին, որ վերնոտութեան բռնկումներ է ունեցեր. օր մը յանկարծ թատրոն չէ գացեր, հեռացեր է քաղաքէն ու անհետացեր, այնպէս որ ոչ ոք չէ գիտցեր, թէ ուր է:

(82 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

թագաւորական որոշումներու, պայմանագիրներու եւ դաշնագիրներու վաւերացումին եւ, վերջապէս, ատոնցմով անոնք հաստատած են իրենց սահմաններուն մէջ կատարուելիք կարգադրութիւնները, ըրած նուիրատուութիւնները, «Եւ իւրաքանչիւր մատանի կապարեայ կնքով եղեալ ի վերայ» (Ստ. Օրբէլեան, «Պատմութիւն Նահանգին Սիսական»):

Մատանին խորհրդանշած է նաեւ հոգեւոր բարձր իշխանութիւնը: Համաձայն հայ եկեղեցական կանոնագիրքին, մատանին հոգեւոր դասին համար ունեցած է առաքինի եւ պատուոյ նշանակութիւն: Մատանի կրելու իրաւունք ունցած է միայն բարձր հոգեւորականութիւնը՝ կաթողիկոսներն ու եպիսկոպոսները: «Եւ ես Բարգէն Հայոց կաթողիկոս եւ ամենայն եպիսկոպոսունք, եւ Վարդ Մամիկոնեան, եւ այլուր միանգամ իշխանք, եւ նախարար չաք, գրեցաք հայերէն եւ պարսկերէն եւ կնքեցաք մերով մատանեաւ» (Գիրք Թղթոց): «Եւ գրեցին կտակ յաւիտենական եւ կնքեցին իւրեանց մատանեաւ որ ունէր օրինակ գայլ. Ես Տէր Դաւիթ՝ շնորհօքն Աստուծոյ Սիւնեաց եպիսկոպոս» (Ստ. Օրբէլեան, անդ): Կաթողիկոսները, եկեղեցական կարգի համաձայն, մատանին կրած են աջ մատնեմատին, իսկ եպիսկոպոսները՝ ձախոթին:

Կնքամատանիները եղած են թանկարժէք մետաղներէ, երբեմն թանկարժէք քարերով, յաճախ ալ առանց քարերու: Անոնք կրած են իրենց վրայ փորագիր զանազան պատկերներ, զինանշաններ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ կեանքէ քաղուած դրուագներ, թռչուններ, բուսական զարդանկարներ եւայլն: Մեզի ծանօթ կնիքմատանիները եօթը հատ են: Վեցը կը գտնուին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանը: Մատանիներէն հինգը անագապղինձէ են, առանց ակնաբունի ու ակնաքարի, իսկ մէկը արծաթէ է, ընդելուզուած մուգ կարմիր քարով: Բոլորն ալ կը կրեն արաբատառ գրութիւններ: Եօթներորդ մատանին պատկանած է Հայոց արքայ Աշոտ Երկաթ Բագրատունիի եւ գտնուած է 1940ին Հիւսիսային Կովկասի մէջ՝ Զելենչուկի տաճարը: Անի ակնաբուն, որուն ագուցուած է մուգ կարմիր ալմանդ եւ վրան ալ արձանագրութիւն մը՝ արաբերէն երեք բառերով. Աշոտ Բ. Սմբատ (կը կարդացուի «Աշոտ որդի Սմբատի»):

Մատանին ոչ միայն բարձր իշխանութեան խորհրդանիշ էր, այլեւ ամուսնութեան նշանակ: Հայկական սովորութեան համաձայն, աղջիկը նշանուած համարուած է, երբ փեսացուին մայրը, հայրը կամ ազգականներէն մէկը իրեն նուիրած է մատանի մը, երբեմն ալ օղ կամ ապարանջան: Զարդը այս պարագային ստանձնած է իրաւական դեր մը: Վարանդի մէջ պահպանուած սովորութեան մը համաձայն, աղային մայրը կամ մերձաւոր ազգականը աղջկան ծնողքին համաձայնութեամբ Ծաղկազարդի տօնին, եկեղեցին, ծաղկազարդի ծառին վրայ վառող մոմերէն խաչաձեւ մոմ մը վառելով եւ անոր վրայ անցընելով մատանին, կը հանէին եւ լռելեայն մատանին կուտային իրենց ուզած աղջկան: Ան կը համարուէր նշանուած: Հարսնցուն մատանին կը կրէր աջ ձեռքի մատնեմատին:

Մատանիները իբրեւ զարդ պատրաստուած են զանազան մետաղներէ, տարբեր ձեւերով: Հին միջնադարուն տարածուած են ակնաբունով կամ ակնախորշով մատանիները: Իբրեւ ակ ծառայած են զանազան թանկարժէք եւ կիսաթանկարժէք քարերը, ապակին, յախճապակին եւ մածուկը (փասթա): Արաբական շրջանէն սկսեալ ակնաբունով մատանիներուն տեղ տարածում գտած են առանց ակնախորշի մատանիները: Ակնախորշը փոխարինած են փորագիր զարդապատկերներով յարդարուած մետաղէ վահանակները: Ակնաբունով մատանիները դարձած են քիչ գործածական: Առանց ակնաբունի մատանիներ, մետաղներու պակասութեան եւ ընչազուրկ խաւերու պահանջները գոհացնելու նպատակով, սկսած են պատրաստուիլ ապակիէ. անոնք աժան գիւրին շինուող եղած են: Մատանիները իբրեւ զարդ աւելի քան չեչտած են զանոնք կրող անձերուն ընկերային դասը:

Ն. Ց.

ՁԱՅՆԵՐ ԳՈՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— «Սիկալ» սրահը Շաբաթ, Մայիս 24ի երեկոյեան կը լեցուէր Մայիս 28ը ոգեկոչող հայրենակիցներու բազմութեամբ: Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան հանդիսութեան կազմակերպիչներն էին Հ. Յ. Դ. Լիոն-Տէսին - Սէն-Մորիս կոմիտէները, Նոր Սերունդը, Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ու Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղերը:

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման յիշատակի այս երեկոյին կը նախագահէր գրագէտ Կարօ Մեհեան:

Ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին «Մեր Հայրենիք»ը, պաստառին վրայ քայլերգին բառերուն եւ Եռագոյնին տըպաւորիչ լուսարձակումով:

Հանդիսավար Տիկին Շաքէ Խաչատուրեան բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը բացումը կատարելու: Կարօ Մեհեան իմաստասիրական հայեցողութեամբ մը վերաքաղեց թագաւորական հարստութեանց շրջանի Հայոց պատմութիւնը, մասնաւորաբար անդրադարձաւ հայեւպարսիկ յարաբերութեանց եւ պատերազմներուն ամէնէն զգայուն շրջանին, երբ Փառանձեմ թագուհին անձնատուր կ'ըլլար, Պապ թագաւոր կը վերատիրանար հօրը՝ Արշակի գահուն եւ Հայաստանէն կը քշէր Պարսիկները: Կար ժամանակ երբ մեր եկեղեցւոյ ինքնութիւնը կը վտանգուէր, սակայն մեր մեծագոյն քաղաքագէտ ու գիտնական վարդապետը՝ Մեսրոպ կը կատարէր գիւտ մը, որով Հայերը «36 զիրերու բանակով մը, առանց զէնքի ու զրահի աւելի զօրեղ կ'ըլլային»: Հայաստան, արաբական արշաւանքին ենթակայ՝ կ'իյնար. Պարսկաստանն ալ: Մենք կը մնայինք քրիստոնեայ, Պարսիկները՝ կրօնափոխ կ'ըլլային... Կը պահէինք մեր ազգային ինքնութիւնը, կ'ունենայինք Բագրատունեաց հարստութեան փառաւոր վերածնունդի շրջանը, հայկ. դրօշը կը ծածանէր...: Յետոյ, Կիլիկիոյ մէջ կը հաստատէինք Ռուբինեաց հարստութիւնը... ու դարերը կ'անցնէին, ուրիշ ժողովուրդներու նման ենթակայ կ'ըլլայինք Օսմանեան իշխանութեան... Եւ 1915ին ցեղասպանութիւն մը կը սպառնար մեր կեանքին... «Աշխարհ Հայը գերեզմանուած կը կարծէ», սակայն 1918ին, ան Սարդարապատի մէջ կը ջախջախէր թշնամի բանակը եւ կը բարձրացնէր Հայկ. Եռագոյն դրօշը:

Պատմութեան ընթացքին օժանդակողներ չունեցանք, թշնամիներ՝ ունեցանք: «Մեր աշխարհին անմղատ դիրքին զոհ գացինք»: Մեր երկիրը միշտ չպաշտպանեց մեզ, սակայն չընկճուեցաւ. ինկաւ ու վերականգնեցաւ: Հռոմէացիք մեզ ճանչցան «վագրային նկարագրով», իսկ Արաքսը՝ քանդեց կամուրջները:

Մեր գիրերով պահպանեցինք Հայկ. ինքնութիւնը: Ամէնէն տկար ու ընկճուած օրերուն իսկ հերոսական պայքարով մը հիմնադրեցինք Հայաստանի անկախութիւնը:

Երիտասարդ դաշնակահար Փաթրիք Զոպոյեան, հեզասահ հաճելիութեամբ մը հայ ժողովրդական պարեղանակի ու երգի մեղեդիներ նուագեց:

Ֆրանսերէն լեզուով բանախօսեց Փրոֆ. Մօրիս Տօլմաճեան, որ պատկերացուց քանի մը հարիւր քիլոմեթրով անկախ Հայաստանի մէջ ապրող հայորդիներուն դժուարութիւնները, սակայն անոնք միաժամանակ եղան 1375էն ետք... անկախութեան հրաշքը ապրող բախտաւորները:

Ա. եղելութիւն՝ Եղեռնը.— 1915ին Երիտասարդ Թուրքերը օգտուելով աշխարհի պատերազմական կացութենէն, ցեղասպանութիւն մը կազմակերպեցին, որուն հետեւանքը կը կրենք մենք այսօր:

Բ. եղելութիւն՝ ռուսական Յեղափոխութիւն.— 1917ին ռուս բանակը կը լքէ հայկ. հողերը, երկիր կը վերադառնայ: Հայ բանակը Զօր. Նազարբէկեանի հրահանգին տակ կը պատերազմի. Անդրանիկի զօրքերն ալ կը կռուին. բանակ ու ժողովուրդ միասին Հայաստանի ջնջումի թրքական վտանգը կը հեռացնեն, ընդառաջելով Զօր. Նազարբէկեանի կոչին: Սարդարապատի փառաւոր յաղթանակով կը փրկեն Հայաստանը, հռչակելով «Հայաստանի անկախութիւնը»: Տօլմաճեան, Սարդարապատի յաղթանակը համապատասխան նկատեց Ֆրանսական Վերտէօնեան հերոսական յաղթանակին:

Մայիս 28ը մեր պատմութեան համար վերապրումի շրջան մը եղաւ. այսօրուան Հայաստանը գոյութիւն ունի անոր շնորհիւ: «Սարդարապատի զաւակներն ենք, ժառանգորդները 1918ին»: Մարսէյլի Հայոց կանգնած յուշարձանի հարցը... Վիէնի Հայոց «1915 Ապրիլ 24» փողոցի հարցը Երեւանի «Մեր հողերը» պահանջող սերունդին հարցը նոյնն է, ըսաւ ան «Մենք պէտք ունինք ամբողջական Հայաստանի»:

Այսօր Թուրքիան իր հազարաւոր անգործ բանուորները Եւրոպա կ'արտածէ: Կը շարունակէ ցեղասպանի ոգիով պայքարիլ: Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքները խափանել՝ դիւանագիտական ճնշման գծով:

Հայկ. երեք կուսակցութեանց միացումի կոչը՝ 1918ի ոգիին շարունակութիւնն է...: «Շուքի մէջ յարձակման ենթարկուեցանք... Կազմակերպման միջոցներու պէտք ունինք... Թշնամին այսօր ալ մեր պարտութիւնը կ'ուզէ... Մենք կը շարունակենք երիտասարդական յաղթանակի կամքով պայքարիլ: «1918ը մեր գարունն էր. Երեւանի մեր հայկական Հանրապետութեան Գարունը»:

Օր. Լիւսի Քէօմիւրճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Սիմոն Մողէի, մեներգեց մեր աշուղական երաժշտութեան հսկաներէն Սայաթ Նովայի ստեղծագործութիւններէն երեք երգ:

«Հայաստան եւ հայապատկան հողեր»ու պատկերներուն լուսարձակման պահը, անձկութեան եւ կարօտի շունչ մը տուին ներկաներուն: Կը հետեւինք Յակոբ Պալեանի պատշաճ մեկնաբանութեանց, եւ ճանապարհորդութեան ընթացքին: Սասունի՝ Հայաստանի սրտին շուրջ գտնուող գիւղերուն մէջ քաղաքակրթութեան բարիքներէն կտրուած, իրենց բարբառը պահած 1500 Հայեր կ'ապրին, «Գէորգ Զաւուշի» լեռներուն մօտիկ...: Յորձանուտ մը, ուր հազարաւոր այրեր եւ կիներ կը նետուին ու կը քշուին... 1915: Վանայ լիճը, Աղթամար կղզին, վանքն ու բերդը, ապա՝ Այգեստանը, բոլոր ճարտարապետական յուշարձաններն ալ հայկական են. Թրքական՝ ոչինչ: Մեկնաբանը՝ Պալեան, ըսաւ որ Իւնեսքօն այսօր աւելի քան երբեք պարտականութիւն ունի հսկելու մեր թանկարժէք յուշարձաններու մնացորդացին պահպանման... Քանդուած եկեղեցի մը, ու... «Անի քաղաք նստեր՝ կուլայ» ըսուեցաւ: Մուշի, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Կարսի, Վանի ու Վասպուրական աշխարհի եկեղեցիները մզկիթի ու բանտի վերածուած էին... Ու Բաղէշ ու Պիթլիս եւ Այնթապ, որուն նշանաւոր դոլէճը զինուորականներու բնակարան դարձած էր...: Դիտեցինք այս բոլորը ընդգրկող ԼԵՌԸ «այն կողմէն»՝ ու ցաւեցանք: Լեռան միւս կողմը՝ յանկարծ, հրաբորբոք լուսաւորութեան մը հրաշալիքը՝ Երեւանը, իր գիշերովը խանդաբորբ: Այնտեղ՝ Ա. Բ. Գ.ով կը տողանցէին հայ երիտասարդները: Տաճարին մէջ Գառնիի «Նայրեան աղջիկներու հեզաճկուն պարն» էր սիրուն՝ «Կակաչներու պարը» եւ յետոյ՝ «Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ Հայ են ասում»ի տաղաչափ հեղինակը՝ Պարոյր Սեւակը՝ իր անհասկնալի ժպիտով: Խորհ. Հայաստանի մէջ մեծ խնամքով կը վերականգնին Ս. Հռիփսիմէն, Զուարթնոցը, Ս. Էջմիածինը: ... Ծիծեռնակաբերդը խորախորհուրդ... եւ Սարդարապատը՝ իր հպարտ «ցուլին եւ արեւուն մենամարտով»: Կարապի լիճ, Խորվիրապի վանք, Մատենադարան, վերջապէս՝ Գերեզման - Դամբարանը բախտաւոր Այբուբենի գիւտարարին՝ Մեսրոպ Մաշտոցին, որ իր հոգին, Օշականի գրկին մէջ կը ննջէր խաղաղ:

Յայտագրի երկրորդ մասով բեմ բարձրացաւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարժարանին երկսեռ պարախումբը: Դպրոցական այդ տղաքն ու աղջիկները հաճելի կայտառութեամբ մը մեկնաբանեցին Հայկ. ժողովրդական պարեր, զուարթ ու չէն մթնոլորտ մը ստեղծելով: Մենապարեցին Էվլին Քէլմուճեան եւ Վալէրի Կարապետեան, այդ «Խելօքիկ արձանիկ»ը, շնորհալի պարուհին, «Գիշերը պարելու համար կ'արթննայ եղեր»...:

Սարգիս Տօնապետեան արտասանեց Ժ. Ս. Յակոբեանի ազգայնաշունչ երկար քերթուածը՝ «Մեծ ու պզտիկ»ը, երկար ծափեր խլելով:

Օրուան հայերէն բանախօսը՝ Յակոբ Պալեան վերլուծական քննարկումով մը ներկայացուց Մայիսեան անկախութեան խորհուրդն ու Հայ Դատը՝ այսօր: Զուգահեռականով մը նշեց անցեալի ու ներկայի պայմանները, եւ ուզեց որ իւրաքանչիւր Հայ փորձէ պատասխանել կարգ մը հիմնական հարցումներու, երէկին՝ անցեալին, ու վաղուան՝ ապագային վերաբերող. գտաւ, որ քաղաքական կեցուածքով մեր հարցին լուծման ուժեղագոյն միջոցներէն կարեւորագոյնն է տեւական պայքարի ոգիին զարգացումը: Անտարբերներ կան, կան նաեւ սրահները լեցնող հայրենակիցներ, որոնց գեղեցիկ խօսքեր լսելն ու վերադառնալը բաւարար չէ...: Մայիսեան անկախութեան պատմութիւնը արձանագրուեցաւ մեր հերոսներուն արեան հեղումովը: Անկախութիւնը արեամբ շահեցանք. «նուէր չէր»: Պատմաքաղաքական հանգրուան մը կը բոլորենք. «համբանքի կորուստ ունեցած ենք, սակայն հիմնական կորուստ, հողի կորուստ՝ քիչ անգամ: Միշտ մեր հողերուն վրայ ապրած ենք: Հայրենի ժողովուրդը այսօր մեր հողին վրայ կ'ապրի. միւս մասին Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, հողը իր ժողովուրդը կորսնցուցած է»:

Բոլոր կազմակերպութիւնները միակ ու ամբողջական հայրենիքի գաղափարին համաձայն պէտք է ըլլան: Ունինք կարեւոր վաւերաթուղթ մը «Սեւրի դաշնագիրը» որ չի կրնար անվաւեր ըլլալ, որովհետեւ ժողովուրդներ ստորագրած են զայն. ստորագրած է թէ՛ Թուրքը եւ թէ՛ Հայը: «Փոխադարձ համաձայնութեան մը խոստումները պէտք է յարգուին»: Հայկ. իրաւունքը մոռնալը ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ, երբ անկախացող երկիրներ կան այսօր... Ինքնորոշման իրաւունքը կը մերժուի Հայութեան... մեր դատը մոռացութեան տուողները անհանդիստ ընելու իրաւունք ունինք:

Յայտագրի աւարտէն առաջ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Փաթրիք Զոպոյեանի, յեղափոխական - ազգայնաշունչ եղանակներ նուագեց սրինգի վրայ՝ Անտրէ Թորոսեան:

Հայաստանի հիմնադրութեան յիսունեօթնամեակը յուշատօնող կազմակերպիչները, այս առիթով հրատարակած էին «Հայաստանի Հանրապետութիւնը (1918-1920)» ֆրանսերէն, խնամքով պատրաստուած գրքոյկը, զոր հանդիսականներուն նուիրեցին:

ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Թոնկուրեան եւ Պաղտա–սարեան ընտանիքները իրենց հին եւ նոր ննջեցելոց, ի մասնաւորի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ եղբօր Ա․ Թոնկուեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն․— 200 Ֆր․ Պօմոնի եկեղեցւոյ, 200 Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին, 200 Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 200 Ֆր․ «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գոհար Գալֆայեանի ցաւալի մահուան առթիւ, Հայ Ուսանողաց Օգն․ Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Գրմզեան ընտանիքէն 500 Ֆր․, Տիկին Մ․ Մարտիկեանէ 100, եւ Պր․ Նիկողոս Պօղոսեանի յիշատակին Տիկին Մ․ Մարտիկեանէ 30 Ֆր․։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի․—

Ողբ․ Օր․ Ժագլին Ճնտօեանի Թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մխճեան 50 Ֆր․, Պ․ Ղազարեան 20։ Սարգիս Մըխճեանի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Մխճեան 50 (եւ 50 դպրոցին), Պր․ Ժաք Շապօեան, այրի Տիկին Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Կարկիլօ 20ական (եւ 20 դպրոցին), Պր․ Յովհ․ Թօփալեան 50, Պր․ Ստեփան Խաչատուրեան, այրի Տիկին Վ․ Ղազարեան 10ական, Պր․ Գառնիկ Մարկոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Մխճեան 100։ Ողբ․ Տիկին Թաւրիզի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պօղիկեան 30։ Ողբ․ Պր․ Ե․ Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Փափազեան 30։ Նուէր Տիկին Լիւսի Փարաւորեանէ 100։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները․— Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 500 Ֆր․, իրենց եղբօր Վահրամ Խաչատուրեանի յիշատակին։ Իւնիոն տէ Մետրըսէն ք'Արմէնիէն 230 Տիկ․ Կրէկըրի (Անգլիա) 50, Պր․ Սարգիս Մատաթի յիշատակին։

COMMUNIQUE

L'Association Sportive Arménienne (A. S. A.) invite tous les futurs adhérents le dimanche 8 Juin de 9 heures à 12 h. au stade Rabelais, rue Rabelais à Issy les Moulineaux, en vue de la formation des équipes et des formanités administratives.

SIEGE SOCIAL : 6 bis, Bd Rodin, Issy — Tél. : 642-32-49

VIENT DE PARAITRE LA 2e EDITION

LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS

DE NOE A NOS JOURS

par

HAGOP - KRIKOR

Editions LA PENSEE UNIVERSELLE

3 bis, Quai aux Fleurs

75004 - PARIS

Tél. : 325-85-44

Prix 20 F. TTC

Imprimé sur les Presses du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

3 Juin 1975

à PERTUIS (Vaucluse)

OUVERTURE DE

l'hôtel sévan ★★★ NN

43 CHAMBRES GRAND CONFORT

Restaurant — Grill

Salles de réunions et réceptions

Piscine chauffée — Parc et parking privé

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը

22, Ռիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ «Ս․Մինասեան» ենթակոմիտէի,

Հովանաւորութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Շրջ․ Կոմիտէին

Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ

MATERIEL INDUSTRIEL & ARTISANAL DE REPASSAGE

- Fers vapeur
- Tables aspirantes et chauffantes
- Chaudières

pour : CONFECTIONNEURS (Robes, jupes / Tailleurs / Manteaux / Pantalons)

et BONNETIERS

s.a. APPREX 61 rue de Chabrol 75010 Paris

téléphone : 770. 70.89 — 824. 68.26 — 523. 23.04

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

DANS LE CADRE DU 60ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE

Quinzaine du Livre Arménien

DU 6 AU 20 JUIN

Organisée par le C.D.C.A. Mercredi 11 Juin à 17 h.

Rencontre sur le thème

Un Génocide Culturel autour des toiles de PAPAZ d'une exposition de monnaies et de Jean-Marie Carzou qui signera son livre à la Librairie Bellecour, 3, Place Bellecour à Lyon

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի

Յունիս 8 Կիրակի ժամը 11·30էն սկսեալ, դպրոցին պարտէզին մէջ։

1, Պուլվ․ Տիւ–Նոր, Լը Ռէնսի

Կէսօրուան ճաշ եւ պիւֆէ։

(Անձրեւի պարագան նկատի առնուած է։ (Վրաններ)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Պար, ՊԵՏԻԿ նուագախումբին մասնակցութեամբ

Տախքերու մասնակցութիւն

մուտք 10 ֆր․, փոքրերուն 5 ֆր․

Հաղորդակցութեան միջոցներ․— *Առնել էկլիզ տը Փանթէնէն 147 Թիւ օթօպիւսը*

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 14 au 28 juin

du 12 au 26 Juillet — du 7 au 20 Septembre
du 19 Juillet au 2 Août — du 4 au 18 Octobre
du 2 au 16 Août — du 25 Octobre au 8 Novembre

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE

PLEIN CŒUR DE PARIS

210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e

Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres —— qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ

ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ։ — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ։

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին։

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
8
DIMANCHE
8 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20	

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·316 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.316

ՇՈՒՐՋ 3000 ՀՈԳԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԻՆ

Ուրբաթ իրիկուն Փալէ տէ Քոնկրէի հսկայ սրահը որ 3700 հոգի կ'առնէ գրեթէ լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը, որ անսակարկ հաւատքով կը շարունակէ զօրավիգ կենալ Հայ Դատի ձեռնարկներուն: Բեմին ճակատը մեծ պաստառի մը վրայ, սեւ ու կարմիր, գրուած էր օրուան հաւատոյ հանգանակը՝ «60րդ տարեդարձ Ցեղասպանութեան, 1915–1975, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդի պայքարը իր պատմական իրաւունքներու ճանաչման համար»:

Հանրաժողովին բացումը կատարեց, յանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին Պ. Հրայր Թորոսեան, ապա խօսքը տուաւ փրոֆ. Արփիարեանի, որ կարդաց օրուան պատուոյ նախագահ՝ Նոպելի մրցանակառու Ալֆրէտ Քասթլէրի ուղերձը: Փրոֆ. Քասթլէր առողջական պատճառներով չէր կրցած ներկայ ըլլալ, բայց իր համակրութիւնը կը յայտնէր հայ ժողովուրդին դատին: Մարդկային Իրաւանց Ֆրանսական Լիկայի նախագահը՝ Հանրի Նոկէռ խօսք առնելով իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր որ քրքրելով Մարդկային Իրաւանց Լիկայի դիւանները, միշտ գտած էր փաստաթուղթեր Հայկ. Ցեղասպանութեան մասին, փաստեր՝ որ Լիկան միշտ զօրավիգ եղած է Հայերուն ինչպէս նաեւ «Հանրապետական Ֆրանսան եւ դժբախտաբար ոչ այն՝ որ կը նախընտրէ օգնել ու զէնք ծախել Թուրքիոյ»:

Նախկին նախարար Ժան Փիէր–Պլոք շատ կրակոտ ելոյթ մը կ'ունենար, ձաղկելով նաեւ այսօրուան ռազմապաշտ Թուրքիան, «գործի մարդոց եւ Թրաֆիքաններու Թուրքիան որ չուզեր ճանչնալ ցեղասպանութիւնը եւ բողոք կը բարձրացնէ Մարսէյլի յուշարձանին դէմ»: Կը յիշէր Հայերու մասնակցութիւնը պատերազմներուն եւ դիմադրական շարժումին, ուր ամէն ճակատի վրայ Հայը միշտ ներկայ եղած էր ինչպէս՝ Մանուշեան: Ցաւ կը յայտնէր որ Թուրքերը ի վիճակի չեն, նման Գերմաններուն, Վիլի Պրանտներուն եւ Հէօսերուն երթալ ծնրադրել հայ ղոհերու յուշարձանին առջեւ:

Տոքթ. Իվ Թեռնոն պատմական ակնոցով մօտենալով, կը ծանրանար ցեղասպանութեան անուրանալի փաստերուն վրայ եւ անհրաժեշտ կը նկատէր վաւերագրութեան միջազգային կեդրոնի մը հաստատումը:

Այս ճառերէն ետք, կը ներկայացուէր կարճ փաստանկար մը, ուր կը տեսնուէին հայկ. շէն գիւղեր, ու նաեւ աքսորը, ջարդը եւ տեղահանութիւնը: Այս ժապաւէնին սկիզբը կը լսուէր Շառլ Ազնաւուրի «Անոնք ինկան...» տպաւորիչ երգը, մինչ նկարներուն մեկնաբանութիւնը կը կատարէր Արա Գրիգորեան:

Քիչ մը երկար դադարէ մը ետք է որ կը սկսէր երկրորդ բաժինը, կրկին փաստանկարով մը ուր Վանի, Աղթամարի նկարներուն կը յաջորդէին վաթսունամեակի տեսարաններ Սփիւռքի բոլոր վայրերուն մէջ, գլխաւորաբար Պէյրութ եւ Արա Գրիգորեան քաղաքէ քաղաք կ'անցնէր յիշելով հայ ժողովուրդին մասնակցութիւնը, ոչ միայն Սփիւռքի այլեւ մանաւանդ Երեւանի մէջ:

Յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Էսփրի պարբերականի տնօրէնը՝ Ժ. Մ. Տոմէնաք, որ պատկերալից ոճով կ'անդրադառնար ցեղասպանութեան շեշտելով թէ «Հայոց պատմութիւնը նաեւ մե՛ր պատմութիւնն է», ապա Ժան–Մարի Գառզու որ առարկայական վերլուծումը կ'ընէր ցարդ եղածներուն եւ իրատես պատկեր մը կը գծէր մեր ապագայ գործունէութեան:

Անահիտ Տէր–Մինասեան, շեշտը կը դնէր գլխաւորաբար ցեղասպանութեան քաղաքական բնոյթին վրայ եւ կը ծանրանար ձուլման վտանգին վրայ:

Յանուն ընկերվարականներուն Մարք Վէրոն եղբայրական ողջոյնը կը բերէր իր կուսակցութեան, ապահովութիւն տալով, թէ ընկերվարականները երբեք անտարբեր չեն երբ մարդկային հարց մը կայ:

Հայերէն ճառ մը կը խօսէր Յակոբ Պալեան, յիշելով Թրքական տեւական ճնշումները Արեւմուտքի մէջ, լռեցնելու համար ճշմարտութեան ձայնը հայկ. ողբերգութեան վերաբերեալ:

Փակման խօսքը կ'արտասանէր, յանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին Արա Գրիգորեան, շեշտելով միջազգային կազմակերպութեանց եւ Պետութիւններու կեցուածքը Հայ Դատի նկատմամբ եւ պարզելով նաեւ ապագայի ծրագիրներ:

Հաւաքոյթը վերջ կը գտնէր առաւօտեան մէկին:

Հոս ըսենք սակայն թէ այս միթինկը ոչինչ կը կորսնցնէր եթէ ժամ մը առաջ վերջ գտնէր, ընդհակառակն: Մինչ, դադարին կարելի էր արձանագրել ներկաներուն գոհունակութիւնը, երկրորդ մասին աւելորդ երկարութիւնը, ծանրաբեռնուած ճառերով, որոնցմէ մէկ–երկուքէն կարելի էր շատ դիւրաւ խուսափիլ, (ինչ որ առաջքն առած կ'ըլլար նաեւ անխուսափելի կրկնութիւններու) կը յոգնեցնէր համբերատար բազմութիւն մը եւ մեկնումները երթալով կը պարպէին սրահը, հանդիսութեան վերջաւորութենէն շատ առաջ:

Յիշենք որ բացման իր խօսքին ընթացքին, Պ. Հ. Թորոսեան կարդաց այն բանաձեւը զոր կիպրական Խորհրդարանը վաւերացուցած էր միաձայնութեամբ, Հայկ. Ցեղասպանութեան վաթսունամեակին առթիւ (տե՛ս «Յառաջ»՝ Մայիս 22): Երեկոյթին ներկայ էր Կիպրոսի դեսպանը եւ ներկայութիւնը ողջունեցաւ նաեւ ֆրանսացի ծովային նախկին սպայի մը՝ Քորնիք, որ ներկայ եղած էր Մուսա Տաղի դէպքերուն: Յիշե՛նք նաեւ Գիւտ. Եպսկ., Նորվան Վրդ., Մխիթարեան հայրեր եւ Պ. Հ. Լիլոյեան, անհատապէս:

×

Ընդհանուր առումով հանրաժողովը կը փաստէր որ կարեւոր աշխատանք տարուած էր գլուխ հանելու համար դրական գործ մը: Գնահատանքի արժանի է Յանձնախումբը, որ ճիգ չէր խնայած կարելին ընելու, մանաւանդ շարժանկարի պատրաստութեան համար: Ցաւալի է սակայն որ նման ձեռնարկները չենք յաջողիր դուրս հանել մեր արտէն ու կրկին մենք է որ կը լսենք մե՛ր պատմութիւնը, թէկուզ օտարներու բերնով, փոխանակ որ քիչ մը օտարները լսեն մեզ: Ու եթէ ուրախալի երեւոյթ էր որ հանդիսութեան իր զանգուածային ներկայութիւնը բերած էր հայ երիտասարդութիւնը, մատի վրայ կարելի էր հաշուել քանի մը օտարներ:

Ամէն պարագայի մէջ դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու այս հանրաժողովին մասին, աւելի մանրամասնօրէն, ու ի հարկին ընելու նաեւ կարգ մը խորհրդածութիւններ:

Ա. Մ.

Քանի մը տողով

ԱՆԳԼԻՈՅ հանրաքուէն վերջնապէս հաստատեց որ անգլիացի ժողովուրդը կ'ուզէ եւրոպական ընտանիքին անդամ մնալ: Մասնակցողներու համեմատութիւնն էր՝ 63,8 առ հարիւր եւ «այո» պատասխանեց 67,2 առ հարիւրը ինչ որ մեծ յաղթանակ մըն է Ուիլսընի համար:

ԼԻԶՊՈՆԻ ընկերվարական Ռեփիւպլիքա թերթը կրկին լոյս պիտի տեսնէ, զինուորական պարագլուխները որոշած ըլլալով ընկերվարական տէրերուն վերադարձնել թերթը: Այս կարգադրութիւնը կարեւոր յաղթանակ մը կը նկատուի Սոարէշին եւ ընկերներուն համար:

ՓԱՈԼՕ ՓԻՔԱՍՕ մեծանուն նկարիչին տղան մեռաւ առջի օր, 54 տարեկանին:

ԼԻՈՆԷՆ ետք պերճաղիճներու շարժումը կը ծաւալի այլ քաղաքներ: Խումբ մը գրաւած է Մարսէյլի Ռեֆորմէներու եկեղեցին և Փարիզ ալ Սէն–Պեռնար մատուռը, Մէն–Մոնփարնասի մէջ: Այս կիները կ'ուզեն որ ընկերային դրութիւն մը ստեղծուի իրենց համար, տրամադիր են տուրք ալ վճարելու: Զօրավիգ կենալու համար իրենց « պաշտօնակիցներուն », Կրընոպլի, Քաննի եւ Նիսի պերճաղիճներ 24 ժամուան գործադուլ որոշեցին: Հարցը լուծուելու ձեւ չունի սակայն եւ Շաբաթ օր կը ծագէր այլ հարց մը՝ կիբակնօրեայ պատարագը գրաւուած եկեղեցիներուն մէջ:

ԹԼԹԱՏԱՐԻ սպասարկութեանց մէջ գործադուլի շարժումներ ծայր կուտան այս շաբուընէ սկսեալ: Նման շարժումներ կան նաեւ երկաթուղիի եւ մեթրոյի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Հայկ. պարարուեստը դարերու պատմութիւն ունի: Ինքնատիպ ու գեղեցիկ այդ արուեստը արտացոլած է հայ ժողովուրդին հոգեւոր հարուստ աշխարհը, անոր պատմութեան ոգին, արիութիւնն ու հերոսութիւնը, մեղմութիւնն ու քնարականութիւնը, հիմուրն ու բարի ժպիտը: Հայ ժողովուրդին ամբողջ պատմութիւնը անոր կենցաղն ու բարքերը իրենց արտայայտութիւնը գտած են պարարուեստին մէջ: Սակայն պարերը մէջտեղ կուգային, կ'ապրէին եւ կ'անհետանային: Այսպէս քիչ թիւով պարեր կրցած են յարատեւել մինչեւ մեր օրերը: Հայկ. պարարուեստը փրկելու համար անհրաժեշտ դարձած էր պարարուեստի ուսումնարան մը բանալ: Եւ ահա 1924 Դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ բացումը կը կատարուի պարարուեստի պետական ուսումնարանին, ուր աշակերտները կը սորվին դասական, ժողովրդական — բեմական եւ հայկ. պարեր: 1926ին արդէն ուսումնարանին սաները ներկայացումներ կուտան: 1930ին իբրեւ տնօրէնուհի Թիֆլիսէն Երեւան կը հրաւիրուի Սրբուհի Լիսիցեան: 1957ին ուսումնարանին մէջ կը բացուի հայկ. ժողովրդական պարի բաժինը: Ուսումնարանը միակ հաստատութիւնն է, ուր հայկ. պարը մասնագիտական ձեւով կը դասաւանդուի: Այս դասընթացքներուն կը հետեւին հայ պատանիներ եւ երիտասարդներ աշխարհի բոլոր ծայրերէն՝ Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Լիբանան, Սուրիա, Պարսկաստան, Արժանթին եւայլն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

— o —

Ինչպէս յայտնուած էր առանձին հաղորդագրութեամբ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. Փարիզ կը ժամանէ Յունիս 12ին:

Կաթողիկոսը Օռլի–Սիւտ օդակայանը կը հասնի ուրեմն, այս Հինգշաբթի, Յունիս 12ին ժամը 16·30ին, ուրկէ կ'առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, եւ Հրաշափառով մուտք կը գործէ ժամը 17·30ին:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ ԼՈՅՍ ՉԵՆ ՏԵՍՆԵՐ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

— o —

Գրքի բանուորներու միջարհեստակցական սենտիքան անակնկալ կերպով 24 ժամուան նոր գործադուլի մը հրահանգ տուաւ Երկուշաբթի օրուան համար և փարիզեան օրաթերթերը, ի շարս որոնց՝ «Յառաջ» լոյս չեն կրնար տեսնել: Այս անգամ ի նշան բողոքի է Փարիզիէն Լիպեռէի կատարած կարգ մը պաշտօնահանումներու դէմ: Ստորեւ փարիզեան մամուլի սենտիքային զեկոյցը, որ կը շեշտէ այն վնասը որու զոհ է կրկին մամուլը երբ արդէն տագնապալի շրջան մը կ'ապրի:

Ուրեմն «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ).—

UN COMMUNIQUÉ DU SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE

Le syndicat de la presse parisienne communique : « Par un communiqué à l'A.F.P. sans qu'ils en aient été directement informés, le syndicat de la presse parisienne et les quotidiens qui en sont membres ont appris que le comité intersyndical du Livre parisien avait ordonné à ses adhérents d'empêcher au moyen d'une nouvelle grève la parution des journaux parisiens lundi 9 Juin. Cette mesure veut être notamment une protestation contre une décision administrative dans laquelle les journaux touchés par la grève ne sont ni juge ni partie. Ces mouvements de grève successifs qui privent inconsidérément le public des informations qu'il souhaite se procurer, qui mettent en danger par leur répétition la vie même des entreprises, qui dépassent le cadre des conflits normaux du travail, prennent ainsi le caractère d'une atteinte délibérée à la liberté de la presse et sont de nature, par là même, à mettre en cause la responsabilité des organisations qui les commandent.

Le syndicat de la presse parisienne en s'excusant auprès de ses lecteurs de l'impossibilité dans laquelle la presse quotidienne sera de paraître lundi, s'élève vigoureusement contre de tels procédés ».

ՄԵՂԱ՛Յ ՄԵՂԱ՛Յ... Ս. ՄԵՍՐՈՊԻՆ

Ա.

Հակասական, չփոխթեցնող դիմագիծ մը կը պարզէ սփիւռքի մեր հայ կեանքը՝ ներկայ ժամանակներուն: «Սփիւռք» կոչուող համատարած այս ցրուածութեան ամբողջ տարածքին՝ լոյսն ու մութը, բարին ու չարը, ազնիւն ու վատը կարծէք ընդմիշտ գիրար կը խաչաձեւեն, իրարու դէմ յաւերժարար կը դաւեն: Եւ ծովերուն, ցամաքներուն ամէն մէկ ափին կայք հաստատած հայ մարդը մերթ կը հրճուի, կը խանդավառուի, պայծառ ու պերճ կը տեսնէ իր եւ ազգին ապագան, ու մերթ կը տրտմի, կը յուսալքուի եւ մութերով, խաւարներով, յոռետեսութեամբ կը շրջապատուի:

Եւ այսպէս, յաճախ, վստահութիւն, յոյս ու հաւատք, հպարտութիւն ներշնչող երեւոյթներու արձագանգներով կը հեղեղուին, կը յորդին մամուլ, բեմ ու.. քարոզ, ու յետոյ ալ, նոյնքան աւելի յաճախ ու միեւնոյն ակերէն, մութ ու պղտոր ու կործանարար ախտանիշներու ուրիշ հեղեղներ յանկարծ կը յորդին ու տարտամով կ'ողողեն հայ մարդուն հոգին:

«Ազգային զարթօնք», «վերանորոգում» ու «վերազարթնում» եւ տակաւին հոգեպնդող, խանդավառող ինչքա՛ն ուրիշ «՛վերա...» չես գիտեր ինչե՛ր, արբեցնող յանկերգներու պէս՝ հանդէս, խնջոյք ու խրախճանք սարքելու տրամադրութիւն, վճռակ կը ստեղծեն, որպէսզի յետոյ... այլասերումի, ապականացման ու քայքայումի դառն ու դաժան իրողութեանց անդրադարձող ուրի՛շ յանկերգներ վտանգ, աղէտ ու կործանում աղաղակել սկսին:

Այս զիրար հալածող ու ժխտող իրողութիւններուն դէմ՝ ջայլամի ուղեղով բութ ու անբան, անտարբեր կամ ապականած, կասկածելի հայութեամբ արարած մը պէտք է ըլլայ մարդ՝ դէպք ու կացութիւն իրենց իրական դիմագիծերով տեսնել չուզելու եւ անոնցմով մտահոգ չըլլալու համար:

Վաթսուն երկար տարիներու իր համասփիւռ ու անարմատ գոյավիճակին դիմաց՝ ժամանակ է որ հայ մարդը ամբողջական հաշիւի նստի ու սփիւռքային իր պատմութեան բոլոր էջերուն ու գործառնութեանց արդար, պարկեշտ ու անխարդախ հաշուեյարդարը ընէ, ստուգելու համար նախ թէ ի՞նչ կորաւ, ի՞նչ մնաց, յետոյ նաեւ ճշդելու համար թէ ի՞նչ միջոց, ի՞նչ ընթացք պիտի որդեգրել կորուստէ զերծ մնալու համար:

Այս ձեւի հաշուեյարդարի մը պիտի փորձենք ձեռնարկել այստեղ, Եղեռնի այս վաթսունամեակին՝ ձեւո՛վ մը գոնէ մեր խղճին պարտքը հատուցած ըլլալու, եւ... եւ ինչո՞ւ չխոստովանիլ, իրականութեան ուղիղ նայելու անզանձելի մեր խառնուածքին գոհացում մը ապահովելու համար:

Ուրեմն, փորձենք:

×

Եղեռնի անարդ գողգոթաներէն հազիւ ճողոպրած հայու բեկորներ, հազիւ ապաստան մը, ապահովութեան նշոյլ մը գտած՝ հազիւ իրենց խորունկ եւ ահաւոր վէրքերուն ապխացումը տեսած — նախ քան անձ ու ընտանիք ու անձնական բարօրութիւն, — մտահոգուեցան իրենց ազգութեամբ, ժողովուրդի գոյատեւման միջոց ու կերպ փնտռել սկսան: Պատի՛ւ ու յարգանք իրենց:

Վիրաւոր, անտուն այդ բեկորները, նոյնպէս իրենց գլուխը պատսպարելու երդիք մը կառուցանելէ առաջ, կանգնեցին դպրոց ու եկեղեցի, կանգնեցին ակումբ ու հաւաքավայր, իբրեւ գոյատեւումի պատնէշներ, ամրոցներ: Իրենց հողերէն հեռու, գոյութեան իբրեւ միակ ու վերջնական ապաւէն՝ պահեցին հաւա՛տք եւ լեզու: Ու լեզուին հետ, այդ լեզուին շնորհիւ՝ պահուեցան բարք ու աւանդութիւն, — ամէն ինչ՝ որ ազգի մը ողնասիւնը կը կազմեն:

Դպրոց շինուեցաւ, ու այդ դպրոցին շնորհիւ լեզուն պահուեցաւ. ազգային աւանդութիւններ եւ ազգային ամբողջական, խոր գիտակցութիւն այն վայրերուն, գաղթակայաններուն մէջ՝ ուր հայութեան ստուար զանգուածները նոյն վայրին մէջ մէկտեղուած եղան: Այդ վայրերուն մէջ, տեղահան զանգուածներ Թոյլատու պայման ու ենթահող մը գտան՝ դպրոց կառուցանելու եւ այդ դպրոցով հայ լեզուն ու հայ լեզուով հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը ուսուցանելու:

Փա՛ռք, պատի՛ւ ու յարգա՛նք իրենց:

Այն վայրերուն, գաղթակայաններուն մէջ սակայն՝ ուր մէկտեղումը զանգուածային չեղաւ եւ կամ պայմանները քիչ մը աւելի դժուար ու կարծր եղան, հայը գոհացաւ աղօթատեղի, մատուռ շինելով: Պահեց հաւատքը՝ իբրեւ քրիստոնեայ, Քրիստոսի ծառայ, սակայն կորսնցուց լեզուն ու այդ լեզուին հետ ե՛ւ աւանդութիւն, ե՛ւ գիտակցութիւն եւ ազգային դիմագիծ:

Հայը խաթարուեցաւ, երբ նոյնիսկ իր հաւատքին համար, օտար ու փարթամ այս ափերուն մէջ ոսկեթաթախ դմբէթով հսկայական տաճարներ շինեց...

Ա՛յս է պատկերը, ընդհանուր ակնարկով, սփիւռքի հայ իրականութեան:

×

Իրողութիւնը ա՛յն է, դաժան ու դառն իրողութիւնը՝ որ Սփիւռքի մէջ, դաւադիր, ծածուկ ուրի՛շ սփիւռք մը ծնունդ առնել սկսաւ, այնպէս՝ ինչպէս կը պատահի բնագիտական մարզէն ներս տեղէնթէկրաաիոնի ճամբով կազմաւորման օբէնքներուն հիմունքով, երբ բջիջներ յանկարծ կ'անջատուին իրենց ամբողջէն ու միաւորէն՝ կազմելու համար ուրիշ մարմին մը, ուրիշ միաւոր մը: Սփիւռքներուն... Սփիւռքը յանկարծ երեւան եկաւ, երբ հայ բջիջներ անջատուեցան իրենց լեզուէն, իրենց բարքերէն, աւանդութենէն, մտածելու, զգալու, արտայայտելու իրենց ինքնուրոյն ամբողջութենէն ու մէջտեղ բերին հայանման ուրի՛շ ամբողջութիւն մը, ահաւոր... ուրիշութիւն մը: Մէջտեղ բերին հայանման օտարութիւն մը...:

Գիտենք, հասկցա՛նք, միջավայրը, պայմաննե՛րը...: Արարչութեան անդրդուելի այս օրէնքներուն պատշաճելու նոյնքան եւ անխուսափելի հարկադրութիւնը: Գիտե՛նք, տեղեակ ենք: Ի՞նչպէս կրնանք հակաճառել բնութեան այս ամէնէն դաժան ու պահանջկոտ օրէնքներէն մէկուն դէմ:

Բայց գիտենք ՆԱԵՒ՝ որ այս «պայման» ու «միջավայր» բառածը կրնայ յարմարելու անողորմ պարտադրութիւնը չուտով հասարակ ջուրի մը վերածել նժոյգներուն ամէնէն ազնուացե՛ղն անգամ, եթէ իրեն թո՛յլ տրուի...: Նկարագիր, դիմագիծ ու հոգեկան արժանիք պահել ուզող անհատը պիտի գիտնայ ակիզբէն սահման մը դծել, ռազմավարութիւն ճշդել, պատնէշ մը կանգնել՝ ի՛ր, եւ իրե՛ն պարտադրուող միջավայրի նոյնինքն այդ պայմաններուն ԴԷՄ: Եւ այս պարագան ինչքան որ ճիշդ է անհատի մը, անձի մը համար, նոյնքան եւ աւելիով ճիշդ է նաեւ ժողովուրդի մը կամ ազգի մը պարագային, մանաւանդ երբ այդ ազգը արմատախիլ նետուած է երկրագունդի տարածքին:

Իրենց հողէն, արմատներէն դուրս ինկած ժողովուրդներու համար, պաշտպանութեան այդ գիծը, այդ փրկարար պատնէշը՝ ուրիշ ոչինչ է, եթէ ոչ ԼԵԶՈՒՆ: Լեզուն միակ միջոցն է՝ աւանդութիւն, մշակոյթ ու ազգային գիտակցութիւն պահպանող, ու այդ ամբողջը սերունդէ սերունդ յաւերժարար փոխանցող: Ու մարդ չնաշխարհիկ տեսութիւններու մրցանակակիր անիմաստ պէտք է ըլլայ՝ պնդելու համար որ ժողովուրդ մը կրնայ ազգ ըլլալ, ազգութիւն պահել... առա՛նց հիմնական այս տուեալներուն:

Կ'ըսենք սակայն՝ որովհետեւ վերջին ժամանակներուն հրապարակը կ'ազմկէ նոր տեսակի չքնաղ վարդապետութիւն մը, ըստ որուն, լեզու բառածը... այդքան ալ կարեւոր ու կենսական անհրաժեշտութիւն մը չէ՛, ո՛չ ալ կռուան, ազգ մը բնորոշելու ու այդ ազգին գոյութիւնը, յարատեւումը ապահովելու կոչուած:

Այս քնքո՛յշ, նորօրինակ իմաստութեան համաձայն՝ կարեւորը ամենազօր գիտակցութիւնն է, ազգութեան մը պատկանելու գիտակցութիւնը, ու պատմութեան, ու ազգային արժէքներուն տեղեկանա՛լը... Այսինքն թէ՝ Ֆրանսա ապրող հայ մարդը պիտի ֆրանսերէն սորվի, ֆրանսերէն կարդայ ու ֆրանսերէն մտածէ, Ամերիկայի հայը՝ Շէյքսփիրի լեզուով հոգի ու միտք ու կեանք սպառէ, ու տակաւին... Քամչաթկայինն ալ չըլուա՛ծ, չլսուա՛ծ չես գիտեր ի՛նչ բարբառներով բարբանջէ՝ որպէսզի, օր մը, երջանիկ օր մը, ուրախանանք, հրճուինք, հպա՛րտ ու երախտապարտ ըլլանք մենք զմեզ՝ երբ անոնցմէ մէկն ու մէկը յօժարի յայտնել թէ իեՖ Հա՛յ մըն է, — որպէսզի երանելի օր մըն ալ, այս հայերէն սերած կայտառ ձագերը, հայուն պատմութեան ու արժէքներուն տեղեակ ըլլալէ յետոյ, հպարտութիւնն ունենան յայտարարելու որ իրենց ծնողքը հայեր են եղած, թէ հայ բառածը բարի, ազնիւ ու խաղաղասէր, ու չինարար ազգ մըն է եղած, ու մանաւանդ... քրիստոնեայ, ու մանաւանդ առաջիններէն քրիստոնէութեան փարող...

Այս իմաստուն տեսաբանները կ'անդրտառնան անկասկած որ ազգային գիտակցութիւն բառածը կ'ուսուցանուի, կը կառուցուի, կը ստացուի, չիջներ յանկարծ երկինքէն՝ մարդոց մտքերուն, հոգին սուրբի միջոցաւ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԺԷ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒ

— Օ —

Մանեա Ղազարեան Երեւանի մէջ լոյս ընծայած է չահեկան աշխատութիւն մը՝ «Հայ կերպարուեստը ԺԷ.-ԺԸ. դարերում»: «Սով. Գրականութիւն» ամսագրին մէջ Վազգէն Ոսկանեան երկար գրախօսականով մը անդրադարձած է Մ. Ղազարեանի բծախնդիր աշխատանքին, ինչպէս նաեւ գիրքին բովանդակութեան:

Լէօ եւ Մ. Աբեղեան ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու հոգեւոր կեանքին մէջ իւրայատուկ վերածնունդ մը նկատած են: «Մեր նոր գրականութիւնն սկսւում է ԺԷ. դարում, գրած է Մ. Աբեղեան, ԺԷ. դարն է միայն, որ չարունակող չէ, այլ միայն վերածնող»:

Ցօղուածագիրը, իր կարգին, գիտել կուտայ, թէ մօտ մէկուկէս դար չարու...

ԺԻՐԱՅՐ ԱԹԹԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

—0—

Իսկ ան կրցեր է երկաթուղիի տոմս գնել, ճամբորդել, հիւրանոց մը երթալ, առանց այնուամենայնիւ գիտնալու, իր վերնոտ կացութեան հետեւանքով, թէ ի՞նչ կը կատարուի իրեն հետ: Իրեն կը պակսէր մտաւոր ու հոգեկան յառաջընթացներու շարք մը՝ ակներեւ իր գիտակցութեան հիւանդոտ խանգարման պատճառով:

Պ. Օգնական դատաւորը հարցուց Պ. Դր. Շտէօրմէրին. «Զէ՞ք գիտեր արդեօք, սպանութենէն առաջ վերնոտութեան բռնկում եղե՞ր է թէ ոչ»: Ու այդ հարցումը կը շօշափէր խնդրի ամէնէն էական կէտը: Ու երբ Պ. Դր. Շտէօրմէր պատասխանեց՝ «Ոչ, չեմ գիտեր», առով իր կարծիքը ինծ համար լմնցած էր:

Միւս Պ. Պ. իրագէկները շատ աւելի լայն են ընդգրկած խնդիրը, ոչ թէ ջանասիրութեան, այլ գիտական փորձառութեան գործադրութեան նկատմամբ:

Դուք գիտէք վերջապէս, որ ամբաստանեալը ստացեր էր ծանր հարուած մը իր գլխուն, եւ որ սպանութեան ատտուն ինքզինքը դէշ զգալուն՝ քնեաք էր խմեր:

Բժիշկներուն խօսքով՝ ամբաստանեալի հիւանդութիւնը հոգեկան վերնոտութիւն է եղեր, ան ունեցեր է հոգերեկութեան բռնկումներ: Այդ օտարոտի արտայայտութիւններով ըստինքեան կարելի չէ ոչ ոքի վրայ տպաւորութիւն գործել, բայց այն, ինչ որ առով արտայայտել կ'ուզեն, ներքնապէս ճիշդ է: Իրագէկները ըսին, թէ ամբաստանեալը երբ 1915ի ջարդէն ետք, որուն զոհ գացին իր ազգականները, արթնցաւ ուշաթափութենէն, դիակի հոտ առաւ, եւ թէ յետոյ ալ, երբ իր յիշողութեան պատկերները կը դառնային այն ժամերուն, այն միշտ նոյն հոտը կը զգար: Ասիկա, բժիշկներուն խօսքով, նշան է, որ ամբաստանեալի հոգին խռոված էր, այնպէս որ՝ երբ պատկերները կուգային, ան այլեւս իր կամքին տէրը չէր: Եթէ ես կամքիս տէրն եմ, կաղամարը հոտոտելով դիակի հոտ չեմ զգար. բայց եթէ գիտեմ, որ թերեւս առաջ այդ կաղամարով մարդ մը սպաններ են, ու յետոյ կաղամարը հոտոտելով կարծեմ, թէ իրապէս դիակի հոտ կ'առնեմ, այն ատեն այլեւս ազատ կամքիս տէրը չեմ:

Ինչպէս գիտէք, կան նման «գլխապտոյտի բռնկումներ». կան մարդիկ, որ դիւրաւ կը կարծեն, թէ գլուխնին կը դառնայ: Երբ անոնք լեռ կը բարձրանան, պէտք է որ բանէ մը բռնեն, թէեւ վար իյնալու ոչ մէկ վտանգ կայ: Այսպէսով, կան երեւակայութիւններ, զորս կարելի չէ վանել օրինակի համար՝ մէկը կը նայի պատուհանէն վար ու շարունակ կը խորհի. «Դուն պէտք է վար նետուիս»: Այդ պարագային լաւագոյնն է գոցել պատուհանը եւ հեռանալ անկէ. արդարեւ, ո՞վ կրնայ ըսել, որ այդ մարդը, եթէ հոգեպէս հիւանդոտ տրամադրութիւն ունի, դուրս չի նետուիր որովհետեւ հոգեկան սախպումը անդիմադրելի է: Պ. Պ. իրագէկները բացատրեցին մեզի այդ շատ դեղեցիկ կերպով, այնպէս որ կրնանք վստահօրէն իրենց հետեւիլ:

Հիմա ամէն մէկը իրեն հարց կուտայ. «Ի՞նչ է կատարուեր ամբաստանեալի հոգիին մէջ. ի՞նչը իբրեւ հարկադրիչ մտապատկեր, նուաճեր է զինքը»: Ան ինքը տուաւ մեզի ամենալաւ բացատրութիւնը Թալէաթը տեսնելը: Երբ ան եկաւ Պերլին, Թալէաթներու մասին չէր խորհեր, չէր խորհեր նաեւ մէկ ամիս այստեղ ապրելէ ետքը: Բայց երբ օր մը, Հարդէնբերգ փողոցէն անցնելու միջոցին, ան երեք Թուրք տեսաւ եւ նկատեց, թէ ինչպէս անոնցմէ մէկը խոնարհեցաւ միւսին առջեւ ու «փաշա» ըսաւ անոր, ու երբ՝ համեմատելով թերթի մը մէջ լոյս տեսած պատկերը՝ ճանչցաւ որ «փաշա»ն Թալէաթն է եղեր, այն ատեն Թալէաթը դարձաւ անոր համար այն, ինչ որ մէկ ուրիշի մը համար այսպէս կոչուող՝ կարմիր լաթն է: Այդ նոյն մարդը ան նորէն տեսաւ դէպքի առտուն. ան իջաւ փողոց: Ի՞նչ մտապատկերներ կը դառնային իր ուղեղին մէջ, երբ վերցուց ատրճանակը, իջաւ վար եւ արձակեց իր գնդակը:

Ատոնք մտապատկերներ են, որ կապուած են Թալէաթի անձին հետ:

Ես չէի ուզեր ներս բերել քաղաքականութիւնը դատասրահին մէջ. բայց չեմ կրնար չմատնանշել, որ այդ ըրաւ Պ. դատախազը, ըսելով որոշ բաներ ի նպաստ Թալէաթի:

Եթէ այդ տեղի ունեցած չըլլար, թերեւս պէտք չունենայի արտայայտուելու ընդդէմ այս վերջինիս:

Ըսուեցաւ, որ այստեղ սպաննուած է «Գերմանիոյ դաշնակիցը»: Այս ճիշդ չէ: Թալէաթը եւ իր կոմիտէն դաշնակիցներն չէին փրուսական եւ գերմանական նախկին զինուորական կառավարութեան: Գերման ժողովուրդի դաշնակիցներ այդ մարդիկը երբեք եղած չեն:

(83 – Շար.)

նակուող Թուրքեւպարսիկ պատերազմներէն եւ 1639ի Քասրէ Շիրինի պայմանագրով Հայաստանի բաժանումէն ետք խաղաղ տասնամեակներ հաստատուած են, որոնց ընթացքին որոշ չափով նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են տնտեսութեան մասնակի վերանորոգումի, արհեստներու եւ արուեստներու զարգացումի, ինչպէս նաեւ ազատագրական շարժումի եւ հոգեւոր կեանքի զարթօնքի համար: Ընկերային եւ քաղաքական այս կարեւոր երեւոյթները չէին կրնար չազդել նաեւ գրականութեան եւ արուեստին, անոնց աշխարհականացման վրայ: Այս իմաստով շատ հետաքրքրական է ԺԷ.–ԺԸ. դարերու պատմութիւնը ընդհանրապէս, գրականութեան եւ արուեստի պատմութիւնը մասնաւորապէս:

Այս յօդուածագիրը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ, թէ Մ. Ղազարեանի ուսումնասիրութիւնը զգալի չափով կը գոցէ այդ բնագաւառին մէջ գոյութիւն ունեցող բացը, ի մի բերելով աւելի քան երկդարեայ գեղանկարչութեան պատմութիւնը՝ համոզիչ մեկնութիւններով, վերլուծումներով եւ շրջանի առանձնայատկութիւններով պայմանաւորուած նուաճումներով ու թերութիւններով: Այսպէս ստեղծուած է հայ գեղանկարչութեան ներդաշնակ պատմութիւնը:

Այնուհետեւ Վ. Ոսկանեան կը գրէ, թէ աշխատութեան հեղինակը ուսումնասիրած է ոչ միայն արուեստագիտական գրականութիւնը, այլեւ շրջանի հայ եւ օտար աղբիւրները ու բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կատարած է Մոսկուա, Լենինգրադ, Կիեւ, Լվով, Թիֆլիս, Բաքու, Սպահան, Թեհրան, Թաւրիզ, Կրակով, Վարշաւա, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, որպէսզի տեղւոյն վրայ քննէ եւ պատկերացնէ հայ արուեստի գործերը: Մանեա Ղազարեան փնտռած ու գըտած է ցայսօր անծանօթ կամ քիչ ծանօթ մնացած, կորսուած բազմաթիւ գործեր եւ արուեստագէտներ, որոնք իրենց շնդալից մուտքով կը հարստացնեն ԺԷ.–ԺԸ. դարերու հայ գեղանկարչութեան համեստ պանթէոնը: Հեղինակը գրած է, թէ «բուն Հայաստանի նկարչական կարեւորագոյն կեդրոններէն էին Շոռթ, Ագուլիս, Էջմիածին, ուրկէ նկարիչները, երկրին քաղաքական խռովայարձութեանց բերումով, իրենց աշխատանքը կը ձըգտէին կեդրոնացնել Թիֆլիսի մէջ: Այդ շրջանի արուեստէն միայն բեկորներ մընացած են, որոնք, սակայն, պարզ պատկերացում կուտան որմնանկարչութեան, ժողովրդական նկարչութեան եւ փրոֆեսիոնել գեղանկարչութեան մասին... Եթէ սկզբնական շրջանին բուն Հայաստանի գեղանկարչութեան զարգացման համար հիմնական ուղղութիւն տուողը Նոր Ջուղայի նկարչական դպրոցն էր, իր կուռ մտածելակերպով, ապա նոյն դպրոցին, ինչպէս նաեւ Շոռթի եւ Ագուլիսի անոր ճիւղաւորումներուն ազդեցութեան տակ կը ծաղկի ու կը զարգանայ Յովնաթանեան տոհմի նկարիչներու արուեստը: Յովնաթանեաններու արուեստին ազդեցութիւնը արդէն տիրական կը դառնայ ԺԸ. դարու հայ ձեռարուեստին վրայ»:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

— o —

Մայիս 25ին, Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ «Զուիցերահայ Երիտասարդութիւն» միութեան չորրորդ ընդհանուր ժողովը:

Վերոյիշեալ Միութիւնը հիմնուած է 1970ին, խումբ մը հայ երիտասարդներու կողմէ, որոնց անմիջական նպատակը եղած է իրարու շուրջ համախմբել եւ իրարու ծանօթացնել Զուիցերիա բնակող հայ երիտասարդներ: Այժմ, Միութիւնը կը հաշուէ 50 անդամ:

Միութիւնը կը կազմակերպէ մասնաւորապէս ժամանցի եւ մշակութային ձեռնարկներ, որոնք մեծապէս քաջալերուած են տեղւոյն գաղութին կողմէ:

Ընդհանուր ժողովին մասնակցեցան 38 անդամներ եւ քանի մը համակիրներ:

Ժողովը քննեց նախորդ տարուան գործունէութիւնը եւ ընդհանուր գիծերու մէջ, ճշդեց յառաջիկայ տարուան ծրագիրը, նկատելով, թէ պէտք է աւելի տեղ տրուի մշակութային ձեռնարկներու, ինչպէս նաեւ պատմական ուսումնասիրութիւններու եւ դասախօսութիւններու:

Ժողովը որոշեց նաեւ յատուկ ուշադրութիւն ընծայել գաղութիս պատանիներու հայեցի դաստիարակութեան եւ այս առընչութեամբ Միութեան անդամակցելու տարիքի սահմանաւորումը իջեցուց 16 տարեկանի:

Նոր վարչութեան ընտրութենէն ետք, Հ. Դ. Ծ. Վրդ. Սահակեան, գաղութիս հոգեւոր հովիւը՝ փակման խօսքը ըրաւ յաջողութիւն մաղթելով Միութեան բոլոր անդամներուն:

×

Ամբողջացնելու համար Զուիցերիոյ հայ գաղութին վաթսունամեակի առթիւ կազմակերպած հանդիսութիւնները, Մայիս 31ին Լօզանի մէջ եւ Յունիս մէկին Ցիւրիխի մէջ տեղի ունեցան երկու նուագահանդէսներ:

Հասարակութեան ներկայացուեցան երեք համաշխարհային համբաւ ունեցող հայ երաժիշտներ՝ Սուզանա Միլտոնեան (տաւիղ), Ժիրայր Գանթարճեան (ջութակ) եւ Րաֆֆի Արմէնեան (դաշնակ), որոնք թէ՛ առանձին եւ թէ հաւաքաբար, ժողովուրդին հրամցուցին բարձր որակի եւ կարողութեան երաժշտութիւն մը, հմայելով ներկայ հայ թէ օտար բազմութիւնները:

Յայտագրին մաս կը կազմէին Շուպերթէն, Տոնիզէթթիէն, Խաչատուրեանէն, Կոմիտասէն, Ֆօրէէն եւ Սալզետոյէն կըտորներ:

Սոյն նուագահանդէսները նուիրուած էին Զուիցերիոյ ժողովուրդին իբր գնահատանք եւ երախտագիտութիւն Եղեռնի շրջանին եւ անկէ ետք, Հայերու հանդէպ իրենց ցուցաբերած մարդասիրական եւ ազնիւ կեցուածքին համար:

Այս ձեռնարկը, առիթ տուաւ ձայնասփիւռին եւ տեղական մամուլին, որ վերստին անդրադառնան հայ մշակոյթին եւ Եղեռնի վաթսունամեակին, վեր առնելով հայ ժողովուրդին արժանիքները եւ անոր նպաստը միջազգային մշակոյթին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ցոյց տալով Հայրենի գեղանկարչական արուեստին զարգացման ակունքները, Մ. Ղազարեան արձանագրած է նաեւ անոր կապերն ու ազդեցութիւնները: Այսպէս, ներկայացնելով Ստեփանոս Լեհացիի հանրային – քաղաքական գործունէութիւնը, հեղինակը հաստատած է, թէ Ստեփանոս Լեհացիի 12 առաքեալներու դիմանկարներու մտայղացումը կը կրէ իտալական ազդեցութիւնը, սակայն ան փոխած է դիմագիծերը՝ զանոնք աւելի հայկականացնելով:

Խուզարկու աչքով հեղինակը դիտած է ոչ միայն հայկական, այլեւ համաշխարհային արուեստի յուշարձանները, սեփականը համեմատած եւ համադրած է հայ զանգուածները հիւրընկալած երկիրներու եւ ժողովուրդներուն հոգեւոր մշակոյթին հետ, ցոյց է տուած կապերն ու ազդեցութիւնները, ընդհանրութիւններն ու առանձնայատկութիւնները, արժանիքներն ու թերութիւնները: Գիրքին մէջ ցոյց տրուած է գաղութներուն արուեստի կապը մայր հայրենիքին հետ, անոր դերն ու արժէքը հայ մշակոյթի զարգացումին մէջ:

Հեղինակին տասնամեայ լարուած ու տքնաջան աշխատանքին մասին պատկերացում կազմելու համար պէտք է միայն ուշադիր կարդալ գիրքը, անոր յաւելուածին մէջ ներկայացուած Նոր Ջուղայի, Լվովի, Երուսաղէմի, Գահիրէի, Հալէպի, Կովկասի մէջ ստեղծուած «գեղանկարչական աշխատանքներու ցանկը» (էջ 251–268), որպէսզի, իսկապէս, մօտաւոր պատկերացում մը կազմուի վարպետներուն, անոնց կեանքին եւ գործին մասին: Հետաքրքրական են գիրքին կցուած մօտ հարիւր սեւ եւ ճերմակ ու գունաւոր բարձրորակ նկարներու պատճէնները, որոնք հարուստ հաւաքածոյ մը կը ներկայացնեն 250 տարուան գեղանկարչական գործերու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ազգային Բարերացուն, կատակերգութիւն երեք արար (փարիզահայ կեանքէ): Գրեց՝ Արշաւիր Կլորիկեան, Փարիզ 1975:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ շահեկան դասախօսութիւն մը կատարած է ընկեր Աշոտ Արծրունի, որ մէկ ամիսէ ի վեր Մ. Նահանգներ կը գտնուի: Արժանթինի հայ հանրային գործիչը եւ «Արմենիա» օրաթերթի երբեմնի խմբագիրը հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուած է դասախօսութեան ընթացքին Հարաւ. Ամերիկայի հինգ հայաշատ երկիրներու՝ Արժանթինի, Ուրուկուէյի, Վենեզուէլայի, Պրազիլիոյ եւ Չիլիի հայկական գաղութներու ազգային – քաղաքական, մշակութային, կրթական, եկեղեցական եւ մարզական կեանքին մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Նիւ Եորք ժամանած է Հայաստանի պետական ճազի նուագախումբը: Աւելի քան 32 երաժիշտներու կարգին են Ռուբէն Մաթէոսեան, Ռայիսա Մկրտչեան, եւ գեղարուեստական բաժնի ղեկավար Կոստանդին Օրբելեան: Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ նուագահանդէսներ տալէ ետք խումբը հանրութեան պիտի ներկայանայ Շիքակոյի, Տիթրոյթի, Ուաշինկթընի, Ֆիլատելֆիոյ, Պոսթընի, Փրովիտընսի եւ Նիւ Եորքի մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ձայնասփիւռը հաղորդած է, թէ Մայիս 23ին 15 հայ երիտասարդներ գրաւման տակ պահած են Նիւ Եորքի Թրքական Զբօսաշրջիկութեան եւ Տեղեկատուութեան գրասենեակները, Թրքական օդանաւային ընկերութեան կեդրոնը, ինչպէս նաեւ Թուրք – ամերիկեան մշակութային ընկերակցութեան գրասենեակը: Խումբը բարձրախօսներով ձայնասփռած է կարգախօսքներ հայկական պահանջներու մասին: Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան անունով երիտասարդները պահանջած են, որ ՄԱԿի Թըրքական լիազօր – պատուիրակը՝ Օլչայ հանդիպում մը ունենայ իրենց հետ՝ քըննելու համար իրեն ներկայացուած պահանջները: Ոստիկանութիւնը խնդրած է երիտասարդներէն բարդութիւններէ խուսափիլ եւ պարպել գրասենեակները, այն խոստումով որ պիտի յարգուի իրենց դիմումը:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Մայիս 23ին մեռած է Եգիպտոսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերու երէց եւ հաւատաւոր ընկերներէն Պօղոս Յակոբեան, որ վերջին յիսուն տարիներուն իր բոլորանուէր աշխատանքով ծառայած է իր կազմակերպութեան եւ անոր միջոցով իր սիրած ժողովուրդին եւ հայրենիքին: Դամբանականը արտասանած է ընկ. Կայծ Կոկանեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Այն ատեն խափշիկը ժպտեր էր այնքան լայն ժպիտով մը որ, եթէ Սալվանի իր հասոյթով այնքան մտադրաղ եղած չըլլար, պիտի կրնար անոր բոլոր ակռաները համրել:

Առանց ուրիշ պատասխան տալու՝ Նորէն մատը ծրարին վրայ դրած էր:

— Ինչ, երկո՞ւ օթեակ կ'ուզէք:

— Ոչ, ըսած էր միւսը գլխու շարժումով մը եւ լինտերը երեւնալու չափ ժըպտելով:

— Երե՞ք օթեակ...

— Ոչ...

— Բայց վերջապէս... ի՞նչ... հա՞մր էք:

— Այո...

Բայց խափշիկը այս հաստատական բառը լսելու համար գլուխը խոնարհած ատեն, ձեռքը պուրնուզին տակ մըած եւ դրամատոմսերով լեցուն դուրս քաշած էր...

Յետոյ այն թանկագին թուղթերը, տոմսակներուն քով դրած եւ տոմսակներն ալ իր պխսակաւոր եղունգներ ունեցող ձեռքերովը գոցած էր:

— Հէ՜, չեմ հասկնար. անտանելի բան է այս: Ամբողջ ծրա՞րը կ'ուզէք:

— Այո, այո, ըսած էր Նուբիացին այնքան ակներեւ կերպով որ միւսը չէր կրնար սխալիլ անոր ըրած շարժման բուն նշանակութեան վրայ:

Ասկէ զատ, որպէսզի կատարելապէս հասկցնէ իր դիտաւորութիւնը, ծրարը առնելով գրպանը դնել ձեւացուցած էր:

— Անկարելի՜ է այդ, կը գոչէր Սալվանի: Ի՞նչպէս, ամբողջը.. բայց հոդ...

Ծրարը նորէն առնելով թուղթերը կը համրէր փորձ մը ըրող ձեռնածուի մը արագութեամբ:

— Ասոր մէջ տասնըմէկ հատ առաջին կարգի օթեակ կայ...

— Լաւ, ըսաւ Նուբիացին:

— Իւրաքանչիւրը 50 ֆրանքէն...

— Լաւ:

— Տասնըութ հատ երկրորդ կարգի օթեակ, 42 ֆրանքէն...

— Լաւ:

— Քսանըերկու հատ երրորդ կարգի օթեակ, 35 ֆրանքէն. եւ ամբողջ չորրորդ կարգը, երեսուն օթեակ 25 ֆրանքէն...

Այս անգամ խափշիկը դրամատոմսերը ցոյց տալով բաւականացաւ:

— Տեսնենք, բայց ատոնց գումարը... այս յիմարութիւն է, Աստուած վկայ. գումարը... կը շուարիմ... 11 հատ յիսունէն... հինգ հարիւր յիսուն... տասնըութ հատ քառասուն երկուքէն... եօթը հարիւր յիսունը վեց... քսանըերկու երեսունըվեցէն... եօթը հարիւր իննիսունը երկու...

Յետոյ հաշիւը ընդհատելով եւ անտարբեր Նուբիացիին դառնալով՝

— Բայց սոսկալի գումար մը պիտի ընէ:

Անշուշտ խափշիկը կարծեց թէ իր վճարելուն կը տարակուսէին. վասնզի ձեռքը նորէն պուրնուզին ներքեւ մխեց, եւ երբ դուրս քաշեց՝ նոր դրամատոմսերու խըրձինը զարկաւ ապշած թատերապետին ականջին...

Ո՜, այն ատեն... անմիջապէս գումարը ըրաւ:

Բոլորովին իտալական արագութեամբ մը շարունակեց.

— Երեսուն հատ քսանը հինգէն... եօթը հարիւր յիսուն... վեց երկուք ալ... հինգ, տասը, տասնըինը, քսանը չորս... գումար՝ երկու հազար ութ հարիւր քառասունը ութ ֆրանք:

Նուբիացին, երբ արժանաւոր տնտես մը, որ ստակին արժէքը գիտէ, խնամքով երեք հազար ֆրանք համրեց, գրասեղանին վրայ զետեղեց եւ տոմսակները գըրպանը դրաւ:

— Հապա դրամատոմսերուն մնացո՞րդը, գոչեց Սալվանի, որ կը կարծէր թէ խափշիկը մոռցած էր եւ սեղանին վրայ մնացած ստակները անոր կ'երկնցնէր:

— Ոչ, ըսաւ Նուբիացին...

— Բայց ալ օթեակ չմնաց... եւ ոչ իսկ հատ մը...

Նուբիացին նորէն սկսաւ խնդալ: Յետոյ ձեռքովը զպաւ թատերապետին ուսին, եւ դէպի դուռը երթալով՝ նշան ըրաւ որ ետեւէն գայ...

— Բայց ո՞ւր կ'ուզէք երթալ: Այդ դուռը բեմ կը հանէ...

— Այո, այո, ըսաւ միւսը:

— Օ՛ն, ըսաւ Սալվանի որ ամենեւին բան մը չէր հասկնար եւ կը վախնար թէ գործը խենթի մը հետ է:

Բայց միւսը, իբր ըրածը գիտցող մարդ — թէեւ Պարոն Սալվանի չէր յիշեր վարագոյրներուն ետին դերասանուհիներուն հետ իյնալը տեսած ըլլալ — փոքր սանդուխէ մը վար իջաւ, զարդաձողերուն մէջէն եկաւ, ուղղակի դէպի յուշարարին ծակը գնաց եւ կէս լոյսին մէջ տեսանելի շարժումով մը ամբողջ գետնայարկը եւ առաջին կարգի նստարանները ցոյց տըւաւ:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12·30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կըրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027-18-28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 Ֆր.

Conférence à Bruxelles

Le Jeudi 12 Juin à 21 h. 30 Conférence de

Jean-Marie CARZOU

au Foyer Arménien, 45 Bd. S. Michel

signature de son livre

UN GENOCIDE EXEMPLAIRE
ARMENIE 1915

à partir de 17 heures
à la Librairie Libris
29 Ave. de la Toison d'Or

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Աստուր Հոլոբեկ-եան, զաւակները, թոռնիկները եւ հայրը, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 15, առաւօտեան յետ պատարագի Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ)

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՀՈԼՈԲԵԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՃԱՇ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 12 Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Օթէլ Մոտեռնի գեղեցիկ սրահներուն մէջ արեւելեան եւ կեսարական ճաշակով պատրաստուած ուտելիքներով՝ ՄԵԾ ՃԱՇ:

Պատուոյ նախագահութեամբ
ՏՈՔԹ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

Կը խօսի Հարենց գրական մրցանակի դափնեկիր հայրենակից ՅԱԿՈԲ-ԳՐԻԳՈՐ

Գեղարուեստական բաժին: Հայերէն ֆիլմ Գ. Գէորգեանի կողմէ:

Տախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆր.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

30e anniversaire du Nor Seround dans le centre-France

Grande Fête Champêtre Régionale

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Organisée
par le COMITE REGIONAL
avec la participation des sections de
Vienne, Valence, Grenoble, Décines, Lyon, St-Etienne, St-Chamond, St-Maurice de Beynost

Le dimanche 15 Juin à partir de 9 h.
à BEYNOST au CLOS MONDEROUX
Avec la participation de l'orchestre
KOTCHARI DE MARSEILLE

— Stand du Nor Séround
— Stand du C.D.C.A.
— Exposition
— Divers jeux
— Ambiance et buffet arméniens

Service de transport par car, dépar de
VALENCE : Bd. d'Alsace 9 h. — VIENNE : Gare S.N.C.F. 10 h. 15 — ST. ETIENNE : Place Chavanel 9 h. — ST. CHAMOND : Café Continental 9 h. 30 — GRENOBLE : Gare S.N.C.F. 8 h. 30 — ST. MARTIN D'ERES : 166, Ave. Ambroise Croizat : 9 h. — DECINES : Café Garo Rue Nansen 10 h. 15 — CORNAVANT : 10 h.
— LYON : Eglise Arménienne (Rue Boileau) 10 h. 45

En cas de pluie la veille, ou le jour même, cette fête-champêtre serait reportée au dimanche suivant, 22 Juin

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

DANS LE CADRE DU 60ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE

Quinzaine du Livre Arménien

DU 6 AU 20 JUIN

Organisée par le C.D.C.A. Mercredi 11 Juin à 17 h.
Rencontre sur le thème
Un Génocide Culturel autour des toiles de PAPAZ d'une exposition de monnaies et de Jean-Marie Carzou qui signera son livre à la Librairie Bellecour, 3, Place Bellecour à Lyon

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը 22, Ռիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին
Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 15, Սալ Վալիէ ժամը 17ին:

Կը խօսին.— Մէթր ՄԱՐՍԷԼ ՓԱՈԼԻ քաղաքապետին կցորդ, Պուշ տիւ Ռոնի Ձախ Արմատականներու նախագահ, ԺԱՆ ՊՈՆԱ, քաղաքապետին կցորդ, անդամ Ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցային Բիւրոյի,
Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր
Երգ՝ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ եւ Փարիզէն ՆԱՑԻՐԻ պարախումբը
Օթոքարներ կը մեկնին Սէն-Լուէն, Պոմոնէն, Պուլվ. Օտտոյէն եւ Սէն Ժերոմէն

ՃԱՇ

ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Շաբաթ, Յունիս 14, երեկոյեան ժամը 20ին, ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼ հիւրանոցի ԷՆՓԵՐԻԱԼ սրահին մէջ
(Hôtel INTER-CONTINENTAL, 3, Rue Castiglione, PARIS (1er)
Տախքերու մասնակցութիւն իւրաքանչիւր անձի համար 150 ֆրանք
Տոմսերը փութով ապահովել եկեղեցւոյ Դիւանատունէն, ամէնէն ուշ մինչեւ Յունիս 10

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

SOUPER DANSANT

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի և Սևրանի մասնաճիւղերուն կողմէ
Նախագահութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ
Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21ին
Samedi 14 Juin à 21 heures
Dans les Salons du Casino d'Enghien
au bénéfice de la Colonie de Vacances de Bellefontaine et de l'Ecole de Sevran

LIZ SARIAN

accompagnée de son orchestre
Ensemble folklorique NAIRI
et la formation de BERNARD DEDEDJIAN

Tenue de soirée souhaitée

Réservation, en téléphonant à Mme BARONIAN 738-68-01, Mlle STAMBOLDJIAN 985-29-71, Mme KALDJIAN 985-05-71 et auprès des membres.

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC
AEROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART :	RETOUR :
4 Juillet	17 Juillet
18 Juillet	31 Juillet
1er Août	14 Août
15 Août	28 Août
5 Septembre	18 Septembre
19 Septembre	2 Octobre

F 2500

Départ :	Retour :
3 Octobre	16 Octobre
7 Novembre	20 Novembre
26 Décembre	8 Janvier 76

Ces prix comprennent :
— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
11
MERCREDI
11 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·317
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.317

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Մեծ Եղեռնի 60ամեակին առթիւ «Լենինեան ուղիով»ի մէջ (Ապրիլ) Ա. Գ. Աղոյեան «Լենինեան փրկարար դրօշով» խորագրուած յօդուածով մը կը դատապարտէ «հրէշային այդ ոճիրը կամ ժողովրդասպանութեան նողկալի քաղաքականութիւնը»: «Լենինեան ուղիով»ը կը հրատարակուի իբրեւ ՀԿԿ կենտկոմի ամսագիր:

«Գարուն» ամսագիրը (ՀԼԿԵՄ կենտկոմի եւ Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութեան գրական – գեղարուեստական, հասարակական – քաղաքական ամսագիր) Ապրիլի իր թիւով լոյս ընծայած է փրոֆ. Ջաւէն Դոլարջեանի «Նահատակների մեծագոյն յուշարձանը վերածնուած Հայաստանն է» խորագրուած յօդուածը, ինչպէս նաեւ «Դո՛ւ, յաւերժող իմ Հայաստան, անուն քաղցր ու վսեմ» ընդհանուր խորագրին տակ զանազան քերթուածներ, հին եւ նոր, հայ եւ օտար բանաստեղծներէ:

Ամսագրէն քաղելով կը ներկայացնենք Ազրպէյճանցի բանաստեղծ Մամեդ Ռահիմի «Արարատ» բանաստեղծութիւնը, որուն թարգմանութիւնը կատարած է Համօ Սահեան, ինչպէս նաեւ Գէորգ Էմինի «Խօսի՛ր Հայաստան» քերթուածը:

ԱՐԱՐԱՏ

Ի՞նչ ես գիշեր ու ցերեկ այդպէս քո
շուրջը նայում,
Ի՞նչ ես խորհում դու այդպէս, ո՛վ
ալեհեր Արարատ,
Կրծքիդ ամպերն են նստել, եւ մրրիկներն
վայում,
Եւ դու գլուխդ ես պահել երկնքի մէջ
անարատ:

Չեմ եղել քո գագաթին, հեռուից ես ինձ
հմայել,
Չեն ոլորուել լանջերիդ կածաններն իմ
ոտքի տակ,
Բե՛զ, Արարա՛տ, հարազատ Երեւանից
եմ նայել,
Որը բարձր է աւելի, քան քո գագաթն
սպիտակ:

Պատմիր ինձ, ո՛վ Արարատ, թէ
Թուրքիայում քանի նոր
Կոմիտասներ են թաղել — շրթներին երգ
անաւարտ,
Քանի՛ մայրեր կան հիմա Զօհրաբայի
պէս սգւոր,
Քանի Սուրբի են խեղդել… Պատմի՛ր,
ինձ, ո՛վ Արարատ:

Պատմիր ինձ, ո՛վ Արարատ՝
եաքաղանից վիրաւոր
Քանի՛ մարդ է դեգերում աշխարհներում
հեռաւոր,
Քանի՛ մարդ է անծանօթ ճամբաներով
թափառում,
Եւ ուր գնում՝ սրտի մէջ Վանն ու Սեւանն
է տանում

Ո՛վ Արարա՛տ, Արարա՛տ, բարձրաբերձ
ու վեհանիստ
Հաւատում ես, ինչպէս ես, ապագային
հոգեթո՛վ…
Որքան ծանր ես դու, սակայն վիշտդ
ծանր է քեզանից,
Կարում ես օր ու գիշեր ազատութեան
կարօտով:

ՄԱՄԵԴ ՌԱՀԻՄ

ԽՕՍԻ՛Ր ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսի՛ր, Հայաստա՛ն,
Դո՛ւ, որ դարերի տանջանք ես տեսել
Եւ տարիների խնդութիւն միայն,
Ասա քո պատգամն ու խօսքը վսեմ
Աշխարհներին ու ազգերին համայն…
Տե՛ս, աղաւնի՛ն է
Թառել քո նորոգ յարկի ճեղունին,
Որին դարերով երազե՛լ ես դու…
Վստահի՛ր խօսել քո ժողովրդի՛
Եւ քո անունից՝
Բանաստեղծ որդո՛ւդ…

Լսո՞ւմ էք,
Երէկ իմ ընկերները Կարմիր Բլուրում
Մի բուռ ոսկեհատ ցորե՛ն են պեղել,
Որ ցանել են մեր նախնիները հայ՝
Դեռ Ուրարտույում,
Քրտինքո՛վ ջրած հողն այս ժայռեղէն.
Սակայն նո՛յն օրը,
Իմ ընկերներն, այդ ցորենի կողքին,
Գտել են նաեւ պղնձէ նիզակ՝
Ի ցոյց այն բանի,
Որ ծնուած օրից հայ սերմնացանը,
Սերմը՝ մի ձեռքին,
Միւսով զէ՛նք է բռնել,
Որ ցանած արտը պաշտպանի…

Ոչ ոք չի՛ սախ՝
Այդ ցորենի բերքն ինչքա՛ն է եղել.
Ոչ ոք չի սախ՝
Ինչքա՛ն էր թիւը հայ ժողովրդի…
Մի բուռ ցորե՛ն են
Կարմիր Բլուրի լանջերին պեղել.
Եւ մի բուռ հայ է
Հասել Հայութեան այս առաւօտին…

Բայց այդ ցորենի հատիկը ամէն՝ ցա՛նք
է մի հսկայ,
Ամէն Հայ՝ ամուր սեղմած զսպանա՛կ.
Եւ այս,
Մեզ հասած մի բուռ ժողովո՛ւրդն
Ու սե՛րմը վկայ, —
Իր կորցրածը նա ե՛տ կը ստանայ…

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն (Յունիս 3) կը տեղեկանանք թէ Շնորհք Պատրիարք հրաւէր ստացած է Երուսաղէմի Եղիշէ Պատրիարքէն ներկայ գտնուելու այն հանդիսաւոր արարողութեանց որոնք տեղի պիտի ունենան գալ շաբթու, Յունիս 20էն սկսեալ, ինչպէս Ս. Յարութեան եկեղեցիին նորաշէն խորաններու օծումը զոր պիտի կատարէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանի նոր բաժնի բացումը: Ըստ նոյն աղբիւրներուն Պոլսոյ Պատրիարքը ընդունած է հրաւէրը: Իրեն պիտի ընկերանայ իբրեւ քաւազանակիր Ցարութիւն Ա. Քհնյ. Հալաճեան:

Ցիշեցնենք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կը ժամանէ (Օռլի–Սիւտ) այս Հինգշաբթի, ժամը 16·30ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

— O —

Կիրակի օր, ինչպէս կը նախատեսուէր Կիպրոսի Թուրքերը ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, վաւերացուցին «Թուրք Դաշնակցային Պետութեան» Սահմանադրութիւնը: Արդարեւ, Կիպրոսի գրաւեալ շրջանին մէջ հանրաքուէ մը տեղի ունեցաւ նոր Սահմանադրութեան վաւերացման համար: Համաձայն Կիպրոսի Թուրքերու բանբերին քուէարկողներուն 99,4 տոկոսը ի նպաստ Սահմանադրութեան քուէարկած է: Գրաւեալ շրջանին մէջ 37·732 քուէարկողներ ի նպաստ եւ 230 հոգի դէմ քուէարկած են: Բանբերը ընդգծեց նաեւ թէ կղզիին յունական շրջանը բնակող 4·053 Թուրքերէն միայն երեքը դէմ եղած են Սահմանադրութեան:

Կիպրոսի Թուրքերուն 70 տոկոսը մասնակցած է հանրաքուէին:

Ձեռք ձգուած արդիւնքէն ետք Նեճէտ Ունել առժամեայ «փոխ–նախագահը» «Թուրք Դաշնակցային Պետութեան» յայտարարեց, թէ այսուհետեւ գոյութիւն ունի «դաշնակցային բնոյթով Թուրք անկախ Պետութիւն մը»:

Իրաց այս կացութեան մէջ, շատ պարզ է որ Քլէրիտէս – Տէնքթաշ խօսակցութիւնները որեւէ բանի չէին կրնար յանգիլ, Վիէննայի մէջ: Որոշուեցաւ ուրեմն քիչ մը սպասել եւ կրկին աւստրիական մայրաքաղաքին մէջ, խօսակցութիւնները վերսկսիլ Յուլիս 24էն 27:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻՆ – ԼԻՊԵՐԻԷի պատճառով ոչ մէկ օրաթերթ լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ, Երկուշաբթի օր բացի… Փարիզիէն – Լիպեռէէն, որու պատրաստութեան բանուորները Սէ. Ժէ. Թէ.ին չէին պատկաներ այլ՝ էֆ. Օ.ի: Երեքշաբթի օր բոլոր օրաթերթերը լոյս կը տեսնէին բացի Էճիփէն, որովհետեւ մերժած էր հրատարակել Միջարհեստակցականին մէկ զեկոյցը:

ՓԱՐԻԶԻ Խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ Պերնար Լաֆէ, Իւ. Տէ. Էռ.ի մօտ, որովհետեւ Անկախ Հանրապետական եւ Իւ. Տէ. Էռ. չէին համաձայնած: Լաֆէ նոյն պաշտօնին ընտրուած էր ասկէ 21 տարի առաջ:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Երեքշաբթի օր սկսաւ պարպել այն եկեղեցիները, ուր շաբաթ մըն է պերճազիճները տուն–տեղ եղած էին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ երկաթուղիի շատ ծանր արկած մը պատահեցաւ Վատնկաու կայարանին մօտ ուր երկու կառախումբեր բախում ունեցան: 36 մեռեալ կայ եւ 86 վիրաւոր: Կը կարծուի որ արկածը արդիւնք է ամառնային ժամանակացոյցին կիրարկման, որ կը կատարուէր նոյն օրը, Կիրակի, Յունիս 8:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Դեկտեմբերի սկիզբը Եգիպտոս պիտի այցելէ, ընդառաջ երթալով այն հրաւէրին զոր իրեն ըրաւ Եգիպտոսի փոխ–նախագահը, Մուպարաք, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԷՆ սկսեալ տուգանքներու սակը կը բարձրանայ: Կառքերը որ վճարովի տեղերն են բայց ժամանակը անցած է 40ի տեղ 50 ֆր. պիտի վճարեն, խանգարող կայքի տուգանքը 120ի կը բարձրանայ, իսկ հանրակառքերու գօտիին մէջ՝ 250ի եւ400ի եթէ չվճարուի: Իսկ ամէնէն պարզը՝ 20էն 25ի կ'անցնի:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Փիլիպպեան կղզիները համաձայնագիր մը կնքեցին, որով դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատեն իրենց միջեւ: Փիլիպպեան կղզիները ընդունած են Փեքինի Նախապայմանը՝ խզել դիւանագիտական կապը Ֆորմոզի հետ:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ դահլիճը չէ կազմուած: Քարամէի կարծիքով աւելի լաւ է քանի մը օր եւս ձգձգել դահլիճին կազմութիւնը, որպէսզի վերջ գտնեն արգելքները եւ նոր կառավարութիւնը բոլորին վստահութիւնը վայելէ: Գլխաւոր արգելքը Ճումպլաթի պահանջն է՝ նոր դահլիճէն դուրս ձգել Փաղանգաւորները (Ֆալանժիստ):

ՖՐԱՆՍԱ հիւլէական ռումբ մը պայթեցուց Խաղաղականի Աթոլ կղզին մէջ: Պայթումը կատարուեցաւ ստորերկրեայ:

ԱՆԿՈԼԱՅԻ մայրաքաղաքին Լուանտային եւ գլխաւոր քաղաքներէն Քիֆանկոնտոյի մէջ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան կրկին ազգայնական հակամարտներու միջեւ: Երկու հարիւր մեռեալ կայ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Անկոլա քաղաքացիական պատերազմի մը սեմին կը գտնուի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԵՐԳԻՉ Վ. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

Երեւանի հեռատեսիլը ներկայացուց լիբանահայ երգիչ Վարդեվառ Անթոսեանի շրջագայութիւնը Երեւանի տեսարժան վայրերը: «Համայնապատկեր» յայտագիրով ներկայացուեցաւ նաեւ երգիչին կենսագրականը, որու ընթացքին ան երգեց «Երեւան» երգը:

×

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Մեքսիքայի արհեստակցական միութիւններու պատուիրակութիւնը: Երեւան այցելեց նաեւ Չեխոսլովաքիոյ արհեստակցական միութեան պատուիրակութիւնը:

Մոսկուայի Մ. Նահանգներու դեսպանատան խորհրդական Ճեք Մեթլոք իր կնոջ հետ Երեւանի մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան գլխաւոր քարտուղար Ն. Գասպարովի հետ: Մեթլոք այցելեց պետական համալսարանը, Մատենադարանը եւ Էջմիածին:

Երեք օրով Հայաստան այցելեցին ամերիկացի բժիշկներ, որոնք Սոչիի մէջ մասնակցած էին սրտամկանունքի հարցերուն նուիրուած խորհրդային – ամերիկեան խորհրդաժողովին: Հայաստանի մէջ Ամերիկացիք ծանօթացան եւ գնահատեցին սրտաբանութեան հիմնարկութեան գործունէութիւնը:

Երեւան ժամանեց Շուէտի Արդարադատութեան նախարարը՝ Լեհար Կեյէր: Օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Հայաստանի Արդարադատութեան նախարար Ա. Գէորգեանի, Գերագոյն դատարանի նախագահ Գ. Քոչարեանի կողմէ:

ՄԵՂԱ՛Յ ՄԵՂԱ՛Յ... Ս. ՄԵՍՐՈՊԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բիւզանդական, Հռովմէական, Ծարլըմանեի, Ուաշինկթընի կամ... Զինկ Զանկ Զոյի պատմութեան ու մշակոյթին գուպահեռաբար՝ երբ հայ տղաք պատմութիւն ու մշակոյթ կ՚ուսումնասիրեն եւ այդ իրենց ուսումը ի սպաս կը դնեն իրենց պատկանած ազգին, անկասկած որ գիտակցական արարք մը կատարած կ՚ըլլան ու նպաստած՝ իրենց ազգի շահերուն, պայմանաւ որ պարագայական տրամադրութիւն մը չըլլայ ատիկա, այլ ըլլայ կիրք ու ապրում, ամէնօրեայ մտահոգութիւն: Ոեւէ հայ տղայ, օտար որեւէ հաստատութեան ուսմանց հետեւի ու տիտղոսնե՛ր ձեռք բերէ, եւ նոյնիսկ եթէ այդ տիտղոսները միամտութեան թանձր ու տաղտկալի պատմուճաններ չեն միայն, կարելի չէ որ ընկալէ ազգային այն գիտակցութիւնը՝ որ խորհուրդ է, ոգի է, սէր է ու կիրք, ապրում, զոհաբերութիւն՝ դասընթացք մը կամ տիտղոս մը ըլլալէ առաջ: Եւ այդ սէրը, այդ կիրքը, այդ խորհուրդն ու զոհաբերութեան ոգին Հայուն կը փոխանցուին մանկապարտէզի սեղաններէն սկսեալ... Յետոյ դպրոցով, հա՛յ վարժարանով ու մանաւանդ կը թափանցեն Հայուն մտքին, հոգիին ու արիւնին մէջ մայրենի՝ իր լեզուին միջոցաւ, — դարերու ժառանգ իր ժողովուրդին լեզուին միջոցաւ միայն:

Յետոյ, ի՞նչ գիտակցութիւն եւ ինչի՞ համար՝ երբ հայ գիրքը, հայ թերթը այլեւս ընթերցող մը պիտի չունենան, երբ հայ գրագէտն ու բանաստեղծը կամ խմբագիրը իրենք զիրենք պիտի դատապարտեն համրութեան՝ երբ չեն կրնար կամ չեն զիջանիր արտայայտուիլ... օտարերէնով: Ի՞նչ բանի պիտի կրնայ ծառայել գիտակցութիւնը՝ երբ ամբողջ ազգով, կամ մեր ազգին մէկ կարեւոր տոկոսով՝ պիտի դառնանք հայասէր օտար...:

Հայ Դատի հետապնդում, Հայուն արդար ու անտեսուած իրաւունքներուն պաշտպանութիւնն ու տիրացումը ազգային ուժեղ գիտակցութիւն կը պահանջեն անկասկած: Բայց այդ գիտակցութիւնը հայ աղջիկն ու տղան, աղջիկներու ու տղոց մէկ ցանցառ տոկոս, տարին անգամ մը, երկու, Նիւ Եորքի կամ այլ մէկ քաղաքի փողոցներուն մէջ տողանցքի կամ ցոյցի կարենալ բերելն է միայն: Գիտակցութիւն բառածը, իրենց ազգին լեզուն սորվելու պարտադրանք մը, զոհողութիւն մը չենթադրե՞ր նաեւ այդ տղոց ու աղջիկներուն...:

Ազգ բառածը հո՞ղ է միայն. ջուր ու անտառ ու այգի՞...: Դատ բառածը քարտէսի մը մէկ մասին տիրանա՞լն է թէ ոչ նաեւ, թէ մանաւանդ այդ մասին մէջ անկաշկանդ կերպով իր ինքնուրոյն կեանքը ապրելու, իր դարաւոր լեզուով արտայայտուելու եւ լեզուին շնորհիւ իր դարաւոր ու ցեղային ժառանգութեանց տէր կանգնելու, մշակոյթ ու ազգային աւանդութիւն շարունակելու, զարգացնելու հնարաւորութիւն:

Հապա ինչո՞ւ պիտի հետապնդենք դատ, հետապնդենք իրաւունք, որպէսզի անոնց տիրանալէ վերջ թարգմաննեքո՞վ սորվինք հաղորդակցիլ իրարու հետ: Որպէսզի յետոյ ունեցած ըլլանք կատարեալ... Բաբելո՞ն մը:

Ազգի մը համար լեզուն այն նիւթն է, նախապայման այն նախանիւթը՝ որուն վրայ կը հիմնուի ամբողջ կառոյցը, եթէ անշուշտ առողջ, տոկուն ու դիմացկուն շէնքի մասին է խօսքը: Լեզուն պատճառն է, դրդապատճառ եթէ կ՚ուզէք, եւ գիտակցութիւնը, գիտակցութիւն բառածը՝ արդիւնք, հետեւանք միայն, եթէ հոս ալ առողջ, կենդանի ու շինարար գիտակցութեան մասին է խօսքը: Չէ տեսնուած տակաւին որ մարդիկ շէնք կառուցանեն սկսելով... տանիքէն: Տանիքը պէտք է, անհրաժեշտութիւն նոյնիսկ, շէնքը լմնցած իր ամբողջութեան բերած ըլլալու համար, այնպէս ինչպէս անհրաժեշտութիւն մըն է գիտակցութիւնը, ժողովուրդները ազգի, ազգութեան ամբողջական կառոյցով օժտելու համար:

Եւ գիտակցութեան այս հանգրուանին, աշխարհացրիւ Հայութիւնը կը հասնի միայն իր ազգային դպրոցին, վարժարանին միջոցաւ: Միայն անոր օգնութեամբ:

Հարցում մը կայ, հարցումներու տարա՛փ մը, ամերիկեան այս ափերը ժամանած առաջին իսկ պահերէն ի վեր, կծու, չարչարող յաճախանքի մը նման մեր մտքին կառչած: — Ի՞նչ է եղած, ի՞նչպէս եղած է, ի՞նչ է պատահած՝ որ ամերիկեան այս շողշողուն ափերուն վրայ կայք ու կեցութիւն հաստատելէ վերջ, ազնիւ հայ մարդը այս իրողութեան չէ անդրադարձած: Ինչո՞ւ հայ մարդիկ այս ափերուն մէջ իրենց կառուցած եկեղեցիին կողքին դպրոց մը եւս կանգնեցնելու անժխտելի անհրաժեշտութեան չեն անդրադարձած: Ի՞նչպէս չեն մտաբերած որ եկեղեցին, հայ եկեղեցին առանց դպրոցի երբեք չէ եղած: Հայ եկեղեցին չէ եղած երբեք ամուլ, անզաւակ տունի մը նման, ու վայելած միշտ, իր անմիջական շրջափակին մէջ հայ դպրոցին կենդանարար ներկայութիւնը: Եւ հայ դպրոցն ալ, փոխադարձաբար եկեղեցւոյ վեղարաւոր դմբէթին հովանին է միշտ վայելած:

Գիտենք տարբերութիւնը, տարբերութեանց բոլո՛րը: Մեր ականջը լեցուած էր արդէն, այստեղ գալէ շատ առաջ, ժողովրդային առակներու կարգ անցած այն ասացուածքով թէ... «Ամերիկայի մէջ մանկապարտէզ մի փնտռեր...»: Գիտենք, դժուար է եղած. պայմանները, միջավայրը չեն ներած: Հսկայ, ահաւոր տարածութիւններ ու ցրուածութիւն, ու միջոցներու բացակայութիւն ամերիկեան դպրոցներուն ընծայած դիւրութեանց ու հրապոյրին դէմ կարենալ մրցելու համար: Գիտենք նաեւ որ Ամերիկայի հայ գաղթականը, ի պատիւ իրեն, անհաշիւ կերպով եւ շատ յաճախ ինքզինք զրկելով, տոլար է ճամբած Արեւելքի իր հարազատ ազգակիցներուն: Ճամբած է տոլար՝ որ Հայը այնտեղ եկեղեցի ու դպրոց պահէ, ակումբ ու միութիւններ, բարեսիրական ուրիշ հաստատութիւններ: Կ՚ըսենք ատիկա անվերապահ յարգանքով ու նոյնքան եւ աւելի երախտագէտ զգացումներով:

Գիտենք սակայն, ունինք սակայն նաեւ հիմա՝ տարբերութեանց տարբերութիւնը: Գիտենք այո՛, դժուար եղած է ու դժուար է նաեւ այժմ, անհամեմատ աւելի դժուար այս ափերուն մէջ հայ վարժարան պահելը, քան Արեւելքի հայկական միւս գաղութներուն մէջ: Այստեղ դպրոց բանալու ու յետոյ ալ զայն կարենալ պահելու գործը կը պահանջէ անկասկած անհամեմատ աւելի վճռակամութիւն, աւելի ճիգ ու կորով ու մանաւանդ զոհաբերութիւն, տնտեսական թէ բարոյական զոյգ մարզերուն մէջ: Այո՛, դժուար է, գիտենք, կ՚ընդունինք: Բայց ոչինչ, ոչ ոք պիտի կարենայ զմեզ համոզել որ այս դժուարութիւնը անկարելի կը նշանակէ նաեւ:

Պարկեշտութեան, անկեղծութեան ու ազգային գիտակցութեան տէր ոեւէ հայ մարդ պիտի անվարան համաձայնի ու հաստատէ մեզի հետ, որ ամերիկեան այս ափերուն մէջ միշտ աւելի բազմացող Հայութեան համար, հայ կրթական օճախ մը, հայ վարժարան մը աւելի քան կարիք մըն է, աւելի քան պահանջ մը, աւելի քան անհրաժեշտութիւն: Պիտի մեզի հետ համաձայնի, որ եկեղեցին երբեք չէ բաւած ու երբեք ալ պիտի չբաւէ Հայը այստեղ Հայ կարենալ պահելու համար:

Մանաւանդ պիտի համաձայնի, հաստատէ որ այստեղի հայ սերունդներու զոհողութեան, զոհաբերութեան ոգին չէ որ պակսած է, այլ նոյնինքն այդ կարիքին, այդ պահանջներուն անդրբռնելի անհրաժեշտութեան անդրադառնալու ... գիտակցութիւնը:

Ի՞նչպէս հապա պահուեցան ու տակաւին մինչեւ այսօր կը պահուին, որոշ գաղութներու մէջ, տասնեակներով հայ վարժարաններ ու ակումբներ, ու միութիւններ, խմբագրատուներ, թերթեր եւ այլազան ազգային հաստատութիւններ:

Ի՞նչպէս պահուեցան ու տակաւին մինչեւ այսօր կը պահուին անոնք, եթէ ոչ Հայուն, հայ անհատին նոյնինքն այդ զոհաբերելու առաքինութեան շնորհիւ:

Եւ ի՞նչպէս հապա Ատլանտեանի այս անսահման ափերուն մէկ ծայրէն միւսը, իւրաքանչիւր քաղաքի իւրաքանչիւր թաղամասին մէջ եկեղեցի կանգնեցաւ ու տակաւին կը կանգնի: Շքե՛ղ, փարթա՛մ, շլացնող եկեղեցիներ, ոսկեճաճանչ ու ոսկեզօծ դմբէթով...

Կարեւորը ուրեմն անդրադառնալն ու տառապելն է, անշեղ, անխարդախ կերպով՝ թէ Հայութիւնը անխախտ, անխորտակ ու անաղարտ պահելու առաջնահերթ կարիքը ո՞րն է:

Կարեւորը անդրադառնալ, գիտակցիլն է, որ սփիւռքի Հայութեան գոյատեւման առաջնահերթ կարիքը Հայուն լեզուն է ու այդ լեզուն սերունդներուն փոխանցող հայ վարժարանը:

Կարեւորը անդրադառնալ, գիտակցիլն է՝ որ Հայութիւնը Յիսուս Քրիստոսի փառքին համար չէր որ սրբացուց Մեսրոպ Մաշտոցը: Որ Սահակներ ու Մեսրոպներ պատմական քմայք մը գոհացնելու կամ գիտական ինչ որ հերոսութիւն մը կատարելու սիրոյն չէր որ Հայուն լեզուն յաւերժացնել ուզեցին ու հայ տառերուն գիւտը յղացան:

Անհրաժեշտ է այս բաներուն գիտակցիլ: Գիտակցիլ շուտով:

Ապա թէ ոչ, պիտի տարուինք ըսելու որ անպէտք էր, անիմաստ էր, անօգուտ մեր սուրբերուն ամբողջ տաղնապը, ամբողջ երկունքը:

Ապա թէ ոչ օր մը աղօթքի պիտի նստինք ու ըսենք... «Մեղա՛յ, հազար մեղա՛յ, միլիոն մեղայ սուրբերու սուրբ Մեսրոպին...»:

Սակայն այլեւս թողութիւն շնորհող դժուար թէ գտնենք:

ԺԻՐԱՅՐ ԱԹԹԱՐԵԱՆ

«Հայրենիք»

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՇԱՏ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

«Կառուցուեցաւ մեծ եւ շատ գեղեցիկ քաղաք մը, որ կոչուեցաւ Թագաւորին անունով եւ հռչակուեցաւ Հայաստանի մայրաքաղաք»: Այսպէս գրած է Բ. դարու յոյն անուանի պատմագիր Պլուտարքոս՝ անդրադառնալով Հայոց Արտաշէս Թագաւորի հիմնադրած Արտաշատ մայրաքաղաքին: Քաղաքը մեծ հռչակ վայելած է դրացի երկիրներու եւ յունա-հռոմէական աշխարհի մէջ: Արտաշէս հանդիսացած է հայկական միասնական, զօրաւոր եւ կայուն պետականութեան հիմնադիրը, իսկ Արտաշատ շուրջ հինգ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

—0—

Բայց որովհետեւ այնուամենայնիւ ըսուեցաւ, թէ Թալէաթ Գերմանիոյ դաշնակիցն էր, չեմ ուզեր առիթը փախցնել եւ պարտականութիւնս կը նկատեմ առանձնապէս շեշտելու — այդ Երիտասարդ Թուրք մարդիկը երբեք գերման ժողովուրդի դաշնակիցները չէին: Ճիշդ է, անոնք տապալեցին հին Թուրք կառավարութիւնը եւ ծով մը արեան գնով մօտ տասը տարի իշխանութիւնը իրենց ձեռքը պահեցին: Ճիշդ է նաեւ, որ գերման նախկին կառավարութիւնը դաշնակցած էր անոնց հետ. բայց ան դաշնակցած էր նաեւ Լենինի եւ Թրոցկիի հետ, զորս անկէ առաջ անցուցած էր Գերմանիայէն՝ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն կատարելու համար: Այդ նոյն կառավարութիւնը հարցուցած էր նաեւ Հաշէին՝ թէ չի՞ ճանչնար արդեօք որեւէ երկրի մէջ քանի մը յեղափոխականներ կամ անիշխանականներ, զորս կարելի ըլլար ղրկել յեղափոխութիւն յառաջ բերելու: Բայց թէ Թալէաթ գերման ժողովուրդին դաշնակիցը եղած է, այդ ես երբեք ու ոչ մէկ պարագայի տակ կրնամ ընդունիլ:

Թալէաթ անհատապէս կրնար ուղիղ մարդ ըլլալ, բայց ան միլիթարիստներու դահլիճի մը անդամ էր, իսկ միլիթարիստը այն է, ինչ որ իրաւունքի հակառակն է:

Միլիթարիստը այն մարդը չէ, որ կոչումով զինուորական է: Կարելի է սպայ կամ զինուոր ըլլալ, միշտ համազգեստ կրել, շարունակ զէնքի հետ գործ ունենալ եւ միեւնոյն ատեն միլիթարիստ չըլլալ: Սպան եւ զինուորը եւս կրնան պահպանած ըլլալ իրենց մէջ իրաւունքի եւ արդարութեան սկզբունքները եւ կատարել իրենց պաշտօնին պարտականութիւնները: Բայց միւս կողմէն կան անթիւ միլիթարիստներ, եթէ ոչ ամէնքը, որ երբեք զինուորական համազգեստ չեն հագած, որ նստած են կաղամարին առջեւ, յօդուածներ կը գրեն ու դազանօրէն կը պաշտպանեն բռնի ուժին դրօշակը: Միլիթարիստը բռնի ուժի մարդն է՝ ընդդէմ արդարութեան մարդուն:

Այս վերջինս արդարութիւնը աշխարհի մէջ ամէն բանէ բարձր կը դասէ: Եթէ հաւատացեալ է՝ իրեն համար Աստուծմէ անմիջապէս ետքը կու գայ արդարութիւնը եւ ապա միայն մարդը: Եթէ հաւատացեալ չէ՝ մարդը, իբրեւ սուրբ, կը գրաւէ առաջին տեղը: Միլիթարիստը տարբեր կը խորհի. ան ուժի մարդ է, եւ իրաւունքը իրեն համար այնչափ միայն արժէք ունի, որչափ որ կարելի է «համաձայնեցնել» զայն՝ ինչպէս որ կ՚ըսուի սովորական դարձած նախադասութեան մը մէջ՝ «զինուորական անհրաժեշտութիւններուն»: Միլիթարիստներ կը գտնէք երկրագունդի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ: Անոնք կապուած չեն ոչ մէկ որոշ ազգի, երկրի կամ սահմանի: Անոնք կը կազմեն կաստա մը, միացեալ ու միաբան դաս մը, միլիթարիստներու կաստան, բռնի ուժի մարդոց կաստան՝ ընդդէմ արդարութեան մարդոց դասին: Մենք ինքներս ալ այս պահուս սոսկալիօրէն կը տուժենք միլիթարիստներէն, որոնք որոշ ազդեցութիւն պիտի ունենան Հռենոսի միւս կողմը: Ո՞վ գիտէ, թէ մենք դեռ ինչե՛ր պիտի քաշենք բռնութեան մարդոց ձեռքէն: Մենք մեզ մօտ եւս բռնի ուժի մարդիկ ունեցանք, մենք կարգ մը անձեր ղրկեցինք Թուրքիա՝ հոն զինուորականութիւնը մարզելու համար, ինչ որ բնաւ մեր գործը չէր: Մենք միլիթարիստներ տեսանք Ռուսիոյ մէջ, եւ հիմա մեծամասնականներն են, այդ իսկական միլիթարիստները, հոն իշխանութեան գլուխը: Ամէն տեղ մենք կը գտնենք միլիթարիստներ: Անոնք ունին մարդուն արտաքինը, անոնք ունին ուղեղ, բայց իրենց ուղեղին մէջ կը պակսի այն գործարանը, որ կը ներկայացնէ արդարութիւնը: Ինչպէս որ կան շատ զարգացած կենդանիներ, որոնք երբեք մարդկայնօրէն զգացող սիրտ մը պիտի չունենան, այնպէս ալ կանգնած են միլիթարիստները բոլոր ազգերուն հանդէպ: Անոնք պատերազմ կ՚ուզեն, բռնութիւն կ՚ուզեն. ու բռնի ուժի մարդիկն են եւ ոչ Թուրք ժողովուրդը, որ ոչնչացուցին հայ ժողովուրդը:

Ժողովուրդ մը տեղահանելու հրամանը ամէնէն հրէշային բանն է, որ կրնար ծնունդ առնել միլիթարիստի մը ուղեղին մէջ:

Եթէ, ինչպէս որ հոս շեշտուեցաւ, Երիտասարդ Թուրքերու կոմիտէն ունէր այն համոզումը, թէ լաւ ժանտարմները հեռացած են, եւ իր ձեռքին տակ, իբրեւ ժանտարմներ, սինկֆորներ են միայն, այն ատեն ան իրաւունք չունէր տեղահանութեան հրամանը տալու:

Ու եթէ ան այնուամենայնիւ տուաւ զայն ու վստահեցաւ տեղահանութեան գործը նման մարդոց, ապա ուրեմն ինք է պատասխանատու հետեւանքին համար:

(84 — Շար.)

հարիւր տարի դարձած է երկրին կեդրոնը՝ մայրաքաղաքի դեր ստանձնելով եւ ըլլալով միաժամանակ երկրին մշակութային եւ տնտեսական զարգացման օճախը:

Արտաշատ բազմաթիւ անգամներ աւերումներու ենթարկուելէ ապա վերակառուցուելէ ետք վերջնապէս անհետացած է պատմութեան թատերաբեմէն է. դարուն: Անունը եւ համբաւը մնացած են միայն, եւ այդ մեծ ու նշանաւոր քաղաքին տեղն ալ մոռցուած է:

Արտաշատի հնագիտական պեղումները սկսած են շատ ուշ՝ միայն 1970ին, սակայն տասնեակ տարիներու մնայուն եւ լայն ծրագիրով: Եւ Արտաշատ սկսած է խօսիլ հողին տակէն երեւան եկած աւերակներու, հնագիտական նիւթերու, արուեստի առարկաներու ճշգրիտ լեզուով:

Համաձայն ակադեմիկոսի Թղթակից անդամ Բաբգէն Առաքելեանի, որ պեղումներու աշխատանքները կը ղեկավարէ ըլլալով միեւնոյն ատեն հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան տնօրէնը, Արտաշատ ենթադրուածէն աւելի մեծ քաղաք եղած է եւ գրաւած է 450-500 հեկտար տարածութիւն: Միջնաբերդն ու կեդրոնական թաղամասերը փռուած էին վեհանիստ Արարատի առջեւ, Խոր-Վիրապի ինը բլուրներու վրայ, իսկ արհեստաւորներու թաղամասերը հասած էին մինչեւ Արաքսի ափը, տարածուելով մանաւանդ բլուրներէն դէպի հարաւ, արեւելք եւ հիւսիս:

Քաղաքը ունեցած է շատ ընդարձակ պարիսպներ: Պեղումները ցոյց տուած են, թէ պարիսպով շրջափակուած են բոլոր բլուրները առանձին – առանձին, սակայն պարսպափակ միջանցքներով իրարու հետ կապուելով կազմած են պաշտպանողական հզօր համակարգ մը՝ ամրացուած պարիսպներէն դուրս ցցուած նիցապատերով եւ բոլորակաձեւ աշտարակներով, ջուրով լեցուող լայն եւ խոր խրամով ու ամբարտակներով: Քաղաքը ունեցած է պալատներ, հանրային շէնքեր, տաճարներ: Անուանի եղած է մանաւանդ Անահիտ չաստուածուհիին մեհեանը, ուր զետեղուած էր անոր արձանը: Բնակչութեան սպասարկութեան համար կառուցուած են ջրմուղ, բաղնիքներ եւայլն: Արտաշատի մեծ եւ նշանաւոր շէնքերէն առայժմ յայտնի դարձած են սիւներու խարիսխներ, գլաններ, շինաքարեր՝ տեղական լաւ յղկուած մանրահատիկ կրաքարէ, երեւան հանուած են մեծ թիւով բնակարաններ, զինուորական հանրակացարաններ, զինուորական դարբիններու արհեստանոցներ, կաւագործատուներ, թրծումի հնոցով. պեղուած երկու թաղամասերէն մէկուն մէջ յայտնաբերուած են բաղնիքի աւերակներ՝ ստորերկրեայ ջեռուցման յարմարութիւններով:

Պեղումներու ընթացքին պարզուած է, թէ շէնքերուն մէկ մասը ծածկուած էր փայտի գերաններով, որոնց վրայ փռուած էին եղէգ, հող, իսկ միւս մասը՝ երկաթեք տանիքներով եւ կղմինտրով, որուն նըմոյշները մեծ քանակութեամբ գտնուած են քաղաքին թաղամասերուն մէջ: Ուշագրաւ է նաեւ շինութիւններուն ներքին ճարտարապետական յարդարանքը: Պատերը ներսէն մաքուր սուաղուած էին կրաշաղախով կամ գաճով եւ ներկուած տարբեր գոյնի, մանաւանդ կարմիր ներկերով: Շէնքի մը աւերակներուն մէջ գտնուած են եօթը գոյնի փոքրիկ բեկորներ եւ միեւնոյն բեկորին վրայ քանի մը գոյներու գոյութիւնը կը վկայէ, թէ որոշ շէնքեր, հաւանաբար, զարդարուած էին որմնանկարներով: Սենեակները ներսէն ունեցած են նաեւ կրաշաղախէ պատրաստուած ձեւաւոր քիւեր:

Նշանակալից է այն հանգամանքը, որ քաղաքը շինուած է ոչ թէ անկանոն ցրըուած շէնքերով եւ փողոցներով, այլ միասնական պետական նախագիծով, որուն սկզբունքները աննշան շեղումներով պահպանուած են նաեւ յետագային, դարեր շարունակ:

Պերճախօս են նաեւ յայտնաբերուած հնագիտական նիւթերն ու արուեստի ըստեղծագործութիւնները: Բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ մարմարէ կնոջական արձանը, որ քանդակուած է բարձր արուեստով: Դեռատի աղջկան զգեստները քանդակուած են այնպիսի նրբութեամբ, որ չեն ծածկեր անոր մարմնին մերկութիւնը եւ գեղեցկութիւնը, իսկ վերնազգեստին ուղղահայեաց շքեղ ծալքերը, իրարու վրայ տարածուելով, կը թափին արձանին պատուանդանին ոտքերուն մօտ:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ սոյն Ք. Ա. 2րդ դարավերջին եւ Ա. դարու սկիզբներու հելլենական դարաշրջանի ստեղծագործութիւն է, հինգերորդը մինչեւ հիմա աշխարհի մէջ յայտնի դարձած այդ բնոյթի արձաններէն: Հաւանաբար սոյն Աֆրոդիտէի արձան է՝ Հայաստան բերուած Եգէական ծովի կղզիներէն կամ Փոքր Ասիայէ:

Ձեռարուեստի ուշագրաւ գործեր են ոսկեպսակը, բաղկացած 26 տերեւազարդերէ, քարայծի արծաթեայ արձանիկը, արծաթէ մեծ անօթներու ձուլածոյ կանթերը, որոնցմէ մէկուն վրայ սիրոյ մանկահասակ չաստուածոյ Էրոսի (Երոս) արձանիկն է, իսկ միւսը կը պատկերացնէ ծովաձի մը՝ ծանօթ յունական առասպելներէն: Ձեռարուեստի գործերէն է նաեւ լաջուրդէ պատրաստուած ափսէն, որուն ագուցուած են ոսկիէ ձողիկներ, իսկ կռնակին փորագրուած է արձանագրութիւն մը արամերէն: Այս իրերը բոլորն ալ կը պատկանին Ք. Ա. 2–1 դարերուն:

Արտաշատ եղած է արհեստագործական մեծ կեդրոն մը, ուր զարգացած են զանազան մետաղներու, քարի, կաւի, փայտի եւ այլ նիւթերու մշակումին հետ կապուած բազմաթիւ արհեստներ: Գըտնուած են մետաղէ գործիքներ, զէնքեր՝ սուրեր, դաշոյններ, նիզակի եւ նետի ծայրեր, երեք հազարի չափ նետասլաքներու երկաթէ ծայրեր, որոնք պատրաստուած են տեղւոյն վրայ: Քաղաքը պաշտպանող զօրքերը օգտագործած են նաեւ քար նետող մեքենաներ, պարսատիկներ եւ քարիւղ, որու մէջ թաթխուած լաթերը նետած են թշնամիին պաշտպանողական մեքենաներուն վրայ: Մագութի մնացորդներ գտնուած են պարիսպներուն մօտ, իսկ սենեակներէն մէկուն մէջ մագութը պահուած է քանի մը կարասներով:

Զարգացած էր կաւագործութիւնը: Հոն արտադրած են մեծ քանակութեամբ կաւէ անօթներ՝ փոքրիկ թասերէ մինչեւ մեծ կարասները: Բազմազան եղած են կաւանօթներու ձեւերը եւ յարդարման եղանակները: Յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ նկարազարդ խեցեղէններ: Խեցեղէնը պատրաստուած է քաղաքին արհեստանոցներուն մէջ կաւագործի անիւով. իր հարուստ ձեւերով եւ գունաւոր զարդերով եղած է ժողովրդական արուեստի կարեւոր ճիւղ մը: Յատուկ կաղապարներու մէջ պատրաստուած են կաւէ արձանիկներ, որոնցմէ քանի մը նմոյշներ գտնուած են Արտաշատի մէջ: Իրենց ինքնատիպութեամբ ուշագրաւ են մայրութիւնը եւ պտղաբերութիւնը խորհրդանշող մօր եւ մանուկին, ինչպէս նաեւ հեծեալներու արձանիկները:

Մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն դրամները: Անոնց մեծ մասը գտնուած է դանձի ձեւով զինագործ դարբինին արհեստանոցին մէջ: Առանձին գանձը (28 դրամ) ամբողջովին բաղկացած է Տիգրան Բ.ի հատած արծաթէ դրամներէն, որոնք կտրուած են Արտաշատի, Տիգրանակերտի եւ Անտիոքի մէջ: Այն փաստը, որ այս դրամները հատուած են տարբեր քաղաքներու մէջ 10–11 դրոշմիչներու գործածութեամբ, ցոյց կուտայ, թէ Տիգրան Մեծի օրով անոր ծաւալուն պետութեան մէջ կատարուող աշխոյժ առեւտուրին ծառայելու համար դրամներ են հրապարակ հանուած մեծ քանակութեամբ:

Երկրորդ գանձը, բաղկացած սելեւկեան, պարթեւական, կապադովկեան, աթենական 47 արծաթէ եւ հռոմէական երկու պղինձէ դրամներէ, գտնուած է այն սենեակը, ուր կարասներով քարիւղ պահպանուած է: Գտնուած են նաեւ Տիգրան Բ.ի եւ Արտաւազդ Բ.ի պղինձէ դըրամներ՝ կտրուած Արտաշատ, ինչպէս նաեւ պոնտական թագաւորութեան եւ այլ դրամներ, որոնք օտար երկիրներէ ներածուած զանազան առարկաներուն հետ ցոյց կուտան Հայաստանի առեւտրական կապերուն լայն ցանցերը:

Արտաշատի պեղումներուն արդիւնքները կարեւոր են եւ ցոյց կուտան քաղաքային կեանքի, տնտեսութեան եւ առհասարակ հին հայկական մշակոյթին եւ արուեստին բնոյթն ու ակնյայտնի բարձր մակարդակը, ինչպէս նաեւ երկրին մշակութային եւ տնտեսական լայն կապերը դրացի եւ հեռաւոր երկիրներու հետ:

Վ. ՍԱՆԹՐԵԱՆ

Սա ալ թրքական հիւմուր է եղեր...

Ստորեւ «ճաշակ» մը թրքական հիւմուրէն, քաղուած թրքական թերթերէ.—

ԽՈՀԱՆՈՑԷՆ ԴԷՊԻ ՍԵՂԱՆ

Գարամանլիսի հետ խօսած ատեն նախագահ Ֆորտ սապէս ըսած է.

— Երբ լիսէական էի, յունական ճաշարանի մը մէջ կը սպասարկէի:

... Լաւ, բայց չէ՞ որ հիմա ալ կը շարունակէ սպասարկել:

(Սօն Հավադիս)

×

ՍՊԱՍԵԱԿԸ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Ֆորտ, Գարամանլիսին ըսեր է թէ ատենօք յունական ճաշարանի մը մէջ սպասարկութիւն ըրեր է:

Իրա՞ւ, այդպէ՞ս է եղեր:

Ուրեմն մենք ալ կը հրաժարինք զինուորական օժանդակութենէ:

Կէս շիշ օղի:

Քիչ մըն ալ փլաքի:

(Թէրճուման)

×

ԱՍՈՐ ԱԼ ՓԱՌՔ ՏՈՒԷՔ

— ՆԱԹՕի զաղաթային ժողովին մէջ դիջումներ ըրե՞ր ենք արդեօք:

— Ըրեր ենք, հապա, եւ թէ շատ:

— Մի ըսեր: Ի՞նչպէս եղեր է ատիկա:

— Յոյներուն ձգեր ենք Կիպրոսի այն հողերը զոր չենք գրաւած:

(Կիւնայտըն)

×

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄ

Երբ Հալք կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ էր, քննութիւններու ընթացքին աշակերտներուն հարցուցեր են Հալք կուսակցութեան կարգախօսները:

Մենք որ ամէն բանի վարժուած ենք, չզարմացանք որ աշակերտներու ուղղուած են թէսթի այսպիսի հարցումներ: Միայն զարմացանք թէ ելեկտրական ուղեղները ի՞նչպէս կրցեր են կարդալ քըննութեան թուղթերը:

Չէ՞ որ ելեկտրական ուղեղներն անգամ չեն կրնար հասկնալ այդ կարգախօսներուն իմաստը:

(Տիւնեա)

×

ՕԴԸ...

Նախագահ Ֆորտ հարցուցեր է թէ ինչպէս է օդը Թուրքիոյ մէջ: Տէմիրէլն ալ տուեր է անոր պատասխանը:

Շատ զարմացանք շիտակը:

Երբ այսքան օդ առին Թուրքիայէ զիջում ուզելու իրենց ճիգերուն մէջ, տակաւին լուր չունի՞ն թէ ի՞նչպէս է այդ օդը:

(Իսթանպուլ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Ո՛հ, այս անգամ թատերապետը չվարանեցաւ հասկնալու:

— Ամբողջ գետնայարկը դնե՞լ կ'ուզէք:

— Այո...

— Այսինքն հինգ հարիւր տասնը եօթը տոմսակ, հինգ, չորս եւ երեք ֆրանքէն...

— Այո...

— Օ՜ն... Ա՜հ, շիտակը ինչ կ'ուզէ ըլլայ: Վարանիլը տխմարութիւն է...

Եւ երբ Նուբիացին հեռացաւ նոյն ինքն փոխարքան սրահին ամէնէն մութ անկիւնին մէջ ամենափոքր նստարանի տոմսակ մը չէր կրնար ընդունիլ Պարոն Սալվանիէն...

Այս միջոցին Թիչէլլինի վրայ գալով, Սալվանի, մէկ կողմ դնելով այն գաղտնապահութեան ունակութիւնը, որ ճըշմարիտ վաճառականի մը յատկանիշն էր, չկրցաւ իր երաժշտապետին չպատմել այս անյուսալի յաջողութիւնը:

Թիչէլլինի անհաւատ էր, բայց դրամատուներու տեսքը յաղթական պատասխան մը եղաւ իր բոլոր կասկածներուն:

Միայն թէ — որովհետեւ կան թշուառ մտքեր, որոնք ամէնէն բարեպատեհ միջադէպերու տակ կը ջանան սոսկալի բան մը գտնել, խեղճ երաժշտապետը մէկէն ի մէկ սկսաւ սոսկալ...

— Հասկցայ, գոչեց: Թշնամի մը, հակառակորդ մը, Ծիոպերթօ ամբողջ սրահը վարձեր է... դաւակցութիւն մըն է ասիկա գիս պիտի սուլեն, նախատինքով պիտի սուլեն:

Արդարեւ երաժշտական թշնամութիւնը սոսկալի կիրք մըն է, բայց ասկէ ենթադրել որ Ծիոպերթօ վեց հազար ֆրանքի մօտ գումար մը զոհէ... մանաւանդ երբ ամէն մարդ գիտէր թէ տասը սկուտ չունի...

— Մի թէ դուք կրնա՞ք վեց հազար ֆըրանք վատնել Ծիոպերթօն սպաննելու համար, հարցուց Սալվանի Թիչէլլինիի:

Միւսը հարկադրուեցաւ խոստովանիլ, եթէ ուզելու ալ ըլլար, չափազանց անգթութիւն մը պիտի ըլլար այս բանը իր քսակին համար:

Բայց չէր ապահովուած:

Եւ արարուածը չրացուած, աչքը վարագոյրին ծակին դրած, սրտատրոփութեամբ կը դիտէր հանդիսականներու գալը:

Արդ սրահը սքանչելի էր:

Երբ Սքալայի ամենամեծ վարպետներու գործերը կ'երգէին, թերեւս երբեք սանկ բազմութիւն մը չէր տեսնուած թատրոնին մէջ:

Բոլոր օթեակները բռնուած էին, եւ որոնցմէ Միլանի ազնուականութեան ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներէն:

Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Տիկիններ, Մարքիզուհիներ եւ Դքսուհիներ, որոնք մինչեւ այն ատեն իրենց բացակայութեամբ կամ սեւ հագուստներովը օտար տիրապետութեան դէմ կը բողոքէին, ամենաճոխ կերպով զարդարուած էին, միայն թէ — մանրամասնութիւն մը, որ զարմանք կը պատճառէր բարեմիտ Թիչէլլինիի — այս զարդերը մօրինակ էին, այսինքն ոչ տարբեր իրարմէ:

Բայց այն տարբերութիւնն իսկ միօրինակութիւն էին:

Խօսքերնիս բացատրենք:

Այս մեծամեծ կիները մարգագետնի խոտերուն նման փայլուն կանաչ սնդուսէ շրջազգեստներ հագած եւ մազերուն վրայ դալարի պսակներ դրած էին:

Ոմանք կարմիր թաւիշէ թիկնոցակներու մէջ պլլուած էին, եւ այն ատեն վարդեր ու տաhլիաներ կը խառնուէին անոնց սեւ մազերուն:

Վերջապէս ոմանք ալ աւելի համեստ, սպիտակ շրջազգեստներ հագած էին եւ ճակատներուն վրայ մարգարտածաղկէ պսակներ կը կրէին...

Արդեօք նորը ակնարկութի՞ւն մըն էր Ծաղիկներու Թագուհիին անուան: Փափուկ շողոքորթութի՞ւն մըն էր ասիկա երաժշտապետ Թիչէլլինիի:

Որքան ալ որ խանդավառ էր, կը տարակուսէր եւ այնպիսի տպաւորութիւն մը կը զգար, զոր անկարելի էր նկարագրել:

Կարմիր – ճերմակ, կանաչ, իտալական դրօշն էր այս զոր արգիլուած էր պարզել երկար ատենէ ի վեր:

Բայց երաժշտապետին համար վտանգաւոր խորհրդանշան մըն էր սա, որ կըրնար յանկարծ անլուր շփոթութիւն մը, հրաբխային պայթիւն մը առաջ բերել:

Եւ այն ատեն ո՞վ մտիկ պիտի ընէր իր աղերգները...

Մտնիչը մօտեցաւ Սալվանիի իմաց տալ: Եւ սակայն սրտի դրդում մը հայրենասէրին արգիլեց: Ցեռոյ արտասուագին աչքերով եւ ցած ձայնով սկսաւ երգել.

Մեռնողը բաւական տարեցաւ...

Մեռնիլ, խնդիրը իր վրայ չէր, այլ իր գուսանրդութեան վրայ...

(Շար.)

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէշիրեան կը ծանուցանեն իրենց բարեկամին՝
ՋԱՐԵՀ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 8ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 12, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շոմոնթէյի գերեզմանատունը (Վալ տ'Ուազ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արսինէ Խտըշեան կը նուիրէ ի յիշատակ Կարպիս Խտըշեանի մահուան քառասունքին 200 ֆր. Դպրոցասէրին, 100 «Յառաջ»ին, 100 Տրապիզոնցիներու Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Մարզական Միութեան, Յունիս 15 Կիրակի ամբողջ օրը, Շաթօ տը Մոնթիի ծառաստան պուրակին մէջ:

Կը հրաւիրուի անխտիր Վալանսի հայ գաղութը:

Ջերմ հայկական մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ.-ժողովրդական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ՝ աւանդական շամփուրով խորոված եւ արեւելեան ազանդերներ:

Երթուդարձը ապահովուած ժամը ճիշդ 11.30ին եւ կէսօրէն վերջ ժամը 14ին Պարսամեանի մօտէն: Նմանապէս վերադարձը ապահովուած օթոքարով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ Պ. Քելէշեան (Մարսէյլէն) 50 ֆր. կը նուիրէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարի Ակոնայեան կը նուիրէ 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի, Տիկին Թիլլի Պէրպէրեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Յարութիւն Էմիրզէեանի մահուան առթիւ Տիկին Ատանալեան 50 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 13, ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ռոզ-Կարբել Աբրահամեան 200 ֆր. կը նուիրէ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղին, իր հանգուցեալ մօր՝ Թագուհի Աբրահամեանի յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Խաչիկ Ճելոյեանի եւ ընտանիքին, իր կնոջ՝ Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղին ժրաջան անդամուհի եւ դպրոցին ուսուցչուհի՝ Սոնա Ճելոյեանի վաղահաս մահուան առթիւ:

Restaurant
LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

Vous offre le champagne à l'occasion de son premier anniversaire,
suivi de la traditionnelle soupe aux tripes
LE SAMEDI 14 JUIN au soir

La Direction remercie la clientèle de sa fidélité et l'attend pour fêter ensemble
Ce premier anniversaire dans une bonne ambiance arménienne.
CAPPADOCE

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 14, ԺԱՄԸ 21ԻՆ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՇ

Pélerinage à Jérusalem
du 22 Juin au 3 Juillet
Organisé par SEVAN-VOYAGES à l'occasion de l'Inauguration
par S.S. VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos
de Tous les Arméniens
de l'Eglise arménienne du St. Sépulcre et du Séminaire
Départs en groupe de Paris, Lyon, Marseille, Nice
Hôtel 1ère catégorie en demi-pension
prix : 2050 F
DEPART DE PARIS, supplément 100 F. minimum 15 personnes.
Արձանագրութիւն.—
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66
POUR PARIS
mondotours
2, rue de Sèze Paris 9e — Tél. : 266-50-12 et 073-32-64
Pour tous vos voyages, toutes destinations, en individuel ou en groupe, faites-vous confiance, nous nous efforcerons de vous conseiller et de vous assurer le meilleur service aux meilleures conditions.

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը
22, Ռիւ Վոլթէր
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին
Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ
եւ Սայաթ – Նովա համոյթը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 15, Սալ Վալլիէ ժամը 17ին:
Կը խօսին.— ՄԷԹՐ ՄԱՐՍԷԼ ՓԱՈԼԻ քաղաքապետին կցորդ, Պուշ տիւ Ռոնի Ձախ Արմատականներու նախագահ, ԺԱՆ ՊՈՆԱ, քաղաքապետին կցորդ, անդամ Ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցային Բիւրոյի,
Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր
Երգ՝ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ եւ Փարիզէն ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Օթոքարեր կը մեկնին Սէն-Լուէն, Պօմոնէն, Պուլվ. Օտտոյէն եւ Սէն Ժերոմէն

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Յունիս 15ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնաւոր հայրերուն եւ Թաղի ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած՝ են:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Կը ստորագրէ իր գիրքը
Les Exilés de la paix
208 pages 28 F.
Editions ENTENTE
Այս Ուրբաթ ժամը 19էն 21.30
ԵԱՆ'Ց ՔԼԷՕՊ
5, Ավընիւ Ռէյ — Փարիզ 14րդ

ՃԱՇ

ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Շաբաթ, Յունիս 14, երեկոյեան ժամը 20ին, ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼ հիւրանոցի ԷՆՓԵՐԻԱԼ սրահին մէջ
(Hôtel INTER-CONTINENTAL, 3, Rue Castiglione, PARIS (1er)
Ծախքերու մասնակցութիւն իւրաքանչիւր անձի համար 150 ֆրանք
Տոմսերը փութով ապահովել եկեղեցւոյ Դիւանատունէն, ամէնէն ուշ մինչեւ Յունիս 10

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ուրբաթ Յունիս 13, ժամը 20.30ին, ընկերուհի Շ. Պապիկեանի բնակարանը, 28 Ավընիւ Սէնթ-Լիւսի, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, Յունիս 13 Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պ. Գասպարին սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

GALERIE BERHEIM-JEUNE
27, AVENUE MATIGNON
MUTAFIAN
œuvres récentes
du 4 au 21 Juin
Tous les jours de 10 h. 30 à 12 h. 30
et de 14 h. 30 à 18 h. 30
Sauf Dimanche et Lundi)

Հ. Բ. Ը. Մ.
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
Centre Culturel
Alex MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 7e
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26
SOIREE ARTISTIQUE INAUGURALE
Le Lundi 16 Juin à 20 h. 45
avec la participation de
PARIKIAN Manoug, violoniste
PARTAMIAN Maro, mezzo soprano
VARJABEDIAN Marie, pianiste
Chorale NAIRI sous la direction de
Kévork YAMBEKIAN
Entrée : 50 Frs
Nombre de places limité. Prière de réserver sa place à l'avance
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

3 Juin 1975
à PERTUIS (Vaucluse)
OUVERTURE DE
l'hôtel sévan ★★★ NN
43 CHAMBRES GRAND CONFORT
Restaurant — Grill
Salles de réunions et réceptions
Piscine chauffée — Parc et parking privé

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
12
JEUDI
12 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.318 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.318

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ ԲԱՅՑ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀՈԳԸ ՉԷ

Ուրեմն Կիպրոսի մէջ ծնաւ Թուրք անկախ Դաշնակցային Պետութիւնը, միջազգային մեղսակից օրհնութեամբ: Խօսքով անշուշտ ոմանք կը բողոքեն այս կատարուած իրողութեան դէմ, բայց ոչ ոք համարձակեցաւ ըսել Թուրքիոյ որ չի կըրնար այդպիսի բան մը ընել, ոչ իսկ Մոսկուա: Ու Կիպրոսի Թուրք ղեկավարը՝ Օսման Օրբէք կրնայ անշուշտ հպարտանալ ու ըսել.— «Յիշատակելի օր մըն է քանի ան անկիւնաքարը կը կազմէ օրինականացման այն խաղաղ առաքելութեան զոր Թուրք զօրքը կատարեց Կիպրոս եւ անկիւնադարձ մը՝ Թուրք կիպրական համայնքին պատմութեան մէջ»:

Քուէարկուած Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ.— 30 անդամէ բաղկացած Խորհրդարան մը, նորոգելի ամէն հինգ տարի, եօթը տարուան համար նախագահի մը ընտրութիւնը: Այս վերջինը կը նշանակէ նախարարապետը եւ նախարարները: Կը նախատեսէ նաեւ Թուրք Դաշնակցային Պետութեան համար ազգային, բոլորովին անկախ պաշտպանութիւն մը: Սահմանադրութիւնը չի ճշդեր սակայն Դաշնակցային Պետութեան սահմանները: Ներկայիս Թուրքերը հարիւրէն 18 բնակչութեան համար գրաւած են կղզիին 40 առ հարիւրը, եւ ամէնէն բարեբեր ու հարուստ հիւսիսային շրջանը, տեղահան ընելէ ետք յոյն Կիպրացիներ, որոնք Յուլիսէն ի վեր գաղթականական կեանքը կը շարունակեն: Ասոնց թիւը երկուքէն երեք հարիւր հազար է:

Յոյն կիպրական մամուլը կը շեշտէ թէ եթէ ընդունին այս կացութիւնը, այլեւս վաւերացուցած կ'ըլլան կղզիին բաժանումը եւ Թուրքիա կրնայ կցել իր գրաւած մասը: Այլ խօսքով մինչ տարիներէ ի վեր Յոյները էնոսիսի (կցում Յունաստանի) մասին կը խօսին, Թուրքն է որ կատարած պիտի ըլլայ ուրիշ էնոսիս մը, առանց այդ մասին խօսած ըլլալու իսկ: Ի վերջոյ յոյն-Կիպրացիները այլ ճամբայ մը բռնած են, զոր Մակարիոս կը կոչէ «երկար ժամանակի պայքար մը վերադարձնելու համար Կիպրոսի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը»:

Թուրքերը, իբրեւ «Ատտիլաս գիծ» ճանչցուած տեղը կ'ամրապնդեն իրենց դիրքերը, ամրոցներ կը շինեն եւ խրամներ կը փորեն:

Յոյն կիպրացի գաղթականներու վերջին յոյսերը Ֆամակուսթա վերադառնալու բոլորովին անհետացան երբ պարզուեցաւ որ Թուրքերը արդէն տուն-տեղ եղած են քաղաքին յոյն թաղամասերուն մէջ:

Այս ամբողջը կատարուեցաւ յամի տեառն 1975ին, Թուրքիոյ կողմէ, ընդդէմ ժողովուրդի մը, որ տէր ունէր, Յունաստանի նման Պետութիւն մը, անդամ Ատլանտեան Ուխտի եւ աշխարհագրական ալ շահեկան դիրքով: Ուրեմն, ինչո՞ւ զարմանալ, երբ կ'ուրացուի ուրիշ ժողովուրդի մը 60ամեայ ողբերգութիւնը եւ միշտ կարծել որ միայն Հայն է որ անիրաւուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Դոնեցկի Շախտէօրը այս տարի բարձր մակարդակով կը ներկայանայ մրցումներուն: Ածխագործ մարզիկները միշտ ալ մեծ կարեւորութիւն կուտան կուռ պաշտպանութեան: Անոնք կը սիրեն հակայարձակումներու ճամբով տարբեր դիրքերէ ուժգին հարուածներով գրաւել բերդը: Նոյն խաղարկութիւնը կիրարկեցին Յունիս 7ին, «Հրազդան»ի մէջ, «Արարատ»ի դէմ: Արարատցիները, որոնք վերջին մրցումներուն վերադտած էին իրենց մարտական դիմագիծը, խաղին սկիզբէն իսկ անցան յարձակումի: Գեղեցիկ փոխանցումներով անոնք արագ կերպով կը հասնէին մրցակիցին դարպասը, բայց անկէ ետք կ'աճապարէին, յաճախ անտեսելով յարձակումը լաւագոյն ձեւով շարունակելու խաղարկութիւնը:

Առաջին կիսախաղին Արարատցիները երկու կոլ նշանակելու սքանչելի առիթներ փախցուցին: Արդարեւ, Մարգարով չյաջողեցաւ օգտուիլ նպաստաւոր կացութենէ մը, իսկ այնուհետեւ Անդրէասեան անսպասելի կերպով կորսնցուց գնդակը:

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները երթալով զօրացուցին իրենց յարձակումները:

Բոնդարենկօ, որ միշտ աչքի կը զարնէ իր հեռաւոր հարուածներով, գնդակը ուղարկեց դէպի բերդ, բայց վերջին պահուն պաշտպաններէն մին փրկեց բերդը: Իրենց կարգին Դոնեցկի խաղացողները մէկ-երկու սրընթաց հակայարձակումներու դիմեցին, առանց արդիւնքի:

Պէտք է ըսել, որ «Արարատ»ի պաշտպանները այս տարի յաճախ կը փորձեն «կրակել» մրցակիցին բերդը: Կեդրոնի պաշտպան Միրզոյեան տիրանալով գնդակին արագ մօտեցաւ «Շախտեօր»ի բերդին: Անոր հարուածը դժուարութեամբ ետ մղեց բերդապահը: Նազար Պետրոսեան անկիւնէն գնդակը արագ փոխանցեց Պօղոսեանի, իսկ ան գնդակը ղրկեց դէպի բերդ ուղղող Խորէն Յովհաննիսեանի, որ գլխու գեղեցիկ հարուածով, կոլ մը նշանակեց: Ասիկա երիտասարդ խաղացողին առաջին կոլն է Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցաշարքին մէջ:

Երեւանցիներու յետագայ յարձակումները արդիւնք չտուին եւ խաղը վերջ գտաւ 1–0 արդիւնքով, ի նպաստ «Արարատ»ի:

Այժմ «Արարատ» տասը խաղերէ ետք վաստըկած է 11 կէտ եւ կը գրաւէ 5րդ տեղը ախոյենական ցանկին մէջ: Երեւանցիները երկրորդ դիրքի վրայ գտնուող «Դնեպր» խումբէն ետ կը մնան մէկ կէտով:

«Արարատ»ի յաջորդ մրցումը Տաշքենդի «Պախտակոր»ի դէմ տեղի կ'ունենայ Յունիս 15ին, Երեւան:

×

ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐ

Փամբակի երկրաբանական արշաւախումբը կը բաղկանայ տասը ջոկատներէ եւ ասոնք հետազօտական աշխատանքներ կը կատարեն Հանրապետութեան հիւսիսային շրջանները, կը փնտռեն պղինձի, ոսկիի, ցինկի, մոլիբդէնի եւ այլ մետաղներու պաշարներ:

Խումբերէն մէկը Մեղրուտ գիւղի կողքին (Գուգարքի շրջան) յայտնաբերեց երկաթի հարուստ հանքավայր: Նախնական հաշիւով ասոր պաշարները կը հասնին քանի մը տասնեակ միլիոն թոնի:

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

"Nous sommes tous des Arméniens"

O

Այս է եզրակացութիւնը այն շահեկան եւ քաջ յօդուածին զոր ստորագրած է Անրի Սմոլարսկի, «Թրիպիւն Ժիւիվ Հեպտօ»ի մէջ (թիւ 360–361, Մայիս 30–Յունիս 5) եւ որուն խորագիրն է՝.— «60 տարի առաջ, կը մեռնէին Հայաստանի զաւակները»:

Յօդուածին հետ հրատարակուած են նաեւ ջարդերու նկարներ: Պիտի տանք ամբողջութեամբ, քանի մը օրէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը (Յունիս 4) կը հաղորդէ, թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան որոշումով «Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր գազիֆիկացման գըլխաւոր վարչութիւնը» դարձած է «Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետի գազիֆիկացման գլխաւոր վարչութիւն»:

Այլ որոշումով մը Նախագահութիւնը Խաժակ Դրամփեանը նշանակած է նորակազմ վարչութեան պետ:

ԽՄԲ.— Խաժակ Դրամփեան արդէն պետն էր անունի (առընթերը ջնջուած) փոփոխութեան ենթարկուած վարչութեան, որով կը վերահաստատուի իր պաշտօնին վրայ:

×

Գ. ԱԴԴԱՐԲԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լիբանանահայ բանաստեղծ Գառնիկ Ադդարբեանի ծննդեան 50ամեակին առթիւ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Պէյրութ, յոբելեարին: Վարչութեան քարտուղարութեան անունով հեռագիրը ստորագրած են Վ. Պետրոսեան, Լ. Մկրտչեան, Ստ. Ալաջաջեան, Պ. Զէյթունցեան եւ Լ. Ղարագէօզեան:

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Յունիսի առաջին օրերուն իր դուռները բացաւ դպրոցականներուն առջեւ Սեւանի «Արեւիկ» մանկական առողջարանը: Յունիս 12էն ալ կը բացուին պիոներական ճամբարները Հանքաւանի, Ծաղկաձորի, Կիրովականի եւ այլ գեղատեսիլ վայրերու մէջ:

Հանրապետութեան պիոներական 50 ճամբարներու, ինչպէս նաեւ մանկական առողջարաններու, զբօսաշրջիկներու կեդրոններու, հանրային պարտէզներու մէջ կը հանգստանան աւելի քան հարիւր հազար երախաներ:

ՕԾՈՒՄ

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

O

Բացառիկ խանդավառութեան եւ աննախընթաց ոգեւորութեան մէջ է Իսի լէ Մուլինոյի Հայութիւնը: Եռուն եւ չտեսնուած շարժում մը կը տիրէ ամէն կողմ: Ծերեր, երիտասարդներ թաղէ թաղ, տունէ տուն իրարու կը փոխանցեն բարի լուրը եւ իրարու ժամադրութիւն կուտան Յունիս 15ի համար, 6, Ավընիւ Պուրկէնին վրայ: Բոլորին սրտերը կը տրոփեն ուրախութեամբ, բոլորին դէմքին վրայ կը տեսնուի գոհունակութեան ժպիտ, վասնզի տարիներու երազ մը իրականացած է այլեւս: Պիտի բացուին Իսիի Հայոց եկեղեցւոյ դռները ու պիտի հնչէ հայ շարականին քաղցր երգը:

Իսիի հայ տարեգրութեանց մէջ բացառիկ եւ անմոռանալի օր մը պիտի ըլլայ ինկապէս Յունիս 15ի Կիրակին, որովհետեւ այդ առաւօտ Իսիի Հայութիւնը իր գաղութէն ներս պիտի ընդունի նաեւ մեր սիրելի Հայրապետի՝ Վազգէն Ա.ի օրհնաբեր այցելութիւնը եւ Նորին Սրբութեան Ս. Աջով պիտի օրհնուի եւ օծուի Իսիի նորակառոյց եկեղեցին: Ի՜նչ մեծ բախտ Իսիի Հայութեան համար, որովհետեւ Ֆրանսայի հայ եկեղեցիներուն մէջ, Ավընիւ Պուրկէնի եկեղեցին պիտի ըլլայ առաջինը որ հայրապետական Ս. Աջով պիտի ունենայ իր սրբագործումը: Երկար սպասեց Իսիի ժողովուրդը, տարիներ զրկուած մնաց սեփական աղօթավայրէ, սակայն աւելորդ է այլեւս անդրադառնալ այդ բոլորի մասին: Օծման հանդիսաւոր նախօրեակին, պէտք է մտածել եւ մտահոգուիլ միմիայն եկեղեցւոյ ապագայով: Շատեր համոզուած չեն որ Իսիի գաղութը կրնայ միշտ իր սրտին մէջ պահել կրօնական զգացումի այս եռանդը եւ միշտ ուժ տալ կրօնական կեանքի մշակումին, ուստի այսօրուան խանդավառութիւնը կը նկատեն պարագայական: Որոշ չափով ճիշդ են անոնք վասնզի իրենց աչքին առջեւ ունին Փարիզեան շրջանի միւս եկեղեցիները որոնք իրենց կառուցման օրերուն ժողովուրդին մէջ ստեղծած են նոյնքան եռանդ ու խանդավառութիւն, ինչ որ այսօր կը տեսնենք Իսի լէ Մուլինոյի մէջ: Բայց աւա՜ղ, ժամանակի ընթացքին կամայ-ակամայ մարելով ցամքած է այսօր անոնց սրտերուն մէջ կրօնական գործունէութեան սէրը:

Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ Հայոց եկեղեցին միշտ ալ բարերար դեր կատարած է: Անիկա եղած է ներշնչարանը ուր հայ ժողովուրդի սերունդները կըրցած են հաղորդուիլ հայ հոգեկանութեան ճշմարիտ սկզբունքներուն հետ: Այսօր կենսական կարեւորութիւն ունի տակաւին կրօնական դաստիարակութիւնը հայկական կեանքի գոյատեւման խնդրոյն մէջ եւ Հայոց եկեղեցին մանաւանդ ներկայիս խիստ կարիքն ունի իր զաւակներու աջակցութեան:

Որքա՜ն փափաքելի է որ Յունիս 15ի տօնակատարութիւնը եռանդի եւ խանդավառութեան վերջակէտ մը չդառնայ այլ սկիզբը՝ ներշնչումի եւ վերանորոգման:

20րդ դարու ապակրօն այս շրջանին, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ արդիական ոճով բարձրացած Հայոց եկեղեցին, շրջանի Հայութեան համար դառնայ իսկական լուսատու փարոս մը, արթննայ ժողովուրդի հոգիին մէջ հայ անցեալի ոգին եւ շարականին աղօթքները գոյատեւման նոր խանդ դնելով սրտերու մէջ, բանան կերտումի լուսեղէն եւ նոր ուղիներ, որպէսզի 1975ի տարիին մէջ շինուած եկեղեցի մը կարենայ իր արդարացումը գտնել:

ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՒ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Փետրուար 12ին, Կրթական նախարար՝ Ռ. Հապի ներկայացուցած էր իր «կրթական եղանակի արդիականացման առաջարկները»: Ծրագիրը կը հաշուէր 147 էջեր բաժնուած ութ գլուխներու եւ որոնց մասին անդրադարձանք «Յառաջ»ի Մարտ 7ի եւ 8ի թիւերուն մէջ:

Ուսուցչական սենտիքաներու, ծնողական միութիւններու, աշակերտներու, ձախակողմեան կուսակցութիւններու անմիջական հակազդեցութիւնը եղաւ բացարձակ ընդդիմութիւն մը մերժելով ծրագիրը իր ամբողջութեամբ:

« Խտրականութիւն », « մենաշնորհեալ դասակարգերու ՛ի նպաստ ծրագիր », « գործատէրերու համար օրէնք », « չահագործութեան օրէնք », ահաւասիկ ընդդիմութեան ճակատի գլխաւոր առարկութիւնները:

Առաջին շաբաթներու ընթացքին կազմակերպուեցան ցոյցեր, եղան հրապարակային դիրքորոշումներ, « գործադուլ » շարժումներ մանաւանդ աշակերտութեան կողմէ եւ որոշ քաղաքներու մէջ կարգ մը երկրորդական վարժարաններ, լիսէներ քանի մը օրուան համար փակեցին իրենց դռները:

Վէճը, մերժումը, ընդդիմութիւնը այն աստիճանի էր որ պաշտօնական շրջանակներու մէջ պահ մը կը մտածուէր, եթէ ոչ վերցնել ծրագիրը, գոնէ առայժմ ամփոփել, հաւանաբար քիչ մը մթնոլորտը հանդարտեցնելու, խաղաղեցնելու միտումով: Այդպէս ալ եղաւ:

Նախարարը, օգտուելով այս համեմատաբար «դաղջ մթնոլորտ»էն հաղորդակցութեան մէջ մտաւ աշակերտութեան ներկայացուցիչներու, «որոշ» սենտիքաներու, ծնողական «համակիր» միութիւններու, արուեստագիտական յանձնախումբերու, ուսուցման խորհուրդներու հետ, անաղմուկ եւ աննշան ձեւով: Կառավարութիւնը ձգեց որ անցնի փոթորիկը, քիչ մը տրուի մոռացութեան: Ամէն պարագայի տակ « պաղեցնելու » փորձը մասամբ յաջողեցաւ:

Յանկարծ, Մայիս 15ի Նախարարական Խորհուրդին, Ռ. Հապիի բարեփոխման ծրագիրը այժմէականութեան վերադարձաւ: Զարմանքը եղաւ մեծ, մանաւանդ որ 147 էջերէ բաղկացած ծրագիրը կը փոխարինուէր 27 էջնոց նախածրագրով մը: Յետոյ, կանոնադրութեան համաձայն, այս նախածրագիրը յանձնուեցաւ ընդհանուր եւ մասնագիտական Ուսուցման Խորհուրդին, որ մեծամասնութեամբ մերժեց, տրուած ըլլալով որ սենտիքաներու ներկայացուցիչները կարեւոր թիւ կը կազմեն հոն: Ապա դրուեցաւ Կրթական Բարձրագոյն Խորհուրդի ուսումնասիրութեան ներքեւ, ու այս վերջինը տկար մեծամասնութեամբ մը կ՚ընդունէր: Ի վերջոյ, Պետական Խորհուրդի քննութենէն վերջ, նախածրագիրը եկաւ Նախարարական Խորհուրդի Յունիս 4ի լիակատար նիստի օրակարգին եւ վաւերացուեցաւ: Աւելցնենք որ այս առթիւ դարձեալ ցոյցեր տեղի ունեցան Էլիզէի պալատին առջեւ Խորհուրդի միջոցին: Այժմ վերջին հանգրուանը Ազգային Ժողովն է որ հաւանաբար ընթացիկ նստաշրջանի վերջին օրերուն (Յունիս 25ին) ուսումնասիրէ նախածրագիրը եւ դայն վերածէ օրէնքի:

Ի՞նչ կը մնայ առաջին ծրագիրէն: Միայն ընդհանուր սկզբունքներ եւ նպատակակէտեր: Հեռու ենք մանրամասն նկարագրականէն:

Առաջին յօդուածը շեշտը կը դնէ ընտանեկան դաստիարակութեան վրայ: Ընտանիքը որպէս սկիզբ եւ ապա անհրաժեշտ օժանդակ դպրոցի առաքելութեան կատարումին մէջ:

Յետոյ յատուկ գլուխ մը 11 ամփոփ յօդուածներով ուր կը տրուին ընդհանուր, շատ ընդհանուր սկզբունքներ, տրամադրութիւններ, մանկապարտէզի, նախակրթարանի, երկրորդական ուսմանց վարժարաններու, լիսէներու, ինչպէս՝ աշակերտութեան տարիքի սահմանումը (մեծ ճկունութեամբ), ուսուցումներու բովանդակութիւնը, իւրաքանչիւր մակարդակի դասարանային բաժանումները, վկայականներու եւ քննութեանց եղանակները, ղանազան ուղղութիւններու կարելիութիւնները:

Երկրորդ գլուխ մը չորս յօդուածներով դպրոցական կեանքի վերաբերեալ՝ ուսուցիչ – ծնողք – աշակերտ եւ մատակարարութեան փոխյարաբերութիւնները, պաշտօնէութիւնները եւ հաստատութիւնները:

Իսկ երրորդ գլուխ մը դարձեալ չորս յօդուածներով ուր կը շեշտուի թէ յատուկ հրովարտակներով, շրջաբերականներով կը ճշդուին սոյն օրէնքի գործադրութեան եղանակաւորումները եւ պայմանները:

Այս վերջին կէտը լաւեւայն շատ բաներ ըսել կ՚ուզէ: Ըսել կ՚ուզէ մանաւանդ որ լուրջ գործողութիւնները պիտի սկսին օրէնքի քուէարկութենէն յետոյ:

Կառավարութեան համար բնագիրը դիտմամբ անորոշ է: Հարկ էր այս կամ այն ձեւով դուրս գալ կացութենէն եւ փրկել երեւոյթները:

Ընդդիմութիւնը անշուշտ օրէնքը կը գտնէ վտանգաւոր ու անոր մէջ կը տեսնէ քաղաքական խաղեր:

Անտարակոյս, այս դրութիւնը կը պատրաստէ վերամուտին համար «տաք օրեր», նորանոր փոփոխութիւններով, չըսելու համար բարեփոխումներով:

Զմոռնանք որ 14րդ բարեփոխման ծրագիրն է վերջին 17 տարիներուն մէջ: Այս պիտի ըլլայ մեր եզրակացութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՈՒԻԼԻԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

— o —

Հինգշաբթի, Յունիս 1975

Պիտի ուզէի որ այդ քանի մը ժամերը արձանագրուէին անջնջելի կերպով ժապաւէնի մը վրայ թէ՛ իբր պատկեր եւ թէ իբր ձայն եւ անմահանար ինքը, Ուիլեըմ Սարոյեանը, որ կենդանի ու խօսուն ցոլացումն է իր մշակած գրկանութեան եւ անկեղծ ապրումը իր առաջարկած հոգեբանութեան:

Ինչպէս հաճելի էր պահը եւ իր անակին մէջ չափազանց հետաքրքրական: Բաւ է դիտել Սարոյեանը եւ կարծէք կը թօթափին կեանքի ծանր մտահոգութիւնները. եւ երբ կ՚ըլլաս իրեն խօսակից, երջանկութեան մտերմութիւնը կը վայելես:

Այդ օրը Մխիթարեան վարժարանին մէջ Սարոյեան շրջապատուած աշակերտներով անգամ մը եւս զգացուց իր բացառիկ հաղորդական անձնականութեան ջերմութիւնը

×

Սեղանի շուրջ, կէսօրուան ճաշի պահն է. Հարիւր յիսուն աշակերտներ կը ծափահարեն այդ պատկառելի մարդուն ի տես, մինչ ինքը խոհուն ու զուարթ աչքերով կը փոխանցէ իր ներքին երջանկութիւնը, արտաքին ձեռքի շարժումներով:

Տեսուչ վարդապետի համառօտ ներկայացումէն ետք, Սարոյեան ամբողջապէս տղոց էր այլեւս, բայց ճաշի ժամ էր. հարկ էր նախ ուտել եւ լաւ ուտել. «Ես այս կերակուրները շատ կը սիրեմ, մանաւանդ բլաւը»: Ճաշի ընթացքին կը խօսինք ամէն նիւթի մասին, կը յիշէ մայրը, եւ կը գովէ իր մօր իմաստութիւնը պարզ ու ժողովրդական: Սուրճը խմելէ ետք գաւաթը կը դարձնէ. իրեն կ՚ըսենք թէ հոս գաւաթ նայող չկայ. «Օ՛, կ՚աւելցնէ Սարոյեան բոլորովին անխռով, ես իմ գաւաթիս պիտի նայիմ. այդ լաւ բան է, որովհետեւ երբ կը սկսիմ դիտել, ես կ՚երեւակայեմ եւ իմ գաղտնի զգացումներուս կը ծանօթանամ»: Իսկապէս հետաքրքիր է երեւոյթը եւ Սարոյեան որպէսզի իր միտքը լաւագոյնս բացատրէ, կը մէջբերէ մեծ հոգեբան Եունկը հակադրելով գինքը Ֆրոյտին, թէ ինչպէս ժողովուրդներու հաւատալիքներուն մէջ միշտ կայ ճշմարիտ բան մը եւ մենք պէտք է կարեւորութիւն տանք անոր :Յանկարծ ներողութիւն կը խնդրէ «Գիտեմ շատ ուժով կը խօսիմ, յանցանքը ականջիս է որ լաւ չի լսեր»:

Սեղանատունէն դուրս կ՚ելլենք եւ Սարոյեան կ՚ուզէ տղոց խաղավայրը տեսնել ինչպէս նաեւ դասարանները: Օդը արեւոտ էր եւ շատ պարզ. տղաքը խումբերու բաժնուած կը խաղային. Սարոյեան ինք եւս կ՚իջնէ դաշտ եւ կ՚ըլլայ խաղակից մեր տղոց:

Դասարաններու այցելութիւնը նոյնքան լի էր անակնկալներով: Հոն աւելի մօտն էր տղոց եւ իր բնական հետաքրքրութեան կրնար դոհացում տալ: Սարոյեան նախ հետաքրքրուեցաւ իրենց ուսումներով, վարժապետներով եւ շատ ուրախացաւ երբ տեսաւ ուսուցչական կազմի երիտասարդ ուժերը: Ապա հանդարտեցուց չորս կողմը դիրար հրմշտկող տղաքները եւ ըսաւ. «Դուք լաւ հայ տղաքներ էք, դեղեցիկ եւ առողջ, Հայ էք (ինքը կը խնդայ, տղաքը կը ծափահարեն): Ձեզի բան մը պիտի հարցնեմ. գիտեմ թուաբանութիւնը դժուար բան է, բայց ըսէք ինծի, երբ չէք խաղար ի՞նչ բանով կը զբաղիք»: Յանկարծ տղաքներէն մէկը 12 տարեկան Արարատ Տէօքիմեանը, միամիտ շեշտով մը կ՚ըսէ. «Ես բանաստեղծութիւն կը գրեմ». եւ իր նոր գրած մէկ ոտանաւորը բերելով կը կարդայ: Սարոյեան կը յուզուի, կ՚ուրախանայ այդ տողերը լսելով եւ 12 տարեկան այդ մանչուկին բանաստեղծական յաւակնութիւնները տեսնելով: Նիւթը թռչունի մը մասին էր: Սարոյեան կը հարցնէ. «Դուն թռչուն ունի՞ս»: Տղան կը պատասխանէ. «Ոչ: «Օ՛, այդ շատ լաւ բան է, երեւակայութիւնդ լաւ է, ապրիս»: Ուրիշներ կը բերեն իրենց գծած նկարները, ուրիշ մը կ՚ըսէ թէ ինքը դաշնակի դաս կ՚առնէ, ուրիշ մը՝ ջութակ, ուրիշ մը՝ Սայաթ Արդարեան, Անգլիայէն, կ՚արտասանէ հայերէն, ամէնքը կ՚արժանանան Սարոյեանի գնահատանքին: Իր խնդրանքին վրայ, ամէնքը միաբերան կ՚երգեն «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, «Երեւան – Էրեբունի» եւ Ազնաւուրի վերջին երգը «Անոնք ինկան»: Սարոյեան այս բոլորէն ետք կը խօսի աշակերտներուն, կը բացատրէ անոնց թէ որքան լաւ վարժարանի մը մէջ են եւ թէ որքան լաւ բաներ կրնան սորվիլ հոս: Յանկարծ կը նշմարէ տղոց վրայի գոյնզգոյն մարզազգեստները եւ անոնց վրայ գրութիւնը դպրոցի անունով. կը յայտնէ իր փափաքը եւ կը հագուի ինքն ալ ու կը լուսանկարուի այդպէս: Ժամը ուշ էր եւ աշակերտները պէտք է իրենց դասերով զբաղէին. կը բարեւէ աշակերտները եւ կը բաժնուի անոնցմէ խոստանալով վերադառնալ:

×

Սարոյեանի հետ ըլլալ կը նշանակէ անպատճառ հետաքրքրուիլ իրմով եւ դուն ինքդ կը դառնաս հետաքրքիր իրեն համար. եւ այս կէտը ինքը կը զգացնէ քեզի: Պարզօրէն կը հարցաքննէ քեզ, բան մը սորվելու ամբողջական համոզումով եւ տրամադրութիւններով, եւ քու պատասխաններդ մեծ գոհունակութեամբ կ՚ընդունուին, ու համապատասխան կատարուած հարցումին, կը ստանաս նաեւ սպէտք եղած գնահատական եւ քաջալերական խօսքը: Ինքը միշտ նոյնն է. հաւատարիմ իր կեանքի փիլիսոփայու-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

— 0 —

Ես բոլորովին հակառակ կը դնեմ խնդիրը. ես անշուշտ յանցաւոր կը նկատեմ ժանտարմները, որոնք ճամբան ոճիրներ գործեցին, բայց ոչ այնչափ յանցաւոր, որչափ Կ. Պոլիս եղող այն անձը, որ տեղահանութեան գործը տուաւ նման մարդոց ձեռքը:

Ամբողջ մեղքը կ՚իյնայ կառավարութեան վրայ, որ տուաւ տեղահանութեան հրամանը եւ իրագործեց զայն կասկածելի մարդոց միջոցով:

Ես կանգնած եմ այն տեսակէտին վրայ, թէ առանձին անհատը երբեք ինքը չէ, որ կ՚որոշէ, թէ կ՚ուզէ՞ պատերազմ երթալ թէ ոչ: Անգամ մը որ պատերազմը յայտարարուած է, այդ առանձին անհատն ալ կը քաշուի կը տարուի, ու այն ատեն ուզէ չուզէ պիտի երթայ: Երբ պատերազմին բախտը իր ժողովուրդին դէմ կը դառնայ, ու ինքն ալ գերի կ՚իյնայ, այդ պարագային թշնամին պէտք է գիտնայ, թէ գերին ինքը չէ որ յառաջ է բերեր պատերազմը, այլ՝ համաձայն իր պարտականութեան՝ գործեր է որպէս ներկայացուցիչը իր ժողովուրդին: Ամէն մէկ գերի սուրբ մըն է, որովհետեւ ան իր ժողովուրդին ներկայացուցիչն է, որ իր տան ու հայրենիքին համար ստիպուած էր պատերազմի երթալու եւ այժմ դժբախտ բերումով մը գերի ինկած է: Ով որ հայհոյական խօսքեր կ՚ուղղէ գերիի մը կամ ձեռք կը բարձրացնէ անոր դէմ այդպիսին իմ տեսակէտով այլեւս տեղ չունի պարկեշտ մարդոց հասարակութեան մէջ. որովհետու ամէն մէկ գերիին մէջ ես կը յարգեմ իր ժողովուրդին ներկայացուցիչը, որ պատերազմելու է ելեր իր հայրենիքին համար եւ գերի իյնալու դժբախտութիւնն է ունեցեր:

Այդ պէտք էր որ գիտնար Կ. Պոլսոյ կառավարութիւնը: Եթէ Հայերը մինչեւ իսկ դաշնակցած ըլլային ուրիշ ժողովուրդներու հետ, եթէ մինչեւ իսկ կուրացած վարիչ մը դաւաճանութիւն գործած եւ Ռուսերուն միացած ըլլար, Երիտասարդ Թուրքերը այնուամենայնիւ դիտէին, որ կային հազարաւոր կիներ եւ երախաներ, որոնք այս պատմութիւններէն բնաւ լուր չունէին, եւ որ տեղահանութեան հրամանին առաջին պայմանը պէտք է ըլլայ խիստ կարգադրութիւնը հոգալ կիներու, երախաներու եւ այն այրերու մասին, որոնք կապ չունէին այդ դաւաճաններուն հետ: Եթէ ես առհասարակ մահապատիժին հակառակ չըլլայի, ամէն պարագայի մէջ արդարացի պիտի նկատէի զայն այն անձին համար, որ «ռազմական անհրաժեշտութեան» նկատումով կուտայ հրաման մը՝ առանց իր վրայ առնելու անոր հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը՝ անմեղներու նկատմամբ:

Ես պարզապէս բարբաջանք կը նկատեմ, երբ այս սրահէն դուրս կ՚ըսուի, թէ տեղահանութիւնը անոր համար էր, որ Հայերը դաշնակցած էին Ռուսերուն հետ, եւ որ «ռազմական անհրաժեշտութիւնները» կը պահանջէին այդ: Եթէ հոն, առանձին լեռնային գիւղերու մէջ մնար ժողովուրդին այս կամ այն հատուածը, ատիկա բնաւ կապ չունէր «ռազմական անհրաժեշտութիւններուն» հետ: Եթէ դուք նայիք Կովկասի եւ Արարատեան շրջանի քարտէսը, կը գտնէք հոն ընդարձակ տարածութիւններ, շատ աւելի մեծ քան Գերմանիան: Հոն երկու հազար տարիէ ի վեր դժբախտ ժողովուրդ մը կ՚ապրի. իրմէ վար՝ մէկ կողմը կը տարածուի այն արգաւանդ դաշտը, որ միշտ կը գրգռէ նուաճողական ձգտումներ ունեցող ազգերու ախորժակը, միւս կողմը՝ տափակ անապատ մը. իսկ իրմէ վեր կը գտնուին այն լեռնանցքները, որոնք միշտ օտարներու ձեռքն են եղեր: Ով տէր է այդ անցքերուն, տէր է նաեւ բարձրաւանդակին: Այս բարձրավանդակին մէջ ապրող ժողովուրդը՝ երկրագործ Հայը սերուն է անոնց, որոնք կուգան աջէն կամ ձախէն:

Աւելի քան 500 տարիէ ի վեր Հայաստան երեք մասի բաժնուած է:

Օտար ցեղեր, մէկը միւսի ետեւէն, սլացեր անցեր են Հայաստանի մէջէն: Նոյն ցեղերը, որոնք ամայացուցին Առաջաւոր Ասիան, Հունգարիան եւ հասան մինչեւ Հաենոս, մարդիկ՝ նման Աթիլլայի, որոնք կը չարունակեն ապրիլ մեր մանկական յիշողութեանց մէջ, ամէնէն քստմնելի կերպով երեւցան նաեւ Հայաստանի մէջ՝ ոչնչացնելու համար ժողովուրդը:

Այս դժբախտ արհեստաւոր եւ երկրագործ ժողովուրդի դէմ էր որ յարձակեցաւ Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը: Երիտասարդ Թուրք ըսելով իրապէս հասկնալու է հին Թուրքը, իսկ հին Թուրք ըսել է բռնի ուժի մարդ, միլիթարիստ:

Պատճառները միայն կրօնական չէին, այլեւ քաղաքական: Այս վերջիններու մասին մենք արդէն լսեցինք:

(85 – Շար.)

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԷՆ ՊԱՐՈՅՐ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Նիսի Հայ Մարզական Միութեան յիսնամեակին առթիւ, մեր կատարած ընդհանուր տեսութեան մէջ, չէինք ուզած խորասուզուիլ մանրամասնութիւններու մէջ, տալու համար զանազան շրջաններու եւ զանազան ղեկավարներու դիմագիծը։ Մնաց որ անոնք առհասարակ անծանօթ մնացած են հեռուէն դիտողներուն, մանաւանդ անոր համար որ հայ մամուլը անհաղորդ մնացած է յաճախ։ Չհեւարար, պատահական կերպով շարժումին հետեւող մէկու մը ծանօթութիւնը երբեք ամբողջական չի կրնար ըլլալ երբ վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին։

Եւ սակայն, տարակոյս չկայ որ երկարամեայ իր գործունէութեան ընթացքին, Միութիւնը առաւել կամ նուազ աչքառու վերելքի պահեր ունեցած է, այս կամ այն ղեկավարներու օրով, որոնց անխախտ արժանի տուրքը մատուցուեցաւ, Մայիս 18ի տօնակատարութեան առեն։

Բայց մենք, երբ անցեալի ակնատես վկայ, պիտի ուզէինք մատնանշել բեղուն շրջան մը զոր Միութիւնը բոլորեց, շնորհիւ այդ օրերու անձնուէր ու անշահախնդիր առաջնորդներու։ Ատիկա այն պահուն էր, երբ Յովնանեան Պարոյր հոգւին նուիրուած՝ Միութիւնը կը ղեկավարէր։

Եթէ այս վերջինին պարագան ուզեցինք ընդգծել այսօր, ատիկա ոչ միայն անոր համար որ Պարոյրը նախ իբր վարժ ֆութպոլ խաղացող մըն էր, զոր խըրացուցած էր դեռ Պոլսէն, Ռոպըրթ Քոլէճի ճարտարագիտութեան ուսանողական տարիներէն, ու նաեւ երբ պատասխանատու վարիչ Միութեան վերելքին մէջ կատարած իր կարեւոր դերին համար, այլ մանաւանդ անոր համար որ տնտեսական տագնապի եւ անգործութեան այդ օրերուն, եղբայրական ձեռք երկարեց ան մարզական կեանքի իր ընկերներուն։

Իբր շինութեանց ձեռնարկու, Յովնանեան երեք եղբայրները, մենաշնորհը ունէին կալուածական շէնքերու կառուցման կարեւոր ցանցի մը որ այդ օրերուն, նիսաբնակ մեծահարուստ Հայ մը՝ Գ. Նահապետ վստահած էր անոնց ձեռներէցութեան։ Այս վստահութիւնը ոչ միայն արդարացուցին անոնք իրենց ուղղամիտ գործելակերպով, այլեւ ջանացին առաւելագոյն չափով իրենց ազգակից գործաւորներու՝ ու առաջին առթիւ Մարզականի իրենց ընկերներուն աշխատանք հայթայթել։

Այս վերջիններէն շատեր, որոնք մասնագիտութիւն մը չունէին, մէկ օրէն միւսը փոխակերպուեցան վարպետ ներկարարի — դիւրաւ սորվելիք արհեստ մը — ու հասնողը ներկի դոյլ մը եւ վրձին մը առած գործատեղի վազեց։ Ու գրեթէ բոլորը, շնորհիւ Պարոյրի, գործի մը գլուխ անցան ու այդ դժուարին տարիներուն կրցին կեանքին պայքարին տոկալ ու միաժամանակ շարունակել իրենց մարզական գործունէութիւնը։

Արդէն, Յովնանեան Պարոյր քեռայրն էր, այդ օրերուն այլապէս նշանաւոր Հայ ճարտարապետի մը՝ Արսէնեանի, որ առաջինը եղած էր Միջերկրականի ափին վրայ կառուցող նորագոյն շէնքերու ոճը յեղաշրջող, արդիականացնելով զանոնք ըստ ամերիկեան մեթոտներու։

Ու իր այս նորոյթն էր որ ընդօրինակուեցաւ եւ գործադրուեցաւ յետոյ, իրմէ վերջ հասնող ճարտարապետներու կողմէ։

Յովնանեան Պարոյրի անունը յեղյեղելու առեն գրչիս տակ կուգայ ուրիշ Յովնանեանի մը անունը — առանց ազգականական կապի — այս մէկը Վռամշապուհ զոր կարելի չէ անցնիլ առանց յիշելու։ Մեր այս հին մարզիկն ալ, ֆութպոլի արժէքաւոր խաղացող մըն էր եւ ունէր բազմակողմանի շնորհներ մարզական կեանքի մէջ։ Իբր հուժկու եւ ճարտար յետսապահ, իր ներկայութիւնը խաղի մէջ, ապահովութիւն մը կը կազմէր բերդապահին համար։ Աթլէթիզմի մէջ ալ կը փայլէր իբր ախոյեան երկարատեւ վազքերու եւ Փարիզի Հայերը առիթ ունեցան ծափահարելու զինքը անցեալին, աթլեթիք ախոյենական մրցումներու ընթացքին։ Ան ալ իր կարգին նախագահեց պահ մը Նիսի Հայ Մարզականին։

Այս զոյգ բարենիշները տալէ յետոյ, յիշատակենք նոյնպէս որ Պարոյր Յովնանեանի ֆութպոլի մէջ ձեռք բերած երկարատեւ փորձառութիւնն ու հմտութիւնը, թոյլ տուին իրեն ընդունիլ, տեղւոյն ֆութպոլի պաշտօնական մարմնէն իբր նահանգային դատաւոր զոր կիրարկեց ան ոչ միայն Նիսի Հայ Մարզականի մրցումներուն, այլեւ Միջերկրականի շրջանին մէջ տեղի ունեցող բարեկամական ֆութպոլի մրցումներու ընթացքին, երկար տարիներ։

Այնպէս որ, երբ ուրիշ առթիւ մը, համբաւաւոր Հայ դատաւորները կը յիշատակէինք, որպիսին էին Քիթապճեանն ու Խօրտէքեանը իբրեւ դատաւորներ Ֆրանսայի ազգային եւ Եւրոպայի միջազգային մրցումներու, անոնցմէ աստիճան մը վար կրնանք դասել նաեւ անունը Պարոյր Յովնանեանի, իբրեւ նահանգային դատաւոր։

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

թեան, կը մօտենայ ամէնուն բարութեամբ եւ կ'ընդունի ամէնքը իբր նոյնքան բարի, առանց որեւէ նախապաշարումի։ Ինքը հմտացած, հասունցած ու փորձառու, իմաստուն մանկութեան՝ երջանիկ գոյութիւնն է։

Հ. Ռ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՆԱՐՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Միհրան Անտոնեանի Բեմասիրաց Թատերախումբը 1975 Մայիս 31ին Մարսէյլի Ժիմնազ թատրոնին մէջ ներկայացուց «Հնարքը», կատակերգութիւն երեք արարներով։

Թատերախաղը, ֆրանսերէն երկի մը թարգմանութիւն, դիւրին արտադրութիւն մըն է որ կրնայ վերածուիլ թերթօնի եւ մինչեւ իսկ պատկերազարդ վէպի մը։

Հարուստ վաճառական մը, Արմենակ Շէրէնեան, պատրուակելով գործի վերաբերեալ բազմաթիւ զբաղումներ, միշտ ճամբորդութեան մէջ է եւ յաճախ կը բացակայի իր տունէն։ Իրականութեան մէջ աւելի կնահաճոյ բնոյթ ունին իր զբաղումները, եւ Արմենակ կը ջանայ հաւատացնել իր կնոջ, Արաքսիին, որ Լուսիկեան կոչուած անհատի մը հետ վաճառականական յարաբերութիւններ հաստատած է, ինչ որ անշուշտ խաբէութիւն է։ Լուսիկեան պարզապէս իր հոմանուհիին անունն է, Աննա Լուսիկեան։ Արմենակ մեկնելու պատրաստութեան վրայ է երբ յանկարծ կը ներկայանայ իր հին բարեկամը՝ Լեւոն Թութուխեան։ Լեւոն Թութուխեան դժուարութիւններ ունենալով ոստիկանութեան հետ ապաստան կը խնդրէ. Արմենակ, աճապարանքի մէջ, կ'ուզէ ձերբազատիլ շուտով բայց նոյն ատեն կ'իմանայ որ կինը, Արաքսին, ճաշի հրաւիրած է «իր բարեկամը» Լուսիկեան։ Արմենակ շփոթած, իր իսկ ծուղակին մէջ ինկած, կ'երեւակայէ հնարք մը՝ ներկայացնել իր կնոջը, Արաքսիին, Լեւոնը որպէս իր հոմանուհիին՝ Աննա Լուսիկեանին ամուսինը։ Բնականօրէն այս խառնաշփոթ կացութիւնը առաջ կը բերէ յաջորդական ծիծաղաշարժ տեսարաններ, բիփրոբօններ «վոտըվիլ»ներու եւ «Պուլվարի քոմէտիներու» հարազատ դծով։

Այս թատերախաղին բուն բեռը կ'իյնար Լեւոն Թոթուխեանի, Արմենակ Շէրէնեանի, Աննա Լուսիկեանի եւ Արաքսի Շէրէնեանի տիպարները անձնաւորող դերակատարներուն՝ Փիէռ Թէրզեանի, Միհրան Անտոնեանի, Զարուհի Անտոնեանի, Լիւսի Թօփալեանի ուսերուն վրայ որոնք կենդանացուցին տիպարները բնականութեամբ եւ յաջողութեամբ։ Յաւելեալ կէտ մը սակայն Փիէռ Թէրզեանին, որ ունի բեմական բնական կարողութիւններ եւ յաջողեցաւ բերել խրաքանչիւր արարին համար խրայատուկ կեցուածք, արտայայտութիւն ու խաղարկութիւն։ Օրիորդ Անիթա Պէրպէրեան (Շուշան) սպասուհիին դերով յաջող խաղարկութիւն մը կը բերէր։ Նուրհան Մարգարեան (Թորոս Լուսիկեան), Կարօ Թօսունեան (ոստիկանապետ) եւ Յովհաննէս Գառնիկեան (ոստիկանապետի օգնականը) իրենց խաղընկերներու հաւասար կրնան դասուիլ եթէ խաղարկութեան մէջ բերեն աւելի արտայայտութիւն եւ նըրբերանգներ ու կատարեն առոգանութեան յաւելեալ մարզում։

Բեմադրութիւնը իր պարզութեան մէջ յաջող էր։

Ցատկանշական կէտ մը՝ յուշարար չկար։

Կ'ենթադրենք որ այս թատերախաղին միակ նպատակն էր զուարճացնել ներկաները եւ այդպէս ալ եղաւ։ Ունկնդիրները հաճելի երեկոյ մը անցուցին, վկայ՝ իրենց շռայլած ծափահարութիւնները։

Աւելցնենք միայն որ թատերական թարգմանութիւնը կը կարօտի յաւելեալ ճիգի ու աշխատանքի, թարգմանուածի տպաւորութիւն չձգելու համար ունկնդիրներուն վրայ։ Այլապէս սրամտութիւններն ու բառախաղերը, որ այս պարագային հեղինակը կամ թարգմանիչը լայնօրէն գործածած էր, կը դառնան ծանր եւ «չեն անցնիր»։

Բեմասիրաց Թատերախումբը, զորհիմնած է Միհրան Անտոնեան 1961ին, առաջին անգամ ըլլալով կ'երեւէր Մարսէյլի բեմի մը վրայ եւ մարզուած ու որոշ մակարդակի մը հասած խումբի մը տպաւորութիւնը ձգեց։ Սակայն, այլ առիթով, պիտի սիրէինք տեսնել զայն հայկական գործի մը մեկնաբանութեան մէջ, քանի իր թատերախաղերու ցանկը հարուստ է (Խամաճիկները, Կայսր, Անոյշ փորձանք, Վարժապետին աղջիկը, եւայլն)։

Շնորհաւորենք Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին այս գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը, Խաչուհիներու օրինակելի գոհողութիւնը որոնք սատեղծեցին այս առիթը, շնորհելով ներկայ նկատառելի բազմութեան գեղարուեստի վայելքը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Գրականութեան մեծ մրցանակին արժանացած է Հանրի Քեֆելէք իր ամբողջական գործին համար։ Բանաստեղծութեան մրցանակը տրուած է Կապրիէլ Օտիզոյի, նորավէպի՝ Ռոժէ Կրընիէի։ Այլ մրցանակներու կարգին յիշենք մանաւանդ Ակադեմիայի մեծ մրցանակները որոնք տրուած են Տիան տը Մարժըրիի եւ Լուիզ Սերվիչէնի։

Աղջիկը մեծ Սերվիչէնի, Լուիզ Սերվիչէն թարգմանիչն է Թոմաս Մանի գործին, որու հարիւրամեակին առթիւ ալ, շահեկան տեսակցութիւն մը տուած էր վերջերս Քոթիտիէն տը Փարիի։ Կ'անդրադառնանք առանձին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Թիչէլինի վսեմ էր։ Հոգւոյն խորէն իր երաժշտութիւնը զոհ ըրաւ... Իտալիոյ բագինին վրայ։

Գետնայարկը, առաջին կարգի նստարաններուն վրայ կարծես մարդկային ծով մըն էր որ կը ծփար։

Ուսանողներու բոլոր աթոռները լեցուն էին, այս նորատի եւ տժգոյն դէմքերը տեսակ մը ներքին լոյսով լուսաւորուած կ'երեւէին։

Ցանկարծ սրահին մէջ ամէնքը լռեցին։ Տեսարանին մօտ օթեակ մը բացուելով երեք հոգի ներս մտած էին։

Ելեկտրական ցնցման նման սարսուռ մը անցաւ ամբողջ հանդիսականներուն վրայէն։

Ներս մտնողներն էին մարդ մը, կին մը եւ տղայ մը...

Բարձրահասակ, սեւ եւ գանգուր մազերով, ծանրադէմ, խոր եւ անոյշ նայուածքով մարդ մը... անստգիւտ մաքրութեամբ սեւ հագուստներ հագած էր, օթեակին եզերքը եկեր եւ մէկ նայուածքով — որուն մէջ կարծես փայլակ մը մտած էր — ամբողջ սրահը ընդգրկած էր. ..ոչինչ... եւ ոչ իսկ արտեւանունքի բախիւն մը ցոյց չէր տուած թէ մէկը կը փնտռէր կամ կը ճանչնար։ Եւ սակայն երբոր նստաւ, ուրախութեան անհուն ճառագայթ մը անոր դէմքը լուսաւորած էր...

Իր քով կին մը, հիանալի գեղեցկութեամբ կին մը, նկարիչին երեւակայած կանոնաւոր կատարելութիւնը կ'իրականացնէր, այսինքն ոչ միայն կատարելութիւն գիծերու ուղղութեան եւ կանոնաւորութեան մէջ, այլեւ այն խոր արտայայտութիւնը, որ հոգիին ցոլքն է, եւ որ Ռաֆայէլի Գեղանի Պարտիզպանուհիին կամ Բէրիւճինիի Կոյսերուն ժպիտին առերեւոյթ ցրտութենէն դուրս կը ցայտէ։

Կին մը չէր ասիկա այլ կինն էր իր ձեւային բովանդակ ընդարձակութեամբ ... եւ իր տարազը չեմ գիտեր ինչ պատրանք կ'ազդէր, որ զինքը գերագոյն ցեղի մը պատկանող էակ մը ցոյց կուտար...

Տիրանեգոյն մետաքսէ երկար վերարկու մը իր մէջքին սեղմուած էր սպիտակ մետաքսէ այնքան ծանր գօտիով մը, որ մարմարի նման ծալքեր կ'առնէր։ Ծակատին շուրջը տանթելայէ քօղ մը գրեթէ կը միանար իր սաթի նման սեւ յօնքերուն, եւ այս ապարօշին մէջտեղ կը փայլէր անգնահատելի խոշորութեամբ զմրուխտ մը։

Անոնց մէջտեղի տղան... ութ կամ տասը տարեկան, գեղեցկութեամբ՝ իր մօրը, իսկ նայուածքին փայլովը, ուղիղ հասակովը եւ ուռուցիկ ճակատով հօրը արժանի, հօրը պէս սեւեր հագած էր։

Բայց այս խումբը այնքան լաւ կ'իրականացնէր մարդկային գեղեցկութեան բարձրագոյն աստիճանը անոր շուրջը մեծութեան եւ հանդարտութեան այնպիսի լուսապսակի մը ճառագայթիլը կը զգացուէր, որ ծափահարութիւն մը սկսաւ։

— Ի՞նչ շուտ, մրմնջեց Թիչէլինի, որ բան մը չէր տեսած, որ այդ միջոցին բեմին մէջտեղն էր։

Սակայն քանի մը աւստրիացի սպաներ եկած առաջին կարգի նստարաններուն վրայ բազմած էին։

Այս անծանօթներու օթեակին ճիշդ դիմացի օթեակը նստած էին Րատէցքիի թիկնապահները։

Ուշադրութիւն ընելով այն ամէն բանի, որ հեռուէն կամ մօտէն ցոյցի մը կրնար նմանիլ, գոյներու այս միութենէն առաջ եկած շատ զարմանալի զուգադիպութիւնը նշմարած էին։

Ցած ձայնով խօսքեր փոխանակեցին իրարու հետ եւ իրենց նստարաններէն ելան։

Ի՞նչ պիտի ընէին...

Այս հարցումը ընելու պէտք կա՞ր միթէ։

Վարագոյրին բացուելէն քանի մը վայրկեան առաջ էր։

Մառէշալ Րատէցքիի առաջին թիկնապահը հրամայած էր որ երթան Պարոն Սալվանին բերեն։

Եւ խեղճ թատերապետը դողալով կը վազէր, գուշակելով թէ իշխանութիւնը ուրիշ բանի համար չէր կանչած զինքը, բայց եթէ լաւ մը յանդիմանելու եւ զուցէ ներկայացումը արգիլելու համար — տասը հազար ֆրանք հասոյթով։ Եւ երբ թիկնապահը, կոնակը հասարակութեան դարձուցած, խստօրէն կ'այպանէր զայն։

— Բայց ձեր վսեմութիւնը թող ներէ ինծ դիտել տալ թէ, զուցէ...

— Կը յանդգնի՞ք...

— Բայց ձեր վսեմութիւնը թող անգամ մը սրահը նայի։

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Աստուր Հոլոբիկեան, զաւակները, թոռնիկները եւ հայրը, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 15, առաւօտեան յետ պատարագի Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ)

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՀՈԼՈԲԵԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով միասին, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Քրիսթինէ Շաքարեանի, Տէր եւ Տիկին Շաքարեան եղբայրներու եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներու իրենց մօր, մեծ-մօր, քարեկամին եւ խնամիին Հայկանոյշ Շաքարեանի *մահուան առթիւ:*

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու երկու լաւ ՍԷնժէռ *մեծ մեքենաներ յատուկ քոնֆեքսիոնի համար* 95 K 40 *եւ* 96 K 40:

Հեռախօսել 252-18-52 *առաւօտուն* 7*էն մինչեւ* 10, *իսկ գիշերը* 19*էն մինչեւ* 22:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 13, ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անկէնի հայերէն դասերու Խնամակալ Տիկնանց վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Ժ. Դատաւորեան 150 Ֆ., Սաղըրեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան 50, Տէր եւ Տիկին Հ. Մուրատեան 70, Տիկին Սաատէթեան, Տոքթ. Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Զօրայեան, Տէր եւ Տիկին Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Խախամեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Թօսունեան, Տէր եւ Տիկին Միլոնեան 50ական Ֆր.:

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել Տիկին Ոսկերիչեանի հասցէին.—

Mme M. H. Oskeritzian
3 bis, Passage Dubuisson
95880 Enghien les Bains

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը
22, Ռիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին
Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ
եւ Սայաթ – Նովա համոյթը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 15, Սալ Վալլիէ ժամը 17ին:

Կը խօսին.— Մէթր ՄԱՐՍԷԼ ՓԱՈԼԻ քաղաքապետին կցորդ, Պուշ տիւ Ռոնի Ձախ Արմատականներու նախագահ, ԺԱՆ ՊՈՆԱ, քաղաքապետին կցորդ, անդամ Ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցային Բիւրոյի,

Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ՝ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ եւ Փարիզէն ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Օթօքարներ կը մեկնին Սէն-Լուէն, Պօմոնէն, Պուլվ. Օտտոյէն եւ Սէն Ժերոմէն

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ Կիրակի Յունիս 15ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնաւոր հայերուն եւ թաղի ազգայիններուն, որոնք նուիրապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ուրբաթ Յունիս 13, ժամը 20.30ին, ընկերուհի Շ. Պապիկեանի բնակարանը, 28 Ավընիւ Սէնթ-Լիւսի, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, Յունիս 13 Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պ. Գասպարին սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը օգափոխութեան կայանի իր նոր շէնքին համար 5000 Ֆր. ստացած է Պօմոնի իր մասնաճիւղէն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Մարզական Միութեան, Յունիս 15 Կիրակի ամբողջ օրը, Շաթօ դը Մոնտէի ծառաստան պուրակին մէջ:

Կը հրաւիրուի ամբողջ Վալանսի հայ գաղութը:

Ջերմ հայկական մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ.-ժողովրդական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ՝ աւանդական շամփուրով խորոված եւ արեւելեան աղանդերներ:

Երթուդարձը ապահովուած ժամը ճիշդ 11.30ին եւ կէսօրէն վերջ ժամը 14ին Պարսամեանի մօտէն: Նմանապէս վերադարձը ապահովուած օթօքարով:

Օ Ծ Ո Ւ Մ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

6, Ավընիւ Պուրկէն

Կիրակի, Յունիս 15, առաւօտեան ժամը 9.30ին

ՕԾՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Եկեղեցւոյ անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ)

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ ներկայ գտնուիլ բացառիկ այս հանդիսութեան:

Eglise Arménienne
6, Av. Bourgain, Issy-les-Moulineaux
Métro Mairie d'Issy

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

30e anniversaire du Nor Seround dans le centre-France

Grande Fête Champêtre Régionale

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Organisée
par le COMITE REGIONAL
avec la participation des sections de
Vienne, Valence, Grenoble, Décines, Lyon, St-Etienne, St-Chamond, St-Maurice de Beynost

Le dimanche 15 Juin à partir de 9 h.

à BEYNOST au CLOS MONDEROUX

Avec la participation de l'orchestre
KOTCHARI DE MARSEILLE

— Stand du Nor Séround
— Stand du C.D.C.A.
— Exposition
— Divers jeux
— Ambiance et buffet arméniens

Service de transport par car, dépar de
VALENCE : Bd. d'Alsace 9 h. — VIENNE : Gare S.N.C.F. 10 h. 15 — ST. ETIENNE : Place Chavanel 9 h. — ST. CHAMOND : Café Continental 9 h. 30 — GRENOBLE : Gare S.N.C.F. 8 h. 30 — ST. MARTIN D'ERES : 166, Ave. Ambroise Croizat : 9 h. — DECINES : Café Garo Rue Nansen 10 h. 15 — CORNAVANT : 10 h. — LYON : Eglise Arménienne (Rue Boileau) 10 h. 45

En cas de pluie la veille, ou le jour même, cette fête-champêtre serait reportée au dimanche suivant, 22 Juin

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès — tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

SOUPER DANSANT

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի և Սևրանի մասնաճիւղերուն կողմէ
Նախագահութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ
Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21ին

Samedi 14 Juin à 21 heures
Dans les Salons du Casino d'Enghien
au bénéfice de la Colonie de Vacances de Bellefontaine et de l'Ecole de Sevran

LIZ SARIAN

accompagnée de son orchestre

Ensemble folklorique NAIRI

et la formation de BERNARD DEDEDJIAN

Tenue de soirée souhaitée

Réservation, en téléphonant à Mme BARONIAN 738-68-01, Mlle STAMBOLDJIAN 985-29-71, Mme KALDJIAN 985-05-71 et auprès des membres.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
13
VENDREDI
13 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.319
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.319

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9)

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին ժայթաբեկորը պայթեցնելով ջրատարին թիւ 3 եւ 4 փապուղիները իրարու միացան: Այս ձեւով ամբողջացաւ ջրատարին ամենէն երկար հատուածին (22,5 քիլոմեթր) հաստատումը:

×

ԿԱՀԿԱՐԱՍԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հանրապետութեան փայտամշակման եւ անտառային արդիւնաբերութեան նախարարութեան որոշումով Ստեփանաւանի կարասիներու գործատունը սկսաւ մանուկներու համար կարասիներ արտադրել: Ասոնք խաղալիքներ, գլորցական պիտոյքներ, վերնազգեստներու պահարաններ, կախիչներ, մահճակալներ են: Մինչեւ տարեվերջ 11 տեսակ կարասի պիտի արտադրէ գործատունը:

×

ՀԱՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Յունիս 1էն 5 Հայաստանի մէջ եղեկտրուժի ամերիկացի մասնագէտներ խորհրդակցութիւններ ունեցան հայ մասնագէտներու հետ: Միասնաբար քննեցին մեծ ջերմելեկտրակայաններու եւ հիւլէական կայաններու մէջ ջերմութեան եւ ջրամատակարարման ճիւղաւորումներու ցանցին նախագծումի, կառուցումի եւ շահագործումի հարցերը: Հրազդանի ջերմային ելեկտրակայանին եւ հիւլէական կայանին մէջ Ամերիկացիք ծանօթացան այդ աշխատանքներուն: Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան ղեկավարը յայտարարեց, թէ Հայաստանի մէջ բեկնիք բարձր մակարդակով կը լուծուին այն հարցերը, որոնք քննութեան առնուեցան միասնաբար:

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ԵՐԿՈՒ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ

Լենինականցի երկու պատանիներ՝ Ե. Մելքոյեան (կէս ծանր) եւ Խ. Ստեփանեան (ծանր) յաղթականներու պատուանդանը բարձրացան Նովոռոսիյսկի մէջ տեղի ունեցած դասական ոճի ըմբշամարտի համամիութենական մրցաշարքին: Լենինականցիներ Կ. Բաղդասարեան ապահովեց երկրորդ, իսկ Վ. Գրիգորեան երրորդ տեղը:

×

ԵՐԳԱՐԱՆՆԵՐ

«Հայաստան» հրատարակչութեան երաժշտութեան բաժինը ներկայ տարեշրջանին հրապարակ հանած է քանի մը երգարաններ: Ասոնց շարքին են Արամ Սաթունցի «Երգեր եւ ռոմանսներ» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են հեղինակին երգերուն լաւագոյն նմոյշները:

Հայկական դաշնակի արուեստին ականաւոր ներկայացուցիչներէն Ռ. Անդրէասեան դաշնակի համար վերածած է հայ դասական երաժշտութենէն եւ, առաւելաբար, Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն երգեր: Ասոնք դարձած են դաշնակի նուագի յայտագիրներու լաւագոյն նմոյշներ: Ասոնք,, ինչպէս նաեւ հեղինակին շարք մը մշակումներն ու ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնները, տեղ գտած են «Դաշնամուրային երկեր» հաւաքածոյին մէջ:

Ցառաջիկայ ամիսներուն լոյս կը տեսնէ Կոմիտասի «Երկեր»ուն լիակատար հաւաքածոն: Հրատարակչութեան ընթացիկ տարուան ծրագրին մաս կը կազմէ Եուրի Գէորգեանի «Դիմանկարներ», Էտկար Յովհաննիսեանի «Էրեբունի», «Սարդարապատ», «Արփի–Սեւան» խմբերգները, Ջ. Ասատրեանի «Երգաշար՝ Պարոյր Սեւակի խօսքերով», «Ընտիր արիաներ, երգեր հայկական օպերաներէն», «Երգեր եւ ռոմանսներ՝ Աւ. Իսահակեանի խօսքերով», Գուսան Շահէնի «Երգեր» եւ այլ գործեր:

×

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒ

Երեւանցիներուն եւ մայրաքաղաքը այցելողներուն համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը: Անցեալ տարի հոն այցելեցին աշխարհի 34 երկիրներէ 1500 հիւրեր եւ 48 պատուիրակութիւններ, ինչպէս նաեւ շուրջ 135.000 զբօսաշրջիկներ խորհրդային երկիրներէ:

Ցուցահանդէսը միաժամանակ կը նկատուի Երեւանի հանգիստի եւ պտոյտի գօտիներէն մէկը, քանի որ կը տարածուի 23 հեկտարի վրայ:

Ներկայ տարեշրջանին արդէն 50.000 հոգի այցելած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

«ՓԱՐԻԶԻԷՆ ԼԻԲԵՐԷ»ի տպարանը միշտ գրաւուած է բանուորներու կողմէ եւ մինչեւ Հինգշաբթի առտու ոստիկանութիւնը չէր միջամտած եւ չէր պարպած հակառակ դատական որոշումին, որու գործադրութեան պայմանաժամը կը վերջանար Չորեքշաբթի ցերեկ: Փարիզի ոստիկաններու Արհեստակցական Դաշնակցութիւնն ալ առանձին զեկոյցով մը «կը մաղթէ որ ոստիկանական ուժերը պէտք չունենան միջամտելու գրքի բանուորներուն դէմ»:

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ կրնայ մէկ օրէն միւսը դադրիլ Հնդկաստանի վարչապետ ըլլալէ: Արդարեւ դատարանը ջնջեց իր ընտրութիւնը, նկատի առնելով որ ընտրական պայքարի համար մեծ գումարներ մսխած է, այսինքն շատ աւելի քան արտօնուած է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՈՐՏ հրապարակեց աւջի օր, «Ռաքֆելլէր Յանձնախումբ»ի տեղեկագիրը Սէ. Ի. Աէ.ի գործունէութեան մասին: Ըստ այս տեղեկագրին, ամերիկեան գաղտնի գործակալութիւնը շատ ապօրինի գործեր տեսած է, ինչպէս ամերիկացի քաղաքացիներու հսկողութիւնը: Տեղեկագիրը ուղղակի խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Ճոնսընը եւ Նիքսընը: Տեղեկագիրը 30 յանձնարարութիւններ կ'ընէ արգելք հանդիսանալու համար որ Սէ. Ի. ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՄԻՍԸ

Յունիսը ընդհանուր առմամբ անձրեւոտ է: Փոթորկոտ կարճատեւ անձրեւներու քանակը ամսուան ընթացքին չափանիշէն աւելի կը կարծուի որ ըլլայ (100–180 միլիմեթր), յատկապէս Սեւանի աւազանը, Ապարան – Հրազդան, Զանգեզուր, Շիրակ, Լոռի – Փամբակ եւ հիւսիս – արեւելեան կարգ մը վայրերու մէջ: Համեմատաբար քիչ անձրեւ կը նախատեսուի (25–50 միլիմեթր) Արարատեան դաշտի, Եղէգնաձորի, Ազիզբեկովի եւ Հանրապետութեան միւս շրջաններուն մէջ:

Ամսուան միջին ջերմաստիճանը երկրին հարաւը, հիւսիս – արեւելքը 15–20, Արարատեան դաշտը՝ 21–22, մնացեալ շրջաններու մէջ՝ 11–15 աստիճան տաք պիտի ըլլայ:

Ամսուան վերջը Խորհ. Միութեան եւրոպական մասէն հիւսիսային ցուրտ օդ մը պիտի խուժէ Հայաստան, որու հետեւանքով ցուրտ պիտի ընէ: Լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններու մէջ նուազագոյն ջերմաստիճանը 3–8, իսկ Հանրապետութեան միւս վայրերուն մէջ՝ 10–15 աստիճանի սահմաններուն մէջ պիտի ըլլայ:

Ա.Ն օրէնքէն դուրս եղէ:

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍ պիտի չմասնակցի Իւ. Տէ. Էռ.ի Նիսի նիստերուն (Շաբաթ եւ Կիրակի) որպէսզի իր ներկայութեամբ չվաւերացնէ Շիրաքի կրկնակ պաշտօնները (կուսակցութեան քարտուղար եւ նախարարապետ):

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Փոնիաթովսկի վստահեցուց երեսփոխանները որ հեռաձայնի ոչ մէկ ունկնդրութիւն կայ քաղաքական դէմքերու եւ լրագրողներու համար: Յիշեցուց Միթերանի, գլխաւոր բողոքողը եւ որ իր գիրքին մէջ, կը դժգոհի որ «զինքը մտիկ ըրած են, իր բարեկամներուն Մենտէսի եւ Տէֆէռի հետ» թէ այդ օրերուն, 1950, օրուան նախարարապետը՝ Կի Մոլէն էր: Շիրաք յայտնեց թէ կառավարութեան ցաւը Միրաժներու առթիւ, նուազ առեւտրական է քան քաղաքական:

ՍՈՄԱԼԻԻ Արտաքին նախարարը հերքեց ամերիկեան կառավարութեան տեղեկութիւնը, ըստ որու Խորհ. Միութիւնը Պերպերա նաւահանգիստին մէջ հրթիռներու կայան մը հաստատելու վրայ է: Համաձայն Սոմալիի Արտաքին նախարարին՝ Մ. Նահանգները դիտմամբ նման լուր մը հրապարակ հանած են արդարացնելու համար ամերիկեան կարեւոր կայանի մը հաստատումը անգլիական Տիեկօ Կարսիա կղզիին մէջ, Հնդկաց ովկիանոսը: Մ. Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը վերջերս յայտարարած էր, թէ օդային հետազօտութիւնները ցոյց կուտան, թէ խորհրդային հրթիռներու կայան մը հաստատուելու վրայ է Սոմալիի նաւահանգիստին՝ Պերպերայի մէջ:

ՊՈՐՏՈՅԻ մէջ տասնեակ հազարաւոր բանուորներ գործադուլ կատարեցին բողոքելու համար կառավարութեան ի գործ դրած ճնշումներուն դէմ, պաշտ նահանգներու մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Ասատ Աէմտ այցելեց եւ տեսակցեցաւ Հիւսէյն թագաւորին հետ: Սուրիա եւ Յորդանան համաձայնեցան զինուորական միացեալ ճակատ մը կազմել Իսրայէլի դէմ՝ իրենց բանակներու միացումով: Համաձայնութեան մանրամասնութիւնները դեռ պիտի ճշդուին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԷՃԷՎԻՏ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

«... ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՄ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻՆ ՑԱՂԹԱԿԱՆԸ»

Վերջերս Հալէի պարագլուխը՝ Էճէվիտ շրջապտոյտ մը կատարած է արեւելեան նահանգները եւ «կրակոտ» ելոյթներ ունեցած: Պոլսոյ թերթերէն (Յունիս 4) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

ՎԱՆ.— Հալք կուսակցութեան նախագահ Պիւլէնտ Էճէվիտի արեւելեան շրջապտոյտը վերջ գտաւ, եւ ամէն տեղ կուսակցապետը դիմաւորուեցաւ «Եարընլար» երգով: Վերջին կայքը եղաւ Վան, ուր արտակարգ խանդավառութիւն մը զգալի էր, 1973ի ընտրութեանց օրերէն աւելի ջերմ ընդունելութիւն մը: Մասնաւորաբար Պիթլիսի եւ Վանայ գօտիներուն մէջ, Էճէվիտ կը դիմաւորուէր կիներու կողմէ: Կիներէն մին կը կրէր վերտառութիւն մը, որուն վրայ գրուած էր.— Բարի եկար, ո՛վ մարդ, որ մեր պատիւը փրկեցիր:

Էճէվիտ ուր որ ճառախօսեց, շեշտը դրաւ միշտ հողային բարեկարգութեան եւ պաշտպանման վիճակին վրայ: Այդ վայրերուն կարգ մը գաւառներուն մէջ, Միլլի Սէլամէթականները ուժերու ցոյց մը կ'ընէին սակայն, եւ իրենց մարդկան դէմքերը հրապարակներու վրայ կը շրջէին, իրենց լամբակներուն զարդանիշեր դրած:

Էճէվիտ 45 ժամուան մէջ տասը տեղ խօսեցաւ, բայց Կէվասի մէջ ձայնը մարեցաւ: Ուշագրաւ էին մանաւանդ հետեւեալ վերտառութիւնները.— Արեւմուտքին գործատուն չէք տար, իսկ արեւելքին՝ կուտաք ճոմանտօ գարաքոլ: Ոչ թէ պաշտպան վիճակ, այլ ազատական իրաւակարգ:

Ամբողջ ճամբաներու ընթացքին, Էճէվիտը ծափահարող ժողովուրդը կ'երգէր «Եարընլար» եւ «Հայաթ պայրամ օլսա» երգերը:

Վանայ մէջ ողջունեցաւ հազարաւոր հոգիի կողմէ եւ հոն կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ: Ըսաւ ի մէջ այլոց.— Ես Կիպրոսի նուաճողը չեմ, բայց պիտի ըլլամ արեւելեան նահանգներու վերականգնումին յաղթականը: Թուրք ազգը անբաժանելի է եւ քանի մը ժողովուրդներէ չի բաղկանար: Պէտք չէ բաժան բաժան ընել Թուրք հաւաքականութիւնը: Մենք ալ ազգայնական ենք, այլ ոչ ցեղապաշտ: Մեր ազգայնականութիւնը ժամանակավրէպ բան մը չէ, այլ ժողովրդավարութեան մեծագոյն պահանջը: Մեր հակառակորդ կուսակցութիւնները երբ տեսան թէ առանձին առանձին պիտի չկրնան գլուխ ելլել մեզի հետ, իրարու միացան, իբր թէ ազգայնական ճակատ կազմելու համար: Իրենց նպատակն էր սքօղել Հալք կուսակցութեան իսկական ազգայնականութիւնը եւ միւս կողմէ իրենց տկարութիւնը պարտկել»:

Էճէվիտ այնուհետեւ քննադատեց Տէմիրէլի իշխանութիւնը, որ եթէ հարուստներու համար կեանքը կ'աժանցնէ, տնտեսական անտանելի պայմաններ կը սահմանէ պարզ ժողովուրդին:

ԷՃԷՎԻՏԻ ՆՈՐ ՊՏՈՅՏԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Հալք կուսակցութեան նախագահ Պիւլէնտ Էճէվիտ նոր եւ աւելի լայն շրջապտոյտի մը ձեռնարկեց: Յունիս 7 Շաբաթ օր այցելեց Զոնկուլտաք, 14ին՝ Թոքատ, աւելի առաջ Պարթըն՝ ուր քննութիւններ պիտի կատարէր ողողուած վայրերուն մէջ: 150 խորհրդարանական դէմքեր կ'ընկերանան Պիւլէնտ Էճէվիտի:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Անմոռաց յուշեր 100ամեակին առթիւ)

— o —

Հայրենիքը պատրաստւում է տօնել Աւ. Իսահակեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Ըստ տուեալների՝ մեծ շուքով: Այլ կերպ չէր կարող լինել: Հայը նոյնպէս գիտէ գնահատել, յաւերժացնել իր արժանաւոր զաւակները: Աւ. Իսահակեանը իր ամենանախապատուած զաւակներից է: Գնահատուել անխտիր ամէնքից ամէն մի գրողի չի վիճակուած: Իսահակեան արժանացաւ այդ բախտին: Դեռ որքա՜ն պիտի գրեն իր մասին: Գրել են իր ժամանակակիցները, գրել են մի այլ, անցած սերնդի ներկայացուցիչներ, որոնք ոգեւորուել, զգացուել են «Երգեր ու վէրքեր»ը կարդալիս, «Մաճկալ էս, բեզարած էս», «Դարդս լացէք»ը, «Սեւ աչեր»ը երգելիս, գրում են ներկայ սերնդից, գրելու են գալիք սերունդներից անհատներ: Ես էլ իմ փոքր գրչով ցանկացայ մասնակցել մեծ հայրենակցիս տօնին, գրի առնել հին–հին վերյիշումներս իր մասին:

Ճանաչել եմ Աւ. Իսահակեանին փոքր տարիքիս: Գիւմրում բնակւում էինք միեւնոյն փողոցում՝ դէմ–դիմաց: Ըստ մայրիկիս պատմածի՝ երբ Ռուսը գրաւել է Գիւմրին, քաղաքը կոչուել է Ալեքսանդրապոլ, Թագուհու անունով, փողոցն էլ Գեներալսկայա. փողոցի տներն յատկացուել են ռուս զօրավարներին, որովհետեւ արդիական են եղել, նորակառոյց, յարմարութիւններով: Փողոցի բնակիչները, անխտիր, կոչւում էին աղաներ՝ Խաչատուր աղօնք — Ասլանեանները — (ունէին փողոցում աղբիւր, մեծ դրան կողքին, ջուրը գալիս էր իրենց պարտէզից), Եգոր աղօնք — Ղարիբջանեանները, Մարտիրոս աղօնք — Տէր–Մարտիրոսեաններ (Տէրը տիտղոս էր), Սաֆէնք — Քէչիչեանները, ոսկերիչներ Տէր–Միրաքեանները, մօրենական պապս, Նիկողոս աղօնք — Իսահակեանները: Իսահակեան երկու եղբայրների տները կողք–կողքի էին: Մեծ եղբօր կրտսեր տղան էր Աւետիքը, ունէր երեք եղբայր, երկու քոյր: Իսահակեան թոռների հետ ես եւ եղբայրներս խաղում էինք մերթ մեր, մերթ նրանց պարտէզում: Աւ. Իսահակեանի հօրը չեմ տեսել, մայրը, Ալմաստ խանումը կրում էր հայկական տարազ, շատ գեղեցիկ էր, կատարեալ խանում, այսինքն՝ ազնուափայլ. կանչում էին նրան բոլորը Ապլա: Գիտէի, որ Ալմաստ խանումը մի տղայ ունէր հեռու երկրում, որ բանաստեղծ է: Գիտէի եւս ինչ ասել է բանաստեղծ, ո՞ր երեխան էր, որ անգիր չգիտէր բանաստեղծ Թումանեանի «Շունն ու կատուն»: Այն օրուանից, որ կռահեցի այդ, Նիկողոս աղօնց շէմը հպարտութեամբ էի անցնում: Հպարտ էի մեր հարեւանով, իսկ Ալմաստ խանումը իմ աչքում մի արտասովոր կին էր, տղան բանաստեղծ էր, պանդուխտ, մոր կարօտն էր քաշում ու գրում՝

«Հայրենիքէս հեռացել եմ,
Խեղճ պանդուխտ եմ, տուն չունեմ
Ազիզ մօրէս բաժանուել եմ
Տխուր սրտում քուն չունեմ:
Ախ, ես քո տեսքին, անուշ լեզուին
Կարօտել եմ, մայրիկ ջան,
Երնէկ, երնէկ, երազ լինեմ
Թռչեմ մօտդ, մայրիկ ջան»:

Մայրիկս էր կարդում ինձ, երեւի ուզում էր ներշնչել որդիական սէրը... Մայրս լաւ էր երգում՝ «Սեւ ու մութ ամպեր», «Ախ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ», «Սիրեցի եարս տարան», ու ամէն անգամ, ոչ պակաս հպարտութեամբ յայտարարում էր՝ «Մեր Աւոյի գրածն է...»: Միայն մայրս չէր, որ երգում էր Աւոյի գրածները: Կայծակի արագութեամբ, առանց ձայնագրուելու Աւոյի բանաստեղծութիւնները եղանակաւորուել էին ու մտել դուռ ու երդիքից ներս: Աւօն բոլորինն էր, երգում էին մեծ ու փոքր, ուսուցիչ – աշակերտ, շինական, հովիւը սարում, լուսնակ գիշերներին երիտասարդները խմբով փողոցներում:

«Սով. Հայաստան» պատկերազարդ ամսագրում, 1975 Փետրուարի թւում կարդում ենք՝ «Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները շատ կոմպոզիտորների ու երաժիշտների են հմայել, նրա թեմաներով երգեր են գրել ոչ միայն հայ, այլեւ ուրիշ ազգերի կոմպոզիտորներ»:

Ուրեմն Իսահակեաններին կանչում էին Նիկողոս աղօնք, ունէին Ղազարապատ գիւղը, գիւղում՝ Ջրաղաց: Աւօն փոքր տարիքից ապրել է գիւղում, ուր ճաշակել է «քաշած կաթի սերը», մաճկալի հետ արտ է գնացել, սափորի հետ սար, կամն է քշել, դալար արօտներում խաղացել պզտիկ հօտաղների հետ ու այսպէս, բնութեան գրկում, փոքր տարիքից, կերտուել է Աւոյի բանաստեղծ հոգին: Այնտեղ Ալագեազի փէշերում հիացել ու ծծել է բոյրն պերճ–պերճ ծաղիկների, խմել ջուրն ակ–աղբիւրների ու հիւսել գովքն իր սիրելի (մեր բոլորի սիրելի) Ալագեազի.

«Ծիրանավառ դուն թագուհի
Բուրում, բուրումների դու աղբիւր,
Ծաղիկներդ հազար գոյնի,
Հազար անուն, հազար բոյր»:

Իսահակեանը գրել է գեղեցիկ, պարզ լեզուով, հասկանալի մեծին – փոքրին, գրագէտին, անգրագէտին, գրել է ժողովրդի հարազատ բարբառով. սիրականին եար է ասել, վշտին՝ դարդ, սիրելիին՝ ազիզ, քարին՝ քռայ, քարնարլուրին՝ քիրծ, ոսկուն՝ ղառ, ստուերին՝ շուաք, կսկիծին՝ մրմուռ ու հմայել է բոլորին: Ու... լարել են մեր աշուղները սազն ու քեամանչան, թառն ու ջութակը, տուել լարերին, հնչեցնել երգն իրենց Աւոյի ու անմահացրել նրան... Գիւմրին տուել է մի շարք գրագէտներ, բանաստեղծներ, երգիչներ, ինչպէս մի հրաշք Աշուղ Ջիւանի, բոլորին նա սիրել ու գնահատել, սխալուած չեմ լինի եթէ ասեմ՝ բոլորից շատ սիրել է իր Աւոյին, սիրել է նրա բառը թեթեւ, պարզ ու հարազատ:

Գիւմրեցին յարգել ու պաշտել էլ է նրան: Ապացոյց հետեւեալ դէպքը. լաւ յիշում եմ, ինչպէս մի օր մեր փողոցում երկու մարդ վէճի էին բռնուել: Յեղափոխական տարիներ էին, մեր Գիւմրեցիք թունդ յեղափոխականներ էին. կային Ե՛ւ դաշնակներ Ե՛ւ հնչակներ: Վիճողները այն դասակարգից էին, որոնց անուանում էին լօթի — ուտող, խմող, բանից չվախեցող: Կռիւը քանի գնում տաքանում էր, երեւի մէկը դաշնակ էր, միւսը՝ հնչակ, մէկ էլ նրանցից մէկը քաշեց ատրճանակը, յանկարծ, որտեղից որտեղ մօտեցաւ նրանց Իսահակեանը, դեռ մի բառ չէր ասել, երբ «մաւզերիստը» յանկարծակիի եկած, «վայ, ես քո հոգուն ղուրպան, ներողութիւն» ասելն ու ծլկելը մէկ եղաւ: Այսպիսի՛ մի համակրանք էն էլ մի լօթուց...

Վ. Տէրեանը ասել է՝ «պոէտը ամէն մի բանաստեղծութիւն գրելիս մի այլ կնոջ վրայ պիտի սիրահարուած լինի»: Արդեօք, Իսահակեանի կարծիքը նո՞յնն էր, չգիտեմ, գիտեմ որ դեռ պատանի սիրահարուել է իր մօրաքրոջ աղջկայ վրայ: Գիւմրի եւ այդ տեսակ «անվայել» արարք, «սիրահարել, է՛ն էլ իր մօրաքրոջ աղջկայ վրայ»... Սեւաչեայ, գեղեցիկ Շուշիկ Մատակեանի մայրը (հայրը մեռած է եղել) շտապով աղջկան ամուսնացնում է Յովհաննէս Տէր–Միրաքեանի հետ (մայրիկիս հօրեղբօր) Գերմանիայից նոր վերադարձած, համալսարանաւարտ, վերին աստիճանի կիրթ ու գեղեցիկ մարդ: Ի միջի այլոց նրանց հարսանիքին ներկայ է լինում անգլիացի Լինչը, նկարում է նորապսակներին եւ իր «Հայաստան, ուղեւորութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ» գրքում, հատոր Ա. զետեղում է հարսնեւորների խմբանկարը: Նկարագրում է ինչպէս հարսին աճուրդի են դրել, ինքը մինչեւ 20 անգլիական ոսկու է բարձրացրել աճուրդը: Հարսի մասին գրում է՝ «Որքան քաղցր եւ սիրուն դէմք ունէր այս հարսը, ինձ յիշեցնում էր Անդրեա դել Սարդոյի նախասիրած դէմքերը, իրենց թարմագեղ պարզութեամբ եւ անմեղունակ աչքերով: Օրիորդի համակրելի մայրը Ճիովաննի Բելլինիի տիպար...»:

Խորն է ազդում Աւոյին կորցրած սէրը եւ գրում է նա վիրաւոր սրտով՝

«Սեւ աչերէն շատ վախեցիր,
Էն մութ անծեր գիշեր է,
Մութն ա՛հ է, չարքեր շատ կան
Սեւ աչերը մի սիրէ:
Տես իմ սիրտս արուն ծով է
Էս չարքերը զարկեցին,
Էն օրուանէն դադար չունիմ,
Սեւ աչերը մի սիրէ...»:

Մի այլ քառեակ՝

«Շուշան եարս ինձ թողեր
Էն տղի հետ ո՞ւր կ'երթայ.
Շուշան եարս ձեռքն արնոտ
Էն տղի հետ հարս կ'երթայ»:

Մի ուրիշը՝

«Ու սրտով սիրած Շուշանս լինի
Օջախիս կողքին գուրգուրանք իրար.
Արագի ափին բոստանս լինի,
Ծով–քրտինք թափեմ Շուշիկիս համար»:

Իսահակեանի սիրոյ երգերի մէջ քիչ տեղ չի բռնում նրա մի այլ սէրը՝ Զարօ եարը: Մի ուրիշ առթիւ՝ «Աշխարհն արեւով է բռնկուած, սիրտս սէրով», հառաչել է պոէտը... Հայրս մի ամսաթերթ էր ստանում, կարծեմ «Նոր Դար» որի մէջ կարդացել եւ երբեք չեմ մոռացել Իսահակեանի մի քառեակից սոյն տողերը՝

«Զազիր ու նենգ մարդկանցից հեռու,
Անապատ գնա՛, սիրիր վագրերին...»:

Ի հարկէ, դա եղել է երիտասարդ տարիքի մի պոռթկում, որովհետեւ նա մարդամօտ էր, հիւրասէր: Փարիզում, երբ շատ մօտից շփուեցի նրա ընտանեկան կեանքին, կարող եմ ասել, չեղաւ մի օր որ Իսահակեան ընտանիքը մենակ կորչէր իր պատառը: Արդեօք եղա՞ւ մի երեկոյ, որ Վարպետը առանձին մնար իր գրասեղանի առաջ ու հանգիստ պրպըտէր իր մտքերը, ներշնչումները: Կարծեմ նոյնն է եղել ամէն երկրում, որտեղից նա անցել է. հաւանական է նոյնն էլ եղաւ Հայրենիքում, կեանքի վերջին տարիներին:

Սրախօս էր մեծ բանաստեղծը, հաճելի խօսակից, համեղ մարդ: Նա շփւում էր զանազան կարգի մարդկանց հետ: Մի օր նրան կարելի էր տեսնել դռնապանի հետ զրուցելիս, հետեւեալ օրը միեւնոյն մայթով քայլելիս գիտնական փրոֆեսոր Ադոնցի հետ: Սիրում էր լաւը, գեղեցիկը ... Պատահել է՝ կանգ է առել փողոցում ու հիացել անծանօթ մի գեղատեսիլ կնոջ, ապա դարձել ու իր խօսակցին հարցրել՝ «Տեսա՞ր — ես է՛լ տեսայ...»:

1932–1936 թ. Փարիզ: Անմոռաց են ինձ այն մի քանի տարիները, որ ապրեցի Իսահակեանների հետ մի շէնքում, կողք–կողքի: Ի՛նչպէս յաճախ զրուցում էի հանճարեղ հայրենակցիս հետ, խօսում էինք մեր Գիւմրուց, մեր հարազատներից ու արտասւում...:

Ֆրանսահայ գաղութը, իր հերթին տօնեց իր յարգանքն ու մեծարանքը մեծ Հայուն, մեծ մարդուն: 1936 թ.ի ամրանը գնում էր հայրենիք: Թիւ 17, փողոց

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

— o —

Երբ 1914 Օգոստոս մէկին պայթեցաւ պատերազմը, Երիտասարդ Թուրքերու կոմիտէն այսպէս խորհեցաւ. «Հիմա մենք կրնանք լմնցնել մեր գործը նաեւ Հայերուն հետ. աշխարհիս մեծ Պետութիւններէն ոչ մէկը կրնայ այլեւս օգնել իրենց»: Մենք լսեցինք Պ. Դր. Լեփսիուսէն, թէ առաջները այս կամ այն մեծ Պետութիւնը միշտ օգներ է Հայերուն: Կնքուեր են միջազգային համաձայնութիւններ՝ Հայերու կացութիւնը բարւոքելու համար, ապահովելու համար անոնց իրաւունքը ազգ մը դառնալու: Բայց ահա ծագեցաւ մեծ պատերազմը, եւ Թուրքերը կրնային լմնցնել իրենց գործը Հայերուն հետ: Սակայն տակաւին միակ հիմը չէր. մենք լսեցինք, թէ այն երկու հայ ընտանիքները, որոնք կոտորածէն ազատելով՝ մնացեր էին Երզնկայի մէջ, պէտք էր մահմետական դառնային ողջ մնալու համար (ասով անուղղակի կերպով տրուած կ'ըլլայ Պ. Պ. Երդուեալներէն մէկուն հարցումին պատասխանը): Կար նաեւ կրօնական ատելութիւն եւ ֆանատիկոսութիւն: Կ'ուզէին կոտորել քրիստոնեաները, կ'ուզէին միայն մահմետական Հայեր ունենալ, որովհետեւ կը յուսային, թէ Ղուրանի սահմաններուն մէջ կարելի պիտի ըլլար աւելի դիւրաւ իրագործել բռնի ուժի հին–Թուրքական գաղափարը:

Հին Թրքական կայսրութիւնը եւ իր բոլոր նուաճումները կը հանգչէին զինուորական ուժի գաղափարին վրայ, եւ ուժի այս գաղափարը անմիաբանելի է Հին եւ Նոր Կտակարաններու վարդապետութեանց հետ, թերեւս նաեւ ճիշդ ըմբռնուած Ղուրանին հետ, ու ամէնէն առաջ իր բովանդակութեամբ անմիաբանելի է, «սիրէ մերձաւորդ որպէս քու անձդ» սկզբունքին հետ: Ասոր համար ալ Երիտասարդ Թուրքերը օգտուեցան առիթէն՝ իրենց հեռաւոր սահմանին վրայ ապրող այդ միակ քրիստոնեայ ժողովուրդը ոչնչացնելու համար: Անոնք չհամարձակեցան ընել այդ՝ Պոլիս ապրող Հայերուն նկատմամբ. բայց հեռաւոր սահմաններու մասին՝ վալիներուն ուղղուած հեռագիրներով, որոնց պատճէնները կը գտնուին մեր ձեռքը, Երիտասարդ Թուրքերը կը հրամայէին, որ հայ ժողովուրդը այլեւս գոյութիւն պիտի չունենայ: Ատկէ զատ անոնք կը հրահանգէին, թէ այն վալիները, որոնք լաւ են տրամադրուած դէպի Հայերը, ուրիշ շրջաններ ղրկելու է, իսկ եթէ այդ ալ չօգնէ՝ պաշտօնանկ ընելու է: Ու ահա մենք ունինք մեր առջեւ սպանութիւնը ժողովուրդի մը, որուն ոչնչացման պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Երիտասարդ Թուրքերու կոմիտէին եւ մասնաւորապէս անոնց ամէնէն ազդեցիկ նախարար Թալէաթի վրայ:

Ամբաստանեալի մտքին մէջ 1921 Մարտ 15ին ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ հաշուեկշիռը իր ժողովուրդի հազարմեայ տանջանքներուն, որոնց մասին ան լիակատար տեղեկութիւններ ունէր: Ասոր վրայ կ'աւելնայ այն, որ 1915ին ինքը անձամբ ալ մաս ունեցաւ այդ տանջանքներէն, երբ իր քաղաքին հայ բնակիչները կոտորուեցան կէս ժամ քաղաքէն հեռու: Կոտորածին քստմնեցուցիչ տեսարանը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ իր հոգեկանին վրայ: Այդ ամէնը Մարտ 15ի առաւօտ նորէն երեւցաւ իր աչքին առջեւ: Առնենք Վիլհէլմ Տէլլի դէպքը:

Գեսլէր կը ծաղրէ ու կը հեգնէ ժողովուրդը, կը կանգնէ ստրկութեան նշանակը, կը ստիպէ Տէլլը՝ նետով զարնել հարազատ զաւակի գլխուն վրայ դրուած խնձորին: Այդ կուսակալը Հին–Թուրքերու, բռնի ուժի մարդոց տիպէն է: Այն միտքը, որ կը ծագի այդ վայրկեանին Վիլհէլմ Թէլի մէջ, կը սաւառնի Թէհլիրեանի աչքերուն առջեւ: Ամբողջ աշխարհի երդուեալներու դատարաններէն ո՞րը պիտի դատապարտէր Թէլը, եթէ ան իր նետովը զգետին տապալէր կուսակալը: Ես կը հարցնեմ՝ կա՞յ արդեօք աւելի մարդկայնական բան մը, քան այն ինչ որ այստեղ մեր առջեւ հանուեցաւ:

Մէկ միլիոն սպաննուածներու, ամբողջ ժողովուրդի մը վրիժառուն է, որ կանգնած է այդ ժողովուրդի սպանութեան համար պատասխանատու անձին, բոլոր տանջանքներու հեղինակին դիմաց: Հոգեկան ստիպում չէ՞ ասիկա:

Պէտք ունի՞նք տակաւին մօր պատկերին եւս՝ ունենալու համար նաեւ արտաքին բժշկական հարկադրիչ մտապատկերները: Արդ, մենք ունինք նաեւ այդ պատկերը: Ամբաստանեալը երեւան կուգայ միաժամանակ որպէս ներկայացուցիչը իր ընտանիքին, իր մօր: Մայրը կ'ըսէ իրեն. «Այլապէս, դուն այլեւս իմ որդին չես»:

Այս բոլոր խոհերը կը լեցնեն զինքը, երբ ատրճանակը կ'առնէ ու վար կ'իջնէ: Ան, այսպէսով, վար կ'իջնէ, ներկայացնելու համար արդարութեան ոգին ընդդէմ բռնի ուժի սկզբունքին:

(86 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՅԿ. ՏԱՆ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ.— Մայիս 19, 25, 28 եւ Յունիս 3 Թուականները անջնջելի պիտի մնան բոլորի յիշողութեանց մէջ — Գանի, Նիսի եւ Մարսիլիոյ կանանց եւ այլ միութեանց յաջորդական այցելու – թիւններով:

Միախորհուրդ, սակայն խրախճանքները իր ուրոյն ճոխ յայտագրով յառաջ բերած եղելութը ցանկալի է եւ արժէ առանձնապէս նկարագրել, սակայն ակամայ պիտի բաւարարուինք համառօտ կերպով ընդհանուր պատկերը միայն ներկայա – ցնելով խնայելու «Յառաջ»ի սահմանա – փակ էջերուն:

«Յառաջ» միշտ սրտաջերմ տրամադ – րութեամբ արձագանգ հանդիսացած է տօներու եւ այլ նկարագրականները հրատարակելով, համոզուած թէ՝ ոչ մէկ այցելու տեղ կը գնէ հոս ինքզինքը զբաղեցնելու այլ կուգայ մխիթարութիւն մը բերելու ազնիւ տրամադրութեամբ: Ակամայ մարդ կը ստիպուի ինքն իրեն հարց տալ թէ հոգեկան ի՛նչ մեծ ուժ է սա, միասնականութեան որպիսի՞ ոգի… Հայու ամմար հոգին չէ՞, որ կը մղէ զինքը դէպի իրենց ազգակից մայրերն ու հայրերը…: Իմաստուն կերպով կազմակերպուած, նշանակելի Թուականները յարգելով, կուգան այս հաւաքականու – թեան լոյս սփռելու, յոյս ներշնչել ու ապրելու տենչով վառե՛լ մարելու մօտ եղող հոգիները, ի յայտ բերելով իրենց հոգւոյն խորը թաղուած աննշմարելի վեհ զգացումները:

Ամէն մէկը իր հասկցած ձեւով մօտե – ցում մը ունի. մօտեցում մը նրբազգաց հոգիի իրենց աներկբայ արտայայտու – թիւններով:

×

Մայիս 19ին Գանի կանանց Մշակ. Միութեան ժրաջան անդամուհիներն են որ արդէն գրաւեր են ճաշարահը իրենց ծրագրի համաձայն նախընթրիքի պատ – րաստութեան կարգադրութիւններով զբաղած:

Հո՛ն է Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան պատուոյ սեղանին, կողքին ունենալով հաստատութեան Տնօրէնուհին եւ Միութեան պատուոյ նախագահուհի Տիկին Մար – մարեան: Տարօն վարդապետ Տնօրէնու – թեան ուղղած շնորհակալութեան խօս – քերէն վերջ, կը ծանօթացնէ վարչական կազմի շնորհալի Տիկինները.— Ճէվիզ – եան, Մօղեան, Մելիքեան, եւայլն, հա – կիրճ կերպով տալով անոնց երեք տար – ուան գործունէութեան պատկերը, ծանրացաւ գաղութին պարծանքը եղող 28–30 աշակերտներով դպրոցին, հիմնուած՝ Տիկին Մարմարեանի նախաձեռնու – թեամբ: Այս վերջինը իր կարգին խօսք առնելով շեշտը դրաւ տան մէջ բնակող բազմաթիւ մայրերու նկատմամբ բացա – ռիկ յարգանքի անհրաժեշտութեան: Անցեալի ու ներկայի անոնց ապրումները շաղախելով, անդրադարձաւ իրենց ըն – տանիքէն հեռու մնացած ըլլալու պարագաներուն, «ըստ իս», ըսաւ, մայրերու օրուան ամենամեծ տօնակատարութիւն – ները պէտք է նման տուներու մէջ տօնուել շուքով սարքուին…: Օտարութեան մէջ մեր լեզուի պահպանման դժուարու – թիւններուն ակնարկելով, անդրադարձաւ Դպրոցասէրի եւ Մխիթարեան ամէնօր – եայ զոյգ վարժարաններու գոյութեան անհրաժեշտութեանը եւ անոնց պահպա – նումը ապահովող դժուարութեանց…

Բոլորի խնդրանքով Տարօն Վրդ.ի հընչեղ ձայնն էր որ ծաւալեցաւ «Մայրիկ» երգի յուզիչ ելեւէջներու արձագանգով: Ցանկարծ երեւան կ՚ելլեն խումբ մը փոքրիկ պարուհիներ, ազգային տարազով, կ՚արտասանեն ապա կը պարեն: Թնքոյշ էակներու նազելաձեմ շարժումները սրտեր կը յուզեն խլելով անվերջ ծափահա – րութիւններ: Մինչ այդ երիտասարդ Տիկիններ եւ Օրիորդներ սեղանէ սեղան թռչկոտելով ժպտուն, շնորհալիօրէն կը սպասարկեն հրամցնելով իրենց ճարտար ձեռքերու պատրաստութիւնները — խմորեղէններ ու այլազան անուշեղէններ — առատօրէն հոսեցնելով պաղահիւթերու խմիչքներ:

Հոն է Խարբերդցին, Կարնեցին, Վանեցին ու Շապին Գարահիսարցին. այս վերջինոյն խօսքերու ազդեցութեան տակ, Տիկին Ասատուրեան կը փոխադրէ մեզ Գարահիսարի բարձրաբերձ լեռները, իր զուլալ ձայնով կ՚ողեկոչէ այդ լեռներու արծիւ հերոս Անդրանիկը, երգելով անոր ձօնուած «Իբրեւ Արծիւ»ը: Ապա «Պարզիր աղբիւր»ը, ամէն մէկը խորասուզ – ուած հին յիշատակներու գանձարանի մէջ, կ՚ապրի պահը՝ ներամփոփ:

Սոյն յոյժ հաճելի ընտանեկան ջերմ մտերմութեան մէջ սահող ժամերուն վերջ տուաւ Տարօն Վրդ. յուզիչ «Տէր կեցո՛ դու զՀայս»ը երգելով:

×

Մայիս 25.— Իսկ եւ իսկ մայրերու տօնը տնօրէնութեան կողմէ, առաւօտէն արդէն, խրախճանքի ճոխ սեղանները պատրաստ էին, մայրերու յատուկ՝ զատուած, ճաշարանի ճիշդ կեդրոնը, սիրուն ծաղիկներով զարդարուած: Իսկ այրերը, շուրջբոլոր սեղաններու, տեղ էին գրաւած: Հացկերոյթի ընթացքին ամէն մէկը ստացաւ օրուան պատշաճ իր նուէրը:

Կէսօրէ վերջ Նիսի կանանց Միութիւնը հասաւ առաջնորդութեամբ Տիկին Ա. Մօղեանի, որու կողքին Տիկին Մառի Անմահեան ու բոլոր վարչական անդամուհիները:

Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան, ջիղն ու հոգին Գանի եւ Նիսի կազմակերպութեանց, բացման խօսքով ներկայացնելէ վերջ Մըշակութային ակումբի, Տիկնանց Միու – թեան ժրաջան Տիկիններու երկամեայ նաեւ «Սարդարապատ» երիտասարդաց խումբի գործունէութիւնը, սկսաւ հանդէսի մասը, ճոխ յայտագրով:

Երգ, արտասանութիւն, նուագ ու պար, շարահիւսուած կարգով անթերի տարին կատարողները:

Օր. Այտա Տագլեան խոր ըմբռնումով եւ յուզական շեշտով արտասանեց Փրոֆ. Է. Վարանդեանի «Մայրենի լեզու», ինչպէս Օր. Թալին Թեւեան «Մերն է Ան»:

Մեներգողներ՝ Այտա Տագլեան, Յարութիւն Իգէճեան եւ Յակոբ Տագլեան, իրենց գեղեցիկ ձայներու հմայքին տակ կախարդեցին բոլոր ունկնդիրները:« Սարդարապատ»ը խմբերգով տուաւ Գարուն գարուն է: Մենապարով ի յայտ եկաւ նրբամարմին Տիկ. Վ. Պալիկեան իր երեք հեզաճկուն պարերով մեծ հետաքրքրութիւն բերաւ: Իսկ Օր. Այտա Տագլեան «Վարդը» պարով ու իր նրբաճեմ շար – ժումներով առինքնեց ներկաները:

Երաժշտութիւնը որպէս թարգման հոգիներու, յուզումներու եւ ապրումներու կարծես նոյնացուց բոլորը:

Անոնց հոգիի խորքէն ծորող երգի ելեւէջները ջերմացուցին սրտերը պատ – կերացնելով դալարագեղ մեր դաշտերն ու բուրումնալից ծաղիկները, հայրենի հոգեզուարճ տեսարանները: Անոնք կերպով մը շարահիւսելով քաղցրահնչիւն երգերը փունջերու վերածելով մերթ զըւարթ, մերթ յուզական հմայքի տակ պահեցին:

Ամէն գնահատանքի արժանի՝ մեր նորահաս սերունդը, Նիսի կանանց Միու – թեան ուղղուած շնորհակալութեան խօսքը կ՚ըլլայ նաեւ «Սարդարապատ» խումբի շնորհալի անդամուհիներուն, եւ ազգանուէր եռանդուն անդամներուն, ո – րոնք ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս գիտցան արհամարհել իրենց անձնական հաճոյքն ու զուարճութիւնները փութալու հո՛ս, երիտասարդական աւիւնով ու եռանդով թարմացնելու սրտերը:

Մայիս 28ը վերապահուած էր Բարե – գործականի Մարսէյլի մասնաճիւղի կանանց մշակութային կազմին, որոնք ամէն տարի նոյն նպատակին կը ծառայեցնեն իրենց այցելութիւնը: Անխախտ հաւատքով, հաւատարմօրէն չեն թերանար երբեք մայրերու նուիրական տօնը յիշա – տակելու, անկեղծ ցանկութեամբ կը փութան իրենց յարգելի նախագահուհի Տիկին Սապունճեանի առաջնորդութեամբ: Այս տարի յաջողեր էին 75 անդամուհի ոտքի հանել, երիտասարդն ու տարեցը՝ բոլորն ալ ժպտերես ու տրամադիր:

Տիկին Ա. Սարաֆեան՝ Տիկին Սապունճեանի համակրելի դուստրը, ոգեւորիչը խումբին, իր խանդավառ տրամադրու – թեամբ կը վարակէ բոլորը: Ինքը ար – տասանեց Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» ապրումով, ապա երգ, խմբերգ բոլոր անդամուհիներու կողմէ:

Մայիս 28ը փառապանծ Թուականի ի՛նչ զուգադիպութիւն… հաւանաբար ան – դրադարձողները ունեցան ներքին յուզում, խոր ապրումներով…:

×

Վերջափակիչը բոլոր հանդիսութեանց տեղի ունեցաւ Յունիս 3ին Պօմոնի եւ Սէն-Լուի բողոքականներու եկեղեցւոյ անդամ – անդամուհիներու այցելու – թեամբ: Առաջնորդն էր Պօմոնի Վերա – պատուելի Ժան Յակոբեան, որ իր խրախուսական հոգեւոր խօսքերով քաջալե – րեց տան բնակիչները, տան հանդէպ գնահատական խօսքերէ վերջ: Խօսք առաւ Վերապատուելի Աբրահամեան, դրուա – տեց Սէն Ռաֆայէլի նման բոլոր հանգստեան տուները զանոնք նկատելով երկնատուր բարիք: Վեր առաւ անոնց կատարած գնահատելի մեծ դերը, որով կ՚երջանկացնեն բազմահարիւր մայրեր ու հայրեր, զերծ պահելով կեանքի առօր – եայ բոլոր տաղտուկներէն անոնց կ՚ա – պահովեն անդորր ու խաղաղ կեանք:

Ոմն, արտասանեց, խոր ըմբռնումով, Զարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» եւ Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն»: Ապա հոգեւոր երգերով հոգեկան խաղաղու – թիւն պարգեւեցին: Ներկայ էր նոյնպէս Պատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան:

×

Երախտագիտական զգացումներով, կը յայտնենք սրտաբուխ շնորհակալութիւններ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի, Գանի, Նիսի, Մարսէյլի կանանց խումբերուն: Վերապատուելի Ժան Յակոբեանի եւ իր հաւատացեալներու խումբին: «Սարդա – րապատ» երիտասարդաց խումբին:

Շնորհաւորելով բոլորի ձեռներէց ոգին, կը մաղթենք յարատեւութեան աննկուն կամք:

ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Տանֆէր Ռօշըրօ: Իրերը դասաւորուած են կառքերում: Իջնում է յամրաքայլ սանդուխներով, մէկ էլ լսում ենք՝ «Իջէք երազներ, իջէք — անո՛յշ, չո՛յո՛ղ երազներ…»: Ինքն էր բարձր ձայնով արտասանում Շանթը: Իր հետ կառք նստեցինք ես եւ Գ. Կոստանեանը, իր մօրաքրոջ տղան: «Գեղամ ջան, շօֆերին ասա ինձ Շան զ՚էլիզէյով տանի կայարան»: Համարես լուռ էր: Շան զ՚էլիզէյում ասաց՝ «Ուրեմն այս բոլորը ես է՛լ պիտի չտեսնեմ»:

Գնաց տուն, Հռչակուեց Վարպետ, եղաւ կուռք, 21 տարի ապրեց իր պաշտած, փայփայած հայրենիքում ու փակեց աչքերը փառքի գագաթին հասած: Մի փառք, որին կարելի է ասել, չի արժանացել ոչ մի հայ գրող:

«Իմ ընկերներից ես ամենաերջանիկը եղայ», ասել է ինքն իր մասին, եւ իսկապէս:

ՄԱՆԻԿ ՔՈՋԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Առաջարեմի մարդը ոտքի ելած եւ պատուութեամբ ու ամենապարզ շարժումով մը, կապոյտ մետաքսէ թիկնազգեստ մը ձգած էր իր կնոջ ուսերուն վրայ:

Եւ նոյն վայրկեանին, կարծես այս բանը նշան մը ըլլալով, ամէն կարգի օթեակներուն մէջի կիներէն ոմանք իրենց վիզը, ոմանք ալ մազերնուն վրայ կամ մէջքերնուն շուրջը անցուցած էին ամէն գոյն զօտիներ, ոսկիի նման դեղին, երկինքի պէս կապոյտ, գիշերուան պէս սեւ…

Արդ, երբ թիկնապահը, թատերապետին դիմադրութեանը կատղելով դէպի սրահը դարձաւ, ապշեցաւ մնաց:

Արդեօք կ՚ա՞յր էր թէ իտալական յեղափոխութեան ուրուականը այնքան գըրաւած էր իր միտքը, որ խենթեցած էր…: Դեղին գոյնը, որ ամենեւին վնասակար յատկութիւն մը չունէր, աչքերը կը խտխտեցնէր:

Արդ, կանոն է որ իշխանութիւնը ամէն ատեն իրաւունք ունենայ:

Ասոր համար այս մարդը հետեւեալ պարթեւական խօսքը ըսաւ Սալվանիի.

— Լաւ, պարոն: Գացէք, բայց վաղը… վաղը հաշիւ պիտի տաք:

Սալվանի այլեւս մտիկ չէր ըներ: Վաղը Աստուած ողորմած էր: Բայց այսօր փրկուած էր, եւ փութալով հրամայական նշան մը ընել նուագածուներու գըլխաւորին, որ զինքը աչքէ չէր կորսնցներ, երաժշտապետ Թիչէլլինիի գուսաներգութեան նախերգը սկսաւ հնչեցնել Սքալայի ընդարձակ սրահին մէջ:

Եւ բնականաբար այս հիանալի մեղեդին լսուած ատեն՝ սրահը — գետնայարկէն մինչեւ վերնատունը — սկսաւ ծափահարութեամբ դոռալ:

Իրաւ է որ այս ծափահարութեան նըշանը տուողը առաջարեմի անծանօթն էր, որուն ակնարկը Բատէյգէի օթեակին յառած էր:

Իսկ Թիչէլլինի, ուրախութենէն խելա – գար, վարագոյրին ետեւէն մտիկ կ՚ընէր ու կը մրմնջէր.

— Ի՛նչ, առաջին խաղերուն: Ա՛հ, այս հասարակութիւնը ի՛նչ ճաշակ ունի:

Յետոյ վազեր էր Լուչիոլայի սենեակը, վախնալով որ արկած մը ներկայացման արգելք չըլլայ: Կրնար ըլլալ որ մտատանջութեան մէջ ըլլար: Պէտք էր ապահովցնել զայն:

Լուչիոլա Մարգարտածաղկի հագուստով, խարտեաշ մազերը մերկ ուսերուն վրայ սփռած կեցած էր. այնքան գեղանի էր որ, երաժշտապետը ապշած ու հիացած մնաց:

— Է՛յ, սիրելի Թիչէլլինիս, ըսաւ ժըպտելով, կը կարծէ՞ք որ յաջողինք…

— Ո՛հ, երբ դուք հոս էք, տիկին… ո՞վ կրնայ տարակուսիլ:

Սենեակին խորէն սեւ մարմին մը ելաւ:

Միլանի մէջ հանրածանօթ ազնուական մըն էր ասիկա, որուն ամէն բարի Իտալացի գէշ աչքով կը նայէր:

Ասլիթթայի մարքիզը, որուն մէկ եղբօրը համար կ՚ըսուէր թէ Քալամպրիի մէջ Պանտուրաներուն հետ հրացանի բռնուած էր, կարծես ուխտած էր իր ցածութեամբ հաստատել թէ Իտալիոյ հարստահարիչները, իրմէ վախնալու բան չունէին:

Երկու ամիս էր որ Նափոլիէն Միլանօ եկած էր, եւ փոխարքային ամէնէն փութաջան դրանիկներէն մին եղած էր: Աւստրիացիներուն ընտրած եւ պաշտպանած բոլոր ակումբներն ու խաղատուները կը յաճախէր: Ամէնուն համար ալ մատնիչ մը եւ ուրացող մըն էր ան:

Եւ սակայն ոմանք այս հանճարեղ եւ սէգ նայուածքին անրծութեանը կը զարմանային: Աստի մէկտեղ վատ մըն ալ կրնար գեղեցիկ ըլլալ… եւ անուանարկութիւնը ամէն ատեն մարդուս դէմքէն չի հասկցուիր…

— Յաջողութիւնը կ՚երաշխաւորեմ, Պարոն Թիչէլլինի, ըսաւ մարքիզը առաջ գալով:

— Ա՛հ… շնորհակալ եմ: Ձեր վսեմութիւնը երախտապարտ կ՚ընէ զիս…

— Ոչ, ոչ, իմ ըսածս ճշմարտութիւնն է… ձեր յուսացածէն աւելի մեծ յաջողութիւն մը:

Նոյն միջոցին ձայն մը երաժշտապետը կանչեց: Բան չէր, պարզ դաշնակրկնութիւն ռաֆոռ մը:

Փութաց հրաման առնել Լուչիոլայէն, խրախուսանքի վերջին խօսք մըն ալ ըսելով, եւ աներեւութացաւ:

Պահ մը Լուչիոլա եւ Ասլիթթա առանձին մնացին:

— Ծորճիօ՛, ըսաւ Լուչիոլա ձեռքը մարքիզին երկնցնելով, ահա ակնկալ – ուած ժամը…

Մարքիզը ձեռքը նորատի կնոջ ձեռքին մէջ դրաւ:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԸՐՄԻՆԱ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Զարեհ Գարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի Յունիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ Պր. Զարեհ Գարիպեան կը նուիրէ 100 ֆր. Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Հայկ Թորգոմեան, Տէր եւ Տիկին Ժեռար Թորգոմեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

(ծնեալ Արաքսի Անանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Յունիս 15, առաւօտեան, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պալեան (Պոնտի) իրենց սիրելի կնքահօր՝ Յարութիւն Էմիրզէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 200 ֆր. կը նուիրեն Իսիի նորաշէն եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

AMITIES FRANCE-ARMENIE
EXCURSION - PROMENADE

avec Mme SCHOU, conférencière
Départ le 22 Juin à 7 h. 45 au Square Montholon, Rue Lafayette — Paris (9e)
— MILLY LA FORET, visite de la chapelle St. Blaise des Simples
fresques dessinées par Jean Cocteau
— FONTAINEBLEAU, Visite du Château
— MORET SUR LOING, déjeuner au restaurant,
visite au Musée Georges Clémenceau à la « GRANGE BATELIERE »
Retour vers 19 heures à PARIS
Participation prix global : 60 francs
Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :
M. K. BAKERDJIAN, 35 rue de Trévise
75009 Paris — Tél. : 770-07-25

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 13, ժամը 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12.30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կըրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027-18-28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 ֆր.

Հ. Բ. Ը. Մ.

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

Centre Culturel
Alex MANOOGIAN

118, rue de Courcelles — Paris 7e
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

SOIREE ARTISTIQUE INAUGURALE

Le Lundi 16 Juin à 20 h. 45

avec la participation de

PARIKIAN Manoug, violoniste
PARTAMIAN Maro, mezzo soprano
VARJABEDIAN Marie, pianiste
Chorale NAIRI sous la direction de Kévork YAMBEKIAN

Entrée : 50 Frs

Nombre de places limité. Prière de réserver sa place à l'avance
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի հանդիսասրահը
22, Ռիւ Վոլթէր
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին
Կը խօսի ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Մինչեւ լոյս երգ ու պար, ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբին մասնակցութեամբ
եւ Սայաթ – Նովա համոյթը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 15, Սալ Վալլէ ժամը 17ին:

Կը խօսին.— Մէթր ՄԱՐՍԷԼ ՓԱՈԼԻ քաղաքապետին կցորդ, Պուշ տիւ Ռոնի Ձախ Արմատականներու նախագահ, ԺԱՆ ՊՈՆԱ, քաղաքապետին կցորդ, անդամ Ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցային Բիւրոյի,

Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր
Երգ՝ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ եւ Փարիզէն ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Օթօքարեր կը մեկնին Սէն-Լուէն, Պոմոնէն, Պուլվ. Օտտոյէն եւ Սէն Ժերոմէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ուրբաթ Յունիս 13, ժամը 20.30ին, ընկերուհի Շ. Պապիկեանի բնակարանը, 28 Ավընիւ Սէնթ-Լիւսի, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, Յունիս 13 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պ. Գասպարին սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Մարզական Միութեան, Յունիս 15 Կիրակի ամբողջ օրը, Շաթօ տը Մոնտէի ծառաստան պուրակին մէջ:

Կը հրաւիրուի անխտիր Վալանսի հայ գաղութը:

Ջերմ հայկական մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ.-ժողովրդական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ՝ աւանդական շամփուրով խորոված եւ արեւելեան աղանդերներ:

Երթուդարձը ապահովուած ժամը ճիշդ 11.30ին եւ կէսօրէն վերջ ժամը 14ին Պարսամեանի մօտէն: Նմանապէս վերադարձը ապահովուած օթօքարով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ
SOUPER DANSANT

Կազմակերպուած կապոյտ խաչի Առնուվիլի և Սևրանի մասնաճիւղերուն կողմէ
Նախագահութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ
Շաբաթ Յունիս 14 ժամը 21ին
Samedi 14 Juin à 21 heures
Dans les Salons du Casino d'Enghien
au bénéfice de la Colonie de Vacances de Bellefontaine et de l'Ecole de Sevran

LIZ SARIAN

accompagnée de son orchestre
Ensemble folklorique NAIRI
et la formation de BERNARD DEDEDJIAN
Tenue de soirée souhaitée

Réservation, en téléphonant à Mme BARONIAN 738-68-01, Mlle STAMBOLDJIAN 985-29-71, Mme KALDJIAN 985-05-71 et auprès des membres.

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործակցութեամբ

AÉROFLOT et INTOURIST

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն.—

2.800 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Յուլիս 4	Յուլիս 17
Յուլիս 18	Յուլիս 31
Օգոստոս 1	Օգոստոս 14
Օգոստոս 15	Օգոստոս 28
Սեպտեմբեր 5	Սեպտեմբեր 18
Սեպտեմբեր 19	Հոկտեմբեր 2

2.500 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 3	Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 7	Նոյեմբեր 20
Դեկտեմբեր 26	Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ երթուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ
ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 26 Avril au 15 Juin

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

700 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
14
SAMEDI
14 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆ· 20

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·320
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.320

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ Կ'ՕԾԷ ԻՍԻԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Գրեթէ քսան տարի առաջ էր, 1956 փետրուարեան ցուրտ օր մը, երբ Ամենայն Հայոց Նորընտիր Կաթողիկոսը՝ Վազգէն, Փարիզ կը ժամանէր։ Օրը՝ պատմական էր, առաջին անգամն էր որ Էջմիածնայ գահակալ մը կը հեռանար Մայր Աթոռէն, ու Փարիզի Հայութիւնը խուռներամ փութացած էր Օրլի։ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Փարիզով կը սկսէր իր առաջին արտասահմանեան ուղեւորութիւնը։

1956էն 1975 Կաթողիկոսը այլ անգամներ ալ Փարիզ հանդիպած էր, միշտ արժանանալով ժողովրդական ջերմ ընդունելութեան։

Բայց այսօր շուրջ 20 տարիներ սահեր գացեր են առաջին այցելութենէն ի վեր։ Ու յունիսեան այս տաք օրը, տարբեր է դիմագիծը Օրլիի պատուոյ հիւրանոցին, ուր Հայեր կը սպասեն իրենց Հայրապետին։ Բացականեր կան, ոմանք գացեր են ապրելու իրենց վերջին հանգիստը, դէմքեր փոխուեր են, նորեր եկեր են բայց մնացեր է՝ ոգին։

Դեռ ժամը 4 է միայն ու հիւրանոցը լեցուն է։ Հոն են Սերովբէ Արք· Մանուկեան, Գիւտ Եպիսկ· Նագդաշեան, Փարիզի եկեղեցւոյ ու արուարձաններու հոգեւոր հովիւները եւ վարչական անդամներն ու հոգաբարձուները։ Հոն է Յունաց Մետրոպոլիտը՝ Մելեթիոս եպիսկոպոսը, Հայ Կաթողիկէ առաջնորդը՝ Գերպ· Նիկողոս Ծ· Վ· Քէհեայեան, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր աթոռակալ՝ Հ· Սերովբէ Վրդ· Ագըլեան, որ նոյն առաւօտը ժամանած է Ս· Ղազարէն, հոն են Մխիթարեան հայրերը՝ Մուրատեան վարժարանի տեսուչը՝ Հայր Խորէն Վրդ· Տիւֆըգեան եւ ուսուցմնապետը՝ Հ· Ռափայէլ Անտոնեան։ Եւ հոն են դեռ շատեր, Վիէննայէն (Պ· Կարապետեան), Ֆրանսայի գաւառներէն հոգեւոր հովիւներ թէ ազգ· եկեղեցական վարչութեանց ներկայացուցիչներ։ Ցիշենք Յակոբ Եպիսկ· Վարդանեան, Գեղամ Ծ· Վրդ· Զաքարեան, Տարօն Վրդ· Ճէրէճեան, Գարեգին Վրդ· Պէքճեան, Պետրոս Քհնյ· Տէր–Պետրոսեան, Մկրտիչ Քհնյ· Պալապանեան, Ղեւոնդ Քհնյ· Սօմունճեան, եւայլն, եւայլն։ Հոն են Դպրոցասէրի, ազգ· ·և բարենպատակ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Հոն է Խորհ· դեսպանատան Ա· քարտուղարը Պ ·Հ· Լիլոյեան, հոն է Փարիզի հայ մամուլը «Աշխարհ» (Աւետիս Ալիքսանեան) եւ «Յառաջ» (Արփիկ Միսաքեան), հոն է վերջապէս կարեւորը՝ հայ ժողովուրդը։Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը եւ փրոթոքոլը կը ներկայացնէր Պ· Ժան Լաուշէ։

Պատուոյ հիւրանոցին դրան կեցած են երկու անուշիկ հայ աղջնակներ, հոյն ու ալը ձեռքին, զորս քիչ ետք, ըստ աւանդութեան պիտի ներկայացնեն Կաթողիկոսին։

Ժամն է արդէն, ու կը հասնի Ամենայն Հայոց Հայրապետը։ Տարիները, որ անցան, գինքն ալ չեն խնայած։ Հայկական հողերը, որ չպակսեցան իր քսանամեայ գահակալութեան շրջանին, ձիւն բերած են իր գլխուն բայց պահած է իր հայրական անոյշ ժպիտը, ու կ'օրհնէ իր ժողովուրդը։

Կարճ հանգիստէ մը ետք, թափօրը կ'ուղղուի Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, որ արդէն լեցուած է, ու Վազգէն Կաթողիկոս, որու կ'ընկերանայ գաւազանակիրը՝ Եղնիկ Վրդ· Պետրոսեան, Հրաշափառով մուտք կը գործէ։ Կարճ աղօթքէ մը ետք, բարի գալուստի խօսքը կ'արտասանէ Սերովբէ Արք· յիշելով թէ յոյսի, լոյսի եւ արուեստի այս քաղաքին Հայութիւնը միշտ բախտաւորութիւնն ու երջանկութիւնը ունեցած է ողջունելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը արտասահման իր շրջապտոյտներուն ընթացքին։ Սերովբէ Արք· կը շեշտէ թէ ամէն անգամ որ Կաթողիկոսը դուրս կ'ելլէ Էջմիածնէն, յաղթական ուժ մը եւ շնորհ մըն է զորս կը բերէ։ Յիշելէ ետք թէ օծելէ յետոյ նոր եկեղեցի մը, ի Լոնտոն (Ս· Պետրոս), պիտի օծէ նաեւ ուրիշ նոր եկեղեցի մը, Կիրակի, Իսիի մէջ, ու անցնի Երուսաղէմ, հոն ալ օծելու համար բոլոր կրօնքներու մայրաքաղաքի Ս· Յարութեան հայկ· բաժնի նորոգուած նոր եկեղեցին, Սերովբէ Արք· կ'ողջունէ Կաթողիկոսին օրհնաբեր այցելութիւնը։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը յիշէ որ արտասահմանեան իր առաջին ուղեւորութիւնը կապուած է Փարիզի։ Կը բերէ Ս· Էջմիածնի օրհնութիւնը բայց կը ծանրանայ առաւելաբար Ապրիլեան Եղեռնի վաթսունամեակին վրայ։ Ցայտնելով հանդերձ թէ հաւանաբար առիթն ունենայ աւելի մանրամասնօրէն խօսելու այդ մասին, կ'ըսէ թէ այս տարի ազգովին ոգեկոչեցինք յիշատակը մեր նահատակներուն եւ «կը խորհիմ թէ Հայոց Կաթողիկոսը պէտք էր Հայաստանէն յետոյ իր ձեռքը դնէր արտասահմանի հայ ժողովուրդին բազկերակին վրայ։ Կը խորհիմ թէ վաթսունամեակի նուիրուած մեր ոգեկոչումը միայն Ապրիլ 24ով չվերջացաւ։ Ամբողջ տարին պէտք է ըլլայ ուխտի տարի, հոգեւոր եւ համաժողովրդական մեր խնճյլներուն հետապնդման իմաստով»։ Ու Վազգէն Կաթողիկոս կը յիշէ երեւանեան ոգեկոչումը, շեշտելով թէ «պատմական օր մը պէտք է նկատել այդ օրը, տեսակ մը՝ Սարդարապատ։ Դժուար է բառերով նկարագրել, ամբողջ ժողովուրդ մը, մէկ սիրտ, մէկ հոգի տողանցեց լուռ բայց պրկուած ջիղերով ու կամքով, հայեացքը դէպի Արարատ։ Աքանչելի ճառ մը խօսեցաւ քարորդ մը, Պետութեան առաջին դէմքը, հեռատեսիլէն, Հայու հոգիէն բխած ճառ մը ու ժամը 19ին, ամբողջ երկրին մէջ, ամբողջ ժողովուրդը մէկ վայրկեան լռութիւն պահեց։ Ու Կաթողիկոսը կը շարունակէ· «Սիրելի ժողովուրդ, այդ ապրումները սրտիս մէջ, եկայ արտասահման, պէտք է աւելի ամբողջացուած ըլլայ հայկ· միութիւնը, ամէն տարակարծութենէ վեր։ Նահատակ ազգ մըն ենք որ այսօր ունինք վերածնած հայրենիք մը։ Վաթսունամեակը մեզ բոլորս աւելի գիտակից պիտի դարձնէ, մոռնալու երկրորդականը, կեդրոնանալու համար հիմնական հարցերու վրայ»։

Ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց Յունաց Մետրոպոլիտին եւ Մխիթարեան հայրերուն եւ ժողվքը հիւսեց ասպնջական Ֆրանսայի։ Քիչ ետք, առաջնորդարանին մէջ, տեղի ունեցաւ աշխամբոյր։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ ճաշ մը կը տրուի Շաբաթ երեկոյ եւ Կիրակի առտու, Կաթողիկոսը կ'օծէ Իսիի նորակառոյց եկեղեցին։

ՕՐՈՒԽԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ, ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ

«ՓԱՐԻԶԻԵՆ ԼԻՊԵՌԷ»Ի ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԵԾ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԱՌՆԷ

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը երկու եղեռնափորձեր կատարուեցան Փարիզ։ Մէկը՝ Բանուորական Ուժի (Էֆ· Օ·) ընդհ· քարտուղար՝ Անտրէ Պերժըրոնի դէմ, որ միայն նիւթական վնասներ պատճառեց ու միւսը մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան մէկ խմբագրին՝ Պերնար Քապաննի դէմ, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է։ Առաւօտեան մէկկին է որ իր յարկաբաժնին դրան առջեւ պայթած է ռումբը, երբ լրագրողը աղմուկ մը լսելով դէպի դուռը կ'երթար։ Կը կարծուի թէ թիւրիմացութեան մը զոհ եղած է։ Նոյն անունը կը կրէ Փարիզիէնի խմբագրապետը։

Աշխատանքի Ընդհանուր Համադաշնակցութեան (Սէ· Ժէ· Թէ·) կողմէ թէ՛ Լանքրի եւ թէ Սեկի ծանրօրէն դատապարտեցին այս արարքները Ուրբաթ առտու, յայտնելով թէ անոնք չեն կրնար երբեք գրքի բանուորներուն գործն ըլլալ, այլ ապահովաբար «Փաշիստ բնոյթ կրող գրգռութիւններ են»։ Ամէն պարագայի մէջ, այս ամբողջը կապ ունի Փարիզիէնի Լիպեռէի խնդրին հետ որ ոչ միայն չի կարգադրուիր այլ ընդհակառակն օրէ օր շատ մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ։

Ծանօթ է որ Ռիւ տ'Անկէնի եւ Ռիւ տէ Փըթիթ զ'Էքիւռիի Փարիզիէնի տպարանները գրաւուած են բանուորներուն կողմէ, Մայիս 6էն ի վեր եւ տիրոջ՝ Ամօրիի բողոքին վրայ, Ստիպողական Դատարանը հրահանգեց որ պարպուին մինչեւ Զորեքշաբթի ցերեկ։ Արդ պայմանաժամը անցած է բայց ոստիկանութիւնը չէ միջամտած եւ Հինգշաբթի օր Ատեանի նուիրակը, որ պէտք է յանձնէր դատական հրամանագիրը, չկրցաւ իր պաշտօնը կատարել, մինչ բանուորները որոշած են տեղի չտալ ու Սէ· Ժէ· Թէ·ն կը զգուշացնէ ոստիկանութիւնը որեւէ միջամտութեան դէմ։

Այս մթնոլորտին մէջ է որ ցոյց մը կատարուեցաւ Հինգշաբթի օր Պաստիյէն Ռեփիւպլիք, որու մասնակցեցան 12·000 հոգի ըստ ոստիկանութեան եւ 40 հազար ըստ կազմակերպիչներուն։ Այս ցոյցը բողոք մըն էր ի մասնաւորի սենտիքաներու դէմ եղած զսպումներուն։ Զէին պակսեր Պերժըրոնի դէմ սլոկաններ ինչպէս «Պերժըրոն – դաւաճանութիւն»։ Բանուորական Ուժի բանուորներն են որ կ'ապահովեն Փարիզիէնի հրատարակութիւնը ինչ որ դաւաճանութիւն մը կը նկատուի Սէ· Ժէ· Թէ·ի կողմէ որ կ'ուզէ պահել իր մենաշնորհը Գրքի բանուորներուն վրայ եւ «իշխանութեան ծախուած» մը կը նկատէ Պերժըրոնը։

Ուրբաթ օր կը կարծուէր թէ ոստիկանութիւնը կրնար միջամտել Շաբաթ գիշեր եւ այդ պատճառով Սէ· Ժէ· Թէ·ն կը հրաւիրէր գրքի բոլոր բանուորները որ ներկայ ըլլան իրենց աշխատավայրերը շաբաթավերջի ընթացքին։

ԿԻՊՐՈՍ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Կիպրոսի կառավարութիւնը բողոք ներկայացուց ՄԱԿին Թուրքիոյ դէմ, զայն ամբաստանելով 1949ի Ժընեւի Համաձայնագրին բռնաբարումին համար։ Ասիկա կը վերաբերի գլխաւորաբար յոյն Կիպրացիներու տուներուն եւ գործերուն գրաւումին Թուրքերու գրաւած շրջանին մէջ։ Մանրամասն պարզուած մեղադրանքներու տեղեկագիրը պիտի յանձնուի Ապահովութեան Խորհուրդի քննութեան։ Բողոքագիրը կը ծանրանայ մանաւանդ Ժընեւի չորսերու համաձայնագրի թիւ 49 եւ 147 յօդուածներուն վրայ, որոնք բռնաբարուած են Թուրք կառավարութեան կողմէ, «այսպէս կոչուած Կիպրոսի Թուրք Դաշնակցային Պետութեան» մեղսակցութեամբ։ Հոն կը շեշտուի թէ Թուրքերը յափշտակած են ու կը շահագործեն պանդոկներ, ճաշարաններ, եւ զբօսաշրջիկութեան այլ հաստատութիւններ որոնք յոյն – Կիպրացիներու կը պատկանին, Յոյներ որոնք գաղթական դարձան զինու զօրութեամբ եւ տեղահան եղան։ Յուշագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ զբօսաշրջիկութեան եւ ճամբորդութեան օտար այն գործակալութիւնները որ կը գործակցին վերոյիշեալ Թուրք Կիպրացիներուն հետ, մեղսակից եղած կ'ըլլան Թուրք ապօրինի գործունէութեանց։

Հաւանական է որ յոյն – Կիպրացիները քանի մը հոգեշահ խօսքեր եւս լսեն այս առթիւ։ Կրնայ նաեւ իրենց ի նպաստ բանաձեւ մը քուէարկուիլ (հատ մը կայ արդէն) որ չի գործադրուիր եւ Թուրքերուն ալ շատ հոգ չի պատճառեր անշուշտ…։

Քանի մը տողով

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄ – ՓԱՐԻԶ ճեպընթացը տաքին հետեւանքով գիծէն ելաւ, 76 վիրաւոր կայ։

ՄԻԹԵՐԱՆ պատասխանեց Շիրաքի, յայտնելով թէ երբ նախարարապետ մը քթին կը խնդայ 13 միլիոն Ֆրանսացիներու, արժանի չէ նախարարապետ ըլլալու։ Շիրաք ըսած էր արդարեւ, թէ Ֆրանսացիք մեծ ողբերգութենէ մը ազատեցան Միթերանին չընտրուելով։

ՄԱՅԻՍԻ ընթացքին գործազրկութիւնը աւելցաւ Ֆրանսայի մէջ եւ պաշտօնական թիւը արդէն 830 հազար է։ Ըստ Սէ· Ժէ· Թէ·ի միլիոնը կ'անցնի։

Il y a 60 ans mouraient les enfants d'Arménie

EN 1915, LA TURQUIE EXTERMINAIT UN MILLION SIX CENT MILLE ARMENIENS. GENOCIDE RESTÉ IMPUNI, REPETITION GENERALE D'AUTRES GENOCIDES

N.D.L.R. — Comme nous l'avions signalé dans notre numéro du 12 Juin, en page une, T. J. Hebdo a publié dans son numéro du 30 Mai au 5 Juin (N° 360-361) un remarquable article de Henri SMOLARSKI, sur le génocide arménien. C'est avec l'aimable autorisation de la direction de notre confrère Strasbourgeois que nous reproduisons intégralement cet article.—

Le 31 Juillet 1915, Talaat Pacha, ministre de l'Intérieur turc, reçoit la visite de l'ambassadeur d'Allemagne envoyé par Wilhelm II. Le dialogue est très bref. L'ambassadeur ne veut en rien ternir les excellentes relations entre la Turquie et son allié allemand engagé dans une effroyable guerre en Europe. Mais enfin tous ces bruits de massacres d'Arméniens, toutes ces histoires que l'on raconte à demi-voix... Qu'en est-il monsieur le ministre ?

— Mais de quoi voulez-vous parler M. l'Ambassadeur ?

— De la question arménienne, M. le ministre...

— Je ne comprends pas. Veuillez prendre note que la question arménienne n'existe plus désormais, puisque les Arméniens n'existent plus.

Tout est dit. L'ambassadeur se retire en songeant que l'on meurt beaucoup en Europe en cette année 1915. Un million six cent mille Arméniens viennent d'être assassinés par le gouvernement turc. Officiellement. Calmement. Quelques mois auparavant, un dirigeant politique turc le Dr Nazem a prédit ce qui allait se passer.

« A présent, nous sommes en guerre : il n'y a pas de meilleure occasion que celle-ci, l'intervention des grandes puissances et les protestations des journaux ne peuvent être entendues ; et même si elles le sont, l'affaire deviendra un fait accompli et sera achevée. Cette opération opportune doit être celle de la destruction. Il faut exterminer tous les Arméniens et ne pas en laisser un seul en vie ».

UN EXEMPLE POUR HITLER

Cet ordre a été exécuté avec tant de perfection et si peu de protestations que Hitler, moins de vingt ans plus tard, après l'avoir soigneusement étudié va le prendre comme exemple. Ce qui a si merveilleusement réussi avec les Arméniens pourrait-il échouer avec les Juifs ? Et si les Etats tellement empêtrés dans leurs guerres ont laissé faire, pourquoi vont-il en 1933 ou en 1942 empêcher le génocide-prophylactique des SS ?

Himmler, pour sa Solution Finale, n'a eu qu'à copier plus tard un des télégrammes envoyés par Talaat Pacha à ses collaborateurs : « Vous avez d'abord été informés que le gouvernement... avait décidé d'exterminer tous les Arméniens vivant en Turquie... Un terme doit être mis à leur existence, quelque criminelles que les mesures puissent être, on ne doit prendre en considération ni l'âge, ni le sexe, ni des scrupules de conscience ».

Les raisons de cette haine sont politiques. Depuis 1514, le sultan Sélim a conquis la terre arménienne. Mais comment se prétendre propriétaire de cette terre aussi longtemps que son peuple, le peuple arménien est vivant ? Auparavant, le sultan Abdul Hamid a été à l'avant-garde d'une répression ininterrompue. En 1915, le trio d'Istamboul, Enver Pacha, Talaat Pacha et Djémal Pacha décident d'employer les grand moyens. La Solution Finale. Finir avec les Arméniens, c'est finir avec l'Arménie. Le tout est de faire vite. Si les Alliés gagnent la guerre, il est certain qu'ils proclameront l'indépendance de l'Arménie. L'empire ottoman sera démembré, les pires désordres attendent peut-être les grands propriétaires fonciers au pouvoir.

A l'aube du 24 Avril 1915, deux cent trente cinq notables arméniens sont appréhendés par la police turque. Leur convoi part pour une destination inconnue. Le lendemain trois cent cinquante autres personnalités de l'intelligentzia arménienne de la capitale turque sont également arrêtées. Pendant des semaines l'on ne sait rien d'eux. Puis soudain la vérité se fait jour. Tous, députés, médecins, écrivains, avocats, professeurs, prêtres ont été torturés et assassinés.

Ce n'est que le prologue de la tragédie. Très rapidement, la bureaucratie du génocide commence à fonctionner. Police et armée turques encerclent les villages arméniens dans l'Est du pays. La plupart des Arméniens seront obligés de creuser leur propre tombe avant d'être abattus par les mitrailleuses qui attendent. Posément. La règle impérative est la liquidation de tous les mâles de 15 à 60 ans. Femmes, vieillards et enfants doivent être déportés vers des centres de regroupement. Quelque part en Cilicie, Syrie ou Anatolie. Pour ces malheureux c'est une longue marche de mort. Famine, coups, fusillades parsèment la route de dizaines de milliers de cadavres.

Puis Istamboul expédie de nouvelles instructions. La police fait trop de sentiment. Tous les enfants de plus de cinq ans doivent être exécutés. Raison d'Etat. Ceux qui par chance échappent à cet ordre doivent être élevés comme de futurs citoyens turcs dans les orphelinats spécialisés de Césarée, Beyrouth ou Damas. Mais soudain Talaat Pacha a des remords. Des orphelinats ? Pour quoi faire ? Le gouvernement d'Alep reçoit la dépêche suivante : « Rassemblez les enfants des Arméniens qui, selon l'ordre du département de la guerre, ont été réunis et confiés aux autorités militaires. Emmenez-les sous prétexte que le Comité de déportation doit se charger d'eux, de façon à ne pas éveiller les soupçons. Tuez-les et faites un rapport ».

Le carnage méthodique va se poursuivre jusqu'à la fin de la guerre. Quelques centaines de milliers de réfugiés arméniens réussiront à sauver leur vie dans la fuite. Leurs descendants en France, au Liban et partout dans le monde viennent de commémorer avec solennité le premier génocide du siècle.

SANS REGRET

A ce jour la Turquie des affairistes et des propriétaires fonciers n'a pas eu une seule parole de regret. Ce qui a été fait a été fait. Mieux, elle considère toute commémoration de la tragédie comme une offense faite à la Turquie. En France ou aux Etats-Unis, les ambassadeurs turcs ont mission de protester si un monument doit être dressé à la mémoire des 1.600.000 morts. Récemment, le gouvernement américain a admis qu'en raison de son alliance militaire avec la Turquie, il pouvait difficilement rappeler à l'ordre le gouvernement d'Ankara.

Et pourquoi la Turquie de la persécution des libéraux, des intellectuels et des minoritaires devrait-elle avoir des remords ? Le génocide de 1915 est resté impuni. Il n'a constitué après tout qu'une répétition générale des génocides d'Auschwitz. Des génocides du Biafra. Des génocides du Bengla Desh. Des génocides des Kurdes. Des génocides sans châtiments.

C'est le siècle du permis de tuer. C'est pour cela que nous sommes tous des Arméniens.

HENRI SMOLARSKI

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն խորհրդակցական նիստի հրաւիրած է կուսակցութեան շրջանային կոմիտէներու քարտուղարներ, գիւղատնտեսութեան վարչութիւններու պետեր, նախարարներ Մայիս 22ին՝ քննելու համար գիւղատնտեսական աշխատանքներու արդիւնքները ներկայ տարեշրջանին:

Զեկուցումը կատարած է Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Վ. Ղալումեան, որ դիտել տուած է, թէ այս տարի գարնան դաշտային աշխատանքները անհամեմատ լաւ սկսած են: Եղանակին բարենպաստ պայմաններուն շնորհիւ գարնանացանը զգալի չափով շուտ սկսած է: Սակայն ստեղծուած կարելիութիւնները այնքան ալ չեն օգտագործուած եւ վերահաս տեւական անձրեւները բաւական լուրջ դժուարութիւններ ստեղծած են գիւղատնտեսութեան գործին մէջ: Մայիս 19ի տուեալներով, ցանքը անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին համեմատութեամբ ետ մնացած է: Նախատեսուած 70.887 հեկտար հացահատիկի ցանքին տեղ 64.712 հեկտար ցանք կատարուած է:

Ճակնդեղի տնտեսութիւնները լաւ աշխատած են: Բացի Արթիկէն, միւս բոլոր շրջանները գերակատարած են շաքարի գործարաններուն համար նախատեսուած ճակնդեղին ցանքը: Սակայն դեռ մեծ աշխատանք կայ կատարուելիք գոցելու համար վերջին չորս տարիներու բացը (21.000 թոն):

Բանջարեղէնի ցանքին ծրագիրը իրականացուած է մօտ 78 տոկոսով:

Հօտերուն համար կերի կայուն միջոցներու ստեղծումը օրուան հրամայական պահանջքն է, սակայն այդ ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքին այժմու մակարդակը հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ:

Ջուրի օգտագործման հարցին անդրադառնալով, Վ. Ղալումեան աններելի նկատած է, որ «առանց այն էլ սահմանափակ ռեսուրսների պայմաններում ամէն տարի մեծ քանակութեամբ ջուր է բաց թողնւում ոռոգման նպատակով, որի գրեթէ կէսը նպատակին չի ծառայում»:

Այս տարի լայն կարելիութիւններ գոյութիւն ունեցած են, որպէսզի այգետունկին գրեթէ կէսէն աւելին իրականացուէր գարնան, մինչդեռ խաղողի այգիներուն միայն 4,4 եւ պտղատու ծառաստաններուն տնկումի 27 տոկոսը կատարուած է ընթացիկ գարնան:

Հողերու պարարտացումը, քիմիական միջոցներով հացահատիկի, պտուղի, բանջարեղէնի բերքատուութիւնը աւելցնելու աշխատանքը խիստ կարեւոր է. «սակայն պէտք է ասել, որ մեր Հանրապետութիւնում այնքան էլ ռացիոնալ չեն օգտագործւում եղած հնարաւորութիւն-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ան վար կ'իջնէ, ան՝ ներկայացուցիչը մարդկայնութեան ընդդէմ հակամարդկայնութեան, ներկայացուցիչը արեւային իրաւունքին ընդդէմ խաւար անիրաւութեան:

Ան կուգայ իբրեւ ներկայացուցիչը ճնշուածներուն՝ ընդդէմ ճնշողներու հաւաքական ներկայացուցիչին: Ան կուգայ յանուն մէկ միլիոն սպանուածներու ընդդէմ մէկուն, որ՝ ուրիշներու հետ միասին՝ այդ ոճիրներուն մեղքը ունի: Ան կուգայ իբրեւ ներկայացուցիչը իր ծնողքին, իր քոյրերուն, իր քեռայրին ու եղբայրներուն, եւ ի վերջոյ իբրեւ ներկայացուցիչը իր քրոջ երկուքուկէս տարեկան մանկան:

Հայ ազգը, հազար տարիէ ի վեր մինչեւ ամէնէն փոքրիկ երախան, կանգնած է անոր ետին: Ան կը կրէ — ու ասոնք են իր խոհերը — դրօշակը արդարութեան, դրօշակը մարդկայնութեան, դրօշակը վրէժխնդրութեան՝ իր քոյրերու եւ ազգականներու պատուին համար: Այս խոհերով ան կ'ելլէ ընդդէմ անոր, որ պղծել տուաւ իր ընտանիքին պատիւը, ոչնչացնել տուաւ ամէնքին բարօրութիւնը, ամբողջ ժողովուրդ մը բնաջինջ ընել տուաւ մարմնապէս: Ամբաստանեալը հոգեպէս հիւանդ մարդ մը դարձաւ, եւ դուք, Պ. Պ. երդուեալներ, որոշելու էք թէ ի՛նչ է տեղի ունեցեր անոր հոգիին եւ ուղեղին մէջ՝ սպանութիւնը կատարելու պահուն, թէ ան տէ՞ր էր արդեօք իր կամքին»:

Պարոններ, ես հաստատ համոզումը ունիմ թէ՝ նախքան իմ կողմէն խօսք մը լսուած՝ դուք արդէն սա կարծիքը ունէիք. «Ապացուցուած չէ, թէ ան տէր էր իր կամքին»:

Եթէ իմ թոյլ խօսքերս բան մը աւելցուցին, այդ այն է որ անոնք ուղեցին տալ իրաւաբանական հիմերը, որպէսզի դուք գիտնաք, թէ ի՛նչպէս դատելու էք նաեւ իրաւաբանօրէն:

Նկատողութեան առէք, պարոններ, այն եւս, որ մարդկութեան նայուածքը ուղղուած է ձեր որոշումին, որ արդարութեան աչքը, կատարեալ համաձայնութեամբ մարդկութեան զգացումներուն հետ, ձեզի կը սպասէ: Ըսէք պարզապէս. «Ան յանցաւոր չէ: Մնացածը մեր գործը չէ»

×

Պաշտպան Դր. Նիմայէր, գաղտնի խորհրդական եւ փրոֆեսէօր Կիլի համալսարանի իրաւագիտական բաժնին:

Դր. Նիմայէր.— Պ. Պ. երդուեալներ, մէկ հատիկ հարցի մըն է որ մենք պէտք է պատասխանենք, որովհետեւ այդ միակ, առաջին հարցն է, որ նախ կանգնած է մեր առջեւ: Այդ հարցը հետեւեալն է. յանցաւո՞ր է արդեօք Սողոմոն Թէհլիրեան՝ սպանութիւն գործած ըլլալուն համար. պէ՞տք է արդեօք ան իր գլուխը դնէ կառափնարանի կոճղին վրայ եւ քաւէ Մարտ 15ի դէպքը: Ձենէ ամէն մէկը առանձնապէս երկու խնդիր ունի լուծելու: Նախ, պէտք է կենդանացնել իրականը իրեն խակ մէջ՝ կարելի եղածին չափ ճշմարտութեանը համապատասխան, եւ այդ ընելու է պատժական օրինագրքին տրամադրութեան իմաստով: Երկրորդ խնդիրը այն է որ պէտք է կշռել, թէ ի՛նչ իմաստ ունի ձեր դատաւորական գործունէութիւնը: Վերջինս երկու տեսակի է: Պատժական օրինագիրքը՝ սակաւաթիւ յօդուածներէ զատ որոնց մասին մինչեւ այժմ խօսք եղաւ՝ ունի շատ մը ուրիշները եւս: Յօդուածները կազմուած են հատուածներէ, հատուածները՝ նախադասութիւններէ, նախադասութեանց մասերէ, վերջինները՝ բառերէ, եւ բառերը՝ վանկերէ: Իւրաքանչիւր յօդուածի միջեւ եւ յօդուածի ներսը կ'անցնի անվերջ բազմութիւն մը բառերու, զորս մենք իրաւագիտական թելեր կը կոչենք. ու այդ թելերուն վրայ, եթէ անոնք իսկապէս իրաւագիտական են ու երեւան կուգան իբրեւ արտայայտութիւն, իբրեւ սիստեմ արդարադատութեան իրագործման — այդ թելերուն վրայ մարդ կը սայթաքի, երբ կը հաւատայ անոնց:

Չկայ գրեթէ ոչ մէկ ըմբռնում, ոչ մէկ մեկնութիւն իրաւագիտական կանոններու, օրինաց յօդուածներու, զորս մարդ չկարենար պաշտպանել ինչ ինչ տրամաբանական հիմերով: Եթէ խնդիրը հոս միայն ասոր մասին ըլլար, այն ատեն ես պատիւը պիտի չունենայի այստեղ գտնուելու, այն ատեն իմ պաշտօնակից պաշտպաններու եւ ամբաստանեալի բարեկամներու վստահութեամբը կոչուած պիտի չըլլայի՝ իմ բաժինս բերելու պաշտպանութեան գործին: Իմ պաշտօնս այն իմաստը ունի որ ես կարենամ այստեղ բան մը արժեցնել այն ընդհանուրը, որ գոյութիւն ունի իրաւագիտութեան ուսուցիչի եւ երդուեալներու դատարանի կոչումին մէջ:

Իրաւագիտութեան կոչումն է՝ ճանչնալ կապակցութիւնները եւ մեռեալ յօդուածներուն կենդանի իմաստ ներշնչել:

(87 – Շար.)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐ ՄԸ՝
ԱՆՐԻ ՆԱՖԻԼԵԱՆ

ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երիտասարդական թարմ շունչ մը կը թեւածէր Սալ Կավոյի սրահը, Յունիս 5ին: Արդարեւ, աւելի քան տասնեակ մը երիտասարդ – երիտասարդուհի երաժիշտներէ կազմուած «Ժիւվենիսա» սենեկային նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ 19ամեայ Անրի Նաֆիլեանի, երիտասարդական աւիւնով նուագեց դասական երկու ստեղծագործութիւններ, արժանանալով ունկնդիր հասարակութեան ջերմ գնահատանքին:

Յայտագիրը կազմուած էր Պախի 5րդ Պրանտէպուրկէն (սիւիթ) եւ Վիվալտիի շատ ծանօթ «Չորս եղանակները» ջութակի եւ լարային նուագախումբի չորս քոնչեր–թոներու շարքէն:

Երիտասարդ խմբավարը յաջողած էր հանրութեան ներկայացնել համաձոյլ նուագախումբ մը, միաժամանակ ցոյց տալով, թէ գիտէ իր ճպոտին հմայքին տակ պահել աւելի քան տասնեակ մը լարային նուագարաններ: Այսպէս, ինքնավստահ ձեւով ղեկավարեց նուագախումբը, միեւնոյն ատեն ի յայտ բերելով դժուար կտորներն իսկ լաւագոյնս մեկնաբանելու ձիրքը: Անիկա վստահութիւն կը ներշնչէ մեզի, թէ կարճ ժամանակէն Նաֆիլեան սիրուած եւ գնահատուած անուն մը կը դառնայ Փարիզի երաժշտական կեանքէն ներս:

«Ժիւվենիսա»ն առաւել յաջողութեամբ նուագեց Վիվալտիի «Չորս եղանակները», այսպէս կոչուած «նկարագրական» (տեսքրիպթիֆ) երանգներու գեղեցիկ արտայայտութեամբ: Անոր նպաստեց Փաթրիս Ֆոնթանարոզա՝ իր ճկուն ջութակով:

Ժ. Մ.

ները: Այդ է վկայում հէնց հետեւեալ փաստը. առաջին կիսամեակում յատկացուած 230.600 տոննա հանքային պարարտանիւթերից առայժմ իրացուել է 153.600 տոննա: Այսօրուայ տուեալներով անբաւարար է այգիների պարարտացման գործը: Պլանաւորուած 30.700 հեկտարից պարարտացուել է միայն 19 հազար 400 հեկտարը: Հացահատիկային աշնանացան դաշտերը ոչ ամբողջութեամբ են սնուցուել: 109.000 հեկտար բազմամեայ խոտաբոյսերու ցանքատարածութիւններից պարարտացուել է միայն 74 հազար հեկտարը...»:

Վ. Ղալումեան անդրադարձած է անասնապահութեան այժմու վիճակին: Այդ բնագաւառին մէջ ընթացիկ տարուան վերջին ամիսներուն ձեռք ձգուած են որոշ յաջողութիւններ: Բացառութեամբ մեծ եղջերաւորներուն, աճած է միւս բոլոր անասուններու թիւը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 8ին, կէսօրուան մօտ, արդէն կը սկսէր հետզհետէ լեցուիլ Դրպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի բակը, որ զարդարուած ու պատրաստուած էր դաշտահանդէսին համար, զոր կազմակերպած էր վարժարանի Խնամակալութիւնը:

Արդէն ժամը 12էն ետք գրաւուած էին սեղանները, որոնց շուրջ համախմբուած ծնողքներ եւ հայ դպրոցի առաքելութեան հաւատացող ու այդ առթիւ յառաջ տարուող աշխատանքները գնահատող Հայեր կը սկսէին օգտուիլ օրուան առթիւ պատրաստուած ճաշէն ու պիֆէէն:

Ժամը 1.30ին կը ժամանէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեանի ու տեղ կը գրաւէր պատուոյ սեղանի շուրջ, իր կողքին ունենալով Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Խորէն Վրդ. Տիլիզեանն ու Հ. Ռափայէլ Վրդ. Անտոնեանը:

Դաշտահանդէսը կը սկսէր կեանք առնել ժամը 4ին, երբ սիրուած երգիչ Պեպիկ իր նուագախումբով կը սկսէր հնչեցնել հայերէն երգեր: Պարեղանակներու հնչումին հետ կը սկսէր լեցուիլ պարի հրապարակը, ուր վարժարանի աշակերտուհիներ հայկական պարերով կը ստեղծէին խանդավառ մթնոլորտ մը: Եռուզեռ է ամէն կողմ: Բազմութիւնը հաւաքուած է վաճառքի սեղանին, համեղ ճաշեր ներկայացնող ցուցասեղանին շուրջ, մինչ մանուկներ խռնուած են զանազան խաղերու մօտ: Ու այս ամէնը, զոր կը կոչենք հայկական մթնոլորտ, ուրախութեամբ կը համակէ ներկայ հասարակութիւնը:

Հաճելի էր լսել վարժարանի երգչախումբին կատարմամբ հայերէն տոհմիկ երգեր, Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավարութեամբ, ամերիկահայ երիտասարդուհի Օր. Վերժինի Փաթի կ'երգէր հայերէն քանի մը գողտրիկ երգեր:

Վարժարանին աշակերտուհիները ունէին ուրախութիւն մը եւս, այն էր որ լոյս տեսած էր իրենց պարբերաթերթի երկրորդ թիւը, որ ողջունուեցաւ ներկաներու կողմէ եւ գնահատուեցաւ:

Խնամուած ու կոկիկ ձեռնարկ մը, արդարեւ, որ արժանի է ամէն գնահատանքի, մանաւանդ երբ ան կը ծառայէ հայ դպրոցի պահպանման եւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անյետաձգելի գործին:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հանգանակ», գրեց Նարպէյ Քարաճեան, Փարիզ 1975:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

—— O ——

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—— O ——

Յունիս ամսոյ 28, 29, 30ին Պերկամոյի համալսարանական կաճառին մէջ տեղի պիտի ունենայ Միջազգային առաջին համաժողովը նուիրուած հայ արուեստին:

Այս համաժողովը մաս կը կազմէ տարեկան պարբերական ձեռնարկներու շարքի մը որ նպատակ ունի ուսումնասիրելու եւ ծանօթացնելու արեւելեան Եւրոպայի մշակոյթներու երեւոյթները եւ խնդիրները որոնք շատ քիչ ծանօթ են, չնայած արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ իրենց ունեցած կարեւոր եւ երբեմն որոշիչ փոխյարաբերութիւններուն: Նոյն ժամանակ ան կը հանդիսանայ նշանակիչ գործունէութիւն մը որ մէկ սեղանի շուրջ կը հաւաքէ միջազգային տարողութեամբ գիտնականներ եւ հետազօտողներ ու կը նպաստէ ազգերու փոխադարձ ծանօթացման եւ բարեկամութեան: Այս իմաստով 1974ին գումարուեցաւ վրացական արուեստին նուիրուած Ա. միջազգային համաժողովը:

Հայ արուեստին նուիրուած այս առաջին համաժողովին կազմակերպութեան իրենց բաժինը բերած են՝ Պերկամոյի համալսարանը, Միլանոյի Փոլիթեքնիքի ճարտարապետութեան կաճառի Դպրութեանց բաժանմունքը, Թորինոյի Փոլիթեքնիքի ճարտարապետութեան պատմութեան կաճառը եւ Խորհ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան: Այս համաժողովի Կազմակերպիչ Մարմնոյ քարտուղարութիւնը յանձնուած է ճարտարապետ Փրոֆ. Ալտակօ Նովելլոյի որու վիճակուած է համադրական աշխատանքը:

Սոյն համաժողովին առթիւ, Յունիս 28ին ժամը 12ին, Փալացցօ Տելլա Ռաճիոնէի սրահներուն մէջ կը կատարուի բացումը՝ 4րդէն 18րդ դարու հայ ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին:

Գիտական նիւթերուն զուգընթաց, որպէս լրացուցիչ կարեւոր ձեռնարկ, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Ժողովրդական Արուեստի Տարածման Գրասենեակին համագործակցութեամբ, Վարին Պերկամոյի Սան Պարթոլոմէոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ կը կազմակերպուի հայկական մշակոյթի շաբաթ մը, որու ընթացքին պիտի ցուցադրուին հայ կենցաղին եւ մշակոյթին վերաբերեալ « վկայութիւններու » հաւաքածոյ մը — գործածական առարկաներ, զարդեղէններ, ոսկերչութիւն, ասեղնագործութիւն, գորգեր հին շրջանի, եւ մանրանկարչութիւն: Միջանկեալ տեղի պիտի ունենան դասախօսութիւններ եւ երաժշտական ելոյթներ համաձայն կցեալ յայտագրին:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԺԱՆ ԼԱԼՈՒԱ ԱՆԴԱՄ «ԻՆՍԹԻԹԻ»Ի

Ֆրանսական Քաղաքական եւ Բարոյական Գիտութիւններու անդամ ընտրուեցաւ Ժան Լալուա, յաջորդելով ողբացեալ Փօլ Պասթիտի:

Նորընտիր ակադեմականը զաւակն է Լուի Լալուա եւ Շուշիկ Բարայեան ամոլին: Հանգուցեալ Շուշիկ Բարայեան կրտսեր քոյրն էր Օրիորդ Մարգրիտ եւ Արմինէ Բարայեաններու:

Ժան Լալուա ասպարէզով դիւանագէտ է եւ այժմ ընդհանուր տնօրէնն է Արտաքին նախարարութեան Մշակութային Բաժնի: Բազմիցս վարած է դիւանագիտական պատասխանատու պաշտօններ: Մասնագէտ է սլաւական աշխարհի եւ ծանօթ է քանի մը լեզուներու, ի շարս որոնց ռուսերէնի: Հեղինակն է նաեւ կարգ մը գործերու ինչպէս՝ «Ռուս ուխտաւորի մը պատմածը», «Պատերազմի եւ խաղաղութեան միջեւ», «Լենինի Ընկերվարութիւնը»: Ներկայիս կը պատրաստէ աշխատութիւն մը նուիրուած Խորհ. Միութեան եւ աշխարհի 1917էն ասդին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Դատաւորը ամբաստանեալին ձայն տուեց վերջին խօսքի համար.

— Դատաւոր ջան, ի՛նչ ասեմ... Աշխարհին խաղաղութիւն, քեզի ջանսաղութիւն, ինձի էլ ազատութիւն...

×

Աւարտելով շարագործի մը օրինազանցի հարցաքննութիւնը՝ դատաւորն ասաց.

— Նստէք ամբաստանեալ:

— Չեմ կրնայ:

— Ինչո՞ւ:

— Օրէնքը շատ կը յարգեմ:

×

— Ամբաստանեալ, դուք գիտէ՞ք, թէ ինչի համար էք մեղադրւում:

— Մի գեղձի դանակով ծակեցի, բժիշկները չկարացին փրկել, մեռաւ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

— Ո՛վ դուն, որ կեանքդ քեզ սիրողին նուիրած ես, մրմնջեց, դուն որ քիչ վերջը թերեւս ազատութիւնդ, ո՞վ գիտէ, դուցէ կեանքդ իսկ վտանգի պիտի դնես իմ երկրիս համար... օրհնեա՛լ ըլլաս...:

Լուչիոլա անոր կուրծքին փարեցաւ:

— Կը սիրե՞ս զիս, Ճորճիօ...

— Ինչպէս որ մարդ կը սիրէ իր Աստուածը:

— Ո՛հ, շնորհակալ եմ, ես քաջասիրտ եմ... վստահ եղէք ինծի:

Ճորճիօ բազուկներուն մէջ սեղմեց զայն, բայց սենեակին դռնէն դուրս ելլելու միջոցին.

— Բան մը չմոռցա՞ր:

— Ո՛չ:

— Մանաւանդ թէ չըլլայ որ անխոհեմութիւն մը ընես եւ մինչեւ որ ինք որոշուած նշանը չտայ...

— Օ՛ն, հանգիստ եղիր, աչքէս պիտի չհեռացնեմ զայն:

— Մնաս բարով եւ քաջութիւն կը մաղթեմ:

— Յուսանք, յարեց Լուչչիոլա՝ մարքիզին շրթունքներէն համբուրելով...

Այս վայրկեանին ձեռք մը դպաւ Ասլիթթայի մարքիզին ուսին եւ բիրտ ու դաժան ձայն մը սա խօսքն ըսաւ.

— Դուռը բաց ձգելու չէինք...

Ասլիթթա անմիջապէս ետին դարձաւ:

Իր դէմը գտնուող մարդը տարօրինակ եւ սոսկալի էր միանգամայն:

Սան-Բիէթրօ կոմսը, բարձրահասակ, նուրբ կարմրորակ մազերով մարդ մըն էր, կապուտակ եւ լայն վէրք մը, որ իր դէմքին գէշ երեւոյթ մը կուտար, ականջէն մինչեւ ճակատը կ'երթար՝ արտեւանունքին վրայէն անցնելով:

Կ'երեւէր թէ Թուրքի հարուած մըն էր այս: Բերանը իր կանոնաւորութիւնը կորսնցուցած էր եւ շրթունքներուն միացած տեղը սատանայական ժպիտի մը նմանող բանադրօսիկ պրկումով մը կարկամած էր:

Ասլիթթա սոսկալի կերպով ցնցուեցաւ: Ամբողջ արիւնը սիրտը ելաւ:

Վախէ՞ն էր թէ միայն այս ձեռքը իր ուսին դպչելէն:

Լուչիոլա անոնց մէջտեղ նետուեցաւ:

— Պարոն տը Սան-Բիէթրօ, ըսաւ աշխուժով, ի՞նչ կ'ուզէք եւ ի՞նչ իրաւունքով հոս կուգաք:

Շրթունքն ու սպին հեգնական ծիծաղով մը կարկամեցան:

— Եւ... ի՞նչ իրաւամբ կրնայ մէկը հոս գալս արգիլել:

— Ես, ըսաւ Լուչիոլա հպարտութեամբ գլուխը վեր առնելով, կը վռնտեմ ձեզ...

— Ըսել է Պ. տ'Ասլիթթա թարգմանի պէ՞տք ունի, ըսաւ կոմսը:

Ասլիթթա սոսկալի կերպով սարսռաց:

Մէկ վայրկեանի մէջ ամէն կատաղութիւն անցաւ իր աչքերէն:

— Ի՞նչ, այս բանին համար պիտի վիճի՞նք, մինչ երկու ազնուականներ միեւնոյն ատեն չե՞ն կրնար հիանալ Լուչիոլայի վրայ:

Լուչիոլա ձեռքը սրտին տարաւ, ուր կարծես սոսկալի վէրք մը ստացած էր:

Բայց իր նայուածքը Ասլիթթայի նայուածքին պատահեցաւ:

Ամբողջ մարմնովը դողաց, յետոյ ջանալով ձայնը հանդարտեցնել՝ ըսաւ.

— Արդարեւ խենթութիւն է այդ. նախապէս չճանչցայ ձեզի, Պարոն տը Սան-Բիէթրօ...

Շրթունքները այնքան ճերմկցեր էին որ, դիակի մը կը նմանէր:

— Հա՛ սանկ, ըսաւ Սան-Բիէթրօ: Մանաւանդ թէ Պ. տ'Ասլիթթա սիրահարութիւն ընելու համար ինքզինքը ծածկելու պէտք չունի... այս բանը դաւակիցներուն թող ձգէ...

Ասլիթթա ուշադրութեամբ անոր երեսը նայեցաւ ու աչքերուն մէջ նայեցաւ, յետոյ.

— Օթեակ մը ունի՞ք, կոմս, հարցուց:

— Սատանան տանի. այսօր թատրոն մարդ ղրկած ատենս սա սրիկայ Սալվանին պատասխանած է թէ հատ մը իսկ չէ մնացած:

— Ուրեմն իմ օթեակիս մէջ աթոռ մը ընդունելու պատիւը կ'ընէ՞ք ինծ..

— Ա՛հ, կ'երեւի թէ դուք ինձմէ աւելի բախտաւոր եղած էք:

— Այսինքն թէ կանուխէն մարդ ղրկեցի...

Դերասանապետը երեւաց նրբանցքին ծայրը:

— Դէպի բեմ, Տիկին, գոչեց:

— Լաւ, եկայ, ըսաւ Լուչիոլա, որ սաստիկ դեղնած ըլլալուն հարկադրուեցաւ դէմքին սնգոյրը աւելցնել:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պոճիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ակնունի Պոճիկեան եւ զաւակները, Համալեան, Փիլիկեան, Ափրիկեան, Թորոսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԱՄԵԼԱ ՊՈՃԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սէնթ'էթիէնի Սէն-էտմոն եկեղեցին, այս Շաբաթ, Յունիս 14, ժամը 16ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Զարեհ Գարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի Յունիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Հաճեան եւ Նիկողոսեան ընտանիքներէն հարիւր Ֆր. ի նպաստ գլրցին, Հաճեան եւ Նիկողոսեան գերդաստաններու ննջեցեալ- րու հոգիներուն համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յարութիւն Էմիրզեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սոմանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Էմիրզեան, Տիկին Ժանէթ Թավ-լեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Սոփոկլեան եւ Թոռները՝ Գաթրին Սոմանեան, Քրիսթիան Էմիրզեան, Սապին Թավլեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Էմիրզեան եւ զաւակները, Պ. Զատիկ Էմիրզեան, այրի Տիկին Լութֆիկ Կայիշեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ նամակով վըշտակից եղան իրենց խոր սուգին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԷՄԻՐԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Պր. Կարապետ Քէլէկեանի, Յովհաննէսեանի, Ճընկըրտրեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, զոքանչին եւ ազգականին՝ Ազատուհի Քէլէկեանի (ծնեալ Ճընկըրտըրեան) մահուան առթիւ:

Իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ նաեւ Պր. Կարապետ Քէլէկեանի այս առթիւ վարչութեան ըրած 500 Ֆր. նուէրին համար:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

Centre Culturel
Alex MANOOGIAN

118, rue de Courcelles — Paris 7e
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

SOIREE ARTISTIQUE INAUGURALE

Le Lundi 16 Juin à 20 h. 45
avec la participation de
PARIKIAN Manoug, violoniste
PARTAMIAN Maro, mezzo soprano
VARJABEDIAN Marie, pianiste
Chorale NAIRI sous la direction de
Kévork YAMBEKIAN

Entrée : 50 Frs
Nombre de places limité. Prière de réserver sa place à l'avance
Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12.30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կըրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027-18-28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 Ֆր.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 44-50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական չամփուրով խորոված, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՐՈՒՆ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:

ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով, անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղաներկ բնանկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:

Ծանօթ. — *Մոնմորանսի երթալու համար չոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարնը իջնել:*

Կարեւոր. — *Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:*

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

MATERIEL INDUSTRIEL & ARTISANAL DE REPASSAGE

- Fers vapeur
- Tables aspirantes et chauffantes
- Chaudières

pour :

CONFECTIONNEURS — Robes, jupes / Tailleurs / Manteaux / Pantalons

et

BONNETIERS

s.a. APPREX 61 rue de Chabrol 75010 Paris
téléphone : 770.70.89 — 824.68.26 — 523.23.04

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS
210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres — qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ

ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ: — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ:

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 12 au 26 juillet

du 19 Juillet au 2 Août
du 2 au 16 Août
du 7 au 20 Septembre
du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

Pélerinage à Jérusalem

du 22 Juin au 3 Juillet

Organisé par SEVAN-VOYAGES à l'occasion de l'Inauguration

par S.S. VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos
de Tous les Arméniens

de l'Eglise arménienne du St. Sépulcre et du Séminaire

Départs en groupe de Paris, Lyon, Marseille, Nice
Hôtel 1ère catégorie en demi-pension

prix : 2050 F

DEPART DE PARIS, supplément 100 F. minimum 15 personnes.

Արձանագրութիւն.—

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

POUR PARIS
mondotours
2, rue de Sèze Paris 9e — Tél. : 266-50-12 et 073-32-64

Pour tous vos voyages, toutes destinations, en individuel ou en groupe, faites-vous confiance, nous nous efforcerons de vous conseiller et de vous assurer le meilleur service aux meilleures conditions.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
15
DIMANCHE
15 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.321
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.321

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Ա.

Սեւրի դաշնագիրը՝ Վերսայլի, Սէն Ժերմէնի, Թրիանոնի եւ Նէօյիի դաշնագիրներուն պէս իբրեւ Նախաբան կը կրէր Ազգերու Դաշնակցութեան «Ուխտ»ը: Ուրեմն իբրեւ դաշնագիր կողմ Հայաստանի Հանրապետութիւնն ալ լիիրաւ անդամ պէտք է նկատուէր այդ նորակազմ միջազգային հիմնարկութեան, որուն անդամները, Ուխտին 10րդ յօդուածին համաձայն, յանձնառու կ'ըլլային «արտաքին ամէն յարձակումի դէմ յարգել եւ պաշտպանել հողային ամբողջականութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն: Յարձակման սպառնալիքի կամ վտանգի պարագային Խորհուրդը կը քննէ այս պարտաւորութեան գործադրութիւնը ապահովելու միջոցները»:

Աւետիս Ահարոնեան, նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, 1920 Սեպտեմբեր 25ին Ազգերու Դաշնակցութեան նախագահին ուղղուած նամակով մը խնդրեց, որ Հայկական Պետութիւնը իբրեւ անդամ ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, քանի որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրելով, Դաշնակից Պետութիւնները վերջնապէս նուիրագործած էին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը:

Այս դիմումը կը զուգադիպէր ճիշդ այն օրերուն, երբ քեմալական բանակները, համախորհուրդ Մոսկուայի հետ, կը յարձակէին Հայաստանի վրայ:

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը 1920 Հոկտ. 6ին, 12ին եւ 21ին ստիպողական երեք դիմումներ կը կատարէր Ազգերու Դաշնակցութեան՝ խնդրելով անոր աջակցութիւնը Թրքական յարձակման դէմ, յարգել տալու համար Սեւրի դաշնագրին տրամադրութիւնները:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Հոկտեմբերի վերջին շաբաթը ընդունելով Հայաստանի դիմումնագրերը Պրիւսէլի մէջ, պատասխաներ է, որ Սեւրի դաշնագիրը ի զօրու չէ տակաւին եւ թէ զայն ստորագրող Պետութեանց կը վերաբերի անոր գործադրութեան ապահովումը: Եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան խնդրագիրը Հոկտեմբեր 22ին փոխանցեր է Ֆրանսայի, Մեծն Բրիտանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի, յիշեցնելով անոնց, որ 1920 Մարտին եւ Ապրիլին արդէն նամակներ փոխանակուած էին՝ Ընդհանուր Ժողովին մէջ Հայաստանի ընդունելութեան դիմումը քննելու հաւանականութեան մասին:

Ազգերու Դաշնակցութեան Առաջին Ընդհանուր Ժողովը բացուեցաւ 1920 Նոյ. 13ին: Նոյեմբեր 20ի նիստին Հայաստանի խնդրին մասին, յանուն Խորհուրդին, Թիթոնի վերի տեղեկութիւնները տալէ ետք, աւելցուց.— 1920 Նոյեմբեր 10ին Լոյտ Ճորճ Խորհուրդին տեղեկացուց, որ Դաշնակից Պետութիւնները կարելին կ'ընէին զինուորական աջակցութիւն ընծայելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան՝ անոր հայթայթելով ռազմամթերք եւ հրանիւթ: Սակայն մինչեւ որ նախագահ Ուիլսըն չներկայացնէ իր իրաւարարական վճիռը Հայաստանի սահմաններուն մասին, աւելորդ է քննել թէ ի՛նչ ձեւով կարելի է ապահովել դաշնագրին գործադրութիւնը: (Ուիլսըն իր վճիռը կը ներկայացնէր 1920 Նոյ. 22ին:

Խորհուրդի Տեղեկագիրը քննուեցաւ Ընդհ. Ժողովի 1920 Նոյ. 17ի նիստին մէջ, ուր Հայերու բարեկամ Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլ հրաւէր ուղղեց ստիպողաբար օգնել Հայաստանին: Յայտնելէ վերջ թէ աշխարհի պատմութեան մէջ չկայ Հայերու ենթարկուածէն աւելի ահռելի ողբերգութիւն մը, շեշտեց որ Հայերը շատ խելացի ազգ են, տէր մեծ մշակոյթի եւ դարաւոր քաղաքակրթութեան: Այպանեց պատմութեան ամէնէն մեծ ոճիրներէն մէկը կազմող ջարդերը: Եւ ներկայացուց բանաձեւ մը, հրաւիրելով Խորհուրդը, որ անմիջապէս քննէ Հայաստանի կացութիւնը եւ Ընդհանուր Ժողովի քննութեան ենթարկէ հայ ցեղի մնացորդացին սպառնացող վտանգը արգիլելու եւ այդ երկրին մէջ մնայուն եւ հաստատուն կացութիւն մը ստեղծելու առաջարկները:

Ընդհանուր Ժողովի 1920 Նոյ. 22ի նիստին քննուեցաւ Հայաստանին օգնելու հարցը: Պելժիացի ծերակուտական Լաֆոնթէն, Սերպիոյ պատուիրակ Սփալայքովիչ, Տոքթ. Նանսէն եւ Լորտ Պալֆուր համակրանքով արտայայտուեցան Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլի բանաձեւին մասին: Ռ. Վիվիանի դիտել տուաւ, որ եթէ Հաշտութեան Ժողովին մէջ Ֆրանսայի ձայնը լսած ըլլային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը բանակ մը կ'ունենար եւ այսօրուան շփոթ կացութիւնը չէր ստեղծուեր:

1920 Նոյ. 23ին միաձայնութեամբ որոշուեցաւ կոչ ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր երկիրներուն եւ Մ. Նահանգներուն, որպէսզի օգնութեան փութան Հայաստանին: Երեք Պետութիւններ միայն պատասխանեցին: Ուիլսըն Դեկտեմբեր 1ին առաջարկեց անձնապէս միջամտել ներկայացուցիչի մը միջոցաւ կողմերը հաշտեցնելու համար: Սպանիա եւ Պրազիլիա (Նոյեմբեր 30ին) պատրաստակամութիւն յայտնեցին բարոյական եւ դիւանագիտական աջակցութիւն ընծայել: Դեկտեմբեր 17ին յանուն Ռումանիոյ Եոնէսքօ առաջարկեց Հայերուն «իրական եւ արագ աջակցութիւն հասցնելու համար» կազմել 40.000 հոգինոց միջազգային արշաւաբանակ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ կարգն ու հանդարտութիւնը վերահաստատել Հայաստանի մէջ: Ռումանիա պատրաստ է զինուոր, զէնք եւ դրամ տրամադրելու այս նպատակով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԵՌ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

— O —

Քարամէ դեռ չէ կրցած կազմել իր կառավարութիւնը եւ ընդհանուր կացութիւնը աւելի կարծրացած է: Ձախի պարագլուխը՝ Ճումպլաթ յստակ կերպով յայտնած է Քարամէի թէ յառաջդիմական ուժերը կ'ուզեն որ արտախորհրդարանական չէզոք դահլիճ մը կազմուի, ուրկէ դուրս պէտք է մնան Ֆալանժիստները ինչպէս նաեւ ձախի ներկայացուցիչները: Ֆալանժիստներու պետը սակայն Ճեմայէլ համաձայն չէ եւ կ'առարկէ որ ժողովուրդը արդէն արտայայտուած է եւ մեծամասնութիւնը կ'ուզէ որ Ֆալանժիստները մասնակցին իշխանութեան եւ թէ տեղի տալ Ճումպլաթի «քողարկուած» պայմանին, պիտի նշանակէր ասպարէզ կարդալ քրիստոնեայ համայնքներուն: Իրաց այս կացութեան մէջ Քարամէ խնդրած է Նախագահ Ֆրանճիէէ որ ճնշում բանեցնէ Ճեմայէլի վրայ (որ կը վայելէ Շամունի օժանդակութիւնը) որպէսզի ան համաձայնի «չէզոք եւ առժամեայ» կառավարութեան մը որու պաշտօնը սահմանափակուի կարգը վերահաստատելու եւ ճամբայ բանալու ազգ. միասնականութեան կառավարութեան մը, որ կրնայ կազմուիլ «միայն այն օրը երբ մտքերը հանդարտին»: Մինչ այդ զինուորական հրաժարեալ կառավարութիւնը կը զբաղի ընթացիկ հարցերով: Այս ալ խնդրոյ առարկայ եղած է վաղը առջի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին նիստին, իրաւական բանավէճ մը ծագած է, մահմետական ղեկավարները մերժելով դահլիճին «Պետութիւնը յանձնառու ընելու իրաւունքը:

Աւելի անկախ, կը գրէ, Մոնտի Թըլթակեր ներքին ճակատի վրայ է, որ կացութիւնը մտահոգիչ է եւ Լիբանանցիները, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին, համոզուած են որ ամէն ինչ վերջացած չէ և թէ Պէյրութ ամէն վայրկեան կրնայ «օրէնքէ դուրս»երու խումբերու ձեռքն իյնալ: Արդարեւ, կրօնական թէ քաղաքական ղեկավարները այլեւս չեն հասնիր եւ հակակշռէ դուրս տարրերու ըրածը Մայիս 30ին (ժամը 10էն 12, 24 անհետացած պատանդներ չարչարանքի ենթարկուած են, անդամահատուած կամ սպաննուած մոլեռանդներու կողմէ, - երբ դեռ պաղեստինեան դիմադրութեան հրամանատարութիւնը եւ ձախ կազմակերպութիւնները չէին միջամտած): Շատ մարդ չի համարձակիր շրջիլ այն թաղամասերը ուր անցեալին գիշերաշրջիկները կը սիրէին ժամադրուիլ եւ ճաշարան, գիշերարոյն, սինեմա պարապ կը մնան: Առեւանգումներն ալ չեն դադրած եւ Յունիս 11ին Քաթայէպի (Ֆալանժ) շրջանային պատասխանատուներէն մէկը առեւանգուած է եւ չարչարուած, յաջորդ օրը Ազատական Ազգ. կուսակցութեան մէկ շարքայինն է որ նոյն ճակատագրին ենթարկուած է: Պաղեստինեան դիմադրութիւնը եւ ձախ կուսակցութիւնները դատապարտած են «աւազակի այս արարքները» եւ ջանք կը թափեն, ապարդիւն, գտնելու համար յանցաւորները:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ կ'ապրի Լիբանան եւ շուտափոյթ կարգադրութեան ալ նշաններ չկան:

Քանի մը տողով

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Ներկայացուցչական Ժողովը անդրդուելի կը մնայ ինչ կը վերաբերի Թուրքիա զէնք ղրկելու անպարկոյի վերացման, մինչեւ որ որեւէ յառաջդիմութիւն չտեսնուի Կիպրոսի հարցին մէջ Թուրքերու կողմէ, ըսած է Ռոզընթալ, որ «ռահվիրան» է անպարկոյի հաստատման: Ծանօթ է որ Ծերակոյտը մէկ ձայնի առաւելութեամբ (40–41) որոշեց վերցնել եւ Ֆորտ ալ շատ ճնշում կը բանեցնէ բայց Ներկայացուցչական Ժողովը տեղի տալու միտք չունի: Անգարայի ամերիկեան դեսպանն ալ ըսած է. «տրամաբանութիւնը մեր կողմն է, բայց Քոնկրէսին մեծամասնութիւնը մեզի դէմ է»: Ամերիկացիին այս «տրամաբանութիւնը» կռթնած է Թուրքիոյ «ռազմագիտական աշխարհագրական» դիրքին վրայ, վասնզի դեսպանը կը շեշտէ որ «բանալին է իշխանութեանց հաւասարակշռութեան աշխարհի մէջ»: Թուրքիոյ տեսակէտը յստակ է.— Կապ չկայ Կիպրոսի խնդրին եւ ամերիկեան զէնքերուն միջեւ:

ՓԱՐԻԶԻՆ ԼԻՊԵՐՒԷԻ տպարանները միշտ գրաւուած են եւ չորս օրէ գիշերներն ալ: Բանուորները տուն-տեղ եղած են եւ ժամերն ալ կ'անցընեն կարդալով (գրադարան կայ), թուղթ խաղալով, ուտելով (քանթին կայ) եւ քնանալով (ննջարան ալ կայ): Ոստիկանութիւնը դեռ չէ միջամտած եւ բանուորները կազմ ու պատրաստ կը սպասեն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՍԱՐԵԱՆԻ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ, ՄԻՆԱՍԻ ՀԵՏ..

«... Հիմա ես արդէն մենակ չեմ: Դու էլ մենակ չես: Ուրեմն շարունակիր խիզախել... Ես հաւատում եմ քո լաւ ձեռքերին:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Կարծես երէկ էր, որ Սարեանի յարկին տակ խօսակցութեան բռնուած էին վարպետն ու աշակերտը: Ժամեր շարունակ ծայր կուտային անվերջանալի մտորումներ գոյներու, լոյսի մասին, եւ վերջացող օրը իր մէջ կ'ամփոփէր անոնց խօսակցութեան եւ զիրենք շրջապատող նկարներուն լոյսը: Եւ այսպէս յաճախ վարպետին յարկը ժամադրավայրը կը դառնար արդէն վարպետ դարձած աշակերտին համար, որուն նկարներուն մէջ գեղանկարչութեան նահապետը կը տեսնէր նաեւ իր մտքերուն արձագանգը... Այսօր չկան տանտէրը եւ մնայուն այցելուն, բայց անոնք մարդկութեան ժառանգ ձգած են իրենց լուսափիւռ նկարները:

Այս պատերուն վրայ մնայուն կերպով զետեղուած են վարպետին կտաւները, իսկ այսօր հիւրընկալուած են Մինաս Աւետիսեանի վերջին տարիներու 75 գծագրութիւնները: Անոնք տոգորուած են կեանքով, կենդանի շունչով, հաղորդականութեամբ, կը մարմնացնեն յուշեր եւ երազներ:

Գծանկարներու ամբողջ շարք մը կը ներբողէ իր ծննդավայրը՝ Ջաջուռը: «Տեսիլ», «Իմ մայրը», «Պատշգամբում», «Զրոյց», «Գիւղական բնանկար» եւ այլ գծագրութիւններու մէջ կան միտքի անսահման թռիչք, երեւակայութեան բռնկում, անցեալի մտորումներ, տրամաթիզմ, արդիական հարուստ բովանդակութիւն, մեծ յոյզ: Վարպետօրէն տիրապետելով մատիտին, ածուխին, փասթելին ընձեռած կարելիութիւններուն, Մինաս Աւետիսեան զարմանալիօրէն պարզ գիծերով եւ պարզ միջոցներով կրցած է արտայայտութիւնը դարձնել հարուստ:

Եւ հակառակ անոր, որ ցուցասրահին մէջ միայն գծանկարներ կան, այսուհանդերձ այդ գիծերուն արանքէն դարձեալ լոյսն է որ կը յորդի: Այս գծագրութիւնները Թանգարան բերած են Մինասի վրայ հիացողները:

Ցուցահանդէսին բացումին ներկայ գտնուեցան մտաւորականներ, ուսանողներ: Բացումը կարճ խօսքով մը կատարեց Մշակոյթի նախարարը՝ Ռուբէն Պարսամեան: Խօսեցան Գրիգոր Խանջեան, «Մ. Սարեան» Թանգարանի տնօրէնը՝ Շահէն Խաչատրեան:

... d'où la nécessité d'un Centre International de Documentation

N.D.L.R. — Nous publions quelqu'unes des interventions du meeting du 6 Juin au Palais des Congrès. En premier lieu le discours du Dr. Yves Ternon. Le titre est de la Rédaction.

Voilà 60 ans que les Arméniens en appellent à la justice, voilà 60 ans que le monde les ignore. Voilà 60 ans que leurs voix se brisent devant un mur de silence et d'indifférence. Pourquoi ? Mais, simplement parce que la conjoncture politique le veut ainsi et que le rapport des forces ne joue pas en leur faveur. Leur obstination à se faire entendre dérange l'ordre des choses. Jadis éternels oubliés des diplomaties européennes, ils sont aujourd'hui des importuns. Le Partage du monde s'est toujours fait sans eux et aucun gouvernement ne tient à y revenir. Mais il n'est point de barre que la Vérité ne puisse franchir et l'ampleur du crime dont ce peuple fut victime lui donne le droit de se faire entendre. Dans le concert des nations désunies, les Arméniens se refusent à jouer les violons de l'oubli.

On me demande de vous donner les preuves du Génocide. Depuis 4 ans que je me penche sur ce problème, je suis à même de mesurer l'absurdité de la situation. Au terme de la Première Guerre Mondiale, toutes ces preuves étaient réunies, étalées au grand jour ou demeurant dans des archives ministérielles. Il suffisait que quelqu'un s'y intéressât pour se convaincre de la réalité des faits. Mais chacun était c o n s c i e n t de l'enchaînement logique que supposait l'établissement de la Vérité historique. Le tort reconnu, une réparation s'imposait et à cela tous se refusaient. Et, depuis, on laisse chaque année, le 24 Avril, la vapeur de l'idignation soulever le couvercle de la marmite pour le refermer aussitôt. Alors il convient d'examiner différemment cette problématique et de la poser en d'autres termes. D'abord, quel est le point controversé ? La disparition des Arméniens de Turquie au décours de la première guerre mondiale ? Là dessus, tout le monde est d'accord ou presque. Qu'il y ait eu un peu plus ou un peu moins de 2 millions d'Arméniens en Turquie, il n'en restait plus que quelques centaines de mille en 1918 et moins de 100.000 en 1923 après le coup de balai des forces kémalistes. Que sont-ils devenus ? Sur ce point tout le monde est d'accord. En dehors de 10 à 20 % de survivants réfugiés à l'étranger et surtout en Russie, tous sont morts. Dans quelles circonstances sont-ils morts ? Les opinions commencent à diverger. La Vérité, vous la connaissez : ils furent exterminés sur place ou déportés en convois, découpés en tranches et émiettés le long des routes de Turquie et dans les sables de désert de Mésopotamie.

Mais, voici la vérité turque : ils furent déportés et il y eut des excès regrettables de la part d'éléments non contrôlés.

Pourquoi sont-ils morts ? Vous le savez aussi. Ils ont été exterminés parcequ'ils étaient une minorité encombrante, implantée en un lieu vital pour la Nation turque. Cela, aucun gouvernement turc n'accepte de le reconnaître car, en le faisant, la Turquie perdrait tous les bénéfices de ce massacre, et ils sont de taille. D'où sa thèse, inébranlable, depuis 60 ans : nous avons dû, en pleine guerre, déplacer une population rebelle menaçant l'arrière de nos troupes. Cette thèse ne tient pas debout et les hommes politiques turcs ne le savent que trop. Leur ultime ressource demeure de se cantonner dans un silence méprisant.

Menace pour les troupes turques les enfants et les vieillards d'Arménie ? Menace pour les troupes turques les paisibles populations d'Anatolie et de Cilicie ? Alors qu'aucune preuve de rebellion organisée n'a pu être fournie, que les Jeunes Turcs eux-mêmes ont rendu hommage à la loyauté du Peuple arménien. Cette défense ne résisterait à aucun examen sérieux. D'ailleurs quelle discussion byzantine ! Si l'on extermine un peuple coupable, on est dans son droit. La faute ne commencerait qu'avec son innocence.

En fait la véritable accusation est celle de la préméditation, donc celle du Génocide. Il s'agit d'un meurtre collectif, planifié par le Gouvernement Central, exécuté rigoureusement, étape par étape, selon une technique nouvelle qui augurait étrangement la mort d'autres peuples. Alors, je m'étonne. Une telle accusation est jetée à la face de la Turquie. Elle la rejette en bloc et, parle du mythe du génocide arménien et il ne se trouve personne, dans ce peuple turc, pour relever le défi, pour sommer les Arméniens d'apporter les preuves de ce qu'ils avancent devant une Instance internationale afin de trancher le débat. Ce défi, il est impossible que la Turquie ne le relève pas un jour. Il est impossible qu'elle laisse salir son honneur, car il y a déshonneur à couvrir le crime de ses pères et dignité à s'en repentir publiquement. Aucun historien ne peut avoir aujourd'hui accès aux archives de la Sublime Porte. C'est là, après plus de 50 ans, une exception pratiquement unique dans les moyens d'investigation historique. Y aurait-il donc quelque chose à y découvrir ? Y trouverait-on les preuves irréfutables de la préméditation du meurtre ? ou bien y a-t-il matière pour un solide dossier de la défense ? Quoi qu'il en soit le temps n'est plus au secret mais au débat public.

Alors, en prévision de ce débat, devant je ne sais quel tribunal, en présence de je ne sais quels défenseurs d'une Turquie régénérée, il nous faut réunir les preuves de la thèse que nous avançons, c'est-à-dire celle du Génocide. Paradoxalement, la tâche n'est pas facile, car il s'agit de convaincre des gens qui se refusent à admettre les réalités les plus criantes et se réfugient dans des attitudes négatives irrationnelles. Or, les matériaux sont d'une telle abondance qu'il convient d'abord de les passer au crible pour établir selon des critères rigoureux leur valeur et affirmer leur authenticité. Ce ne peut être le travail d'un seul homme, mais celui d'une équipe disposant des compétences historiques, linguistiques et juridiques et répartie en commissions de travail dont chacune s'assigne des buts précis. D'où la nécessité d'un Centre International de Documentation ur les circonstances du Génocide des Arméniens, Centre dont nous sommes plusieurs à réclamer avec obstination la création.

Car il est plus facile de trouver les preuves que de les ordonner. Depuis plus d'un demi siècle elles sont sous nos yeux, en vrac.

Est-il en fait des meilleures preuves que ces deux ouvrages parus en pleine guerre, un dans chaque camp, le Livre Bleu du Vicomte BRYCE et le rapport LEPSIUS. Sources différentes, aucune contradiction dans le synopsis. Ce ne sont là que quelques témoignages et il y en a des centaines d'autres venus d'étranges neutres ou alliés de la Turquie et des rares survivants. Tous rapportent la même impression d'horreur et de fatalité inexorable, de système inflexible. Mais, voici les aveux signés de la main des criminels, les télégrammes turcs chiffrés et decryptés. Cinq d'entre eux sont authentifiés par des experts au cours du procès de TEHLIRIAN en 1921. Et ce procès de TEHLIRIAN qui assassine TALAAT en plein Berlin, aux yeux de tous, et qui est acquitté car ce n'est pas un crime de liquider le responsable d'une extermination de masse. Elle était donc reconnue cette extermination comme elle le fût au procès des Unionistes où la Turquie cherchait à rejeter sur les Jeunes Turcs l'accusation qui la frappait, comme elle le fût à la Conférence de la Paix lorsque DAMAD FERID PACHA reconnut l'évidence. De même pour qui a la curiosité — mais on ne l'a guère cette curiosité là — de consulter les archives de la WILHELMSTRASSE ou celles de la Ballhauerplatz de Vienne ou de lire les archives tsaristes publiées par le Gouvernement Soviétique ou d'aller au Quai d'Orsay, au Foreign Office, à la Bibliothèques du Congrès américain, et je ne parle pas de la foule de matériaux historiques en langue arménienne, il n'y a pas l'ombre d'un doute.

Un grand nombre de ces archives ont été publiées. D'autres sont répertoriées, microfilmées, et accessibles non seulement dans des ministères mais également dans plusieurs bibliothèques universitaires en particulier à BERKELEY et à OXFORD. Il s'agit essentiellement de la correspondance entre les consuls, les ambassadeurs et leurs ministres des Affaires Etrangères, donc de sources de première main dont l'authenticité est indiscutable. Tout aussi irréfutables. les photos et les films que l'on peut voir sur les événements de 1915. Enfin, par delà la simple analyse événementielle du Génocide, c'est l'ensemble de l'histoire économique et politique de la Turquie et de ses rapports avec les grandes puissances qu'il faut examiner. Car, progressivement on perçoit l'accumulation des menaces pesant sur la vie des Arméniens et l'on acquière la certitude qu'ils se trouvent peu à peu enfermés dans un cercle de feu qui les détruira. Le Génocide n'est que le terme d'un long enchaînement irréversible d'intérêts et d'idéologies fanatiques qui excluent les Arméniens de la communauté turque. Alors, le cadre s'élargit et le crime du gouvernement turc devient la responsabilité de tous. C'est bien la conclusion qui s'impose lorsqu'on interprète les pièces d'archive et on peut y trouver, en filigrane, surtout dans les archives allemandes, le souci dominant d'échapper à l'accusation de complicité. Ces documents sont donc là justement pour permettre de se disculper d'une telle accusation. Et pour y échapper, quelle meilleure solution que d'enterrer l'affaire. Bien sûr, le tour est joué.

Enterrons cette embarassante, cette encombrante question arménienne qu'un moment d'aberration fit inscrire à Sèvres sur un traité. Enterrons la comme on l'a fait à Lausanne pour légitimer le coup de force de Mustafa Kemal et le temps fera son œuvre.

Oui, mais voilà. C'est compter sans l'âme d'un peuple, sans la force vive d'une Diaspora qui garde encore et pour toujours de la terre d'Arménie à la semelle de ses souliers et qui se définit dans le souvenir et les honneurs rendus à ses morts sans sépulture. Si 60 ans après, ils défendent leurs droits, on peut compter sur eux pour ne jamais cesser

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Մեծ մասով մենք կրնանք այդ ընել այնպէս, ինչպէս որ կը համապատաս – խանէ կեանքի իմաստին, Պետութեան իմաստին, հասարակութեան իմաստին, մարդկային համայնակեցութեան իմաս – տին:

Երդուեալներու դատարանը աշխարհի ամէնէն հին դատարանն է: Գերմանացի – ները, Հռոմայեցիները, Անգլիացիները երդուեալներու դատարանով սկսած են: Հռոմէական դատաւորը, գերմանական «շէֆֆէ»ն երդուեալներ էին, սովորա – կան, ոչ–մասնագէտ մարդիկ. իրաւա – գէտը միայն վարիչն էր դատին: Այն ատողջ ըմբռնումը, թէ խիստ, որոշիչ, երկաթի եւ իրաւագիտական գաղափարներու եւ յօդուածներու մէջ որպէս ջրաբաժին գործող տրամաբանութիւնը թէեւ անհրաժեշտ է թեքնիքի, լուսաբանու – թեան, նախապատրաստման, հրահանգ – ման համար, սակայն արդարադատու – թեան իրագործման համար չի կրնար վերջին եւ վճռական ազդակը ըլլալ — աս է հիմնական իմաստը երդուեալներու դա – տարանին, եւ այդ՝ նպատակին երկու կողմերու նկատմամբ եւս, այսինքն՝ մէկ կողմէն գնահատել դէպքին էութիւնը՝ սեփական ազատ հայեցողութեամբ, անկախ ձեւական ապացուցման կանոննե – րէ, եւ միւս կողմէն՝ գնահատել օրէնքի տրամադրութեան իմաստը:

Ու եթէ ես այժմ կանգ պիտի առնեմ առանձին թեքնիք խնդիրներու վրայ, այդ պիտի ըլլայ շատ կարճ եւ այն չափով, որչափով ինծի անպայմանօրէն անհրաժեշտ կը թուի: Ես պիտի խօսիմ դըլ–խաւորաբար գործի կապակցութեան մասին:

Ես չեմ խօսիր յանցանքը խորհրդածեալ ըլլալու կամ չըլլալու խնդրին մասին. ես չեմ խօսիր մեղմացուցիչ պարագաներու մասին. աւելի եւս նուազ կը խօսի ներման մասին, որ պիտի սրբագրէր այն անարդարութիւնը, զոր մենք հոս կրնայինք գործել: Ինծ համար տարակոյս չկայ, որ այն վայրկեանին, երբ կատարուեցաւ դէպքը — ու այս վերջինս է միայն որ խնդրի առարկան կը կազմէ — նոյն վայրկեանին տեղի չու – նեցաւ որեւէ խորհրդածութիւն, եթէ մինչեւ իսկ առաջուընէ տեղի ունեցած ըլլային ամէնէն մանրակրկիտ խորհրդածութիւններ: Այն որ խորհրդածութիւնը մերժելու դէպքին կրնան ընդունուիլ մեղմացուցիչ պարագաներ, այդ չի կրնար որեւէ դեր խաղալ գլխաւոր խնդրին համար: Ատիկա կ'ըլլար այն դիւրասիրու – թիւնը — հոս կարելի է նոյնիսկ ամէնէն խիստ արտայայտութիւնը գործածել — ատիկա կ'ըլլար բարեխղճութեան այն պակասը, որ կը դնորէ պատասխանա – տուութիւնը դատական յետադայ ատեա – ճաններու վրայ: Այստեղ կրնայ խօսք ըլլալ միայն՝ կանխամտածուած սպանութեան հարցին «այո» կամ «ոչ» պատասխանելու մասին:

Այն խնդիրը, թէ արարքին հեղինակը ի վիճակի՞ է հաշիւ տալու ինքն իրեն՝ իր ըրածներուն համար, իմ տեսակէտով արդէն պարզուած է, եւ ամէնէն առաջ՝ երկու պատճառներով: Մէկն այն է որ իրագէկները եւ ատոնցմէ մանաւանդ Պ. Դր. Շտէօրմէր, որ ամէնէն աննպաստ կերպով խօսեցաւ ամբաստանեալին համար, վճռականապէս ըսաւ. «Ո՛րն է եղեր հոգեկան վիճակը դէպքի կատարման պահուն՝ այդ ես չեմ գիտեր, այդ ոչ ոք կրնայ գիտնալ»: Նոյնը ըսաւ նաեւ Փրոֆ. Կասիրէր: Եթէ այդ ոչ ոք գիտէ, այն ատեն պէտք չէ այնպէս վճռել, ինչպէս որ պիտի ընէին, եթէ գիտնային:

Երկրորդ պատճառը այն է որ ամբաստանեալը կատարեր է իր գործը առանց որեւէ ծրագրի: Շատ աւելի հաւանական պիտի ըլլար, եթէ ան աւելի երկար հետապնդէր Թալէաթ փաշան: Իրեն համար կրնար աւելի նպաստաւոր ատիթ ներկայանալ, քան ան, որ ներկայացաւ Հարդէնբերգ փողոցին մէջ: Սակայն ես չեմ ուզեր ատիկա աւելի մանրամասն լուսաբանել: Իմ տեսակէտով արդէն լիովին պարզաբանուած է, որ այդ վայրկեանին գոյութիւն չունէր ոչ միայն խորհրդածութիւն, այլեւ կամքի ազատ տրամադրութիւն:

Բայց ամէնէն մեծ կշիռը ես պիտի տամ հետեւեալ նկատումին.

Օրէնքի այն յօդուածը, որու հիման վրայ դուք պիտի տաք ձեր վճիռը, հետեւեալը կ'ըսէ. «Ով որ դիտաւորեալ կերպով մարդ կը սպաննէ, այն՝ եթէ կասպանութիւնը խորհրդածութեամբ կատարած է՝ նման սպանութեան համար մահուամբ կը պատժուի»:

(88 – Շար.)

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

de les défendre. Tel est bien l'absurde de cette situation. Les preuves sont là. Mais personne ne les demande, personne n'en veut. Le combat paraît sans issue. Il n'est pourtant de granit qu'une mèche ne peut forer. L'enjeu est trop important pour abandonner la lutte. La leçon des Jeunes Turcs n'a pas été perdue. Les génocides fleurirent dans le printemps et l'été du siècle, et l'hiver **naissant** ne paraît pas les arrêter. Combien de pays ont signé la Convention sur le Génocide et ne l'on pas respectée ? Ne viendra-t-on pas un jour leur demander des comptes si l'on stigmatise ce qui fut le premier génocide du siècle. Est-ce une **indifférence** générale ou peut-on supposer une fraternité des assassins ? Par delà le crime de 1915, c'est la conscience universelle qui est en question. Que la vigilance vienne à s'estomper et les forces du Mal se libèreront. Dans ce monde en décomposition que guette l'**uniformité, les minorités** disparaissent une à une, dépouillées de leurs terres, de leurs vies, de leurs langues et de leurs cultures, rejetées, refusées, alors qu'elles sont par leur diversité lumière et source de vie. Comprendra-t-on un jour que la défense des minorités et le respect de leurs droits fait partie intégrante de la charte, des libertés de l'individu et que nous sommes tous solidaires. Ce que la générosité n'a pas obtenu la peur le fera naître. Entre le Droit et la Force c'est une lutte sans merci. Le tonnerre des mots peut encore couvrir le fracas des armes.

Voici pourquoi, Mesdames, Mesdemoiselles, Messieurs, ce combat pour la vérité engagé il y a 60 ans alors que les vôtres tombaient sur les routes de la déportation, ne cessera pas car il y aura toujours d'autres générations pour relever le flambeau et des voix fraternelles venues du monde entiers pour exiger que les preuves du Génocide provoquent autre chose que de l'indifférence et pour contraindre le Gouvernement turc à sortir de son silence qui le déshonore et finit par avoir valeur d'aveu. L'opinion publique est l'un des moteurs politiques de notre temps, le dernier rempart des démocraties. Avant d'être informée, elle se veut concernée. L'important n'est donc pas d'étaler des preuves mais de susciter l'intérêt, faire naître la conjoncture. Faute de quoi, la diaspora arménienne sera victime d'une œuvre plus sournoise et plus définitive. Votre arménité disparaitra pour n'avoir **jamais reflété son** image sur le miroir de nos consciences endormies, dans des fumées plus invisibles que celle des crématoires. Voilà le piège tendu, la redoutable dialectique de la non-existence. Nous sommes, ici ce soir pour songer aux moyens de déjouer ce piège.

Y. T.

ԹՈՄԱՍ ՄԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

— O —

ԽՄԲ.— Թոմաս Մանի հարիւրամեակին առթիւ շահեկան նկատեցինք վերհրատարակել այն տեսակցութիւնը, զոր «Ցուսաբեր»ի խմբագիրներէն Գուրգէն Մխիթարեան ունեցած է Գահիրէի մէջ, 1930 Մարտին («Յառաջ»՝ 1930, Ապրիլ 6): Քանի մը ամիս առաջ, 1929ին Ման արժանացած էր Նոպէլի գրկան մրցանակին:

Տեսակցութեան նախորդ օրը, Թոմաս Ման ներկայ եղած էր քեմանչիստ Ռուբէնի նուագահանդէսին եւ խորապէս տըպաւորուած էր աշուղական երաժշտութենէն: Ինչպէս գրած էինք առջի օր, գրագէտին ֆրանսերէնի թարգմանիչը՝ Լուիզ Սերվիչէն, *Բոժիւրէն տը Փարիի* մէջ, Վալթէր Հոլըրէտի, Ժաք Պրէնների, Մարթին Ֆլինքէրի եւ Մարսէլ Շնայտըրի կարգին կուտար իր կարծիքը: Լուիզ Սերվիչէնի այլապէս շահեկան խօսքերը, կուտանք առանձին.—

Կը խօսինք նախորդ օրուան հաւաքոյթէն, Ռուբէնի կեանքէն ու գործիքէն, Սայաթ-Նովայէն, որուն քեմանչային ուղղուած գովքը, գերմաներէնի թարգմանուած, կը ներկայացնենք իրեն. կը կարդայ հետաքրքրութեամբ եւ կը բացագանչէ. «Ի՜նչ սիրուն, ի՜նչ սիրուն...» Կենսագրական տեղեկութիւններ կուտանք եւ յետոյ, ինք կրկին կ'անդրադառնայ Ռուբէնի նուագին, իր հիացումը յայտնելով եւ խոստանալով իր լուսանկարը ղրկել՝ Միւնիխէն:

— Ի՞նչ հարցումներ ունիք:

— Պ. Ման, ի՞նչ բանի կը ձգտի ձեր գրականութիւնը, գեղարուեստական եւ ընկերային ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէք ձեր գործերով:

— Երաժշտութիւնը շատ կը սիրեմ. ինծի համար բոլոր արուեստներուն գերագոյն տիպարը, օրինակն է ան, Արշի էքզամփլը, եթէ կրնանք գործածել այս բառը: Վէպը՝ ինծի համար գրական երաժշտութիւն մըն է: Սէնֆոնի մըն է, հոգեկան տարրերու շարադրութիւն մը, գիւցազներգական երաժշտութիւն մը, ահա թէ ինչո՛ւ կը նախընտրեմ զայն:

Գրականութիւնը, այսպէս տեսակ մը երաժշտութիւն է եւ իբրեւ այդ նկատի պէտք է առնել. գրականութեան արուեստը կը ձգտի դէպի հոգեկան սէնֆոնին: Ես այս բանին է, որ ձգտած եմ:

Ինչ կը վերաբերի ընկերային ձգտումին, անիկա պատերազմի ընթացքին է, որ ամէնէն աւելի զօրաւոր եղած է, շա՛տ զօրաւոր: Գրականութիւնը արդարեւ, մեր ընկերային գիտակցութիւնը աւելի նուրբ եւ զգայուն (սանսիթիֆ) կը դարձնէ: Այդ պատճառով ան կը խորշի չափազանցութիւններէ:

Այսպէս, բոլշեւիզմը մոլեռանդ է, ցնորական, եւ հետեւաբար՝ զուրկ կենսունակութենէ: Չափազանց արմատական գաղափարները չեն կրնար ապրիլ, որովհետեւ բոլոր արմատական գաղափարները դէմ են կեանքին, որոշ չափով: Երկու կողմերէն ալ զիջումներ պէտք է ըլլան:

— Ի՞նչ վիճակ ունի գերման նոր գրականութիւնը: Ի՞նչ կը մտածէք նորերու մասին, առհասարակ:

— Այո՛, նոր գրողներու կարեւոր եւ արժէքաւոր թիւ մը ունինք, որոնք կը ջանան նոր կերպարանք մը տալ գերման գրականութեան: Ունինք, օրինակ, Սուսքինտ, որ երիտասարդութիւն *անուն իր գործով յատկանշական տիպարը կը կազմէ գերման արդի գրականութեան: Իր այդ գործին մէջ Սուսքինտ կը խօսի երիտասարդներու կեանքէն, համալսարանէն, կիրքերէն, սէրերէն: Բայց կենդանութեան եւ իրականութեան ինքնատիպ չունի մը ունի: Իմ զաւակս ալ, որ 21 տարեկան է, աչքի կ'իյնայ իբրեւ բանաստեղծ. տաղանդ ունի:*

Բայց, երիտասարդներու տկարութիւնը հոն է, որ նուազ արուեստագէտ են: Պատերազմէն առաջ աւելի մշակուած էին մտքով եւ աւելի արուեստագէտ էին ձեւի մէջ: Հիմա այլեւս չեն մտահոգուիր այս մասին: Կարճ խօսքերու մէջ կ'աշխատին շատ բան ըսել:

— Առաւելութիւն մը չէ՞:

— Ոչ, ես շատ լաւ չեմ գտներ. բայց, ամէն պարագայի մէջ կեանքի նոր ձեւ մըն է եւ առով իսկ հետաքրքրական:

— Ունի՞ք նաեւ աշխատաւորական գըրականութիւն: Եւ կը հաւատա՞ք անոր ապագային:

— Ունինք գրողներ, որոնք կուտան գործաւորին կեանքը, անոր տագնապները: Խնդիրն այն է, որ աշխատաւորական գրողները բոլորվին զուրկ են գեղարուեստական մտահոգութիւններէ եւ մանաւանդ մշակոյթէ: Թէեւ սա ալ ճիշդ է, թէ այս բառը քաղքենի է. քաղքենին (պուրժուա) ինքն է որ ստեղծած է ինչ որ այսօր մշակոյթ կ'ըսենք. դժուարը՝ այն է, որ կամուրջ չկայ, մանաւանդ պատերազմէն ետք, աշխատաւորական եւ քաղքենիական կեանքին ու գրականութեան միջեւ: Գերման ընկերվարութիւնը այս կամուրջը ձգելու, զայն գտնելու համար է որ կ'աշխատի: Ինչ կը վերաբերի ապագային, թերեւս յաջողի աշխատաւորական գրականութիւն մը, բայց առայժմ ուրուագիծ մըն է միայն:

— Ի՞նչ կը մտածէք Գերմանիոյ դրացի երկիրներու գրականութիւններուն մասին:

— Ֆրանսական գրականութիւնը ծեր է, իր մեծագոյն աշխատանքը՝ վերլուծումն է, իր լեզուին յստակութիւնը, քննադատական ձգտումը. բայց, իբրեւ միտք՝ չոր է: Անգլիականը՝ սիրելի է իր հիւմուրովը, իսկ գերմանականը՝ մելամաղձոտ եւ հիմորիստիկ է միանգամայն, փիլիսոփայական ձգտումով: Այս զարմանալի բնոյթն ունի գերմանական գրականութիւնը, որուն լաւագոյն արտայայտիչը կրնայ նկատուիլ Վիլհելմ Պուշը:

— Վերջին հարցում մը, Պ. Ման: Կը ճանչնա՞ք մեր ժողովուրդը:

Կը վախնամ հարցումէս, չըլլայ թէ ջարդերէն խօսի...

— Ձեր երկիրը չեմ այցելած, կ'ըսէ, բայց գիտեմ ձեր ժողովուրդի մասին: Հայերը ինծի կը ներկայանան իմացականութիւն, հպարտութիւն ունեցող ժողովուրդ մը: Մեծ հպարտութիւն մը:

Ձեր ժողովուրդը ընդունակութիւններ ունի, պարտականութիւն, առաքելութիւն ունի աշխարհի մէջ. ծառայութիւն կը մատուցանէ մարդկութեան...

— Այո՛, կ'ըսեմ, մենք կը ծառայենք մարդկութեան, իսկ մարդկութի՞ւնը:

Եւ կը պարզեմ մեր հայրենիքին կացութիւնը:

— Այդպէս է, պէտք չէ յուսահատիլ, մինչեւ իսկ Գերմանիան ազատ չէ իր կեանքին մէջ, բացարձակ ազատութիւն չկայ...:

— Բացարձա՞կ, մենք տարրականին կը ձգտինք, բայց Գերմանիոյ զաւակը կ'ըմբռնէ՞ փոքրիկ ժողովուրդի մը մեծ վիշտը:

— Պէտք է ծառայել մարդկութեան, վստահ ըլլալով որ օր մը կը հատուցուի ան. ծառայութիւնը կը պարտադրէ ուրիշները: Իսկ Հայը կը ծառայէ իր հանճարովը:

Չեմ ուզեր չարաչար գործածել իր բարեացակամութիւնը, մանաւանդ որ իր խօսքերը խորունկ համոզումէ մը բխելու վստահութիւնը կը ներշնչեն ինծի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

AYO

Ֆրանսերէն պատկերազարդ պարբերական, թիւ 1, Յուլիս 1975: Ճոխ տպագրութիւն, շահեկան բովանդակութիւն: Հրատարակութեան տնօրէն՝ Սիմոն Պէպէք, Ֆրանսայի համար հասցէ.—

SIMON BEBEK
B. P. 49
91800 BRUNOY

Abonnement France 100 Fr.

×

Առաջին թիւի բովանդակութիւն.—

Խմբագրական.— «350.000 Ֆրանսացի այո՛ կ'ըսեն», սինեմա, երգ (Ազնաւուր), գիրք, նկարչութիւն, դրաշարութիւն, բժշկութիւն, մամուլ (Յառաջ), փաստաթուղթ, կրթական հարցեր, լեզուական, երաժշտութիւն, թատրոն, կոփամարտ, գրականութիւն:

30 էջ, գունաւոր կողք եւ նկարներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Երկու մարդոց առջեւէն անցաւ:

— Եւ... գլխ շատ ծափահարեցէք, ըսաւ ժպտելով:

Հեռացաւ: Երկու ազնուականները դէպի թատերասրահը գացին:

— Պարոն տ'Ասլիթթա, ըսաւ յանկարծ Սան-Բիէթրօ կանգ առնելով, գիտցէք, ձեզի պիտի սպաննեմ:

— Շիտակը, ըսաւ մարքիզն ալ կանգ առնելով, այդ ի՞նչ տարօրինակ փափաք է, կը բարեհաճի՞ք ըսել թէ այդ սպանութեան պատճառը ի՞նչ է:

Սան-Բիէթրօ թէեւ կը ջանար հանդարտ մնալ եւ ազնուականի պաղարիւնութիւն ցոյց տալ, սակայն ակռաները կը կրճտեցնէր եւ սա բառերը սոյլի մը նման ելան իր շրթունքներուն մէջէն:

— Վասնզի Լուչիոլան կը սիրէք:

— Միթէ մարդ ազատ չէ՞ իր ընտրած անձը սիրելու:

— Որովհետեւ Լուչիոլան ալ ձեզ կը սիրէ:

— Դիտեցէք որ ձեր այդ ըսածին հաւատալու չափ թեթեւսօլիկ չեմ:

— Զգուշացէք, Պարոն տ'Ասլիթթա, ըսաւ Սան-Բիէթրօ, ես տեսայ:

— Ա՛, տեսա՞ք, լաւ ուրեմն...

Սան-Բիէթրօ, դէմքը բարկութեամբ եւ ատելութեամբ կարկամած, դէպի երիտասարդը ծռեցաւ:

— Լաւ, Միլանոյի միջնաբերդին մէջ տակաւին բանտեր կան, ուր կը շղթայեն խալացի հայրենասէրները, ուր անոնց անդամները կը ջախջախեն եւ տանջանքով կը ստիպեն որ իրենց մեղսակիցները յայտնեն:

Ասլիթթա քայլ մը առաջացած էր, եւ յանկարծ բանալով այն դուռը, որ բեմէն սրահը կը հաղորդակցէր.

— Պ. տը Սան-Բիէթրօ, ըսաւ, Միլանոյի մէջ անծանօթ տեղեր ալ կան, ուր իրենց երկիրը օտարին ծախող Իտալացիները հրացանի կը բռնեն... անցէ՛ք, կ'աղաչեմ:

Եւ մէկ կողմ կանգնելով՝ ճամբայ տըւաւ իր խօսակցին:

Սան-Բիէթրօ Բատէցքիի մէկ արարածն էր: Ո՞ւրկէ կուգար...: Ո՞րմէ առած էր իր տիտղոսը:

Ոչ ոք կրնար պատասխանել այս հարցումներուն:

Միլանցիներու բերնին մէջ անոր անունը չարչարող Բատէցքիի բոլոր անուանարկութեան յարակից էր: Եւ իրաւունք ունէին, վասնզի Իտալացիները ատելը իրեն փառք կը համարէր:

Հարուստ էր, շատ հարուստ: Ծառայութիւններ կան, որոնք լիարուռն կը վարձատրուին: Կ'երեւի թէ այս տեսակ ծառայութիւններ խիստ շատ մատուցած էր:

Երկու ամիսէ ի վեր իր թախանձանքով Լուչիոլան կը հալածէր:

Լուչիոլա անտարբեր էր եւ չնչմարել ձեւացուցած էր:

Ահա այս էր իր ատելութեան պատճառը Ասլիթթայի դէմ, որուն ինչ ըլլալը ինք միայն կարծած էր հասկնալ:

Սան-Բիէթրօ վատութեան մէջ վարժ էր:

Իրեն այնպէս երեւցած էր թէ մարքիզին անուանարկութիւնը — որ երեւոյթէն դատելով իր երկրին թշնամիներուն ծախուած էր — կեղծ էր:

Իրաւ է թէ պարապ տեղը զայն լրտեսեր, անոր դէմքը քններ եւ մինչեւ իսկ ուսումնասիրեր էր իր շրթունքներէն ելող բառերուն հնչիւնը, երբ Ասլիթթա աւստրիական արքունիքին մէջ իր մեծարանքը մատուցանէր իր երկրին հարստահարիչին:

Չէր կրցած ապացոյց մը ձեռք բերել: Բայց Սան-Բիէթրոյի բնազդը իր տղիտութեան տեղը կը բռնէր:

Ասլիթթա սոսկալի խաղ մը կը խաղար: Սան-Բիէթրօ կը գուշակէր ասիկա:

Եւ ի՞նչ չէր տար այս մասին ապահով ըլլալու համար:

Որովհետեւ Սան-Բիէթրօ, այս անուանարկ մարդը, բուռն եւ անսանձական տարփանքով կը սիրէր Լուչիոլան:

Իր անքուն գիշերներուն մէջ կ'երազէր այս բնաւ մարդկային հանդամանք չունեցող տարփանքը յագեցնելու միջոցներուն վրայ, եւ եթէ այն պահուն մէկը զայն մտիկ ընէր, պիտի լսէր որ կը մրմնջէր.

— Այս կինը ուրիշ կնկան մը կը նմանի: Մէկը ձեռքէս փախաւ... անպատճառ կ'ուզեմ ասիկա:

Ի՞նչպէս կրնար հարուածել զայն:

Ի՞նչպէս կրնար բռնադատել որ շնորհ խնդրէ իրմէ:

Քիչ առաջ Լուչիոլա ո՜րքան արհամարհանքով արտասանած էր սա խօսքը.

— Կը վռնտեմ ձեզ...

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ռամելա Պօճիկեանի մահուան առթիւ Փիլիկեան եւ Պօղոս Պոճիկեան ընտանիքները կը նուիրեն 200 Ֆր․ Հայ Դատի Յանձնախումբին, 200 Ֆր․ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր․ «Յառաջ»ին։

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Խաչատուրեան 200 Ֆր․ կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀՌՈՄ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱԹ․ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՄԵԿՆՈՒՄ «Շարլ տը Կօլ» օդակայանէն դէպի Վենետիկ, Հինգշ․ Յուլիս 3 ժամը 11․30ին։ Ժամանում Վենետիկ ժամը 13․20ին։

ՄԵԿՆՈՒՄ Վենետիկի օդակայանէն դէպի Հռոմ Երկուշաբթի Յուլիս 7 ժամը 11․20ին։ Ժամանում Հռոմ ժամը 12․50ին

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս․ Ղազարու մայրավանքը, Մ․ Ռափայէլեան վարժարան եւ Վենետիկի յուշարձանները։

ՀՌՈՄԻ մէջ հանդիպում Միջին Արեւելքէն ժամանած ուրիշ հայ ուխտաւորներու հետ, այց սրբատեղիներու, քաղաքին յուշարձաններուն եւ ունկնդրութիւն Սրբազան Քահանայապետին։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Հռոմի Ֆիումիչինօ օդակայանէն Հինգշաբթի Յուլիս 10 ժամը 11․50 ժամանում Փարիզ «Շարլ տը Կօլ» ժամը 13․30ին։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 1250 ՖՐ,

Այս գինը իրաւունք կու տայ ճամբորդութեան սաւառնակով Փարիզ – Վենետիկ – Հռոմ – Փարիզ։

Բնակութիւն եւ ճաշ Վենետիկի եւ Հռոմի մէջ։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարան .

6 ter, rue Charlot — Paris (3e)
Tél. 278-31-93 de 8 h. à 12 h. 30)

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ Յունիս 25։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԹ․ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Երգ, պար, արտասանութիւններ, աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ․ Արշաւիր Խարիթեանի։ Մենապար՝ Տիկին Պոլիկեանէ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիներն ու բարեկամները։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12․30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս։

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կըրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027–18–28։

Մասնակցութիւն ճաշին 30 Ֆր․

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ․—

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերը ընկերական ընդհ․ ժողովի, Ուրբաթ Յունիս 20, երեկոյեան ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Կեդրոնական Ֆրանսայի մեր բոլոր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհանուր ժողովի Կիրակի Յուլիս 6, կէսօրէ ետք ժամը 14․30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ․ ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութ իւնը պարտաւորիչ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հայ Հասարակութիւն Սէն–Շամոնի» Երիտասարդաց Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 22ին,, Կիրակի ամբողջ օրը․ Լազարիսթներու կանաչազարդ եւ օդասուն պուրակի մէջ, Սէն–Շամոն։ Անձրեւի պարագային ընդարձակ սրահը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։

×

Յուլիս 6ին ալ, Միութեան համանուն միօրեայ հայկական վարժարանին ղըպրոցական արձակուրդի զբօսապտոյտը ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը ժըմենսի դաշտին վրայ։

Մասնակցութեամբ Սայաթ–Նովա նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ խմելիք։ (Դաշտին տեղը էջէնփինէ ճամբուն վրայ)

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի Յունիս 22ին, ժամը 15․30ին

Պանիէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Շարլ – Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր 2 կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Կը ղեկավարէ՝ Ուսուցչուհի
Հ․ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
աշակերտութեան կողմէ

Կը ղեկավարէ՝ Տիկին Լիլի Փէքմէզեան Մենապար՝ նախկին աշակերտուհի Աննի Ազարեանէ, Դաշնակ՝ նախկին աշակերտուհի Ս․ Տաքէսեանէ, Մեներգ՝ Տիկին Սիւզան Լոռէ

Մուտք՝ 5 Ֆր․

Հաղորդ․ միջոց․— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել օթօպիւս թիւ 188 կամ 197 եւ իջնել Մարսէլ–Պոնէ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դաշտավայրին մէջ, 44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական շամփուրով խորովածը, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՌՈՒՆ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին։

ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով, անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղանկար նկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են։

Ծանօթ․— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կոլէժի կայարանը իջնել։

Կարեւոր․— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել։

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

Pélerinage à Jérusalem

du 22 Juin au 3 Juillet

Organisé par SEVAN-VOYAGES à l'occasion de l'Inauguration par S.S. VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos de Tous les Arméniens
de l'Eglise arménienne du St. Sépulcre et du Séminaire

Départs en groupe de Paris, Lyon, Marseille, Nice
Hôtel 1ère catégorie en demi-pension

prix : 2050 F

DEPART DE PARIS, supplément 100 F. minimum 15 personnes.

Արձանագրութիւն․—

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

POUR PARIS

mondotours
2, rue de Sèze Paris 9e — Tél. : 266-50-12 et 073-32-64

Pour tous vos voyages, toutes destinations, en individuel ou en groupe, faites-vous confiance, nous nous efforcerons de vous conseiller et de vous assurer le meilleur service aux meilleures conditions.

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

EXCEPTIONNEL!

Vacances en Arménie pour vos enfants

AGES DE 7 A 15 ANS

DU 5 AU 22 AOUT

Sous le patronage du collège arménien SAMUEL MOORAT et conduit par le Père A. BEZDIKIAN

PRIX : PARIS/PARIS par personne : — de 7 à 12 ans : 1580 F.
de 12 à 15 ans : 1950 F.

Dépliant détaillé et renseignements :

—SONIA COUMRYANTZ — AGENCE MONDOTOURS
2, rue de Sèze, 75009 Paris — Tél. 266-50-12 et 073-32-64

— Père A. BEZDIKIAN, le matin de 8 h. à 12 h. 30 — Tél. : 278-31-93

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 17
MARDI
17 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville, 75010 Paris
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20	

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.322 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.322

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՍԷՆԻ ԱՓԻՆ

ՇԱԲԱԹ.- ՃԱՇ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ԿԻՐԱԿԻ.- ՕԾՈՒՄ ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԵՒ

ԲԱՑՈՒՄ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Ա

Հոծ բազմութիւն մը, եկած ոչ միայն Փարիզէն եւ Ֆրանսայի գաւառներէն այլեւ Եւրոպայի զանազան երկիրներէ, ինչպէս՝ Պելժիա, Իտալիա, Զուիցերիա, Աւստրիա ու մինչեւ իսկ Միացեալ Նահանգներէն եւ Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, եւայլն եւայլն, եկած էր իր մասնակցութիւնը բերելու այն ճաշին, որ կը տրուէր ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Արդարեւ, ներկայ էր Հ. Բ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեան, որուն անունը կրող մշակութային կեդրոնին բացումը կը կատարուէր յաջորդ օրն իսկ: Ներկայ էր «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Անդրանիկ Ծառուկեան: Կաթողիկոսը կը շրջապատէին նաեւ Հայ Կաթողիկէ առաջնորդը՝ Հ. Նիկողոս Ծ. Վ. Քէհեայեան, Աւետարանական Եկեղեցւոյ կողմէ Վերապատուելի Գարեգին Սիւլեան, Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի Մխիթարեան հայրերը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Ճաշի աւարտին, Գիւտ եպիսկոպոսի հրաւէրով նախ արտասանութիւն մը ըրաւ Պ. Ռազմիկ Աբրահամեան (Թումանեանի՝ Լուսաւորչի կանթեղը, եւ վերջը, նաեւ կտոր մը Սարմէնէն) ապա յանուն Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան խօսեցաւ Պ. Սեդրակ Քարեան: Յայտնելէ ետք թէ բացառիկ ուրախութիւն կը պատճառէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհաբեր ներկայութիւնը, Պ. Քարեան շեշտեց թէ պատճառն այն է նաեւ որ Իր անձին մէջ կ'ողջունէի մեր նախնեաց հաւատքին ոգին եւ շունչը, Հայրենիքի ժողովուրդին ոյժն ու կարօտը: Կաթողիկոսը մեզի կը բերէ նաեւ աւելի լաւ օրերու հասնելու ակնկալութեանց հաւատքը: Պ. Քարեան շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը ունի երկու գլխաւոր պարագայ: Հայապահպանման մտահոգութիւնն է եւ եթէ տարիներ առաջ այդ ուղղութեամբ աւելի յոռետեսութիւն եւ վհատութիւն կար, Կաթողիկոսին այցելութիւնը կարեւոր դեր խաղացած է այդ մտավախութիւնը փարատելու: Երիտասարդութեան մէջ կը հնչէ ցեղին ձայնը: Երկրորդ պարագան մեր մշակոյթի հարցն է: Եւ ուրախալի է որ կը վերադառնանք մեր նախնեաց աւանդութեանց, եւ ուր որ եկեղեցի կայ, քովը կը շինուի նաեւ դպրոց, հիմնարկ եւ այլ կեդրոններ: Այս առթիւ յիշեց «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի բացումը եւ Երուսաղէմի մէջ կատարուելիք բացումները: Իր եզրակացութեան մէջ, Պ. Քարեան շեշտեց թէ բուն մեծը՝ հայ ժողովուրդն է:

Խօսքը տրուեցաւ Հայր Սերովբէ Վ. Ագըլեանի, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական աթոռակալ որ յանուն Աբբահօր եւ ամբողջ Միաբանութեան ողջունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ուրախութիւնն յայտնելով նաեւ այն ջերմ ընտանեկան շրջանակին համար, որ կայ այս իրիկուն եւ որուն շարժառիթն է Հայրապետին շնորհաբեր այցելութիւնը: Ոչ միայն ֆրանսահայ այլեւ եւրոպահայ գաղութը բոլորուած է Կաթողիկոսին շուրջ ինչպէս՝ հօր մը: Հայր Սերովբէ վերջացուց իր ուղերձը ծանրանալով նորակառոյց եկեղեցւոյ օծման վրայ, վասնզի հայ եկեղեցին Հայուն տունն է:

Իօժէնի Ալեսեան – Գառզու դաշնակի վրայ նուագեց երկու կտոր Գոհարիկ Ղազարոսեանէ, ապա Ռավելէ եւ երկու պար՝ Կոմիտասէ:

Շատ խնամուած եւ գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց Պ. Ալեք Մանուկեան, որ պատմական նկատեց այս օրը: Ժամանակները փոխուած են ու այսօր աւելի բախտաւոր է հայ ժողովուրդը, վերականգնած է Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ: Եւ բոլոր ժամանակներուն Էջմիածինը հանդիսացաւ հայ ժողովուրդին պայծառ ջահը: Աղօթեցինք, բայց ի վերջոյ հայ ժողովուրդն է որ ոտքի կանգնեցաւ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ, ու ոսկեղէն կամուրջ մը դարձաւ Էջմիածինը: Շեշտեց թէ Վազգէն Կաթողիկոս փառքէ ու պատիւէ աւելի՝ դժուարին առաքելութիւն մըն է զոր ունի ու Քրիստոսի նման հասաւ ամէնուն նաեւ Սփիւռքին՝ երբ տագնապեցաւ: Յիշեց այն պատիւը զոր վայելած էր Հռոմի մէջ, շեշտելով թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ Հայոց պատմութիւնն է որ կը քալէ: Ան եկած է պատմական պատգամը բերելու մեզի: Ան որ բախտաւորութիւնն ունեցած է երթալու Էջմիածին յուզումով տեսած է անմոռանալի նշխարները որ կ'ապրին իբրեւ իմաստուն վկաները մեր պատմութեան: Պ. Մանուկեան փառաբանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շինարար ոգին ու մեծ սիրտը, ուր իր անձէն դուրս ջերմ անկիւն մը կայ բոլորին համար: Թող միշտ անսասան մնայ հայրենի երկիրը: Հող կորսնցուցինք, հարստութիւն կորսնցուցինք, բայց չմոռնակեցինք ապրիլ իբրեւ Հայ: Աշխարհի ո՛ր անկիւնն ալ ըլլայ Հայը կը լսէ Էջմիածնայ զանգակները եւ կը գիտակցի որ կ'արժէ ապրիլ իբրեւ Հայ: Հայ ժողովուրդը միացած ուխտով պիտի մնայ Էջմիածնայ շուրջ:

Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. յայտնեց թէ հաճելի պարտականութիւնն ունի ողջունելու Կաթողիկոսին շնորհաբեր այցը: Հայրապետին այցելութիւնը ամէն անգամ յաղթական գնացք մըն է, որ սէր եւ համերաշխութիւն կը սփռէ հայ ժողովուրդին, ուժ եւ ոգի տարածելով սփիւռքի հայրենակարօտ Հայութեան:

Աւելորդ երգէ մը ետք, վերջին խօսողն էր Ամենայն Հայոց Հայրապետը: «Այս պահուս չափազանց յուզուած եմ այն ջերմ խօսքերէն որ ուղղուեցան ինծի: Շնորհակալութիւն եւ ես այնպէս կ'ընդունիմ որ այդ ազնիւ մտածումները իմ անձիս միջոցաւ ուղղուած էին, պէտք է ուղղուած ըլլան յաւիտենական Ս. Էջմիածնի: Երբ ակամայ ընտրուեցայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, զգացի ծանրութիւնը պարտականութեանս: Խոստովանիմ որ առաջին ամիսներուն, նոյնիսկ մէկ-երկու տարի ինքզինքս շատ տկար զգացի: Բայց հետզհետէ զգացի թէ գերագոյն ուժ մը զիս ներշնչեց ու կրցայ յստակ տեսնել իմ գործունէութեանս դաշտը եւ ապագան: Գտայ յարգալից վերաբերում մեր ժողովուրդին ու նաեւ ազնիւ վերաբերում պետական իշխանութեանց կողմէ»: Տալէ ետք Մայր Աթոռի եւ Հայրենիքի ողջոյնը, Հայրապետը յայտնեց թէ իր այցելութիւնը Փարիզ կը զուգադիպէր տեսակ մը համաժողովի, կամ համագումարի Արեւմտեան Եւրոպայի կրօնաւորներու եւ ազգայիններու, ինչ որ չէր գիտեր եւ մխիթարական եղած է իրեն համար տեսնել եւ հաստատել որ աւելի կազմակերպուած ձեւով կը տարուին հոգեւէն աշխատանքները: Հայ եկեղեցին բախտորոշ դեր մը ունի տանելիք, ինչպէս նաեւ բարեսիրական կազմակերպութիւնները, զանազան միութիւնները, կուսակցութիւնները եւ մամուլը, սակայն պէտք է ընդգծել այն համոզումը թէ այս ամէնէն վեր է եկեղեցին: Իր վիշտը յայտնեց Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան հետ կապ ունեցող վերջին պատահարներուն առթիւ, որոնք յուզած ու մտահոգած են զինքը, բայց ուրախ եղած է հաստատելով թէ մէկ մարդու նման բոլորը ոտքի կանգնած են եկեղեցւոյ կողքին, պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդի արժանապատուութիւնը այս երկրին մէջ: Յոյս ունի որ մօտ ապագային շնորհիւ Ֆրանսայի արդարադատութեան, լուծուած կ'ըլլայ այս տագնապը:

Կաթողիկոսը ապա ծանրացաւ Հայաստանի Ապրիլեան վաթսունամեակի ոգեկոչումներուն վրայ: Այս ուղեւորութեան ընթացքին կ'այցելէ վեց երկիրներ (Ռումանիա, Պուլկարիա, Անգլիա, Ֆրանսա, ապա՝ Ամման եւ Երուսաղէմ): Ամէն կողմ Եղեռնի վաթսունամեակի առթիւ հայ սրտերը նոյն ուժգնութեամբ կը բաբախեն հայրենիքէն ներս թէ դուրս: Երեւանի ոգեկոչումը պատմական օր մը եղած է: Ամբողջ ժողովուրդ մը, բոլոր խաւերէն, ուխտի գացած է Ծիծեռնակաբերդ, երիտասարդներն ալ երգելով իրենց սրտէն բխած երգերը եւ իրենց հայեացքը դէպի Արարատ: «Չէք կրնար երեւակայել, շեշտեց Վազգէն Կաթողիկոս, այն սրտակցութիւնը որ հայրենի ժողովուրդը կը կապէ արտասահմանի Հայութեան, իրենց քոյրերուն եւ եղբայրներուն: Վերջին քսան տարիներու ընթացքին ամբողջապէս կերպարանափոխուած է Հայաստանի ժողովուրդը, ազգային զգացումներով բռնկած: Այսօրուան պետականութիւնը խաղաղ եւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ դրած է հայ ժողովուրդը: Ոմանք կը մեղադրեն երբեմն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ քիչ մը շատ կը խօսի Եղեռնի մասին, ազգ. զգացումներու մասին, քաղաքականութիւն կ'ընէ: Կը մերժեմ այդպիսի մտածում: Քաղաքական վերաբերում չէ ոգեկոչել մեր երկու միլիոն նահատակներու յիշատակը, այլ արդարութիւն ընել է եւ հաւատարիմ մնալ անոնց ուխտին: Ասիկա քաղաքականութիւն ընել չէ, պիտի չմոռնանք անոնց յիշատակը, ասիկա մարդկայնութեան հարց է, ոչ միայն հայ այլեւ ամբողջ ժողովուրդներուն համար: Միտքս աւելի առաջ ալ կ'երթայ, նաեւ Թուրք ժողովուրդին, նոր սերունդները պէտք է ընդունին»:

Կաթողիկոսը յիշեց թէ Ռումանիա, այսօր տասը հազար Հայեր կան, քսան հազար Պուլկարիա: Վաթսունամեակը, կը զուգադիպէր նաեւ Բ. աշխարհամարտի յաղթանակի 30ամեակին եւ եթէ Վոլկայի ափերուն աւելի ուշանար յաղթանակը, մեր ժողովուրդին մեծ վտանգ կը սպառնար: Յիշեց գրագէտ Եուրկէր Թորվալտի վերջին հատորին «Պատրանքներ» մէկ հատուածը, ուր կը յիշուի գերման յառաջխաղացումը դէպի Կովկաս, եւ այն ատեն մեծ ցեղասպան Ռոզընպերկ երբ քարտէսը ցոյց տալով Հիթլէրի հարց տըւած է թէ ի՞նչ պիտի ըլլեն, ան ջղագրգիռ պատասխանած է «Ինծ չեն հետաքրքրեր Կովկասի վայրենի ժողովուրդները՝ այլ՝ Բագուի քարիւղը: Պէտք է գիտակցութիւնն ունենանք մեր հիմնական շահերուն և մեր երկրին ապագային համար չանտեսենք մեր աշխարհագրական դիրքը»: Ամենայն Հայոց Հայրապետը առանձնապէս ծանրանալով Պուլկարիոյ վրայ, ուր էր քանի մը շաբաթ առաջ, ըսաւ թէ երկու ժողովուրդներու յեղափոխականները երկար գործակցած են նոյն օսմանեան բռնակալութեան դէմ: Յիշեց Անդրանիկը ու նաեւ այն պարագան որ ուրիշ աճիւններ կան լեռներուն վրայ Պուլկարիոյ: Ամենայն Հայոց Հայրապետը շեշտեց թէ Հայ ըլլալը դժուար է եւ այդ իսկ պատճառով խթան մը պիտի ըլլայ այդ դժուարը իրագործելու, Հայ ըլլալ կը նշանակէ ազնիւ դատ մը պաշտպանել եւ յիշեց որ նոյն օրը, Թերթին մէջ բացառիկ յուզումով կարդացած էր Անրի Սմոլարսկիի յօդուածը որ կը վերջանար՝

Nous sommes tous des Arméniens.

Հիացում յայտնեց Սփիւռքի գերմարդկային ճիգին համար գոյատեւման իր պայքարին մէջ: Սփիւռքը անբաժան մասն է հայրենիքին ըսաւ Կաթողիկոսը, յիշեցնելով մեզի Շաւարշի մէկ ուրիշ բանաձեւումը՝ «Մէկը միւսով պիտի շնչէ»:

×

Կիրակի առաւօտ Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ փողոցը խռնուած հոծ բազմութեան մը ներկայութեան օծումը կատարուեցաւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ նոյն իրիկունը Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան մշակութային նոր կեդրոնին: Այս երկու հանդիսութեանց մասին, մանրամասնութիւններ կուտանք մեր յաջորդական թիւերով:

Հայերէն մի՛ սորվիր Թուրքերէն սորվեցէք

— O —

Այս կրնայ միայն նշանակել այն թըրքավարի հետեւեալ լուրը, զոր կը քաղենք Պոլսոյ թերթերէն (Ժամանակ, Յունիս 10).—

«1974–1975 տարեշրջանի վերջաւորութեան կրթական տնօրէնութիւնը, Սահմանադրութեան բոլորովին ներհակ, հրահանգ մը ղրկած է մեր վարժարաններուն, պահանջելով թէ ա՛յն աշակերտը, որ թրքերէն լեզուէն 4 չի ստանար, կը կրկնէ իր դասարանը, իսկ հայերէնէն եւ ուրիշ դասերէ 2 իսկ առնէ կ'անցնի դասարանը: Տարեվերջին ղրկուած այս զարմանալի հրահանգը շուարումի մատնած է տնօրէնութիւնները, ուսուցիչներն ու ծնողները, որոնք ելք մը չեն գտներ աշակերտներու իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Քանի մը տողով

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. «բացարձակ ձախողութիւն» որակեց միջ-համայնական բանակցութեանց երկրորդ հանգրուանը (Վիեննա, Յունիս 5–7): Միւս կողմէ Ապահովութեան Խորհուրդը Ուրբաթ օր բանաձեւ մը քուէարկեց վեց ամիս երկարաձգելով ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆՇՄԱՐԵՄ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄԲՈՅՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

«ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ», «ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ» ԵՒ «ՔԱՂՈՒԱԾՔ»

— Օ —

«Գիրք հարցմանց» եւ «Ոսկեփորիկ» անուն իր գործերէն ետք, Տաթեւացի հռչակաւոր վարդապետին երրորդ կարեւոր աշխատութիւնը ծանօթ է «Քարոզգիրք» կոչումով, բաղկացած՝ երկու հատորներէ. առաջինը՝ «Ձմերան հատոր» (160 քարոզներ) իսկ երկրորդը «Ամարան հատոր» (184 քարոզներ), հրատարակուած յաջորդաբար՝ 1740ին եւ 1741ին, Պոլսոյ մէջ:

Համագումար 350ի մօտ այս քարոզները ունին ճառային, ներբողական, բարոյախօսական եւ վարդապետական բնոյթ եւ կը միտին ուսուցանելու: Գիտնական վարդապետը «Ամարան հատոր»ի վերջաւորութեան կցած է յիշատակարան մը՝ ուր հարկ կը տեսնէ յայտնելու թէ կարգ մը քարոզներ իրեն չեն պատկանիր: Ուրիշներու պատկանող քարոզներու վերնագիրներուն հետ կ'երեւին «յայլմէ» (ուրիշէն) բացատրութիւնը, իսկ իրեն պատկանողներու համար՝ «նորին»: Պարզելու համար նաեւ թէ իր այս բծախնդրութիւնը ի'նչ մտահոգութենէ թելադրուած է, կ'աւելցնէ.

— « ... Զի յատկացին ի միմեանց եւ մի' գողացեալ թուեսցեն տխմարաց մըտաց »: Որպէսզի զանազանուին իրարմէ եւ անգէտներու կողմէ գողութիւն չնկատուին...

Մանուկ Աբեղեան, իր «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն» գործի երկրորդ հատորին մէջ (էջ 363-364) կ'անդրադառնայ «Քարոզգիրք»ի երկու հատորներուն մէջ համադրուած էջերու խորքին ու ձեւին, շօշափուած նիւթերուն եւ լեզուական մասնայատկութեանց, ու կը հաստատէ ի միջի այլոց.

— «Տաթեւացու քարոզը ընդհանրապէս սառն ու ցամաք է. պարզունակ եւ հասարակ, խօսուած լեզուի մօտ՝ բայց ոչ միջին հայերէնով (ռամկօրէն). տալիս է լուրջ բացատրութիւններ, ազատ չէ սխոլաստիկ ձեւերից, թուարկութիւններից եւ մեկնութիւններից՝ որոնք իր ժամանակի մարդկանց համար անհրաժեշտ ու հաճելի են եղել: Նա իր բերանացի քարոզների մէջ աւելի հռետորական շնորհք է ցոյց տուել քան գրաւորների մէջ: Քարոզների բովանդակութիւնը բազմազան է. ընդհանրապէս բարոյա - կրթական եւ ուսուցական ուղղութեամբ: խօսում է, օրինակ, սիրոյ, խոհեմութեան, արիութեան եւ գործի, հեղգերի (ծոյլ, թուլամորթ) մասին, եկեղեցու խորհուրդների, ամուսնութեան, սուրբերի եւ տօների:

«Այս շրջանի վարդապետների գրաւոր երկերը մեծ մասամբ ունեն ո'չ թէ գրական - գեղարուեստական արժէք, այլ ընդհանրապէս կուլտուրական. կարելի չէ հարկաւ, մեր ժամանակի չափանիշով վերաբերիլ նրանց գիտական գրուածքներին եւ գործունէութեան»:

Աբեղեանի տողերուն առիթով անգամ մը եւս պէտք է ընդգծել «մաքառում»ի տեւողութիւնը յատկապէս Ունիթոռական շարժման դէմ, 14րդ դարուն, Հայ. Եկեղեցւոյ վարդապետական, դաւանական եւ աստուածաբանական իմացումներուն հակադրուող հռովմէադաւան համոզումներու կամ տեսակէտներու դէմ:

Յովհ. Որոտնեցի եւ Գրիգոր Տաթեւացի խորապէս գիտակ էին այն ծանր վըտանգին՝ որ կը սպառնէր Հայաստանի թէ Կիլիկեան կեդրոններու վրայ, Ունիթոռական քարոզիչներուն յարող հայ եկեղեցականներու ալ սայթաքումներով եւ մոլորութեամբ: Երկու գլխաւոր յառաջահները ուղղափառութեան՝ անոնք իրարմէ աւելի ուժգնութեամբ եւ զօրութեամբ լծուած էին դաստիարակչական գործին, ուսուցանելու եւ լուսաբանելու պարտականութեան:

Իր այս երեք գլխաւոր գործերու կողքին՝ Տաթեւացիի մատենագրական վաստակին մաս կը կազմեն մանկավարժական առումով արժէքաւոր «Սահմանադրութիւն Դաստիարակութեան» անուն գործը (որուն պիտի անդրադառնանք առանձնապէս) եւ «Լուծմունք» ու «Քաղուածք» անուններով բնութագրուած մեկնաբանական, բացատրական եւ իմաստասիրական գրութիւններ: «Լուծմունք»ները կ'ընդգրկեն Արիստոտէլի, Պերլիարմենիասի եւ Պորփիւրի նման հելլէն իմաստասէրներու գործերուն ակնարկող վերլուծականներ, իսկ «Քաղուածք»ները կ'ամփոփեն Սաղմոսէն, Երգ Երգոցէն, Առակաց եւ Ժողովողի գրքերէն, ինչպէս նաեւ առաքելական թուղթերէ թելադրուած մեկնողական եւ ուսուցողական նշմարներ:

Հայ բանասիրական միտքը Տաթեւացիի կեանքին, անձին, գործունէութեան ու գրական վաստակին մէջ կը գտնէ Հայ. Եկեղեցւոյ փառքերէն մին. Հայրենիքի մէջ մինչեւ այսօր նոր պրպտումներու, նոր աշխատասիրութեանց նիւթ է անոր բազմակողմանի վաստակը:

Հասկնալի' է որ խորհրդահայ գիտնականներ « մատերիալիստական » լոյսի տակ վերլուծեն Տաթեւացին ու երբեմն մոռացութեան տան իբրեւ աստուածաբանի եւ բարոյապաշտ հոգեւորականի անոր մեծութիւնը: — Խնդիր չէ՛...

Պիտի փորձենք մեծ վարդապետին իմաստասիրական, գիտական եւ դաստիարակչական կարգ մը համոզումները ներկայացնել, պարզապէս ցոյց տալու համար որ հելլենական մտքի հանդէպ Դաւիթ Անյաղթի եւ Անանիա Շիրակացիի նման դէմքերու յարգանքը կը շարունակուի նաեւ Միջնադարու ընթացքին՝ Տաթեւացիի անձով, ըմբռնումով ու գործով:

Մ. Թ.

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԹՈՄԱՍ ՄԱՆԻ

«ԿԸ ՀԱՇՏԵՑՆԷՐ ՇՈՒՔՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ»

— Ը —

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ստորեւ կուտանք Լուիզ Սերվիչինի յայտարարութիւնները Քոթիտիէն տը Փարիի (Մայիս 28, 1975) Թ. Մանի մասին, անոր հարիւրամեակին առթիւ: Յիշենք որ Ման ծնած է 1875 Յունիս 6ին, Լիւպէք: Իր գլխաւոր գործերն են.— *Լէ Պիւտընպրուքս* (1901), *Լա Մոնթանեը մաժիք* (1924), *Ժոզէֆ եւ իր եղբայրները* (քառաքանութիւն, 1933): Այդ թուականին կ'արտագաղթէ նախ՝ Սանարի, ապա Զուիցերիա: 1936ին կը զրկուի գերման հպատակութենէն եւ չեխ կը դառնայ: 1938ին Ամերիկա կը հաստատուի, ուր կը գրէ «Լոթ Վայմարի մէջ» եւ կը վերջացնէ *Ժոզէֆը*: 1947՝ *Տոքթ. Ֆաուսթուս*, 1954՝ *Լէ Քոնֆէսիոն տիւ Շըվալիէ տ'Էնտիւսթրի Ֆելիքս Քրուլ*: Մահկանացուն կը կնքէ 1955 Օգոստոս 12ին:

×

«Թոմաս Մանի գործը կեանքիս մեծ նիւթն է: Թարգմանած եմ իր գլխաւոր գործերուն մեծ մասը, Ժոզէֆ, Շառլոթ Վայմարի մէջ, որմէ Կալիմար վերհրատարակութիւն մը պիտի կատարէ եւ Տոքթ. Ֆաուսթուս, որու համար Ման կ'ըսէր թէ իր սրտին ամէնէն մօտիկ գործն է, իր տառապանքին գիրքը: Յետոյ՝ Լէ գ'Ավանթիւռ տիւ Շըվալիէ տ'Էնտիւսթրի Քրուլ, կարծեմ շուրջ երեսուն հատոր:

— Թարգմանել, մտային արկածախնդրութիւն մըն է, ի՞նչպէս կարելի է զայն ապրիլ:

= Աւելի լաւ է զայն երկուքով ապրիլ: Նախքան աշխատիլս Օր. Նօժաքի հետ որ գերմաներէնի ակրեժէ է եւ շատ հաճելի մէկը, բախտն ունեցայ երկար ատեն մայրս ունենալու մօտս: Անբաղդատելի առաջնորդ մըն էր: Երբ Կալիմարի տուի «Լոթ Վայմարի մէջ»ը, պատերազմը ծագեցաւ: Մայրս ըսաւ. «Աշխարհի ամէնէն սարսափելի աղէտն է, բայց գոնէ պիտի կրնանք վերսկսիլ «Լոթ Վայմարի մէջ»ը: «Ինչո՞ւ ըսի, քանի որ Փօլան կը գտնէ որ լաւ է»: ««Լաւ բառը, պատասխանեց մայրս, ոչ մէկ իմաստ ունի երբ կայ «լաւագոյն» բառը»: Եւ վերսկսանք: Չորս տարի աշխատեցանք: Երբեմն, գիշերը կ'արթննայինք, կ'ըսէինք՝ «այս ինչ բառը աւելի ճիշդ պիտի ըլլար, աւելի արձագանգ պիտի տար, աւելի երաժշտական, աւելի ճշգրիտ...»: Հրաշալի բան էր

— Ե՞րբ հանդիպեցաք Թոմաս Մանի, առաջին անգամ:

= Երբ Փարիզէն անցաւ, երբ կորսնցուցած էր գերման հպատակութիւնը: Այն ատեն ըսած էր ինծի.— «Աշխատա'նքը, ի՛նչ պիտի ըլլայինք եթէ չըլլար աշխատանքը»: Լրագրողները հանգիստ չէին ձգեր զինքը: Կինը կ'ըսէր իրեն.— «Թոմի', այս կամ այն մարդը կը սպասէ»: Այն ատեն կը պատասխանէր.— «Առպայթըն մուս իխ, առպայթըն...», (պէտք է աշխատիմ)...»: Այդ մտածումը իր մղձաւանջն էր:

— Կարելի՞ է սահմանել Թոմաս Մանի ոճը թարգմանութեան դժուարութեանց ընդմէջէն:

= Այդ դժուարութիւնները շատ մեծ են, որովհետեւ Թոմաս Մանի լեզուն շատ հարուստ է եւ լի մտածումով: Միաժամանակ լեզուն է մեծ ոճաբանի մը եւ իրական երաժիշտի մը: Պէտք է ուրեմն յարգել մտածումի ընթացքը, այս երկար նախադասութիւնը, որ կուգայ իր բոլոր օժանդակներով: Միւս կողմէ, Թոմաս Ման կը սիրէ բառը որ կը տպաւորէ, փայլող գոյնին նշանը: Երբ կը թարգմանէի «Եաքոպի պատմութիւնները», կը խօսուէր լիալուսնի մասին «տէռ շէօնէ մոնտ» կ'ըսէր, բաբելոնեան արտայայտութիւն մըն էր: Իրեն հարցուցի «լիալուսի՞նը պէտք է ըսել, թէ գեղեցիկ լուսինը»: Պատասխանեց.— «Կը խորհիմ թէ կը նշանակէ լիալուսինը եւ գեղեցիկ լուսինը, բայց աւելի «փարփոլ» բառ մը պէտք է, աւելի գունաւոր «ճաճանչափայլ լուսինը»:

— Թոմաս Ման մարդո'ւն մասին, կըրնա՞ք կարծիք մը յայտնել:

= Կրնամ ըսել որ միաժամանակ կը տպաւորուիք իր հանճարով եւ մեծ բարութեամբ: Իր գործին մէջ կը հաշտեցնէր մարդուն խաւարային տարրը եւ արեւային կողմը.— շուքը եւ լոյսը... խօսելով Աստուածաշունչի իր վէպերէն Ժոզէֆի տիպարին մասին կ'ըսէր.— «Օրհնուած էր այն օրհնութեամբ որ երկինքէն կ'իջնէ եւ անով որ ստորերկրեայ խորութիւններէն կը բարձրանայ»: Այս բանաձեւումը կը պատշաճի Թոմաս Մանի:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ենթադրեցէք թէ դուք հարցումին «այո»ով կը պատասխանէք. ենթադրեցէք թէ Սողոմոն Թէհլիրեանի գլուխը ինկաւ դահիճի կացինին տակ. ու, վերջապէս, ենթադրեցէք թէ՝ փոխուած պարագաներու մէջ՝ մէկը դատ կը սկսի դահիճին դէմ, ամբաստանելով զինքը կանխամըտածուած սպանութիւն կատարած ըլլալուն համար: Չէ՞ որ «ով դիտաւորեալ կերպով մարդ մը կը սպաննէ, ան՝ եթէ սպանութիւնը խորհրդածութեամբ կատարած է՝ նման սպանութեան համար մահուամբ կը պատժուի»:

Պէ՞տք է որ դուք, Պ. Պ. երդուեալներ, դահիճը մահուամբ պատժէք, ըսելով ձեր վճռին մէջ՝ «Այո, ան յանցաւոր է մահուան համար»: Այստեղ, Պերլինի մէջ, քառասուն տարի առաջ իրաւագիտութեան ուսուցիչ մը կար, որ տեխկա մըջօրէն կը պնդէր: Խնդրին մէջ նկատի չէ առնուած փոքրիկ բան մը. այն է որ պատժական օրինագրքին շատ մը յօդուածներու մէջ վճռականապէս չըսուիր թէ՝ պատժելիութիւնը կախուած է ապօրինութենէն եւ ապօրինութեան գիտակցութենէն: Աւելցուցէք վերը յիշուած օրէնքի յօդուածին այդ բառը այս ձեւով՝ «Ով որ ապօրինի կերպով եւայլն մարդ մը կը սպաննէ...», այն ատեն ճիշդ կ'ըլլայ: Ու կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ այն բանին շուրջ, թէ պատժելիութեան համար միշտ ալ ապօրինութիւն կը պահանջուի: Ատոր հետ մէկտեղ պէտք է որ ըլլայ նաեւ ապօրինութեան գիտակցութիւնը: Որ ամբաստանեալը առարկայօրէն ոչ թէ օրէնքին համաձայն, այլ օրէնքին հակառակ, ապօրինի կերպով է գործեր, այդ թերեւս առաջին նայուածքով անտարակուսելի թուի, բայց եւ այնպէս ոչ բոլորովին անտարակուսելի է: Արդարեւ, դէպքը կատարուելու ատեն Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ պատերազմական վիճակ կը տիրէր, եւ այդ երկուքը՝ միջազգային իրաւունքի տեսակէտով՝ իբրեւ թշնամիներ ընդունելու էր: Ուստի անտարակոյս չէ, թէ Գերմանիոյ Սահմանադրութեան 4րդ յօդուածը չէ՞ արդեօք, որ այս պարագային նկատի պիտի առնուի. իսկ ըստ այդ յօդուածի՝ միջազգային իրաւունքի ընդհանուրի կողմէն ճանչցուած հիմնական կանոնները կը կազմեն գերմանական իրաւունքի բաղկացուցիչ մասերը: Միջազգային իրաւունքի նաեւ այն հիմնական կանոնները, որոնք կը վերաբերին միայն որոշ Պետութիւններու, կրնան՝ նոյն իմաստով՝ միջազգային իրաւունքի ընդհանուրի կողմէն ճանչցուած հիմնական կանոնները ըլլալ:

Ես պէտք չունիմ սակայն ատոր մասին երկար խօսելու: Ինչ որ այստեղ խընդրին նիւթ կրնայ ըլլալ, այն է որ ներկայ դէպքին՝ ապօրինութեան գիտակցութիւնը ամբաստանեալին քով երեւան կուգայ յաւարերաբար — ազգայնօրէն գունաւորուած:

Գործողութեան օրինականութեամբ կամ ապօրինութեան գիտակցութիւնը արեւելեան ժողովուրդներուն քով բոլորովին ուրիշ կերպ է գունաւորուած, քան մեր քով:

Թէհլիրեանի հոգիին եւ մանաւանդ բար ապօրինութեան գիտակցութեան քըննութեան ատեն մենք պէտք է ելլենք այն իրողութենէն, որ Արեւելցիներու քով, որոնց թւին կը պատկանին նաեւ Հայերը (թէեւ վերջիններս քրիստոնեայ են, սկըսած մօտաւորապէս 300 թուականէն), իրաւունք, կրօնք եւ բարք բոլորվին մէկ են: Ամէն մէկ թրքական ազանդ տարբեր կրօնք մը ունի: Պարսկական շիաները ունին շիայական իրաւունք, որովհետեւ անոնց համար վաւերական է միայն Ղուրանը (ինչպէս որ բողոքականներու համար Սուրբ Գիրքը՝ առանց աւանդութեան), առանց Սուննայի (աւանդութեան): Հանէֆական Թուրքերուն քով, Ղուրանէն զատ, գոյութիւն ունի նաեւ Սուննան: Այսպէսով, իրաւագիտութիւնը տարբեր է այն պատճառով, որ անոնք տարբեր դաւանութիւն, տարբեր կրօնք ունին: Այսպէս է նաեւ արեւելեան քրիստոնեաներուն քով. կրօնքը — եւ այդ է միանգամայն պատճառը եւ ներգործութիւնը ներկայ դէպքին էութեան — կրօնքը անոնց քով դարձած է կեանքի ճըշմարտութիւնը եւ իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ ձեւով, քան մեր քով:

Իսլամը շատ աւելի հզօրապէս եւ իրականօրէն կեանքի որակ մըն է, շատ աւելի ճշմարտութիւն եւ իրականութիւն է, քան որեւէ տեղ և որեւէ ատեն այդ եղած է քրիստոնէութիւնը, չհաշուելով այն առանձին կրօնական համայնքները, ուր կրօնքը եւ կեանքը իրապէս նոյնն են:

Հայերը առանձնապէս կրօնասէր ժողովուրդ մըն են: Իրենց ծէսը, իրենց սերտ կախումը կրօնքէն՝ մինչեւ իսկ իրենց առօրեայ սովորոյթներու նկատմամբ, նըման են մինչեւ որոշ աստիճան իսլամին իր լուացումներով եւ աղօթքներով:

(89 – Շար.)

ՃԷՅՄՍ ՃՕՅՍԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԻՄՓՈԶԻՈՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— O —

Չկայ քանիերորդ դարու մէջ ապրած ուրիշ գրագէտ մը, որ արդի գրականութեան վրայ ազդած ըլլայ Ճէյմս Ճոյսի չափ: Իրլանտացի՝ բայց անգլիախօս այս գրագէտին կոթողական գործը կորիզն է նոր գրականութեան նուիրուած որեւէ դասընթացքի, եւ ուրեմն աշխարհի կարեւոր բոլոր համալսարաններուն մէջ կարելի է գտնել մէկ կամ երկու քննադատ ու գրականութեան ուսուցիչ՝ որոնք մասնագէտ են Ճոյսի գործերուն:

Այս մասնագէտներու կազմակերպութիւնը չորս տարին անգամ մը համաժողով կը կազմակերպէ, որուն կը հրաւիրուին թէ՛ կազմակերպութեան անդամները թէ ալ այժմէական գրականութեամբ հետաքրքրուող ուսուցիչներ ուրիշ զանազան մասնագիտութիւններէ: Այս տարի, Ճոյսի նուիրուած 5րդ համաշխարհային սիմփոզիոմը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Մարէյի շրջանի Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ (Սանթըր Քիւլթիւրէլ): Ըստ աւանդականի՝ ժողովի բացումը տեղի կ'ունենայ Յունիս 16ին, որովհետեւ Ճոյսի ամէնէն մեծահամբաւ գրքին, «Իւլիսիս»ի դէպքերը տեղի կ'ունենան 1904 Յունիս 16ին: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Իրլանտայի մայրաքաղաք Տըպլինի մէջ տեսակ մը «ուխտագնացութիւն» տեղի կ'ունենայ, որուն ընթացքին գրասէրներու խումբ մը կը քալէ նո՛յն այն ճամբաներէն որոնցմէ անցած է Ճոյսի ստեղծած հերոսը:

Համաժողովը պիտի տեւէ հինգ օր: Ամէն օր մասնագէտներ եւ ուրիշներ հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ կ'ունենան, որոնց ընթացքին կը վերլուծեն ու կը վիճաբանին զանազան խրթին կէտերու մասին: Ճոյսի գործը տեսակ մը գրական Աւետարան է դարձած, եւ այլեւս կարելի չէ ըսել որ զայն կը վերլուծեն միայն, այլ նաեւ... կը մեկնաբանեն:

Խ. Թ. (*)

ԽՄԲ.— Խաչիկ Թէօլէօլեան, որդին Մինաս Թէօլէօլեանի, վերջերս արժանացաւ «Բաղդատական Գրականութեան» տոքթորային, Պրաունի համալսարանէն: Գրականութեան դասախօս է եւ ինք ալ հրաւիրուած է այս սիմփիոմին ելոյթ ունենալու:

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
Գուզանօ Միլլանէզէ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ
Պերկամօ 21–30 Յունիս 1975

21 Յունիս, ժամը 18.— Բացում Հայկական Արուեստի եւ Կենցաղի վերաբերեալ առարկաներու ցուցահանդէսին, Սան Պարթոլոմէոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, կազմակերպուած Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Ժողովրդական Արուեստի Տարածման Գրասենեակին գործակցութեամբ: Կը ցուցադրուին զարդարական առարկաներ, ոսկերչութիւն, ասեղնագործութիւն, գորգեր, մանրանկարներ, եւայլն: Այցելութեան ժամեր 16էն 22:

22 Յունիս, ժամը 21.— Դասախօսութիւն Փրոֆ. Ալտօ Նովելլոյի, պատկերներու լուսարձակումով, նիւթ ունենալով՝ Սիրելի Հայաստան — Կարա Արմենիա: Տեղի կ'ունենայ Սան Պարթոլոմէոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

24 Յունիս, ժամը 21— Դասախօսութիւն ընկերաբան Տոքթ. Յակոբիկ Մանուկեանի: Նիւթ՝ Հայ ժողովուրդի անցեալն ու ներկան, իտալերէն: Սան Պարթոլոմէոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

26 Յունիս, ժամը 21.— Հայկական երաժշտութեան ունկնդրութիւն, ներածութեամբ եւ բացատրական մեկնութեամբ երաժիշտ Փրոֆ. Աւետիս Նազարեանի, իտալերէն: Տեղի կ'ունենայ Սան Պարթոլոմէոյ Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

28 Յունիս, ժամը 12.— Բացում Հայ Ճարտարապետութեան ցուցահանդէսի, Բալածոյ Տէլլա Ռաճիոնէի սրահներուն մէջ: ժամը 21ին.— Դասախօսութիւն Միլանոյի Կաթողիկէ համալսարանի փոխվարիչ եւ լեզուաբան Փրոֆ. Տոքթ. Ճանգարլօ Պոլոնեէզիի, նիւթ ունենալով՝ Հայերէնը՝ ընդհանրական արժէքով լեզու մը եւ մշակոյթ մը: Տեղի կ'ունենայ Սան Պարթոլոմէոյ Մշակ Կեդրոնին մէջ:

29 Յունիս, ժամը 12.— Հայածէս հանդիսաւոր պատարագ Վենետկոյ Մխիթարեան հայրերու եւ դպրաց դասուն կողմանէ: Տեղի կ'ունենայ Սանթա Մարիա Մաճիորէ եկեղեցւոյ մէջ: ժամը 21.— Նուագահանդէս՝ ջութակահար Զիլին — կիրեան եւ դաշնակահար Պէնսոն լոնտոնեան զոյգին կողմէ. յայտագրին մէջ Մոցարթ, Բարաջանեան, Պէթհովէն:

Տեղի կ'ունենայ Պէրկամոյի Երաժշտանոցին Բիաթթի սրահին մէջ:

Համաժողովի աշխատանքները պիտի տեւեն երեք օր, Յունիս 26էն 29, որոնց ընթացքին պիտի կատարուին կարեւոր գիտական զեկուցումներ հայ եւ օտար անուանի գիտնականներու կողմէ: Համաժողովի փակումը պիտի կատարուի դէպի Վենետիկ ճամբորդութեամբ Ս. Ղազարու Մխիթարեան մայրավանքը ուր պիտի այցելեն թանգարանը եւ ձեռագիրներու նորակառոյց մատենադարանը:

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

— O —

Հայ Արուեստին նուիրուած Միջազգային Առաջին Համաժողովը որ տեղի պիտի ունենայ Միլանոյի մօտակայ Պէրկամօ քաղաքին մէջ, եւ անոր զուգընթաց կատարուելիք Միջնադարեան Հայ Ճարտարապետութեան եւ Հայ Ժողովրդական Արուեստի զոյգ ցուցահանդէսները, ինչպէս կ'երեւի հրատարակուած յայտագրէն, իրենց ամբողջութեան մէջ կը կազմեն համահայկական եւ միջազգային տարողութեամբ լայնածաւալ ձեռնարկ մը: Անիկա որպէս հայկական մշակութային բացառիկ արտայայտութիւն կը կարօտի բոլորիս բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական օժանդակութեան:

Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը նկատելով որ այդպիսի ձեռնարկ մը պէտք չէ միայն Միլանի Հայութեան մենաշնորհը ըլլայ, կը փափաքի անոր լիակատար յաջողութեան մասնակից ընել սփիւռքի նախանձախնդիր ազգայինները եւ կազմակերպութիւնները:

Արդ՝ սիրելի հայրենակիցներ՝ վստահ ձեր ազգային խոր գիտակցութեան, կոչ կ'ընենք բոլորիդ նիւթական օժանդակութեան. նոյն ժամանակ ցանկալի է որ՝ կարելիութիւն ունեցողները՝ իրենց ներկայութեամբ պատուեն համաժողովի աշխատանքները որպէս ունկնդիր եւ այցելեն զոյգ ցուցահանդէսները, քաջալեր հանդիսանալով կազմակերպիչներուն:

Կը խնդրուի դրամական առաքումները կատարել Միութեանս հասցէին.—

Unione Culturale Armena d'Italia
Piazza Velasca No 4
Milano — Italia

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մարսէյլի Առաջնորդարանէն ստացանք հետեւեալ բաց նամակը, հրատարակութեան խնդրանօք: Մեր կողմէ աւելցնելիք բան մը չունինք, եթէ ոչ ցաւ յայտնել որ նման բացառիկ առիթներ չեն օգտագործուիր վերջ տալու համար գայթակղութիւնները մաշեցնող աւելորդ տարակարծութեանց, փոխանակ լուծում գտնելու այս արուեստական պառակտումներուն.—

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆՏԵՍՈՒՄ՝
ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օծութիւն Վեհափառ Վազգէն Ա. Հայրապետին, Արեւմտեան Եւրոպա, ի մասնաւորի Փարիզ՝ հովուական այցելութեան ուրախ առիթով, Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, հրաւէր – նամակներ ուղղած է, մասնաւորաբար համայն Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներու եւ վարչութեանց, սոյն ժողովին ներկայ ըլլալու խնդրանօք: Ժողովը օրակարգ ունենալով ծիսական, եւ կարգապահական կարգ մը հարցեր, նաեւ պիտի ընդունի Հայրապետի օրհնութիւններն ու հայրական թելադրութիւնները:

Նման ժողովներ բնական է, շատ օգտակար կրնան ըլլալ մեր եկեղեցւոյ, ծիսական, եւ կարգապահական կանոնաւորութեան տեսակէտէ, եւ միայն բարիք եւ խանդավառութիւն կրնան յառաջացնել մեր ժողովուրդի սրտերէն ներս: Մարսիլիոյ շրջանի բոլոր եկեղեցիներն ալ ուրախութեամբ դիմաւորեցին եղած հրաւէրը: Բայց ցաւով կ'ուզենք արձանագրել պարագայ մը որ միայն պառակտում կրնայ յառաջ բերել մեր ժողովուրդի խաւերէն ներս: Հետեւաբար կարգ մը եկեղեցիներ ցաւ ի սիրտ նկատեցին որ, մեր եկեղեցւոյ կանոնական եւ սահմանադրական կարգերով, Հարաւ. Ֆրանսայի եկեղեցիներու գլուխը եղող, Ազգ. Առաջնորդարանը դարձեալ անտեսուած է, եւ չէ հրաւիրուած սոյն ժողովին:

Առաջնորդարան մը որ օրինաւորապէս ճանչցուած է տեղական իշխանութենէն եւ մանաւանդ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Խորէն Ա. Մուրադբէկեան Կաթողիկոսի 1937 Դեկտեմբեր 24 թիւ 654 սրբատառ կոնդակով:

Այս անտեսումը առիթ տուաւ որ, Մարսիլիոյ կարգ մը եկեղեցիներու ներկայացուցիչներով խառն ժողով մը կազմուի այս հարցը քննելու համար: Սոյն խառն ժողովը դարձեալ, ուրախութեամբ դիմաւորելէ վերջ եղած հրաւէրը, փափաք յայտնեց եւ իր 1975 Մայիս 21 թուակիր նամակով մը պահանջեց որ Ազգ. Առաջնորդարանն ալ հրաւիրուի սոյն ժողովին: Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Սրբազան, փոխանակ ուղղակի պատասխանելու մեր նամակի հիմքը եղող հարցին, իր 1975 Յունիս 1 թուակիր երկրորդ նամակով մը, ուղղուած Խառն Ժողովի ատենապետ Պր. Աւետիս Մելքոնեանի, ուր դարձեալ Անտեսում դարձեալ շրթունքներէ բխող ճիգ մը ընելու գործնապէս, շօշափելիօրէն, անկեղծ եւ իրաւ համերաշխութիւն եւ միասնականութիւն ստեղծելու:

Ժողովրդական հիմունքներ ունեցող մեր եկեղեցին, ժողովրդավարական այս դարուս մէջ, ալ վերջ պէտք է տրուի կղերապետական միտումներ ունեցող գաղափարներու: Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ տեւէ զաւակ իր արդար խօսքը եւ հետաքրքրութիւնն ունի իր եկեղեցւոյ հանդէպ:

Եթէ իսկապէս անկեղծ փափաքներ կան միասնականութեան որ այնքան անհրաժեշտ է, ներկայ մեր ցիրուցան հօտին, հոգեւոր եւ ազգային մխիթարութիւն հասցնելու տեսակէտէ, ուրեմն պէտք չէ անտեսուին Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան կողմէ, սրբատառ կոնդակով հաստատուած, եւ վաւերացուած, Հարաւ. Ֆրանսայի ազգային Առաջնորդարանը:

Ի դիմաց Խառն Ժողովի՝

Ատենապետ ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ատենադպիր ՊԵՏՐՈՍ ՋԻՋԷՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Ա՜հ, եթէ այդ վայրկեանին Ասլիթթա իր կեղծաւոր դրդման պատասխանած ըլլար... զայն դաշոյնով պիտի զարնէր: Բայց հիմա դաշոյնի հարուածէ մը աւելին ունէր ձեռքը:

Ասլիթթա ինքզինքը մատնած էր: Զինքը նախատելով եւ ուրացող կոչելով՝ խոստովանած էր թէ դէմքը դիմակ մը անցուցած էր... ըսել է հայրենասէր մը, դաւակից մըն էր ան, լրտեսին հոտառութիւնը զինքը չէր խաբած...

Սան-Բիէթրօ ժպտեցաւ: Լուչիոլայի հպարտութիւնը պիտի խորտակուէր, երբ իմանար թէ իր սիրահարը Բատէցքիի դատաւորներու իշխանութեան տակ է:

Ասլիթթա ամբոխին մէջ կորսուած էր:

Սան-Բիէթրօ մառեշալին թիկնապահին օթեակը մտաւ:

Լուչիոլա բեմ մտած էր: Ծափահարութեան տարափ մը ողջունած էր իր գալուստը: Տարաբախտ ժողովուրդները յայտնի տեսիլներ կ'ունենան. անոնց սիրածը ոչ միայն աննման արուեստ էր, արժանաւոր երգչուհին էր, այլ եւ բոլոր այս Իտալացիները կը կարծէին թէ անիկա Իտալիոյ հրեշտակը կը ներկայացնէր իրենց համար:

Լուսաճաճը, որ նոյնիսկ մութ դիշերուան մէջ լոյս մը կը պլպլացնէ մացառներուն մէջ, ոչ ապաքէն խորհրդանիշն է այն անշէջ լոյսին, որ կայ ու կը ժպտի բարբարոսութեան աղջամուղջին մէջ...

Ասկէ զատ ինչո՞ւ համար աշխատէին մեկնել այս բանը. այս այսպէս էր:

— Տէր, կ'ըսէր Սան-Բիէթրօ, թիկնապահին ականջին, մատնիչ մը գտայ...

— Դարձեա՜լ, ըսաւ Աւստրիացին իր տժգոյն ժպիտովը, որուն մէջ արհամարհանք կար:

Սան-Բիէթրօ շրթունքները խածաւ:

— Արդեօք Նորին Կայսերական Վեհափառութեան համար ունեցած փութս անախո՞րժ է ձեր Վսեմութեան...

— Ո՞վ ըսաւ... կեցէք, ներկեակէ վերջը...

Արդարեւ այդ պահուն... երաժշտապետ Թիչէլլինիի քաղցր, բայց քիչ մը գռեհիկ մեղեդիները հիանալի համ մը կը ստանային, որովհետեւ Լուչիոլա խոր զգացում մը կը դնէր անոնց մէջ...

Ամբողջ սրահը իր շրթունքներէն կախուած էր: Բոլոր ներկաները հրապուրուած էին: Բայց ոչ մէկը նշմարեց թէ՝ Լուչիոլա դարձած էր դէպի այն օթեակը, ուր անծանօթը, կինն ու տղան նստած էին, եւ պաղատական նայուածք մը ուղղած էր անոնց:

Մարդը ոտքի ելաւ օթեակին խորը եւ նայուածքը Բատէցքիի գործիչներու օթեակին մէջ ուղղելով իր հրացայտ աչքերը յառեց անոր եւ Սան-Բիէթրոյի: Կարծես թէ այնքան հեռուէն եւ մեղեդիներու արձագանգին մէջէն՝ մտիկ կ'ընէր այս երկու մարդոց փոխանակած խօսքերը...

Երկեակը աւարտեցաւ եռանդագին ծափահարութեամբ...

— Տէր, ըսաւ Սան-Բիէթրօ, ապացոյց ունիմ որ տ'Ասլիթթա մարքիզը մատնիչ մըն է, թէ Իտալացիներուն հետ կը դաւակցի...

— Տէր Աստուած, մինչեւ վաղը չէի՞ք կրնար սպասել, Պարոն, գործի վրայ խօսելու համար...

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ, ՊԷՅՐՈՒԹ.— Պր. Կարապետ Քելէկեան, Պր. Ժերար Քելէկեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճնկըրեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճնկըրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գոհարիկ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան եւ զաւակները, Թերզեան, Քելէկեան, Քիթապճեան, Օհաննէսեան եւ Ճնկըրեան ընտանիքներու բոլոր անդամները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Ժընեւի հոգեւոր հովիւ Հոգշ. Տ. Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեանի, Լիոնի հոգեւոր հովիւ Հոգշ. Տ. Գեղամ Ծ. Վ. Զաքարեանին, քահանայից դասուն, դպրաց դասուն, Ազգ. Միութեան վարչութեան եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց կողակցին, մօր, քրոջ, մեծ-մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԵԼԷԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճնկըրեան)

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աւրինէ Ճիւհէրեան Կարպիս խտըշեանի մահուան առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12.30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027-18-28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 20, ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20.30-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Երգ, պար, արտասանութիւններ, աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Արշաւիր Խարիթեանի: Մենապար՝ Տիկին Պոլիկեանէ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիներն ու բարեկամները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը Ժըմենսի դաշտին վրայ:

Մասնակցութեամբ Սայաթ-Նովա նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ խմելիք: (Դաշտին տեղը էզէնփինէ ճամբուն վրայ)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի, Ուրբաթ Յունիս 20, երեկոյեան ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Կեդրոնական Ֆրանսայի մեր բոլոր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհանուր ժողովի Կիրակի Յուլիս 6, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը — Վալանս — կը տեղեկացնէ թէ իր պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Շաբաթ, Յունիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Պ. Գասպարեանի սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս:

Յաջորդ օրը Կիրակի՝ դաշտահանդէս՝ Շաթօ Մոնթիի շրջանակին մէջ:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները:

GALERIE BERHEIM-JEUNE
27, AVENUE MATIGNON

MUTAFIAN

œuvres récentes

du 4 au 21 Juin
Tous les jours de 10 h. 30 à 12 h. 30
et de 14 h. 30 à 18 h. 30
Sauf Dimanche et Lundi)

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի Յունիս 22ին, ժամը 15.30ին

Պանիէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Շարլ – Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր 2 կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ.

Կը ղեկավարէ՝ Ուսուցչուհի
Հ. ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
աշակերտութեան կողմէ

Կը ղեկավարէ՝ Տիկին Լիլի Փէքմէզեան
Մենապար՝ նախկին աշակերտուհի Աննի Ազարեանէ, Դաշնակ՝ նախկին աշակերտուհի Ա. Տաքէսեանէ, Մեներգ՝ Տիկին Սիւզան Լօռէ

Մուտք՝ 5 Ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 կամ 197 եւ իջնել Մարսէլ-Պոնէ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ, 44-50 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական շամփուրով խորոված, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՌՆԻ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:

ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով, անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղաներկ բնանկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար չոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարնը իջնել:

Կարեւոր.— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC
AÉROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART :	RETOUR :
4 Juillet	17 Juillet
18 Juillet	31 Juillet
1er Août	14 Août
15 Août	28 Août
5 Septembre	18 Septembre
19 Septembre	2 Octobre

F 2500

Départ :	Retour :
3 Octobre	16 Octobre
7 Novembre	20 Novembre
26 Décembre	8 Janvier 76

Ces prix comprennent :
- Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
- Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
- Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
- Pension complète
- Visite Erévan — Etchmiadzin
- Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
18
MERCREDI
18 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փրանսա Տար· 170 փր· Վեցամսեայ 90 փր·
Արտասահման Տար· 200 փր· Հատը 1 փ· 20

LE NUMERO 1,20 F.

ՍՐԱՔԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·323
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.323

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՍԷՆԻ ԱՓԻՆ

ՇԱԲԱԹ.- ՃԱՇ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ԿԻՐԱԿԻ.- ՕԾՈՒՄ ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԵՒ

ԲԱՑՈՒՄ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Բ.

«Եկեղեցին հայկական ես
աչքս գոց կը տեսնեմ···»:

Հոծ բազմութիւն մը, վաղ առաւօտեան, Կիրակի օր, գրաւած է Իսիի Պուրկէն փողոցը, ուր կը բարձրանայ նորակառոյց եկեղեցին Հայոց, հինգերորդը փարիզեան շրջանի: Ժողովուրդը կը մնայ դուրսը մինչ հրաւիրեալներ կամ պաշտօնական անձնաւորութիւններ ներս կ'առաջնորդուին: Իսիի գաղութը աւելի քան քսան տարի է որ երազած է իր եկեղեցին ունենալ, ու այսօր ունի: Ուրախութիւնը աւելի մեծ է քանի ան պիտի օծուի ձեռամբ Հայոց Կաթողիկոսին: Կը զգացուի արդէն որ շինութեան երիտասարդ յանձնախումբը առատուն կանուխ ելած է: Կ'ըսուի մեզի թէ ժամը 7ին արդէն, ոտքի էր ան ու ամէն կողմ շարժում, ճիգ եւ ջանք՝ լաւագոյնս կազմակերպելու համար արարողութիւնը եւ առիթ տալու ժողովուրդին որ անմասն չմնայ օրուան խորհուրդէն:

Ժամը 9·30ին, երբ հաւաքուած էին քանի մը հարիւր հաւատացեալներ, Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան, հոգեւոր հայրերու ընկերակցութեամբ կը սկսէր Դռնբացէքի արարողութիւնը: Եկեղեցւոյ դուռը փակ է, դրան առջեւ Սերովբէ Արք·ի գլխաւորութեամբ եկեղեցականներ եւ դպիրներ ծունկի են ու կը խնդրեն Աստուծմէ բանալ ողորմութեան դուռը (երեք անգամ), որուն աւարտին կը բացուի դուռը եւ շարականի հնչիւններուն հետ մուտք կը գործեն տաճարէն ներս, ուր տեղի կ'ունենայ կարճ աղօթք մը եւ ապա Սերովբէ Արք· կը զգեստաւորուի պատարագի համար:

Ժամը 9·55ին կը ժամանէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր շքախումբով, կը դիմաւորուի ներկայ շուրջ հազար Հայերու ծափողջիւններով եւ կ'ուղղուի դէպի եկեղեցի:

Ներկայ են բազմաթիւ Փրանսացի անձնաւորութիւններ, նահանգապետ, քաղաքապետ, Թաղապետ· խորհրդականներ, ինչպէս նաեւ յանուն Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Հ· Յարութիւն Պզտիկեան, Մխիթարեան վարժարանի Մեծաւորը՝ Հայր Բարսեղ, Վիեննայի Մխիթարեան Աթոռակալը, Հայր Սերովբէ Վ· Ազըլեան, Վերապատուելի Գ·Սիւլեան, Քուէյթ սը Սեւալ, արտասահմանեան հիւրեր եւ այլ օտար թէ հայ անձնաւորութիւններ:

«Խորհուրդ խորին»ի հնչիւններով պատարագիչ Սերովբէ Արք· եկեղեցականներու առաջնորդութեամբ կը յառաջանայ դէպի խորան, ուր յատուկ աղօթքէ մը ետք Սեղանը կը լուացուի ջուրով եւ գինիով, որմէ ետք Հայրապետը կ'աղօթէ որ Աստուած դրկէ Ս· Հոգին եւ սրբէ Սեղանը, որպէսզի յոյս ու կենդանութիւն պարգեւէ անոնց որոնք կը հաւատան իրեն: Ապա «Առաքելոյ Աղաւնոյ» շարականին հետ Միւռոնը աղաւնիէն կը յեղու Սեղանի գագաթին եւ միւռոնթափին մէջ (երեք անգամ):

Այնուհետեւ կը սկսի եկեղեցւոյ խաչերու օծումը, որմէ ետք Վազգէն Հայրապետ կ'օրհնէ եկեղեցին՝ ըսելով· «Օրհնեցի եւ պահպանեցի եւ նախախնամեալ պահեսցի, յանուն Ս· Մարիամ Աստուածածին հաստատեալ եկեղեցիս···»:

Ուրեմն, հոս է որ արդէն կը տրուի անունը նորակառոյց եկեղեցւոյ կոչելով զայն Ս· Մարիամ Աստուածածին: Մինչ «Սեղան քո Տէր զօրութեանց» շարականը կ'երգուի, Կաթողիկոսը Խորան բարձրանալով կը զետեղէ Սեղանին վրայ հինգ Աշտանակ, Աւետարան, Խաչ, Տիրամօր պատկեր եւ ապա կ'աղօթէ որ Աստուած օրհնէ նորակառոյց այս եկեղեցին:

Օծման արարողութիւնը արդէն կը հասնէր իր աւարտին եւ Սերովբէ Արք· կը խօսի օրուան առթիւ՝ ըսելով· «Այսօր կ'իրականանայ Իսիի հայ գաղութի քսան տարիներու երազը: Կը գնահատեմ Իսիի մեր սիրելի ժողովուրդը որ իր լումաներով կրցաւ բարձրացնել հայ հաւատքի բերդը՝ Ս· Աստուածածին եկեղեցին: Շնորհակալութիւն եւ գնահատանք Պր· Նուրհան Ֆրէնկեանի, որ 250 հազար փրանք, այնպէս չէ՞, Պր· Ֆրէնկեան, նուիրելով դարձաւ այս եկեղեցւոյ կնքահայրը: Շնորհակալութիւն ճարտ· Ա· Խանճեանին, որ գիշեր ցերեկ աշխատելով պատրաստ ըրաւ եկեղեցին Վեհափառ Հօր ժամանման առթիւ: Ուրախ եմ յայտնելու որ Իսիի քաղաքապետարանը իր լիակատար նիստերէն մէկուն ընթացքին որոշած է եկեղեցւոյ կից փողոցներէն մէկը կոչել Երեւան փողոց: Ուրախութեամբ կը յայտնեմ նաեւ որ նորակառոյց եկեղեցին օժտուած է նաեւ նորակազմ երգչախումբով մը զոր այսօր կը կոչենք ԱՆԻ, եւ կը մաղթեմ որպէսզի Անիի եկեղեցիներու զանգերու հնչիւնը անպակաս ըլլայ մեր գաղութի եկեղեցիէն ներս: Երգչախումբին ղեկավարն է Պր· Հրանդ Աճէմեան»:

Ապա կը հրաւիրէ Հայրապետը իր պատգամը տալու Իսիի Հայութեան:

«Այս օրերուն, — կ'ըսէ Վազգէն Կաթողիկոս, — երբ աշխարհի չորս ծագերուն, կրօնական կեանքը տագնապի շրջան մը կ'անցընէ, երբ շատեր կը կարծեն թէ Աստուած այլեւս դեր չունի երկրի մարդոց կեանքին մէջ, երբ մարդիկ կը կարծեն որ գիտութիւնը պիտի փոխարինէ կրօնքը, դուք, Իսիի պատուական մեր հայ գաղութը, հոգեւոր քաջութիւնը ունիք նոր եկեղեցի մը կառուցելու եւ խունկերամ փութալու անոր օծման առթիւ: Թող Աստուած անսասան պահէ այս եկեղեցին եւ ասպետական Ֆրանսան ու իր տաղանդաշատ ժողովուրդը»:

Այնուհետեւ, Հայրապետը իր երախտագիտական զգացումները յայտնեց Իսիի քաղաքապետարանի ազնիւ քայլին համար, որով նորակառոյց եկեղեցւոյ կից փողոց մը Երեւան անունով կոչելու որոշումը տուած է, ապա անդրադառնալով հայրենի ժողովուրդին ունեցած կրօնական զգացումներուն ըսաւ· «Մեր կողմերը կրօնական կեանքը մարդկային հոգիներէն դուրս չեն կրնար հանել, իւրաքանչիւր Հայու հոգիին մէջ ծարաւ մը կայ հոգեկան ճշմարտութիւններու: Հայաստանի մէջ ճշմարիտ բանաստեղծներ, կը խոստովանին որ անպայման պէտք է Ս· Գիրք կարդալ ներշնչուելու համար հոգեւոր եւ մարդասիրական ոգիով եւ ծառայեցնելու իրենց ստեղծագործութեանց: Ամուր եւ հաստատ մնացէք մեր պապենական աւանդութիւններուն, զորս իբրեւ ժառանգ ստացած էք մեր նախահայրերէն»:

Կաթողիկոսին պատգամէն ետք, Սերովբէ Արք· կը մատուցանէր նոր եկեղեցւոյ անդրանիկ պատարագը: Հոս անհրաժեշտ է առանձին անդրադառնալ քառաձայն երգեցողութեան, զոր բացառիկ ներդաշնակութեամբ կատարեց նորակազմ Անի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի: Երգեհոնը կը նուագէր Տիկին Սոնա Թորոսեան, ճիշդ այնպէս ինչպէս որ պէտք է հայկ· պատարագին համար: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է այս երգչախումբին վարիչը: Արդարեւ երկար ատեն է որ առիթ չէր տրուած մեզի լսել հայկական պատարագը, այսքան յաջող մեկնաբանութեամբ՝ հարազատ ու տպաւորիչ, ինչպէս հաստատեցին բոլոր ներկաները, զարմանք յայտնելով նաեւ իմանալով որ բոլորովին նոր եւ երիտասարդ ուժերով կազմուած է այս խումբը, եւ կարճ ժամանակի մէջ ալ հասած նման մակարդակի մը:

Պատարագի աւարտին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբով կը մեկնէր, մինչ երգչախումբը կը հնչեցնէր Կոմիտասի Օրհներգ Հայրապետականը: Դուրսը շուրջ հազար հոգի ծափողջոյններով կը դիմաւորէր Կաթողիկոսը եւ կը ստանար անոր օրհնութիւնը:

Օրը՝ բացառիկ էր Իսիի Հայութեան համար եւ պիտի նախընտրէինք միայն դրական երեւոյթները ընդգծել, բայց դժուար է չխոստովանիլ թէ արտաքնապէս այս եկեղեցին քիչ մը խորթ տպաւորութիւն գործեց բոլորին վրայ: Գերարդիական, շուէտական տուներ յիշեցնող այս կառոյցը երբեք չի կրնար կարծել տալ անցորդին թէ այս է «Եկեղեցին Հայկական»: Մեր ըմբռնումով արտասահմանի մեր մատուռները առիթներ պէտք է ըլլան մեր ինքնուրոյն ներկայութիւնը հաստատելու եւ ներկայացնելու մեր եկեղեցական ճարտարապետութիւնը, որ գըլխաւոր մեծութիւններէն է մեր քաղաքակրթութեան: Այն պատճառաբանութիւնը թէ հայկական ոճը պահելու համար ծախքը կրնար կրկին ըլլալ (ներկայիս՝ 150 հին միլիոնի շուրջ եղած է) համոզիչ չէ երբ խորհինք թէ Սփիւռքի մէջ բարձրացուած մեր եկեղեցիներուն գլխաւոր արդարացումներէն մէկն ալ պէտք է ըլլայ ինչպէս ըսինք, մեր ճարտարապետութեան տարածումը, ծանօթացումը ու նաեւ հետք ձգելու միտումը, զոր հիները ունեցած են:

Վերջացնելէ առաջ յայտնենք նաեւ թէ ցաւ զգացինք որ Իսիի հայ գաղութը չկրցաւ գոնէ քանի մը ժամ վայելել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայութիւնը: Գաղութ մը, որ իր եկեղեցաշէն յանձնախումբի ժրաջան անդամներու գլխաւորութեամբ (ինչ որ չշեշտուեցաւ հարկ եղածին չափ, դժբախտաբար), իր լումաներով բարձրացուց այդ մատուռը, վասնզի, ամէն տեղ, ամէնէն մեծ տուրքը եղած է միշտ մեր պարզ ու անանուն ժողովուրդը:

×

Մեկնեցանք Իսիէն դուցէ քիչ մը յուսախաբ, բայց մեր յիշողութեան մէջ քանդակուած մնաց մեծ ժանէմի այնքան անոյշ ու տխուր Աստուածամայրը, որ խորանին խորէն, Յիսուս-Մանուկն իր գիրկը, ամբողջ պատմութիւն մը կը պատմէր մեզի, որ կը թուէր թէ Հայոց պատմութիւնն իսկ էր:

Ա· Մ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ

— Օ —

Թուրքիոյ վարչապետը Կիրակի օր յայտարարեց թէ իր դահլիճը ի մօտոյ պիտի գումարուի որոշում տալու համար Թուրքիոյ ամերիկեան խարիսխներուն մասին: «Մեր կառավարութիւնը, շեշտեց Տէմիրէլ, կապուած չի զգար երկկողմանի համաձայնագրերով միակողմանի ձեւով խզուած ամերիկեան կառավարութեան կողմէ: Թեթեւօրէն մտածել պիտի նշանակէր Թուրքիայէն սպասել դաշինքին տրամադրութեանց յարգումը երբ միւս ստորագրողը յանդգնութեամբ կը յայտարարէ թէ յանձնառութեամբ կապուած չէ այլեւս»: Տէմիրէլի համար Միացեալ Նահանգները «կարճատես են» ու կ'աւելցնէ· «Ժամանակը Թուրքիոյ հակառակորդներուն համար կ'աշխատի»: Երկուշաբթի օր Թուրքիոյ ապահովութեան Խորհուրդը, որ կը համախմբէ զինուորական պետերը, վարչապետն ու գլխաւոր նախարարները, նիստ մը գումարած էր, որ երեք ժամ կը տեւէր եւ կը վերաբերէր ամերիկեան խարիսխներուն: Վարչապետը կ'ըսէր թէ միայն յաջորդ օրը պիտի յայտարարուի տրուած որոշումը:

Տէմիրէլ նաեւ դէմ է որ Յունաստան Հասարակաց Շուկային անդամակցի: Ասիկա քաղաքական արարք մը կը նկատէ որու նպատակն է միջազգային նոր բեմ մը գտնել Թուրքիոյ դէմ: Տէմիրէլի համար Յունաստան հարկ եղած տնտեսական ուժը չունի Եւրոպական Հասարակապետութեան մասնակցելու համար:

Քանի մը տողով

ՇԻՐԱՔ հրաժարեցաւ Իւ· Տէ· Էռ·ի ընդհ· քարտուղարի պաշտօնէն եւ առժամեայ քարտուղար նշանակուեցաւ Անտրէ Պառ: Մինչ Նիսի մէջ այս լուրը կը տրուէր համագումարի ընթացքին, Հավրի մէջ, երեսփոխանական ընտրութեան երկրորդ շրջանին, Իւ· Տէ· Էռ·ի թեկնածուն կը շահէր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպական հարցեր քննուած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ստեփանաւանի շրջանային կոմիտէի լիակատար նիստին:

Վ· Մովսիսեան «ազատած» է Ստեփանաւանի շրջկոմի առաջին քարտուղարի պաշտօնէն՝ նշանակուած ըլլալով Կեդր· Կոմիտէի գիւղատնտեսութեան բաժնի վարիչ: Վ· Մովսիսեանի փոխարէն վերոյիշեալ շրջանային կոմիտէի Ա· քարտուղար նշանակուած է Վ· Բալայեան:

Լիակատար նիստին Վ· Յովհաննիսեան «ազատած» է կուսակցութեան Ստեփանաւանի շրջկոմի քարտուղարի պաշտօնէն, որուն տեղը առած է Լ· Մաղթաղեան:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆՇՑԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄԲՈՅՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՑԻԻ ԳԻՏԱԿԱՆ, ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ Ե ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄՈԶՈՒՄՆԵՐԸ

О

Հայոց մտաւոր – մշակութային, դաստիարակչական եւ մատենագրային դարաւոր պատմութեան մէջ, շրջանէ շրջան, հելլէն իմաստասիրական միտքը ունեցած է իր հայ հետեւորդները՝ որոնք թարգմանական թէ ինքնագիր իրենց գործերով կ'երեւին մասնաւորաբար հինգերորդ, տասնմէկերորդ եւ տասնըչորրորդ դարերուն (Դաւիթ Անյաղթի, Եզնիկ Կողբացի, Գրիգոր Մագիստրոս, Յովհ. Որոտնեցի, Գրիգոր Տաթեւացի, եւայլն):

Դիտել պէտք է տալ որ համեմատաբար սահմանափակ է թիւը «իմաստասէր» կամ «սոփեստոս» վերադիրներով ներկայացող դէմքերու, ինչպէս նաեւ փիլիսոփայական ծանրութիւն ունեցող գործերու. սակայնստոյգ է նաեւ այն՝ որ իմաստասիրական միտքը ամուլ չէ եղած հայ մտաւոր կեանքի զարգացման շրջաններուն մէջ ու մասնաւորաբար դաստիարակչական ամբոյներու ուսումնական ծրագիրները կարեւոր տեղ յատկացուցած են իմաստասիրական գիտութիւններու՝ «արտաքին ուսմանց» բաժնին մէջ:

Տասնըչորրորդ դարու մեծ դաստիարակ՝ «վարդապետաց վարդապետ» Գրիգոր Տաթեւացիի գիտական, իմաստասիրական եւ դաստիարակչական համոզումներուն մէջ, հայ բանասիրութիւնը կը գտնէ ընդհանրապէս հելլէն փիլիսոփայական մտքի ու մասնաւորաբար Արիստոտելեան իմացումներու արտայայտութիւնը, եւ, իբրեւ այդպիսին, զայն կը դասէ գիտական առումով լայնախոհ եւ յառաջապահ մեծ հոգեւորականներու կարգին:

Մեկնելով յատկապէս Տաթեւացիի «Գիրք Հարցմանց» գործի 15րդ գլուխէն՝ ուր ան մարդակազմական եւ բնագիտական հիմունքով կը փորձէ բնութիւնն ու Մարդը ներկայացնել իմաստասիրօրէն, հայ քննական միտքը կը գտնէ որ գիտուն վարդապետը ո՛չ միայն հելլէնական մտքին հմուտ հետեւորդ մըն է՝ այլեւ իր ինքնայատուկ հայեացքներն ու համոզումները ունի:

Հին յունարէնին հմուտ, ուղղակի հելլէն լեզուի բնագրային աղբիւրներէն ուսումնասիրած է Արիստոտէլի, Պղատոնի, Պորփիւրոսի, Փիլոնի եւ Բարսեղ Կեսարացիի նման դէմքերու գործերը. իսկ անուղղակի ճամբով՝ օգտուած է առաւելապէս Անանիա Շիրակացիի վաստակէն, — անոր ուսողագիտական, տիեզերագիտական, տոմարագիտական եւ տարրաբանական հմտութենէն:

Տաթեւացիի գիտական – իմաստասիրական, բայց մանաւանդ տրամաբանական բնոյթ ունեցող գործերու համապարփակ ուսումնասիրութիւնը երեսունէ աւելի տարիներ առաջ կատարած է հայրենաբնակ գիտնականներէն Տիրան Գազանճեան (Ղազանճեան)՝ իր «Գրիգոր Տաթեւացու տրամաբանական հասկացողութիւնները» անուն աշխատասիրութեամբ, հրատարակուած Երեւանի մէջ (1943):

Մեկնելով Տաթեւացիի «Ոսկեփորիկ»էն եւ «Գիրք Հարցմանց»էն՝ կը հաստատենք որ, բոլոր հելլէն իմաստասէրներուն նման, նաեւ ինք բնութեան չորս բաղկացուցիչ տարրերը կը նկատէ հողը, օդը, ջուրն ու կրակը. «Չորս են տարերք. հող եւ ջուր, օդ եւ հուր: Զի առանց հողոյ շօշափումն ոչ լինի, եւ ոչ առանց ջրոյ՝ կալումն ու մածումն, եւ ոչ առանց օդոյ՝ շարժումն եւ ոչ առանց հրոյ՝ երեւումն»:

Հետեւողաբար Արիստոտէլի, Տաթեւացի այս չորս տարրերը կ'ենթարկէ երկու խումբի, — ծանր ու թեթեւ: Ծանրերը կ'իջնեն դէպի վար, թեթեւները՝ կը բարձրանան վեր. «Եւ դիրքն տարերաց է այսպէս. որ երկիրն ծանր է քան զջուր՝ ի ներքոյ է: Եւ ջուրն քան զօդ եւ օդն ծանր է քան զհուր, զի սակաւ ինչ գիճութիւն ունի»: («Գէճ կամ «գէջ») բառէն, որ կը նշանակէ «Թաց»):

Բնութիւնը կազմող չորս տարրերու ծանրութեան ակնարկող իր գիտական բացատրութեանց առընթեր՝ նաեւ «զոյգական» եւ «եկամուտ» (ստացական) յատկութիւններուն կ'անդրադառնայ, ճշդելով. «Իւրաքանչիւր տարերք ունին կրկին որակութիւնս. գոյացական եւ պատահական: Երկիր ցուրտ է եւ չոր, ջուր՝ գէճ է, եւ ցուրտ. օդ՝ ջերմ է եւ գէճ. հուրն չոր է եւ ջերմ: Եւ այսպէս՝ ջերմ ու ցուրտ, չոր եւ գէճ՝ թշնամիք են (այսինքն հակադիր են), անհաշտելիք են եւ լինեն միաւորեալք դարձեալ ծայրիւքն եւ մնան սիրելիք անքակտելիք այսպէս»:

Չենք ուզեր մխրճուիլ տարրագիտական այն մանրամասնութեանց մէջ՝ որոնք այսպէս կը շարունակուին Տաթեւացիի կողմէ, միշտ Արիստոտէլեան համոզումներու ճամբով, պարզելու համար հետզհետէ «շարժում»ի երեւոյթը բնութեան մէջ (կեդրոնաձիգ եւ կեդրոնախոյս), բնութեան տարրերու «միացութեան» երեւոյթը, «այրում»ի երեւոյթը, «կշռային» յատկութիւնները բնութեան տարրերուն, եւ վերջապէս՝ աշխարհի օրգանական կազմութիւնը, մեկնաբանութիւնը բնական զանազան երեւոյթներու, եւայլն, որոնք կ'իյնան մասնագիտական մարզի մէջ:

Ծուսափելով հանդերձ մանրամասնութիւններէ, կը կարծենք սակայն որ աւելորդ չէ ընդհանուր գաղափար մը ունենալ Տաթեւացիի իմաստասիրական այն համոզումներուն մասին՝ որոնք կապ ունին մարդուն մարմնեղէն, զգացական եւ հոգեկան իրականութեանց հետ: — Այդ մասին՝ յաջորդով, սեղմօրէն:

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

О

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐ՝ ՈՐԱԿԵԱԼ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Որակեալ բանուորներ պատրաստելու համար 1971ի կէսերուն որոշուած էր նոր ձեւի ուսումնարաններ հաստատել: Ասոնք կը կոչուին «միջնակարգ պրոֆտեխնի – կական ուսումնարաններ», ուր հանրակրթարաններէ շրջանաւարտ պատանիներ 3-4 տարիներու ընթացքին ընդհանուր միջնակարգ կրթութեան հետ կը մասնագիտանան զանազան արհեստներու մէջ:

Մայիսի վերջերը «պրոֆտեխնիկական» ուսումնարաններու այժմու վիճակին շուրջ խորհրդակցական ժողով մը գումարուած է Երեւանի մէջ: Նիստին բացումը կատարած է Լուսաւորութեան նախարար եւ մանկավարժական ընկերութեան Հանրապետութեան Խորհուրդի նախագահ Ս. Հախումեան: Զեկուցումը կատարած է «Պրոֆտեխնիկական կըրթութեան պետական կոմիտէ»ի նախագահ՝ Ս. Միքայէլեան:

Զեկուցաբերը հաղորդած է, թէ ներկայ տարեվերջին Հայաստանի մէջ հաստատուած պիտի ըլլան 30 նմանօրինակ ուսումնարաններ՝ 17.000 երկսեռ աշակերտութեամբ: Յաջորդ՝ տասներորդ հնգամեակին այդ հաստատութեանց աշակերտներու թիւը պիտի հասնի 44 հազարի: Մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի, որպէսզի ընդլայնի ցանցը այս բնոյթի դպրոցներուն գիւղական վայրերու մէջ: 10րդ հնգամեակին, 9րդ հընգամեակին համեմատութեամբ, գիւղական ուսումնարաններու թիւը պիտի աւելնայ հինգ անգամ:

Նախատեսուած է Հանրապետութեան բոլոր շրջաններու կեդրոններուն մէջ ունենալ միջնակարգ «պրոֆտեխուսումնարաններ»:

×

ԴԱՍԱՐԱՆ ՓՈԽԵԼՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՋՆՋՈՒԱԾ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը նկատած է, որ վերջին տարիներուն նախակրթարաններու դասարան փոխելու քննութիւնները անհրաժեշտաբար չեն նպաստած աշակերտութեան ուսման որակի բարելաւումին: Քննութիւնները, ընդհակառակն, ծանրաբեռնած են արդէն իսկ շատ դաս ունեցող դպրոցականներու աշխատանքը, իսկ երբեմն ալ խաթարած է անոնց առողջութիւնը:

Արդ, նկատի առնելով այս կէտերը, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը, որ խորհրդային կարգ մը այլ Հանրապետութիւններու մէջ ջնջուած են դասարան փոխելու սահմանուած քննութիւնները, Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը որոշած է 1974-75 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ ջնջել տալ նախակրթարաններու (ցերեկօթիկ, երեկոյեան եւ թղթակցութեամբ ուսման հետեւողներ) 5րդ, 6րդ, 7րդ եւ 9րդ դասարաններու քննութիւնները: Վերոյիշեալ դասարաններու աշակերտները յաջորդ դասարանը անցնելու, դասարանը կրկնելու կամ արձակուրդին դասեր տալու հարցերը այսուհետեւ պիտի քննեն եւ համապատասխան որոշումները պիտի տան դպրոցներու մանկավարժական խորհուրդները՝ հաշուի առնելով անոնց տարեկան աշխատանքի արդիւնքները:

×

ԽՈՒԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

«Սով. դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ Վ. Խալաթեան, տնօրէնը «Թոյլ լսող երեխաների գիշերօթիկ դպրոց»ի, շօշափած է կարգ մը հարցեր, որոնք կապ ունին խուլ կամ տկար լսողութիւն ունեցող երախաներու դաստիարակութեան հետ: Հայաստանի մէջ, դիտել տուած է ան, բաւական աշխատանք կը կատարուի մտաւոր և ֆիզիքական զարգացման դժուարութիւններ ունեցող երախաներու ուսման գործը բարելաւելու համար: Այսուհանդերձ դեռ լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուին, որովհետեւ ծնողքներէն շատեր չեն ուզեր իրենց խուլ զաւակները դպրոց ղրկել, զանազան առարկութիւններով:

Հայաստանի մէջ նման երախաներու համար մանկապարտէզներ չկան, ուստի ասոնք կը յաճախեն տկար լսողութիւն ունեցողներու եւ խուլերու սահմանուած գիշերօթիկ դպրոցները: Ուսումնական ծրագիրով նկատի պէտք է առնուին երախաներու տարիքը եւ պէտք է համապատասխան դասարաններու մէջ տեղաւորել զանոնք: Սակայն, նկատի առնելով երախաներու փոքր թիւը՝ 4-6 տարեկաններուն

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Հայը կ'ապրի բոլորվին կրօնական ուղղութեամբ, ու ես չեմ կրնար հրաժարիլ այս խօսքը Հայերու մասին ըսելէ — այն է որ՝ քանի մը չարաղէտ դարձուածքներ, որոնք ողորմելի տաս–փարանոցներու նման ձեռքէ ձեռք կ'անցնին, Հայերու մասին դէշ համբաւ մը ստեղծած են — «Մէկ Ցոյնը երեք Հրեայ կը ծախէ, մէկը Հայը՝ երեք Ցոյն՝ եւ ուրիշ նման խօսքեր:

Պարսկական առած մը (Պարսիկները ամէնէն լաւ կը ճանչնան Հայերը) կ'ըսէ. «Առ հացդ Քիւրտէն բայց քնացիր Հայուն տունը», ըսել է՝ Պարսիկը խելամ է ու չի կրնար իր հացը Հայէն առնել, ուստի կ'առնէ զայն Քիւրտէն:

Բայց ան չօգտուիր իր կրօնակիցներու հիւրընկալութենէն, այլ Հայերու, որովհետեւ Հայը չի գողնար: Սեփականութեան պաշտպանութիւնը, բարեխիղճ յարգանքը դէպի ուրիշին սեփականութիւնը ոչ մէկ տեղ այնպէս աչքի չեն զարներ, ինչպէս Հայուն մօտ:

Մենք լսեցինք, թէ ինչպէս պարոն նախագահին այն հարցումին՝ արդեօք ամբաստանեալը ինքզինք յանցաւոր կը ճանչնա՞յ, ան ըսաւ՝ «ոչ», ու ապա երբ պարոն նախագահը հարցուց անոր. «Ինչո՞ւ ինքզինքնիդ յանցաւոր չէք ճանչնար», ամբաստանեալը պատասխանեց. «Իմ խիղճս հանգիստ է»: Անոր համար բարոյական եւ իրաւական ճշդութիւնը նոյնանշան են: Ան չի կրնար խորհիլ անգամ, թէ այն, ինչ որ բարոյապէս ճիշդ է, իրաւապէս կրնայ անճիշդ ըլլալ. ան չի կրնար խորհիլ անգամ, թէ այն, ինչ որ բարոյական տեսակէտով լաւ է, կրնայ զինքը մահապարտ դարձնել:

Ես կատարելապէս համոզուած եմ ու կը խորհիմ, թէ դուք ամէնքդ ալ պէտք է համոզուած ըլլաք, որ մաքուր խիղճը, զոր անպայման ունի ամբաստանեալը, որ ան՝ լիովին ընդունելով հանդերձ կատարուած իրողութիւնը, որ կը ծանրանայ իրեն վրայ, այնուամենայնիւ կը պահպանէ առաջին իսկ վայրկեանէն ու ամէն կացութեան մէջ — այս մաքուր խիղճը կը նշանակէ՝ իրաւաբանօրէն ձեւակերպելով՝ այն ժայռի նման ամուր գիտակցութիւնը, թէ ինքը գործեր է իրաւունքին համաձայն, ոչ մէկ կերպով հակառակ ճշմարիտ խղճական իրաւունքին, որպիսին միայն արժէք ունի իրեն համար:

Ամբաստանեալի հոգեկան վիճակը, այն խոր ապրեցութիւնը, որ ունեցաւ անոր վրայ այն, ինչ որ ան ապրեցաւ, ու ապա այն կատարեալ քայքայումը, զոր յառաջ բերին իր հոգիին եւ զգացումներուն մէջ իր ապրումները եւ տեսիլքները, իր այս ներքին վիճակը սերտօրէն կապուած է Հայերու մօտ գոյութիւն ունեցող ընտանեկան զգացումներուն հետ: Ամբաստանեալին հօրեղբօրորդին, որ եկած է երէկ եւ այսօր պիտի հարցաքննուէր, դժբախտաբար չի կրնար այդ նիւթի մասին հարցաքննուիլ: Բայց դուք ատոր մասին պիտի չկասկածիք, եւ բժիշկները, որ ներկայ են այստեղ, կրնային անտարակոյս համոզեցուցիչ կերպով մեզ յայտնել, որ Հայերու ընտանեկան կեանքը առանձնապէս լաւ է ու եթէ դուք կը յիշէք այն արտայայտութիւնը, որով ամբաստանեալը պատասխանեց իրեն ուղղուած հարցումին՝ թէ ինքը իր ընտանիքին, իր ծնողքներուն հետ լա՞ւ յարաբերութիւններու մէջ եղած է... չեմ գիտեր, կը յիշէ՞ք արդեօք... յատկանշական ցնցում մը անցաւ իր դէմքին վրայէն... Թարգմանը այլեւս ոչինչ չըսաւ... ես կը կարծեմ, որ ատիկա ամէնէն յուզիչ կերպով ցոյց տուաւ ամբաստանեալին մասնաւոր վերաբերումը իր սպաննուած ընտանիքին հանդէպ...

Ապա ատոր կուգայ միանալու ամբաստանեալի վերաբերումը հանդէպ հայ ժողովուրդին, որ անոր համար իր ընտանիքին շարունակութիւնն է: Հայերը մեծ ընտանիք մըն են: Անոնք մեծ Պետութիւն մըն էին: Անկէ ետք Թուրք Պետութեան մէջ անոնք միշտ մեծ ու համբերատար ընտանիք մը եղած են: Ապա, երբ սկսաւ ժողովուրդներու անջատումը Թուրքիայէն, — 1820ին ազատագրուեցան Յոյները ամբողջ Եւրոպայի աջակցութեամբ, 40ական թուականներուն Եգիպտացիները, աւելի ուշ՝ զանազան իշխանութիւնները, Պուլկարները, Ռումանացիները, Սերպերը, Սեւ Լեռնցիները, Ալպանացիները, — այդ ատենները Հայերը հանդիստ ու համբերող էին: Բ. Դուռը ոչ միայն չէր կրնար գանգատիլ անոնցմէ, այլեւ երբեք ալ չգանգատեցաւ:

Ու որովհետեւ Հայերը այդպիսի բարեկեցիկ ու հաւատարիմ մասն էին Պետութեան, Բ. Դուռը տուաւ 1860ին Ազգային Սահմանադրութիւն մը տուաւ անոնց, որ նորէն յատկանշական է՝ Արեւելքի մէջ եկեղեցականի եւ քաղաքական – ազգայինի զուգադիպութեան տեսակէտով:

(90 – Շար.)

ՃՈՐՃԷ ԷՆԵՍՔՈՒ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Դժուար է ճշդել, թէ ռումէն անուանի երգահան Ճորճէ Էնէսքու ե՞րբ կապ հաստատած է հայ երաժշտութեան հետ։ Ստոյգ է, սակայն, որ ռումէն երաժշտագէտը, դեռ իր երիտասարդութեան տարիներէն, երբ Փարիզ կը գտնուէր, կապեր հաստատած է կարգ մը հայ երաժիշտներու հետ, որոնք դարձած են իր բարեկամներն ու մնայուն գործակիցները։ Բաւական պիտի ըլլար յիշել միայն թաւջութակահար եւ խմբավար Տիրան Ալեքսանեանը։ 1910 Ապրիլ 27ին, Փլեյէլ սրահին մէջ Երգահաններու Միութեան կազմակերպած սենեկային երաժշտութեան նուագահանդէսին առթիւ, Ճորճէ Էնեսքու, է. Կայտա եւ Տիրան Ալեքսանեան մեկնաբանած են ժան Հիւբէրի «Սիւիթ որ չան Պրըթոն»ը։ Այնքան սերտ բարեկամութեամբ մը կապուած են երկու երաժշտագէտները, որ Էնեսքու իր հայ ընկերոջ վերապահած է թաւջութակի եւ դաշնակի սոնաթին առաջին ունկնդրութիւնը։ Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի մէջ, 1936 Մարտ 4ին, տեղի ունեցած ռումէն երաժշտութեան փառատօնին, Տիրան Ալեքսանեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ռումէն երգահանին, փայլուն կերպով նուագած է այս նշանակալի յօրինումը։

Կը թուի, թէ երկու երաժիշտներուն միջեւ տեւական կապ մը հաստատուած է, որովհետեւ Էնեսքու անոր տրամադրած է ստեղծագործութիւն մը եւս՝ դաշնակով քառեակը։

Կը թուի, թէ Էնեսքու հետաքրքրուած է հայ ժողովրդական երաժշտութեամբ ալ։ Դեռ 1900–1910ին, ռումէն երգահանը յօրինած է սիւիթ օրկէնթալ մը՝ նուագախումբի համար եւ լիտ մը՝ ըստ ժերալտին Բոլանի տաղերուն՝ Շան էնտու։ Պուքրէշի Էնեսքու թանգարանի ձեռագիրներուն մէջ գտայ Շանսոն ռիւսթիք արմէնիէն մը, Էնեսքուի խնդրանքով արտագրուած Լեւոն Եղիազարեանի կողմէ։

Հայ երգահան – խմբավարին ձեռագիրը չորս թուղթ ունի՝ վերջինին վրայ յանգերու ֆրանսերէն թարգմանութեամբ։ Էջին վարը գրուած է «Լորիկ» — արտօյտ, — որմէ կարելի է հետեւցնել թէ Էնեսքու խնդրած է Լեւոն Եղիազարեանէ՝ հայ երգը ներկայացնել իրեն։ Երաժշտական այս վաւերագիրը որեւէ թուական չունի։ Բնագիրը հայերէն է, թէեւ մեկնաբանութիւններն ու տեղեկութիւնները ֆրանսերէն են։

Լեւոն Եղիազարեան Պուքրէշ գտնուած է 1925ին. հոն աջակցութեամբ Ն. Եորկայի եւ խմբավար Մարչել Պոթեզի, երկու նուագահանդէս տուած է «Քընթարէ Ռոմընիեյ» ընկերութեան երգչախումբին հետ։ Հայ երաժշտութեան առաջին փառատօնը տեղի ունեցած է Աթենեուլ Ռոմընի սրահը, 1925 Յունիս 20ին, որուն բացումը կատարած է Փրոֆ. Ն. Եորկա՝ «Հայաստան, անոր երգերն ու ժողովրդական երաժշտութիւնը» բանախօսութեամբ, իսկ երկրորդը՝ 1925 Յունիս 27ին Թեաթրուլ Փօփուլարի սրահը. ներածականը կատարած է Իոն Սըն Ճորճու։ «Ունիվըրսուլ Լիթերար» հանդէսին 1925 Յուլիս 5ին 27րդ թիւը նըւիրուած է հայ գրականութեան եւ արուեստին, լայն տեղ տալով նաեւ Լեւոն Եղիազարեանի ղեկավարած համերգներուն։ «Օտար երգչախումբի մը հայկական երգեր սորվեցնել այսքան կարճ ժամանակի մը ընթացքին ու օտար մտաւորական հետաքրքրութիւնը շարժել հայ արուեստի մասին աշխատանք մըն էր, որուն համար Լ. Եղիազարեան արժանի է շնորհաւորութիւններու» գրած է «Նաւասարդ» պարբերականին մէջ — 1925 — Յ. Ճ. Սիրունի։

Արդարեւ, ռումէն մամուլը լաւ ընդունելութիւն ըրած է այս հայ խմբավարին, որ Ճ. Էնեսքուի հետ ունեցած իր կապերով վերջնապէս մուտք գործած է հայեւռումէն մշակութային յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ։

ՎԻՈՐԵԼ ՔՈՍՄԱ

ները մէկ խումբի մէջ կը գասուին։ Նոյն պատճառով առաջին դասարանին մէջ կողք-կողքի կը նստին 7–12 տարեկան աշակերտներ։

«Ահա 1974–75 ուսումնական տարեշրջանի տկար լսողութիւն ունեցող երախաներու գիշերօթիկ դպրոցին պատկերը. առաջին դասարանը կը յաճախեն 20 աշակերտներ, որոնցմէ մէկը վեց տարեկան է, վեցը՝ եօթը, հինգը՝ ութ, երեքը՝ ինը, երկուքը՝ տասը, մէկը՝ 11, երկուքը՝ 12։ Ասիկա խիստ բացասական ազդեցութիւն կ'ունենայ դաստիարակչական կազմակերպական աշխատանքներուն վրայ։ Ինչո՞ւ խումբերը չեն ամբողջանար միեւնոյն տարիքի երախաներով... ստուգումներէն պարզուած է, որ Հանրապետութեան շրջաններուն մէջ կան բաւական թիւով 6–12 տարեկան խուլ, թոյլ լսողութիւն ունեցող երախաներ, որոնք դպրոց չեն յաճախեր»։

Դպրոց չյաճախելու պատճառները տարբեր են։ Կան ծնողքներ, որ չեն գիտեր թէ նմանօրինակ դպրոցներ կան, ուրիշներ կը մտածեն, թէ «երեխան կը բուժուի, առայժմ թող ոչ ոք չիմանայ»։

Տնօրէնը կը շեշտէ, թէ այս մօտեցումը սխալ է եւ անոնք, որոնք մտաւոր եւ ֆիզիքական թերութիւններ ունեցող երախաները դպրոց չեն ղրկեր, մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնեն եւ յանցանք կը գործեն։ «Պէտք է ստեղծել առողջ հանրային կարծիք յատուկ գիշերօթիկ դպրոցներու մասին, որոնք կը կատարեն դժուար, բայց պատուաբեր գործ մը», կ'եզրակացնէ Վ. Խալաթեան։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՕԾՈՒՄ Ս. ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԽՈՐԱՆԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Լոնտոն այցելութիւնը սրտապնդիչ երեւոյթ մը եղաւ տեղւոյս հայ գաղութին համար։ Արդարեւ գաղութը խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Վազգէն Ա.ը, որ Լոնտոն ժամանեց Հինգշաբթի Յունիս 5ին, ժամը 12.30ին, ընկերակցութեամբ դիւանապետ Եղնիկ աբեղայ Պետրոսեանի։ Մեծ թիւով ազգայիններ օդակայանին մէջ բարի գալուստ մաղթեցին Կաթողիկոսին։ Ներկայ էին Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալները եւ գաղութին ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Լոնտոնի Հայոց առաջնորդ Ներսէս Եպս. Պօղապալեան։

Վազգէն Ա. պահ մը հանգստանալէ ետք օդակայանի պատուոյ հիւրերու սրահը, առաջնորդուեցաւ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, ուր տեղի ունեցաւ կրօնական կարճ արարողութիւն մը, որու ընթացքին առաջնորդը բարի գալուստ մաղթեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, շեշտելով, թէ գաղութը ուրախ է ընդունելու Վազգէն Ա.ը։ Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ Լոնտոնի Հայութիւնը այնքան սիրով փարած է իր կրօնական եւ տոհմիկ աւանդութիւններուն։

Կիրակի, Յունիս 8ին հազարի մօտ Հայեր հաւաքուեցան Ս. Պետրոս եկեղեցին, որ վերջերս գնուած էր եւ հայկական եկեղեցիներու ոճով վերանորոգուած էր։ Ներկայ էին Գենթըրպըրիի եպիսկոպոսին փոխանորդը, Գենսինկթընի թաղապետուհին, Կաթողիկէ Եկեղեցիին ներկայացուցիչները եւ այլ օտար անձնաւորութիւններ. բոլորն ալ հրաւիրուած էին Լոնտոնի հայ եկեղեցական Խորհուրդին կողմէ։

Պատարագը մատոյց Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որմէ ետք մեծ շուքով օծեց նորաշէն եկեղեցիին հայկական խորանը։ Քարոզին մէջ Վազգէն Ա. ընդգծեց եկեղեցիին դերը սփիւռքի Հայութեան կեանքին մէջ եւ կոչ ուղղեց գաղութին, որպէսզի համախմբուի իր երկու եկեղեցիներուն՝ Ս. Սարգիսի եւ Ս. Պետրոսի շուրջ եւ զօրավիգ կենայ իր առաջնորդին՝ Ներսէս Եպս. Պօղապալեանի։

Եկեղեցական արարողութենէն ետք ճաշ մը տեղի ունեցաւ «Նուարդ Կիւլպէնկեան» սրահը։

Նոյն օրը երեկոյեան, Լոնտոնի հայ Եկեղեցական Խորհուրդի եւ Ս. Սարգիս եկեղեցիի Խնամակալութեան կողմէ ի պատիւ Վազգէն Ա.ի ճաշ մը սարքուեցաւ Գենսինկթընի Ռոյըլ Կարտըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։ Լոնտոնի բոլոր հայ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները առանձին – առանձին կարճ դիծեռով պարզեցին իրենց գործունէութիւնը։

Խօսնակը՝ «Լոնտոն» թերթի խմբագիր Աստուր Կիւզէլեան վարեց դեղարուեստական յայտագիրը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին երգչուհի Լուիզա Պօղապալեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Արաքսի Պօյաճեանի եւ ջութակահար Լեւոն Չիլինկիրեանի։

Երեկոյթին վերջաւորութեան խօսեցաւ Վազգէն Ա. իր գոհունակութիւնը յայտնելով գաղութին պարզած խրախուսիչ պատկերին համար։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ» ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ

Դեռ քանի մը ամիս առաջ Պուլկարիոյ գրատուներու մէջ ծախու դրուեցաւ Հըրանտ Մաթեւոսեանի «Նարնջագոյն երամարկ» գիրքը, պուլկարերէն։ Եւ ահա պուլկար ընթերցողին տրամադրութեան տակ կը դրուի նոր, լաւ ձեւաւորուած գիրք մը՝ «Հայկական պատմուածքներ» խորագրուած հաւաքածոն, լոյս տեսած Սոֆիայի «Նարոտնա կուլտուրա» հրատարակչութեան կողմէ։

Հաւաքածոն պատրաստողները՝ Կ. Հայրապետեան եւ Հ. Օրմանճեան, ձգտած են հաւաքածոյին մէջ տեղ տալ ԺԹ. դարու հայ դասական գրագէտներու աւելի յատուկ ներկայացուցիչներու գործերու, ինչպէս, Րաֆֆի, Պարոնեան, Մուրացան, Շիրվանզադէ, Օտեան, Նար-Դոս, Զօհրապ, Ահարոնեան, Երուխան, Թումանեան, Իսահակեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի գրագէտներու երեք սերունդներու ներկայացուցիչները. աւագ սերունդէն Դեմիրճեան, Զօրեան, Մ. Արմէն, Գ. Մահարի, Վ. Անանեան, Հր. Քոչար, միջին սերունդէն՝ Ս. Խանզադեան, Ս. Ալաջաջեան եւ երիտասարդներէն՝ Վ. Պետրոսեան, Հր. Մաթեւոսեան, Պ. Զէյթունցեան եւ ուրիշներ։ Զետեղուած իւրաքանչիւր պատմուածքը ներկայացուած է տուեալ հեղինակին կենսագրականով։ Յառաջաբանը գրած է Կ. Հայրապետեան։ Խմբագիրն է Կ. Զեչմեճիեւա, իսկ նկարազարդողն է Ա. Կրուէ։

Հրատարակիչներուն եւ հաւաքածոն պատրաստողներուն նպատակը եղած է աւելի ամբողջական ձեւով ներկայացնել ժամանակակից Հայաստանի գրականութիւնը։ Ահա թէ ինչու հաւաքածոյին մէջ ընդգրկուած 53 հեղինակներէն երեսունէն աւելին հայ արդի գրականութեան ներկայացուցիչներն են։

Ներկայ հաւաքածոն առաջին փորձն է պուլկար իրականութեան մէջ այսքան լրիւ կերպով ներկայացնելու հայ արձակ գրականութեան դասական եւ ժամանակակից ներկայացուցիչները՝ ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը։

«ԵՐԵՒԱՆ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Սոֆիա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

— Պիտի համարձակիմ յիշեցնել ձեզի թէ շատ անգամ վաղը բառը շատ ուշ բառին համանիշ է...

— Վերջապէս ի՞նչ կ'ուզէք։

— Կ'ուզեմ որ տ'Ասլիթթա մարքիզը այս իրիկուն իսկ ձերբակալուի եւ միջնաբերդ տարուի. հոն զինքը կը խօսեցնեն... եւ կը խոստովանեցնեն...

— Սա Լուչիոլան արդարեւ աստուածային էակ մըն է, ըսաւ Թիկնապահը։ Անպատճառ պէտք է որ Վիէննայի մէկ թատրոնը մտնէ։ Պարոն կոմս, եթէ ինծի կը հարցնէք, այս իրիկուն դաւակիցները մէկզմէկ թողունք։ Կ'ուզէ՞ք այս պաշտօնը ստանձնել։

— Ի՞նչ պաշտօն...

— Ձիս մտիկ չէ՞ք ըներ, խնդիրը Լուչիոլայի պայմանագիր մը առաջարկելու վրայ է...

— Այս իրիկուն տ'Ասլիթթա մարքիզը ձերբակալելու հրաման տուէք... եւ պայմանագիրը կը ստորագրուի։

— Է՛, մարքիզին ձերբակալութեան եւ երգչուհիին պայմանագրին միջեւ ի՞նչ յարաբերութիւն կայ, հարցուց Թիկնապահը Սան-Բիէթրոյի դառնալով։

— Լուչիոլա զայն կը սիրէ, ըսաւ Իտալացին խուլ ձայնով մը, որ դէմքի վարի մասը ծածկող սեւ մօրուքին ալիքներուն մէջ կորսուեցաւ։

— Իրա՛ւ, ահա այդ բանը կը համոզէ զիս. պետական ոճիր մըն է այդ...։ Ի՛նչպէս է, ըսաւ Աւստրիացին խնդալով, գեղանի Լուչիոլան, որ մեր ամէնէն բարձրաստիճան սպաներուն յարգանքները մերժեց, այդ անիծեալ Նափոլիցի՞ն կը սիրէ...

— Ուրեմն, տէր...

— Արտօնութիւն կուտամ ձեզի... բայց մէկ պայմանով։

— Ի՞նչ պայման։

— Ձերբակալութիւնը ներկայացումէն վերջը տեղի պիտի ունենայ... Չեմ ուզեր որ զուարճութիւնս ոչ մէկ ատեն խանգարուի։ Եւ Լուչիոլայի յուսահատութիւնը կրնայ ձայնը աւրել...։ Ամէն բանի կարգը կայ...

— Կարելի է մարքիզը ինքզինքը պաշտպանէ... ուստի օրինաւոր հրաման մը պէտք է ինծի...

— Որքա՛ն պահանջկոտ էք...

Սակայն Թիկնապահը իր տետրակէն թուղթ մը պատռեց եւ քանի մը բառ գրեց անոր վրայ։

Սան-Բիէթրո ուրախութենէն... մանաւանդ ատելութենէն սարսռալով՝ հրամանագիրը առաւ։

Լուչիոլան կը սիրէ՞ր։ Թերեւս ոչ։ Անոր դէմ գտնուած ատեն այնպիսի այլայլութիւն մը կը զգար, զոր չէր հասկնար եւ որուն չէր կրնար յաղթել սակայն։

Գրեթէ սոսկումի կը նմանէր ասիկա, եւ իր խղճին, իր գոյութեան ամէնէն խոր ջիղերուն անանկ զգայութիւն մը կուտար որ երբեմն տառապանք մը ըլլալու չափ կը սաստկանար։

Լուչիոլա որո՞ն կը նմանէր։ Միշտ նոյնը կը մտածէր։

Ի զուր կը խուզարկէր իր յիշատակները։ Չէր կրնար գտնել։

Վասնզի իր կեանքի մէկ թուականին, անշուշտ զինքը կերպարանափոխ ընող սոսկալի վէրքը ընդունած ատեն, ամիսներով կեանքի եւ մահուան մէջ տարուբերած էր, գրեթէ խելքին եկած էր։ Եւ անցեալին ու ներկային մէջտեղ իրեն համար քող մը կար...

Գանք փոխարքային օթեակը։

Սան-Բիէթրո մեծ յարգանքով խոնարհեցաւ, յայտնելով թէ իրեն տրուած հրամանին պիտի հնազանդի։

Մինչեւ այն ատեն սրահը չէր նայած։

Ոսկի եզած ատեն աչքերը յառեց օթեակին վրայ, որ իր գտնուած օթեակին ճիշդ դէմն էր։

Տեսաւ տժգոյն մարդը, կինը եւ տղան...

Եւ դէմքը սոսկալի կերպով կարկամեցաւ։

Այս անգամ իր յիշողութիւնը ծածկող քօղը ինկած էր, ան որ հոն կեցած էր ըստ երեւոյթին անտարբեր եւ որ սակայն ուշի ուշով կը դիտէր այն մատնութեան տեսարանը, որ կը գուշակէր երկու մարդոց խօսակցութենէն, ան արդէն իր կեանքին մէջէն անցած էր, եւ այնքան սոսկալի, այնքան անողոք կերպով որ, — երբ այդ պատկերը յանկարծ ներկայացաւ իր յիշողութեան, արեան համ մը զգաց շրթունքներուն վրայ։

Բնազդով եւ յանկարծական շարժումով մը դէմքը ծածկեց ձեռքերովը։

Կարծես թէ ինքը, որ այն մարդը կը ճանչնար, սոսկալի կերպով կը վախնար թէ ան ալ զինքը կը ճանչնայ։

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ 60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Յունիս 22 առաւօտ, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացուած 20 հերոսներուն համար: Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղը կը սգայ ընկերուհի Սոնա Ճէլոյեանի կսկծալի մահը եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ճէլոյեան ընտանիքի սգակիր պարագաներուն:

JEUNE ARMÉNIEN DE 20 ANS

Nationalité française, parlant français, anglais, arménien, Bac B. permis de conduire, *qualifications :* Confection, vente, conduite-livraison, *Connaissances :* dactylographie, restauration.

CHERCHE EMPLOI, BIEN RENUMERÉ

place stable ou temporaire
Ecrire M. Patrick Parsekian
73 Bd. Kellermann
75013 Paris
Tél. : 580-90-61

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12·30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027–18–28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 Ֆր.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հայ Հասարակութիւն Սէն-Շամոնի» Երիտասարդաց Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 22ին,, Կիրակի ամբողջ օրը. Լազարիսթներու կանաչավարդ եւ օդասուն պուրակի մէջ, Սէն-Շամոն: Անձրեւի պարագային ընդարձակ սրահը ապահովուած է տեղւոյն վրայ:

×

Յուլիս 6ին ալ, Միութեան համանուն միօրեայ հայկական վարժարանին դըպրոցական արձակուրդի գրօսապտոյտը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի երեկոյեան, ժամը 21ին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 20, ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀՌՈՄ

կազմակերպուած
ՀԱՅ ԿԱԹ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՄԵԿՆՈՒՄ «Շարլ տը Կօլ» օդակայանէն դէպի Վենետիկ, Հինգշ. Յուլիս 3 ժամը 11·30ին: Ժամանում Վենետիկ ժամը 13·20ին:

ՄԵԿՆՈՒՄ Վենետիկի օդակայանէն դէպի Հռոմ Երկուշաբթի Յուլիս 7 ժամը 11·20ին: Ժամանում Հռոմ ժամը 12·50ին

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. Ղազարու մայրավանքը, Մ. Ռափայէլեան վարժարան եւ Վենետիկի յուշարձանները:

ՀՌՈՄԻ մէջ հանդիպում Միջին Արեւելքէն ժամանած ուրիշ հայ ուխտաւորներու հետ, այց սրբատեղիներու, քաղաքին յուշարձաններուն եւ ունկնդրութիւն Սրբազան Քահանայապետին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Հռոմի Ֆիումիչինօ օդակայանէն Հինգշաբթի Յուլիս 10 ժամը 11·50 ժամանում Փարիզ «Շարլ տը Կօլ» ժամը 13·30ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 1250 ՖՐ,

Այս գինը իրաւունք կուտայ ճամբորդութեան սաւառնակով Փարիզ – Վենետիկ – Հռոմ – Փարիզ:

Բնակութիւն եւ ճաշ Վենետիկի եւ Հռոմի մէջ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարան

6 ter, rue Charlot — Paris (3e)
Tél. 278-31-93 de 8 h. à 12 h. 30)

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ Յունիս 25:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ստորագրէ իր գիրքը

Les Exilés de la paix

208 pages 28 F.
Editions ENTENTE

Այս Ուրբաթ, Յունիս 20, ժամը 19էն սկսեալ
Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը
45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական շամփուրով խորովածը, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՐՈՒՆ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:

Բազմաթիւ խաղեր երախաներու համար — աճուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղաներկ բնանկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրուլէի կայարանը իջնել:

Կարեւոր.— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի, Ուրբաթ Յունիս 20, երեկոյեան ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը — Վալանս — կը տեղեկացնէ թէ իր պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Շաբաթ, Յունիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Պ. Գասպարեանի սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս:

Յաջորդ օրը Կիրակի՝ դաշտահանդէս՝ Շաթօ Մոնտիի շրջանակին մէջ:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20·30-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Երգ, պար, արտասանութիւններ, աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Արշաւիր Խարիթեանի: Մենապար՝ Տիկին Պոլիկեանէ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիներն ու բարեկամները:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83. rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը Ժըմենսի դաշտին վրայ:

Մասնակցութեամբ Սայաթ-Նովա նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ խմելիք: (Դաշտին տեղը էզէնփինէ ճամբուն վրայ)

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի Յունիս 22ին, ժամը 15·30ին

Պանիէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Շարլ – Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր 2 կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Կը ղեկավարէ՝ Ուսուցչուհի
Հ. ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
աշակերտութեան կողմէ

Կը ղեկավարէ՝ Տիկին Լիլի Փէքմէզեան Մենապար՝ նախկին աշակերտուհի Աննի Ազարեանէ, Դաշնակ՝ նախկին աշակերտուհի Ա. Տաքէսեանէ, Մեներգ՝ Տիկին Սիւզան Լօռէ

Մուտք՝ 5 Ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 կամ 197 եւ իջնել Մարսէլ-Պոնէ:

Pélerinage à Jérusalem

du 22 Juin au 3 Juillet

Organisé par SEVAN-VOYAGES à l'occasion de l'Inauguration
par S.S. VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos
de Tous les Arméniens
de l'Eglise arménienne du St. Sépulcre et du Séminaire
Départs en groupe de Paris, Lyon, Marseille, Nice
Hôtel 1ère catégorie en demi-pension

prix : 2050 F

DEPART DE PARIS, supplément 100 F. minimum 15 personnes.

Արձանագրութիւն.—

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60-13-66

POUR PARIS
mondotours
2, rue de Sèze Paris 9e — Tél. : 266-50-12 et 073-32-64

Pour tous vos voyages, toutes destinations, en individuel ou en groupe, faites-vous confiance, nous nous efforcerons de vous conseiller et de vous assurer le meilleur service aux meilleures conditions.

EXCEPTIONNEL!

Vacances en Arménie pour vos enfants

AGES DE 7 A 15 ANS

DU 5 AU 22 AOUT

Sous le patronage du collège arménien SAMUEL MOORAT et conduit par le Père A. BEZDIKIAN

PRIX : PARIS/PARIS par personne : — de 7 à 12 ans : 1580 F.
de 12 à 15 ans : 1950 F.

Dépliant détaillé et renseignements :

—SONIA COUMRYANTZ — AGENCE MONDOTOURS
2, rue de Sèze, 75009 Paris — Tél. 266-50-12 et 073-32-64

— Père A. BEZDIKIAN, le matin de 8 h. à 12 h. 30 — Tél. : 278-31-93

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 19
JEUDI 19 JUIN 1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.324
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.324

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— Օ —

Բ.

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը ինքզինք կ'արդարացնէ ըսելով, որ իրաւասութիւն չունէր հետեւանք տալու Ռումանիոյ առաջարկին, այն է՝ 40 հազար հոգինոց միջազգային բանակ մը կազմել՝ օգնութեան փութալու համար Հայաստանին, որ ենթարկուած էր քէմալական Թուրքերու յարձակումին:

Հայաստանի հարցով զբաղող Ցանձնախումբի տեղեկաբեր պելժիացի ծերակուտական Լաֆոնթէն յայտնեց, որ շատ մեծ դժուարութիւններ կան զէնքով կարգադրելու խնդիրը: Ազգերու Դաշնակցութիւնը խաղաղութեան հիմնարկութիւն է: Ու մեծ յաղթանակ մը ու պատիւ մը պիտի ըլլար իրեն համար Հայաստանը փրկել առանց արիւնահեղութեան:

Ռումանիոյ պատուիրակ Եոննէսքու ի զուր փորձեց համոզել Ընդհանուր Ժողովը, որ ընդունի իր յստակ ու գործնական առաջարկը: Ցիշեց, որ «ամիս մը առաջ այս սրահին մէջ արցունքներ կը թափուէին եւ սրտեր կը մատուցուէին Հայաստանի համար: Ցաւալի է դիտել, որ ներկայիս ո՛չ մէկը կայ, ո՛չ միւսը»: Վիվիանի դիտել կուտայ թէ Ընդհանուր Ժողովը արտօնուած չէր ընդունելու 40 հազարնոց բանակի մը կազմութիւնը եւ թէ Ռումանիա ամիս մը առաջ պէտք է ներկայացնէր իր առաջարկը:

Ի վերջոյ Ընդհ. Ժողովը 1920 Դեկտ. 18ին կը քուէարկէ բանաձեւ մը, որով Խորհուրդին կը յանձնարարէ հետաքրքրուիլ վիճակովը Հայաստանին, որ ոչ միայն համաշխարհային համակրանք կը վայելէ, այլեւ որուն Նախագահ Ուիլսըն, Սպանիա եւ Պրազիլիա առաջարկած են իրենց միջնորդութիւնը:

Այսպիսի հոգեշահ խօսքերով վերջ գտաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումը Ազգերու Դաշնակցութեան՝ զինուորական օգնութիւն հասցնելու Հայաստանի:

×

Երկրորդ կարեւոր հարցն էր Հայաստանի Հանրապետութեան ընդունուիլը իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, լիակատար իրաւունքներով:

Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեանի 1920 Սեպտ. 25ի դիմումը այս ուղղութեամբ պիտի քննուէր Ազգերու Դաշնակցութեան առաջին Ընդհանուր Ժողովի Հինգերորդ Ցանձնախումբին կողմէ, որ առաջին անգամ գումարուեցաւ 1920 Նոյ. 20ին: Ցանձնախումբը նպաստաւոր կարծիք յայտնած էր Հայաստանի ընդունուելուն մասին եւ 1920 Դեկտ. 3ին Ընդհ. Ժողովի պաշտօնաթերթը կը գրէր, որ Հայաստանով զբաղող Ենթայանձնախումբը միաձայնութեամբ ի նպաստ արտայայտուած է անոր ընդունուելուն:

Սակայն դէպքերը դահավէժ կ'ընթանային: Հայաստան կը կորսնցնէր իր անկախութիւնը՝ Դեկտ. 2ին խորհրդային վարչաձեւի ենթարկուելով: Սահմանները 60.000 քառ. քիլոմեթրէն կէս առ կէս կը ղեղչուէին:

Միւս կողմէ Ցունաստանի 1920 Նոյ. 1/14 խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Վէնիզէլոս կը պարտուէր եւ Կոստանդին Թագաւորի կողմնակիցները կը շահէին: Անգլիա հակահելլէն դիրք կը բռնէր: Սեւրի դաշնագիրը բոլորովին կը վտանգուէր:

Այդ օրերուն Լոնտոնի մէջ ժողով կը գումարէին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Արտաքին նախարարները, որոնք Ժընեւի արիսպագոսի իրենց ներկայացուցիչներուն 1920 Դեկտ. 5 թուակիր հեռագիր ղրկեցին՝ հրահանգելով հետեւանք չտալ Հայաստանի դիմումին: Պատճա՞ռ: Սեւրի դաշնագիրը, որով անկախ Հայաստան կը ստեղծուէր, չէ վաւերացուած: Ցետոյ Նախագահ Ուիլսըն այնպիսի սահմաններ նշանակած է Հայաստանի համար, որ դժուար թէ ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի ըլլայ զանոնք երաշխաւորելու եւ յարգել տալու պատասխանատուութիւնն ստանձնել:

1920 Դեկտ. 16ին Ընդհ. Ժողովի 26րդ լիակատար նիստին մէջ տեղեկաբեր Տր. Նանսէն յայտնեց, որ Ցանձնախումբը միաձայնութեամբ փափաքած է հաստատական պատասխան տալ Հայաստանի խնդրանքին, սակայն շատ մեծ դժուարութիւններ կան զայն ընդունելու: Թըշնամի բանակներ գրաւած են իր հողը, կառավարութիւնը կայուն չէ, սահմանները տակաւին չեն ճշդուած: Եզրակացութիւն: Հակառակ իրենց փափաքին, պայմանները թոյլ չեն տար Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելու Հայաստանը:

Խնդիրը քուէի դրուելով, մասնակցող 29 Պետութիւններէն 21ը դէմ քուէարկեցին Հայաստանի ընդունուելուն: Թեր քուէարկեցին Քանատա, Փերու, Փորթուկալ, Ռումանիա, Սալվատոր, Զուիցերիա, Ուրուկուէյ եւ Վէնէզուէլա: Քուէարկութեան չմասնակցողներու կամ բացակայողներու թիւն էր 13:

Քանատայի պատուիրակ Ռօուէլի առաջարկով Ընդհ. Ժողովը քուէարկեց համակրանքի բանաձեւ մը, յոյս յայտնելով, որ շնորհիւ Նախագահ Ուիլսընի, Սպանիոյ եւ Պրազիլիոյ միջնորդութեան կարելի պիտի ըլլայ փրկել հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանին ապահովել հաստատուն կառավարութիւն մը, որ հեղինակութիւն վայելէ երկրին եւ ըստ խաղաղութեան դաշնագրի վերջնապէս հաստատուելիք սահմաններուն մէջ, այնպէս որ Ընդհ. Ժողովը իր յաջորդ նստաշրջանին կարենայ Հայաստանը ընդունիլ իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, լիակատար իրաւունքներով:

Ընդհանուր Ժողովը նման պատճառաբանութիւններով մերժեց ընդունիլ նաեւ պալթեան երկիրները (Էսթոնիա, Լիթուանիա եւ Լէթոնի), Վրաստան, Ազրբէջան, Ուկրայինան եւ Ալպանիան: 1921ի նստաշրջանին պալթեան երկիրները ընդունուեցան:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը 1920 Դեկտեմբերին Հայաստանը լքեց իր բախտին՝ իր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական օրերուն:

Նոյնը պիտի ընէին յաղթական դաշնակիցները յաջորդ տարիներուն՝ մինչեւ Լօզանի 1923 Ցուլիս 24ի չարաշուք դաշնագիրը, ընդմիշտ թաղելու համար Հայ Դատը, առանց խղճահարութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

— Օ —

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, ընկերակցութեամբ Տիկին Ժիսքարի եւ պետական ու Արտաքին Նախարարներ՝ Փոնիաթովսկիի ու Սօվանեարկի, կը ժամանէր Վարշաւա, չորս օրուան պաշտօնական այցելութեամբ: Ժիսքար օդակայանին մէջ կը դիմաւորուէր Լեհ Միացեալ Աշխատաւորական կուսակցութեան (համայնավար) առաջին քարտուղարին՝ Կէռէքի կողմէ, որ ֆրանսերէնով բարի գալուստ կը մաղթէր Ժիսքարի: Կէռէք սահուն ֆրանսերէն կը խօսի, քանի որ տարիներ իբրեւ հանքագործ աշխատած է Ֆրանսա: Ժիսքար իր կողքին ունենալով Կէռէքը, կառքով կ'անցնէր Վարշաւայի փողոցներէն ուղղուելէ առաջ իր տրամադրութեան տակ դրուած Վիլանով դղեակը: Նկատելի էր, որ Ժիսքար չարժանացաւ ժողովրդական այն բացառիկ ու խանդավառ ընդունելութեան, որուն արժանացած էր տը Կօլ 1967ին, երբ Լեհաստան այցելած էր:

Ժիսքար նոյն օրը պաշտօնական այցելութիւն մը կուտար Լեհաստանի Նախագահին եւ ապա ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ: Երեկոյեան Ժիսքարի ի պատիւ ճաշ մը կը տրուէր Ռածիվիլ պալատը: Հանրապետութեան Նախագահը իր բաժակաճառին ընթացքին կը յայտարարէր, թէ «Երբեք որեւէ երկիր մը Ֆրանսայի չափ չէ փափաքած, որ ազատ, միացեալ եւ զօրաւոր Լեհաստան մը գոյութիւն ունենայ, երբեք որեւէ երկիր մը Ֆրանսայի նման այնքան սերտ կերպով բաժնած չէ լեհ ժողովուրդին փառքերն ու դժբախտութիւնները»: Կէռէք, իր կարգին գոհունակութիւն կը յայտնէր, որ Ֆրանսա նախաձեռնարկ դարձած է խաղաղ համակեցութեան. այս առթիւ կ'ընդգծէր, թէ կը բաղձայ, որ Ֆրանսա արեւմտեան տնտեսութեան գլխաւոր գործակիցներէն մին դառնայ Լեհաստանի համար:

Չորեքշաբթի օր Ժիսքար կ'այցելէր Աուշվից, ուր չորս միլիոն մարդիկ, որոնց մէջ 108.000 Ֆրանսացիներ մեռած են:

Քանի մը տողով

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Կիրակի օր տեղի ունեցան շրջանային ընտրութիւնները վերանորոգելու համար գաւառական 15 ժողովներ (քանի վրայ): Մասնակցողներու թիւը հասած է 91,9 առ հարիւրի եւ համայնավարները զգալի յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին: Արդարեւ ապահովեցին ձայներու 33,4 առ հարիւրը: Դեմոկրատ Քրիստոնեաները ապահովեցին ձայներու 35,3 առ հարիւրը: Համայնավարները առաջին դիրքի վրայ անցան Հռոմի, Թորինոյի, Նափոլիի, Ճենովայի, Վենետիկի եւ քանի մը այլ կարեւոր քաղաքներու մէջ:

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը Անգարայի ամերիկեան դեսպանատան յանձնեց պահանջագիր մը, որով կ'ուզէ, որ Մ. Նահանգները մէկ ամսուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին բանակցին Անգարայի հետ՝ վերաքննութեան ենթարկելու համար Թուրքիոյ մէջ հաստատուած ամերիկեան կայաններու հարցը: Ամերիկեան քսան կայաններ կան Թուրքիոյ մէջ: Ուաշինկթընի մէջ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ «մանրամասն քննուելու վրայ է թրքական պահանջը», մինչ այդ մերժեց որեւէ մեկնաբանութիւն կատարել: Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Անգարա այս ձեւով կը փորձէ ճնշում բանեցնել ամերիկեան Ներկայացուցչական Ժողովին վրայ, որ վերջ տայ անպարտօրին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ցունիս 16)

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ՎԵՐԵԼՔԸ

— Օ —

«Արարատ» Ցունիս 15ին իր դաշտին վրայ երրորդ յաջորդական յաղթանակը ապահովեց, այս անգամ 2–0 կէտով պարտութեան մատնելով Տաշքենդի «Պախտակոր»ը:

Երեւանցի խաղացողները մրցումին ըսկիզբէն իսկ անցան յարձակողականի եւ մինչեւ խաղի վերջաւորութիւնը այցելու խումբը հարկադրուեցաւ միայն պաշտպանուիլ:

Մրցումի 41րդ վայրկեանին Մարգարով իր խումբին առաջին կոլը նշանակեց:

Երկրորդ կիսախաղին Անդրէասեան երկրորդ կոլ մըն ալ ապահովեց «Արարատ»ի համար:

Այժմ «Արարատ» 13 կէտով հինգերորդ դիրքէն երրորդ դիրքին բարձրացաւ:

«Արարատ»ի յաջորդ մրցումը՝ Լենինգրադի «Զենիթ» խումբին դէմ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ, տեղի կ'ունենայ Ցունիս 22ին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՆՈՐ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

— Օ —

Վահագն Ոսկանեան, որ դասախօս է Երեւանի պետական համալսարանը, Հայաստանի ճատրակի 1975ի ախոյեանը դարձաւ 14 խաղէ ետք 11 կէտ ապահովելով: Տասը կէտով երկրորդ տեղը գրաւեց Ալբեր Ցարութիւնեան, իսկ երրորդ եւ չորրորդ տեղերը գրաւեցին Վանիկ Զաքարեան եւ Եդուարդ Մնացականեան՝ 9ական կէտերով:

×

« ՊԻՈՆԵՐ – ԿԱՆՉ »Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

«Պիոներ – Կանչ»ի առաջին թիւը լոյս տեսած էր 50 տարի առաջ: Թերթին յիսնամեակի բացառիկին մէջ յօդուածներ լոյս ընծայած են նախկին աշխատակիցներէն Աղաւնի, Խաժակ Գիւլնազարեան եւ նկարիչ Գրիգոր Խանջեան:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄԲՈՅՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

— Ը —

ՄԱՐՄԻՆՆ ՈՒ ՀՈԳԻՆ՝ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԷՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Իր « Գիրք Հարցմանց » անուն գործին մէջ Գրիգոր Տաթեւացի կը զբաղի մարդու ծագման եւ մարդկային էութեան մէջ մարմնեղէնին ու հոգեկանին յարաբերութիւնը ի յայտ բերող երեւոյթներու քննութեամբ, երբ գրի կ'առնէ «Վասն կազմութեան մարմնոյ» վերնագրուած բաժինը իր գրքին:

Վարդապետը կը ծառայէ Արիստոտէլեան կամ հելլէնական համոզումներու, երբ բնութեան չորս հիմնական տարրերուն (հողին, ջուրին, օդին եւ կրակին) « միացութեան » եւ զարգացման կը վերագրէ աշխարհի օրգանական կենդանի կազմաւորումը եւ մարդուն ծագումը. համոզում՝ զոր յաճախ չափազանցուած ձեւով կը ներկայացնեն խորհրդահայ բանասէրներ ու գիտնականներ, հայ հոգեւորականը ներկայացնելու համար իբրեւ ... – մատերիալիստական » ուղղութեան եւ հայեցակէտի յառաջապահներէն մէկը:

Այս տեսակէտով յատկանշական է Փրոֆ. Արգար Մովսիսեանի մէկ պարբերութիւնը, իր «Ուրուագծեր հայ դըպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան » անուն գործին մէջ (էջ 149 ·

— « Տաթեւացու մատերիալիստական հայեացքները շատ ցայտուն կերպով դըրսեւորում են նաեւ հոգու եւ ընդհանրապէս հոգեկանի վերաբերեալ արտայայտած նրա մտքերով: Այս լուրջ հարցերի քննութեան ժամանակ նա չի կաշկանդւում բիբլիական սահմանումներով. խիզախում է գիտութեան մէջ:

« Լաւ ծանօթ լինելով անտիկ աշխարհի մի շարք գիտնականների եւ յատկապէս Արիստոտէլի աշխատութիւններին, հետեւելով վերջինիս, նա եւս ժխտեց այն տեսակէտը՝ ըստ որին հոգին ստեղծուած է եղել նախապէս եւ գոյութիւն է ունեցել անկախ մարմնից: Ժխտելով հոգու անկախութեան տեսութիւնը, հոգին կապելով մարմնի հետ, այն համարելով մարմնի զարգացման հետեւանքը, նրա շարժման ձեւերից մէկը, Տաթեւացին ընդունում է նաեւ նիւթի անմահութեան գաղափարը »...

Կարելի չէ ժխտել անշուշտ Տաթեւացիի մօտ գիտական մտքին յայտնութիւնը եւ իր այն համոզումը թէ «հոգի»ն մարդկային մարմնեղէն էութեան զարգացումով ի յայտ եկող ներաշխարհային իրականութիւնն է, բարձրագոյն արտայայտութիւնը մարդկային օրգանիզմի: — Ասով, սակայն, հիմ չի գտներ այն բացարձակ վճռահատումը թէ Տաթեւացի «նիւթի անմահութեան» գաղափարին է ջատագոված: Ո՛չ ալ կ'արդարանայ այն բանաձեւումը՝ որ « մատերիալիստական հայեացքներու շատ ցայտուն դրսեւորում մը » կայ անոր գործին մէջ:

Տաթեւացիի տեսակէտն այն է որ մարդկային էութեան մէջ մարմնեղէն եւ հոգեղէն իրականութիւններու անբաժանելի միութիւն մը կայ, ու կոչում մըն է զարգացնել հոգեկան իրականութիւնը. մարդիկ պէտք է բարձրագոյն աստիճանի հասցնեն իրենց մտածական, զգացական եւ հոգեկան յատկութիւնները, զօրացնեն իրենց կամքն ու յիշողութիւնը՝ որոնք, ժառանգական ըլլալով հանդերձ, կրնան անհետիլ կամ արմատանալ, տկարանալ կամ զարգանալ, համաձայն արտաքին ու յարաբերական պայմաններու, միջավայրի եւ դաստիարակութեան:

Տաթեւացիի գործին, կեանքին եւ դաստիարակչական գործունէութեան քննութիւնը տարակոյս չի թողուր այն մասին որ ան ոչ թէ «նիւթ»ին եւ «նիւթեղէն»ին՝ այլ «հոգի»ին եւ «հոգեկան»ին անմահութեան կը հաւատար. կը դաւանէր այն համոզումին, որ, աշխարհի ու մարդկային գոյաւորումը նիւթէն մեկնելով հանդերձ՝ Մարդը իր հոգեկան ինքնութեամբ, մարմնի ու հոգիի անքակտելի ներդաշնակութեամբ միայն կ'արժեւորէ իր կեանքը: Արդարեւ, բնութեան մէջ ամէն բանի սկիզբը «սաղմ»ին կամ «սերմ»ին վերագրելով հանդերձ, ան կը հաւատայ որ կեանքը անկատարէն դէպի կատարեալ զարգացում մըն է. «Նախ անկականը (բոյսը), յետոյ զգայականը (կենդանին), ապա բանականը (մարդը)»: Նիւթի, հոգիի, շարժումի եւ բանականութեան ստեղծարարը Արարի՛չն է՝ որ նիւթին տուած է կենդանութեան, շարժման եւ ջերմութեան յատկութիւնները:

×

Փակելու համար Գրիգոր Տաթեւացիի կեանքին, գործունէութեան եւ գրական վաստակին ամփոփ ներկայացման նուիրուած նշմարներու այս շարքը, անհրաժեշտ կը նկատենք թռուցիկ ակնարկով մը սեւեռել նաեւ մեծ վարդապետի մանկավարժական կարգ մը ըմբռնումներուն՝ որոնք 14րդ եւ 15րդ դարերու դաստիարակչական շարժումին տարողութիւնը լիովին կարենալ գնահատելու կարելիութիւնը կ'ընծայեն մեզի:

Անգլիացի փիլիսոփայ Լոքքէն (17րդ դար) երեքհարիւր տարի առաջ, մանկավարժական իր կարեւոր աշխատասիրութեան՝ «Սահմանադրութիւն Դաստիարակութեան» գործին մէջ, Տաթեւացի՝ քըննարկելով դաստիարակչական կարգ մը էական խնդիրները՝ կը հաստատէր որ մանուկին միտքը ի ծնէ օժտուած է ըմբռնելու, տրուածը մարսելու եւ ծծելու արտակարգ կարողութեամբ մը:

Մանուկ, պատանի եւ չափահաս սերունդներու կրթական եւ դաստիարակչական կեանքին աղերսուող իր մտածումներով՝ Տաթեւացի կը սահմանէր կարգ մը կանոններ որոնք կը փաստեն իր ըմբռնողութիւնը՝ տոհմական թէ գիտական դաստիարակութեան մարզերուն մէջ:

Մ. Թ.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ»

— Օ —

Պէյրութի մէջ՝ Թէքէեան Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Կարապետ Պապահէքեանի մեկենասութեամբ լոյս տեսած է 262 մեծադիր էջերէ բաղկացած գեղեցիկ ալպոմ մը՝ «Հայաստանի յուշարձաններ» խորագիրով:

Այս ալպոմին հրատարակութիւնը ունի իր հետաքրքրական պատմութիւնը: 1966-ին Պէյրութէն Երեւան ժամանեց արուեստագէտ – լուսանկարիչ Վազգէն Թիւթիւնճեանի հետ Հալէպի «Սարեան» ակադեմիայի նախագահ, անուանի ակնաբոյժ եւ հանրային գործիչ Ռոպէր Ճէպէճեան: Ճամբորդութեան նպատակն էր լուսանկարել Հայաստանի պատմական յուշարձանները: Սփիւռքի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն հարկ եղած օժանդակութիւնը ցոյց տուաւ անոնց:

Լուսանկարները յետագային երկար շրջագայեցան, ցուցադրուեցան Վիէննա, Փարիզ, Միլանօ, Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները: Միայն Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ 70 ցուցադրութիւն կատարուեցաւ: Ամէնուր թէ՛ Հայերը եւ թէ օտարները մեծ խանդավառութեամբ կը դիտէին ներկայացուած լուսանկարները, որոնք կը պատկերացնէին քաղաքակրթութեան օրրաններէն մէկը հանդիսացող Հայկական Լեռնաշխարհի մէջ ստեղծուած մշակութային զարմանալի կոթողները՝ նորքարեդարեան եւ նախապատմական շրջանի կառոյցներ, ուրարտական մշակոյթի հետքեր, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական այն հիանալի յուշարձանները, որոնք կառուցուած են հայ ժողովուրդին կողմէ իր բնաշխարհին մէջ՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ ժի. դար:

Լուսանկարներու գտած ջերմ ընդունելութիւնը պատճառ եղաւ, որ Թէքէեան Մշակութային Միութեան ղեկավարները որոշեն զանոնք լոյս ընծայել առանձին ալպոմով: Զայն աւելի բովանդակալից դարձնելու եւ հրատարակութեան գիտական մակարդակը ապահովելու համար անոնք դիմեցին Հայաստանի պատմութեան Թանգարանի, ճարտարապետներու միութեան, լուսանկարիչներու եւ գիտնականներու օժանդակութեան, իսկ Արեւմտեան Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն լուսանկարները տրամադրեց լիբանանահայ արուեստագէտ – լուսանկարիչ Յովհաննէս Ճէրէճեան (Շիրազ):

Գունատիպ այս ալպոմին մէջ ներկայացուած են 72 յուշարձաններ: Հոս ընթերցողը կը հանդիպի Սեւանի (Անգեղակոթ) դոլմէններու (2րդ հազարամեակ Ք. Ա.), Խնձորեսկի ժայռատուներու (Նախապատմական շրջան), Ուղտասարի ժայռապատկերներուն (Նախապատմական շրջան), Գառնիի ուրարտական սեպագիրով վիշապաքարին, Արգիշտի թագաւորին սեպագիր . արձանագրութիւնը Էրեբունիի հիմնադրութեան մասին:

Ալպոմի էջերէն կը բացուի համայնապատկեր մը, ուր հայ ժողովուրդի ստեղծագործական, շինարարական տաղանդը իր բազմազան երեսներով կ'արտացոլայ: Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Դ.-Է. դարերու կառոյցները՝ Էջմիածին, Քասաղի տաճար, Երերոյք, Տեկոր եւայլն: Դարերը կը յաջորդեն դարերու՝ ծնունդ տալով նոր յուշարձաններու, կը կառուցուին Զուարթնոցը իր արծուաքանդակ խոյակներով, Աղթամարը իր զարմանահրաշ բարձրաքանդակներով, Կարսի Առաքելոցը, Անիի պարիսպները և բազմաթիւ տաճարները: Եւ այսպէս կը շարունակուի հայկական պատմական յուշարձաններու շքերթը...

Իւրաքանչիւր յուշարձանի կողքին, երեք լեզուներով՝ հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն տրուած են բացատրութիւններ ոչ միայն անոր շինութեան ժամանակաշրջանի, այլեւ ճարտարապետական ոճի եւ նկարագրի մասին: Այս ծանօթագրութիւնները, որոնք պատրաստուած են ճարտարապետութեան դոկտոր, փրոֆ. Վարազդատ Յարութիւնեանի կողմէ, կը նպաստեն աւելի խոր ըմբռնելու տուեալ յուշարձանին արժէքը:

Ալպոմին համար ընդարձակ յառաջաբան մը գրած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից – անդամ, Փրոֆ. Մորուս Հասրաթեան, «Ուրուագիծ հայկական ճարտարապետութեան» ընդհանուր խորագիրին տակ, որ նոյնպէս տպագրուած է հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն:

Յառաջաբանին մէջ անուանի գիտնականը կը ներկայացնէ հայ ճարտարապետութեան աշխարհագրական եւ պատմական ենթահողը, կը խօսի անոր զարգացման ազդակներուն եւ տարբեր շըր-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Երբ պալքանեան ժողովուրդները ամենուրեք իրենց շղթաները կը խորտակէին, Հայերը համբերատար էին, որովհետեւ կը յուսային թէ այսուհետեւ իրենց համար բարեփոխութիւններ պիտի կատարուէին, իրենց կեանքն ու ինչքը պիտի ապահովուէին, եւ իրենք հնարաւորութիւն պիտի ստանային՝ որոշ չափով մասնակցելու իրենց ներքին գործերու կառավարման: Անոնք լուռ ու հանգիստ էին:

Միայն Պերլինի վեհաժողովէն ետք, 1878ին, երբ ուրիշ ժողովուրդներ ամէնքն ալ բան մը ստացան, երբ եւրոպական Թուրքիոյ բաժանումը այլեւս իրողութիւն էր, այնատեն միայն կացութիւնը փոխուեցաւ: Թուրքերն վախցաւ ու սկըսաւ խորհիլ թէ Հայերը, այժմ միայն իրենք մնալով Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ, կրնան վտանգաւոր դառնալ: Ու ահա, առանց որ Հայերը որեւէ առիթ տուած ըլլային, Թուրք կառավարութիւնը կազմակերպեց առաջին սոսկալի հալածանքներն ու կոտորածները: Անոնց որեւէ առիթի: Այդտեղ է որ Հայերը սկսան կազմակերպուիլ: Անոնք հաստատեցին կոմիտէներ Փարիզի եւ Ժընեւի մէջ՝ ձեռք բերելու համար այն բարեփոխումները, զորս խոստացած էր իրենց Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը:

1899ին ես երկու անգամ եղայ Պոլիս, ու այն, ինչ որ լսեցի ականատեսներէն 1896ի Օգոստոսին տեղի ունեցած կոտորածներու մասին, սոսկալի տպաւորութիւն գործեց վրաս: Ու երբ Մարտ 16ին կարդացի Հարդէնբերգ փողոցի մէջ կատարուած դէպքի մասին, աչքերուս առջեւ ներկայացան երեք պատկերներ, որոնցմէ երկար ատեն ի վիճակի չէի ազատիլ: Անոնցմէ ոչ մէկը ես անձամբ տեսած չէի. սակայն անոնք կանգնած էին առջեւս, իբր թէ անձամբ տեսած ըլլայի զանոնք:

1896 Օգոստոս 26ին, երբ Հայերը ապստամբութեան փորձ մը նախապատրաստած էին, եւ անոր մասին ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն տուած էր Թուրք կառավարութեան, այս վերջինս՝ յանձին Սուլթան Ապտիւլ Համիտի՝ ոչինչ չըրաւ խանգարելու համար ըմբոստութիւնը, ինչ որ շատ դիւրին պիտի ըլլար ընել. ընդհակառակն, ան ուրախութեամբ ողջունեց ըմբոստութիւնը: Կառավարութիւնը կազմակերպեց մահակաւորներու ամբողջ խումբեր, որոնք հրաման ստացան սպաննելու այն բոլոր Հայերը, զորս կը տեսնէին փողոցը՝ սկսած Օգոստոս 26ի կէսօրէն. ու գերման կիներ ու երախաներ կը պատմէին ինծի, թէ իրենք տեսան այդ սպանութիւնները, եւ թէ ամէնէն տխուր պատկերը այն էր, որ երբ մահակաւորները մերկ իրանով, լայն վարտիքով, ոստիկանի մը ուղեկցութեամբ կը յարձակէին Հայերու վրայ, այս վերջինները, ծունկի գալով, ձեռքերնին դէպի երկինք կը բարձրացնէին, գլուխնին կը խոնարհէին եւ թոյլ կուտային որ զիրենք սպաննեն: Այն ատեն ըսպանուածներէն հարիւրին իննսունի վէրքը գլուխնուն վրայ էր:

Երկրորդ պատկերը, ի՜նչպէս 1909ին Թալէաթ փաշան կառավարութեան տեւ- բացաւ: Ան եկաւ իր քանի մը բարեկամներու, քաղաքական ընկերներու հետ նախարարութիւն՝ եպարքոսին մօտ, որ իրեն կը սպասէր եւ որ, սիկարէթ մը վառելով ու ձեռքերը գրպանը դնելով, ըսաւ. «Այդ ի՞նչ է որ դուք կ'ընէք. գիտէք չէ՞ որ մենք ատոր չենք հաւնիր»: Նոյն վայրկեանին լսուեցաւ հրազէնի պայթիւնը, եւ ան, որ կ'ուզէր մէկդի դնել Թալէաթ փաշան, ինկաւ անշուշտ՝ կոկորդէն վիրաւորուած:

Ու այնուհետեւ կուգայ երրորդ տեսարանը, տեղի ունեցած 1921 Մարտ 15ին, զոր մենք ամէնքս ալ գիտենք: Մենք կրնանք ընդդիմանալ ատոր, ինչպէս որ կ'ուզենք. բայց այս դատավարութիւնը այնպէս չէ, ինչպէս ամէն մէկ ուրիշն, ան ինքնիրեն կը պայթեցնէ այս սրահին նեղ շրջանակը եւ կը ստիպէ մեզ՝ դարձնել մեր նայուածքը հեռաւոր կապակցութեանց վրայ եւ փորձել հասկնալ ուրիշ ժողովուրդներ, ուրիշ մարդիկ, ուրիշ պայմաններ եւ արդար ըլլալ անոնց հանդէպ:

Մենք ստիպուած ենք տալու 3րդ շըրջանային դատարանի եւ երդուեալներու ներկայ դատարանի վճիռը այն իմաստով, որ լայնօրէն ու լուսաբանուած կերպով ճանչցուած ըլլան իրաւունքին էութիւնը եւ մարդկութեան նպատակները եւ անոնց կապակցութիւնը. ու եթէ այդպէս ըլլայ, ես չեմ հաւատար թէ դուք մահապարտ նկատէք Սողոմոն Թեհլիրեանը:

(91 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ջաններուն մասին, կը վերլուծէ իւրաքանչիւր շրջանը՝ աւանդականին բաղդատմամբ իր բերած նորութիւններով, կը հաստատէ, թէ հայկական ճարտարապետութիւնը եւս կարգ մը «այլ ժողովուրդներու ճարտարապետութեան նման, ունեցել է եւ ունի իր ազգային նկարագիրը, իւրայատուկ ոճը, այն էլ՝ վերջինիս համար ընդունուած լայն հասկացողութեամբ»:

Փրոֆ. Հարութեան ճիշդ նկատողութիւն մը ըրած է գրելով, որ ոչ միայն մեծ տաճարներ, այլեւ փոքր եկեղեցիներ կառուցանելու ատեն «հայ վարպետները հասել էին արուեստի գերագոյն ըմբռնման, ճարտարապետութիւնն իսկապէս դարձնելով քարացած երաժշտութիւն»:

Քարեղէն սքանչելի երաժշտութիւն մը, որ իր բարերար ազդեցութիւնը թողած է թէ՛ դրացի, թէ՛ եւրոպական շարք մը երկիրներու ճարտարապետութեան վրայ:

Վերջին հարիւրամեակին, որոշ փորձեր կատարուած են հայ ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրելու համաշխարհային ճարտարապետութեան շրջագիծին մէջ՝ ճշդելու համար անոր դերը միջազգային շինարարական արուեստին մէջ: Թեքսիէ, Շուազի, Մառ, Ստրժիկովսկի, Տոկարսկի. ահա այն մասնագէտները, ինչպէս նաեւ մեր Թորամանեանը, որոնք կրցան միջազգային լայն ծիրին մէջ գնահատել հայ ճարտարապետութիւնը:

Բայց այժմ, ինչպէս գիտել տուած է փրոֆ. Մորուս Հասրաթեան, դարաւոր հայ շինարարական արուեստը թեւակոխած է «իր չորրորդ վերելքի փառահեղ շրջանը»: Հայոց նոր մայրաքաղաքին՝ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քաղաքներու մէջ կառուցուած են բազմաթիւ շէնքեր, յուշարձաններ: Մեր նոր օրերու ճարտարապետները, վարպետները շարունակելով հայ ճարտարապետութեան բազմադարեան աւանդութիւնները զանոնք կը հարստացնեն ժամանակակից պահանջներէ բխող նոր նոր յղացումներով: Եւ անոնց կարգին՝ նորոգութեան կ'ենթարկուին նաեւ փլուզումի ենթակայ հին յուշարձանները:

Հայաստանի ընդհանուր վերելքին հանդէպ ստեղծուած հետաքրքրութեան արդիւնք, օտար երկիրներու մէջ հետզհետէ կ'աճի նաեւ հետաքրքրութիւնը անոր անցեալի մշակոյթին եւ, յատկապէս, ճարտարապետութեան նկատմամբ: Ասոր ապացոյցներն են Միլանոյի եւ Հռոմի մէջ ստեղծուած հայ ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կեդրոնները: Անոնց զանազան երկիրներու մէջ կազմակերպած հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսները, Միլանոյի կեդրոնին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան հետ համագործակցաբար լոյս ընծայած մենագրութիւնները, Հռոմի ճիւղին հրատարակած աշխատութիւնները, զանազան երկիրներու մէջ լոյս տեսած շարք մը գիրքեր ու յօդուածներ առիթ դարձան, որ հայկական շինարարական արուեստը լայն գիծերով ճանչցուի:

Յունիս 28ին, Պերկամոյի մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ արուեստին եւ ճարտարապետութեան նուիրուած միջազգային առաջին համաժողովը, որուն պիտի մասնակցին զանազան երկիրներէ եկած հայ արուեստի եւ ճարտարապետութեան մասնագէտներ:

Այս նշանակալի համաժողովին նախօրեակին լոյս տեսած է «Հայաստանի յուշարձաններ» նոր, գեղեցիկ ալպոմը, որ կը հնչէ իբրեւ քարեղէն երաժշտութեան համանուագ:

Համաժողովին մասնակիցները, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք, որոնք կը սիրեն եւ կը գնահատեն մեր ճարտարապետութիւնը, այս ալպոմին միջոցով առիթ կ'ունենան ծանօթանալու հայկական հրաշալի յուշարձանները շինած ծանօթ եւ անծանօթ վարպետներուն, անոնց արուեստի ըմբռնումին, ինքնուրոյն ոճին եւ մտածելակերպին:

Ալպոմը հրատարակողները գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են սկիզբի էջին ետեւը արձանագրելու յայտնի հայ ճարտարապետներու անունները՝ Թոդոսակ, Յովհան, Իսրայէլ, Տրդատ, Մանուէլ, Մոմիկ, Մխիթար, Աղբայրիկ, Մինաս, Վեցիկ, Սամեհան, Գայլձակ, Պօղոս, Նաղաշ: Իսկ ալպոմը ընդհանրապէս ձօնուած է «Հայ անանուն վարպետներուն»:

ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆ

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

— O —

BERNHEIM - JEUNE
27, Ave. Matignon — Paris

Միջազգային գեղարուեստական կաճառներու մէջ սնած (Վենետիկ, Միլան (Պրերա), Ցիւրիխ, Պալ, եւն.) Մութաֆեան, գերազանցօրէն Հայ է իր խառնուածքով:

Առաջին իսկ վայրկեանէն, երբ կը մըտնէք համբաւաւոր արուեստագէտներու վերապահուած այդ սրահը, ուր Մութաֆեան կը ցուցադրէ Յունիս 4էն մինչեւ 21, հոգեպէս կը փոխադրուիք նկարիչին հայրենիքը, երկինքի մօտ, արեւով ողողուած ուր ծաղիկները գոյն կ'առնեն, երկինքը հրախաղութեան կը վերածուի, ամպերը կ'ըլլան յուշարձաններ եւ յուշարձանները՝ դարերով լքուած եւ ամայացած՝ կեանք կ'առնեն ու պար կը բռնեն բնութեան տարրերքներուն հետ. նկարիչը կ'ապրեցնէ զանոնք իր քնարական խառնուածքին համաձայն, մերթ անտառի մը սաղարթներու ընդմէջէն, մերթ նաւահանգիստի մը խաղաղ քարափին եւ մերթ լեռներու եւ ձիւներու ելեւէջներուն պատճառած լոյսի և ստուերի խաղերու մոգութեամբ:

Մութաֆեան գերազանցօրէն քնարական վրձին մը ունի եւ հոն պէտք է փընտռել իր ստեղծագործական միութիւնը: Նիւթերը այլազան են եւ շատ անգամ առընչութիւն չունեցող իրարու հետ: Հոս ծաղկեփունջ մը, հոն զուիցերական սըրուն գիւղ մը իր ձիւնապատ բնանկարով, անդին Արարատ՝ յաւերժութեան լեռը, անտառներու մրմունջը, ցաւը, արեւամուտը, աշնանային լռութիւն, լուսնակ գիշեր, Խոր Վիրապ եւայլն: Բայց ամէնուն մէջ Մութաֆեան՝ քնարերգակը, բանաստեղծը, որ գիտէ համադրել կերպերը, ներդաշնակել գոյները եւ յաճախ շատ յաջող համանուագ մը ստեղծել որ ինքնաբերաբար կը փոխադրեն քեզ երազային աշխարհ մը ուր ամէն ինչ լոյս է եւ գոյն, ուր ամէն ինչ հաճելի է եւ զուարթ, որովհետեւ արուեստագէտը ինքնին բարութեան եւ ազնուութեան պատգամն է, հակադրելով Հայու իր տառապած անցեալին:

Ծնած է 1907ին, Սեւ ծովի ափերուն. հրաշքով վերապրած Աղէտէն, կը մտնէ ամերիկեան որբանոց, որ 1923ին կը փոխադրուի Յունաստան՝ նախ Լութրաքի, ապա Խալքիս:

Յանկարծական աշխարհիս վրայ առանձին մնացած այս պատանին իր մեծ սուգը կը ջանայ դարմանել նուիրելով ինքզինքը ջութակի եւ նկարչութեան:

1925ին Մութաֆեան կը յանձնուի Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետներու խնամքին, բազմաթիւ ուրիշ հայ որբերու հետ: Շուտով տաղանդաւոր պատանին ուշադրութիւնը կը գրաւէ զինք խնամող վարդապետներուն եւ 1927ին Մութաֆեան կ'արձանագրուի Միլանոյի աշխարհահռչակ Պրերա գեղարուեստական կաճառը Մխիթարեան հայրերու հոգատարութեամբ:

1931ին, չորս տարի կանոնաւոր ուսումներէ վերջ, Մութաֆեան փայլուն կերպով կը ներկայացնէ իր աւարտաճառը Հռոմի մէջ պետական յանձնախումբին առջեւ: Այնուհետեւ Մութաֆեանի կեանքը անվերջանալի շարք մըն է ճամբորդութիւններու, երկրէ երկիր, ցամաքամասէ՝ ցամաքամաս, ցուցահանդէսներու աշխարհի բոլոր մեծ կեդրոններուն մէջ, գնահատանքներու, անուանումներու, մրցանակներու, ոսկէ մետալներու:

Եօթանասունի սեմին մօտեցող Սեւ ծովի այս կենսունակ զաւակը, առանձնացած Շաթիյոնի բարձունքներուն վըրայ, տակաւին որքա՜ն արեւներ ու ծաղիկներ պիտի բաշխէ Փարիզի գորշ երկինքին տակէն ու մայթերուն վրայէն քալող գոյնի եւ լոյսի ծարաւ հոգիներուն:

Հ. Ց. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄԸ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն Յունիս 2ին քննութեան առած է գետնախնձորի, պտուղներու եւ բանջարեղէնի մատակարարման հարցը ամառուան եղանակին: Կ. Դեմիրճեան բացումը կատարած է խորհրդակցական նիստին, որմէ ետք զեկուցումներ կատարած են գիւղատնտեսութեան մթերումներու նախարարները, ինչպէս նաեւ Հայկոոպի վարչութեան նախագահը:

Ժողովի ընթացքին գիտել տրուած է, թէ գիւղի աշխատաւորները իրենց բոլոր ջանքերը կեդրոնացուցած են բարձր բերք ապահովելու եւ մթերքներու արտադրութիւնը եւ անոնց մթերումը իրականացնելու համար, համաձայն պետական ծրագիրներուն: Պատկան մարմինները պէտք է կարուկ միջոցներու դիմեն, որպէսզի ձեռք ձգուած ամբողջ բերքը ոչ միայն հաւաքուի ժամանակին եւ անկորուստ, այլեւ ամբողջութեամբ մատակարարուի բնակչութեան:

Այս տարի բաղդատմամբ անցեալ տարուան բնակչութեան պիտի ծախուի եւ ձմեռուան եղանակին համար պիտի պահուի զգալի կերպով աւելի շատ գետնախնձոր, բանջարեղէն, խաղող եւ այլ տեսակի պտուղներ:

Միջոցներ ձեռք առնուելու վրայ են բարձր բերք եւ գիւղատնտեսական մթերքներու լաւ որակը ապահովելու համար: Առեւտրական կազմակերպութիւններու եւ տնտեսութիւններու միջեւ կընքուած են պայմանագիրներ, որոնց պարտադիր գործադրութիւնը պիտի նպաստէ գիւղի եւ քաղաքի բնակչութեան կանոնաւոր, անխափան մատակարարումին:

Մօտ ատենէն վերջ պիտի գտնեն խանութներու եւ պահեստանոցներու նորոգումները: Հանրապետութեան քաղաքներուն մէջ քիչ մը աւելցած է «Հայպըտուղբանջարանի» խանութներու եւ առժամեայ կեդրոններու թիւը:

Ժողովին մասնակիցները միաժամանակ գիտել տուած են, որ ամառուան եղանակի առեւտուրի կազմակերպումը նախապատրաստելու գործին մէջ լուրջ թերութիւններ կան: Կարգ մը շրջաններու մէջ խախտած է շարք մը մշակութիւններու ցանքին ժամանակացոյցը, կամայական կերպով փոփոխութեան ենթարկուած են ցանքերու տեսակները, անբաւարար ուշադրութիւն կը դարձուի մթերքներուն բարձր որակը ապահովելու համար: Լաւ վիճակի մէջ չի գտնուիր փոխադրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Բայց երբ կիսարաց մատերուն մէջէն կը դիտէր զայն.

— Ոչ, ոչ, մրմնջեց: Այսօր ոչ ոք կրնայ գիտնալ թէ ես ատենով ինչ անուն կը կրէի...

Առաջին արարուածը կ'աւարտէր. օթեակին խորը գտնուող սպաներէն մէկուն ծռելով հարցուց.

— Առաջաբեմի օթեակը գտնուող մարդը կը ճանչնա՞ք...

— Առանձնապէս ոչ... դեռ այս առաւօտ եկաւ Նափոլիի թագաւորութենէն, ամէնէն ջերմ եւ ամէնէն կարեւոր յանձնարարութիւններով... Կ'երեւի թէ հարստութիւնը թագաւորէ մը աւելի է, հնդիկ նապապի նման բան մը:

— Հապա անո՞ւնը...

— Կ'երեւի թէ անունը Մոնթէ Քրիսթոյի կոմս է. կոմսուհին, որ անոր քով նստած է, եւ որ տեսած ամէնէն հիանալի կիներէս մէկն է, ծնունդով Հելլէնուհի է...: Այն տղան ալ իրենց զաւակն է: Ահա գիտցածս այս է: Կը բաւէ:

— Անշուշտ... ըսաւ Սան-Բիէթրօ, որուն սեղմուած ակռաները տեսակ մը կրճտիւն հանելով, իրարու կը բախէին:

Եւ կը մտածէր:

— Ուրեմն ի՛նքն է, դարձեալ ինքը... միշտ ի՛նքը... Ո՛հ, այս անգամ հարկ է որ զինքը զարնելով ատելութիւնս յագեցնեմ...

Եւ սրտին խորէն մրմնջեց.

— Որդի՛ մը ունի:

Վայրկեան մը վերջը իր հարցափորձը վերսկսաւ:

— Այդ Մոնթէ-Քրիսթօ անունը խտալական անուն է: Գոնէ կոմսին քաղաքական կարծիքներուն ինչ ըլլալը գիտցող կա՞յ...

— Ո՛հ, շատ կասկածոտ էք, Պարոն տը Սան-Բիէթրօ եւ իրաւունք ունիք... բայց միակ բառով մը կրնամ պատասխանել ձեզի: Պարոն տը Մոնթէ Քրիսթօ կոմսը — հիանալի խափշիկի մը միջոցաւ — իր այցաքարտը ղրկեր է մառէշալ Րատէցքիի եւ իմաց տուեր է թէ մինչեւ երեք օր իրեն պիտի ներկայանայ:

— Ա՛հ, ըսաւ Սան-Բիէթրօ:

Մոնթէ – Քրիսթօ Րատէցքիի տունը:
Թէ գիւղի աշխատաւորները իրենց բոլոր
դահիճին: .

Կ'երեւի թէ ասոր մէջ շատ զարմանալի բան մը կար Պ. տը Սան-Բիէթրոյի համար, որովհետեւ սկսաւ խորունկ մտածել:

Սակայն ներկայացումը կը շարունակէր հետզհետէ աւելցող յաջողութեամբ մը:

Թիչէլլինիի համար յաղթանակ մըն էր ասիկա, որ իր բոլոր ճախորդութիւնները պիտի մոռցնէր իրեն:

Երբ երրորդ արարուածը պիտի սկսէր, մառէշալին կողմէն հրաման մը եկաւ, որ իր թիկնապահները անմիջապէս քովը կը կանչէր:

Անոնք, որ կարգապահութեան գերի էին, ոտքի ելան եւ օթեակէն մեկնեցան, թէեւ մեծ ախորժակ կ'զգէին իրենց այն երրեակը՝ որուն մէջ Լուչչիոլա երգեցողութեան հրաշքներ կը գործէր...

Պէտք է կարծել թէ այդ վայրկեանին երդչուհին ամէն ժամանակէ աւելի գեղագանց եղաւ:

Որովհետեւ անոնց մեկնած պահուն սըրահին ամէն կողմէն ծափահարութեանց որոտում մը սկսաւ:

Ասկէ զատ կարծես թէ արդէն քանի մը վայրկեանէ ի վեր տենդ մը կար այս ամբոխին վրայ:

Օդին մէջ ակնկալութեան նման բան մը կար:

Հոս պէտք է դիմենք ընթերցողին յիշողութեան, որովհետեւ կարելի է որ պէտք եղած ուշադրութեամբ չէ կարդացած այն շատ մանկական քերթուածին բովանդակութիւնը, որուն վրայ Թիչէլլինի իր երաժշտական նկարները գծած էր:

Ո՛հ, խիստ անմնաս հատուած մըն է, զոր կ'ուզենք յիշեցնել:

Վերջաւորութեան մէջ վարդը, ծաղիկներու հպարտ թագուհին, Մարգարտածաղկին անմեղութենէն յաղթուելով (ուշադրութի՛ւն), դալարիներու կամարի մը ներքեւ զայն Շահօքրամին կը միացնէր:

Շատ յայտնի էր ասիկա: Եւ, խօսքը մէջերնիս, սաստիկ կը նմանի տղայական մանրավէպի մը...

Այո, բայց անոր համար որ չի գիտեր հետեւեալ շատ պարզ եւ սակայն բոլորովին անժխտելի երեք իրողութիւնները...

Շահօքրամն ի՞նչ գոյն է, — կարմիր:

Տղայ մը իսկ ասոր հակառակը չըսեր:

Մարգարտածաղի՞կը: — Ճերմակ... եւ դալարի՞քը — կանաչ:

Լաւ ուրեմն, կարմիր, ճերմակ, կանաչ...

(Տար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Յունիս 22 առաւօտ, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացուած 20 հերոսներուն համար: Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Մուրատ Արօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բարգէն Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ասատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ասատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արշակ Արօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէր Արօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մուրատեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մխիթար Արօեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մանուէլեան եւ ընտանիքը (Մարսէյլ), Պ. Նուպար Ասատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Վարդանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ասպետ Ասատուրեան (Էվրէօ), Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Ասատուրեան (Ամերիկա), Տիկին Փիփէ Սարգիսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Զարման Սաւուղեան եւ զաւակը (Ավինեոն), ինչպէս նաեւ Հայրապեան, Պիլիքեան, Պէհրիկեան (Ավինեոն), Հայրապեան, Գասպարեան, Սարգիսեան (Ալֆորվիլ), Մրճոյեան, Քիրքեան, Գավաֆեան Խոցիկեան ընտանիքները եւ Շահնազար Գարունի եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին եւ ազգականին՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախկին սաներէն՝

ԱԼԻՇԱՆ – ԳԱՄԻՐ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի, Յունիս 22, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Դարբինեան 100 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Այս նոյն առթիւ Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան իր կնքահօր հոգեհանգիստին առթիւ 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Պ. Միհրան Փափազեան, Տիկին Սրբուհի Փափազեան, Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պատէմեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պատէմեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, 22 Յունիս, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, հարսին եւ ազգականին՝

Տիկին ՔՆԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փողարեան)

հոգւոյն համար, անոր մահուան Բ. տարելիցին առիթով:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Մատիլեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 22ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր՝

ՍԵԴՐԱԿ ՄԱՏԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱԶԳԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական չամփուրով խորոված, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՐՈՒՆ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:
Բազմաթիւ խաղեր երախաներու համար — անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղաներկ նկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարանը իջնել:

Կարեւոր.— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 16ին վարժարանին սրահը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հայ Հասարակութիւն Սէն–Շամոնի» Երիտասարդաց Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 22ին, Կիրակի ամբողջ օրը. Լազարիսթներու կանաչազարդ եւ օդասուն պուրակի մէջ, Սէն–Շամոն: Անձրեւի պարագային ընդարձակ սրահը ապահովուած է տեղւոյն վրայ:

×

Յուլիս 6ին ալ, Միութեան համանուն միօրեայ հայկական վարժարանին դըպրոցական արձակուրդի գրօսապտոյտը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Մարզական Միութեան, Յունիս 22 Կիրակի ամբողջ օրը, Շաթօ տը Մոնտիի ծառաստան պուրակին մէջ:

Կը հրաւիրուի անխտիր Վալանսի հայ գաղութը:

Ջերմ հայկական մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ.–ժողովրդական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ՝ աւանդական չամփուրով խորոված եւ արեւելեան ազանդեր-ներ:

Երթուդարձը ապահովուած ժամը ճիշդ 11.30ին եւ կէսօրէն վերջ ժամը 14ին Պարսամեանի մօտէն: Նմանապէս վերադարձը ապահովուած օթոքարով:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ. — 12.30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027–18–28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Իզմիրի Հայր. Միութենէն փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Գիլիմեանի մահուան առթիւ, 250 ֆր. Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Եալնըզեանէ եւ Պ. Վարուժան Պօղոսեանէ (Ալֆորվիլ) 90 քիլօ ներկ, կայանին համար:

×

Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին.— Ճէլոյեան Խաթուն 50 ֆր., Բաշանեան Մ. 50, Ճէլոյեան Սոնա 20, իրենց ծնողաց հոգեհանգստեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Պապիկեան Գ., Տիկին Մխըցեան Ծ. 50–ական Հայկանոյշ Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Սէն–Սաթիւրնէն լէ գ'Ավինեոնէն այրի Տիկին Գիզիրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Խորէն Գալուստեանի (Մարսէյլ):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, Յունիս 20, ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի, Ուրբաթ Յունիս 20, երեկոյեան ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Կը ստորագրէ իր գիրքը
Les Exilés de la paix
208 pages 28 F.
Editions ENTENTE
Ուրբաթ, Յունիս 27, ժամը 19էն սկսեալ
Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը
45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Երգ, պար, արտասանութիւններ, աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Արշաւիր Խարիթեանի: Մենապար՝ Տիկին Պոլիկեանէ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիներն ու բարեկամները:

ՊԱՆԻԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի Յունիս 22ին, ժամը 15.30ին
Պանիէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Շարլ – Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր 2 կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Կը ղեկավարէ՝ Ուսուցչուհի
Հ. ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
աշակերտութեան կողմէ

Կը ղեկավարէ՝ Տիկին Լիլի Փէքմէզեան
Մենապար՝ նախկին աշակերտուհի Աննի Ազարեանէ, Դաշնակ՝ Նախկին աշակերտուհի Ա. Տաքէսեանէ, Մեներգ՝ Տիկին Սիւզան Լօտէ

Մուտք՝ 5 Ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 կամ 197 եւ իջնել Մարսէլ–Պոնէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ»

Թիւ 2

12 էջնոց աշակերտական պարբերաթերթ որ կը բովանդակէ վարժարանի աշակերտուհիներուն մտածումներն ու ուսումնասիրութիւնները:

Ստանալու համար դիմել
Վարժարան — 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Ռենսի
Հեռ. 927-01-72
կամ՝ Գրատուն Բալուեան — 9 Ռիւ տը Թուէվիզ, Փարիզ 9րդ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը Մայիս 18ի իր խնջոյքին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է 560 ֆր.ի ընդհանուր գումարը: Նաեւ ընկերուհի Գազարեանէ 30 ֆր. իր քեռայրին մահուան առթիւ:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՏՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պատասխանելով Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի կոչին արուեստական ոտքին գնումին համար կը նուիրեն.— Տիկին Կիւլիմիա Ճինպաշեան (Վալանս) իր ողբացեալ քրոջ եւ ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Մինասեան եւ Տէր եւ Տիկին Մխաք Գօսմանեան (Սէն Սաթիւրնէն լէ գ'Ավինեոն), բարեսէր անձ մը (Փարիզ), Պր. Կարապետ Պօղոսեան (Մարսէյլ) 50ական: Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան (Իսի) 30 ֆր.:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը Ժըմենսի դաշտին վրայ:

Մասնակցութեամբ Սայաթ–Նովա նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ ըմպելիք: (Դաշտին տեղը էզէնփինէ ճամբուն վրայ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը — Վալանս — կը տեղեկացնէ թէ իր պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Շաբաթ, Յունիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Պ. Գասպարեանի սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս:

Յաջորդ օրը Կիրակի՝ դաշտահանդէս Շաթօ Մոնտիի շրջանակին մէջ:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
20
VENDREDI
20 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.325 Fondateur : SCHAVARCHE MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.325

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՍԷՆԻ ԱՓԻՆ

ՇԱԲԱԹ.- ՃԱՇ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ԿԻՐԱԿԻ.- ՕԾՈՒՄ ԽՈՒԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԵՒ

ԲԱՑՈՒՄ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արդիական շէնք կառոյց մը, ուր տը Քուրսէլի թիւ 118 : Այս է Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը, որու պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ կիրակի օր, Յունիս 15ին, ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Պ. Ալեք Մանուկեանի եւ այլ անձնաւորութեանց :

Ժամը 17ին, արդէն փոքրիկ բայց սիրուն սրահը լեցուած էր : Ժամը 18ը անց կը հասնէին Վազգէն Կաթողիկոս, Պ. Մանուկեան եւ զանազան հիւրեր : Հանդիսութեանց բացումը կը կատարէր Պ. Գրիգոր Պահրի, որ բարի գալուստի խօսքէն ետք կը հրաւիրէր Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանը : Ֆրանսերէն գրաւոր ճառին մէջ Պ. Ֆրէնկեան նախ եւ առաջ կ'ոգեկոչէր Պօղոս Նուպար Փաշայի մեծ դէմքը, շեշտելով թէ ան այլեւս կը պատկանի մեր արդիական դիւցազներգութեան, իր մէջ խտացուցած էր մեր ժողովուրդին առաքինութիւնները : Եղած է կրկնակ հաւատարմութեան մարդը՝ եկեղեցւոյ եւ իր ժողովուրդին : Ապա անդրադարձաւ Պ. Ալեք Մանուկեանի, որ աւելի քան տարի առաջ կը կոչուէր Հ. Բ. Ը. Միութեան գլուխը եւ առաջին գործը կ'ըլլար Ֆրանսայի շրջանին գլուխը կանչել զինքը : Պ. Նուհան Ֆրէնկեան յիշեց թէ ի՛նչ ձեւով գլուխ ելած է այս գործը, գլխաւորաբար շնորհիւ Արման Նշանեանի եւ Արիս Ադամեանի յարատեւութեան եւ զոհաբերութեան : Կարճ պատմականն ըրաւ շէնքի կառուցման, յիշեց Պ. Մանուկեանի կարեւոր մասնակցութիւնը 100 միլիոն հին ֆրանքով եւ բնականաբար կեդրոնը կը մկրտուի՝ Ալեք Մանուկեան : Եզրակացնելով յայտնեց իր ուրախութիւնը որ վերջապէս գլուխ հանուեցաւ հայկական խնկական տունը յա – փոենական Բարեգործականին :

Ժան – Մառի Գառզու նախ ողջունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ապա Պ. Մանուկեանը, շեշտելով թէ միայն նախամեծարութեան համար չէ որ այդպէս կ'ընէր այլ այս զոյգ ներկայութիւններու մէջ, որոնք կ'ընդգրկեն թէ՛ կրօնքը եւ թէ ազատ ձեռնարկը, Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները, կը տեսնէր փայլուն հաստատումը իրեն սիրելի մէկ գաղափարին՝ այն է որ 1915ին ողբերգութենէն ետք պէտք չէ բաժանման կամ տարակարծութեան որեւէ չարժաւիթ ըլլայ այն բազմակողմանի երեւոյթներով որոնք ձեւաւորած են Հայերու գոյութիւնը : Ապա Ժ.–Մ. Գառզու կը ծանրանար միութեան եւ մշակոյթին վրայ, ըսելու համար թէ այս բառերն են որ իրեն կարեւոր կը թուին երբ հարցը կը վերաբերի ժողովուրդի մը հոգին փրկելու մէջ : Բանախօսին գլխաւոր տեսակէտն այն էր, որ աւանդական գործունէութենէն անդին, որու բեռն ունին կեդրոնին եւ Միութեան պատասխանատուները, կը թուի թէ անոնք նաեւ կը սիրեն օժանդակել արդարութեան դատին, վասնզի ոչինչ պիտի ծառայէր ջանալ հայ ժողովուրդին ինքնութիւնը պահել աշխարհի մէջ, եթէ այդ ժողովուրդին պատմութիւնը դատապարտուած ըլլայ անհետանալու Պատմութեան խոր վիրապներուն մէջ : Ու թելադրեց որ տրուած դրամները միայն եկեղեցիներ ու կեդրոններ շինելու չծառայեն այլ ծառայեն կատարուելիք գործին եւ թէ պահպանելու համար մեր հայկականութիւնը, չպարփակուինք մեր մէջ այլ երթանք դէպի միւսները ըսելու համար.— Եթէ մարդկութիւնը կ'ուզէ բարգաւաճիլ, այդ չի կրնար ըլլալ անչիրիմ դիակներ ձգելով իր ետին : Ժ.–Մ. Գառզու կը խորհի թէ իր գիրքը առնուելիք ճամբուն գիծերը տուած է, յաւելեալ՝ լեզուին, մշակոյթին եւ բարեսիրութեան, հարկ է որ մտահոգուինք պատմական ճշմարտութեան վերահաստատումով : Այս գիրքէն զատ հրատարակչական հսկայ գործ մը կայ տանելիք եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ը ունի այդ միջոցները : Ուրեմն նախ պէտք է ստեղծենք վաւերագրութիւններու կեդրոն մը, որ կը պակսի մեզի :

Երրորդ խօսողն էր Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտասարդաց ակումբի նախագահը՝ Արման Նշանեան, որ հայերէն գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց, յայտնելով նախ թէ այսօր բացումը կը կատարուի մշակոյթի այս կեդրոնին, որ միջոց մըն է եւ ոչ նպատակ մը : Հակիրճ պատմականը ըրաւ վեց տարիներու այն ժրաջան աշխատանքին զոր տարած են, հոս յանգելու համար : Տուաւ մանրամասնութիւններ գնման եւ ապա տարուած աշխատանքներուն մասին : Երբ առաջին անգամ Հայաստան այցելած են 1971ին, խմբական ճամբորդութիւնով մը, եղած են նաեւ Էջմիածին, և նուէր ստացած խաչքար մը, զոր առաջին քարը նկատած են այս շէնքին : Արման Նշանեան յիշեց նաեւ Ալեք Մանուկեանի նախագահութեան քսանամեակը որ կ'ոգեկոչուի այս տարի ու երախտագիտական զգացումները յայտնեց իրենց եղած օժանդակութեան համար :

Այս շահեկան տեղեկագրութեան, տրըուած մաքուր ու սահուն հայերէնով մը, որ շատ խրախուսիչ երեւոյթ մըն էր, յաջորդեց Ցասմիկ Քիրազեանի կողմէ արտասանուած ձօն մը Պ. Ալեք Մանուկեանի, ապա սխսաւ լուսարձակով ցուցադրութիւն մը շուրջ 45 վայրկեան, որ կը ներկայացնէր Պ. Ալեք Մանուկեանի կեանքէն դրուագներ ու նկարներ, բոլոր տարիքներուն ու կատարած բարեգործութեանց երկար ցանկ մը, գովաբանական մեկնաբանութիւնով մը, ուր սպառած էին մեսրոպեան բառամթերքի բոլոր ածականները : Անկեղծ ըլլալու համար, պիտի չվարանինք ըսելու թէ շատ անախորժ տպաւորութիւն մը ունեցան բոլորը ի լուր եւ ի տես այս ցուցադրութեան, որ միայն կրնար խրտչեցնել Ալեք Մանուկեանի նման մեծ բարերար մը : Խորհեցանք թէ արդեօք անհրաժե՞շտ էր այսքան նեղ կացութեան մատնել Պ. Ալեք Մանուկեանը, որու « Համեստութեան մարմնացում »ն ըլլալն ալ շեշտուած էր օրուան յայտագրին մէջ : Ուրեմն նախընտրելի էր որ երիտասարդաց ակումբը չվիրաւորէր այս ձեւով զինքը, վասնզի վստահ ենք, որ ան, ինչպէս բոլոր մեծ սրտի տէր նուիրատուները, Աւետարանի խսկ խօսքով չուզեր որ ձախ ձեռքը գիտնայ ինչ որ աջը կուտայ :

Կարգը եկած էր Պ. Ալեք Մանուկեանի, որ գրաւոր իմաստալից ճառով մը, նախ անդրադարձաւ Ֆրանսահայ մշակութային կեանքի զարթօնքի շրջանին : Փարիզ միշտ հմայք մը ունեցած է Հայութեան համար, մեր մտաւորականները հոս կուգային ուսանելու :Յիշեց կապը Ֆրանսայի հետ Կիլիկիոյ թագաւորութենէն մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութիւն :Այս տարի ոչ միայն 60ամեակն է մեր Եղեռնին այլ 600ամեակը Կիլիկիոյ թագաւորութեան անկման : Փարիզը սակայն գրողներու ամբողջ սերունդ մը տուաւ անցեալին Զօպանեան, Շահնուր, Շուշանեան, Պէշիկթաշլեան, Սարաֆեան, Նարդունի, Թօփալեան եւ ուրիշներ բայց ինչպէս գուշակած էր Շահնուր իր մեծ վէպին մէջ, նահանջը չուշացաւ : Ու այսօր ուրախ երեւոյթ է որ նոր զարթօնքի շրջան մը կայ :Հայը շինարար ժողովուրդ է ու Եղեռնին պատասխանեց շինարար ոգիով : Շնորհակալութիւն յայտնեց ու շեշտեց թէ ջանացած է ըլլալ ինչ որ կրնար ու իր վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ միայն սատարել ազգապահպանման գործին :

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին : Յոյժ երջանիկ եմ, ըսաւ Վազգէն Կաթողիկոս, որ հոս պիտի հաւաքուին երիտասարդներ, որոնց ծրագիրն ալ հայապահպանումն է : Մասնաւոր շեշտը դրաւ այն հետաքրքրութեան վրայ, զոր հայրենի ժողովուրդը ունի արտասահմանի Հայութեան մասին : Եւ դրուագ մը պատմեց : Երբ 1965ին Գահիրէէն կը վերադառնար Հայաստան, Մոսկուայէն Երեւան օդանաւին մէջ, հըրամանատար – օդաչուն ուզած էր իրեն հետ խօսիլ, ու գլխաւոր հարցումն էր «ի՞նչ լուր ունէք մեր Դատի մասին», ու Կաթողիկոսը կ'աւելցնէր թէ արդէն սկըսած էր երեւիլ Արարատը, ու կարելի էր գուշակել օդաչուի միւս հարցումները : Հայրապետը անդրադարձաւ Սարդարապատին որ նոր ճակատագիր մը բերաւ բայց նոր հարուած մը պիտի կրէինք, երբ ստիպուեցան ստորագրել Ալեքսանդրապոլի մահաբեր համաձայնագիրը, սակայն պէտք է արդար ըլլալ ու ըսել թէ շնորհիւ Ռուսին, Հայաստանը փըրկուեցաւ : Այսօր ամուր ու ապահով է հայրենիքը եւ ըստ գիտական նախատեսութեանց, 20–30 տարիէն, հայրենիքի ժողովուրդին թիւը պիտի հասնի 5էն 6 միլիոնի : Տարին 60 հազար երախայ կը ծնի : Վազգէն Կաթողիկոսը ըսաւ թէ կարեւորագոյնը՝ կրթական գործն է եւ անդրադարձաւ ուրախութեամբ սփիւռքի դպրոցաշինութեան : Վասնզի կարեւորը հայերէն գիտնալն է, եթէ Հայը պիտի աղօթէ, միայն հայերէն կրնայ աղօթել, շեշտեց Վազգէն Կաթողիկոս : Կարեւոր է ուրեմն նաեւ որակեալ կրթական մշակներ պատրաստել :

×

Գեղեցիկ գործ մըն է այս մշակութային կեդրոնը, բայց յաճախ աւելի դիւրին եղած է շինել քան պահել, ուրեմն մեր մաղթանքն է որ այս կեդրոնը ծառայէ իր առաքելութեան, որու մասին սակայն շատ չխօսուեցաւ, ծառայէ հայ մշակոյթի տարածման եւ երիտասարդութեան ազգային դաստիարակութեան :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ուրբաթ օր կը մեկնի Ամման, ապա Երուսաղէմ : Ուղեւորութեան այս մասին մէջ իրեն կ'ընկերանան նաեւ Արարատեան թեմի առաջնորդը՝ Կոմիտաս Եպիսկ. «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր՝ Ս. Հատիտեան եւ նկարիչ Գրիգոր Խանճեան, անդամ Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին : Կաթողիկոսին հետ Ամման եւ Երուսաղէմ կ'երթայ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Ս. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԼՍԵՆՔ ԱՈՒՇՎԻՑԻ ՄԵՌԱԾ ՁԱՅՆԵՐԸ"

Կ'ԸՍԷ ԺԻՍՔԱՐ

— o —

Մինչ Շիրաք Մոն Վալերիէն կ'երթար, ոգեկոչելու համար տը Կօլի Յունիս 18ի կոչը, Նախագահ Ժիսքար Աուշվից–Պիրքընաուի մէջ է որ կ'անդրադառնար անցեալի ողբերգութեանց : Աուշվից Նացիական բնաջնջման ամէնէն վատահամբաւ կայաններէն մէկն է եւ Լեհերը, գալոց սերունդներուն համար, պահած են այս «վկան» : Ժիսքար նախ անդրադարձած է Յունիս 18ի իմաստին, ապա ծանրացած Աուշվիցի կայանին պատմականին վրայ ու իր եզրակացութեան մէջ ըսած է. «Մենք որ գիշերէն դուրս պիտի ելլենք վերադառնելու համար լեհական գարնան փայլը, այնպէս ընենք որ կենսական ոռոչումներու առեն, կարենանք պատասխանել անոնց կոտտացող հարցումին, որ կը բարձրանայ Աուշվիցի պարապ տաղաւարներէն եւ իրենց մեռած ձայներէն» :

Իր կարգին, Կեռէք կը յայտարարէր. «Ժողովուրդները պէտք է յիշեն թէ ի՞նչ էր ֆաշիզմը, ի՞նչ էր հիթլերական երրորդ Ռայխը եւ ինչ բերաւ աշխարհին» :

Քանի մը տողով

ՌԻՍԱՏԻ մէջ հրապարակաւ ոսկեզօծ թուրով մը գլխատուեցաւ իշխան Ապտել Ազիզ, 27 տարեկան : Իշխանը Մարտ 25ին սպաննած էր Սաուտական Արաբիոյ թագաւորը՝ Ֆայսալ : Ոճրագործին գլխատուած գլուխը ցոյց տրուեցաւ բազմութեան, որ ծափահարութեամբ «Աստուած մեծ է», «Արդարութիւնը գործադրուեցաւ» բացագանչած է :

ԿԻՊՐՈՍԻ գրաւեալ շրջանին մէջ «Կիպրոսի Թուրք Դաշնակցային Պետութեան» նոր Սահմանադրութիւնը ի զօրու դարձաւ անցեալ օր : Յունական շրջանին մէջ միշտ ի զօրու կը մնայ կզզիին Սահմանադրութիւնը :

ԲՐԵԺՆԵՒ առաջարկեց, որ Եւրոպայի ապահովութեան եւ համագործակցութեան խորհրդաժողովին փակման նիստը գումարուի Հելսինքիի մէջ, Յուլիս 22ին : 1973 Սեպտեմբերէն ի վեր 35 երկիրներու պատուիրակութիւններ Ժընեւի մէջ Եւրոպայի ապահովութեան եւ համագործակցութեան կէտերը կը մշակեն :

ՓԱՐԻԶԻ հիւանդանոցներու սակերը պիտի սղեն Յուլիս մէկէն սկսեալ : Յաւելումը շուրջ 12,25 առ հարիւր է :

ՄԻՆԻԽԻ չաբաթաթերթը կ'ուզէ դատ բանալ «Գրքի բանուորներու» սենտիքայի դէմ : Արդարեւ իր տպարանի գրաշարները կարգ մը գրութիւններ Փարիզէն Լիպերէի վերաբերեալ «գրաքննած են» : Թերթին տնօրէնը եղածը աննախընթաց եւ անընդունելի կը գտնէ : Թերթը լոյս տեսած է «ճերմակներով» :

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

—— Ⴈ ——

ՏԱԹԵՒԱՑԻԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐԸ

—— Օ ——

Մանկավարժական գիտութեան ու դաստիարակչական հարցերու նուիրուած աշխատասիրութեանց ծանօթ ռեւէ անձ անվարան «արտակարգ» երեւոյթ պիտի նկատէ՝ որ 14րդ դարուն ապրող ուսուցչապետ մը, Գրիգոր Տաթեւացի, ա՜յնքան հմտօրէն ու համապարփակ ծաւալումով քննարկած եւ վերլուծած ըլլայ դաստիարակչական կարգ մը խնդիրներ, որոնք Եւրոպայի մէջ արծարծուած են գրեթէ երեքհարիւր տարի ետք, 1600ական եւ 1700ական թուականներէն սկսեալ:

Արդարեւ, մեծ վարդապետին «Սահմանադրութիւն Դաստիարակութեան» անուն գործը՝ որ տեսական ու գործնական առումով պարզաբանումն է մանկավարժական եւ դաստիարակչական էական հարցերու (մարդն ու իր միջավայրը, ժառանգական եւ ստացական կարողութիւններ, «բնական» եւ «շնորհական» յատկութիւններ, ֆիզիքական – մտաւոր-հոգեկան ազդակներ, ուսուցում եւ իմացում, եւայլն), հայ բանասիրական մտքի կողմէ կը նկատուի բացառապէս ուշագրաւ աշխատասիրութիւն մը (*):

Տանք հիմնական կարգ մը կէտեր՝ որոնք կ՚երեւին դանազան մէջբերումներու մէջ.

Ա.— Մանկական հոգին ի ծննդենէ ընդունակ է իւրացնելու՝ ինչ որ կը տրուի ծնողքին, շրջապատին կամ ուսուցչին կողմէ: «Լուացուած մագաղաթի պէս է. ինչ որ գրէք վրան՝ կ՚իւրացնէ», կ՚ըսէ Տաթեւացի: Էական է սակայն նկատի ունենալ միշտ իր ընդունակութիւնն ու կարողութիւնը. սկսիլ պարզէն եւ աստիճանաբար հասնիլ բարդին. «յորժամ տեսանէ թէ վարժեցեալ է յուսումն մանկութենէ՝ ապա սկսանի գերագոյն գիտութենէ»:

Բ.— Տակաւին մանկական տարիքէն, տղուն մէջ պէտք է մշակել ու զարգացնել լաւ յատկութիւնները, պայքարելով վատ երեւոյթներու դէմ: Դաստիարակութիւնը կը կայանայ «չար»ը արգելակելու եւ «բարի»ն սերմանելու մէջ: Էական է մղել զայն միշտ հարցում ուղղելու, ստուգելու եւ համոզուելու. իսկ ուսուցիչը պէտք է կարենայ պատասխանել միշտ եւ գոհացնել: Պէտք է կիրարկել կրկնութեան մեթոտը. չխուսափիլ նոյն հարցը կամ նոյն կէտը քանի մը անգամ եւ ամէն առթիւ պարզելէ:

Գ.— Ուսուցողական եւ դաստիարակչական գործի մէջ չանտեսել աշակերտին ֆիզիքական վիճակը, կազմութիւնը. մըտաւոր եւ հոգեկան կազմը. ապրումները, հակումները, ձգտումները, որովհետեւ ամէն մարդ ուրոյն աշխարհ մըն է: Սըխալները ճակատագրական կրնան ըլլալ. «դաստիարակութիւնը կրնայ կենդանութիւն տալ, կրնայ նաեւ սպաննել»:

Դ.— Մանկական տարիքին իսկ՝ տղան մղել դէպի ձեռական աշխատանք, արհեստ. դէպի բնութիւն, հող, հողային աշխատանք: Աշխատանքը սկիզբն է ստեղծագործ մտքի, իսկ ծուլութիւնն ու անգործութիւնը՝ սկիզբ գողութեան եւ մոլութիւններու:

Ե.— Խուսափիլ ամէն յանցանքի կամ թերացման համար տղան պատժելէ. բայց երբ ատենը կուգայ պատժելու՝ թոյլատու եւ անտարբեր չմնալ: Դաստիարակութիւնը կ՚ենթադրէ ուժ՝ հանդէպ մարդուն. սակայն այդ ուժը պատճառ մը չէ որ անտեսուին սայթաքումները:

Զ.— Մարդ էակի գլխաւոր յատկութիւնները պէտք է ըլլան համեստութիւնը, պարկեշտութիւնը եւ ժուժկալութիւնը՝ որոնք արտայայտութիւն պէտք է գտնեն գործի, խօսքի, կենցաղի, նիստ ու կացի մէջ: — «Դաստիարակ ուսուցանէ զչորս առաքինութիւնս» կ՚ըսէ տեղ մը ու կ՚աւելցնէ. «զխոհեմութիւն, զարիութիւն, զողջախոհութիւն եւ զարդարութիւն»:

Է.— Ինչպէս կը հաւատան կարգ մը ժողովուրդներ եւ մանկավարժներ մինչեւ այսօր՝ Տաթեւացի եւս համոզուած է որ «գաւազանի խրատը» տխրողական է երբեմն, ուսուցողական թէ դաստիարակչական գործի մէջ...

Ը.— Մինչեւ մեր օրերը քննութեան եւ պրպտումի նիւթ կը մնան Տաթեւացիի տարիքի բաժանումները, զորս 6 կը նկատէ ան. երախայութիւն, մանկութիւն, պատանեկութիւն, երիտասարդութիւն եւ զառամացեալութիւն. սակայն նաեւ կը գոհանայ... չորս շրջաններով՝ երբ կը գրէ. «Հասակ մարդոյ ՉՈՐԻՑՍ ունի փոփոխումն. Ի ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ, ՑԱԼԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ, ԾԵՐՈՒԹԻՒՆ»:

Հաւատացած է որ մարդիկ մինչեւ երիտասարդութիւն «իմաստութիւն կը ժողվեն» եւ կայուն, խոհուն եւ իմաստուն կը դառնան երիտասարդութենէ... ծերութիւն ճամբուն վրայ:

Մ. Թ.

(*) Դժբախտաբար չենք ունեցած առիթը Տաթեւացիի այս գործէն զանէ լայն արտագրումներ կատարելու: Հայրենաբնակ կարգ մը գրիչներ եւ հեղինակութիւններ (Ց. Սիմոնեան, Ա. Մովսիսեան) որոշ մէջբերումներ ունին իրենց ճշմարտներուն մէջ, անբաւարար՝ այլ ճշանակալից: Մեր հաստատումները, այստեղ, հիմնուած են առաւելապէս Փրոֆ. Մովսիսեանի կողմէ բաւական ծաւալումով ներկայացուած բանասիրական պրպտումներու եւ անոնց ընկերացող բնագրային հատուածներու վրայ:

Մ. Թ.

ՃԱՅՆԵՐ ԳՈՒՍՈՒԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մարսէյլի ամէնէն մեծ տպաքանակը ունեցող օրաթերթը Լը Փրովանսալ Երկուշաբթի Յունիս 16ի թիւին մէջ կը գրէ. «Երկու հազարի մօտ Հայեր, արտակարգ մթնոլորտի մը մէջ, հաւաքուած էին երէկ կէսօրէ վերջ, Սալ Վալիէ, իրենց ազգային տօնին առիթով»: Թղթակցութեան կողքին նկար մը որ կը ներկայացնէր հոծ բազմութեան մէկ մասը:

Արդարեւ, Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 57րդ տարեդարձի տօնախմբութիւնը կատարեալ ժողովրդական յաջողութիւն մը եղաւ: Մարսէյլի հայ գաղութը ազգային հաւաքական անխտրական զգացումէ մը մղուած մեծ թիւով պատասխանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոչին:

Հանդիսութիւնը կը վարէր Կարօ Յովսէփեան որ իր բացման խօսքին մէջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ընորոշեց Մայիս 28ի, Հայաստանի Հանրապետութեան պատմա – քաղաքական իմաստը, արժէքը եւ տարողութիւնը հետեւեալ խօսքերով. «Մայիս 28ը ազգային հպարտանքի տօնն է, հերոսական մարտնչումի եւ գիտակցական նահատակութեան տօնն է, Ազատութեան եւ Անկախութեան տօնն է, ազատութիւն եւ անկախութիւն՝ որոնք գարբնուեցան Սարդարապատով, Բաշ Աբարանով եւ Ղարաքիլիսէով եւ մարմին առին Հայաստանի Հանրապետութեամբ: Չկայ այսօր Հայաստանի Հանրապետութիւնը որպէս ազատ եւ անկախ Պետութիւն, բայց կայ Հայաստանը իր պետական կառոյցով, սեփական դիմագիծով, ազգով, հողով, մշակութային եւ քաղաքակրթական նուաճումներով: Սարդարապատի մէջ բարձրացող կոթողը կը հանդիսանայ անխզելի կապը, որ 1918ին ստեղծուած Հայաստանը կը միացնէ այսօրուան Հայաստանին եւ հայրենիքի հայութիւնը սփիւռքի տարագիրներուն...»:

Ապա, յաջորդաբար խօսք առին ֆրանսացի քաղաքական անձնաւորութիւններ՝ Ժագ Կոտար եւ Ժան Պոնա քաղաքապետին կցորդներ եւ Ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցային Բիւրոյի ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ յայտնի փաստաբան Մարսէլ Փաոլի՝ քաղաքապետին կցորդ եւ Պուշ տիւ Ռոնի ձախ Արմատականներու նախագահ: Հիւրերը նախ շեշտը դրին Մարսէյլի Հայերու վրայ որոնք կը կազմեն կարեւոր եւ օրինակելի գաղութ մը: Յետոյ ընդգծեցին հայ ժողովուրդի դարաւոր քաղաքակրթութիւնը, 20րդ դարու իր ահաւոր ճակատագիրը եւ կեանքի ու լոյսի ձգտելու իր հզօր կամքը որուն աքանչելի պատկերացումը եղաւ Մայիս 28ով ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Յարգելի հիւրերը յայտնեցին իրենց պատկանած կուսակցութիւններու համակրութիւնը եւ մարդասիրական զգացումները հանդէպ հայ ժողովուրդին որ պէտք է շարունակէ պահել իր ինքնութիւնը:

Հոս փակագիծ մը բանալով հարկ է ըսել, որ ընդհանրապէս մեր օտար բարեկամները, հիւրերը, մանաւանդ անոնք որոնք կը պատկանին քաղաքական աշխարհին, շատ քիչ ծանօթ են մեր հարցերուն: Կը մօտենան միշտ տեղական ակնոցով, այսինքն գովասանքը կ՚ընեն Հայերու ցեղային յատկութիւններուն, արժէքներուն, անոնց բերած նպաստին իրենց բնակած քաղաքներուն կամ երկրին: Իսկ միայն շատ հարեւանցի կերպով քանի մը տեղեկութիւններ ունին (մամուլ, յայտարարութիւններ, յարաբերութիւններ). այո ճիշդ է, որ կ՚ողբան ցեղասպանութիւնը, բայց, բայց... հոս կը վերջանայ: Սխալ չթարգմանենք, այս մեղադրանք մը չէ հանդէպ օտարներուն, ի վերջոյ ո՛չ իրենց դատն է, ոչ ալ մասնաւոր շահ մը կը ներկայացնէ իրենց: Առանց մեր նիւթէն շեղելու հաստատենք եւ ընդունինք որ հսկայ աշխատանք մը կայ կատարուելիք դուրս գալու համար մեր սովորական ծիրէն, թափանցելու համար օտար շրջանակները:

Իր կարգին խօսք առաւ Ցակոբ Պալեան անդրադառնալով Մայիսեան անկախութեան, հայ Պետութեան ստեղծման, անոր արձանագրած վերելքին, ու ապա ներքին թէ արտաքին դաւադրութիւններուն որոնք արհնաքամ ըրին Հայաստանը, զոհ դարձնելով բիրտ ուժին: Յետոյ, բանախօսը շեշտեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած դերը երէկ, յեղափոխական պայքարներու մէջ, ու այսօր՝ բիւրեղացնելով իր ժողովուրդին լաւագոյն տենչերը, ազգային ժողովրդական ձգտումները: Ցակոբ Պալեան լայնօրէն խօսելով Հայ Դատի մասին ըսաւ, որ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Եթէ դուք այդ ընէք, այն ատեն մենք գիտենք ամէնքս ալ, կարծեմ, գիտենք թէ ի՛նչ տեղի կ՚ունենայ անկէ ետք: Ու ահա թէ ինչ. այդ պարագային ան պիտի յայտարարէ ներքին հաստատակամութեամբ, անսահմանօրէն մաքուր խիղճով, վսեմ համազումով, զորս ան երեւան բերաւ անով որ չուզեց աւելորդ բառ մը ըսել, որ՝ մինչեւ անգամ այն ատեն, երբ իրեն ներշնչուեցաւ, թէ պէտք է որ խօսի, ան՝ իր հոգիին անհաւատալի կուսութեան մէջ՝ յայտարարեց. «Ես չեմ ուզեր խօսիլ, ես չեմ ուզեր անգամ մը եւս վերապրիլ այդ, աւելի լաւ է խելոյն մեռնիմ, — ան ըսաւ այդ առանց որեւէ յուզումի, այո, ես կ՚ըսեմ, այդ պարագային ան պիտի յայտարարէ, «եթէ այդպէս է՝ աղէկ, ես կը մեռնիմ»:

Ան կը դնէ իր գլուխը, իր մարտիրոս գլուխը կոճղին վրայ, մայրը կ՚երեւայ ու օգնական կ՚ըլլայ իրեն, ու ան կը մեռնի երանելի մահով: Մարդ գրեթէ պիտի փափաքէր մաղթելու իրեն այդ: Իր անպարտ արձակումը պիտի չկենդանացնէր իր ծնողքը, իր քոյրերն ու եղբայրները, նոյնպէս նորէն պիտի չառողջացնէր զինքը. ան այլեւս երբեք պիտի չըլլայ այնպէս, ինչպէս ուրիշներն են:

Ի վերջոյ ես կը կրկնեմ առաջին Պ. պաշտպանին խօսքը: Դուք չէք կրնար Թէհլիրեանը պատասխանատու գտնել: Ան գործեց այնպէս, ինչպէս պէտք էր որ գործէր. ան ըրաւ այն, ինչ որ չէր կրնար չընել: Արդեօք դուք այն մղումը որուն ան կը հետեւէր, կ՚ուզէք հռչակել աւելի քան դիւական կամ բարոյական, վսեմ թէ հիւանդ մարմնական հիմի վրայ ստեղծուած կացութիւն մը, — ես չեմ գիտեր ես կը խորհիմ միայն, թէ անշուշտ այս բոլոր նկատումները առանձին առանձին հաշուի առնելու է: Սակայն, երբ անոնք հաշուի առնուին, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ նորէն յիշել իրերու ամբողջ կապակցութիւնը եւ հարցում տալ ինքնիրենը. «Ի՞նչ արդիւնք պիտի ունենայ դատավճիռը. ի՞նչ արդիւնք պիտի ունենայ ան՝ ոչ թէ քաղաքական տեսակէտով կամ ուրիշ տեսակէտով մը ներկայ վայրկեանի համար որեւէ տեղ, այլ՝ ի՞նչ արդիւնք պիտի ունենայ ան բարձրագոյն արդարութեան կամ այն բարիքներու իմաստով, որոնց համար մենք կ՚ապրինք, որոնց համար ապրիլը՝ կեանքը ապրելու արժանի կը դարձնէ»:

Աւագ դատախազ Գոլնիկ.— Պ. Պ. երդուեալներ, Պ. Պ. պաշտպանները մէկ բան մը չըսին ձեզի, այն է՝ որ դատաւորը հարկադրուած է դատել ըստ օրէնքի: Դատաւորը երեւան բերելու է տրամաբանօրէն քննող որոշող գործունէութիւն մը. ան պարզապէս ճշդելու է, թէ այստեղ յառաջ բերուած իրողութիւնները կը լրացնե՞ն արդեօք օրէնքին պահանջները՝ պատիժը որոշելու վերաբերմամբ: Եթէ այդ այդպէս է, այն ատեն դատաւորը չի կրնար ըսել. «Այո, իրաւ է, անոնք կը լրացնեն օրէնքին պահանջները, սակայն պատիժը — ես չեմ ուզեր»: Ան չի կրնար ըսել այդ, որովհետեւ օրէնքը իրմէ վեր է: Անշուշտ, կրնար այնպիսի դէպք մը ըլլալ որ մարդ ըսէ. «Օրէնքը այստեղ անկատար է, ան խոտութիւն մը ունի իր մէջ ծածկած»: Ես համաձայն եմ առաջին Պ. պաշտպանին հետ այն չափով, որչափով որ ան ալ շատ իրաւամբ կ՚ընդունի, թէ սպանութեան կատարման պահուն խորհրդածութիւնը պէտք է գոյութիւն ունեցած ըլլար. ու բոլորովին ճիշդ է նաեւ այն, թէ սպանութիւն մը՝ որպիսի խնամքով ալ խորհրդածուած ու նախապատրաստուած ըլլայ՝ երբեք չի կրնար կանխամտածուած սպանութիւն նկատուիլ, եթէ կատարման վայրկեանին խորհրդածութիւնը գոյութիւն չէ ունեցեր:

Ես նոյնպէս համաձայն եմ, որ Պ. Պ. իրագեկներու արտայայտած կարծիքներուն հիման վրայ՝ կարելի է ընդունիլ, թէ ամբաստանեալին մէջ, որ կը տառապի հոգեկան պատճառներու վրայ հանգչող հիւանդութենէ մը, իր դժբախտութեան կարծեցեալ հեղինակը տեսնելուն պէս մեծ յուզումներ յառաջ եկած են, ու այն եթէ դուք այդպէս կը կարծէք, այն ատեն պէտք է որ ան կանխամտածուած սպանութեան մասին եղած հարցումին հաստատական պատասխան տաք:

Երկրորդ Պ. պաշտպանը այստեղ ձեզի կարգ մը բաներ ըսաւ, որոնցմէ մէկ քանիսին ես պիտի համաձայնիմ, իսկ միւսներուն պիտի հակաճառեմ:

Դուք կը ճանչնաք անշուշտ մեծ բանաստեղծ Հայնրիխ Հայնէն: Այս բանաստեղծը ամէն առիթով կ՚ըմբոստանար կեանքին թշնամի որոշ սկզբունքներու դէմ, զորս կը վերագրէր քրիստոնէական վարդապետութեանը. ու ընդհակառակն, կը փառաբանէր դասական Յունաստանի ծիծղուն կենսուրախութիւնը:

(92 – Շար.)

յաճախ քաղաքական կեանքին եւ պահանջներուն անտեղեակ կամ հազիւ թէ ծանօթ մարդիկ եւ կազմակերպութիւններ կը պահանջեն որ Հայ Դատի քաղաքական մօտը յանձնուի Հայաստանի կառավարութեան: Այս մօտեցումը, դիրքորոշումը զգացական է: Հայաստանի կառավարութիւնը ուրոյն արտաքին քաղաքականութիւն չունի եւ Խորհ. Միութիւնը կապուած է Թուրքիոյ բազմաթիւ համաձայնութիւններով. խորհրդային վարիչները բազմիցս յայտարարած են, որ իրենք հողային եւ սահմանային հարցեր չունին Թուրքիոյ հետ: Հետեւաբար ըսփիւռքի Հայութիւնը ժառանգորդ է բռնագրաւեալ հողերուն: Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է Սփիւռքը կազմակերպել եւ ազգային եւ քաղաքական ձեւով: Յակոբ Պալեան պիտի եզրակացնէր հետեւեալ խօսքերով. «Հայութիւնը չի կրնար հրաժարիլ այսքան երկարատեւ իրաւազրկումէ ետք, չի կրնար հրաժարիլ ամբողջական հայրենիքի եւ ամբողջական հայութեան իր տեսլականէն: Հայրենիքի ազգը, հայրենիքէն դուրս ապրող բազմաւեղու մեր ազգը, քաղաքական գիտակցութեամբ, յարատեւ պայքարով կը կերտեն նոր Մայիսներ... եւ օր մը, ա՛լ չենք երազեր Շիրազի պէս, որ կ'ուզէ չուտ տալ Մասիսը այս կողմ. մենք ամբողջական Հայութիւնը չուտ կուտանք միւս կողմ եւ կը ստեղծենք մեր ամբողջական Հայաստանը»:

×

Հայաստանի Հանրապետութեան 57րդ տարեդարձի կազմակերպիչ մարմինը, բացառիկ ճիգ (նիւթական և բարոյական) թափած էր որպէսզի գեղարուեստական բաժինը ըլլայ փայլուն: Այդպէս ալ եղաւ:

Յարութիւն Սարգիսեան (Մարսէյլի, այժմ Ալֆորվիլ), ապրումով եւ յաջող առոգանութեամբ արտասանեց Սիամանթոյի «Զարկ Կովկաս» բանաստեղծութիւնը: Երգչուհի Ալիս Շահմիրեան իր յատուկ շնորհներով, ջերմ եւ հաղորդական ձայնով, հարուստ զգայնութեամբ չատ յաջող դուրս եկաւ ու ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւնները գնահատանքի բացայայտ արտայայտութիւններ եւ վկայութիւններ էին: Երգչուհին մեկնաբանեց ֆրանսերէն երկու կտորներ «Հապաներա»ն եւ «Շանսոն Պոհէմ»ը եւ հայկական մեղեդիներէն՝ «Կռունկ» (Կոմիտաս), «Մարտիկի երգը» (Սաթեան), «Արդեօք ո՞ւր ես» (Գալանտարեան) եւ « Երեւանի գիշերներ » (Տօլուխանեան): Դաշնակի վրայ կ'ընկերանար Տիկին Պըլանշ Տըլէօյլ: Ծանօթ է անչուշտ հանրութեան, որ Ալիս Շահմիրեան հայկական մեղեդիներու առանձին սալ մը լոյս ընծայած է: Կ'արժէ ընդգծել հոս, որ երգչուհին ոչ միայն բոլորովին սիրայօժար կերպով բերաւ իր մասնակցութիւնը այլ եւ այս առիթով նուիրեց իր սալերէն վաթսուն օրինակ որոնց լման հասոյթը կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Աւելորդ չենք նկատեր չեշտել, թէ ներկայ բազմութիւնը ջերմօրէն գնահատեց այս ազնիւ եւ գեղեցիկ մտածումը:

Գեղարուեստական բաժնի յաջողութիւնը կատարելագործեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի փարիզեան Նայիրի պարախումբը: Մօտաւորապէս մէկ ժամուան յայտագրով մը, բաժնուած երկու մասերու, Նայիրի պարախումբը խանդավառութեան ալիքներ ստեղծեց սրահէն ներս, գեղարուեստական կատարեալ վայելք մը տալով ներկաներուն, որոնք խելայար ծափահարութիւններով արտայայտեցին իրենց ուրախութիւնը եւ գնահատանքը: Հակառակ երկար եւ յոգնեցուցիչ ճամբորդութեան մը (Շաբաթ գիշեր կը պարէին Փարիզ) բոլոր պարուհիներն ու պարողները, նուագախումբը, վարիչները արժանի են նոյն անվերապահ շնորհաւորութիւններու եւ քաջալերութիւններու: Այս արդիւնքը հետեւանք է շարունակական աշխատանքի եւ նուիրումի:

×

Ահաւասիկ փայլուն ձեռնարկ մը, որ ա՛լ աւելի կը պանծացնէ Մայիս 28ը ու անոր պատգամը բոլոր սերունդներուն, այսինքն՝ համազգային ամբողջական, անսակարկ, վճռական և միասնական նուիրում մը՝ յաւերժական Հայաստանին, անոր արդար դատին, քաղաքակրթական առաքելութեան, անոր փառքին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կրան Փալէի մէջ, Յունիս 6էն 16, կազմակերպուած էր դրոշմաթուղթի միջազգային ցուցահանդէսը, որու առթիւ թղթատարի վարչութիւնը հրապարակ հանած էր չորս դրոշմաթուղթեր՝ 2, 3, 4 եւ 6 ֆրանքնոց. միաժամանակ այս չորս դրոշմաթուղթերը մէկ հատորիկով մը (պլոք) տպագրուած էին՝ 15 ֆրանքի անուանական արժէքով: Դրոշմաթուղթի վաճառականներ եւ չահագէտներ հարիւր, հինգ հարիւր, հազար օրինակ գնեցին այն յոյսով, որ յետագային կրնան կրկնապատիկ եւ աւելի գինով ծախել:

Այցելուները, մանաւանդ դրոշմաթուղթի իրական սիրահարները գուրգուրանքով դիտեցին ցուցադրութեան դրուած հազարաւոր դրոշմաթուղթերը, պահարանները, որոնք զարդարուած էին դրոշմներով եւ պատրաստուած էին անգնահատելի կնիքներով: Այս անգնահատելի կնիքները բացառիկ առիթներով է, որ կը գործածուին միայն. ասոնք պատերազմի շրջանի կնիքներ են, ինչպէս նաեւ 1870ի բանտարկեալներու նամակներ, բացառիկ օդանաւային թռիչքներու առթիւ հրապարակ հանուած դրոշմաթուղթեր, կնիքներ, որոնք 30, 40, 100.000 ֆրանքի արժէք կը ներկայացնեն: Ցուցադրուած էր նաեւ 1840–59ի մէկ ֆրանքնոց կարմրադեղ (վերմիյոն) պլոք մը (4) որուն նուազագոյն արժէքն է 600.000 հին ֆր.: Ոչ նուազ արժէքով օտար երկիրներու դրոշմաթուղթեր ալ իրենց պատուոյ տեղը կը գրաւէին: Միլիոններու արժէք ներկայացնող ցուցահանդէս մըն էր անկասկած:

Ամիսներ առաջ, երբ ֆրանքը արժեզրկուեցաւ, դրոշմաթուղթի շուկան մընաց կայուն՝ զարմանք պատճառելով բոլոր անոնց, որոնք նման պարագաներու ականատես եղած են դրոշմաթուղթի անօրինակ վերելքին: Այժմ, որ ֆրանքը քիչ թէ չատ բարձրացած է՝ դրոշմաթուղթը մրցումի ելած է ոսկեդրամին հետ: Դասական դրոշմաթուղթերը՝ 1849–1900 միջակ լուսանցքներով, արժեցուցակի գիներէն աւելի կը ծախուին: 1976ի արժեցուցակը, որ լոյս կը տեսնէ Օգոստոսին, չատ անակնկալ յաւելումներ պիտի բովանդակէ:

1917–57 տարիներու վեթերան դրոշմները բացառիկ վերելք արձանագրած են. 1917ի պատերազմի որբերունը՝ 4500 ֆր., Պորտոյի քոնկրէինը՝ 750 ֆրանք, Հավրի ցուցահանդէսինը՝ 1000 ֆրանք եւ դեռ այսպէս քանիներ մեծ արժէք ստացած են:

Հ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅԻՒՍԻ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 8ին, գումարուած է Յունաստանի Հայ Կ. Խաչի 47րդ Պատգամաւորական ժողովը: Մասնակցած են 23 իրաւասու եւ 17 խորհրդակցական ձայնով պատգամաւորներ: Տեղեկագիրներէն պարզուած է, որ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը կազմուած է Աթէնքի մէջ, որով Յունաստանի մէջ ներկայիս վեց մասնաճիւղեր կը գործեն՝ Յիքա, Գոքինիա, Գարէա – Կեսարիանի, Հին Ֆալիրօ, Լիփազմա – Թամպուրիա եւ Աթէնք: Շրջ. վարչութիւնն ու վեց մասնաճիւղերը բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակած են կարօտեալներու, կազմակերպած են հաւաքոյթներ, տօնած են «Մայրերու Օր»ը, նուիրահաւաքումներ կատարած են: Ջեկուցած են նաեւ միութեան զոյգ վարժարաններու տնօրէնները, որոնք հաստատած են որ մեծ ճիգ կը թափուի Նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան համար: Ապա ընտրուած է նոր Շրջ. Վարչութիւնը:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. Ամենափրկիչ վանքը այցելած է Մ. Նահանգներու Ծերակոյտի անդամ Էդ. Քենըտի, ընկերակցութեամբ իր կնոջ, երկու քոյրերուն եւ ընտանիքի այլ անդամներուն: Այցելուները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտած են եկեղեցիին որմնանկարները եւ թանգարանին հնագիտական իրերը: Այցելութիւնը տեւած է շուրջ 45 վայրկեան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ԱՐՆՈԼՏ ԹՈՅՆՊԻ

« ԱԶԳԻ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ » ԳԻՐՔԸ ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ Է

Ապրիլեան Եղեռնի վաթսունամեակի առիթով կազմակերպուած ձեռնարկներու շարքին Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը անգլերէն վերհրատարակած է անգլիացի աշխարհահռչակ պատմաբան եւ պատմութեան փիլիսոփայ՝ Առնոլտ Թօյնպիի «Վայրագութիւններ Հայոց դէմ — Ազգի մը սպանութիւնը» հատորը:

Այս չատ կարեւոր գիրքը, որ հրատարակուած էր Անգլիա, 60 տարի առաջ, բացարձակ սպառած ըլլալով, անգտանելի դարձած էր: Ազգ. Առաջնորդարանի նպատակն է եղած, որ այս հատորին վերհրատարակութեամբ կարելիութիւն ստեղծուի գիրքէն օրինակներ ղրկելու հանրային գրադարանները, յանձնելու Ամերիկացիներու, որպէսզի անոնք ծանօթանան Եղեռնի իսկական բնոյթին եւ տարողութեան:

Գիրքը խորքին մէջ հաւաքածոյ մըն է ականատեսներու վկայութեանց՝ ներկայացուած վերլուծական խորհրդածութիւններով: Սկիզբը տպուած է ընդարձակ յառաջաբանը Լորտ Պրայսի, որ ինքնին ընդարձակուած ձեւն է այն կարեւոր ճառին, որ Լորտ Պրայս արտասանած է Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ, 1915 Հոկտեմբեր 6ին:

Գարեգին Արք. Սարգիսեան, հինգ էջերէ բաղկացած ներածականով մը ցոյց տուած է խիստ այժմէականութիւնը այս հատորին եւ, միեւնոյն ատեն, անդրադարձած է Հայութեան Վերածնութեան երեւոյթին:

Ազգային Առաջնորդարանը Թօյնպիի գիրքին հրատարակութեան առթիւ կ'ընդգծէ, «Հայ մարդիկ պարտք պէտք է զգան գնելու եւ նուիրելու սոյն գիրքը իրենց քաղաքներու կամ շրջաններու գրադարաններուն եւ ամերիկացի բարեկամներուն: Գիրքին գինն է երկու տոլար, ինչ որ չնչին գումար մըն է նման գիրքի մը համար»:

× Ազգային Առաջնորդարանի Ազգային Վարչութեան փոխ–ատենապետը՝ Տոքթ. Ճան Մանուէլեան գիրքէն 500 օրինակ գնած եւ տրամադրութեան տակ դրած է Առաջնորդարանին, ղրկուելու համար Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական ժողովի ամէն անդամի, Ուաշինկթըն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԿԱՆԱՉ, ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ԿԱՐՄԻՐ

Այն վայրկեանին որ, շնորհալի բեմադրութեամբ մը, չահօքարամն ու մարգարտածաղիկը դէպի յուշարարին ծակը կը յառաջանային՝ իրենց սիրոյ երկեակին ամէնէն անոյշ խաղերը արձակելով, վարդը խորէն կ'երեւար եւ իր գաւազանը կը բարձրացնէր:

Այն ատեն բեմին տակէն արմաւենինեբուն կանաչ ոստեր կը բարձրանային եւ երկու սիրահարներուն չուրջը միանալով՝ շրջանակ մը կը ձեւացնէին:

Կարմիր, ճերմակ ու կանաչ. Իտալիոյ գոյները, ազատութեան գոյներն էին ասոնք:

Այս պահուն Մոնթէ Քրիսթօ իր օթեակին մէջ ոտքի ելեր եւ ձեռքովը բարեւած էր...

Եւ ամբողջ սրահը — բացի մէկ քանի Աւստրիացիներէ, որոնք կրցած էին մըտնել հոն — իրեն հետ ոտքի ելեր էր խանդավառ ու դողդոջուն. ձեռքերը կը ծափահարէին եւ ձայները կ'աղաղակէին.

— Կեցցէ Իտալիա:

Եւ աւելի հզօր, աւելի ձայն մը այս չփոթութեան իչխելով՝ վրէժխնդրութեան գերագոյն աղաղակը արձակեց:

— Դուրս ըրէ՛ք բարբարոսները:

Աննկարագրելի էր տեսարանը:

Ա՜հ, Խե՜ղճ Թիչէլլինի, քու երաժշտութիւնդ ո՞վ մտիկ կ'ընէր:

Լուչիոլա Շահօքրամին կարմիր գօտին յափշտակելով եւ կանաչ ոստ մը ձեռքին մէջ կանգնած էր եւ իր հնչուն ու աքանչելի ձայնով, ազգային երգը կը գոռացնէր:

Այն ատեն ժողովուրդը ծովի ալիքներուն նման դղրդեցաւ: Ամէնքը բեմը վազեցին: Մէկ վայրկեանի մէջ հոն ելան... ուսանողները արմաւենիներու ոստերը կը յափշտակէին:

Վերջապէս Սալվանի մէկէն միւսին կը վազէր ու կը պաղատէր.

— Կը կորսնցնէք զիս. բրածնիդ իմ կործանումս է, մահս է:

Բայց Թիչէլլինի ժողովուրդին եռանդէն յափշտակուած, կեղծամը օդը նետած էր գոչելով.

— Վիվա լ'Իթալիա (կեցցէ՜ Իտալիան):

Լուչիոլան ծափահարութիւններով ու եռանդագին աղաղակներով առին տարին մինչեւ իր կառքը:

Ահա Տիկին Վերթէյլի խաղատունէն լսուած աղաղակներուն պատճառը:

Զ.

ՍԱՆ – ԲԻԷԹՐՕ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿԸ ՏԱՆԻ

Աւստրիացի սպաները — Հերման հազարապետին հետ պատուհանը վազեր էին:

Եւ իրաւ ալ ոչ աչքերնուն կրնային հաւատալ եւ ոչ ականջնուն...

Որովհետեւ անակնկալ տեսարան մը տաժանքով կը խղտեցնէր իրենց աչքը:

Եւ ականջնուն անախորժ կը հնչէր սա աղաղակը, որ հարիւր անգամ կը կրկնուէր.

— Կեցցէ՜ Լուչիոլա: Կեցցէ՜ Իտալիա:

Իրաւ է որ Աւստրիացիները կնամեծար էին իրենց հասկցած կերպով: Մանաւանդ Լուչիոլային ամէնքը կը հիանային եւ անոր չուրջը կը դեգերէին իրենց խոշոր մորակաւոր կօշիկներով...:

Բայց Իտալիա՜ն: Միթէ Իտալիա կա՞ր:

Արդ, փողոցը լեցուն էր բազմութեամբ, որ երթալով կ'աւելնար:

Ուսանողները երգչուհիին կառքը շըրջապատեր, ձիերը քակեր էին եւ իրենք էին որ կը քաշէին զայն, կառքը ծածկուած էր եռագոյն գօտիներով, ով գիտէ ուրկէ բերած էին:

Գոց պատուհաններուն ետին երկու կին կը տեսնուէր: Մէկը սիգաճէմ եւ ջահերու լոյսով աւելի գեղեցկացած, միւսը նուրբ, խարտեաչ եւ նիհար, անիկա թերեւս քիչ մը կը վախնար, բայց կը ջանար անվախութիւն ցոյց տալ իր ընկերուհիին դիմաց, որ անոր երկու ձեռքերը կը սեղմէր ականջին ի վար մրմնջելով.

— Միլլա՛, Միլլա, որքա՜ն գեղեցիկ է այս...

Յանկարծ Հերման սոսկալի հայհոյութիւն մը արձակելով գոչեց.

— Պարոններ, թնդանօթի նման յարձակինք սա խաժամուժին վրայ, որ մեզի կը նախատէ եւ բանի մը տեղ չի դներ:

— Այո, այո, յառա՜ջ:

— Աւրճանակները ձեռք առէք... Իսկ Լուչիոլա այս իրիկուն միջնաբերդը պիտի պառկի...

Ասլիթթա, որ Պարթոլոմէի հետ մէկ քանի խօսք փոխանակած էր, այս բառը լսելուն պէս կանգնեցաւ եւ Հերմանի վըրայ վազելով.

— Թշուառակա՜ն, գոչեց՝ անոր կոկորդէն բռնելով, եթէ Լուչիոլայի մէկ մազին դպչիս՝ մեռած ես:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

Այրի Տիկին Անահիտ Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Զատիկեան, Սերժ Զատիկեան, այրի Տիկին Մերսէտէս Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պատէմեան եւ զաւակները, Գաբրիէլ Գարայեան եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ Զատիկեան, Լը Ռուժ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օլնէ-սու-Պուայի Սէն Ժոզէֆ եկեղեցին, հայկական ծէսով, այս Ուրբաթ, Յունիս 20, կէսօրէ ետք ժամը 16·15ին: Թափօրը տունէն կը մեկնի ժամը 16ին. հասցէ՝ 12 Ավընիւ տիւ Բլոշէ, Օլնէ-սու-Պուա:

Կառ տիւ Նորէն ամէն քառորդ ժամը չոգեկառք կայ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մուրատ Արոեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բարգէն Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աստուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Աստուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արշակ Արոեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէր Արոեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մուրատեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մխիթար Արոեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մանուէլեան եւ ընտանիքը (Մարսէյլ), Պ. Նուպար Աստուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Վարդանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ասպետ Աստուրեան (Էվրէօ), Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Աստուրեան (Ամերիկա), Տիկին Փիփէ Սարգիսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Զարման Սաւուղեան եւ զաւակը (Ավինեոն), ինչպէս նաեւ Հայրապեան, Պիլիքեան, Պէհրիկեան (Ավինեոն), Հայրապեան, Գասպարեան, Սարգիսեան (Ալֆորվիլ), Մրճոյեան, Քիրքեան, Գավաֆեան Խոցիկեան ընտանիքները եւ Շահնազար Գարունի եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին եւ ազգականին՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախկին սաներէն՝

ԱԼԻՇԱՆ - ԳԱՄԷՐ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի, Յունիս 22, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ 60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Յունիս 22 առաւօտ, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացուած 20 հերոսներուն համար: Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերը ընկերական ընդհ. ժողովի, Ուրբաթ Յունիս 20, երեկոյեան ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան սրահը; Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Տէր և Տիկին Մ. Զաքրեանէ (Քալիֆորնիայէն) 100 Ֆր.:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 44–50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական չամփուրով խորովածը, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՌՆԻ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:

Բազմաթիւ խաղեր երախաներու համար — անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղանկար նկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւնն եր ձեռք առնուած են:

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով Կրոլէի կայարնը իջնել:

Կարեւոր.— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ Մարզական Միութեան, Յունիս 22 Կիրակի ամբողջ օրը, Շաթօ տը Մոնտիլ ծառաստան պուրակին մէջ:

Կը հրաւիրուի անխտիր Վալանսի հայ գաղութը:

Ջերմ հայկական մթնոլորտ, մասնակցութեամբ հայկ.-ժողովրդական ԿՌՈՒՆԿ նուագախումբին:

Տեղւոյն վրայ՝ աւանդական չամփուրով խորոված եւ արեւելեան ազանդերներ:

Երթուդարձը ապահովուած ժամը ճիշդ 11·30ին եւ կէսօրէն վերջ ժամը 14ին Պարսամեանի մօտէն: Նմանապէս վերադարձը ապահովուած օթոքարով:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

20 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

Ֆրանսահպատակ, որ կը խօսի հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն (պաք Բ.) կառք վարելու իրաւունք: Քոնֆէքսիոն — առուծախի ցրւում (կառքով): Ծանօթութիւն՝ տաքթիլօ եւ ռեսփ-օրասիոն, լաւ վարձատրուած գործ կը փնտռէ մնայուն կամ ժամանակաւոր:

Ecrire M. Patrick Parsekian
73 Bd. Kellermann
75013 Paris
Tél. : 580-90-61

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Յունիս 21, ժամը 11 — Ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ — 12·30ին Ընտանեկան ճաշ — 15ին Պարգեւաբաշխութեան հանդէս:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները կըրնան տեղերը վերապահել հեռախօսելով վարժարանի տեսչութեան՝ 027–18–28:

Մասնակցութիւն ճաշին 30 Ֆր.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ - ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20·30–ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Երգ, պար, արտասանութիւններ, աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Արշաւիր Խարիթեանի: Մենապար՝ Տիկին Պոլիկեանէ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիներն ու բարեկամները:

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕՐ ՄԸ DIEPPE

Կազմակերպուած Փարիզի Էսաեան Սանուցի կողմէ

ՅՈՒԼԻՍ 6, ԿԻՐԱԿԻ

Հաւաքուիլ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօրի առջեւ, ժամը ճիշդ առաւօտեան 7ին: Վերադարձ՝ ժամը ճիշդ առաւօտեան Էսաեանական հաճելի մթնոլորտ: Պըտոյտ մեր օթոքարով ծովեզերեայ շըրջանները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆր. Ճաշ ազատ

Հեռախօսել Պր. Ասլանեանի՝ 842–08–57 ժամը 18էն վերջ

ԱՅՍ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏԻ ՀԱՍՈՅԹԸ ՊԻՏԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ-ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

×

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը 1000 Ֆր. կը նուիրէ Հայ Դատի Յանձնախումբին, գնահատելով իր կատարած աշխատանքները եւ քաջալերելու նպատակով իր յետագայ բազմածախք ձեռնարկները: («Ստանալ Ցառաջ»էն»):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը Ժըմենսի դաշտին վրայ:

Մասնակցութեամբ Սայաթ-Նովա նուագախումբին

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ ըմպելիք: (Դաշտին տեղը կըգնփինէ ճամբուն վրայ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը — Վալանս — կը տեղեկացնէ թէ իր պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Շաբաթ, Յունիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Պ. Գասպարեանի սրճարանը, Ռիւ Պուֆիէ, Վալանս:

Յաջորդ օրը Կիրակի՝ դաշտահանդէս Շաթօ Մոնտիլ շրջանակին մէջ:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներն ու համակիրները:

ՊԱՆԻԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի Յունիս 22ին, ժամը 15·30ին Պանիէօի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Շարլ - Միշէլ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր 2 կատակերգութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Կը ղեկավարէ՝ Ուսուցչուհի Հ. ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ աշակերտութեան կողմէ

Կը ղեկավարէ՝ Տիկին Լիլի Փէքմէզեան

Մենապար՝ նախկին աշակերտուհի Անի Ազարեանէ, Դաշնակ՝ նախկին աշակերտուհի Ա. Տաքէսեանէ, Մեներգ՝ Տիկին Սիւզան Լօտէ

Մուտք՝ 5 Ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել օթոպիւս թիւ 188 կամ 197 եւ իջնել Մարսէլ-Պոնէ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

30e anniversaire du Nor Seround dans le centre-France

Grande Fête Champêtre Régionale

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Organisée
par le COMITE REGIONAL
avec la participation des sections de
Vienne, Valence, Grenoble, Décines, Lyon, St-Etienne, St-Chamond, St-Maurice de Beynost

Le dimanche 22 Juin à partir de 9 heures

à BEYNOST au CLOS MONDEROUX

Avec la participation de l'orchestre
KOTCHARI DE MARSEILLE

— Stand du Nor Séround
— Exposition
— Divers jeux
— Ambiance et buffet arméniens

Service de transport par car, départ de DECINES. — Café Paro, Rue Nansen

En cas de pluie, salle assurée.

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
21
SAMEDI
21 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
85, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20	

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·326 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.326

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

— Օ —

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ա

Ազգերու Դաշնակցութեան առաջին ընդհանուր ժողովը 1920 Նոյեմբեր 18ին մերժելով Հայաստանի Հանրապետու – թեան անդամակցութիւնը ժընեւի արխապագոսին, մահացու հարուածը կուտար Հայութեան ա՛յնքան փայլուն յոյսերուն:

Իրաւունք եւ արդարութիւն անգամ մը եւս կը խաչուէին: Բռնի ուժն ու նիւթական շահը կը յաղթէին կրկին:

Ստեղծուած նոր պայմաններուն տակ անհրաժեշտ կը դառնար վերաքննութիւնը Սեւրի դաշնագրին, որ պսակումն էր եղած Հայոց երազներուն եւ արդար հատուցումը մեր նահատակներու եւ մարտիկներու թափած հեղեղանման արեան:

Զայն վերաքննելու համար դաշնակիցները Լոնտոնի մէջ գումարեցին խորհրդաժողով մը, որ տեւեց 1921 Փետրուար 21էն Մարտ 3: Հրաւիրուած էին Յոյները, Թուրքերն ու Հայերը: Թուրքերը երկու պատուիրակ էին ղրկած, — Թէվֆիք փաշա՝ Պոլսոյ, Պէքիր Սամի՝ Անգարայի կառավարութեան կողմէ: Աւետիս Ահարոնեան եւ Պօղոս Նուպար կը ներկայացնէին մեր զոյգ Պատուիրակութիւնները՝ Հանրապետութեանն ու Ազգայինը:

Թէվֆիք փաշա առաջին վայրկեանէն իսկ ենթարկուեցաւ Պէքիր Սամիի, որ պահանջեց Միլլի Ազգային Ուխտի գծած սահմանները, այսինքն՝ Եւրոպայի մէջ Արեւելեան Թրակիան, Փոքր Ասիոյ մէջ Իզմիրը եւ Հելլէններու գրաւած հողերը, Կիլիկիան ամբողջութեամբ, Հայաստանի հետ կնքուած Ալեքսանդրապոլի դաշ – նագրի գծած սահմանները, մինչեւ Պարսկաստանի սահմանագլուխը:

Յորամանկ Թուրք դիւանագէտը երկու լարի վրայ կը խաղար: Մոսկուայի մէջ բոլշեւիկները խաբեր էր արդէն 1920ի ամառը, մեծ քանակութեամբ ոսկի եւ զէնք ապահովելով Անգարայի կառավա – րութեան: Լոնտոնի մէջ գաղտնի խոստումներ կուտար Անգլիացիներուն բոլ – շեւիկները լքելու, եթէ անոնք գոհացնէին իրենց պահանջները: Պէքիր Սամի միաժամանակ առանձին բանակցութիւններ կատարեց Արիսթիտ Պրիանի եւ Կոմս Սֆորցայի հետ: Համաձայնագրեր կնքեց Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ, որոնք սակայն չվաւերացուեցան: 1921 Մայիս 19ին չնորհազուրկ եղաւ՝ իր երկդիմի քաղաքականութեան գաղտնիքը երեւան հանուած ըլլալով Մոսկուայի մէջ: Պրիանի 1921 Մարտ 9ի Պաքիր Սամիի հետ Լոնտոնի մէջ կնքած համաձայնա – գիրը լայն չահեր կ'ապահովէր Ֆրան – սայի:

Հայ պատուիրակները Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ ընդունուեցան 1921 Փետրուար 26ին: Կը նախագահէր Լորտ Քըրզըն: Ներկայ էին Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի պատուիրակները: Նախ խօսեցաւ Պօղոս Նուպար՝ յայտնելով, որ ինք կը ներկայացնէ Թրքահայերը, թէ հայկական հարցը իր ծագումով Թրքահայոց մարտիրոսութեան հետ կապուած է, Կովկասեան Հայաստանի մասին խօսք եղաւ յետագային միայն, իբրեւ հետե – անք Ռուսիոյ քայքայումին: Ու չեշտեց, որ այդքան զոհողութիւններէ վերջ, Հայ ժողովուրդը չի կրնար հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւունքնե – րէն: Ճիշդ է որ, ըսաւ, Ուիլսընի գծած սահմանները գրաւուած են քէմալական – ներուն կողմէ, սակայն Դաշնակիցները միջոցներ ունին ճնշում բանեցնելու անոնց վրայ, օրինակ, շարունակելով գրաւման տակ պահել իրենց հակակշռին ենթակայ Թրքական հողերը:

Պօղոս Նուպար յետոյ խնդրեց, որ տեղական ինքնավարութիւն ստեղծուի Կիլիկիոյ մէջ, ուր Զէնագադարէն ի վեր 150·000 Հայեր կ'ապրին:

Ահարոնեան խօսեցաւ յանուն Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի: Բացատրեց, որ եթէ Թրքական դաւադիր արշաւանքը տեղի չունենար դէպի Հայաստան, բոլշեւիզմը ո՛չ Հայաստան կրնար թափանցել եւ ոչ իսկ այսօր Վրաստանին սպառնալ»: Թրքական արշաւանքը կազմակերպուած էր Սեւրի դաշնագրին, հետեւա – բար եւ Դաշնակիցներուն դէմ: Հայաստանի ստեղծումը կը խափանէր Թուրք ազգայնականներու համաթուրանական ծրագիրները: Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի գրաւումով է, որ անոնք կը ճգնին հայ աշխարհի միջով ձեռք մեկնել Թուրա – նական աշխարհին, մինչեւ Ասիա, Թուրքերը կ'ըսեն թէ Թրքահայաստանի գաւառներուն մէջ Հայ չկայ: Իրենք գիտեն սակայն թէ ո՞ւր են անոնք: Զեն յաջո – ղած ամբողջութեամբ բնաջնջել Հայերը: Նահատակներու զաւակներէն եւ եղբայրներէն 300·000 հոգի Կովկասի մէջ կը սպասեն պատերազմէն ի վեր՝ իրենց հայրենիքը մտնելու համար:

Յատկանշական է Ահարոնեանի հետեւեալ դիտողութիւնը·—

« Սեւրի դաշնագրի մէջ մի յօդուած կայ, 218րդը, որով Դաշնակիցները իբր բացարձակ սեփականութիւն ձեռք են բերում Թուրքիոյ այն հողերը, ուր թաղուած են Դաշնակից բանակներից սպանուածներն ու մեռեալները այս պատերազմի ընթացքին եւ այդ հողերը յայ – տարարում են, որպէս ամէնէն նուիրական: Արդ, Կովկասի երկու միլիոն Հայութիւնը, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մէկ միլիոն Հայութիւնը, նախկին Թուրքիոյ նահանգները դիտում են որպէս մէկ միլիոն 500·000 ազգակիցների գերեզմանը: Ինչպէս որ Դաշնակիցները չկամեցան լքել իրենց մեռելները, նոյնպէս եւ հայ ցեղը երբեք պիտի չկարողանայ, լքել իր մեծ ու նուիրական գերեզմանը»: Տե՛ս ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, Սարդարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լօզան, Պոսթըն, 1943, էջ 108–113, ուր մանրամասնօրէն նկարագրա – գրուած է Հայ երկու պատուիրակներու ունկնդրութիւնը Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ):

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— Օ —

Երեք ձախ կուսակցութիւններու վեհաժողովը չի լուծեր անշուշտ բոլոր տարակարծութիւնները: Ձախ Արմատական, Համայնավար եւ Ընկերվարական համաձայն են որ միացեալ ճակատը պէտք է պահպանուի բայց իւրաքանչիւրը իր դիրքին վրայ կը մնայ: Կարեւոր հարցերէն մէկն է Փորթուկալ: Համայնավար եւ Ընկերվարական բաղդատական չեն գըտներ Ֆրանսական իրականութեան հետ, բայց եւ այնպէս կարելի չէ անտեսել թէ Փորթուկալը լաւ օրինակ մըն է, որու վրայ կարելի է երկար խորհրդածել: Հոս Ընկերվարականներու եւ Համայնավար – ներու տարակարծութիւնները չեն փարատիր: Մառշէի համար Ռեփուպլիքա թերթին խնդիրը աշխատանքի հարց մըն է եւ ոչ արտայայտութեան ազատութեան ինչ որ անշուշտ աւելի գործին եկած բանաձեւում մըն է: Մառշէ « անհանդուր – ժելի » կը գտնէ որ տեւական կերպով մեղադրուին որ կը դաւաճանեն ազատու – թեանց եւ ժողովրդավարութեան:

Ի վերջոյ այս հանդիպումը դրական կը նկատուի բոլորին կողմէ թէեւ հա – մայնավարները դժգոհ են որ ընկերվարականներու հետ կարելի չէ եղած համաձայնիլ Թաղապետական յառաջիկայ ընտրութեանց շուրջ եւ Իւմանիթէ Ուրբաթ օր ցաւ կը յայտնէր այս մասին:

Եզրափակիչ զեկոյցով մը երեք կուսակցութիւնները յայտնելէ ետք թէ մըտքերու փոխանակութիւն ունեցած են «ուղղակի և խորացած», կը հաղորդեն որ որոշած են երեք կուսակցութեանց կապի կոմիտէներուն յանձնել պատրաստութիւնը աշխատանքի ձեւերուն հետեւեալ հարցերուն վերաբերեալ.— Դրամատիրու – թեան միջազգային տագնապը, Եւրոպայի, հաւաքական ապահովութեան եւ խաղաղութեան հարցերը, պաշտպանութիւնը եւ ազատութեանց տարածումը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

— Օ —

Տէմիրէլի կառավարութիւնը Յունիս 17ին որոշած էր եւ Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի կողմէ ալ ամերիկեան գործավարին հաղորդուած, որ Անգարա ամսուան վերջին պայմանաժամ մը կուտայ Մ· Նահանգներուն նախքան նոր «առժամեայ կանոնագիր» մը գործադրելը Թուրքիոյ ամերիկեան խարիսխներուն վերաբերեալ: Ըստ Թրքական մամուլին շուրջ 50 երկկողմանի համաձայնագիր կայ երկու երկիրներու միջեւ եւ 24 զինուորական կայան (ամերիկեան): Անմի – ջապէս ընդդիմութիւնը յարձակման անցած է, մեղադրելով կառավարութիւնը, որ վճռականութեան պակաս ցոյց տուած է Ամերիկացիներու նկատմամբ: Էճէվիտ շեշտած է թէ Թուրքիա որ «աշխարհա – քաղաքական կարեւոր դիրք մը ունի», ինքզինքին չի կրնար թոյլ տալ յետաձգել իր պաշտպանութեան հարցերու կար – գադրութիւնը: Բանուորական կուսակ – ցութիւնն ալ կ'ուզէ որ անմիջապէս չեղեալ հռչակուին Ամերիկայի հետ համա – ձայնագրերը, որովհետեւ «ազգ· պատիւ» հարց է:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն զինուորականները չափաւորութիւն քարոզած են: Ուրիշներու համաձայն Քորութիւրք լաւատես է ինչ կը վերաբերի ամպարկոյին վերնալուն:

Քանի մը տողով

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Կոնստանտին Ցա – ցոս, ակադեմական, Երեսփոխանական ժողովին կողմէ 210 ձայնով (65 դէմ եւ 20 ճերմակ քուէ): Համահելլենական ընկերվարական շարժումին երեսփոխան – ները եւ Համայնավարները ճերմակ քուէ տուած են: Նոր նախագահը, որ ընտըրուած է հինգ տարուան համար, ծնած է 1899ին, իրաւագէտ է, փիլիսոփայ, քաղաքական միտք եւ գրագէտ:

ԱԼԺԵՐԻԱ Պէն Պելլայի տապալման տասնամեակը տօնեց եւ այս առթիւ Պումետիէն խոստացաւ որ 1976 Յունիս 19էն առաջ, Ազգ· ժողով մը պիտի ընտրուի, Պետութեան ղեկավարը պիտի ընտրուի եւ «Ալժերական Ուխտ» մը պիտի հրապարակուի: Ցարդ երկիրը կը ղեկավարուի «Յեղափոխութեան Ազգ· Խորհուրդ»ի մը կողմէ, որ նշանակուած էր եւ կազմուած պատերազմի նախկին հերոսներէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

— Օ —

Է· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան որոշումով Յունիս 9ին Հայաստանի Առողջապահութեան նախարար նշանակուած է Էմիլ Գաբրիէլեան:

Նախկինը՝ Զախարի Նարիմանով «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ ազատած» է իր պաշտօնէն:

×

ԽՄԲ.— Կարէն Դեմիրճեան, Կեդր· Կոմիտէի Յունուար 30ի լիակատար նիստին, իր երկար զեկոյցին մէջ անդրա – դառնալով Առողջապահութեան Նախարարութեան աշխատանքներուն դիտել տը – ուած էր, թէ «Առողջապահութեան մինիստրութիւնում բժշկական հիմնարկներում, հիւանդանոցների եւ պոլիկլինիկաների կուսակցական կազմակերպութիւններում չի ստեղծուած կոմունիստական բարոյականութեան հետ անհամատեղելի այնպիսի երեւոյթների դէմ անհաշտ ու վճռական պայքարի մթնոլորտ, ինչպիսիք են՝ դրամաշորթութիւնը , պրոտեկցիոնիզմը, մասնաւոր պրակտիկան, դեղօրայքի սպեկուլացիան···»:

Մեր Այցելուները

Վերջին շրջանին խմբագրատուն այ – ցելեցին.—

Հայր Սերովբէ Վրդ· Ագըլեան, ընդհանրական աթոռակալ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան:

×

Հ· Մեսրոպ Վ· Գրիգորեան, հոգեւոր հովիւ Վիէննայի հայ գաղութին:

×

Խաչիկ Թէօլէօլեան, ամերիկեան համալսարանի գրականութեան դասախօս, տօքթոր Բաղդատական Գրականութեան, որ Փարիզ հրաւիրուած էր մասնակցելու Ճէյմս – Ճօյսի սիմփոզիոմին:

×

Պ· Կարպիս Փափազեան, ժրաջան անդամներէն Վիէննայի հայ ազգ· կեանքին:

×

Պ· Հրանդ Բամպակեան, Իտալահայ Մշակութային Միութեան պատասխանատուներէն եւ Տիկինը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ԱՐԵՒԾԱՂԿԻ ՄԸ ՆՄԱՆ

(ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ, ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», 1975)

— Օ —

Ու կրկին թարմ շունչը Փարիզից է գալիս: Երբ մտավախում էինք, թէ Ահարոնի, Սարաֆեանի ու Կոստանդեանի պեղած հունը անջրդի պիտի մնար, ահա հրապարակ է իջնում Զուլալ Գազանճեանը՝ արեւածաղկի հունտեր ցանելով Ֆրանսահայ բանաստեղծութեան այլեւս չորացող պարտէզում: Եթէ Փարիզում անգամ մէկ հայ բանաստեղծ մնայ, նորից մխիթարական է, նշանակում է դեռ ապրում ենք: Որովհետեւ առանց բանաստեղծութեան կորած ենք: Կը կորչի մարդկութիւնը: Ի վերջոյ, ի՞նչ է ողջ քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի նպատակը, եթէ ոչ մարդկայնացումը մարդ արարածի: Իսկ բանաստեղծութիւնը մարդու հոգեղինացած ճիչն է, վերջին ապաւէնը նրա ազատագրման:

Գրական վերլուծումից առաւել վկայութեան խօսք է այս մի բանաստեղծի մասին, որն իր «Կեանքը—Բոյրս» հատորով արդէն իսկ իր տեղն ապահովել է հայ արդի գրականութեան անդաստանում: Եթէ բանաստեղծները ծնւում են, ապա ի բնէ բանաստեղծ է Զուլալ Գազանճեանը, որի երգերը հոսում են յըստակ աղբիւրի շնկշնկոցի հանգոյն՝ անսեթեւեթ ու անճիգ: Յոյզը իր մօտ բնական է, մարդկային, հետեւաբար եւ զերծ բռնազբօսիկ մարզանքներից, ինչպէս այդ ակնբախ է նորագոյն որոշ բանաստեղծների մօտ: Արհեստական բարդութիւններ չկան: Չկայ վերացապաշտ բարդոյթների միտում կամ անհասկնալի դառնալու նորամուտ մարմաջ: Եւ այդ իսկ պատճառով Գազանճեանի երգերը անմիջական են՝ հաղորդակից ու միանգամայն վարակիչ, այն աստիճան, որ ընթերցողը ակամայ բաժանում է բանաստեղծի ապրումները եւ յաճախ իւրացնում նրա յոյզերը:

Հեռուն, սրտիդ մտերմութեանը
ծալքերուն տակ
Ինչպէս անուշութիւն մը կը պահես,
անյատակ
Ինչպէս երկինքն իր աստղերը կը պահէ,
Սէրն իր աչքերը՝ գաղտնածածուկ. —
Պահէ՛ երգն այս:
Հրաժեշտէն ետք, երբ այլեւս
ձեռքերը զիրար չեն կանչեր,
Իրիկուն մը, գեղեցիկ ապրումի մը
համար
Վերջին արցունքն է աս
Թափած միայն քեզի՛ համար սիրելի՛ս:

Գազանճեանի «Արեւծաղկի մը նման» հատորը մի փունջ է քնարական երգերի, որոնց միջից անցնում է թախծի կապոյտ լարը՝ մերթ որպէս սիրոյ հեւք, իսկ յաճախ որպէս մահկանացութեան մշտական գիտակցութիւն: Լալկան չէ իր քնարը, ոչ ալ անկումային իր յուսահատութիւնը: Իր թախիծը մարդ լինելու թախիծ է, մեծ քաղաքներում հոգեւարքի ենթակայ մարդու անյաղթահարելի տագնապը, ինչպէս նաեւ զգայուն հոգիներին վիճակուած յարատեւ ցաւը: Սակայն թախծի հետ եւ թախծից վեր շարունակ զարկում է կեանքը իր ուժական ամբողջ թափով, իր լոյսերով ու գոյներով, անցեալ - գալիքի իր բազմազան խոստումներով: Աւելի շատ, կեանքի՛ երգիչ է Զուլալ Գազանճեանը, նոյնիսկ այն պահին, երբ մարդու ողբն է երգում:

Փորձառութիւնը — լինի այն մարմնական, հոգեկան կամ իմացական — ենթահողն է հանդիսանում արուեստի, բոլո՛ր արուեստների, ներառեալ եւ գրականութեան: Եթէ արուեստի որեւէ բնագաւառ, ասենք բանաստեղծութիւնը, չի արտացոլում մարդկային փորձառութիւնը, ապա իջնում է թանձր վարագոյրը եւ խըզւում հաղորդակցութեան կապը բանաստեղծի ու ընթերցողի միջեւ: Այդ դէպքում բառերը, նոյնիսկ գեղեցկագոյն բառերը, կորցնում են իրենց իմաստը եւ անորոշութեան լաբիւրինթոսում կորչում անգամ ամէնից արտասովոր մետաֆորները, երբ ու եթէ բանաստեղծի նպատակը արդի մարդու անորոշութեան դրսեւորումը չէ: Գազանճեանի արուեստը կենսունակ է, որովհետեւ որպէս սկզբնաղբիւր ունի կեանքն ու փորձառութիւնը: Մարդը: Եւ մարդու հետ կեանքի երգը, խինդն ու լացը, առօրեան եւ առօրեայի հետ յաւիտենականութիւնը: Յաւիտենական պահը: Եւ մենութիւնը:

Դուն սպիտակ այն աղաւնին,
Որ անպայման, հեռաւոր տանիքի մը վրայ
Առաւօտեան անուշութիւնը կը մնչէ:

Սպիտակ տանիքներուն վրայ թառած
Դուն լուսէ՛ ուրախութիւն՝
Արեան պէս տաք ու քաքալուն·
Դուն արիւն·
Ծխաններէն բարձրացող ծուխ
— Թէ գեղեցիկ է կեանքը ու կը
շարունակուի՝
Ի հեճուկս բոլոր մեռնողներուն· —
Իմ քաղցրագին առաջին խօսք —
Դուն՝ «բարի լոյս»:

«Արեւծաղկի մը նման» հատորում Զուլալ Գազանճեանը աւելի յաջող է այն երգերում, երբ ապրում ու խոհ ձուլուելով իրար՝ ստեղծում են այն անհրաժեշտ մթնոլորտը, ուր թեւածում է խորհուրդը, ուր նիւթեղէնն ու հոգեղէնը համադրուելով միմեանց՝ դառնում են արիւն, ձեւ ու ամբողջութիւն: Սակայն միշտ կեա՛նքն է աղբիւրը: Ներկայ է նաեւ մահը՝ աւելի յաւերժացնելու կեանքի բերկրանքը: Աշխարհը կայ: Մարդն է, որ ստեղծում է աշխարհը եւ աշխարհի հետ նաեւ իր աշխարհը: Այլ խօսքով, առանց նիւթի ձեւ գոյութիւն չունի, ինչպէս որ առանց ձեւի անըմբռնելի է նիւթը: Նորագոյն բանաստեղծութեան որոշ փորձերում բացակայ է թէ՛ մէկը թէ միւսը: Իսկ բառերը կարող են դաւաճանել, եթէ դաւադիր է մարդը: Բանաստեղծութիւնը կարող է ինքնանպատակ լինել, սակայն պայմանով, որ կարողանայ վաստակել իր լինելութեան իրաւունքը, թէկուզ եւ իրականութիւնից վեր: Արդէն ամէն իրաւ բանաստեղծութիւն այդ ծիրի մէջ է մտնում:

Ես քանդած եմ բոլոր պարիսպները
բոլոր քաղաքներուն·
Հին քարերու պէս ցաւերը ծածուկ քերած
լոյս աշխարհ·
Եւ արդ, արեւային հաղորդութեան մը
համար
Ի փառս անմահութեան
Որպէսզի միանգամ ընդմիշտ
միանան իր ու հոգի
Սիրտս ամէն ինչ իրեն կը կանչէ
Աստուծոյ պէս
Ապրեցնելու:

Վերադառնալով մարմին - հոգի վարկածին, ուզում ենք վկայել այն ինքնայատուկ շաղախը, որ Զուլալ Գազանճեանինն է՝ պսակումը նիւթական ու աննիւթական երեւոյթների: Եւ այդ իսկ պատճառով իր յուզական անաղարտ լարը, որ հարազատօրէն արտացոլում է մարդկանց ու իրերի պատմութիւնը, քաղաքների անհաս երազը, հնամեայ հողերի ու քարերի կարօտը եւ միաժամանակ հեռաւոր ու նոր աչքերի կրակը: Սակայն հիմնականում մարդն է՝ Աստուածամերձ մահկանացուն, որը սփոփանք է որոնում ծաղիկների ու ծովերի գրկում, արշալոյսների թեւի վրայ եւ մարդկանց հոգիների մէջ: Մարդասիրութիւնը իր հանգանակն է: Թերեւս երգով ազնուանայ մարդկութիւնը: Ամէն պարագայի, պիտի լինե՛լ ու յարատեւե՛լ:

Որովհետեւ մեզի համար, այլեւս,
Երբ մահն արդէն ապրելով է հաստուցուած
Աւելի՛ն է անհրաժեշտ:
Որովհետեւ, սիրելի՛ս,
Մենք սիրեցինք
Աստուծոյ պէս
Յաւիտենականութեան մը համար:

Զուլալ Գազանճեանի ոճը իր արտաքին պարզունակութեան մէջ, ողորկ յստակութեան ներքոյ, օժտուած է լուռ լարուածութեամբ: Արդիւնք՝ բառերի խնայողութեան ու պատկերների ժուժկալութեան: Սակաւ են իր փոխաբերութիւնները: Կարծես միջանկեալ է պատգամը՝ առանց պաթոսի, առանց պարտադրանքի: Ու սակայն խոնարհ բառերի անմիջականութիւնը քանդում է մակերեսային սառոյցը, պատռում կուրծքը եւ հասնում հոգին, լաւային, հոգիների զենիթին: Յոյզի փոխանցումը աւելի կատարեալ է, որովհետեւ խօսքը մերկ է, անպաճոյճ ու անսքեմ: Սրտի խօսք է Գազանճեանինը՝ խոհականութեամբ յագեցած: Գոյականը այնքան տիրական է, որ այլեւս ածականի կարիքը չկայ: Ուստի եւ խտացումը իր քանդակների, այն աստիճան, որ ընթերցողը շարունակում է ստեղծագործութիւնը՝ հասնելով բանաստեղծութեան ակունքին: Եթէ հնարաւոր է մէկ տողում բիւրեղացնել երգը, հասած կը լինենք ճշմարտութեան: Գուցէ եւ մէկ բառ բաւական լինի: Յամենայն դէպս:

Բանաստեղծութեան մասին է խօսքը:

Բանաստեղծութիւնը մեզ պիտի փրկի:

Եթէ ամէն ոք, ամէն օր, մէկ հատիկ բանաստեղծութիւն կարդայ, ապա կ'ազնուանայ կեանքը, մարդը կը մօտենայ աստուածութեան, եւ գուցէ, ո՞վ գիտէ, սուրը խափի վերածուի, որովհետեւ վերջին հաշուով, բանաստեղծները մեր ապատարարներն են՝ մարդկութեան ծաղիկները:

Կեանքը ապրիլ արեւծաղկի մը նման: Արեւծաղկի մը նման՝ որ առնելիք տալիք չունի աշխարհին, որ դաշտերու լռութեան մէջ կ'արձանանայ իբրեւ խրոխտ, բաւարար ու խորացող գեղեցկութիւն, որ կը բարձրանայ այնքա՛ն բանաստեղծական, ազատ ու անկախ· եթէ կարենաս, եթէ կարենաս կեանքն ապրիլ, տղա՛ս, լոյսին դէմ առ դէմ՝ առանց շլանալու, առանց գոցուելու, առանց ցաւելու՝ արեւծաղկի, արեւծաղկի՛ մը նման:

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

«Հայրենիք»

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Շահեկան հարցազրոյց մը ունեցած է Հայաստանի նորահաս բանաստեղծներէն Ռազմիկ Դաւոյեան Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետ Ջիմ Թորոսեանի հետ, նպատակ ունենալով «Գրական թերթ»ի ընթերցողներուն ներկայացնելու կարգ մը հեռանկարներ, որոնք կապ ունին Երեւանի ներկային եւ ապագային, ինչպէս նաեւ առհասարակ հայ ճարտարապետութեան զարգացման հետ: Ռ. Դաւոյեան կը ճշդէ, թէ «Ապագայի քաղաքներ» ըմբռնումը արդէն մօտ կէս դարէ ի վեր ի գործ կը դրուի, եւ աշխարհի լաւագոյն ճարտարապետները իրենց ուշադրութիւնը սեւեռած են այս կէտին վրայ՝ մարդկութեան համար տրամաբանական լուծում մը գտնելու ակնկալութեամբ: Քաղաքները, կ'ըսէ Դաւոյեան, այլեւս տարածուելու որեւէ հնարաւորութիւն չու-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Այդ, բանաստեղծին հռչակաւոր քըննադատներէն մէկը կ'ըսէր անոր մասին. «Երբ ան աւելի տարիքոտ ու արմատական դարձաւ, աշխարհին մէջ այլեւս ուրիշ բան չէր տեսներ, բայց եթէ վատ Նապոլէոններ եւ պարարտ Յոյներ»:

Այս բաղդատութեան մասին էր որ ես ստիպուած էի խորհիլ, երբ կը լսէի երկրորդ Պ. պաշտպանին խօսքերը միլիթարիստներու եւ աջակողմեաններու մասին: Երկրորդ Պ. պաշտպանը կը թուի թէ ամբողջ մարդկութիւնը կը բաժնէ միլիթարիստներու, որոնց ուղեղէն դեւ մը հաներ է այն մասերը, ուր արդարութիւնը, կարեկցութիւնը եւ մարդկայնութիւնն են տեղաւորուած, — եւ ուրիշ մարդերու, որոնց քով այդ մասերը իրենց տեղն են: Եւ կը կարծեմ, թէ այս ըմբռնումը իրօք քիչ մը արմատական է, շատ միակողմանի եւ արհեստականացուած, եւ թէ կեանքին բազմապիսութիւնը թոյլ չի տար՝ նման չոր ու ցամաք բաժանում կատարել: Այնուամենայնիւ ես իրեն Պ. պաշտպանին կը թողում այս տեսութիւնը, իսկ ուրիշ կէտի մը նկատմամբ պիտի հակաճառեմ իրեն արդէն ամենայն վճռականութեամբ:

Ան չհաւնեցաւ, որ ես որակեցի ըսպաննուածը որպէս գերման ժողովուրդին հաւատարիմ դաշնակիցը: Եւ պէտք է կրկնեմ որ թուրք ժողովուրդը կռուեցաւ ուս ուսի գերման ժողովուրդին հետ եւ անպայման կրնայ որակուիլ որպէս այս վերջինին դաշնակիցը: Ես պատուաբեր չեմ նկատեր՝ մինչեւ որոշ աստիճան ուրանալ անցեալը, ինչ ալ որ ըլլայ վերջ ի վերջոյ անհատին քաղաքական տեսակէտը: Ես պէտք է ամենախիստ կերպով բողոքեմ որ Պ. պաշտպանը՝ Թուրքիոյ այս քաղաքականութեան երկու ներկայացուցիչները, Էնվէր եւ Թալէաթ փաշաները, վիրաւորական ձեւով որակեց այստեղ՝ որպէս իրենց հայրենիքը լքած փախած ոճրագործներ:

Ուրախ եմ սակայն, որ ուրիշ կէտի մը վրայ ես կրնամ համաձայնիլ երկրորդ Պ. փաստաբանին հետ. այն է, որ իրաւագիտութեան մէջ որոշիչը իրօք պէտք է ըլլայ մարդկային առողջ դատողութիւնը: Ես կը յուսամ, Պ. Պ. երդուեալներ, — այդ վստահութիւնը ես ունիմ, — թէ ձեր քով այդ յատկութիւնը յաղթական է մնացեր հակառակ այլ եւ այլ հանգամանքներու այն չփոթիչ առատութեան, որ աստեղ գիտական, թեքնիք-իրաւաբանական, բժշկական ձեւի տակ ձեր դէմ ելած է. ու ես կը խորհիմ, որ եթէ դուք մարդկային առողջ դատողութեանը իր արժանի կարեւորութիւնը տաք, այն ատեն կը գտնէք ճշմարիտը:

Պաշտպան Դր. Գորդոն. — Պարոններ, քանի մը խօսք միայն: Պ. աւագ դատախազը յանդիմանեց մեզ անոր համար, որ մենք ձեզի մէկ բան մը չըսինք. այն է՝ որ դատաւորը հարկադրուած է դատել ըստ օրէնքի: Այո, պարոններ, ես պիտի ամչնայի ըսել ձեզի այն, ինչ որ ինքնըստինքեան բոլորովին հասկնալի է (շարժում սրահին մէջ):

Յետոյ, Պ. աւագ դատախազը ըսաւ, թէ պէտք չէ որ մատնանշուի սպաննողի պատիժը, ներկայ պարագային ուրեմն — մահապատիժը: Այդ բացարձակապէս սխալ է: Տրուած ըլլալով, որ մեր օրէնքը որոշ տեսակի ոճիրներու համար կը տնօրինէ մահապատիժ, անհրաժեշտ է որ դուք յստակօրէն քննէիք, թէ ի՛նչ տեսակի պէտք է ըլլայ նման ոճիրը: Ասիկա սխալ իրաւագիտութիւն մըն է, մերժուած նաեւ Պետութեան բարձրագոյն ատեանին կողմէ պատերազմին պահուն, իրաւագիտութիւն մը կազմուած այլեւայլ գաղափարներէ: Բարձրագոյն ատեանը պատերազմէն առաջ վերլուծման ենթարկած է պատմական եւ քաղաքացիական իրաւունքին վերաբերող հազարաւոր գաղափարներ եւ անոնց վրայ մեծ խնամքով կանոններ հիմնած:

Ապա եկաւ հզօրագոյն պատերազմը եւ այդ ամէնը մէկդի նետեց: Ու ահա բարձրագոյն ատեանը շատ բան վերագնահատման ենթարկեց, կարգ մըն ալ նոր բաներ սորվեցաւ:

Ես կրնամ կարդալ ձեզի որոշում մը, որով մեր բարձրագոյն ատեանը համարձակ անկեղծութեամբ կը խոստովանի, թէ ինքն ալ առաջ որոշ գաղափարներ աւելի նեղ կերպով ըմբռնած էր, թէ ինքն ալ շատ բան սորվեցաւ միջավայրի պայմաններէն, պատմական դէպքերէն, կեանքէն: Ու դուք եւս, Պ. Պ. երդուեալներ, պէտք է միշտ աչքի առջեւ ունենաք, որ չէք կրնար տալ որոշում մը, որ ներքուստ ճշմարիտ եւ ձեր խղճին համար ընդունելի չըլլայ:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ անհնարին է, որ մեզ մօտ անարդարութիւնը արդարութիւն ըլլայ: Ոչ մէկ խաղ գաղափարներու հետ պէտք չէ երբեք իբրեւ արդիւնք ունենայ վճիռ մը զոր ամէն առողջ մարդ որպէս [illegible] անարդարութիւն կը զգայ:

(93 — Շար.)

նին. ասոնք պիտի զարգանան երկու ուղղութեամբ՝ կա՛մ պիտի բարձրանան, կա՛մ պիտի տարածուինստորերկրեայ, իսկ այս երեւոյթը արդէն հարիւրաւոր բարդութիւններ կը ստեղծէ:

Իր առաջին հարցումին մէջ Դաւոյեան հետեւեալ կէտը հրապարակ կը դնէ. քաղաքակրթութիւնը, այսօր, մարդէն կը խլէ անոր հողը, անոր բնութիւնը, եւ ասիկա ամէնէն առաջ կը կատարուի ճարտարապետներու, շինարարներու ձեռքով: Ինչ կ՚ընեն մեր ճարտարապետները՝ բնութեան կորուստը, մարդուն կորուստը որեւէ բանով փոխարինելու, որեւէ ձեւով թեթեւցնելու համար, որպէսզի մինչեւ վերջ չխզուի մարդուն եւ բնութեան կապը, մարդուն եւ բնութեան յարաբերութիւնը:

Ջ. Թորոսեան իր պատասխանին մէջ նախ կ՚ընդգծէ, թէ ճարտարապետութիւնը թերեւս ամէնէն մարդասիրական մասնագիտութիւնը պէտք է նկատել, քանի որ անոր նպատակն է այնպիսի շէնքեր շինել, ուր մարդիկ իրենք զիրենք զգան ազատ, տէրը իրենց անձին: Ուրեմն՝ ճարտարապետութեան հիմնական առաջին առթիւ մարդն է եւ անոր հետ միասին՝ կառոյցին գեղեցկութիւնը. ասիկա բնութեան շարունակութիւնն է՝ մնալով հանդերձ առանձին միաւոր մը:

Իր մէջ ապրող կենդանի ոգիէն ճարտարապետը ամէն անգամ կենդանի, թպրտացող կտոր մը կը դնէ իր շինութեան մէջ, եւ ասիկա կը սկսի ապրիլ ինքնուրոյն կեանք մը՝ իր շուրջը ստեղծելով իրեն յատուկ ի՛ր մթնոլորտը: Եւ որովհետեւ այդ մթնոլորտը կենդանի բան է, ուրեմն՝ երբեք անջատուած չէ բնութենէն, բնութեան մասն է եւ անոր շարունակութիւնը: Ճարտարապետը իբրեւ օրինակ յիշատակելէ ետք Թամանեանի կառուցած Կառավարական տունը, որ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը ներկայացնէ, կ՚ընդգծէ, թէ ժամանակակից ճարտարապետութեան մէջ կը փորձեն գտնել բնութեան տեղը բռնող միջոցներ: Այսպէս, կը ստեղծուին բարձրայարկ կառոյցներ, որոնք իրենց բարձրութեան տարբեր հատուածներուն ունին հարթակներ՝ կանաչ տարածութիւններու համար: Վերի յարկը ապրողներուն համար ասիկա որքան ալ խարկանք ըլլայ, նոյնքան ալ իրողութիւն կը դառնայ, ինչպէս որ իրողութիւն է այն փաստը, որ երկրագունդը վաղը սարսափելի խճողուած պիտի ըլլայ, եւ քաղաքները սահպուած են ոչ թէ տարածուելու, ինչպէս անցեալին, այլ բարձրանալու վեր կամ խորտանալու դէպի ընդերքը: Մենք, կ՚աւելցնէ Թորոսեան, հիմա Երեւանի մէջ պիտի սկսինք շինել 16 եւ աւելի յարկեր ունեցող շէնքեր, բան մը, որու մասին դեռ քանի մը տարի առաջ չէինք մտածեր իսկ:

Ռ. Դաւոյեան փափաքած է ունենալ կարծիքը ճարտարապետին՝ մայրաքաղաքի կառուցապատման հեռանկարներուն այդ ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքներուն եւ դժուարութիւններուն մասին:

— Մեր մայրաքաղաքը, կը պատասխանէ Թորոսեան, այսօր մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ, եւ մենք պարտաւոր ենք ամենայն լրջութեամբ մօտենալ անոր զարգացման հեռանկարներուն: Քաղաքը երթալով կը մեծնայ, կ՚աճի բնակչութեան թիւը, եւ մէջտեղ կուգան հարցեր, որոնք երէկուան ճարտարապետներուն միտքէն իսկ չէին անցներ: Երեւանի առաջին հիմնական յատակագիծը, զոր կազմեց Թամանեան 1924ին, նախատեսուած էր մինչեւ 150.000 բնակչութեան համար, այլ խօսքով այնքան, որքան այսօր կը նախատեսուի քաղաքին մէկ բնակելի հատուածին համար: Բայց հակառակ ատոր, քաղաքին մէջ կար իւրայատուկ երեւանեան մթնոլորտ մը, որ ստեղծուած էր ժամանակի ընթացքին: Թամանեանի յատակագիծը չէր խախտեր այդ գունագեղութիւնը, ընդհակառակն՝ իր մէջ կը պարփակէր զայն՝ քաղաքը վերակառուցանելով նոր պահանջներուն համապատասխան, այն ժամանակուան համար առաջադրուած նոր խնդիրներու լուծումով:

1971ի յատակագիծը, որ կազմուած է մօտ երեսուն տարուան հեռանկարով, կը նախատեսէ մէկ միլիոն հարիւր հազար բնակիչ: Այսօր Երեւան կը տարածուի տասը հազար հեկտարի վրայ, որ յետագային պիտի հասնի տասնըհինգ հազարի: Մեր ճարտարապետներուն ձգտումը կը մնայ նոյնը՝ այսինքն կառուցանել այնպէս, որ շինութիւնը գոհացում տայ մարդոց պահանջներուն:

Նոր յատակագիծը Թամանեանի ստեղծածը կը թողու իբրեւ քաղաքի կեդրոն, անոր շուրջը, բլուրներու վրայ դասաւորելով ութ բնակելի զանգուածներ՝ իրենց մշակութային, կենցաղի ու հանրային այլ կեդրոններով: Քաղաքին կեդրոնը վերակառուցուելու վրայ է նոր ներդաշնակութեամբ, պահպանելով Թամանեանի մտայղացումը, որպէսզի որոշ չափով կարելի ըլլայ պահել երեւանեան գունագեղութիւնը, թէեւ շատ բան արդէն անհետացած է: Ես, ասիկա ցաւով կ՚ըսեմ, որովհետեւ այդ ինքնատիպ մթնոլորտը կարելի էր պահպանել, եւ ասիկա՝ չէր խանգարեր նորին ստեղծումը: Հիմա, Երեւանը ընդարձակուելու վրայ է եւ նոր տարածութիւններ մուտք կը գործեն անոր սահմաններէն ներս. այդ տարածութիւններուն մէջ կան նաեւ հին յուշարձաններ: Մենք յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնենք, որպէսզի այդ յուշարձանները իրենց շրջապատով պահպանուին, որովհետեւ ասոնք մեր ազգին թէ՛ անցեալի, թէ՛ այսօրուան եւ՛ թէ ապագայի հարստութիւններն են:

Թէ ինչո՞ւ կը մտանիշէ այս պարագան. որովհետեւ, կ՚ըսէ ճարտարապետը, մեր օրերուն ստեղծուեցան բոլորովին նոր քաղաքներ՝ հիանալի շինութիւններով եւ հաղորդակցութեան միջոցներով, աշխարհի լաւագոյն ճարտարապետներու նախագիծերով: Ասոր ցայտուն օրինակն է Պրազիլիան, որ ունէր ճարտարապետական, շինարարական բոլոր յաջող լուծումները, բայց չդարձաւ լաւագոյն քաղաքի օրինակ մը, ինչպէս կը մտածէին նախագծողները: Չդարձաւ, որովհետեւ չստեղծուեցաւ այն գունագեղութիւնը, այն մթնոլորտը, որ կը ստեղծուի դարերու եւ սերունդներու շունչով, անոնց քրտինքով եւ միասնական ստեղծագործական հանճարով:

Երեւանը, ուրեմն, իր նոր յատակագիծով կը նմանի բացուած ծաղիկի մը, որ ունի իր կեդրոնը, եւ անոր շուրջը՝ բլուրներու վրայ, ծաղկաթերթերու պէս կը տարածուին ութ բնակելի զանգուածներ: Կեդրոնի կապը ասոնց հետ պէտք է շատ ներդաշնակ ըլլայ, որպէսզի չխանգարուի համաչափութիւնը, չկորսուի միութիւնը, միասնական դիմագիծը: Պէտք է լաւագոյն փոխադրական միջոցները ապահովել. մեթրօն, որ հաստատուելու վրայ է, կ՚ապահովէ հիմնական կապը ծայրամասերուն եւ կեդրոնին միջեւ: Երեւանի գրաւած տարածութիւնը խորտուբորտ է, որով կառուցուած եւ դեռ կառուցուելիք կամուրջները օգտակար կ՚ըլլան միասնականութեան ապահովութիւն ստեղծելու համար:

Ռ. Դաւոյեան խօսքը դարձուցած է ճարտարապետութեան ազգային ձեւին շուրջ: Մի՞թէ իսկական ճարտարապետութիւնը կը տարանջատէ ժամանակակիցը ազգայինէն, հարցուցած է ան:

— Ո՛չ, բոլորովին եւ հազար անգամ ոչ, պատասխանած է Ջ. Թորոսեան: Ճարտարապետութեան համար այդպիսի հարց գոյութիւն չունի եւ չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Ազգային ժառանգութիւնը և ժամանակակից համաշխարհային մշակոյթը անսպառ աղբիւր են ճարտարապետութեան մէջ նոր, ազգային ժամանակակից ձեւեր գտնելու համար: Հայ ժողովուրդը այն ժողովուրդներէն է, որ իր ոգին եւ մտայղացումը ամբողջութեամբ արտայայտած է ճարտարապետութեան միջոցաւ: Հայ ճարտարապետութեան արուեստի արտայայտչականութեան հսկայ ուժը անցած է բոլոր ժամանակներու փորձութիւնները եւ կը պահպանէ իր մեծ նշանակութիւնը նաեւ այսօր: Հայ ժողովուրդը ստեղծած է արուեստի բազմաթիւ հոյակապ գործեր, եւ ճարտարապետութեամբ մարդոց պարգեւած է ուրախութիւն եւ երջանկութիւն: Միայն արտաքին յատկանիշներով կարելի չէ գտնել ճարտարապետութեան ազգային ձեւը: Միայն բնութիւնը, եղանակը, մակերեսը չեն, որ կը ստեղծեն ազգային ձեւ, այս բոլորին հետ ուրիշ շատ բաներ եւս կը կազմակերպեն ազգին հոգեւոր միջավայրն ու նկարագիրը, եւ անոր համապատասխան՝ կը ծնի ձեւը: Ժամանակակից նիւթին ազգային նկարագրով մօտենալու պարագային՝ նիւթը կ՚ենթարկուի նկարագիրին եւ կրկին ազգային ձեւ կը ստեղծուի:

Ճարտարապետին կարծիքով չկայ ոչ ժամանակակից եւ ոչ ալ ժամանակավրէպ նիւթ: Միայն թէ՝ կառուցանելու ժամանակ պէտք է բացայայտել նիւթին որակին յատկանիշները եւ հարազատ մնալ անոր:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հայ նկարիչին մահը

— o —

Թեհրանի «Ալիքի» (?) օրաթերթը Յունիս 2ի իր թիւով անդրադարձած է Մինաս Աւետիսեանի մահուան հետեւեալը գրելով. «Հայ ամէնէն անուանի նկարիչը մեռաւ ինքնաշարժի արկածով: Աւետիսեան ծնած էր 1928ին, Ջաջուռ գիւղը: Ան հայկական աւանդական եւ արեւելեան եւ եւրոպական նկարչութեան օժանդակութեամբ գոյներու եւ ձեւաւորումներու այնպիսի բանաստեղծութեան մը հասած էր, որ իր տեսակին մէջ կոչուած է եզակի մնալու: Աւետիսեան իր երկու ցուցահանդէսներով Եւրոպայի թանգարաններու դուռները մշտական ձեւով բացաւ իր ստեղծագործութիւններուն առջեւ: Ան ոչ միայն ստեղծագործական մարդին, այլեւ մարդկային առօրեայի պատկերացումին մէջ լաւ էր: Մինաս Աւետիսեան իր կեանքին վերջին շրջանին արտաքար տոկաց իր արուեստանոցին հրկիզումի աղէտին, որու ընթացքին իր հարիւրաւոր ստեղծագործութիւնները մոխրացան. ոչ մէկը յանդիմանեց եւ ոչ ալ յուսահատեցաւ»:

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ

— o —

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— o —

Նիսէն կը հաղորդեն մեզի թէ, տեղւոյն Հայ Մարզականի յիսնամեակի տօնակատարութեան նիւթական յաջողութեան մեծապէս նպաստած է նկարչական արուեստի գործ մը, զոր նուիրած է նկարիչ Առման Շանառեան:

Նկարը աճուրդի դրուելով, արդիւնքը բարձրացած է 1.400.000 հին ֆրանքի բացառիկ գումարի մը, ինչ որ զգալիօրէն դիւրացուցած է նման մեծածախս ձեռնարկի մը կազմակերպութեան նիւթական հոգը:

Աճուրդը շահած է Միութեան փոխնախագահը՝ Գանձանակեան:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Գ.

ՍԱՆ – ԲԻԷԹՐՕ
ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿԸ ՏԱՆԻ

Այնքան ուժգին հրեր էր զայն որ, վատ զինուորականը իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով՝ մինչեւ պատը ընկրկեր եւ դրան անցքը բաց ձգած էր:

Եւ մարքիզը, որ իր ուժը ցոյց տուած էր, մէկ ոստումով մինչեւ դուռը ցատքեց: Սպաները ետեւէն յարձակեցան... բայց ան Վերթէյլի Քազինոյին գաղտնի անցքերը գիտէր:

Սանդուխին գլուխը հասնելուն պէս՝ վազեց դէպի նրբուղի մը, որուն ծայրը գաղտնի սանդուխ մը կար, ուրկէ իր թշնամիներէն բաւական առաջ կրնար դուրս ելլել...

Ո՜հ, որքան կը սիրէր Լուչիոլան այդ վայրկեանին:

Մեր ընթերցողները արդէն ճշմարտութիւնը կիսովին գիտեն. գիտեն թէ տ'Ասլիթթա, նման հինաւուրց Բրուտոսին, երկու ամիսէ ի վեր յանդուգն ու վտանգաւոր դեր մը կը խաղար:

Հետամուտ էր իր եղբօր վրէժն առնելու, որ հայրենիքի սիրոյն համար կեանքը տուած էր: Նափոլիէն Միլան եկած էր, գիտնալով որ Լոմպարտիոյ մէջ ժողովուրդին համբերութիւնը կը սկսէր սպառիլ:

Նափոլիի մէջ պատահած էր Լուչիոլայի: Այս երկու կրակոտ, եռանդուն ու սիրավառ բնութիւնները զիրար հասկըցած էին: Սէրը իբր կայծ ցայտեր էր անոնց մէջէն:

Արուեստագէտը հոգւով մարմնով անձնատուր եղած էր այն դատին, որուն պաշտպան կանգնած էր սիրահարը:

Անոր ատելութեան մեղսակիցը, անոր մաքառումներուն ընկեր եղած եւ ըսեր էր իրեն.

— Բարեկամ, քեզի պիտի հետեւիմ... մինչեւ մահ:

Խօսքը կը բռնէր, եւ երբ Ասլիթթա — մութին մէջ իր մարտիկոցները կանգնելով — ըսեր էր անոր թէ գործելու ժամը հասած էր, ան պատասխանած էր.

— Պատրաստ եմ:

Եւ ո՛չ Թիչէլլինի, ո՛չ Սալվանի — եւ ինչ որ աւելի զարմանալի է, — ոչ ալ Բաւէցքիի ստախկանութիւնը բան մը չէր կասկածեր, բան մը չէր գուշակեր: Այս բոլոր երեւոյթին պարզ ու անմեղ քերթուածը գրողն է Լուչիոլայի բարեկամուհին, այն խարտիշագեղ աղջիկը, որ Միլլա կը կոչէր, եւ Ասլիթթա գաղտնաբար երաժշտապետին տունը ղրկած էր զայն:

Գալով այն մարդուն, որ Սքալայի բոլոր տոմսակները գնած էր... հա՞րկ է անոր անունը տալ:

Անիկա այն մարդն էր, որ իր բովանդակ կորովը, բովանդակ զօրութիւնը ստանկոխ եղած իրաւունքի պաշտպանութեան նուիրած էր...: Խոմոն Տանթէսն էր, որ օր մը արեւուն մէջ ըրած երդումը կը կատարէր, երբ Հայտէ մայր ըլլալը կ՚իմացնէր իրեն...

Կը սիրէր տ'Ասլիթթան, որ այնքան ազնիւ ու քաջ էր:

Իսկ Լուչիոլայի գալով, կարծես թէ այդ մարդը կ՚ուզէր երբեք չպատահիլ անոր, Լուչիոլա այն երեկոյին առաջին անգամն էր որ կը տեսնէր զայն Սքալայի մէջ. բայց իր սիրահարը հարիւր անգամ անոր անունը տուած էր եւ Լուչիոլա ողջունած էր զայն:

Իրա՞ւ էր արդեօք. ասկից աւելի չէր ճանչնար:

Երբ մէկը ձեռքը անոր սրտին վրայ դնէր, այն պահուն որ դէպի կոմսին օթեակը կը դառնար, պիտի ըսէր թէ սովորականէն ուժով պիտի բաբախէր:

Բայց ի՜նչ զգացում... Սէ՞ր, երախտագիտութի՞ւն թէ երկիւղ:

Եւ երբ տեսաւ որ ան ելաւ եւ ծափահարութեանց նշանը տուաւ, Լուչիոլա դեղնեցաւ, որովհետեւ թերեւս գիտէր թէ այս մարդուն ուզածը կը կատարուէր:

Ուստի քաջութեամբ մինչեւ ծայրը գնաց այն ճամբուն, որ իրեն պարտականութիւն կը համարէր:

Եւ հիմա, տ'Ասլիթթա կարծես առաջին անգամը ըլլալով սոսկումով, կը հասկընար թէ ի՛նչ վտանգներու մէջ ձգած էր այն կինը, որ իր կեանքէն աւելի կը սիրէր:

Այո, Թշուառականները իրենց բովանդակ վատ վրէժխնդրութեամբ պիտի հարուածէին այս կինը: Զայն իրենց սոսկալի բանտերուն մէջ պիտի նետէին:

Ո՞վ գիտէ թէ անոր վրայ պիտի չփորձէին իրենց տանջանքի զարշելի գործիքները... բռնադատելու համար զինքը որ խօսի... եւ դաւակցութեան գաղտնիքները երեւան հանէ...

Բայց ինք պիտի փրկէ՜ր զայն: Եթէ քանի մը քայլ ալ առնէր, անոր քով կը հասնէր:

Ձեռքը դրաւ զսպանակի մը վրայ, որով փողոցին դուռը պիտի բացուէր իր առջեւ...

(Տպ.) ԺԻՒԼ ԼԷՐՄԻՆԱ

Արժ. Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան, երէցկին Ալիս Ժամկոչեան, Պր. Օննիկ Ժամկոչեան, Տիկին Նուարդ Տիրատուրեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէօվլէթեան եւ համայն ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆԻ
(ծնեալ Ալեանաքեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 19ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Յունիս 23, ժամը 10.15ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի գիւղին գերեզմանատունը:

Ցաւակցութիւն՝ Տոմարի ստորագրութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Ճէլոյեան ընտանիքը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով, անձամբ թէ նամակով մասնակից եղան իրենց խոր ցաւին, իրենց կնոջ եւ հարսին՝

ՍՈՆԱ ՃԷԼՈՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
85ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 10էն 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 44-50 Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, Մոնմորանսի

Եկէք բազմաթիւ վայելելու աւանդական հայկական շամփուրով խորոված, միաժամանակ ներկայ գտնուելու «ԳԱՐՈՒՆ» նուագախումբի եւ ՔՐԷԹԷՅ քաղաքի պարի խումբի գեղարուեստական բաժնին:

Բազմաթիւ խաղեր երախաներու համար — անուրդի կը դրուի Հայաստանի իւղանկար բնանկար մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Անձրեւի պարագային ապահովութիւններ ձեռք առնուած են:

Ծանօթ.— Մոնմորանսի երթալու համար շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նորտէն եւ իջնել Անկէն (իւրաքանչիւր քառորդ ժամուն), անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով Կրոլէի կայարանը իջնել:

Կարեւոր.— Փափաքելի է որ ամէն ոք տեղւոյն վրայ ծախսէ, կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել:

Դուռները կը բացուին ժամը 10ին եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 22

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի Յունիս 22, ամբողջ օրը Ժըմենսի դաշտին վրայ:
Մասնակցութեամբ Սայաթ-Նովա նուագախումբին
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ ուտելիք եւ խմելիք: (Դաշտին տեղը Էգէնփինէ ճամբուն վրայ)

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ 21 Յունիս երեկոյան ժամը 8.30ին ըլուբոյին սրահը:

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի, Յունիս 22, ժամը 16ին վարժարանին սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Վարժարանի երգչախումբը, պարախումբը եւ արտասանութիւններ:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Կեդրոնական Ֆրանսայի մեր բոլոր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհանուր ժողովի Կիրակի Յուլիս 6, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Restaurant PALMA
SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS
210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40
Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres —— qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ
ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ
Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ: — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ:
Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու
Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Départs chaque mois :
du 12 au 26 juillet
du 19 Juillet au 2 Août — du 7 au 20 Septembre
du 2 au 16 Août — du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre
à partir 2580 F
Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre
Demandez nos brochures détaillées
Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.
Renseignements et Inscriptions
A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64
A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66
Licence Voyages : A. 721.

MATERIEL INDUSTRIEL & ARTISANAL DE REPASSAGE
✲ Fers vapeur
✲ Tables aspirantes et chauffantes
✲ Chaudières
pour : CONFECTIONNEURS (Robes, jupes / Tailleurs / Manteaux / Pantalons)
et BONNETIERS
s.a. **APPREX** 61 rue de Chabrol 75010 Paris
téléphone : 770.70.89 — 824.68.26 — 523.23.04

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
30e anniversaire du Nor Seround dans le centre-France
Grande Fête Champêtre Régionale
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Organisée par le COMITE REGIONAL
avec la participation des sections de
Vienne, Valence, Grenoble, Décines, Lyon, St-Etienne, St-Chamond, St-Maurice de Beynost
Le dimanche 22 Juin à partir de 9 heures
à BEYNOST au CLOS MONDEROUX
Avec la participation de l'orchestre
KOTCHARI DE MARSEILLE

- Stand du Nor Séround
- Exposition
- Divers jeux
- Ambiance et buffet arméniens

Service de transport par car, départ de DECINES. — Café Paro, Rue Nansen ou CORNAVENT à 10 h. et 10 h. 15
En cas de pluie, salle assurée.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
DIMANCHE 22 JUIN 1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 փր· Վեցամսեայ 90 փր·
Արտասահման Տար· 200 փր· Հատը 1 փ· 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·327
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.327

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

— O —

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Բ.

Լորտ Քըրզըն կը հարցնէ Ա. Ահարոնեանի թէ Հայաստանի Պատուիրակութիւնը ի՞նչ կը մտածէ Ալեքսանդրապոլի դաշնագրին մասին։ Ահարոնեան կը պատասխանէ.—

«Այդ դաշնագիրը մենք ժխտում ենք ամենավճռական կերպով, որպէս չարաչար բռնութեան տակ ստորագրուած»։ Եւ կը բացատրէ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը Կարսի անկումէն անմիջապէս ետք, նախատեսելով գալիքը, 1920 Նոյեմբեր 2ին կը գրէր իրեն թէ՝ «Քանի որ մեր աշխարհը չորս կողմից պաշարուած է Թիւրք եւ բոլշեւիկ Թշնամիներով, կառավարութիւնը կարող է ստիպուած լինել ծանր յանձնառումներ ստորագրելու։ Արդ՝ Պատուիրակութեան եւ մեր Դաշնակիցներին է մնում չընդունել մեր ստորագրելիք այդ ծանր պայմանները եւ վերահաստատել նախկին դրութիւնը»։ Հետեւաբար «Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը գոյութիւն չունի մեզի համար եւ հաւատացած եմ, որ մեր Դաշնակիցների համար էլ նա չեղեալ մի փաստաթուղթ է, բռնութեան տակ ստորագրուած»։

Յետոյ ժողովի Նախագահ Լորտ Քըրզըն հայ Պատուիրակութեան երկու Նախագահներուն դիտել տալով, որ «շնորհիւ մի շարք հանգամանքների, այսօր անգործադրելի են» Ուիլսընի գծած սահմանները Հայաստանի համար, կը հարցնէ թէ «որո՞նք կը լինէին գործադրելի սահմաններ այս նոր պայմաններում»։

Կը պատասխանէ Պօղոս Նուպար, որ կը յայտնէ թէ գիտակցելով դժուարութիւնները, իրենք չեն պահանջեր Տրապիզոնը, նոյնիսկ Երզնկան։ Իրենց ուզածը ելք մըն է դէպի ծով։ Պատրաստ են զոհողութիւններ ընելու։

Այնուհետեւ խօսք կ'առնէ Ֆրանսայի պատուիրակ Պէրթըլօ, որ կը յայտարարէ թէ Կիլիկիայէն իր զօրքը քաշելէ առաջ, Ֆրանսա հաստատուն երաշխիքներ ձեռք պիտի բերէ ապահովելու համար քրիստոնեայ եւ, ի մասնաւորի, հայ փոքրամասնութեանց գոյութիւնն ու իրաւունքները։ Փաշան կ'առարկէ Հայերու «փոքրամասնութիւն» ըլլալուն դէմ եւ փաստեր կը ներկայացնէ Կիլիկիոյ մէջ անոնց մեծամասնութիւն ըլլալուն մասին։ Վէճը կը շարունակուի։ Ֆրանսա կը մերժէ որեւէ բացառիկ իրաւունք ճանչնալ Հայերուն Կիլիկիոյ մէջ։

Հայ պատուիրակները դժգոհ կը հեռանան Խորհրդաժողովէն։ Ունկնդրութիւնը տեւած էր եօթնասուն վայրկեան։ Կոմս Սֆորցա, որուն հետ տեսնուեր էր Ահարոնեան ժողովէն առաջ, ինչպէս նաեւ Կոմս Հայաշի լուռ մնացած են ժողովի ընթացքին։

Լոնտոնի խորհրդաժողովի բացումէն երեք օր առաջ տեղի ունեցած էր Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը եւ Փրկութեան Կոմիտէն ձեռք էր առած Հայաստանի իշխանութիւնը։ Ահարոնեան այս պարագան հաղորդած էր Խորհրդաժողովին։

Հայ պատուիրակները լսելէ վերջ, նոյն օրն իսկ — Փետրուար 26ին — Լորտ Քըրզըն Թուրք պատուիրակներուն կը յայտնէ, որ թէեւ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն ի վեր պայմանները փոխուած են որոշ չափով, սակայն դաշնակից Պետութիւնները երբեք նպատակ չունին հրաժարելու միացեալ եւ հաստատուն Հայաստան մը ստեղծելու պարտաւորութենէն, եւ թէ նոյն ինքն Փոքր Ասիոյ Թուրք կառավարութեան եւ Հայերուն իսկ շահերուն համար կարեւոր է հաստատել երկուստեք ընդունելի սահմաններ։ Հայերուն պէտք է վերադարձուին անոնցմէ վերջերս գրաւուած հողերը եւ հնարաւորութիւն պէտք է տրուի Հայաստանի, որ տիրանայ երաշխաւորեալ ազգային ապահով գոյութեան։

Այս խոստումները հողեչահ խօսքերու սահմաններէն դուրս պիտի չելլէին։

Խորհրդաժողովը ի՛ վերջոյ կ'որոշէ, վերջին դէպքերու լոյսին տակ, յատակ առաջարկներ ներկայացնել Գերագոյն Խորհուրդին՝ Սեւրի դաշնագրի Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի վերաբերեալ յօդուածներու փոփոխութեան մասին։ Մարտ 4ի նիստին կը զբաղի այս հարցով եւ կը լսէ Թուրք եւ յոյն պատուիրակները։

Մարտ 12ի նիստին Դաշնակիցները այս վերջիններուն կը հաղորդեն Սեւրի դաշնագրին մէջ մտցուելիք փոփոխութիւնները՝ ի նպաստ Թուրքիոյ։ Այլեւս խօսք չէր ըլլար Սեւրի դաշնագրով ստեղծուած Անկախ (յօդուած 88) եւ Միացեալ (յօդուած 89) Հայաստանի մասին։ Ամբողջ Հայկական Հարցը կը վերածուէր Ազգային Օջախի մը, որ պիտի ստեղծուէր ասիական Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ նշանակուած Յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ պիտի քննէր այն հողամասը, ուր յարմար պիտի ըլլար տեղափոխել Հայաստանը։

Լոնտոնի Խորհրդաժողովը կ'ուրանար Հայ Դատը։ Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը կը վերածէր Ազգային Օջախի, այն ալ՝ եթէ հաճէին ընդունիլ Թուրքերը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ...

Պոլսոյ «Ժամանակ»էն (Յունիս 14) կ'արտատպենք հետեւեալ լուրը·—

65 ՀԱՅԵՐ ՍԱՍՈՒՆԷՆ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՆ

Գաւառի այն Հայերը որոնք ապրուստի դժուարութեան մատնուած են, հետզհետէ կը գաղթեն Իսթանպուլ, ապահովելու համար բարօր կեանք եւ իրենց զաւակներուն անհրաժեշտ ուսումն ու դաստիարակութիւնը կարենալ ջամբելու նպատակաւ։

Կը տեղեկանանք թէ, Ուրբաթ (Յունիս 18) Սասունէ 65 հոգինոց կարաւան մը ժամանած է Իսթանպուլ եւ Գաղթականաց Յանձնախումբի գնահատելի ջանքերուն շնորհիւ, առժամաբար տեղաւորուած է Գումգաբուի Որբւոց Որոտման տաճարին մէջ։

Եկուորներուն մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ անչափահաս տղոցմէ, ծերուկ այրերէ եւ կիներէ, որոնք բոլորն ալ խղճալի են թշուառ վիճակ մը կը պարզեն։

Կեանքէն կրծուած այս անբախտներուն, Գաղթականաց Յանձնախումբին կողմէ ապաստան ապահովուելէ յետոյ, անհրաժեշտ սնունդ, ճերմակեղէն եւ հանդերձանք տրուած է։

Նկատելով որ անչափահասները մեծամասնութիւն կը կազմեն եկուորներուն, Գաղթականաց Յանձնախումբը դժուարութեան մատնուած է զանոնք զգեստաւորելու համար։

Ուստի բոլոր այն բարեսէրները որոնք տրամադրելի ճերմակեղէն ու հանդերձեղէն ունին, յանուն մարդասիրութեան, պէտք է փութով տրամադրեն Գումգաբուի Գաղթականաց Յանձնախումբին, իսկ եթէ յանձնելու դժուարութիւն ունին, կրնան հեռաձայնել 22-57-86 թիւին Գրիգոր Գօլըքըսեանի։

... ՈՉ ԱԼ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

Յունիս 16 թուակիր «Ժամանակ»ին մէջ կը կարդանք թէ Ս. Երրորդութեան տաճարը գողեր մտած են ու 12 հազար ոսկի գողցած են։

Երէկ, Կիրակի (Յունիս 15) ըլլալուն, հակառակ մինչեւ ուշ ատեն հարսանեկան արարողութիւններ կատարուելուն, գող մտած է Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, որուն տաճարի գանձանակները խորտակելով, անոնց պարունակութիւնը՝ շուրջ 12 հազար ոսկի, կողոպտելէ յետոյ քովընտի դուռնէ խոյս տուած ըլլալուն, կը կարծուի թէ գողը նախապէս պահուըտած է Ս. Երրորդութիւն տաճարին մէջ եւ արարողութիւնները աւարտելէ ու ամէն ոք մեկնելէ յետոյ ձեռնարկած է կողոպուտի։

Այս առաւօտ դէպքին վերահասու դարձող թաղականները ոստիկանութեան հաղորդած են պատահարը եւ պաշտօնեաներ փութալով քննութեան ձեռնարկած են։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԺԳՈՀ Է ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵՆԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— O —

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ֆրանսական Մամուլի գործակալութիւնը Յունիս 6 թուականով հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ, զոր առջի օր տպեց նաեւ *Լա Քրուա* օրաթերթը։ կուտանք եղածին պէս·—

Եկեղեցւոյ ազդեցութիւնը Հայաստանի մէջ, յատկապէս երիտասարդութեան վըրայ, ինչպէս նաեւ արգիլուած աղանդներու գոյատեւումը խստօրէն կը քննադատուին Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան օրգանին՝ «Կոմունիստ»ի խմբագրականով։ («Կոմունիստ» կը հրատարակուի ռուսերէն)։

Հայաստան քրիստոնեայ դարձած էր արդէն Դ. դարուն, Ռուսիայէն վեց դար առաջ։ Հայաստանեայց Եկեղեցին ցայսօր պահպանած է իր անկախութիւնը, եւ անոր պետը՝ կաթողիկոսը Էջմիածին կը մնայ, քանի մը քիլոմեթր հեռու Երեւան մայրաքաղաքէն։

Արեւմուտքցի զբօսաշրջիկ մը, որ Հայաստան կ'այցելէ շատ կը զարմանայ ականատես ըլլալով բազմաթիւ անատուններու ողջակիզումներու, որոնք կը կատարուին եկեղեցիներու մօտերը Կիրակի օրերը։ Կը զարմանայ նաեւ իմանալով, որ նոյնիսկ կուսակցական անդամներ իրենց զաւակները մկրտել կուտան։

«Կոմունիստ» յատկապէս ցաւ կը յայտնէ, որ «Եկեղեցւոյ գաղափարախօսներուն ճիգերը կրօնքը ներկայացնելու իբրեւ պահապանը ազգային արժէքներու՝ հակաճառութեանց չեն ենթարկուիր հարկ եղած պատճառաբանութիւններով։

«Կոմունիստ» կ'ընդգծէ, թէ կրօնական ազդեցութիւնը դեռ շատ ցայտուն է երիտասարդութեան վրայ։ Կը մատնանշէ գոյութիւնը մատուռներու, եւ քիչ թէ շատ ծածուկ ուխտագնացութիւններու ու կը դատապարտէ պաշտամունքի հսկողութեան կոչուած մարմիններու պատասխանատուները, որ աչք կը գոցեն այս երեւոյթներուն վրայ։

Քանի մը տողով

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Փարիզ վերադարձաւ առջի իրիկուն։ Ծամբորդութեան արդիւնքը դրական կը նկատուի եւ կարգ մը համաձայնագրեր ստորագրուած են, որոնք հիմը կը կազմեն փրանքօ-լեհական գործակցութեան մը։ Ֆրանսա 7 միլիառի վարկ կը բանայ Լեհաստանի եւ ինչ որ կարեւորագոյն կէտը կը նկատուի՝ Վարշաւա եւ Փարիզ համաձայն են որ համեւրոպական վեհաժողով մը գումարուի Յուլիս 22ին։ Այս առընչութեամբ սակայն որոշ յոռետեսութիւն կը տիրէ Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ, ուր հաւանական չի նկատուիր որ լաւագոյն պարագային նման ժողով մը գումարուի Հոկտեմբերէն առաջ։ Ժիսքարի չորս օրուան այցելութենէն ետք հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ բարեկամական եւ փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը տիրած է։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ պետը Զօր. Ամին Տատա տեղի չի տար նոյնիսկ Անգլիոյ թագուհիին եւ վճռած է հրապարակաւ կախել անգլիացի Հիլս, որ համարձակած էր «գիւղի բռնատէր» որակել Տատան, գրքի մը մէջ։ Դատապարտեալին կինը, որ Գերմանացի է աղաչած է որ ամուսինը փրկուի, անձնական նամակ մը գրած է Էլիզաբէթ թագուհին բայց Ամին Տատա կ'ուզէ որ Անգլիոյ Արտաքին նախարարը ոտքը երթայ։ Վերջին պայմանաժամն է Երկուշաբթի առտու։ Ամին Տատա, նախկին ըմբշամարտիկ, Նորին շնորհալի Վեհափառութեան, մեծ հիացող մըն է Հիթլէրի, մէկ մեթր 96 է հասակը, 110 քիլօ կը կշռէ եւ շատ «տարօրինակ» տիպար մըն է։ Առիթ մըն է վրէժ լուծելու Անգլիացիներէն, որոնց անցեալի նախատինքները շատ չէ մարսած։

«ԳՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ» ցոյց ըրած են առջի օր Փարիզին Լիպեռէի շէնքին առջեւ (Շան դ'Էլիզէ) եւ բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան հետ։ Նոյն ատեն Աշխատանքի նախարարին փոխանորդը կ'ընդունէր սենտիքային ներկայացուցիչները, որոնք սակայն տեսակցութիւն չէ որ կ'ուզեն այլ՝ բանակցութիւն, այլապէս նոր գործադուլներ անկարելի չեն։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Պրանտ Յուլիս 2ին Մոսկուայի մէջ պիտի տեսակցի Բրեժնեւի հետ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը եւ իր կուսակցութիւնը (Աշխատաւորական) կառավարութեան իբրեւ քաղաքականութիւն որոշեցին, որ Իսրայէլի պէտք է կցուին Կոլանի բարձունքները եւ Կազայի շերջանը։ Երուսաղէմի մասին յիշատակութիւն չկայ, որովհետեւ քաղաքին արաբական մասը արդէն իսկ կցուած է Իսրայէլի։ Տրամադիր են Սինայի ամբողջովին վերադարձնելու Եգիպտոսի, բացի Շարմ էլ-Շէյխի նաւահանգիստէն։

ԵՐՋԱՆԻԿ ՀԱՅԸ

Երջանիկ ըլլալ: Հոգեկան վիճակ մը տեւական, որ կ'ենթադրէ ձերբազատում՝ ուղեղը մտայլկող վիշտերէ, տառապանքներէ, մտահոգութիւններէ:

Երջանիկ են անոնք, որոնք կրցած են, իրենց անձին համար ստեղծել յաջողութեան, նուաճումի, մտայրութեան կամ նպատակակէտի մը հասնելու վայրկեաններ: Տարբեր խօսքով՝ կարենալ յաղթահարել խոչընդոտներ, հասնիլ իտէալի մը, բաղձանքի, տենչանքի կամ մաղթանքի, առանց դծելու անոր տարողութեան սահմանումը:

Բառ մը արդարեւ, որ Հայկազեան մեր բառարանով, իր լայն թէ նեղ իմաստին մէջ առնուած, յարաբերական է իմաստով, նայած ենթակային, անձի պատրաստութեան, հոգե-մտաւոր կազմութեան եւ, ինչու չէ, նաեւ՝ պարագաներուն, պայմաններուն եւ պահանջներուն:

Մէկ խօսքով՝ առաձգական բառ մը, որ թուաբանական արժէքով անսահման է, երեւոյթով՝ պարզ սակայն խորունկ, պարգեւած ապրումներով՝ աստուածային, հոգեպարար ու գոհացնող: Ներքին ուժ մը, որ երկվայրկեաններու տեւողութեամբ կրնայ զգետնել հոգեկան վիճակի ամենասեւ թշնամին անգամ ու պոռալ բարձրաձայն.— Ի վերջոյ յաջողեցայ, հասայ փափաքիս:

Անձի մը շուրջ կեդրոնացած այս վիճակը յաճախ արդիւնք է տքնաջան աշխատանքի, զոհողութեանց եւ կամ՝ այլ եւ այլ կողմնակի միջոցառումներու, որոնք ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան ի վնաս ուրիշներու. որով՝ այս պարագային՝ ե՛ւ ժխտական ե՛ւ դրական արդիւնքներով:

Եթէ ճիշդ է.—«Ոմանց դժբախտութիւնը ուրիշներուն երջանկութիւն կը պատճառէ» բացատրութիւնը, ապա, պիտի թոյլատրուի մեզի ըսել.—

Ա) Չկայ երջանկութիւն՝ առանց դժբախտութեան:

Բ) Երջանկութիւն գոյութիւն չունի:

Առաջին ընդգծումը, դրական արդիւնք որպէս, կարելի չէ ընդհանրացնել, քանի որ պայմանաւորուած է բացասական երեւոյթով: Այսինքն՝ կարելի չէ յաջողութեան մը կամ փափաքի մը հասնելու ձգտումը երջանկութիւն նկատել, երբ անհրաժեշտ է դժբախտութիւն պատճառել երկրորդին: Որով՝ դրական եւ ժխտական արդիւնքներու խառնուրդէն կը ծնի անպայման բացասականը:

Երկրորդ ընդգծումը, որպէս սահմանում անընդունելի է ե՛ւ գիտական ե՛ւ մարդկային հասկացողութեամբ, որովհետեւ գոյութիւն ունեցող երեւոյթ մը ինքնին հաստատում մըն է, որով եւ Է եւ չէ:

Հպանցիկ մեր այս խորհրդածութիւնները մեզի թոյլ կու տան հաստատելու երրորդ կէտ մը.—

Երջանկութիւն գոյութիւն ունի երբ կը ծառայէ բուն ինքն երջանկութեան: Այսինքն: Երջանիկ են անոնք, որոնք իրենց անձի երջանկութիւնը կը գտնեն երկրորդի մը կամ ուրիշներու երջանկութեամբ: Այլապէս՝ զոյգ այս դրական երեւոյթներէն հեռու, նման բառ մը կը դադրի ունենալ իր իսկ իմաստը ու կը դառնայ 'սասիրութիւն, անձնապաշտութիւն, որուն դափնեպսակը ծակող տատասկներ ունի եւ միշտ կը պատճառէ:

Քրիստոնէական հասկացողութեամբ վերջին մեր բացատրութիւնը՝ կ'ընդունինք որ կորանցուցած է իր արժէքը: Նման երեւոյթի մը փնտռտուքը ցնո՛րք է պիտի ըսեն ոմանք: Փառքի եւ նիւթապաշտ մեր օրերուն, օր ցերեկով իսկ ու լապտերով կարելի՞ է գտնել մէկը արդեօք:

Անպայման այո՛, երբ ամէն մէկս, մեր անձին ու խղճին հետ առանձնացած ենք ու կրցած՝ ձերբազատիլ չար զգացումներէ:

Անպայման այո՛, երբ իւրաքանչիւր անձ փորձէ անկեղծ ըլլալ իր իսկ ենթակային հետ, հեռու՝ չարաշահութեանց եւ նախանձի մտածումներէն:

Անպայման կը գտնենք ամէն մէկս, մեր իսկ անձին մէջ, առանց գոյնի, ազգի կամ գաղափարի խտրականութեան:

Պիտի եզրակացնենք:

Երջանկութիւնը մարդկային հաւաքականութեան կողմէ ձեւաւորուած սահմանում որպէս, քոյրն է ազատութեան եւ սիրոյ, որոնք կ'ապրին ու կան երբ առանձնաբար բոլորին է. ձեւով մը փոխադարձ երեւոյթներ, որոնց արմատները ոչ միայն չեն փորձեր բռնաբարել երկրորդին սահմանները, այլեւ կը տեղէն բազուկ երկարել որպէսզի աճին ու մեծնան մարդկայինն ու ընդհանրականը, որովհետեւ անոնք հոգին կ'ազնուացնեն ու մարդը կը դառնայ մարդացած Աստուած:

Համամարդկային բացատրութեամբ կարելի է հետեւցնել.— Երջանիկ է այն մարդը, որ կրցած է ուրիշներ երջանկացնել իր անձին ընդմէջէն:

×

Փիլիսոփայական վերացական տեսութիւններէ հեռու, քանի մը տող մեր այս փորձը առաւելաբար կը միտի տարակայացնել հարցը ու զայն փոխադրել տարափիւռ հայ կեանքէն ներս:

Յաճախ առիթներ ունեցած ենք առանձնաբար ամէն մէկս լսելու.— «Կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրը ապրեցայ. զաւակս (տղաս կամ աղջիկս) ամուսնացաւ Հայու մը հետ»: Երէցներուն կողմէ տարապոյս եւ համայնակուլ եւրոպական մեր ափերուն յատուկ գլխաւոր այս մտածումը, ճիշդ է, կը պատուէ հայ ծնողքը ու զինք կը դասաւորէ՝ ըսենք, որո՛շ ընտրանիի մը բախտաւորներու փաղանգին մէջ: Պատիւ մը, որ, եթէ կ'ազնուացնէ ենթակայի (այս պարագային՝ հայ ծնողքին) ազգային զգացումները, սակայն չի կրնար մարմնաւորել ընդհանուր երեւոյթ մը:

Թող թոյլ տրուի մեզի ընդգծելու.— Գաղթական ժողովուրդի քիչով միայն բաւարարուելու հոգեբանութեան ճգնաժամային օրերը վաղուց անցած են: Հասկնալի էր երէկ, որ ափ մը փրկուածներ, ահ ու սարսափի հորիզոններէն հեռացած եւ, ի տես՝ նոր օրերու կլանող կեանքին, գոհանային նուազագոյնով. եւ այս՝ գրեթէ բոլոր մարդերէն ներս: Երէկի այս համոզումը չի կրնար նոյն տարողութեամբ իր հեւքը շարունակել՝ ինքնագոհացումի հոգեպարար աղբիւր որպէս: Այլ՝ անհրաժեշտ է, որ համընթաց կարենայ յառաջանալ նորահաս սերունդի ամէնօրեայ նուաճումներուն, գիրքերուն եւ բարձրացումներուն հետ:

Տակաւին արդեօ՞ք «եան»ի մը հայկականութեան պատրուակը բաւ է ինքզինք երջանիկ զգալ: Տարբեր խօսքով՝ ի՞նչ է սահմանումը Հայ ըլլալուն:

Անհրաժեշտ չենք նկատեր Նարդունիական պրպտումներով խորասուզուիլ ե՛ւ գիտական ե՛ւ ազգային գանձերուն մէջ: Դարերու պատմութիւնները փաստեր են այսօր յստակօրէն ճշդելու.—

Ա) Մականունին կցուած երեք գրերը կը ճշդեն միայն ենթակային հայ ժողովուրդին պատկանելիութիւնը եւ ո՛չ աւելի: Որով՝ թերի եւ ո՛չ գոհացուցիչ:

Բ) Հոգիով եւ մտածումով Հայ ըլլալու բացատրութիւնը առաւելաբար կը միտի քօղարկել պակաս մը, որ գլխաւոր ազդակն է հայկականութեան պատորոշումին: Այսինքն՝ լեզուին եւ ազգային մշակոյթին:

Գ) Քաղաքականացած սերունդ մը, այնքա՛ն ժամանակ որ կ'ապրի միայն ազգ. անիրաւուած դատով եւ չի փորձեր իր առջեւ լայն բանալ իր իսկ ազգի լեզուն, մշակոյթն ու գրականութիւնը, կը դառնայ ժամանակին (տարիներու գումարին) մէջ պայմանաւորուած խանդավառուածներու մէկտեղում, որով դատապարտուած՝ յուսալքումի եւ նահանջի:

Վերոյիշեալ ընդգծումները առաւելաբար եւրոպական մեր ափերուն յատուկ բացարձակ իրողութիւններ որպէս, չեն միտիր նետարձակումներու, այլ՝ ընդհանուր, հաստատումներու եւ, ըստ այնմ, նաեւ՝ անհրաժեշտ միջոցառումներու: Չենք կրնար հաւատալ, որ արդար իրողութիւնները կրնան անձեր վիրաւորել, ինչպէս ախտաճանաչում մը երբեք չառաջնորդեր անմիջական յուսալքումին եւ ճակատագրին հետ հաշտուելու գաղափարին:

Հաւաքական գիտակցութիւնները միայն ներկայ անհայրենիք եւ անլեզու սերունդները առաջնորդել գոյատեւման պայքարին, որովհետեւ.—

Հայ ըլլալ միայն եան չէ, ո՛չ իսկ՝ հոգի, մտածում, կրօնք եւ քաղաքականութիւն՝ այլ՝ ամէն բանէ առաջ լեզու է, գրականութիւն, մշակոյթ ու արուեստ, աշխարհագրականօրէն դիրքորոշուած հայրենիքով ու պատմութեամբ, եւ ապա, այս բոլորին արդիւնք՝ քաղաքականութեամբ, ապրումներով ու սրբազան դատով:

Հայ ըլլալ կը նշանակէ իր մէջ ունենալ վերոյիշեալ բոլոր ստորոգելիներու յատկութիւնները, ապրիլ անոնցմով, եւ, ի գին ամէն զոհողութեան, ձգտիլ անոնցմէ իւրաքանչիւրի ե՛ւ գործածութեան ե՛ւ ապրումին ե՛ւ պահպանումին, ինչպէս բժիշկը կ'ապրի հիւանդութեանց իւրաքանչիւրի ախտաճանաչումին եւ դարմանումին համար:

Ժամանակն է այլեւս, քանի դեռ ուշ չէ, ընդհանրացնել եւ բազմացնել ամէնօրեայ վարժարաններու ցանցը, որպէսզի լաւագոյն եւ դիւրամատչելի պայմաններու մէջ նորահաս սերունդը դառնայ լման Հայ, լեզուով, մշակոյթով, պատմութեամբ, հայրենիքով, ազգային դատով ու ապրումներով:

Այդ ժամանակ միայն հայ ծնողքն ու մենք պիտի կարենանք ըսել առանց ինքնախաբէութեան.—

«Կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրը ապրեցայ. զաւակս Հայու հետ ամուսնացաւ»:

Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Մոսկուայի մէջ քննութեան առնուած են Հայաստանի թատերագիրներու գործերը: Քննարկումը կազմակերպած էին Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան թատերագրութեան եւ հայ գրականութեան խորհուրդները:

Քննադատ Վ. Ֆրոլով զեկուցանած է հայ թատերագիրներու ստեղծագործութեանց մասին գիտել տալով, թէ ասոնց մեծ մասին վերջին տարիներու ստեղծագործութիւնները մասնագիտական մակարդակի թատերագրութիւններ են: Այս հաստատումը կատարելէ ետք զարմանք յայտնած է, որ այս թատերախաղերը ցայսօր անծանօթ կը մնան Խորհ. Միութեան հանդիսատեսին: Զեկուցաբերն եւ ելոյթ ունեցողները բրաց այս վիճակին պատասխանատու նկատած են Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան թատերական բաժինը, Հայաստանի Գրողներու Միութեան թատերագրութեան ճիւղը, որոնք չեն մտահոգուած լաւագոյն թատերախաղերը բարձր ճաշակով թարգմանելու եւ զանոնք Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան ներկայացնելու հարցով:

Անհատական նախաձեռնութիւններու ճամբով եւ անկանոն ձեւով է, որ հայ թատերագիրներու թարգմանուած գործեր կը ղրկուին խորհրդային Մշակոյթի նախարարութեան:

Հին թատերագիրներու կողքին, ինչպէս Ա. Պապայեան, Ա. Արաքսմանեան, Գ. Տէր-Գրիգորեան, Լ. Կարագէօզեան, Ա. Բաբուեղեան, Ժ. Յարութիւնեան, Ս. Յարութիւնեան, վերջին տարիներուն նոր անուններ հրապարակ եկած են, ինչպէս Պ. Զէյթունցեան, Զ. Խալափեան, Ա. Շահինեան եւ ուրիշներ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Իսկ հիմա երրորդ բանի մը մասին, զոր ըսաւ Պ. աւագ դատախազը: Ճակատը կը թողում իմ յարգելի Պարոն պաշտօնակցիս, իսկ ինքս կ'ուզեմ համառօտ կերպով շօշափել խնդիրը իմ տեսակէտէս:

Դուք, Պ. աւագ դատախազ, խօսեցաք այն բանի մասին, թէ մենք ուրանալու չենք անցեալը, թէ Թուրք ժողովուրդը կռուեցաւ կողք կողքի մեզի հետ: Այդ կէտին մէջ ես կատարելապէս համաձայն եմ ձեզ հետ: Սակայն Թուրք ժողովուրդը յանցաւոր չէ սոսկալի ջարդերուն համար, ան կը դատապարտէ զանոնք, ինչպէս որ այդ կ'ընէ ամէն մէկ բնականօրէն զգացող մարդ: Հայերու այս սիսթեմաթիք ոչնչացումը ծագած չէ ժողովուրդի կիրքերու պոռթկումէն, այլ վարիչ շրջանակներու կողմէն խնամքով չափուած ու որոշուած վարչական-քաղաքական միջոց մըն էր, որ ի կատար ածուեցաւ սինլքորներու, կ'ուզեմ ըսել՝ Թուրք ժանտարմներու կողմէն, որոնց պատկերը այստեղ ըստ բաւականի գծուեցաւ: Թուրք ժողովուրդը ատկէ բարձր է կանգնած, եւ մենք հաւատարմութեամբ մեր միտքը կը պահենք այն, ինչ որ դժուարին ատենը ան եղած է մեզի համար, եւ ինչ որ եղած ենք մենք անոր համար: Բայց խնդիրը այստեղ ատոր մասին չէ:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Համաձայն պատժական օրինագրքի 190րդ յօդուածին, երբ մէկու մը մասին ըսուած խօսքը կամ տարածայնուած լուրը իր կատարած պատժելի գործողութեան մը կը վերաբերի, այդ պարագային խօսքին կամ լուրին ճշմարտութիւնը ապացուցուած կը նկատուի, եթէ վիրաւորանք կրած անձը այդ գործողութեան համար օրինապէս դատապարտուած է: Եւ ընդհակառակն, ճշմարտութիւնը ապացուցուած չի նկատուիր, եթէ վիրաւորանք կրած անձը այդ գործողութեան համար՝ իր մասին խօսքը ըսուելէ կամ լուրը տարածուելէ առաջ՝ անպարտ արձակուած է:

Թալէաթ փաշան, Էնվէր փաշայի, Ճէմալի եւ Նազըմի հետ մէկտեղ, 1335 (Թրքական տոմար) Յուլիս 10ին հանրային պատերազմական ատեանին կողմէ, որ կազմուած էր ամէնէն ականաւոր դատաւորներէ, դատապարտուած է՝ որպէս հեղինակ անարգ ոճիրի մը, այն է՝ Հայերը կոտորելու եւ անմեղներ պատժելու համար: Այս դատավճիռը օրինական է. ու սխալ է եւ գերման օրէնսդրութեան հակառակ՝ ըսել թէ ես մարդիկ վիրաւորելու յանցանքը կը գործեմ անով, որ ամէնէն անարգ ոճիրը գործած ըլլալուն համար օրինապէս դատապարտուած անձերը ոճրագործներ կը կոչեմ: Այսպէսով, ինծի՝ նման յանդիմանութիւն մը ընել՝ կը նշանակէ չգիտնալ գերման իրաւունքը: Թէ իրենց հայրենիքը լքած փախած այդ ոճրագործները, որոնք ապրած են այստեղ ուրիշ անուններով, կը վայելէի՞ն արդեօք այս կամ այն միլիթարիստին պաշտպանութիւնը, ատիկա յայտնի չէ ինծի: Այդ առիթով ես ոչինչ չեմ կրնար ըսել, որովհետեւ՝ հակառակ Պ. դատախազի ըսածին՝ չեմ ուզեր խնդրին մէջ քաղաքականութիւն խառնել:

Ապա Պ. դատախազը ըսաւ նոյնպէս, թէ Թուրք ժողովուրդը՝ իբրեւ հաւատարիմ զինակից» կողք կողքի կանգնած էր գերման ժողովուրդին հետ: Այդ, անշուշտ, ճիշդ է, եւ ոչ ոք հակառակը պնդած է: Թուրքերը նաեւ քաջ զինուորներ են: Այս Թուրք ժողովուրդը սակայն պատասխանատու չէ պատերազմին համար, ինչպէս պատասխանատու չէ նաեւ գերման ժողովուրդը:

Ըստ սահմանադրութեանց, զորս այն ատեն ունէին այդ երկու երկիրները, ժողովուրդները ոչ մէկ ազդեցութիւն ունէին պատերազմի յայտարարման վրայ, որ տեղի կ'ունենար առանց հարցնելու ժողովուրդին կամքը: Ժողովուրդները միայն պարտք ունէին կատարելու:

Մարդիկ, ինչպէս են Էնվէր փաշա, Թալէաթ փաշա եւ ուրիշ անձնաւորութիւններ, նոյնպէս պատերազմի յայտարարման առիթով չէ, որ այստեղ խնդրի առարկայ կ'ըլլան, այլ անոր համար, որ ձեռնարկեցին տեղահանութեան, որու հետեւանքով հայ ժողովուրդին նկատմամբ գործուեցան այնպիսի սոսկալի ոճիրներ, որոնց նմանը չի գիտեր մարդկային պատմութիւնը:

Ես արդէն առաջ ալ ըսի ձեզ, Պ. Պ. երդուեալներ, — ձեր որոշումը՝ այն անարգ ոճիրներու պատճառով՝ թերեւս հազարաւոր տարիներ ետքը տակաւին ուշադրութեան առարկայ ըլլայ: Ես անձամբ ի վիճակի չեմ հասկնալու, թէ ի՞նչպէս կարելի է այս խնդրին մէջ քաղաքականութիւն խառնել:

Ստորնութեան այս թագաւորութեան մէջ կը դադրի ամէն քաղաքականութիւն, ու ես չեմ կրնար հասկնալ, թէ ի՞նչպէս կարելի է բառ մը իսկ արտասանել ի նպաստ տեղահանութեան հրամաններուն: Չէ՞ որ գերման ժողովուրդն ալ յանիրաւի կ'ամբաստանուի՝ տեղահանութեան նման հրամաններ տուած ըլլալուն համար:

(94 – Շար.)

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի

ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» մշակութային կեդրոնին առաջին գեղարուեստական ձեռնարկը, որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Յունիս 16ին, բազմաթիւ գոհունակութիւն պատճառեց ներկաներուն, շնորհիւ գեղարուեստական խնամուած յայտագրին:

Կազմակերպիչ մարմնի անունով Տիկին Անահիտ Սարալ, երեկոյեան ժամը 21ին, գրաւոր ներկայացուց նոր եւ արդիական մշակութային կեդրոնին անդրանիկ ձեռնարկին բնոյթը՝ գնահատուած հայ արուեստագէտներու օժանդակութեամբ եռաժշտական բացառիկ վայելք մը ընծայել արուեստասէրներու: Տիկինը ըսաւ, թէ յաճախ գեղարուեստական եւ մշակութային բնոյթի ձեռնարկներ պիտի կազմակերպուին Նորակառոյց կեդրոնին մէջ:

«Նայիրի» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքեանի, յաջորդաբար երգեց Եկմալեանի «Ո՛վ Հայոց աշխարհ»ը, Կոմիտասի «Գարուն ա», «Անձրեւ եկաւ» զուարթ երգերը, «Սեւ մութ ամպեր», «Երազ», «Կիլիկիա» եւ ապա Պարոյր Սեւակի խօսքերով խմբավարին յօրինած «Սարդարապատ»ը: Վերջապէս, ներկաներուն փափաքին ընդառաջելով՝ «Կռունկ»ն:

Գէորգ Եանըքեան, որ տարիներէ ի վեր գնահատելի աշխատանք կը տանի հայ երգը սիրցնելու եւ սորվեցնելու Փարիզի մեր երկու ամէնօրեայ վարժարաններու աշակերտութեան, կարճ ժամանակի մէջ յաջողած է շուրջ 30 երգիչ-երգչուհիներէ կազմուած տիպար երգչախումբ մը հրապարակ հանել: Այսպէս գաղութը կ'օժտուի նոր երգչախումբով մը, որ վաղը անկասկած մեր բեմերուն վրայ պիտի փայլի:

Դաշնակահարուհի Մարի Իսթամա-Վարժապետեան բացառիկ վարպետութեամբ եւ սքանչելի ճկունութեամբ, այլ մանաւանդ ապրումով նուագեց Շոփէնի «Առաջին Պալլատը», Լիսթի «Քոնսոլաշիոն»ը եւ, մանաւորաբար, Վերտի-Լիսթի «Ռիկոլեթթօ – Փարաֆրազ»ը: Դաշնակահարուհին նուագեց նաեւ կտոր մը Սքրիապինէ:

Մարի Իսթամա-Վարժապետեան՝ այդ երեկոյ կրկին հաստատեց, թէ շնորհալի դաշնակահարուհի մըն է:

Վայելք մը եղաւ ներկաներուն համար նաեւ երգչուհի Մարօ Փարթամեանի (մեցցօ-սոփրանօ) հմայիչ ձայնին ունկնդրութիւնը: Մասնաւորաբար հայկական երգերուն մէջ, ինչպէս Այվազեանի «Կարուսոն»ը, Կանաչեանի «Ալ վարդի երազը», Ա. Տիգրանեանի «Սեւ աչերը», երգչուհին իր կիրթ եւ սիրուն ձայնով յաջողեցաւ խրաքանչիւր երգին ներքին երանգները բացայայտել, զուտաղերութիւնը արտացոլել: Մ. Փարթամեան Մասնէէ եւ Ռոսինիէ երկու արիաներ երգեց, միշտ յաջող: Երգչուհիին դաշնակով կ'ընկերանար Քարլոս Թուքսէն-Պանկ:

Մեկնաբանութեան համար թեքնիք մեծ վարպետութիւն պահանջող սոնաթ մը ընտրած էր անուանի ջութակահար Մանուկ Բարիկեան: Այսպէս, Բարիկեան՝ Ժան-Մարի Լըքլէրի «Սոնաթ ան ռօ մինէօր»ը նուագեց բացառիկ ճկունութեամբ, մասնագիտացած ջութակահարի մը վարպետութեամբ եւ ըմբռնումով, ինչ որ մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներուն կողմէ:

Մ. Բարիկեան, որուն դաշնակով կ'ընկերանար Փիթըր Քրոսըր, նուագեց նաեւ յայտագրէն դուրս Կոմիտասի «Քելէ-քելէ»ն:

Ժ. Մ.

ՍԵՌԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային «Նաշ Սովրեմեննիկ» («Մեր ժամանակակիցը») հանդէսը քննութեան մը արդիւնքները հրատարակած է պարզելու համար պատճառները ծնունդներու թիւին նուազումին, որ տարիներու լուրջ հարց մըն է: Տեղեկագրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ մեծ համեմատութեամբ աւելցած են նախամուսնական սեռային յարաբերութիւնները, շնութիւնը, ապօրինի երախաներու ծնունդը, ոչ պաշտօնական ամուսնութիւնները եւ ամուսնալուծումները:

Լենինկրատի ուսանողական շրջանակներու մօտ կատարուած քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ այրերուն 53 առ հարիւրը իրենց առաջին սեռային յարաբերութիւնը 18 տարեկանէ առաջ ունեցած է: Հարցաքննուած կիներուն գրեթէ 65 տոկոսը յայտարարած է թէ նախամուսնական սեռային յարաբերութիւն ունեցած է 21 տարեկանէ առաջ:

Միայն փոքր տոկոս մը ուսանողութեան ըսած է, թէ 24 տարեկանէ ետք ունեցած է իր առաջին յարաբերութիւնը սեռային գետնի վրայ:

Այլ քննութեան մը ընթացքին ուսանողներու եւ փիտաշխատողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը համակարծիք գտնուած է նախամուսնական սեռային կապերուն: Այրերու տոկոսը թէեւ քիչ մը աւելի է կիներէն, սակայն տոկոսները կը մօտենան իրարու: «Ամուսնութիւնը դադրած է նախապայմանը ըլլալէ սեռային կեանքին», կ'եզրակացնէ հանդէսը:

Լենինկրատի մէջ հարցաքննուած կիներուն մեծամասնութիւնը պատասխանած է, թէ այլեւս չեն սիրեր իրենց ամուսինները եւ կը բաղձան արտամուսնական շփումներ ունենալ:

Սեռային յեղափոխութեան իբրեւ մէկ այլ ապացոյց, հանդէսը կ'ըսէ, թէ ամէն տարի 400.000 ապօրինի երախաներ կը ծնին: Ասիկա 10 տոկոսը կը ներկայացնէ 1971ի (վերջին վիճակագրութիւնը) 4.300.000 ծնունդներուն: Պերմ քաղաքին մէջ, Ուրալները, երեք երախաներէն մէկը ապօրինի է, կը գրէ հանդէսը:

Ցօդուածը ցոյց կուտայ, թէ միլիոնաւոր Ռուսեր ամուսնութենէ դուրս կեանք կ'ուզեն ստեղծել, ինչպէս, օրինակ իրարու հետ բնակելու կարգադրութիւններ: Այս ձգտումին մէկ ապացոյցը կարելի է տեսնել, կը գրէ հանդէսը, խորհրդային վերջին վիճակագրութեան մէջ, ուր այրերէն 1.400.000 աւելի կիներ արձանագրուած էին իբրեւ ամուսնացած: Կիները, ըստ երեւոյթին, սուտ խօսած են, ամչնալով խոստովանիլ, թէ կ'ապրին այրերու հետ անպաշտօն կերպով:

Համաձայն հանդէսին ամէն տարի ամուսնացող զոյգերուն շուրջ մէկ տոկոսը կ'ամուսնալուծուի, սակայն հազարաւոր բաժանումներ կան, որոնք չեն հաշուուիր: Պաշտօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ ամուսնալուծումներու մէկ երրորդը կ'արձանագրուի դեռ տարին չբոլորած ամուսնացածներու մօտ, մէկ վեցերորդն ալ՝ երեք ամսուան ամուսնական կեանքէ ետք: Շնականութիւնը ամուսնալուծման գլխաւոր պատճառն է:

Թ. Ա. Թ.

Լուրեր — արուեստի

Չորեքշաբթի Յունիս 25ին իրիկուան ժամը 22.30ին, «Լա Բանաէ Ռնիվըրսել»ի տնօրէն Պ. Ալէն-Ռընէ Մօրօ, Մոնթէ-Քարլոյի հեռատեսիլէն պիտի խօսի «Տրդատ Թագաւոր»ի մասին, «Լիվր է օթէօր»ի բաժնին մէջ: Արամ Պետրոսեանի այս ֆրանսերէն ոդիսականը, լոյս տեսած այս հրատարակչականին կողմէ 3000 տպաքանակով, համառօտօրէն կը հետեւի Ագաթանգեղոսի վկայութեան, պանծացնելով քաջարի արքային հերոսական կեանքը, Հռիփսիմեանց կոյսերուն մարտիրոսութիւնը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի առաքելութիւնը, որ կ'ողջունուի Հայաստանեայց Եկեղեցիի փառաբանութեամբ: Յառաջաբանը գրած է Լիւք-Անտրէ Մարսէլ, իսկ նկարները գործն են Պարգեւուհի Օրֆա-Պետրոսեանի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՆԵՐ

Ղաչաղան գիւղի (Սպիտակի շրջան) մօտերը շինարարական աշխատանքներու ժամանակ յայտնաբերուեցաւ շատ հին դամբարան մը: Կիրովականի գաւառագիտական թանգարանի մասնագէտներու հաստատումով դամբարանը կը պատկանի ուշ անագապղինձի դարաշրջանին՝ Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին: Դամբարանէն դուրս հանուեցան խեցեղործական եզակի նմոյշ մը՝ կուժ մը, տարբեր գոյնի զարդեր, որոնց վրայ պատկերացուած են կենդանիներ եւ զէնքեր: Նոր իրերը փոխադրուեցան գաւառագիտական թանգարանը:

×

ՀԵՌԱԽՕՍԻ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆ ՄԸ ՇԻՆՈՒԵԼՈՒ ՎՐԱՅ Է

Երեւանի Ազատութեան պողոտայի եւ Սասունցի Դաւիթ փողոցի միացած կէտին վրայ հեռախօսի նոր կայանի մը շինութեան աշխատանքները սկսան:

Նորակառոյցը նախկինին բաղդատմամբ մեծ պիտի ըլլայ ոչ միայն իր ծաւալով, այլեւ սպասարկութեան բազմաթիւ յարմարութիւններով: Կայանը հաստատուելէն ետք մայրաքաղաքի բնակիչները կարելիութիւնը պիտի ունենան հեռախօսի ինքնաշխատ կապ հաստատելու խորհրդային միւս Հանրապետութիւններու մայրաքաղաքներուն, արդիւնաբերական եւ վարչական մեծ կեդրոններուն հետ:

Շէնքին ծաւալը պիտի ըլլայ 75.129 խորանարդ մեթր: Նախագիծին հեղինակներն են ճարտարապետներ Ա. Աղայեան եւ Գ. Գրիգորեան:

Շէնքին ամբողջ 8րդ յարկը հաշուիչ կեդրոն մը պիտի դառնայ՝ ելեկտրոնիկ հաշուական մեքենաներով: Սարքեր պիտի հայթայթէ Նաւկոյլաւիան:

Շինութիւնը պէտք է աւարտի 1976ին, որմէ ետք ներքին սարքերը պիտի զետեղուին:

×

«ՊՐՈՄԵԹԷՈՍ» ՊԱԼԷԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Էմին Արիստակէսեանի «Պրոմեթէոս» պալէն ներկայացուեցաւ Մոսկուայի մէջ Դուշանբէի (Կիրգիզիոյ մայրաքաղաքը) օփերայի եւ պալէի պետական թատրոնին կողմէ:

Պալէն առաջին անգամ ներկայացուած է Երեւանի մէջ, այնուհետեւ Բիտոմ (Լեհաստան) եւ Դուշանբէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Զ.

ՍԱՆ – ԲԻԷԹՐՕ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿԸ ՏԱՆԻ

Այդ միջոցին հուժկու բազուկներ զինքը բռնեցին... բիրտ ձեռքեր իր ուսերէն կառչեցան եւ կոկորդէն սեղմեցին. սկըսաւ հեւալ, կը խեղդուէր... հողին վրայ ինկաւ...

Այն ատեն ծանօթ ձայն մը, անամօթ Սան Բիէթրոյի ձայնը, գոչեց.

— Ձեզի տրուած հրամանը գիտէք... գացէք... Ձեր կեանքովը պատասխանատու էք այս մարդուն:

Եւ Ասլիթթան չուաններով կապեցին, բերանը գայլեցին ու քաշեցին տարին... Եւ Թշուառը որարշաւ ընթացող կառքին մէջէն կը լսէր այն աղաղակները, որոնք կ'ողջունէին Լուչիոլան:

Այն աղաղակները, որ թերեւս իր գերութեան... իր մահուան նշանն էին...

Կառքերուն մէջ կը գալարուէր, ի զուր կը ջանար օգնութիւն կանչել... կամ դահիճներուն դէմ անէծքի ղողանջիւններ արձակել...

Ծակատին վրայ պաղ բան մը զգաց: Ատրճանակի մը փողը կոթնցուցեր էին ճակատին եւ գերողներէն մէկը կ'ըսէր իրեն.

— Մի շարժիք, պարոն մարքիզ, եթէ ոչ ուղեղնիդ կը պայթեցնեմ:

Ո՛հ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մարդ չի մեռնիր այս տեսակ վայրկեաններու մէջ:

Ամբողջ կեանքը, ամբողջ հոգին տուած էր երկու սիրոյ, որոնք իր գոյութեան տիրած էին... եւ ինքզինքը անկարող կը զգար այն պահուն որ պաշտելի կնոջ շուրջը սոսկալի վտանգներ կը խռնուէին եւ կը դիզուէին...

Երբ ատրճանակին փողն զգաց, ուզեց մեռնիլ...

Արդարեւ ինչո՞ւ ապրէր... Բայց հզօր հոգիներ որոնք եթէ պահ մը տկարանան իսկ, անմիջապէս ինքզինքնուն կ'իշխեն:

Այս մահը անձնասպանութիւն մը պիտի ըլլար եւ անձնասպանութիւնն ալ վատութիւն մըն էր, վասնզի մինչեւ որ կաթիլ մը արիւն մնար իր երակներուն մէջ, պիտի կրնար մաքառիլ... եւ եթէ հարկ ըլլար՝ վրէժ առնել...

Քաջութեամբ անշարժ կեցաւ... կառքը միշտ կ'ընթանար...

Յանկարծ կանգ առաւ:

Քանի մը վայրկեան ետքը գետնափոր բանտի մը դռները կը գոցուէին Ասլիթթայի վրայէն:

Եւ թերեւս Լուչիոլան ալ մեռա՞ծ էր:

Է.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

Հերման հազարապետը, իր սպաներուն գլուխը, փողոցն էր:

Երբ անոնք երեւցան, երբ ջահերու լոյսով ժողովուրդը անոնց ատելի համազգեստը ճանչցաւ, ատելութեան եւ ցասման աղաղակներ սկսան գոռալ:

Բայց անոնք սուրը ձեռքերնին, եւ միւս ձեռքով ատրճանակ մը շարժելով, պահ մը անշարժ կեցան եւ կարծես կը փնտռէին թէ այս ամբոխին մէջ նախ ո՞վ զարնելու են:

Ամբոխը անոնց յարձակման չսպասեց եւ երիտասարդները անոնց վրայ վազելով՝ շրջապատեցին զանոնք:

Դիւցազնական անխոհեմութիւն. որովհետեւ ուրիշ զէնք չունէին ձեռքերնին բայց եթէ այն դալար ոստերը, որոնք դիմադրութեան խորհրդանշանն էին...

Հրացէնի առաջին հարուած մը պայթեցաւ:

Եւ սպաներուն մէջ տեսնուեցաւ Սան Բիէթրոյի կոմսին բարձր հասակը, որ կոտորածի նշանը տուած էր: Կռիւն սկըսաւ:

Բայց այս անզէն մարդոց խումբը կըրնա՞ր մինչեւ ակռաները զինուած թշնամիի մը դէմ կռուիլ... Եւ սակայն չէին ընկրկեր...

Որովհետեւ հիմա իրենք ալ կը հասկընային թէ իրենց եռանդը Աւստրիացւոց վրէժը Լուչիոլայի գլխուն կուտակած էր, եւ կը ջանային իրենց կուրծքերով անոր պատնէշ մը կանգնել:

Ուսանողները կառքին սանձերը բռնած, կը ճգնէին ճամբայ մը բանալ ամբոխին մէջէն, որ իրենց վրայ քշուելով՝ կը սպառնար զիրենք ճզմել եւ իրեն ընթացքը կը խափանէր:

Լուչիոլա հրացէնի ձայները լսած էր, եւ մինչդեռ Միլլա դողդղալով անոր քով կը կծկտէր, միւսը, եռանդուն ու հըպարտ, կը կանգնէր... եւ սակայն սոսկալի ձգտում մը անոր սիրտը կը սեղմէր:

Ասլիթթան ո՞ւր էր:

Ի՞նչպէս կ'ըլլար որ տակաւին իր քովը չէր: Ո՛հ, անոր շատ բարի, անուէր եւ քաջ ըլլալը գիտէր եւ չէր տարակուսեր անկէ. պիտի գա՛ր... ապահով էր... որովհետեւ մեռած ըլլալու էր որ իր տեղը չէր գտնուեր...

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մկրտիչ Քէօլէեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Յունիս 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծմօր՝

Տիկին ՄԱՐԿՐԻԹ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ճերահեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն և Վրացեանի ընկերները իրենց խորին վշտակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Խաչիկ Ճէլոյեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր կնոջ՝ ողբացեալ Խաչուհի Սոնա Ճէլոյեանի վաղահաս մահուան տխուր առթիւ:

EXCEPTIONNEL!

Vacances en Arménie pour vos enfants

AGES DE 7 A 15 ANS

DU 5 AU 22 AOUT

Sous le patronage du collège arménien SAMUEL MOORAT *et conduit par le Père A.* BEZDIKIAN

PRIX : PARIS/PARIS par personne : — de 7 à 12 ans : 1580 F.
de 12 à 15 ans : 1950 F.

Dépliant détaillé et renseignements :

—SONIA COUMRYANTZ — AGENCE MONDOTOURS
2, rue de Sèze, 75009 Paris — Tél. 266-50-12 et 073-32-64

— Père A. BEZDIKIAN, le matin de 8 h. à 12 h. 30 — Tél. : 278-31-93

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Nuitée Dansante sur les Flots

A MARSEILLE

à bord du paquebot MASSALIA

porte 2, Poste 50

Organisée par l'U.G.A.B.

Vendredi 27 Juin de 20 h. 30 à 3 h.

Soirée animée par l'orchestre ANDRE-AUZIAS

Attraction DJAN - TATLAN

Réservation : AGENCE WASTEELS — 87 La Canebière — Tél. 62-03-44

BABY-SHOP, 15 Rue Pisançon — Tél. : 33-08-84

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI 27 JUIN A 21 H.

SOUS LE HAUT PATRONAGE ET LA PARTICIPATION DE
Arno BABADJANIAN

LE DUO
Levon CHILINGIRIAN - Clifford BENSON
MUSIQUE DE CHAMBRE

MOZART — BEETHOVEN — BABADJANIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS

210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres —— qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ

ԻՆ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, ընտանեկան կամ հաւաքոյթներ: — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ:

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Ռուբէն Քէչիչեան, Արժանթէօյէն (Փարիզի շրջան) ծանր տագնապներէն ազատելուն եւ գործերու յաջող ելքին առթիւ 150ական Ֆր. կը նուիրէ.— Անիէռ Պուա–Քոլոմպի Կարմիր Խաչին, Անիէռ–Պուա–Քոլոմպի Կապոյտ Խաչին, Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին, Հայ Դատի Յանձնախումբին (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

Նոյն ուրախ առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Եդուարդ Թոգիկեանի (Անիէռ):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին

Տիկին Քնար Փափազեանի

կսկծալի մահուան 2րդ տարելիցին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ON DEMANDE

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — Paris (2e)
Cherche un aide-magasinier sachant conduire.

Tél : 233-59-91
508-14-08
236-86-01

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ստորագրէ իր գիրքը

Les Exilés de la paix

208 pages 28 F.
Editions ENTENTE

Երեքշաբթի, Յունիս 24 ժամը 20.30էն սկսեալ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը
45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

×

Եւ Շաբաթ Յունիս 28, ժամը 15էն սկսեալ Բալուեան գրատուն, 9 ռիւ տը Թրեվիզ:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Տիգրան Թառլայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Յակոբ Թառլայեանի՝ Հայրերու տօնին առթիւ:

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ: Յունիս 28 Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Գասպար Իփեկեան ակումբին մէջ: 40 ռիւ Վիգթոր Ֆօժիէ:

Երգ, պար, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20.30-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Թաշճեան, Պառաւեան, Յովսէփեան, Անանեան ընտանիքներէն 180 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի (Ալֆորվիլէն) այրի Տիկին Պէրպէրեանի մահուան տխուր առթիւ, Պր. Ռուբէն Սարահեան (Մարսէյլ) 50 (դպրոցին) Գրիգոր Արզումանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր դպրոցին համար.— Տէր եւ Տիկին Սահակ Խօքսիւզեան իրենց երկրորդ թոռնիկին կսկծալի մահուան առթիւ 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Բարսեղեան, ընկերուհի Բարսեղեանի գործողութենէ ապաքինման առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաճարեան, օրդ. Պարգեւ Փլթոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ 30, օրդ. Տօնապետ Տէրվիշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 10:

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

800 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
24
MARDI
24 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆ· 20

51ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·328
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.328

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 16)

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ ԱՒՍՏՐԻԱՅԷՆ

Հայաստան այցելեց «Ճարտարապետական համաժողով» հանդէսի խմբագիր էլիզապէթ Պաուէր, Վիէննայէն. ուրուն կ'ընկերանար Սուրէն Վարդեան: Անոնք տեսակցութիւններ ունեցան արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Ընկերութեան անդամներու, պետական համալսարանի փրոֆեսէօրներու, գիտնականներու եւ գրագէտներու հետ:

Է. Պաուէրի գրչին կը պատկանին տասնեակ մը յօդուածներ՝ «Հայաստանը երէկ եւ այսօր», «Հայաստանը հին յուշարձաններու երկիր է», «Թանգարան բաց երկինքի տակ», «Հայաստանի գիտութիւնը», «Պարսկաստանի հայկական յուշարձանները», եւայլն. ասոնք լոյս տեսած են Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ եւ այլ երկիրներու թերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Տասնեակ մը յօդուածներ գրած է Մինաս Աւետիսեանի, Յակոբ Յակոբեանի եւ այլ նկարիչներու արուեստին մասին:

Վերջերս Վիէննայի «Ուրանիա» ժողովրդական համալսարանին մէջ 14 դասախօսութիւններ տուաւ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալի, Հայաստանի տնտեսութեան եւ մշակութային յառաջընթացին մասին: Ներկայիս վերջացնելու վրայ է «Հայաստան, պատմութիւնը եւ մշակոյթը» աշխատութիւնը, որ լոյս պիտի տեսնէ Զուիցերիոյ մէջ:

Վիէննայի մէջ «Հայաստանի պատմութիւնը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսը կազմակերպելու առաջարկ ներկայացուցած է եւ արդէն իսկ կազմուած է նախապատրաստական աշխատանքները վարող մարմին մը: «Ասիկա նոր օղակ մը կ'ըլլայ աւստրիացի եւ հայ ժողովուրդներու կապերը ամրապնդելու գործին մէջ: Մեզի մօտ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծուած է Հայաստանի կեանքին հանդէպ», յայտարարեց Պաուէր «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին:

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ տարուան առաջին հինգ ամիսներուն Հայաստան այցելողներու թիւը արտասահմանեան երկիրներէ 3000է աւելի եղած է, բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին, դիտել տուած է արտասահմանեան Զբօսաշրջիկութեան վարչութեան պետը՝ Իլէա Կեվորկով, «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին: Անհրաժեշտ է դիտել տալ, աւելցուցած է ան, թէ եթէ առաջ զբօսաշրջիկութիւնը եղանակային բնոյթ ունէր, ներկայիս ջնջուած են անոր սահմանները: Օրինակ, այս տարի արտասահմանէն Հայաստան սկսած են ժամանել Յունուարի սկիզբներէն եւ ոչ թէ անցեալ տարիներու պէս՝ Մայիս – Յունիսէն:

Որոշուած է Երեւանի մէջ կառուցանել 500 տեղնոց նոր պանդոկ մը, 250 տեղնոց մօթէլ մը, 200 տեղնոց ճամբար մը: Նոր պանդոկներ պիտի կառուցուին Կիրովականի (200 տեղ), Ծաղկաձորի (300 տեղ) եւ Դիլիջանի մէջ (200 տեղ): Ինչպէս յայտնի է ներկայիս Երեւանի մէջ կառուցուելու վրայ են 543 տեղնոց «Դուին» պանդոկը եւ Պարոնեան փողոցին վրայ 510 տեղնոց «Ինտուրիստ» պանդոկը:

Ասկէ զատ որոշուած է Ծաղկաձորի մէջ կառուցանել 500 տեղնոց պանդոկ մը եւ 500 տեղով ընդարձակել Երեւանի «Նաիրի» պանդոկը:

Հետաքրքրական է նշել, որ այժմ Հայաստան կու գան մասնագիտական խումբեր, որոնք կազմուած են արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի մասնագէտներէ: Ասոնց համար արդէն տրուած են մօտ 1500 դասախօսութիւններ:

1975ը ճարտարապետներու միջազգային համագործակցութեան տարին ըլլալով, արդէն Հայաստան այցելած են մօտ 300 ճարտարապետներ Ֆրանսայէ, Արեւմ. Գերմանիայէն եւ Իտալիայէ: Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան նախագահը՝ Արծուին Գրիգորեան եւ Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետը՝ Ջիմ Թորոսեան օտար ճարտարապետներուն ներկայացուցած են քաղաքաշինութեան նոր հարցերը, յարկեր բարձրացնելու եղանակով կատարուող աշխատանքները, Երեւանի, Կիրովականի, Էջմիածինի եւ այլ քաղաքներու գլխաւոր յատակագիծերը:

Աւելնալու վրայ այցելուներու թիւը Անգլիայէն, Դաշնակցային Գերմանիայէն, Պելժիայէն: Առաջին անգամ ըլլալով զբօսաշրջիկեան եկան Քոլոմպիայէ, Քուէյթէ, Եթովպիայէ եւ այլ երկիրներէ:

Հոկտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ «Հայկական մեղեդի» փառատօնը, որուն պիտի մասնակցին Հայաստանէն եւ օտար երկիրներէ արուեստագէտներ:

Մեծ թիւով դիմումնագրեր ստացուած են սփիւռքի կազմակերպութիւններէ, որպէսզի ճամբորդութիւններ կազմակերպուին Աւ. Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակի հանդիսութեանց օրերուն: Ընդառաջելով եղած դիմումներուն՝ որոշուած է յատուկ ճամբորդութիւններ կազմակերպել:

×

ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

Երեւանի մէջ գումարուած է Գրասէրներու Ընկերութեան վարչութեան նիստը, որու ընթացքին վարչութեան նախագահի առաջին տեղակալ ընտրուած է բանաստեղծ Լեւոն Միրիջանեան:

×

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ ՔՈՒՊԱՅԷ

Ելեկտրուժի մասնագէտներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը Քուպայէ Հայաստան այցելած է: Քուպացիները ծանօթացած են Հայաստանի ելեկտրուժի այժմու վիճակին: Անոնց ըսուած է, թէ ներկայիս Հանրապետութեան մէջ տարեկան ութ միլիառ քիլովաթ-ժամ ելեկտրուժ կ'արտադրուի արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ բնակչութեան համար: Մօտակայ չորս տարիներուն կայաններու տարողութիւնը պիտի աւելնայ 4,5 միլիառ քիլովաթ-ժամով: Գործածութեան պիտի դրուին Շամբի եւ Սպենդիարեանի ջրելեկտրակայանները, որոնք կառուցուելու վրայ են լեռնային Զանգեզուրի մէջ. Արարատեան դաշտին մէջ պիտի բանի հիւլէական ելեկտրակայանը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՊԻՏԻ ԴԻՄԱԴՐԵՆՔ»
Կ'ԸՍԷ ՄԱԿԱՐԻՈՍ

——— O ———

Դամասկոսի մէջ, ուր կը հասնէր առջի օր, արաբական երկիրներու իր շրջապտոյտին ընթացքին, Մակարիոս Արք. քէչ լաւատեսութիւն ցոյց տուած է Կիպրոսի խնդրին կարգադրութեան համար: «Երբեք պիտի չընդունինք, ըսած է կղզիին նախագահը, կատարուած իրողութիւնը: Պիտի դիմադրենք»:

Մակարիոս գոհ է Սուրիոյ Պետութեան ղեկավարին հետ ունեցած խօսակցութիւններէն: Տեսնուած է նաեւ Եասէր Արաֆաթի հետ: Աթէնքի մէջ, կ'ըսուի յոյն – թրքական մթնոլորտը աւելի լաւ է: Արտաքին նախարար Պիցիոս ընդունած էր Թուրք դեսպանին ճաշի հրաւէրը:

×

ՑՈՅՑԵՐ ԷՃԷՎԻՏԻ ԴԷՄ

Կէրէտէի մէջ շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Հալքի պարագլուխ՝ Էճէվիտի դէմ: Բախումներ տեղի ունեցած են ծայրայեղ-աջ տարրերու եւ Էճէվիտի կուսակիցներուն միջեւ: Աւելի քան 20 հոգի վիրաւորուած է շատ ծանր կռիւներու ընթացքին, կը գրեն բոլոր Թերթերը, բացի Իւմանիթէէն որ 40ի մասին կը խօսի: Համայնավար պաշտօնաթերթը կ'ըսէ նաեւ թէ Էճէվիտ ամբաստանած է կառավարական համախմբումը, որ յարձակում մը կազմակերպած էր իր կուսակցութեան հանրաժողովին դէմ, Կէրէտէի մէջ: «Ցաւալի է հիմա, ըսած է Էճէվիտ, մամուլի ասուլիսի մը ատեն, որ կառավարութիւնը պատրաստ է քաղաքացիական պատերազմ մը ստեղծելու որպէսզի իր փոքրամասնութեան համախմբումին ձեռքը պահէ իշխանութիւնը»: Մեղադրած է նաեւ Ատալէթի երեսփոխան Ահմէտ Ջաքմաքը, որ Ազգ. Ժողովի փոխնախագահ է, իբրեւ ղեկավարը այդ յարձակումին: Կը հաստատուի, արդարեւ, որ Ջամքաք հոն էր:

ԱՐՓԻ-ՍԵՒԱՆԸ՝ 45·792 ՄԵԹՐ

Մայիսին ջրատարը երկարեցաւ 122 մեթր: Յունիսին ջրատարին երկարութիւնը հասաւ 45·792 մեթրի, որուն կրաշիւսուած մասը աւելի քան 38,5 քիլոմեթր է:

×

ԿԱԿՏԵՆԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի բնութեան պետական թանգարանին մէջ ինքնատիպ ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ: «Ծաղկող փիշկներ» միութեան անդամները իրենց անձնական հաւաքածոները ներկայացուցին: Ամէնէն հարուստ հաւաքածոն ներկայացուց բժշկական գիտութիւններու թեկնածու Սոֆիա Ցարութինեան, որ տնական պայմաններու մէջ աճեցուցած է կակտենիներու (քաքթիւս) 400է աւելի տեսակներ: Ուրիշ մը՝ Ռուդոլֆ Իսաջանեան աճեցուցած է 370 տեսակ:

×

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս տարուան սկիզբէն մինչեւ հիմա Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ինը հազար ամուսնութիւն տեղի ունեցաւ: Այս թիւը վիճակագրութեան տուեալներով մինչեւ տարեվերջ աւելի քան պիտի եռապատկուի, որովհետեւ, ինչպէս յայտնի է, հայկական հարսնիքներու աւանդական եղանակը՝ աշունը, դեռ չէ հասած: Նորապսակներու մեծամասնութիւնը մինչեւ 30 տարեկան են:

Քանի մը տողով

«ՔՕԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ»Ն Երկուշաբթի առտու հրատարակեց նաեւ, ներքին չորս էջերով փորթուկալեան ընկերվարական օրաթերթը՝ Ռեփուպլիքա: Դէպքը աննախընթաց է բայց թէսոն կը բացատրէ թէ ի տես իրողութեան մը՝ փորթուկալեան թերթը լոյս չի կրնար տեսնել շաբաթներէ ի վեր, իր թերթը առաջարկած է Ռեփուպլիքայի խմբագրապետին, լոյս ընծայել թերթը, ինչ որ անմիջապէս ընդունուած է: Թերթին տնօրէնին խմբագրականը լոյս տեսած է փորթուկալերէն եւ ֆրանսերէն, մնացեալ յօդուածները բոլորն ալ թարգմանուած են:

ՏԱՀՈՄԷԻ Հանրապետութեան նախագահը իր պահակազօրքով, առջի օր խուժած է իր մրցակցին, Ներքին նախարարին բնակարանը, զոր գտած է մերկ, իր կնոջը հետ: Նոր օրերու Օթելլօն տեղն ու տեղը սպաննել տուած է նախարարը, պայց այս մասին ելոյթ ունեցած է ժողովուրդին: Յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է անհաւատարիմ կինը:

ԱՄԻՆ ՏԱՏԱ Երկուշաբթի օր յետաձգած էր Անգլիացիին գնդակահարութիւնը:

ԶՕՐ. ՍԹԵԼԷՆ 15 օրուան հոգեվարքէ մը ետք, մեռաւ առջի գիշեր Փարիզի Ֆոշէն հիւանդանոցը: Ծանօթ է որ սպայակոյտի նախկին պետը երկու շաբաթ առաջ գետին նետուած էր հանրակառքի մը կողմէ, Ավընիւ տը լ'Օփերա եւ ծանրօրէն վիրաւորուած էր: Այդ արկածէն քանի մը ժամ առաջ լուր մը հրապարակուած էր որ կը հաստատէր թէ Սթելէն դրամ ստացած էր Ամերիկացիներէն յայտարարելու համար թէ ամերիկեան Իֆ 16 եւ Իֆ 17 շատ գերադաս են ֆրանսական Միրաժէն: Հաւանական է որ Սթելէն իր գաղտնիքը հետը գերեզման տարած ըլլայ: 67 տարեկան էր:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Երեսփոխանական ժողովի եւ Ծերակոյտի կէսին վերընտրութեան մասնակցած է ժողովուրդին կէսը: Ընտրողները 268 երեսփոխան պիտի ընտրէին Մէճլիսի (Ազգ. Ժողով) եւ 30 ծերակուտական (մնացեալ 30ը՝ նշանակուի են Շահին կողմէ): Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ընտրութիւնները տեղի կ'ունենային մէկ կուսակցութեամբ (Վերածնունդի): Միւս կողմէ երկու ահաբեկիչները գնդակահարուած են:

ԺՈՐԺ ՄԵԿԻ, Սէ. Ժէ. Թէ.ի 39րդ համագումարին կոչ ըրաւ շարքայիններուն որ պայքարը սաստկացնեն: Քննադատեց ոչ միայն Բանուորական Ուժը (Պերժըրոն) ինչ որ նորութիւն չէ, այլեւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն որ, ըստ իրեն, դէմ կը գործէ միացեալ գործունէութեան ոգիին:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄԲՈՅՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՄՈԼՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱԼԱԾԻՉ ՏԱԹԵՒԱՑԻ ԵՒ ՇԻՋՈՒՄ ՏԱԹԵՒԻ ՄԵԾ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ

«Զլեզու տղային պահել՝ զի մի՛շտ շատ խօսեսցի եւ մի՛ ի սուտ սովորեսցի··· Պահել զձեռն ի գողութենէ, մարմինն՝ ի ծուլութենէ, զի մի՛ ճնու եւ ծոյլ, շատակեր ուսցի»···

ԳՐ· ՏԱԹԵՒԱՑԻ

Տաթեւացի վարդապետի մանկավար֊ժական եւ բարոյապաշտիկ հայեացքնե֊րուն մէջ ակնյայտ է ազդեցութիւնը միջ֊նադարեան կեանքի, բարքերու, կենցա֊ղային սովորութիւններու եւ ունակու֊թեանց:

Վարդապետին մանկավարժական ըմ֊բռնումները ցայտուն կը դառնան մաս֊նաւորապէս իր «Սահմանագրութիւն Դաստիարակութեան» անուն գործին մէջ՝ ուր իր պայքարը ուղղուած է չարախօ֊սութեան, պճնամոլութեան, ագահու֊թեան, մեծամտութեան, խորամանկու֊թեան, վեհերոտութեան եւ չայլութեան դէմ: Մեկնելով ընկերային – դաստիա֊րակչական այն համոզումէն՝ թէ նորա֊ծին երախան առաքինութիւններով չի ծնիր ու միջավայրը եւ շրջապատն են որ ձեւ կուտան մարդուն բարոյական ան֊հատականութեան, ուսուցչին եւ դաս֊տիարակին համար էական կոչում կը դա֊ռնի հակադրել գոյութիւն ունեցող այ֊լասերումի վտանգներուն եւ ըստ այնմ կրթել կամ ուսուցանել:

Կը տեսնուի, որ 14րդ դարուն արթուն է արդէն հայ միտքը, մարդակերտումի գործը դնելու համար գիտական եւ բա֊րոյական հիմներու վրայ եւ դաստիա֊րակչութիւնը հասցնելու իր խւկական դե֊րին, — մարդկային հոգին ազնուացնե֊լու եւ առաքինութիւն սերմանելու կո֊չումին: Այս առաքելութեան մէջ Տաթե֊ւացի կենսական կը նկատէ ծնողքներու եւ ուսուցիչներու սերտ գործակցութիւ֊նը, տան ու դպրոցի «համերաշխութիւ֊նը», իբրեւ ազդու միջոց՝ իր իսկ կողմէ «չարիք եւ աղէտ» հռչակուած ունակու֊թեանց եւ հակումներու դէմ կռուելու համար, — դոռոզամտութիւն, չարախօ֊սութիւն, ծուլութիւն, քսութիւն եւն·:

×

Ակնարկութիւն մը ըրած էինք, մեր նախորդ նշմարներէն մէկուն մէջ, Տա֊թեւացիի կողմէ պաշտպանուած «ժամա֊նակավրէպ» կարգ մը մանկավարժական համոզումներու մասին:

Մէկ–երկու կէտեր միայն յիշատակած ըլլալու համար պիտի ուզենք ընդգծել — օրինակ — կիներու դաստիարակութեան գործին հանդէպ իր կեցուածքին ու հա֊մոզումներուն էութիւնը:

Ըստ վարդապետին՝ կինը, խառնուած֊քով եւ հակումներով «թոյլ» է եւ «սահ֊մանափակ»· իր դերակատարութիւնը կ'ամփոփուի ընտանեկան շրջանակի մէջ, հետեւաբար աւելորդ է հանրային առու֊մով դաստիարակել զինք: Բաղդատելով կիները այրերուն հետ, իր «Գիրք Հարց֊մանց» գործի «Ամարային» բաժնին մէջ կ'ըսէ· «Այրն կատարեալ է, իսկ կինն՝ կէս», — մտայնութի՛ւն մը, որ այսօր ալ ունի թեր ու դէմ իր պաշտպանները:

Արդար է ենթադրել որ միջնադարու ընկերային կեանքին մէջ տարբեր եզրա֊կացութեան չէին կրնար յանգիլ մանկա֊վարժական մտքի հետեւորդները· դար֊մանալին այն է որ այսօր ալ կան տակա֊ւին մտքի սահմանափակութեամբ այս համոզման ծառայողներ··· հայ թէ օտար ժողովուրդներու մէջ:

Երկրորդ օրինակ մը՝ դաստիարակչա֊կան գործի մէջ ֆիզիքական պատիժնե֊րու օգտակարութեան պարագան:

Միջնադարեան վարժարաններու մէջ մարդիկ կը հաւատային թէ «ունկամբ» (ականջով) չլսողներ՝ «թիկամբ» (թե֊ւով, ձեռքով, բռնի ուժով) միայն կը լսեն···: Գերմանական եւ անգլիական դաստիարակչութիւնը դեռ մինչեւ այսօր կը հաւատայ ֆիզիքական պատիժներու օգտակարութեան, պատանի ու մանուկ սերունդներու մշակման գործին մէջ: Բայց թէ Տաթեւացիի «դաւազանի խրա֊տը» ո՞րքան ազդու միջոց է մեր օրերուն՝ լրջօրէն խնդրական պարագայ է անկաս֊կած:

×

Մեծ վարդապետին կեանքին, գործե֊րուն եւ դաստիարակչական թէ իմաս֊տասիրական իմացումներուն յատկաց֊ուած թռուցիկ մեր ակնարկներու շարքը կը փակենք այսօր, դիտել տալով որ յատկապէս մանկավարժական համոզում֊ներու քննարկումը մեզի համար ապահով միջոց է միջնադարեան բարքեր, կենցա֊ղային ու ընկերային պայմաններ ըմբռնե֊լու համար:

Տաթեւի համալսարանը 15րդ դարու կէսերուն կը կորսնցնէ իր փայլն ու վար֊կը՝ պատմական Հայաստանի ճակատա֊գրուած դաժան պայմաններու եւ դէպ֊քերու հետեւանքով: Կը նօսրանայ թիւը ուսանողութեան եւ ուսուցիչներու ու֊

տիրական հեղինակութեան տէր վանա֊կաններ կը պակսին:

Տաթեւացիէն ետք, դաստիարակչական ամբոյին ղեկավարութիւնը ըստ ոմանց կ'անցնի Առաքել Սիւնեցիի, ըստ ուրիշ֊ներու՝ Մատթէոս Ջուղայեցիի: Որոշ է այն միայն, որ երբեմնի «Ջահ»ը··· մար֊մրուն ճրագի մը կը վերածուի 1430ական թուականներէն ետք:

Մ· Թ·

ՊԱՀՊԱՆԵՆՔ, ՀԱՐՍՏԱՑՆԵՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻ ԲՆԱՇԽԱՐՀԸ

ԽՄԲ·— «Սով· Հայաստան» օրաթերթի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է Վախթանգ Անանեանի հետ հայրենի բը֊նաշխարհի հարստութեան մասին: Թեր֊թին Յունիս 13ի թիւէն քաղելով կը ներ֊կայացնենք հարցազրոյցը:

ԹՂԹԱԿԻՑ·— Մամուլը ձեզ զանազան անուններով է կոչում՝ բնութեան պա֊հակ, բնութեան զաւակ: Ի՞նչ էք արել այդ անուանումներին արժանանալու հա֊մար:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— Այդ անուանումներին չատ մի հաւատաք: Իմ աւանդը Հայաս֊տանի բնութեան պահպանութեան գոր֊ծում համեստ է: Ես ուղղակի իմ ուժերի չափ, գրչով ու գործով օգնում եմ այն կազմակերպութիւններին, որոնք կոչուած են բնաշխարհի խնդիրներով զբաղուե֊լու: Իմ աջակցութիւնը Գիտութիւնների Ակադեմիայի կենդանաբանական ինստի֊տուտին այն է, որ գրել եւ հրատարակել եմ Հայաստանի կենդանական աշխարհի պատմութիւնը: Իմ յօդուածները, կո֊չերն ու ելոյթները, հաւանաբար, որոշ նշանակութիւն ունեցան երկրի ծառա֊պատման ընդգաւառում, մանաւանդ նոր տիպի բնութիւն ստեղծելու: Հայաստանի անտառային տնտեսութեան պետական կոմիտէն հիմնում է անտառներ, որոնց մի մասը կազմուած է պտղատու ծառե֊րից: Այդպիսի անտառայգիներ կան, օ֊րինակ, Արզնու մօտերքից մինչեւ Գառ֊նի, շուրջ 20–25 քիլոմեթր լայնութեամբ:

Հաճելի նորութիւն էր նաեւ այն, որ 10–12 տարի շարունակ հազարաւոր դըպ֊րոցականների մասնակից դարձրինք վայ֊րի ու պտղատու ծառերի պատուաս֊մանը: «Պրաւդա»ն երկու անգամ անդրա֊դարձաւ Հայաստանի պատանիների այդ հայրենանուէր գործին: Հետաքրքիր էր նաեւ, որ կազմակերպեցինք Սեւանի «Իշ֊խանը» երկրի գետերում ու լճակներում վերարտադրելու գործը: «Իշխան» ձուկն իր չորս ցեղերով ամբողջ երկրագնդի վրայ ապրում է միայն մէկ տեղ՝ մեր Սեւանում: Ուրեմն, եթէ նա վերանայ, աշխարհի ձկների ցուցակից կը ջնջուեն բացառիկ գեղեցկութիւն եւ համ ունեցող «Գեղարքունին», «Ամառային իշխանը», «Ձմեռային իշխանը» եւ «Բոջակը»:

Եւ երբ այս բանը հասկացան մեզ մօտ, որսորդներն ու բնասէրները մեծ եռան֊դով սկսեցին «Իշխանի» ձկնիկներ տե֊ղափոխել եւ բաց թողնել Աղստեւ, Բըր֊դան, Ազատ, Քասախ, Մարմարիկ եւ այլ գետերում: «Իշխանը» հասաւ մինչեւ Ղա֊փանի Վաչագան գետակը: Այդ ձուկը լաւ յարմարուեց մեր երկրի ջրամբար֊ներում ու բնական լճակներում: Որ֊պէս օրինակ կարելի է բերել Գորիսի շրջանի Սեւ լիճը, որից այժմ տարեկան 3–4 թոն «Գեղարքունի» է որսւում: Մեր լճակներում «Իշխանը» բազմացնելու ուղ֊ղութեամբ գովելի աշխատանք կատարեց մանաւանդ Հայաստանի Մինիստրների սովետին առընթեր ձկնային տնտեսու֊թեան վարչութիւնը:

Եւ, վերջապէս, միւս կարեւոր քայլն այն է, որ որսորդական կազմակերպու֊թեան եկամուտների ու նիւթական մի֊ջոցների հաշուին կենդանիներ ենք ներ֊մուծել այլ երկրներից եւ բաց թողել մեր անտառներում: Խոսրովի, Աղիզբեկովի, Դիլիջանի անտառներում եւ Ծաղկուն֊եաց լեռներում վերջին տարիներին բաց թողեցինք շուրջ 600 վարազ, 3000 փա֊սիան եւ 200 եղջերու:

Այսպիսով, մեր բնաշխարհը հարստա֊նում է կենդանիների նորանոր տեսակ֊ներով, իսկ քարքարուտներն ու խոպան հողերը ծածկւում են նոր տիպի անտառ֊ներով:

ՀԱՐՑ·— Այդ ամէնը ուրախացնում է մեզ: Բայց, ասացէք, ի՞նչ վիճակում է բաց թողնուած կենդանիների եւ, առհա֊սարակ, հայրենի բնութեան պահպանու֊թիւնը մեզ մօտ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— Այստեղ է, ահա, որ ես դառն խօսք պիտի ասեմ որոշ մարդ֊կանց եւ կազմակերպութիւնների հաս֊ցէին: Այն աղաղակող թերութիւնները, որ բացայայտուեցին Հայաստանի կոմ֊կուսի Կենտկոմի Յունուարեան պլենու֊մում, վերաբերում են նաեւ բնութեան ու կենդանական աշխարհի պահպանութեա֊նը: Աւելին, այստեղ օրինազանցութիւն֊ներն աւելի աղաղակող են: Ինքներդ դա֊տեցէք: Մենք կոպէկ առ կոպէկ դրամ ենք հաւաքում, վայրի կենդանիներ գը֊նում Հեռաւոր Արեւելքում եւ Մերձբալ֊թիկայում, իսկ խիղճը կորցրած մար֊դիկ կոտորում են դրանց: Մեր բաց թո֊ղած փասիանները կիսաընտանի թռչուն֊ներ են եւ զուրկ պաշտպանութեան մի֊ջոցներից, վարազները բերուած են որսար֊դելարաններից և երբեք կրակոց չեն լսել: Այդ կենդանիներին դաւադրողի սպանում են, ոչնչացնում այնպիսի գեղեցկութիւն, ինչպիսին փասիանն է, Ակսել Բակունցի գովերգած միրհաւը՝ ծիածանի գոյնե֊րով զարդարուած չքեղ թռչունը: Մի՞թէ սա բարբարոսութիւն չէ: Մենք մեծ չար֊չարանքներով ձկներ ենք հասցնում լեռ֊նային գետակները, իսկ վայրագ մէկը թունաւորում է դրանք քլորակրով: Օ֊րերս մի ձկնորս ինձ հեռախօսով հարց֊նում է· «Տեղեկութիւն ունէ՞ք, որ Մե֊ծամօրի յատակը ծածկուած է ձկների դիակներով»: Ասում եմ՝ տեղեկութիւն ունեմ, աչքովս եմ տեսել: «Բա ինչո՞ւ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Միայն կատարեալ, անվերապահ մեր֊ժումը այս տեսակ սկզբունքներուն, դա֊տապարտումը նման ոճրական հրաման֊ներուն կրնայ ապահովել մեզի այն յար֊գանքը, որուն իրաւունքը, իմ համոզու֊մով, մենք ունինք: Երբ ես յետոյ ըսի, թէ միլիթարիստները, բռնի ուժին այդ մարդիկը, զօրս չփոթելու չէ առանձին զինուորական անհատներու հետ, տա֊րածուած են բոլոր ազգերու մէջ ամբողջ երկրագունդին վրայ, — բոլորովին նոր բան մը չէր, որ ես յառաջ բերի: Ու ես պաշած եմ, որ Պ· դատախազը այդ առի֊թով իմ ըսածը իբրեւ նոր բան մը կ'ըն֊դունի:

Ով որ, ինչպէս գերման ժողովուրդը, կը տուժէ միլիթարիստներու ստոր ա֊րարքներէն, ան պիտի համաձայնի, որ ստոր յանցանքը միլիթարիստներունն է· ու ան արդարացիօրէն կը վարուի, երբ կ'ատէ միլիթարիստները եւ կ'ուզէ ար֊մատախիլ ընել զանոնք: Սակայն ար֊մատախիլ ընելը կամ ոչնչացնելը մար֊դոց մասին չէ որ կ'ըսուի, այլ ուղղու֊թեան, սկզբունքի· որովհետեւ, ինչպէս առաջ ալ ըսի՝ սրբութիւնը մարդուն, որ ստեղծուած է Աստուծոյ կերպարանքով, բիրտ ու անգութ վերաբերումի կ'ենթար֊կուի այն անձանց կողմէն, որոնք միլի֊թարիստական բռնակալ գաղափարներ ունին: Միլիթարիստները ժողովուրդէն դուրս կը գտնուին: Անոնք հայրենիք չու֊նին, ազգ չունին, մարդկային զգացում չունին· ունին միայն բռնի ուժին զգա֊ցումը, եւ այդ ուժին նպատակը այն է, որ ճնշուի իրաւունքը:

Այդ մենք տեսանք այս գործին մէջ, ուր երկու նման հակառակ տեսակէտ֊ներու ներկայացուցիչներ դէմ առ դէմ ելած են. մէկ կողմը՝ ներկայացուցիչը բռնի ուժին, միւս կողմը՝ ճնշուածներուն ներկայացուցիչը, որ կը նախաձեռնէ ար֊դարութեան ընթացքը: Այս էր, որու մասին ես թոյլ տուի ինծի մանրամասնօ֊րէն խօսելու: Իրօք, երբ արդարութեան ներկայացուցիչը եղող այսպիսի մարդու մը հանդէպ կանգնեցաւ այն միւս ներկա֊յացուցիչը, այն ատեն առաջինին գլուխը դարձաւ, այնպէս որ ան այլեւս չէր գի֊տեր, թէ ի՞նչ կ'ընէր:

Դատարանը պէտք է արդարօրէն դա֊տէ, ամբաստանեալին արդարութեամբ հատուցանէ: Մենք պաշտպաններս այս֊տեղ արդէն քանիցս շեշտեցինք, թէ մենք գթութիւն չենք մուրար, թէ մենք զգա֊ցումէ բխած բան մը չէ որ կ'ուզենք, այլ այն, որ կիրառուի պատժական իրա֊ւունքը: Իսկ պատժական իրաւունքը ներ֊կայ պարագային յանցաւորութեան մա֊սին դրուած հարցումին ժխտական պա֊տասխանն է, որովհետեւ այն պահուն, երբ ամբաստանեալը փողոց իջաւ եւ ա֊տրճանակը ուղղեց իր զոհին դէմ, ան յանցաւոր չէր: Ու ան յանցաւոր չէր ա֊նոր համար, որ իր կամքը առողջ, ազատ չէր ու կը գտնուէր որոշ ազդեցութեան տակ: Ես արդէն ըսի ձեզի, օրինակ մը գործածած ըլլալու համար թէ ան ինքը չէր որ փողոց կ'իջնէր· իր մէջ կ'իջնէին դարերը, միլիո֊նաւոր սպաննուածները: Անկարելի է ը֊սել, կը տանէր իր առջեւ դրօշակը իր ամբողջ ժողովուրդի պատիւին, դրօշակը խոշտանգուածներուն, դրօշակը իր լըլ֊կուած ընտանիքին: Որքա՜ն յաճախ դուք հարկադրուած էք դատելու ամուսինի մը մասին, որ՝ վերադառնալով տուն՝ կը տեսնէ կնոջ անհաւատարմութիւնը եւ կը սպաննէ զայն: Որո՞ւ միտքը կրնար դալ՝ դատապարտել զինքը:

Բայց ամբաստանեալին նկատմամբ ա֊մուսնական անհաւատարմութիւն չէ, որ տեղի ունեցած է· իր քոյրերն են պըղ֊ծուած, իր ծնողքը եւ եղբայրներն են սպաննուած, իր ամբողջ փարթամ ըն֊տանիքն է ոչնչացուած: Ու ան բարձրա֊ցուց իր դրօշակը հանդէպ այն ոճրագոր֊ծին, որ յանցաւոր է այդ բոլոր անարգ ոճիրներուն համար, բռնուած է իր ա֊րարքներուն մէջ եւ դատապարտուած:

Արդ, ամբաստանեալը կորսնցուց իր յատակ գիտակցութիւնը, նշան առաւ, սեղմեց ըլթակը, ու ահա նորէն մարդ մը սպաննուած էր:

Այս է, որ դուք պէտք է խնամքով քըն֊նէք, առաջնորդուելով բժշկական գի֊տութեամբ, առաջնորդուելով արդարու֊թեամբ, ամէն բանէ առաջ սակայն ա֊ռաջնորդուելով ձեր առողջ բանաւոր զգա֊ցումով: Այդ պատճառով մենք միայն մէկ փափաք ունինք եւ անոր շուրջը թեր֊եւս կարենանք համաձայնութեան գալ Պ· դատախազին հետ·— Թողէք որ ձեր զգացումը գործէ անվերապահօրէն, հա֊մակուած՝ արդարութիւնը կատարելա֊պէս հիմնաւորուած ըլլալու իրաւագի֊տական համոզումով: Եթէ այսուհետեւ դուք «այո» կամ «ոչ» ըսէք, այդ պարա֊գային մենք՝ ամէնքս ալ տեղի կուտանք ձեզի:

(95 – Շար·)

ՊԱՏՈՒԱԲԵՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

ՄԷԹՐ ԺԱԽԵԱՆ

ԱՆԴԱՄ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Պրիւսէլի Յունիս 19ի Լը Սուար օրաթերթէն կը տեղեկանանք թէ Պրիւսէլի փաստաբանները ընտրած են Կաճառի Խորհուրդը (Քոնսէյլ տը լ'Օրտըր), որոնց կարգին Մէթր Լեւոն ժախեան:

Պելճիական Արդարադատութեան պատմութեան մէջ, առաջին անգամն է որ հայ անուն մը կ'արձանագրուի այս Խորհուրդին մէջ: Աւելցնենք որ Ֆրանսահայութեան եւ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ՝ Մէթր Ժախեան ընտրուած է 580ի վրայ 520 ձայնով:

ձեր ձայնը չէք բարձրացնում այդ բարբարոսութեան դէմ»... Ի՞նչպէս չեմ բարձրացնում: Ասողին լաւ է պէտք:

Հետաքրքիր է, ամոնալի եւ դինամիտի պայթիւնների ձայնը միլիցիայի եւ դատախազութեան աշխատողներին չի՞ հասնում... Այդ ի՞նչպէս են չինարարութեանը յատկացուած պայթուցիկ նիւթերը ընկնում ոճրագործների ձեռքը: Կամ՝ միլիցիայի աշխատողները չե՞ն լսում Ալավերդու, Իջեւանի, Ղափանի, Խոսրովի եւ Ազուերանի անտառներում դղրդացող հրացանային կրակոցները... Իսկ մեր որսապահնե՞րը: Չէ՞ որ անտառային տնտեսութեան պետական կոմիտէն որսի եւ արգելանոցների բաժին ունի, ունի տեսուչներ: Դժբախտաբար, նրանց մի մասը ինքն է որսագող դարձել: Եւ, վերջապէս, որսագողութեան ակտերը երբեմն քնում միլիցիայում, դատարաններում. ո՛չ բնութեան կողոպտողներն են պատժւում ո՛չ նրանց պաշտպանները:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Իսկ ի՞նչպէս է վիճակը արգելարաններում:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ես շրջել եմ բոլոր որսարգելարանները եւ եկել եմ այն եզրակացութեան, որ դրանցում չկայ կարգ ու կանոն: Այդտեղ ազատ որս են կատարում, այսպէս ասած, «արտօնեալ մարդիկ»: Արգելանոցների ղեկավարները մեր բնութեան հաշուին լաւութիւն են անում իրենց մարդկանց, որոնցից կախում ունեն: Այդ այն դատապարտելի երեւոյթն է, որ այնպիսի ծանր խօսքերով խարազանուեց Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի Յունուարեան պլենումում:

Հայրենի բնութիւնը ողջ ժողովրդի սեփականութիւնն է եւ այն վնասողը պէտք է պատժուի, անկախ նրա դիրքից ու պաշտօնից: Հարկաւոր է, որ ղեկավար մարմինները իրենց ամենօրեայ հսկողութեան տակ առնեն մեր բնութիւնը եւ նրա պահպանութեան գործը յանձնեն ազնիւ, վստահելի մարդկանց:

Այդ ժամանակ միայն արդիւնք կը տան այն ջանքերը, որ ներդրւում են հայրենի բնաշխարհի հարստացման բնագաւառում:

ՉՈՐՍ ԿՈՂՄԷՆ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

(box heading: ՉՈՐՍ ԿՈՂՄԷՆ / ԳԱՂՈՒԹԻՆ)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման 57րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Յունիս 7ին, երեկոյեան ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Նոր Սերունդի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբի:

Պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Լուի Մերմազ:

«Յառաջ Նահատակ»ով եւ ֆրանսական փառերգով հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ: (Երգեցին Նոր Սերնդականները):

Օրուան նախագահը՝ ընկ. Յովսէփ Քուլունքեան իր բացման խօսքին մէջ շնորհաւորեց ներկաները, որոնք հայրենասիրական վառ զգացումով ներկայ կը գտնուէին պանծացնելու համար յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք Հայաստանի անկախութեան դրօշակիրները հանդիսացան: Ներկայ էին շրջանի Ֆրանսացի ընկեր – վարականներու ներկայացուցիչ եւ քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ Կէֆիէ, Տիկին Ֆրանքօզ եւ ուրիշներ:

Պ. Կեֆիէ խօսք առնելով իր գոհունակութիւնը յայտնեց այն երեւոյթին համար, որ Հայերը ամէն տարի կը յիշատակեն վեց դարերու ստրկութենէ ետք 1918 Մայիս 28ին հռչակուած Հայաստանի անկախութեան Թուականը, այս ձեւով վառ պահելով իրենց ազգային իտէալը: Յիշատակելէ ետք հայ դաղութին բերած նպաստը Վիէնի բարգաւաճումին այն միտքը յայտնեց, թէ «1915 Ապրիլ 24» փողոցէն զատ հարկ է որ այլ փողոց մը Հայաստանի անկախութեան հռչակման Թուականին անունը կրէ: Այս միտքը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ներկաներուն կողմէ:

Հայ Ազգ. Միութեան անունով գրաւոր ուղերձ մը կարդաց տողերս ստորագրողը Պ. Ճիհանշահեան եւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կատարեց.— Սարդարապատի դիւցազնամարտի ոգին դարերու խորքէն կուգայ եւ որուն թթխմորը ժառանգած էին մեր անման փէտայիները իրենց նախորդներէ. այդ ոգին քայլ առ քայլ եւ օղակ առ օղակ հասաւ մինչեւ Սարդարապատ: Այսօր, երբ կը դիտենք հարսի պէս թարմ եւ մաղաղաթի պէս հին Երեւանը՝ մեր հոգիները վարար գետի պէս կը խայտան, սակայն չմոռնանք, որ Երեւան իր կենդանութեան խորհուրդը դարձեալ կը պարտի Մայիս 28ը կերտող հերոսներու արոյրէ կամքին. Սարդարապատը մեր բոլոր հերոսական մարտնչումներուն թագն ու պսակը եղաւ ու վա՜յ անոնց, որ կ'ուրանան Մայիս 28ի ոգին ու կը խեղաթիւրեն զայն:

Երրորդ խօսողը եղաւ ընկ. Օննիկ Ալթունեան, Փարիզէն, որ Մայիս 28ի առթիւ աւելի շատ անդրադարձաւ Փալէ տէ Քոնկրէի հանրաժողովին, որ արդէն «Յառաջ»ի մէջ ներկայացուած էր. այս առթիւ ըսաւ, թէ սփիւռքի մէջ ամէն տեղ Հայ Դատի Յանձնախումբեր կազմուած են ու կոչ ըրաւ ներկաներուն, յատկապէս երիտասարդներուն, որպէսզի կազմուած յանձնախումբերուն թեւ–թիկունք կանգնին բարոյապէս ու նիւթապէս եւ այս ձեւով վերջացուց իր խօսքը...

Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան աւելի քան երկու տարուան կեանքը բնութագրող գրքոյկներ բաշխուեցան ներկաներուն:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին սրինգով ու դաշնակով Միհրան Թորոսեան եւ Փաթրիկ Զօպոյեան, արտասանութեամբ՝ Շողիկ Եբեմեան եւ Արսինէ Կարապետեան, մեներգով Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օր. Օր. Աստղիկ Սանճեան եւ Ալիս Քղել – եան: Դպրոցի աշակերտութիւնը տոհմիկ պարեր ներկայացուց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հազիւ երեք տարիէ ի վեր կազմուած Նիսի երիտասարդներու Հայ Մշակութային Ակումբը, այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով եւ երրորդ տարեդարձին առթիւ, Յունիս 8, Կիրակի ժամը 3էն մինչեւ 12, Օտա ճաշարանի մէջ տուաւ իր հաւաքոյթը:

Այս Ակումբը կը վարէ երիտասարդ եւ աշխոյժ Պ. Յակոբ Յակոբեան: Ֆրանսածին երիտասարդներ ինչպէս նաեւ արտասահմանէն եկած ուրիշ խումբեր, հաւաքուած եւ կամ՝ Պ. Յակոբեան զանոնք իր չուրջ հաւաքած, անխոնջ աշխատանք կը մղեն պահելու համար հայ երիտասարդութիւնը՝ եթէ ոչ հայախօս, գոնէ Հայ, եւ բծախնդիր հայկական աւանդութիւններու, ինչպէս հայերէն երգի, լեզուի, արուեստներու:

Հաւաքական աշխատանք կատարելու լաւագոյն միջոցը գտած է ան, երգի, պարի եւ թատերական փոքր ներկայացումներու առիթներ ստեղծելով:

Այս տարի, բացառաբար աւելի խնամուած, աւելի լաւ պատրաստուած եւ ճաշակով կատարուած էր ամէն աշխատանք: Պարախումբը նոր պարերով եւ նոր հագուստներով, հակառակ տեղի աննպաստ պայմաններուն, մեծապէս խանդավառեց ժողովուրդը: Գեղեցիկ ժեսթերով, դըւարթունակ եւ պայծառ ճակատով Հայուհիներ եւ երիտասարդներ պարեցին, երգեցին երկար ժամեր առանց երբեք ձանձրացնելու ժողովուրդը: Արթիւր Իդէճեան արուեստի մասը կը վարէր: Պարերը «Կայծակ» խումբը, արտասանութիւն եւ երգ «Սարդարապատ» երգչախումբը: Տիկին Փափազեան եւ Սոֆի Յովակիմեան դաշնակ նուագեցին աւելի ուշ: Ծոխ պիւֆէ մը հայ տիկնանց խումբին կողմէ, մեծապէս գոհացում տուաւ:

Եղան վիճակահանութիւն եւ աճուրդ:

Մենապարով՝ Այտա Տագլեան մեծ յաջողութիւն ունեցաւ. հեզաճկուն, շնորհալի: Մեներգներով՝ Նատիա Նազաշեան, Մարինէթ եւ Քոքօ Իդէճեան քոյրեղբայրները, նաեւ Օր. Փաթրիսիա Յակոբեան եւ խումբը շատ լաւ էին, ինչպէս նաեւ Յակոբ Տագլեան իր աքորտէոնով եւ երգով:

Ինչպէս միշտ, գեղեցկօրէն եւ զգայուն արտասանեց Օր. Թա'լին Թեւեան, երկու բանաստեղծութիւններ, Օր. Ատրինէ Տարբեանէ որ ներկայ էր հանդիսութեան: Շատ հաճելի անակնկալ մը եղաւ երբ՝ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան յայտարարեց թէ՝ այդ օր իբր հիւր ունէին Ամերիկայէն ժամանած Փրոֆ. Վահագն Տատրեանը որ՝ Նաթոյի կողմէ Իտալիոյ Պելլաճիօ քաղաքը հրաւիրուած էր կարեւոր ասուլիսի մը համար ինչպէս նաեւ շատ մը երկիրներ, ցեղասպանութեան շուրջ պրպտումներ ընելու եւ կարգ մը համալսարաններու մէջ նոյն նիւթի շուրջ դասախօսելու:

Իսկապէս քաջալերելի ու գնահատելի եւ յաջող էր հանդիսութիւնը որուն համար կը շնորհաւորենք թէ՛ կազմակերպիչները եւ թէ մեր հայ երիտասարդութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Ազգ. Առաջնորդարանը այցելած են արուեստագէտներ Հայաստանէն եւ ընդունուած են թեմին առաջնորդին կողմէ: Այցելուներն էին երգչուհի Գոհար Գասպարեան, երգիչ Հենրի Ալավերդեան, դաշնակահար Եւրի Հայրապետեան, պալէի խումբի ղեկավար Սիլվա Մեքինեան:

Արտակ Արք. արուեստագէտներուն տեղեկութիւններ տուած է Թեհրանի ազգային, եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքին մասին, անդրադարձած է նաեւ Առաջնորդարանի գործունէութեան, արտասահմանի մէջ եկեղեցիին վիճակուած դերին:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզարանին մէջ, Յունիս 5ին, տեղի ունեցած է Մայիս 28ի հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է ընկ. Սամսոն Ստեփանեան, որմէ ետք յաջորդաբար խօսած են Թեհրանի թեմի առաջնորդը, ընկերներ Հրաչ Աբրահամեան, Օննիկ Սահակեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Է.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

Մեռա՜ծ: Հապա թէ որ այնպէս է՛ր... Ով գիտէ թէ առաջին գնդակը անոր սիրտը չէր մխուած...

Հիմա կ'ուզէր կառքէն դուրս նետուիլ... անպատճառ կ'ուզէր տեսնել, գիտնալ, եւ եթէ ընկճուած էր ան, կ'ուզէր ինքն ալ անոր հետ մեռնիլ:

— Ոչ, ոչ, մի իջնէք, կ'ըսէր Միլլա, որ անոր միտքը հասկցած էր եւ յուսահատութեամբ անոր կը փարէր:

Սակայն Սան Բիէթրօ, հետն ունենալով քանի մը փորձուած սպաներ, սուրի հարուածներով ճամբայ կը բանար ամբոխին մէջէն: Աղաղակներ կը լսուէին, եւ մարդիկ կային, որ կ'իյնային...

Ջահերու ցոլքով Լուչիոլան ճանչցաւ Սան Բիէթրոյի աղետաբեր դէմքը:

Եւ հասկցաւ թէ Յուդան ան էր: Այո, քանի որ անիկա հոն էր, ըսել է տ'Ասլիթթա զարնուած էր:

Սան Բիէթրօ, յաղթական ատելութեան ծիծաղով մը յառաջացաւ:

Ամէն կողմէ սոյլեր կը հնչէին. զինուորականներ ու ոստիկաններ կը վազէին...

Իտալացիները ամէն կողմէ պիտի պաշարուէին... Լուչիոլան կորսուած էր...

Քանի մը վայրկեան ալ եւ ահա Սան Բիէթրօ կառքին քով պիտի հասնէր:

Պարապ տեղը ամէնէն քաջերը, իրենց կարկամած կռուփներովը, կը մաքառէին եւ երգչուհին կը պաշտպանէին...

Անոնք որ ինկած էին, ի զուր կը ջանային իրենց արիւնաթաթաւ մարմնովը պատնէշ մը կանգնել անոր...

— Լուչիոլա՛... գոչեց Սան Բիէթրօ: Հիմա կը կարծե՞ս որ ձեռքէս ազատիս...

Եւ Լուչիոլա կանգնեցաւ տժգոյն եւ իր վերջին պաշտպաններու խումբին վրայէն միակ բառ մը արձակեց երեսին.

— Վա՛տ:

Եւ թեւերը ծալեց ու սպասեց: Միայն թէ մէկ ձեռքով դաշոյնի մը երախակալը կը սեղմէր:

Սան Բիէթրօ ձեռքը իր վրայ չդրած՝ ինքզինքը պիտի սպաննէր...

Բայց յանկարծ փողի նման հնչուն ձայն մը գոչեց.

— Պենետէթթօ՛ կալանաւոր, պղուշագիր... Աստուծոյ համբերութիւնը կրնայ հատնիլ...

Եւ երբ այն մարդը, որ Սան Բիէթրօ կը կոչուէր Սան Բիէթրոյի կոմս է որ միլիոնատէր էր եւ Բատէյքի դահիճին սիրելին, սարսռալով ետին դարձաւ:

Իր դէմ մարմարեայ պատուանդանի մը վրայ կանգուն տեսաւ այն մարդը, զոր չանչցած էր Սքալայի թատրոնին մէջ... եւ որ բազուկը երկնցուցած կը սպառնար իրեն...

Մարդասպան, մայրասպան Սան Բիէթրօ ատրճանակ մը քաշեց եւ Մոնթէ Քրիսթոյի վրայ ուղղեց: Հարուածը մեկնեցաւ... Մոնթէ Քրիսթօ միշտ կանգուն կեցած էր...

Եւ նոյն վայրկեանին յանկարծակի շարժում մը ամբոխը դղրդեց. բազմութիւնը ճեղքուեցաւ կարծես ժխնակոյտի մը ալիքներուն ներքեւ: Երկու ձիեր մէկ ակնթարթի մը ոստոստելով եկան կառքին սանձներուն առջեւ կանգնեցան: Շուտով լծուեցան...: Խափշիկ Ալին, անոնցմէ մէկուն զաւակին վրայ հեծած, խարազանը հնչեցուց... եւ կառքը սրարշաւ ընթացաւ, պաշարողներուն մէջէն...

Հրազէնի հարուածներ կառքին վերին մասը ծածկեցին, գնդակները Ալիի գլուխն չուրջը սուլեցին...

Բայց ոչինչ կրցաւ ձիերուն եռանդը կասեցնել... կառքը արեւելեան ճամբան բռնեց եւ մէկ երկվայրկեանի մէջ աչքէ հեռացաւ:

— Անէ՛ծք, ոռնաց Սան Բիէթրօ: Գոնէ աս ձեռքէս պիտի չազատի:

Մոնթէ Քրիսթօն ցոյց կուտար, որ անվրդով դիտած էր այս եղերական տեսարանին վախճանը:

Անոր վրայ ցատքեց. հիմա ուսանողները եւ ամբոխը կը ցրուէին: Խրուաթ եւ Պոհեմիացի զինուորները փողոցը կը լեցուէին: Մոնթէ Քրիսթօ առանձին կը մնար հոն. ի՞նչ մարդկային զօրութիւն կրնար զինքը իր թշնամիէն ազատել:

Երբ սպաները կը փութային Սան Բիէթրոյի հետեւիլ՝

— Թողէք զիս, ըսաւ ան. այս մարդը իմս է...

Իրաւ ալ Մոնթէ Քրիսթոյի դիրքը այնքան հաստատ էր, որ տժգոյն դէմքին վրայ այնպիսի կորով մը կը ճառագայթէր որ ամէնքը կանգ առին...

Բայց Սան Բիէթրոյէն որ ատրճանակը ձեռքին կը յառաջանար...

Մոնթէ Քրիսթօ տեսաւ անոր գալը ու չշարժեցաւ:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յուլիս 6, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Փրատոյի Սուրբ Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցին, եւ այս առթիւ ծաղկեպսակ կը դրուի նահատակներու յուշարձանին վրայ, բոլոր Ամասիացիներու եւ Մարզուանցիներու հին եւ նոր մեռեալներու յիշատակին:

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ մը Մարսէյլի շրջանին մէջ, բացօթեայ ճաշարան մը:

Ճաշին համար կը խնդրուի կանխաւ հեռաձայնել Պ. Յարութիւն Չէքէմեանի՝ 47–84–57

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԷՆՕ – ՄՈՆՏՐՈՒԻ պուրակին մէջ

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 10էն սկսեալ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոն – Տէսին – Սէն – Մօրիս կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ «Սայաթ – Նովա» նուագախումբին:

Օթօքառները կը մեկնին Տէսինէն.— ժամը 10ին Քորնավան, 10.15՝ Փարօ արճարան. 10.45, Լիոնի հանրային պարտէզ (Փրեֆէքթիւրին դիմաց):

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 6ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 29: Շաթօ տը Մոնտրի պուրակին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Կոունկ նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Հայկ. եւ արեւելեան համեղ աղանդերներ, երթուղարձ ապահովուած, Ռիւ Պուֆիէ Ահարոնեան ակումբէն առաւօտեան ժամը 11ին:

Անձրեւի պարագային՝ Փալէ տը Լա Ֆուար

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Թիլի Պէրպէրեանի յիշատակին Տիկին Ա. Յարութիւնեան փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

Պոլիսի հայ Ֆրանքեւհայկական Մշակութային Միութեան դաշտահանդէսը, Կիրակի, Յունիս 29, ամբողջ օրը
Շաթօ տը Սէն-Ֆէռէօլ
Մարսէյլի Քոչարի նուագախումբը:
Հաճելի հայկ. մթնոլորտ

ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ՝ Իսի լէ Մուլինոյի Մշակոյթի Տան մէջ՝ Ռիւ տը լա Տէֆանս, Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 20.45ին
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ
Պաշտօնական բացում
ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ
ինչպէս նաեւ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀՌՈՄ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
պատմական գունաւոր գեղարուեստական ֆիլմը
Մուտքերու մասնակցութիւն
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Անտրէ Ոսկերիչեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 2500 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանի նորակառոյց շէնքին, 2500 Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին եւ 2500 ֆր. Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀՌՈՄ

կազմակերպուած
ՀԱՅ ԿԱԹ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՄԵԿՆՈՒՄ «Շարլ տը Կօլ» օդակայանէն դէպի Վենետիկ, Հինգշ. Յուլիս 3 ժամը 11.30ին: Ժամանում Վենետիկ ժամը 13.20ին:

ՄԵԿՆՈՒՄ Վենետիկի օդակայանէն դէպի Հռոմ Երկուշաբթի Յուլիս 7 ժամը 11.20ին: Ժամանում Հռոմ ժամը 12.50ին

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. Ղազարու մայրավանքը, Մ. Ռափայէլեան վարժարան եւ Վենետիկի յուշարձանները:

ՀՌՈՄԻ մէջ հանդիպում Միջին Արեւելքէն ժամանած ուրիշ հայ ուխտաւորներու հետ, այց սրբատեղիներու, քաղաքին յուշարձաններուն եւ ունկնդրութիւն Սրբազան Քահանայապետին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Հռոմի Ֆիումիչինօ օդակայանէն Հինգշաբթի Յուլիս 10 ժամը 11.50 ժամանում Փարիզ «Շարլ տը Կօլ» ժամը 13.30ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 1250 ՖՐ,

Այս գինը իրաւունք կուտայ ամբողջութեան սաւառնակով Փարիզ – Վենետիկ – Հռոմ – Փարիզ:

Բնակութիւն եւ ճաշ Վենետիկի եւ Հռոմի մէջ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարան

6 ter, rue Charlot — Paris (3e)
Tél. 278-31-93 de 8 h. à 12 h. 30)

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ Յունիս 25:

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

JEUNE ARMÉNIEN DE 20 ANS

Nationalité française, parlant français, anglais, arménien, Bac B. permis de conduire, *qualifications* : Confection, vente, conduite-livraison, *Connaissances* : dactylographie, restauration.
CHERCHE EMPLOI, BIEN RENUMERÉ
place stable ou temporaire
Ecrire M. Patrick Parsekian
73 Bd. Kellermann
75013 Paris
Tél. : 580-90-61

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ-ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ Եկեղց. Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, պատրաստութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի:

Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, հաճելի անակնկալներ:

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 16ին եկեղեցւոյ բակը:

×

Շաւիլի հայկ. միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ՝ Յունիս 28, կ. ե. ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն եւ ծնողքներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր դպրոցի երկսեռ սաները:

×

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ: Յունիս 28 Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Գասպար Իփեկեան ակումբին մէջ: 40 ռիւ Վիգթոր Ֆօժիէ:

Երգ, պար, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ստորագրէ իր գիրքը

Les Exilés de la paix

208 pages 28 F.
Editions ENTENTE

Երեքշաբթի, Յունիս 24 ժամը 20.30էն սկսեալ
Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը
45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

×

Եւ Շաբաթ Յունիս 28, ժամը 15էն սկսեալ Բալուեան գրատուն, 9 ռիւ տը Թրեվիզ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի բացառիկ ընդհ. ընկերական ժողով, Ուրբաթ Յունիս 27, ժամը 20.30ին Իսիի Մշակոյթի տունը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ:

ON DEMANDE

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — Paris (2e)
Cherche un aide-magasinier sachant conduire.
Tél : 233-59-91
508-14-08
236-86-01

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Կեդրոնական Ֆրանսայի մեր բոլոր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհանուր ժողովի Կիրակի Յուլիս 6, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՄՐԱՆ ՀԻՆԳ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
– Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն –

Tél. 93-04-90 — 66-38-92

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ:

ՅՈՒԼԻՍ 2էն 27
2 Օր Լենինգրադ, 12 օր Երեւան, մէկ օր Մոսկուա
2900 ՖՐ.

ՕԳՈՍՏՈՍ 8էն 23
Երկու օր Մոսկուա, 13 օր Երեւան
2.850 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12էն 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2.800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8էն 21
2.900 ՖՐ.

ՍԵՊ. 12էն 25
2.900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուզունեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:
MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Nuitée Dansante sur les Flots

A MARSEILLE
à bord du paquebot MASSALIA
porte 2, Poste 50
Organisée par l'U.G.A.B.
Vendredi 27 Juin de 20 h. 30 à 3 h.
Soirée animée par l'orchestre ANDRE-AUZIAS
Attraction DJAN - TATLAN
Réservation : AGENCE WASTEELS — 87 La Canebière — Tél. 62-03-44
BABY-SHOP, 15 Rue Pisançon — Tél. : 33-08-84

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
25
MERCREDI
25 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար · 170 ֆր ·	Վեցամսեայ	90 ֆր ·	
Արտասահման	Տար · 200 ֆր ·	Հատը	1 ֆ · 20	

51ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·329
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — No 13.329

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 19)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Յունիս 15ի ընտրութեանց արդիւնքները քննութեան առնուեցան կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին կողմէ, Յունիս 17ին: 315 շրջաններու ընտրական յանձնաժողովներու հայթայթած տուեալներու հիման վրայ ընտրութեանց արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն:

— Հանրապետութեան ընտրողներու ընդհանուր թիւը եղած է 1·424·041 հոգի, որոնց 1·423·503 հոգին կամ ընտրողներու 99,96 տոկոսը մասնակցած է Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեանց: Բոլոր շրջաններու մէջ համայնավարներու եւ անկուսակցականներու ճակատին թեկնածուներուն ի նպաստ քուէարկած են 1·422·883 հոգի, որ կը ներկայացնէ քուէարկութեանց մասնակցած ընտրողներուն ընդհանուր թիւին 99,96 տոկոսը: Թեկնածուներու դէմ քուէարկած են ընդամէնը 620 հոգի, կամ 00,4 տոկոսը:

Քուէարկութեան արդիւնքները անգամ մը եւս վկայեցին, թէ անխորտակելի է համայնավարներու եւ անկուսակցականներու ճակատը:

315 երեսփոխաններուն 111ը (35,2 տոկոս) կին է, 113ը (35,9 տոկոս) անկուսակցական, 161ը (51,1 տոկոս) բանուոր եւ կոլտնտեսական: Ընտրուածներէն 53ը (16,8 տոկոս) մինչեւ 30 տարեկան են: 221ը (70,2 տոկոս) անցեալին Գերագոյն Խորհուրդի թեկնածու չէ եղած:

Ընտրուածներուն մէջ են Կարէն Դեմիրճեան, Գրիգոր Արզումանեան, կեդր. կոմիտէի քարտուղարներ Ստեփան Թովմասեան, Վլադիմիր Ղալումեան, Հրանտ Ոսկանեան, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան եւ կառավարութեան միւս ղեկավարները:

Ընտրուած են նաեւ մշակոյթի գործիչներ, գիտնականներ եւ այլ ասպարէզի մարդիկ, ինչպէս Երգահաններու Միութեան նախագահ Էդ. Միրզոյեան, Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեան, նկարիչ Գրիգոր Խանջեան, խմբավար Յովհ. Չէքիջեան, բանաստեղծ Ս. Կապուտիկեան, «Արմէնփրէս»ի տնօրէն Արտաւազդ Խաչիկեան, «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագիր Լորիս Կրոյեան, «Կոմունիստ» թերթի խմբագիր Բորիս Մկրտչեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ Սերգէյ Համբարձումեան, սրտաբանութեան եւ սրտի վիրաբուժութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան վարիչ Ջաւէն Դոլաբջեան, Վարդգէս Համազասպեան եւ ուրիշներ:

Տեղական Խորհուրդներու ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են նոյնպէս Յունիս 15ին, մասնակցած է ընտրողներու 99,96 տոկոսը:

Տեղական Խորհուրդներու անդամ ընտրուած են 26·325 հոգի: Ասոնց 47,1 տոկոսը կին է, 56,8 տոկոսն ալ՝ անկուսակցական: Բանուորներն ու կոլտնտեսականները 67,6 տոկոս կը ներկայացնեն:

×

« ՀԱՅՈՑ ՄԱՅՐԱԿԱՆԸ » ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ

Թեհրանի «Արժանդ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Մադրանէ դար Արման» («Հայոց մայրականը») խորագիրով հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են բանաստեղծներու մայրական նիւթով գրուած ստեղծագործութիւնները: Թարգմանութիւնները կատարած եւ գիրքը կազմած է պարսկահայ բանաստեղծ Ալեք Խաչատրեան:

Հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած են Աւ. Իսահակեանի, Յովհ. Շիրազի, Դանիէլ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Գեղամ Սարեանի, Ս. Կապուտիկեանի, Համօ Սահեանի, Աղաւնիի, Արամայիս Սահակեանի, Ալեք Խաչունցի եւ այլ հեղինակներու ստեղծագործութիւններ:

Գիրքին յառաջաբանը գրած է թարգմանիչը: Գիրքին վերջաւորութեան գրուած է, թէ թարգմանուած եւ շուտով լոյս պիտի տեսնէ Շիրազի «Յուշարձան մայրիկիս» գիրքը, պիտի վերհրատարակուին անոր «Սիամանթօ եւ Խճեզարէ» ու «Բիբլիական» պոէմները:

×

ՊԱՐՈՒՍՈՅՑ Վ. ՌԱՇԻԴԵԱՆ

Երկու տարի Իրաքի մէջ աշխատելէ ետք Երեւան վերադարձաւ պալէի պարուսոյց Վարդգէս Ռաշիդեան: Գլխաւորաբար աշխատած է Պաղտատի պարի պետական խումբին մէջ, օգտակար հանդիսանալով խումբին յայտագիրներու պատրաստութեան:

Վ. Ռաշիդեան յայտագիր մը կազմած է նաեւ Պասրայի ժողովրդական պարախումբին մէկ ներկայացումին համար եւ գործօն մասնակցութիւն բերած է Պաղտատի ժողովրդական պարի դպրոցին հիմնադրութեան:

Վ. Ռաշիդեան 1964–65 եւ 1966–67ին Թունուզի մէջ կազմակերպած է ժողովրդական պարախումբը:

×

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս Պարսկաստան այցելեցին Երեւանի օփերայի պալէի մենարուհին՝ Սիլվա Մեքինեան, երգչուհի Գոհար Գասպարեան, դաշնակահար Նուբի Հայրապետեան, դերասաններ, երաժիշտներ: Հայ արուեստագէտները տասը համերգներ տուած են, որոնց ընթացքին նուագած ու պարած են հայ եւ եւրոպայի դասական ու ժամանակակից հեղինակներու ստեղծագործութիւններ:

×

ԵՐԿՈՒ ԽԱՂԱՑՈՂ «ԱՐԱՐԱՏ»ԷՆ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի երիտասարդական ազգային խումբը՝ մարզիչ Վալենտին Նիկոլայեւի ղեկավարութեամբ, կը պատրաստուի մասնակցիլ Եւրոպայի ախոյենական մրցաշարքին, այս աշնան: Առաջին մրցումը Թուրքիոյ խումբին հետ է:

Խորհրդային երիտասարդական խումբին մաս կը կազմեն «Արարատ»ի երկու մարզիկներ՝ Սարգսեան եւ Յովհաննիսեան:

×

ԳՈՒԳԱՐՔԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ

Կարաբդինա — Բալկարիայէն Գուգարք բերուած են 28 բծաւոր եղնիկներ եւ նոյնքան թիւով ալ վայրի խոզեր: Ընտելացած են շրջանի բնակլիմայական պայմաններուն: Լաւ խնամքին շնորհիւ 13 եղնիկ եւ 18 վարազ աւելցած է արդէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԱՆՑ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

ԿԸՍԷ ՄԻԹԵՐԱՆ

—— o ——

Վերսայլի Դրան փալէ տէ Սփորի մէջ է որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կազմակերպած էր հանրաժողով մը, ուր Միթերան լաւ յաջողութիւն մը ապահովեց:

Յեղափոխական երգերը, ինչպէս էնթէրնասիոնալ, Լա Ժէօն կառտ իրարու կը յաջորդէին նաեւ անսպասելի նշանախօսքեր ինչպէս՝ «Պերժըրոն, հրաժարում»:

Հաւաքոյթը կը բանար Քլօտ Էսթիէ եւ ուրախութիւն կը յայտնէր որ Մարզական այս Պալատը լեցուն է. վասնզի, կ'ըսէր «ըսին մեզի թէ Փալէ տէ Սփորը լեցնել վտանգաւոր գրաւ մըն է, այդ գրաւը շահեցանք»:

Ֆ. Միթերան կը շեշտէ կուսակցութեան վերանորոգումը, անոր վերածնունդը զանգուածային խաւերուն մէջ: «Ունեցինք, կ'ըսէ, աւելի ուժով եւ ինքնավար կուսակցութիւն մը որու գործունէութիւնը արձանագրուի ժողովրդական ուժերու միութեան մէջ: Աւելի ուժով կուսակցութիւն մը, հո՛ն ուր շատ երկար ատեն բացակայեցաւ, այսինքն՝ հո՛ն ուր բանուորները կը պայքարին»: Ու կը շարունակէ. «Եթէ միայն քաղքենիութեան պահպանը պիտի ըլլայ, իմաստ չունի, պէտք է անհետանայ», եզրակացնելու համար՝ ողջունելով համայնավարները ազատութեանց հանդէպ իրենց յարումին համար.— «Վերայայտնուեցաւ իրենց համար որ առանց ազատութեան՝ չկայ Ընկերվարութիւն»:

Քանի մը տողով

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ նախագահ Ֆրանժիէ երկու ժամ տեսնուած է Եասէր Արաֆաթի հետ: Վերջին շրջանի արիւնալի դէպքերէն ի վեր, առաջին հանդիպումն է Լիբանանի պետական ղեկավարին եւ պաղեստինցի պարագլուխին միջեւ: Տեսակցութեան ներկայ եղած են Եգիպտոսի եւ Սաուտական Արաբիոյ դեսպանները:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նախագահը տասը օրով յետաձգեց անգլիացի Տենիս Հիլսի մահապատիժի գործադրութիւնը: Իտի Ամին Տատա կը պահանջէ միշտ, որ Անգլիոյ Արտաքին նախարարը ոտքը երթայ խնդրելու համար Հիլսի ներումը, այլապէս պիտի գործադրէ մահապատիժը Յուլիս 4ին: Իտի Ամին Տատա ամբաստանեց Անգլիան, որ կը պատրաստուի յարձակիլ Ուկանտայի վրայ եւ հրամայեց բանակին պատրաստ գտնուիլ ետ մղելու համար յարձակումը:

ԹՈՒՐՔ ոստիկանութիւնը Իսքէնտէրունի մօտերը հանրակառքի մը մէջ երեւան հանած է 400 ինքնաշխատ ատրճանակներ եւ 160·000 փամփուշտ: Կառքը Արեւմտեան Գերմանիոյ ինքնաշարժներու թիւը կը կրէր եւ Սուրիա կ'երթար: Ատրճանակները Զեխոսլովաքիա շինուած էին:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

—— o ——

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԿԵՆՑԱՂԻ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

—— o ——

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ» ḫեռաձայնով).— Շաբաթ օր, ժամը 18ին Պերկամոյի Սան Պարթոլէմէոյի Մշակութային կեդրոնին մէջ բացումը կատարուեցաւ հայկ. Արուեստի եւ կենցաղի ցուցահանդէսին:

Բացման հանդիսութեան ուղերձ մը արտասանեց Տոքթ. Պոռանեան, յանուն Իտալիոյ Հայ Մշակոյթի Միութեան: Շաբաթ եւ Կիրակի արդէն ցուցահանդէսը բազմաթիւ այցելուներ ունեցաւ:

Երկուշաբթի առտու, պետական ձայնասփիւռի Միլանոյի կայանը արձագանգ հանդիսացաւ այս ցուցահանդէսին, տալով նաեւ ընդհանուր յայտագիրը բոլոր ելոյթներուն:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ
«ՊԻՐ ՈՒԹԱՆՄԱԶ ԱՏԱՄ...»

—— o ——

Թուրքերը գոհ չեն: Ոսմէ՞: Շառլ Ազնաւուրէն, զոր կ'որակեն պիր ութանմազ ատամ (անամօթ մարդ մը):

Արդարեւ հեռատեսիլի Թրքական թերթին մէջ (Թէվէ Սէքկիւն) էջ մը նուիրած են Ազնաւուրի, ուր հրատարակած են արուեստագէտին նկարը եւ վրան «խաչ քաշած», թարգմանած են (ի՛նչ սխալներով) անոր վերջին երգը՝ «Անոնք որ ինկան» եւ ալաթուրքա պատմութիւններով ալ զարդարած են այս ամէնը: Մարդիկը շատ ու շա՛տ բարկացեր են Ազնաւուրին, անոր անունը սրբեր են իրենց սրտէն ու կոչ կ'ընեն որ բոլոր Թուրքերը նոյնն ընեն: Ազգ. Ձայնասփիւռի կայանն ալ որոշեր է Ազնաւուրի երգերու ու ֆիլմերու սփռումը արգիլել:

Դեռ շատ բաներ կ'ըսեն Թուրքերը Ազնաւուրի դէմ, որու այնքան յաջող երգին մէջ թուրք անունն իսկ չկայ եւ սակայն Թուրքերը անմիջապէս իրենց վրայ առեր են: Ինչո՞ւ արդեօք, — երեւի այս ձեւով կ'ուզեն որեւէ կասկած չթողուլ եւ յայտնել աշխարհին թէ այն ջարդարարը, որու անունը Ազնաւուր չի տար, «մենք ենք, Թուրքերը...»:

Յիշենք որ երգը, Կիրակի գիշեր Կի Լիւքսի Սիսթեմ 2 յայտագրին (Բ. կայան) առաջնութիւնը շահեցաւ:

Մեր Այցելուները

Խմբագրատուն այցելեցին վերջին օրերուն.—

Անդրանիկ Ծառուկեան խմբագիր «Նայիրի» շաբաթաթերթի, Պէյրութ:

×

Քանատայէն, Յակոբ Ճէրէճեան, նախագահ Արքա հրատարակչական ընկերութեան:

×

Թեհրանէն, Արամ Մուրադեան, աշխատակից «Ալիք»ի:

PALAIS DES CONGRES, 6 JUIN 1975

L'Histoire de l'Arménie, c'est aussi notre Histoire

N.D.L.R. — Après le discours du Dr. Yves Ternon, nous publions ci-dessous celui prononcé par Jean-Marie Domenach et dont le titre est de la Rédaction.

Nous publierons en dernier, le discours de Jean-Marie Carzou, qui peut donner sujet à un débat. Nous en parlerons ultérieurement.

Pour une meilleure compréhension de la première partie de ce texte, précisons que Jean-Marie Domenach prit la parole, après la projection d'un court-métrage, exposant des documents authentiques sur les massacres.

Chers camarades, vous venez de voir ces villages incendiés, ancêtres d'Oradour. Vous venez de voir ces cadavres au front étoilé, les ancêtres de nos fusillés de la résistance. Vous venez de voir ces fantômes ambulants, les ancêtres de nos concentrationnaires. Et je pense que, une fois de plus, les images sont plus fortes que les paroles, oui, je crois que je n'aurai pas besoin de beaucoup de paroles pous vous faire comprendre que cette Histoire de l'Arménie c'est aussi notre Histoire, c'est maintenant notre Histoire.

Vous n'êtes pas venus ici pour être consolés, mais pour vous souvenir ensemble et pour vous rassurer sur votre force. Tant qu'il y aura des Arméniens pour se souvenir, la Patrie ne sera pas perdue. Personne ne sait quand elle renaîtra. Mais on a vu déjà des nations dépossédées se refaire à partir d'une mémoire.

Les Turcs, encore les Turcs, déjà les Turcs avaient pendant 5 siècles réduit en esclavage les Slaves du sud, les Yougoslaves, et pourtant les Yougoslaves ont ressuscité, et ils avaient gardé leur mémoire et leur espérances ; ils ont recréé leur langue à partir de leurs poésies ; ils ont refait leur culture à partir de leurs traditions ; ils savaient leur pays par cœur.

Il y a quelques jours, on en a dit juste un mot, à Nicosie, capitale de Chypre, mais je le tiens d'un témoin oculaire : il y a quelques jours à Nicosie, les Arméniens qui, jusque là s'étaient prudemment abstenus de participer aux disputes politiques, sont sortis un soir dans la rue, un soir à minuit, pour qu'on ne les accuse pas de gêner la circulation et de troubler l'ordre public, et, ces hommes et ces femmes, ces gens de la nuit ont manifesté.

Deux fois exilés, ils ont réclamé le droit de rentrer dans leur premier refuge, dans leur terre refaite et récoccupée. Avec vous, devant vous, je salue ces victimes d'une persécution héréditaire, ces témoins de l'acharnement du mal, mais qui n'ont pas désespéré et qui nous apprennent qu'à partir d'un certain degré de persécution et de malheur, le courage, la colère et l'espérance reviennent aux hommes, envers et contre tout.

Votre cause est exemplaire mais elle est d'abord entre vos mains. Si vous ne la lâchez pas, nous la soutiendrons nous aussi. Et pas seulement, parce que nous chrétiens nous avons dans votre Histoire et sur votre terre, une de nos plus vieilles de nos plus profondes racines. Mais parce que votre peuple a été le premier à être massivement écrasé par le fanatisme moderne. Les premiers vous avez appris que l'Europe ne tient pas ses serments. D'autres peuples, d'autres indépendances devaient succomber par la suite, malgré les pactes et malgré les promesses solennelles et cela jusqu'à ces derniers mois. Et tout près de nous et voilà que l'Europe à son tour après avoir régné sur le monde comprend ce que c'est que d'être faible et d'être menacé. Et l'Europe comprend un peu trop tard que l'Arménie a été sa sentinelle. Car votre cause est actuelle, ce n'est pas seulement la cause des peuples violentés par des Etats fanatiques et guerriers : c'est la cause de toute notre civilisation, qui, d'un bout à l'autre du monde révèle une violence parfois brutale, parfois douce, contraint les peuples à perdre leurs habitudes, leur manière de vivre, leur culture pour se conformer au modèle dominant. En Amérique, en Afrique, en Asie, sous tous les régimes, il y a des cultures qui agonisent : Celles qui n'ont pas su s'adapter au monde industriel. Il meurt au moins une langue chaque mois sur terre. Il parait que nous produisons de plus en plus de richesses, mais nous exterminons des plantes, des animaux et les sociétés humaines. Notre civilisation est meurtrière et lorsqu'elle aura tout dévoré le monde ne sera plus qu'un gigantesque supermarché, où les touristes eux-mêmes n'auront plus rien à voir.

La démocratie est une très grande chose mais il ne faut pas la confondre avec une idée stupide ,à savoir que le nombre a toujours raison. La démocratie n'est pas le règne du nombre, c'est le règne du droit comme on l'a dit et, ce n'est pas parce que des gens, des chefs ou des gouvernements sont élus à 90 % qu'il y a une démocratie : il y a une démocratie lorsque les minorités ont la possibilité de vivre dans le respect de leurs droits et de leur culture ; toutes les minorités étchniques, culturelles, religieuses, idéologiques, ont le droit à la différence. Ce n'est pas seulement la condition de notre liberté commune, c'est la condition même de notre survie maintenant. Parce que la vie c'est l'échange. Et lorsque tout le monde ressemble à tout le monde, lorsque tout le monde pense et parle comme tout le monde, alors il n'y a plus rien à dire, plus rien à penser, il n'y a plus rien à vivre : c'est la mort qui a gagné. Et vous êtes rassemblés ici parce que vous êtes vivants et nous vivons les uns par les autres précisément parce que nous ne sommes pas pareils exactement pareils les uns aux autres.

Vous êtes une minorité, c'est vrai, mais après tout la France aussi est maintenant une minorité, et les Français commencent à comprendre ce que cela veut dire quand on n'est plus une masse devant laquelle les autres doivent toujours s'incliner.

Ce soir nous sommes à la fois en Arménie et en France, et pour moi, défendre la mienne, c'est défendre la nôtre. ment et peut-être d'une manière égoïste, vous me pardonnerez, c'est également défendre la mienne, c'est défendre la notre. Pour moi, plus précisément défendre votre cause, c'est faire tout ce que je peux pour que cette France qui s'est faite de morceaux tellement, tellement différents, commence par respecter et par faire vivre tous ceux dont l'idéal n'est pas de vivre comme les autres.

J.-M. DOMENACH

ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Է

— o —

Խորհրդային «Իզվեստիա» օրաթերթին մէջ Ակադ. Վ. Համբարձումեան հետեւեալ յօդուածը լոյս ընծայած է:

Աստղագիտութիւնը բացարձակ իրաւունք ունի երկրային գիտութիւն կոչուելու. այդ գիտութիւնը ծնած է երկրի վրայ, կը զարգանայ մարդկային հանրութեան մէջ, կը ծառայէ մարդուն: Աստղագիտութեան արժէքը ոչ միայն այն է, որ կ'օգնէ մեզի ճանչնալու մեր ապրած աշխարհը, այլեւ հեռադիտակներու, տիեզերական սարքերու եւ այերանաւերու հետազօտութեան միջոցով մենք տեղեկութիւններ կը ստանանք աստղերու եւ ծիր–կաթիններու մէջ գոյութիւն ունեցող նիւթին յատկութիւններուն մասին:

Աստղագիտութիւնը եւ աստղաբնագիտութիւնը երկրային աշխատանոցային բնագիտութեան շարունակութիւնն են, անշուշտ, այլ ծաւալով եւ այլ լուսաբանութեամբ: Ասոր համար ալ գիտութիւնը առանձնապէս կը գնահատէ աստղաբնագիտութեան տուեալները, նիւթին վերաբերեալ այն լրացուցիչ տեղեկութիւնները, որոնք ձեռք կը ձգուին աստղագէտներու կողմէ՝ ուսումնասիրելով տիեզերական հեռաստաններն ու աստղերու ընդերքը:

Տիեզերական հետազօտութիւնները աստղագիտական եւ աստղաբնագիտական հետազօտութիւններու մեծ ծրագրին շատ կարեւոր մասն են: Ասոր հետ միատեղ տիեզերական ծրագիրը իր մէջ կ'ընդգրկէ երկրին ուսումնասիրութիւնը, այս պարագային արդէն իբրեւ երկնային մարմին: Ասիկա սկզբունքով նոր կարելիութիւններ կը ստեղծէ մեր մոլորակին չարդ անծանօթ մնացած յատկութիւնները ճանչնալու համար: Երկրաբնագէտները, աշխարհագրագէտները, կլիմայաբաններ, օդերեւութաբանները՝ երկրային գիտութիւններու բոլոր ներկայացուցիչները այժմ կը ձգտին իրագործել տիեզերական ծրագիրներ, քանի որ անոնց միջոցով կը տեսնեն իրենց աշխատանքներու յաջող զարգացման արդիւնաւէտ հնարաւորութիւնները:

Այս իմաստով եւ մեր պատկերացումով նուազ երկրային չէ նաեւ արեգակնային համակարգութեան մոլորակները ուսումնասիրելու ծրագիրը: Երկնային այդ մարմիններուն վերաբերեալ տեղեկութիւնները կարեւոր են, որպէսզի մենք մեր սեփական մոլորակը աւելի լաւ ճանչնանք: Անոնց ուսումնասիրութեամբ կը ծրագրի տիեզերական դարուն ծնունդ առած նոր գիտութիւնը՝ համեմատական մոլորակագիտութիւնը, որ մեծ հեռանկարներ ունի: Երբ մենք միայն մէկ մոլորակ կ'ուսումնասիրենք՝ դժուարութեանց կը հանդիպինք զայն ճանչնալու ճամբուն վրայ, բայց երբ բազմաթիւ մոլորակներ կ'ուսումնասիրենք միաժամանակ՝ կարելիութիւններ կը ստեղծուին զանոնք իրարու հետ համեմատելու, դասակարգելու եւայլնի համար: Ի յայտ կու գայ բարեչրջման մօտեցումը: Հետազօտող երեւոյթներուն հարուստ բազմազանութիւնը աղբիւր կը դառնայ անոնցմէ իւրաքանչիւրին առանձին ծանօթացման:

Դեռ կան մարդիկ, որոնք կը կարծեն, թէ տիեզերական ծրագիրներու վրայ կատարուող ծախքերը ապարդիւն մսխումներ են: Այդպէս մտածել կը նշանակէ լաւ չհասկնալ այսօր պահանջները եւ ա՛լ աւելի սխալ պատկերացնել ապագան: Տիեզերքի ուսումնասիրութիւնը

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՋԵԿՈՒՑՈՒՄ

Բանէ մը միայն մենք կ'ուզէինք խուսափիլ. այդ ան է, որ դուք, որովհետեւ մարդ մը սպաննուած է, չկարծէիք թէ այն անձը, որ գործեր է սպանութիւնը, պէտք է յանցաւոր նկատուի: Ատով դուք անցած կ'ըլլայիք պատժական օրինագրքի ամբողջ ընդհանուր մասին վրայէն, որ իրապէս կառուցուած է կատարեալ արդարութեամբ:

Հայնրիխ Հայնէի օրինակը, զոր մէջ բերաւ Պ. դատախազը, ինծ վրայ բնաւ չազդեր, որովհետեւ ես աւելի քիչ բանաստեղծ եմ, քան Պ. դատախազը (չարժում սրահին մէջ): Մեր կառավարութեան նկատումները, այն կառավարութեան, որ դաշինք կնքած էր Թալէաթ փաշայի եւ Էնվէր փաշայի հետ, իմ վրայ նոյնպէս չեն ազդեր, որովհետեւ այդ դաշինքը կնքելէ առաջ՝ անոր մասին ոչ ոք հարցուցած է իմ կարծիքս, ինչպէս նաեւ գերման ժողովուրդին կարծիքը: Միակ բանը, որ կ'ազդէ իմ վրայ, կ'ըլլար այն եթէ դուք սխալ բան մը դնէիք ուղիղին տեղը, եթէ դուք հարցնէիք. «Սպաննա՞ծ է արդեօք ամբաստանեալը» եւ ոչ՝ ինչպէս որ մենք կ'ուզենք՝ «յանցաւո՞ր է ամբաստանեալը՝ սպաննած ըլլալուն համար»: Այն, ինչ որ Պ. դատախազը վերջ ի վերջոյ կ'ուզէ, կը յանգի հետեւեալ հարցումին. «Սպաննա՞ծ է արդեօք ամբաստանեալը»: Իսկ մենք կ'ուզենք, որ դուք հարցնէք ձեզ. «Յանցաւո՞ր է ամբաստանեալը՝ սպաննած ըլլալուն համար»: Մենք կը խնդրենք ձեզ որ այս առիթով բարեհաճէիք հետեւելու մեզի:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— *Ես կ'ուզէի ուշադրութեան առնել խնդրին քաղաքական կողմը, զոր շօշափեց Պ. աւագ դատախազը, եւ անոր առիթով բան մը ըսել: Պ. Նախագահը դատավարութեան առաջին օրը ըսաւ, թէ մենք քննելու չենք այս դէպքը տարբեր կերպով, քան ամէն մէկ ուրիշ դէպք. ուրեմն՝ ճիշդ այնպէս, ինչպէս ամէն մէկ ուրիշ դէպք, որ ըսել է թէ այս դատավարութիւնը քաղաքական դատավարութիւն մը պիտի չդառնայ: Ես կը յուսամ, թէ դուք կը վկայէք պաշտպաններու մասին, որ անոնք խուսափած են այն ամէն բանէ որ կարող էին խուսափիլ, որպէսզի ներկայ դատավարութիւնը չդառնայ քաղաքական դատավարութիւն՝ այդ բառին հանրածանօթ դէշ իմաստով: Հակառակ պարագային գործը պիտի ընթանար այնպիսի ուղղութեամբ մը ,որ պիտի չնպաստէր արդարութեան յաղթանակին եւ պիտի չհամապատասխանէր գերման էութեանը: Ես կը կարծեմ, թէ մենք կրցանք գործնական մնալ: Եթէ դուք ծանօթանայիք այն ստուար նիւթին, զոր մենք կրնայինք ներկայացնել ձեզի, այն ատեն դուք կուտայիք մեզի ամենախղճամիտ ինքնասահմանափակման վկայականը:*

Սակայն թոյլ տուէք ինծի այնուամենայնիւ ըսել բան մը, որի համար գիս հարկադրեց Պ. աւագ դատախազը: Պատերազմի ատեն Գերմանիոյ պատերազմական եւ ուրիշ հաստատութիւնները այստեղ երկրին մէջ եւ դուրսը լաւութեան մատնեցին եւ քօղարկեցին հայկական սարսափները այնպիսի եղանակով մը, որ կը հասնէր ներելի սահմանի վերջին գծին: Անշուշտ, Գերմանացիները ջանացին մինչեւ որոշ սահման՝ դադրեցնելու սարսափները: Բայց թուրք ժողովուրդը ըսաւ ինքն իրեն. «Անհնարին է, որ այդ տեղի ունենայ առանց Գերմանացիներու կամքին: Չէ՞ որ Գերմանացիները զօրաւոր են»: Ուրեմն մենք Գերմանացիներս Արեւելքի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ Թուրքերու հետ մէկտեղ պատասխանատու դարձած ենք հայկական սարսափներուն համար: Մեծ գրականութիւն մը կայ Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Արեւելքի մէջ, որ նպատակ ունի ցուցնելու, թէ Գերմանացիները իսկական թալէաթներ եղած են Թուրքիոյ մէջ: Եթէ ըսուի՝ Սողոմոն Թէհլիրեանը անպարտ արձակուած է, այն ատեն այդ ըմբռնումը աշխարհի մէջ կանգուն չի մնար: Աշխարհը կ'ողջունէ այդ դատավճիռը՝ իբրեւ գործ մը ճշմարիտ, բարձրագոյն արդարութեան:

Նախագահ (թարգմանին).— *Յայտնեցէք ամբաստանեալին, թէ իր երեք պաշտպանները կը պահանջեն իր ազատ արձակումը, եւ հարցուցէք, թէ ինքն ալ իր կողմէն ուրիշ ըսելիք մը չունի՞. (կը թարգմանուի):*

Ամբաստանեալ.— *Ես ոչինչ հակցայ Պ. Պ. պաշտպաններու ըսածներէն, բայց համոզուած եմ, թէ այն, ինչ որ անոնք ըսին, արդէն կը բաւէ: Ես բան մը չունիմ աւելցնելու:*

Նախագահ.— *Այժմ ինծի կը մնայ՝ Պ. Պ. երդուեալներուն անհրաժեշտ իրաւական խրատումը ընել, ու ես կ'ուզեմ կատարել իմ պարտականութիւնը քանի մը համառօտ խօսքով:*

— Մեր պատժական օրինագիրքը կը բխի սկզբունքէն, թէ նորմալ մարդուն յատուկ է ազատ կամքը:

(96 – Շար.)

մեզի համար նոյնքան սովորական եւ ամէնօրեայ գործ դարձած է, որքան մեր դարասկիզբին երբ ելեկտրականութեամբ կը զբաղէին եւ ելեկտրակայաններ կը կառուցանէին:

Թեքնիք տեսակէտէն զարգացած Պետութիւնները, նիւթական մեծ յատկացումներ կատարելով տիեզերական ծրագիրներու վրայ, նպատակ չունին միայն զուտ գիտական նուաճումներ ձեռք ձգել աստղաբնագիտութեան բնագաւառին մէջ, քանի որ այդ ծրագիրները մեծ օգտակարութիւն կրնան ունենալ մարդոց երկրային գործնական խնդիրներու ոլորտին մէջ եւս: Միայն օգտակար հանածոներու պրպտումը տիեզերական բարձունքներէն մեծ չափեր կրնայ ապահովել մարդոց, իսկ կենսական ու նիւթական որքան արժէքներ կրնան կորուստէ փրկուիլ, եթէ ատենին երեւան հանուին մրրիկներն ու փոթորիկները:

Տիեզերական թեքնիքին զարգացումը եւ այերանաւերու թռիչքները նոր հեռանկարներ բացած են նաեւ աստղագիտութեան համար: Մոլորակներն ու ծիրկաթինները հետազօտողները յաջողած են իրենց հեռադիտակները դուրս հանել երկրին մթնոլորտին սահմաններէն: Յայտնի է, որ մթնոլորտին խիտ շերտը ոչ միայն կը խանգարէ երկրին վրայ ստանալու երկրային մարմիններու պատկերները, այլեւ թոյլ չի տար, որ իր մէջէն անցնին կարճալիք (այսպէս կոչուած «կոշտ») ճառագայթները: Ասոնք բազմազան տուեալներ կը հայթայթեն հեռաւոր տիեզերական մարմիններու վրայ տեղի ունեցող երեւոյթներու մասին:

Պարզ է, ուրեմն, որ երկրին մթնոլորտին մէջէն չթափանցող ճառագայթներով ձեռք ձգուած տուեալները կարելի է օգտագործել միայն արտամթնոլորտային գիտարկումներով՝ այերանաւերու եւ տիեզերական կայաններու մէջ զետեղուած սարքերով: Տիեզերական աստղադիտարանները երկու տեսակ են՝ ինքնաշխատ եւ մարդոց կողմէ կառավարուող: Ինչպէս ծանօթ է, աստղանաւորդներու կողմէ կառավարուող առաջին աստղադիտարանը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի մէջ ստեղծուած «Օրիոն» հեռադիտակներու եղանակն էր: «Օրիոն»ի եւ «Օրիոն-2»ի միջոցով կատարուած գիտական փորձերը արդէն հետաքրքրական շատ նիւթեր հայթայթած են:

«Սալիւտ-4» տիեզերակայանին միջոցով ձեռք ձգուող տուեալները երկար ժամանակ կ'ուսումնասիրուին տարբեր գիտութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէ: Այսուհանդերձ այժմէն իսկ կարելի է ըսել, թէ տիեզերքի ռէօնտկէնեան ճառագայթումին եւ արեւի գերմանիշակագոյն ճառագայթումին ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքը շատ խոստմնալից է: Մեր լուսատուին գերմանիշակագոյն ճառագայթումին փոփոխութեան օրինաչափութիւնները ճանչնալով գիտնականները կրնան աւելի լաւ հասկնալ երկրին մթնոլորտին մէջ տեղի ունեցող քանի մը կարեւոր երեւոյթները:

Յատկապէս պէտք է մատնանշել այն դիտարկումներուն կարեւորութիւնը, որոնք կատարուած են էնֆրարուժ հեռադիտակով, որ կ'արձանագրէ տիեզերական մարմիններու ջերմային ճառագայթումը:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԻՄԱԳԻՐ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ « ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ »

Օ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան բաժիններէն մէկը կը կազմէ վիմագրութեան խումբը, որ շահեկան աշխատանք կը կատարէ Հայաստանի վիմագրական յուշարձանները ուսումնասիրելու ուղղութեամբ: Աբրահամ Շահինեան, բաժնին վարիչը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է 1973–1974ի աշխատանքներու մասին:

— Այդ ժամանակաշրջանին արշաւախումբը ուսումնասիրած եւ հաշուած է Արտաշատի, Արարատի, Էջմիածինի, Թալինի, Աշտարակի, Աբովեանի, Ղափանի, Գորիսի, Սիսիանի, Ազիզբեկովի, Եղեգնաձորի, Սեւանի աւազանի հայկական խաչքարերն եւ այլ կոթողները, անոնց արձանագրութիւններն ու այլ մանրամասնութիւնները:

Գիտարշաւներու ընթացքին բազմաթիւ նոր յայտնագործումներ կատարուած են՝ կոթողներ, խաչքարեր, արձանագրութիւններու վերծանումներ եւ ճշգրտումներ:

Եղեգնաձոր շրջանի Մարտիրոս գիւղի 1283 թուականի խաչքարի վիմագիր յիշատակարանէն յայտնի է, որ այս գիւղին հիմնադրութեան առթիւ յատուկ կոթող մը հաստատուած է: Եւ ահա կարելի եղաւ գտնել երկրորդ կոթողը գիւղին հիմնադրութեան մասին: Ասիկա կը գտնուի Արարատ շրջանի նախկին Ղարադոյուն գիւղը, որ ներկայիս աւերակ է: Հոն ժայռի պատուանդանին վրայ հաստատուած են երկու նոյնանման խաչքարեր, որոնցմէ մէկուն վերի մասը կոտրած է: Խաչքարերուն արձանագրութիւններուն վերծանումէն պարզուած են ԺԶ. դարու երկրորդ կէսին տեղի ունեցած կարգ մը դէպքերու պատճառները, պատմական անձնաւորութիւններու, ճարտարապետներու անուններ: Յատակ պարզուեցաւ, որ գիւղը շինուած է 1551ին, վարպետ Մարգարի կողմէ:

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Եղեգնաձորի մէջ պատահաբար գտնուած յուշասիւնը, որմէ դժբախտաբար միայն սիւնի երկու բեկորներ մնացած են: Մեծ բեկորին վրայ ուռուցիկ, շատ հին ձեւի տառերով արձանագրութիւն մը կայ: Այս ձեւի կոթողները սովորաբար կը պատկանին Ե.-Է. դարերուն: Սակայն ասոր արձանագրութենէն պարզուեցաւ, որ յուշասիւնը շինուած է Թ.-Ժ. դարերուն, Տաթեւի և Որոտնավանքի ծանօթ կոթողներու ժամանակաշրջանին:

Ուսումնասիրուած են Սիսիանի Անգեղակոթ գիւղի Ե. դարու երկու հոյակապ յուշասիւն – կոթողները: Ասոնցմէ առաջինը կը գտնուի գիւղէն հիւսիս, բարձունքին վրայ: Մնացած է կոթողին եօթը սանդուխներէ կազմուած պատուանդանը եւ անոր վրայ սիւնին խարիսխը: Ճշդուեցաւ, որ նոյն գերեզմանին մէջ պահպանուած միւս կլոր սիւնը, որ կը նկատուէր առանձին կոթող մը, իր վարի մասով կը համապատասխանէ առաջին սիւնին խարիսխի փոսի չափերուն: Ուրեմն ասոնք կազմած են մէկ կոթող մը եւ կը պատկանին Ե. դարուն:

Ուշագրաւ նորութիւն է Ղափանի շրջանի Արծուանիկ գիւղին մէջ երեւան հանուած խաչքարին ետեւի մասին արձանագրութիւնը: Փրոֆ. Աշոտ Աբրահամեանի հետ վերծանեցինք զայն: Ասիկա անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ հայկական խաչքարերը ոչ միայն պատմական, արուեստագիտական արժէք կը ներկայացնեն, այլեւ շատ կարեւոր աղբիւրներ կը հանդիսանան Հայոց լեզուի, գրականութեան, հայ ծածկագիր վիմագրութեան մասին:

Յաջողեցանք գտնել խաչքար մը Արարատ շրջանի Մանկուկ գիւղին մէջ (այժմ աւերակ): Խաչքարը ունի արձանագրութիւն մը:

Վայոց Ձորի Ժ.-ԺԲ. դարերու կարգ մը խաչքարերու ուսումնասիրութենէն պարզուած է, որ ասոնք նախապէս հեթանոսական շրջանի վիշապ – կոթողներ եղած են, որոնք յետագային վերածուած են քրիստոնէական յուշարձաններու՝ անոնց վրայ խաչ մը քանդակելով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Մարի Ան գոլէճի թատերասրահը, Յունիս 14ին, Հայ Կաթողիկէ համայնքի Մշակութային Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Ներսէս Շնորհալիի մահուան 800ամեակին նուիրուած յիշատակի հանդիսութիւնը՝ հովանաւորութեամբ Քեպէքի Ներգաղթի Նախարար Ժան Պիէնվընիւի: Հայերէն բանախօսած է Տոքթ. Գէորգ Պաղճեան, իսկ ֆրանսերէն՝ Գերպ. Պ. Գորթիկեան:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ Համազգային Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ Յունիս 14ին պատշաճ շուքով եւ գեղարուեստական յայտագրով տեղի ունեցած է մեծարանքի հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած ընկ. Մինաս Թէօլէօլեանի 40ամեայ գրական, կրթական եւ հրապարակագրային գործունէութեան: Դաստիարակն ու հրապարակագիրը ներկայացուցած են Փրոֆ. Շաքէ Մինասեան եւ Օննիկ Մարաշլեան: Խօսք առած է նաեւ Մ. Թէօլէօլեան:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Մայիս 29ին եւ 30ին, գումարուած է Մ. Նահանգներու Կիլիկեան արեւմտեան Թեմի ազգ.-երեսփոխանական ժողովը՝ նախագահութեամբ առաջնորդ Սմբատ Եպս. Լափաճեանի: Ներկայ գտնուած են Թեմի վեց եկեղեցիներու 34 երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ արեւելեան Թեմի ներկայացուցիչը: Ներկայացուած է Ազգ. վարչութեան 1974–75 տարեշրջանի տեղեկագիրը որ կը բովանդակէր առաջնորդին, Ազգ. վարչութեան, Ուսումնական Խորհուրդի, Կրօնական Ժողովի, հովիւներու եւ հոգաբարձութեանց, ամէնօրեայ երեք վարժարաններու, շաբաթօրեայ հայերէնի դասընթացքներու եւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու ամփոփ տեղեկագիրները: Գանձապահը՝ Արմէն Միւկըր ներկայացուցած է Ազգ. վարչութեան նիւթական հաշուետուութիւնը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԳԱՌԶՈՒԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱՅՑԵԼԵՑ

Հինգշաբթի առտու, ժամը 11ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելեց Գառզուի փորագրուած արուեստին ցուցահանդէսը, Վիզիոն – Նուվէլ սրահներուն մէջ:

Այս այցելութեան արձագանգ հանդիսացաւ ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը, Ուըրաթ գիշեր (վերջին հաղորդումներու ատեն): Այցելութեան ներկայ էին նաեւ Ֆիկառոյի եւ Ֆրանս-Սուառի թղթակիցները, նկարիչը, որ Շաբաթ մը առաջ եկած էր դիմաւորելու Վազգէն Կաթողիկոսը, առողջական պատճառներով չէր կրցած ներկայ ըլլալ այս այցելութեան զոր մեծ պատիւ մը կը համարէր:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այս առթիւ ալ իր հիացումն յայտնած է Գառզուի գործերուն համար, մասնաւոր նախընտրութիւն մը տալով բնականկարներուն:

×

Նոյն օրը Կաթողիկոսը այցելեց մեծահամբաւ լուսանկարիչ Գավուքի նկարներու ցուցահանդէսը:

Այս երկու ցուցահանդէսներու մասին, կը գրենք մանրամասնօրէն, յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ՄՈՆԹԷ - ՔՐԻՍԹՕ - Ի ՈՐԴԻՆ

Ե.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

Սան Բիէթրօ միշտ կը յառաջանար: Եւ վերջին լուտանք մը արձակելով՝ զէնքը կոմսին կուրծքին կռթնցուց…

Բայց չքաշեց… Մոնթէ Քրիսթոյի ձեռքը մեքենայով շարժող երկաթեայ լծակի մը նման շուտով ինկաւ անոր դաստակին վրայ… եւ Սան Բիէթրօ, մախին մէջ մտնող պողպատեայ շրջանակին ճնշման չկարենալով տոկալ, աղաղակ մը արձակեց եւ ծունկի վրայ ինկաւ…

Եւ զգաց որ ատրճանակը ձեռքէն կորսուելով իր ճակտին կը կռթնէր:

— Դուք ամէնքդ, որ այս մարդուն դաշնակիցը եղած էք, ըսաւ Մոնթէ Քրիսթօ այն հնչուն ձայնով, որ սրտերը կը յուզէր եւ մինչեւ հոգիներուն խորը կը թափանցէր, լաւ է որ գիտնաք, թէ ո՛վ է այս մարդը որ կոմս կը կոչէք, որուն ձեռքը կը սեղմէք, եւ որ ձեզ առաջնորդողին բարեկամն է…: Այս մարդը Ֆլորանսայի թիարանէն փախչող կալանաւոր մըն է, որ իր մայրը սպաննած է…

Սան Բիէթրօ, կամ Պենետէթթօ, որովհետեւ արդարեւ այդ թշուառականն էր, կատաղութեամբ խորդաց եւ կոմսին ճնշման ներքեւ գալարուեցաւ:

Սոսկման սարսուռ մը անցաւ այս Խըրուաթներուն ժողովուրդի այս դահիճներուն մէջէն…

Յետոյ գետին նետելով մարդասպանին ատրճանակը՝ վար իջաւ այն պատուանդանէն, ուրկէ իշխած էր բոլոր այս տեսարանին եւ հեռացաւ…

Գերագոյն վարանման շարժում մը տեղի ունեցաւ:

Մոնթէ Քրիսթօ արդէն քանի մը մեթր հեռացեր էր:

Սան Բիէթրօ բուռն ճիգ մը ընելով կանգնած էր եւ կը գոռար…

— Ստե՛ց: Այս մարդը լրտես մըն է. Աւստրիոյ թշնամին է: Զօրականներ, մահէ ազատել Բաուէցքէի առջեւ այս մարդուն դէմ պատասխանատու պիտի մնաք:

Երբ արտասանեց այս անունը — որ ամէնուն համար խրտուիլակ մըն էր, կարծես ամէնքն ալ արթնցան:

Ամէնքն ալ հասկցան թէ տկարութեան, գթութեան, պատուոյ շարժում մը կրնար իրր ոճիր մը պատժուիլ… եւ երեսունի չափ անձեր Մոնթէ Քրիսթոյի ետեւէն վազեցին…

Բայց այն պահուն երբ զինքը պիտի բռնէին, կարծես թէ — պատրա՞նք մըն էր արդեօք — այն պատը, որուն դէմ կը քալէր, յանկարծ բացուեցաւ իր դէմ:

Աներեւութացած էր…

Արդ՝ այս պատը Վերթէյլի տունը շրջապատող պատերէն մէկն էր:

Սան Բիէթրօ, կատաղութենէ խենթեցած, Բազինօն վազեց՝ գրգռուած Խըրուաթներուն հետ…

Վերը, սեմին վրայ տեսաւ Պարթոլոմէօ Հազարապետը…

— Թշուառակա՛ն, գոչեց, դո՞ւն մատնեցիր զիս… Այդ մարդուն փոխարէն դուն պիտի տուժես:

— Ե՛ս, ե՛ս, թոթովեց Հազարապետը:

— Այո, ըսաւ Բիէթրօ իր կարկամած դէմքը անոր մօտեցնելով, դուն Քավալքանթի անունը նախկին աւազակ, դուն որ իմ հայրս ըլլալ կեղծեցիր, քեզի չարչարանքով պիտի սպաննեմ:

Եւ իր ետեւէն եկողներուն դառնալով՝

— Յանուն փոխարքային, ըսաւ կը հրամայեմ որ այս մարդը ձերբակալէք:

ՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Լուչիոլան եւ անոր ընկերուհին տանող կառքը, որ կը քաշէին երկու հուժկու ձիեր, որ Ալի բոլորովին ասիական կոբուով մը կը վարէր, Միլանոյի մենաւոր փողոցներուն մէջ կը թաւալէր ցնորական արագութեամբ:

Երգչուհին, որ վտանգին առջեւ պահ մը իսկ տկարացած չէր, հիմա կը զգար որ ջիղերը կը թուլնան եւ առանց բառ մը արտասանելու՝ իր թուխ գլուխը Միլլայի ուսին վրայ խոնարհած էր:

Միլլա հասկցաւ որ իր բարեկամուհին կ'արտասուէր:

— Ճօժէնի, ըսաւ անոր ցած ձայնով, քաջութի՛ւն:

— Ահ, գիտես որ քաջ եմ, պատասխանեց ան հազիւ լսելի ձայնով, որ Ճօժէնի անուանած էր, բայց գիտես նաեւ թէ ջըղային դողեր կան, որոնց մենք կիներս չենք կրնար յաղթել… Ո՛հ, իրաւ է թէ ես ինքզինքիս համար բանէ մը չեմ վախնար, պահ մը առաջ սիրելի Միլլաս, այնքան անվեհեր երեւցայ քեզի, պատճառն այն էր որ կը զգայի, կը գուշակէի թէ փրկիչ մը պիտի գար:

— Փրկի՛չ մը:

— Բայց, աւա՜ղ, եկողը սպասածս չէր…

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Պօակեան, Տէր եւ Տիկին Համայեակ Ցովնանեան, Տէր եւ Տիկին Ալեաիս Տէվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Պօակեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հանչերեան, Օր. Վերոնիք Հանչերեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐԻԿ ՊՕԱԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Լուսպարոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Յունիս 26, ժամը 9·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մուրատ Աբօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Աստատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աստատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Աստատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արշակ Աբօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէր Աբօեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մուրատեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մխիթար Աբօեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մանուէլեան եւ ընտանիքը (Մարսէյլ), Պ. Նուպար Աստատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Վարդանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ասպետ Աստատուրեան (Էվրէօ), Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Աստատուրեան (Ամերիկա), Տիկին Փիփէ Սարգիսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Զարման Սաւուղեան եւ զաւակը (Ավինեոն), ինչպէս նաեւ Հայրապեան, Պիլիքեան, Պէհրիկեան (Ավինեոն), Հայրապեան, Գասպարեան, Սարգիսեան (Ալֆորվիլ), Մրճօյեան, Քիրքեան, Գավաֆեան Խոցիկեան ընտանիքները եւ Շահնազար Գարունի եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան իրենց եղերաբախտ թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին եւ ազգականին, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի նախկին սաներէն

ԱԼԻՇԱՆ – ԳԱՄԷՐ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

արկածահար ծաղիկ հասակին մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պոլէնի հայ Ֆրանքեւհայկական Մշակութային Միութեան դաշտահանդէսը, Կիրակի, Յունիս 29, ամբողջ օրը Շաթօ տը Սէն-Ֆէռէոլ

Մարսէյլի Քոչարի նուագախումբը:

Հաճելի հայկ. մթնոլորտ

ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը ներկայացնէ՝ Իսի լէ Մուլինոյի Մշակոյթի Տան մէջ՝ Ռիւ տը լա Տէֆանս, Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 20·45ին

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ

Պաշտօնական բացում

ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

ինչպէս նաեւ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀՌՈՄ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

պատմական գունաւոր գեղարուեստական ֆիլմը

Ծախքերու մասնակցութիւն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով միասին, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Հիւսեանի, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Հիւսեանի եւ զաւակներուն, Պ. Պետրոս Սարաճեանի, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան եղբայրներու, այրի Տիկին Արմենուհի Պանոսեանի, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աւտոյեանի, Պ. Ալէն Պագրճեանի, Պ. Վահրամ Սաղըլեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ-մօր, քենիին, մօրաքրոջ, եղբօր կնոջ, ազգականին, խնամիին, Իսկուհի Պօղոս Հիւսեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Իսի այցելութեան առթիւ Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 20 ֆր. կը նուիրէ «Այօ» պարբերականին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԷՆՕ – ՄՈՆՏՐՈՒԻ պուրակին մէջ

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 10էն սկսեալ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոն – Տէսին – Սէն – Մօրիս կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ «Սայաթ – Նովա» նուագախումբին:

Օթօքառները կը մեկնին Տէսինէն.— ժամը 10ին Քորնավան, 10·15՝ Փարօ արձարան. 10·45, Լիոնի հանրային պարտէզ (Փրեֆէքթիւրին դիմաց):

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 6ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 29: Շաթօ տը Մոնտրի պուրակին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Կոռւնկ նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Հայկ. եւ արեւելեան համեղ աղանդերներ, երթուդարձ ապահովուած, Ռիւ Պուֆիէ Ահարոնեան ակումբէն առաւօտեան ժամը 11ին:

Անձրեւի պարագային՝ Փալէ տը Լա Ֆուար

ON DEMANDE
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — Paris (2e)
Cherche un aide-magasinier sachant conduire.
Tél : 233-59-91
508-14-08
236-86-01

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի բացառիկ ընդհ. ընկերական ժողով, Ուրբաթ Յունիս 27, ժամը 20·30ին Իսիի Մշակոյթի տունը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ-ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ Եկեղց. Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, պատրաստութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի:

Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, հաճելի անակնկալներ:

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 16ին եկեղեցւոյ բակը:

×

Շաւիլի հայկ. միօրեայ դպրոցի ամավերջի. հանդէսը Շաբաթ՝ Յունիս 28, կ. ե. ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն եւ ծնողքներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր դպրոցի երկսեռ սաները:

×

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ: Յունիս 28 Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Գասպար Իփեկեան ակումբին մէջ: 40 ռիւ Վիգթոր Ֆօժիէ:

Երգ, պար, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԾՆՈՒՆԴ

Փոքրիկն Օշին Գորգիկեան ուրախութեամբ կը ծանուցանէ իր եղբօր

ՎԱԶԳԷՆ-ի

ծնունդը, Փարիզ, 1975 Յունիս 16

×

Իրենց թոռնիկին ծննդեան ուրախութով, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20·30ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ:

ԾԱԽՈՒ Է
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Պարագաներու բերմամբ ծախու է շատ գեղեցիկ շէնք մը, մեծ խանութ, երկու յարկ, ութ սենեակ, ծաղկանոց պարտէզ մը, աղբիւր, կառատուն, փողոցի վրայ, ամէն յարմարութիւն, ամէն առեւտուրի համար: Կը յանձնուի պարապ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Պ. ՊԼԸՔԵԱՆԻ
120 Avenue de Romans
26000 VALENCE

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ, Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործակցութեամբ

AÉROFLOT et INTOURIST

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն.—

2.800 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Յուլիս 4	Յուլիս 17
Յուլիս 18	Յուլիս 31
Օգոստոս 1	Օգոստոս 14
Օգոստոս 15	Օգոստոս 28
Սեպտեմբեր 5	Սեպտեմբեր 18
Սեպտեմբեր 19	Հոկտեմբեր 2

2.500 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ	ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 3	Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 7	Նոյեմբեր 20
Դեկտեմբեր 26	Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ երթուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Nuitée Dansante sur les Flots

A MARSEILLE
à bord du paquebot MASSALIA
porte 2, Poste 50
Organisée par l'U.G.A.B.
Vendredi 27 Juin de 20 h. 30 à 3 h.
Soirée animée par l'orchestre ANDRE-AUZIAS
Attraction DJAN - TATLAN
Réservation : AGENCE WASTEELS — 87 La Canebière — Tél. 62-03-44
BABY-SHOP, 15 Rue Pisançon — Tél. : 33-08-84

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
26
JEUDI
26 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·330

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.330

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԴԷՊԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՋԱԽ

—— Օ ——

Ա

Սեւրի դաշնագիրը ի նպաստ Թուրքիոյ վերաքննելու համար Դաշնակիցներուն կողմէ 1921 Փետրուար 21էն Մարտ 12 Լոնտոնի մէջ գումարուած խորհրդաժողովը Մարտ 12ին — իր վերջին նիստին մէջ — որոշած էր ստեղծել Հայկական Ազգային Օջախ մը՝ Անատոլուի արեւելեան սահմաններուն վրայ, առանց վերջնապէս ճշդելու վայրը, զոր պիտի նշանակէր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ կարգուած Յանձնախումբ մը՝ տեղւոյն վրայ կատարելիք քննութենէն ետք: Նոյնպէս ճշդած չէր թէ անկախ անկա՞խ պիտի ըլլար թէ ենթակայ՝ Թըրքական գերիշխանութեան:

Սեւրի դաշնագրին մէջ (յօդուած 95) կը խօսուի միայն Հրէական Ազգային Օջախի մասին, որ պիտի ստեղծուէր Պաղեստինի մէջ, իբրեւ հետեւանք անգլ. կառավարութեան անունով Լորտ Պալփուրի 1917 Նոյ. 2ի յայտարարութեան՝ խրացուած դաշնակից Պետութեանց կողմէ: Սակայն այդ Օջախը անկախ պիտի չըլլար, այլ ենթակայ պիտի ըլլար մեծ Պետութեան մը հոգատարութեան: (Ցեղային Ազգերու Դաշնակցութիւնը Պաղեստինի հոգատար կը նշանակէր Մեծն Բրիտանիան):

Հայկական Ազգային Օջախի հարցը քննեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Երկրորդ Ընդհանուր Ժողովին՝ Ժընեւի մէջ, 1921 Սեպտեմբերին՝ Հայերու վերաբերեալ ուրիշ երկու խնդիրներու հետ միասին,— Ա) Հարէմներու եւ իսլամական հաստատութեանց մէջ գտնուող կիներու եւ մանուկներու ազատագրումը, Բ) Խորհ. Հայաստանի մէջ տիրող սովը:

Սեպտեմբեր 15ի նիստին մէջ Ընդհ. Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլի ներկայացուցած բանաձեւը, որ յիշելէ ետք թէ Առաջին Ընդհ. Ժողովը 1920 Նոյ. 18ին պարտականութիւն էր յանձնած Խորհուրդին հետեւելու Հայկ. Հարցի ընթացքին եւ թէ անկէ ի վեր Գերագոյն Խորհուրդը որոշած էր վերաքննել Սեւրի դաշնագիրը, Ընդհ. Ժողովը ստիպողաբար կը հրաւիրէր Խորհուրդը, որ պնդէ Խաղաղութեան Գերագոյն Խորհուրդին մօտ՝ ստորագըրուելիք նոր դաշնագրին մէջ ապահովելու համար Հայաստանի ապագան, մասնաւորաբար Հայերուն տալով Ազգային օջախ մը՝ բոլորովին անկախ օսմանեան տիրապետութենէն:

Այս բանաձեւը վիճաբանութեան դըրուեցաւ 1921 Սեպտ. 21ի նիստին մէջ: Ֆրանսայի պատուիրակ Լէոն Պուրժուա վերապահութիւն յայտնեց առաջարկուած նոր «Հայաստանի անկախ Պետութեան» մասին, որուն ստեղծումը, ըստ իրեն, կը վերաբերի Գերագոյն Խորհուրդին: Ազգերու Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ իրաւասութիւն ունի այդ մասին: Այս բանով հանդերձ, Լէոն Պուրժուա իր ջերմ համակրութիւնն արտայայտեց հանդէպ Հայաստանի եւ Հայերուն: Ի վերջոյ բանաձեւը ընդունուեցաւ առանց փոփոխութեան: Ազգերու Դաշնակցութեան Բ. Ընդհ. Ժողովը կ'արտայայտուէր ի նըպաստ Հայ Ազգ. Օջախի մը ստեղծումին, բոլորովին անկախ Թուրքիայէն:

Գալով հարէմներու եւ Թրքական հաստատութեանց մէջ գտնուած կիներու եւ մանուկներու հարցին, հակառակ Թուրքերու յարուցած մեծ դժուարութեանց, Ազգերու Դաշնակցութեան Ա. Ընդհ. Ժողովին կողմէ նշանակուած Յանձնախումբը յաջողեր է ազատել 2300 հայ որբեր, մինչդեռ ըստ Պոլսոյ Պատրիարքարանի վիճակագրութեան, Թրքական որբանոցներու եւ տուներու մէջ գտնուող մանուկներու թիւն էր 73·350 հոգի, — վեց հազարը Պոլսոյ մէջ: Սեպտ. 23ի լիակատար նիստին մէջ որոշուեցաւ շարունակել կիներու եւ մանուկներու ազատումը, Դաշնակիցներու խառն Յանձնախումբի մը միջոցաւ:

Ընդհ. Ժողովը որոշեց նաեւ որ Ռուսիոյ օգնող բարեսիրական մարմինները օժանդակեն նոյնպէս Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի բնակիչներուն:

Իր բանաձեւով, Ազգերու Դաշնակցութեան Բ. Ընդհ. Ժողովը միաձայնութեամբ եւ յստակ կերպով հասկցուց Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին, որ Հայերը պէտք է ունենան իրենց սեփական Ազգային Օջախը, բոլորովին անկախ Թուրքիայէն:

Այս բանաձեւն ալ դժբախտաբար հոգեվարք խօսքերու եւ պղատոնական համակրանքի սահմաններէն անդին չանցաւ: Դէպքերը իրարու ետեւէ գահավիժեցին ի վնաս Հայերուն՝ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ միանգամայն ու միաժամանակ:

1921 Հոկտեմբեր 13ին Կարսի մէջ ստորագրուեցաւ ծանօթ չարաշուք դաշնագիրը մէկ կողմէն Ռուսիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի, միւս կողմէ Անգարայի կառավարութեան միջեւ: Կը նուիրագործուէր Մոսկուայի 1921 Մարտ 16ի դաշնագիրը՝ աւելի խիստ պայմաններով՝ ի վնաս Հայաստանի: Կարսը, Արտահանը, Սուրմալուն վերջնապէս կը կցուէին Թուրքիոյ, Նախիջեւանը կ'ենթարկուէր Ազրպէյճանի Թեւարկութեան:

Շաբաթ մը վերջ, 1921 Հոկտ. 20ին Ֆրանքլէն Պույեոն Անգարայի մէջ կը ստորագրէր ֆրանքօ-թուրք ծանօթ անիծեալ դաշնագիրը, որով Կիլիկիան ամբողջովին կը վերադարձուէր Թուրքիոյ: Աւելի քան հարիւր յիսուն հազար Հայեր, Մեծ Եղեռնէն եւ Մարաշի, Այնթապի, Հաճընի, Զէյթունի, Ուրֆայի աղէտներէն փրկուած բեկորներ ընդմիշտ կը հեռանային ցանկալի Կիլիկիայէն եւ իրենց հայրենի բոյներէն, անգամ մը եւս բռնելով տարագրութեան ճամբան:

Ազգային Օջախին պիտի կառչէինք տակաւին ինչպէս ծովն ինկած մարդը կը կառչի օձին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ, ՔՈԹԻՏԻԷՆԸ, ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ... ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Փորթուկալեան տագնապը գաղրեցաւ միայն փորթուկալեան ըլլալէ եւ Ֆրանսա փոխադրուեցաւ, սա միակ պատճառով որ Քոթիտիէն տը Փարին Երկուշաբթի օր, չորս ներքին էջերով հրատարակած էր Ռեփուպլիքա ընկերվարական թերթէն թիւ մը: Ծանօթ է որ վերոյիշեալ թերթին համայնավար գրաշարները կը մերժեն շարել, որովհետեւ համաձայն չեն հոն լուսածներուն ու այս ամբողջը, ինչպէս առանց հիմուրի կը չէշտէ Ժորժ Մառշէ, յանուն արտայայտութեան ազատութեան: Կայ սակայն այլ կէտ մը: Այս չորս յաւելեալ էջերուն մէջ լոյս տեսած էր խորհրդային փաստաթուղթի մը պատճէնը, զոր ստորագրած էր Պոնոմարեւ, ուր հրահանգներ կը տրուէին արեւմտեան Համայնավար կուսակցութեանց: Աւելա «չինծու», «սուտ» եւայլն, եւայլն թուղթ մըն է Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան համար եւ բանավէճ մը ծագած է այս պատճառով համայնավարներու եւ Իւմանիթէի մէկ կողմէ եւ Քոթիտիէնի միջեւ: Այս վերջինը կը զարմանայ ստեղծուած իրարանցումէն վասնզի նման փաստաթուղթեր բնականաբար «կ'երթեւեկեն» Մոսկուայի եւ արեւմտեան Համայնավար կուսակցութեանց միջեւ:

Ֆ. Թեսոն, խմբագրապետը Քոթիտիէնի «Յանուն Ազատութեան» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ հարցին, շատ տրամաբանական ձեւով:

Քանի մը տողով

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Քիսինկէր, յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգներու դաշնակիցները կը սխալին, երբ կը մտածեն թէ «շնորհ մը կ'ընեն մեզի դաշնակից մնալով Մ. Նահանգներուն»: Թէեւ իր այս յայտարարութեան մէջ Քիսինկէր չէ յիշատակած Թուրքիան եւ, ընդհակառակն, ընդգծած է թէ իր ակնարկը ուղղուած է բոլորին, այսուհանդերձ քաղաքական շրջանակներու համոզումով ասիկա ազդարարութիւն մըն է Թուրքիոյ: Այս վերջինը, ինչպէս հաղորդած ենք, 30 օրուան պայմանաժամ տուած էր Ուաշինկթընի, որպէսզի բանակցութեան ճամբով վերաքննութեան ենթարկուի Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու հարցը: Աւելին՝ Անգարա անուղղակի կերպով կը սպառնայ փակել ամերիկեան կայանները եթէ Քոնկրէսը վերջ չտայ ամպարկոյին: Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարներ անդրադառնալով Քիսինկէրի յայտարարութեան դիտել տուած են, թէ ազդարարութիւնը ուղղուած էր Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ Թայլանտի եւ Յունաստանի, Փորթուկալի, Սպանիոյ: Քիսինկէր քննադատած է միեւնոյն ատեն Քոնկրէսը, որ ամպարկօն վերցնելու որոշում չի տար:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԷՆՎԵՐ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

Յունիս 13ին, Ֆրանս-Էնթէրէն, ժամը 17ին Ժաք Շանսէլ իր Ռատիոսքոփիի շարքին կ'ընդունէր ծանօթ պատմաբան՝ Շառլ-Անտրէ Ժիւլիէն: Հմուտ բանասէր, 84 տարեկան այս մարդը որ կը խօսէր անցեալէն, ապագայի ծրագիրներ մշակելով, տեսակցութեան ընթացքին, շահեկան դրուագ մը պատմեց:

1921ին գտնուած է Ռուսաստան երբ Էնվէր փաշա եկած էր Զինովիեւէն զէնք ուզելու ու պահ մը առանձին կը խօսի Էնվէրին: Այդ մասին Շառլ-Անտրէ Ժիւլիէն կը պատմէ հետեւեալը.— «Ըսի Էնվէրին, դուք չէի՞ք որ ղեկավարեցիք կամ վարեցիք Հայերու ջարդը, ու Էնվէր պատասխանեց ինծի.— Գիտէ՞ք, շատ չափազանցեցին, 150-160 հազար Հայեր ջարդուեցան միայն: Կարծես թէ չունի կամ չնազայլի մասին խօսէր: Բայց Էնվէր ճիշդ գլխաւոման յարմար վիզ մը ունէր (իլ աւէ էօն քու փէ փուռ լա կիյօթին)»:

AUCUN QUOTIDIEN DEMAIN

Վաղը՝ ինչպէս բոլոր Օրաթերթերը «Յառաջ» լոյս չի տեսներ

——— Օ ———

UN COMMUNIQUE DU SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE

A la suite de l'ordre de grève lancé par la Fédération française des travailleurs du Livre C.G.T. (F.F.T.L.) pour le jeudi 26 juin, le Syndicat de la presse parisienne déclare dans un communiqué :

« Les quotidiens adhérants au Syndicat de la presse parisienne seront dans l'impossibilité de paraître le 26 juin pour la quatrième fois en un peu plus de deux mois.

« Le Syndicat de la presse parisienne rappelle avec force que le conflit actuel concerne un titre qui a cessé d'être de ses adhérents depuis plus d'un an, et qu'il ne peut donc obliger les responsables du « Parisien libéré » à accepter une négociation. Il rappelle que loin d'adopter « l'attitude négative et méprisante » dont fait état le communiqué de la F.F.T.L., il est intervenu à plusieurs reprises tant auprès des pouvoirs publics que des parties en cause dans le conflit, suscitant ainsi des négociations dont l'échec n'engage en rien ses responsabilités. Le Syndicat de la presse parisienne s'élève contre des grèves répétées qui privent les lecteurs de leur quotidien habituel et conduisent inéluctablement à compromettre le sort des entreprises de presse écrite et par conséquent de tous leurs collaborateurs ».

Չորրորդ անգամ ըլլալով է որ օրաթերթերը լոյս չեն տեսներ Փարիզին Լիպերէի պատճառով, որ ինք լոյս կը տեսնէ...:

Գրքի բանուորներու Սէ. Ժէ. Թէ. ֆրանսական Դաշնակցութիւնը առանձին գեկոյցով մը կը բացատրէ իր դիրքը, որու նպատակն է վերջ տալ «գործատիրութեան եւ կառավարութեան բացասական եւ արհամարհական դիրքին»:

Դաշնակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ Փարիզիէնի աշխատաւորներուն, չեշտելով թէ տագնապը աշխատանքի տագնապ մըն է եւ ոչ քաղաքական:

Բուն հարցը այն է որ Սէ. Ժէ. Թէ. գիրքի սենտիքան կ'ուզէ որ Ամօրի, Փարիզիէնի տնօրէնը բանակցութեան նստի եւ տրուած ըլլալով որ Ամօրի տեղի տալու տրամադրութիւն ցոյց չի տար, սենտիքան կ'ուզէ այս ձեւով նեղը դնել համայն մամուլն ու կառավարութիւնը, որպէսզի ասոնք ճնշում բանեցնեն Ամօրիի վրայ:

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

——— Օ ———

Անցեալ Շաբաթ օր, Փարիզ ժամանեց Արնօ Բաբաջանեան, որ Ուրբաթ իրիկուն Քաթրայի երեկոյին, քաղաքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով, պիտի նուագէ դաշնակի եւ ջութակի իր Սոնաթը Լեւոն Զիլինկիրեանի հետ:

PALAIS DES CONGRES, 6 JUIN 1975

Que faire ?

N.D.L.R. — Nous publions, en dernier lieu le discours de Jean-Marie Carzou, qui peut donner matière à controverse et c'est tant mieux. Nous-mêmes pouvons ne pas partager toutes les opinions émises par notre ami (nous reviendrons là-dessus plus tard), mais nous aimons son discours car il est dans la norme des principes de ce journal: Dire les Vérités, même si elles font mal, être réaliste et objectif, ne pas se leurrer, et surtout, surtout, ne pas s'endormir aux doux sons des berceuses d'auto-satisfaction. Mais nous aurons à revenir là-dessus. Pour le moment laissons parler Jean-Marie Carzou et si, jeunes Arméniens de France, vous n'êtes pas d'accord avec lui, dites-le nous, écrivez-le nous (avant le 5 Juillet) et nous publierons tout écrit intéressant. Jean-Marie Carzou répondra à vos questions et la Rédaction concluera.

Précisons que le titre est de la Rédaction mais les passages soulignés du texte sont de J.-M. Carzou.

« Chaque fois que l'on parle de l'Arménie, une question me semble monter à toutes les lèvres : comment se fait-il que cet état de choses puisse se prolonger, s'éterniser, s'aggraver, et par quels moyens réussirons-nous enfin à mettre un terme à ce qui est à la fois un scandale, un défi à la conscience humaine et une atteinte grave aux intérêts de l'Europe toute entière ? ».

Mais ce n'est pas moi qui parle : ces quelques phrases forment le début du discours qu'un socialiste, qui était député, adressait au public d'une manifestation semblable à celle de ce soir. 4.000 personnes aussi, des personnalités non-arméniennes aussi : d'Estournelles de Constant, député républicain, Denys Cochin, député conservateur, Francis de Pressensé, député socialiste, Jean Jaurès, député socialiste, Paul Lerolle, député conservateur, Anatole Leroy-Beaulieu, membre de l'Institut. *La date* : 1.903.

Et elles sont nombreuses, les soirées qui eurent lieu ainsi à Paris, à Londres, en Suisse, en Italie, aux Etats-Unis même, entre 1895 — la répétition générale, 300.000 morts — et 1915 — le massacre définitif, le génocide, 1.500.000 morts. Tous ces orateurs étaient des hommes généreux, amis des Arméniens, conscients du danger qui pesait sur eux. E tnous devons les remercier d'avoir été aux côtés du peuple menacé.

Mais nous devons aussi nous poser cette question : à quoi cela a-t-il servi ? Quelles conséquences sur la réalité ? *Je le demande ce soir*, parce qu'il semble bien que, 60 ans après le génocide, notre communauté soit prête à ouvrir les yeux et à mieux regarder, autour d'elle et en elle. 60 ans après, est-ce que nous ne sommes pas *ce soir* dans la même situation ? 50 ans après, la traité de Lausanne, si nous imaginons une manifestation semblable, est-ce que nous ne sommes pas amenés à voir que nous disons la même chose que ceux qui ont pu prendre la parole en 1925 ? *Y a-t-il la moindre différence dans le tableau que les uns et les autres peuvent dresser ?* Le génocide que rien n'a empêché est achevé et réussi : l'Arménie a officiellement disparu de la carte turque et elle est engloutie dans les nouveaux déserts d'Anatolie ; la colonie arménienne qui a pu survivre à Constantinople se trouve maintenant à Istanbul, et elle y gère dans la même précarité ses écoles, ses églises et ses journaux ; les exilés et les réfugiés n'ont obtenu nulle part la moindre réparation à tous les dommages qu'ils ont subis : les uns tâchent de perpétuer une Arménie dans le cadre de l'Union des Républiques soviétiques, les autres créent dans la dispersion des foyers aux liens plus ou moins lâches. En tout cas, les uns et les autres voient que le crime n'a pas été puni — et même il est oublié, et donc entériné *de fait* par la communauté internationale des Puissances — et ils ne pourront même pas tirer profit du grand conflit de 1939-45.

Eh oui, de 1925 à 1975, *rien n'a changé*. Le tableau est le même ? NON, ce n'est même pas vrai : car cinquante ans passés pour rien, cinquante ans au bout desquels tout est pareil, cela fait une différence, terrible, cela pèse, cela aggrave. Et si tout est pareil, c'est *en pire*. Avec cinquante années inutiles pour noircir le tableau. *Et qu'au moins, ce soir, nous nous le mettions bien sous les yeux, ce tableau* : cinquante ans pour rien, cela apporte plus d'indifférence, plus d'oubli, plus d'inactualité. Qui existe ? Les Turcs. Qui parle dans les Assemblées internationales ? Les Turcs. Qui reçoit de l'argent, des armes, des touristes ? Les Turcs. Qui a l'oreille des gouvernements quand il s'agit d'empêcher une émission, un article, une commémoration ? Les Turcs. Voilà à quoi ont servi ces 50 ans : à achever encore le génocide — avec la cruelle rigueur d'un mécanisme logique qui ressemble terriblement au châtiment antique. Car ne sommes-nous pas, dans nos pères, comme des morts à qui l'on aurait refusé toute sépulture ? La mort de l'Arménie n'a pas obtenu sa place dans le cimetière des nations : elle est devenue une mort clandestine — et tous la rejettent.

Aux survivants qui ont choisi la France, il ne reste donc rien : ni la terre paternelle, ni même une tombe symbolique auprès de laquelle ils sauraient qu'ils existent. Loin de moi l'idée de rabaisser le grand accueil d'une nation libérale — mais il faut le dire: dans une telle conjoncture, ils ne sont plus que Français, ils ne peuvent plus être que cela, des Français avec une autre origine — vague, teintée d'exotisme, un certain charme — et c'est tout. Alors, je comprends que, jusqu'à présent, seul le 24 avril ait pu les réunir, faire oublier tout ce qui les divise quand ils redeviennent ordinairement Arméniens. Et c'est encore une chance qu'il y ait au moins une date et que, ce jour-là, la salle Pleyel serve de cimetière par-delà la réalité de l'inexistence et de la fusion lente dans une autre communauté.

Nous voici donc réunis ce soir encore une fois, et il nous faut remercier du fond du cœur humain ces hommes qui sont venus s'associer à notre interrogation ; et ce sera très bien si, grâce à leur présence, le contenu du problème arménien apparaît dans sa véritable dimension de question posée avec les autres, hélas innombrables en ce siècle dur, à la dignité et au progrès de la conscience. Mais, moi, je ne veux plus entendre ce soir, quand les discours se seront éteints, ce lancinant et douloureux appel qui monte de tous ces Arméniens enfin réveillés du sommeil de l'identité : que faire ?

Que faire ? Voilà ce qu'il faut enfin savoir, et dire. Après 80 ans de discours sur place, il est temps de bouger et de se remettre en marche — ou bien alors, vieux vaut accepter d'un cœur tranquille sinon léger que notre peuple soit mort et que nous appartenions désormais à d'autres qui nous ont reçus. Mais si nous voulons que ce tombeau absent ne disparaisse pas non plus de nos mémoires tourmentées, alors il faut répondre à cette question et à celle-là seule : *que faire ?*

Mais, attention, dès lors que l'on veut avancer *pour revivre*, plus rien n'est facile. Le 24 avril, quelques soirées par ci par là, *c'est facile* — d'ailleurs, cela ne sert à rien. *Et même, c'est commode*. Car en fait, nous le sommes déjà, unis, intégrés, quasiment assimilés — et le 24 avril, je dois vous le dire, qu'est-ce d'autre aujourd'hui sinon un merveilleux alibi ? Alibi pour tout, alibi pour nos divisions et nos luttes misérables de petits clans, alibi pour nos réussites mesquines et quelconques dignes des petits provinciaux français d'antan, alibi pour nos oublis — de la langue, de la religion, de la culture. Alibi surtout pour notre angoisse : car d'un bout de l'année à l'autre, ce 24 avril suffit à tout cacher, et cette commémoration joue véritablement le mauvais rôle *d'un masque*. Nous avons subi ce génocide en 1915 : comment osons-nous être heureux qu'il ait fallu attendre 50 ans après la publication des documents pour avoir un livre qui les mette à la disposition de tous ? Comment osons-nous être fiers qu'il ait fallu attendre vingt ans pour que notre chanteur écrive là-dessus ? Et nos cinéastes, ignorons-nous qu'aucun n'a encore rien fait là-dessus ? Alors, oui, le 24 avril est un terrible masque, qu'il faut enlever. Et ce sera là le premier geste d'une action véritable : qui doit consister d'abord à regarder en face cette insupporable réalité. *Débarrassons-nous du masque* et laissons à la seule piété, religieuse et laïque, le soin de célébrer les morts, puisqu'ils ne nous servaient qu'à accepter de passer le temps sans eux. Je propose donc qu'on supprime tous les efforts de cette fausse union du 24 avril : elle est trop éphémère, trop superficielle, trop formelle.

Mais s'il s'agit d'action, il ne suffit pas de rejeter les paravents : il faut savoir, encore une fois avant toute chose, *qui* agira. Et là aussi, il faut être capable de regarder la réalité en face : effectivement, il n'y a pas de communauté arménienne. Dispersée en tant de pays, désunie entre tant de factions, comment parlerait-elle ? A cela aussi il faut remédier — car, sans cela, à quoi servirait-il de proposer un programme ? C'est mettre la charrue non pas avant, mais à côté des bœufs. *Qui* sommes-nous donc ? 200 à 300.000 citoyens français d'origine arménienne, plus ou moins rassemblés en de vagues et changeants conglomérats, géographiques, religieux, politiques, et même commerciaux. Un point c'est tout. Et c'est avec eux, à partir de cela qu'il faut agir. Et pas autrement : *tout le reste n'est qu'utopie* ou confort moral bien hypocrite. Et c'est ainsi que j'ai fini par comprendre pourquoi l'on pouvait accumuler tant de comités, de réunions, d'actes apparents : la réalité a été laissée de côté — et elle se venge rigoureusement. Si l'on ne tient pas compte d'elle, elle ne tient pas compte de vous. Examinons donc ainsi, même si c'est dur, les réponses actuelles à ce « que faire ? » qu'il faut entendre. Reconnaissance et réparation du génocide, restitution des terres : pouquoi pouvons-nous « l'exiger » perpétuellement sans aucune chance d'être écoutés ? Eh bien, parce que *ce n'est pas à nous de le faire. Qui* sommes-nous en effet ? Une parcelle d'émigrés sans identité commune officielle. Au nom de qui parlerions-nous donc ? Au nom des morts ? Cela n'intéresse pas les vivants. Au nom des vivants ? Des vivants *arméniens ? Mais ils ne sont pas ici*, et voilà ce qu'il faut enfin reconnaître.

L'Arménie n'est pas ici, et elle existe. C'est à elle de parler, à elle de demander, à elle d'agir. Elle, elle est l'Arménie historique que cette injustice de 1923 a mutilée, elle, elle est le Hayastan. Ces terres qu'on nous a volées, elles touchent les siennes. Et nous savons bien que, si elles nous étaient rendues, personne n'irait d'ici les repeupler et les faire revivre ; qui ira même combattre pour cela, s'il faut quitter la rue de Trévise ou la Sorbonne ? Peut-être iraient ceux, plus proches, qui habitent en Iran ou au Liban ; mais plus sûrement ceux qui voient l'Ararat de leurs fenêtres. Certes, cette Arménie n'est pas libre ni indépendante et tout y est soumis au pouvoir soviétique général. Mais nous, ici, sommes-nous plus

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Արդ, 51րդ յօդուածը կ'ըսէ, թէ պատժելի արարք մը գոյութիւն չունի, եթէ անոր հեղինակը եղեր է անգիտակից կամ մտաւոր գործունէութեան անցողակի, հիւանդոտ խանգարման կացութեան մէջ՝ որ ի բաց կը հանէ ազատ կամքը։

Ազատ կամքը գոյութիւն ունի, եթէ մարդ ի վիճակի է՝ իր գործողութիւնները, իր ընացքները, բան մը ընելու, բանի մը ձեռնարկելու իր ներքին մղումները կանոնաւորել իր իմացականութեան, իր մտաւոր անձնաւորութեան միջոցով։ Եթէ մենք ժխտենք ասիկա լայն ծաւալով, այն ատեն մենք ժխտած կ'ըլլանք ազատ կամքի մը կարելիութիւնը։ Օրէնքը այսպէսով կը պահանջէ, որ այն կացութիւնը, զոր դուք ճշդելու էք, այնպէս ըլլայ, որ ոչ միայն զժուարացնէ կամքին կազմումը, տրդելք ըլլայ եւ վնասէ անոր, այլեւ բոլորովին ի բաց հանէ զայն։

Ուրեմն դուք պէտք է հարցնէք ձեզ — Արդեօք ամբաստանեալին վերնոտութիւնը եւ բժշկական իրազեկներուն կարծիքներուն մէջ յիշուած ուրիշ հանգամանքները ստեղծա՞ծ են ամբաստանեալին քով այնպիսի կացութիւն մը, որ ան այլեւս իր տրամադրութեան տակ չունենար բոլոր մասերը իր գիտակցութեան, բոլոր մասերը իր զգացումներու եւ մտապատկերներու աշխարհին, երբ 1921 Մարտ 15ին կը գործէր սպանութիւնը։ Եթէ դուք ընդունիք, որ իր գիտակցութեան մէկ նշանաւոր մասը կամ իր մտաւոր անձնաւորութեան որոշ լարերը այն ատենէն վնասուած էին, որ ան այլեւս ի վիճակի չէր ազատօրէն կազմելու իր կամքը, այն ատեն պէտք է որ, համաձայն 51րդ յօդուածին, ժխտէք նաեւ պատժաւորական պատասխանատուութիւնը եւ վճիռը անպարտ արձակէք։ Այս է առաջին քննութիւնը, որուն դուք ձեռնարկելու էք նաեւ ներկայ պարագային, որովհետեւ հարցումը կը սկսի հետեւեալ բառերով. «Յանցաւո՞ր է ամբաստանեալը...»։

Իսկ եթէ դուք չընդունիք նման անգիտակից կացութիւն մը եւ մտաւոր գործունէութեան նման հիւանդոտ խանգարում մը այն պատճառով, որ ձեզի կը թուի, թէ դէպքը իր ամբողջութեամբ չի կրնար բացատրել ասիկա, այլ ընդունիք, թէ եղեր է միայն նուազած պատասխանատուութիւն, — այն ատեն դուք պարտական էք չարունակել քննելու, թէ չկա՞ն արդեօք դիտաւորեալ սպանութեան մը նշանակները։ Ասոր մասին պէտք չունիմ երկար խօսելու։ Դուք պէտք է հարցնէք ձեզ՝ կ'ուզէ՞ր արդեօք ամբաստանեալը սպաննել Թալէաթը եւ գիտէ՞ր արդեօք ան, թէ ինքը մարդ մը կը սպաննէ։ Թէ ի՛նչ բանի հասաւ ան ատով, այդ հոս դեր մը չի խաղար։ Եթէ այդ առհասարակ խնդրի առարկայ դառնայ այստեղ, այն ատեն պէտք է որ դուք հարցումին հաստատական պատասխան տաք, եթէ անշուշտ 51րդ յօդուածը որոշիչ չնկատէք։

Խորհրդածութիւնը, որ կը պատճառաբանէ կանխամտածուած սպանութեան մասին տրուած հարցումին հաստատական պատասխանը, ոչ մէկ առընչութիւն ունի դիտաւորութեան հետ։ Խորհրդածութիւնը աւելի ընդարձակ իմաստ ունի։

Յետոյ, պէտք է որ դուք ձեռք բերէիք այն համոզումը, թէ ամբաստանեալը սպանութեան վայրկեանին, երբ կը հասցնէր իր հարուածը, խորհրդածութեամբ կը գործէր։ Այդ դուք կրնաք ըսել, եթէ ըսէք. «Ան ներքին գրգռման կացութեան մէջ չէր. ան տակաւին ի վիճակի էր կըշռադատելու ի կողմն եւ հակառակն։ Իսկ եթէ դուք ընդունիք ներքին գրգռման կացութիւն մը, որ ի բաց կը հանէ հանդարտ կշռադատման հնարաւորութիւնը, այն ատեն պէտք է որ դուք ժխտողական պատասխան տաք խորհրդածութեան մասին եղած հարցումին։

Այստեղ խնդիր մը եւս ծագած է, այն է թէ ամբաստանեալին կը պակսէր ապօրինութեան գիտակցութիւնը։

(97 — Շար.)

libres à l'égard du gouvernement français qui interdit de mettre le nom de la Turquie sur nos banderoles ? Communiste ou pas, c'est cette Arménie-là qui a entre les mains le destin posthume du génocide : elle seule a le vrai pouvoir de lutter, parce qu'elle seule incarne la réalité de la survie.

Serait-ce donc qu'il n'y a ici rien à faire ? *Au contraire*. Et je pense que, si nous sommes capables d'ôter le masque des commémorations, si nous sommes capables d'accepter la réalité arménienne dans le monde d'aujourd'hui, nous aurons ouvert le chemin à une action, c'est-à-dire à des actes efficaces de la part d'une diaspora consciente de ce qu'elle représente : un lieu de maintien pour une culture, donc pour une identité seconde et, simultanément, un lieu de soutien pour toute l'Arménie. Car, si nous laissons aux Arméniens qui sont sur leurs terres les actions décisives, nous retirons à la diaspora tout ce qui la bloquait et nous pouvons non plus rêver, mais espérer et agir pour former ici une véritable communauté des citoyens français d'origine arménienne, enfin unis parce que ce qui les divisait aura été retiré. N'est-il pas possible en effet, alors, de rassembler nos efforts trop dispersés pour faire des écoles, des centres culturels, des moyens de communication de ce groupe ? N'est-il pas possible aussi, en même temps, de rassembler nos efforts pour constituer enfin cette documentation définitive, publique et claire qui peut seule faire sortir le génocide oublié de ce sinistre ghetto où il gît avec les Indiens, les Biafrais et tant d'autres? Car il ne s'agit pas que nous oublions le crime — et n'est-ce pas aussi ce que notre peuple d'Arménie attend et espère de sa diaspora ? L'aider à mieux survivre, l'aider à se défendre contre des phénomènes tout aussi dangereux d'assimilation, l'aider à se préparer. Faisons donc ici des livres, des colloques, des appels, ce centre de documentation dont on vous a parlé, toutes ces actions qui maintiennent dans un monde désabusé la présence du crime impuni. Mais faisons-le pour l'Arménie, et en son nom. Ce n'est pas à nous d'en appeler à l'ONU, mais préparons tout ce qui est nécessaire à cet appel. Et si vous voulez parler des terres, alors c'est là-bas, à Erévan, qu'il faut le faire. Et je veux saluer ces Arméniens grâce à qui nous pouvons ici exister encore — et j'imagine bien qu'ils ont là-bas, à Erévan, le plus dur de la tâche. Mais personne ne peut d'ici la remplir pour eux. Les aider, oui, nous le pouvons — avec une action qui soit la nôtre, adaptée à ce que nous sommes. Que faire ? Voilà donc ce qu'il y a à faire : nous avons trop perdu de temps à d'inutiles bla-bla. Et je crois que les poursuivre représente quelque chose de plus désespérant encore que la dépendance à l'égard du pouvoir soviétique. 50 ans le bla-bla n'ont fait que laisser la diaspora s'enfoncer dans l'anonymat : l'Arménie, elle, existe.

Pour moi, donc, tel est le chemin, simple, où il faut à présent s'engager — sans bruit et sans gloire peut-être, mais pour une action digne de ce nom et dont il subsiste au moins les éléments dont il faudra disposer le jour où tout changera. *Place donc au travai utile* ; et je ne vois finalement ce soir pas de vœu plus fort à exprimer que celui-ci : que cette réunion soit la dernière !..

J. M. CARZOU

P. S. — Ce texte est celui que j'avais écrit. En le prononçant vendredi soir, je l'ai modifié sur quelques points de détail qui sont négligeables ; en revanche, la fin en a été très différente et je voudrais dire pourquoi. Je crois en effet que nous avons tous été sensibles à ce qu'il y avait d'apparemment positif dans la première partie de la soirée : beaucoup de monde, une ambiance chaleureuse, des discours solidaires des représentants d'associations non-arméniennes, l'effort de présentation d'un film. Dans ce climat de l'entracte, j'ai donc estimé qu'il ne falait peut-être pas condamner aussi fort ce type de réunions et j'ai donc changé le dernier paragraphe de mon discours pour conclure ainsi : « Le film de ce soir, c'est déjà quelque chose ; les poèmes des étudiants d'Aix que l'on m'a fait parvenir, c'est déjà quelque chose. Place donc au travail utile. » Mais, finalement, je ne suis pas du tout sûr d'avoir eu raison de procéder à ce changement...

J.M.C.

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝
ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

— o —

ԽՄԲ. — Քանի մը ամիս է, «Յառաջ» դպրոցէ դպրոց, դասընթացքէ դասընթացք, տեսակ մը քննութիւն կը կատարէ հայերէնի դասընթացքներու, Փարիզ եւ արուարձաններ։ Ասոր նպատակն է կարենալ ընդհանուր պատկեր մը պարզել հայերէնի ուսուցման վիճակին մասին։ Նախ պիտի տանք չոր տուեալները, եզրակացութեան յանգելու համար եւ խորհրդածութիւններ ընելու, որոնք ի յառաջագունէ կրնանք խոստովանիլ թէ խրախուսիչ պիտի չըլլան։ Բայց լաւ է որ ինքնախաբէութեամբ չտարուինք եւ գիտակցինք դառն իրականութեան։

Շարքը կը սկսինք միօրեայ վարժարաններով եւ ամէնէն առաջ՝ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐ

Շատ բնական եւ, միաժամանակ, հասկնալի էր, որ «Յառաջ»ի քննութիւնը՝ Փարիզի հայ կրթական պատկերին մասին, սկսէր գաղութին ուսումնական ամէնէն հին օճախով։ Այսպէս է, որ առաջին առթիւ կը գտնուինք Սամուէլ - Մուրատեան վարժարան՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեանի աշխատասենեակը, եւ մեր զրոյցը կը սկսի աշակերտութեան թիւին վերաբերեալ հարցումով։

— Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, կը պատասխանէ Հ. Ռափայէլ, վարժարանի աշակերտութեան թիւը 100–110ի միջեւ կը տարուբերէր, իսկ ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, շնորհիւ ստեղծուած կարելիութիւններուն, յաւելում արձանագրուեցաւ՝ հասնելով 148ի։ Պէտք է ընդգծել, թէ դիմումները աւելի էին, սակայն տեղերը սահմանափակ ըլլալով, ակամայ ստիպուեցանք մերժումի պատասխան տալ շատերու։

Պարզ է, թէ ի՛նչ դրդապատճառներէ առաջնորդուած ծնողքներ կը փափաքին իրենց զաւակները ուղարկել Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը. Նախ եւ առաջ կայ կրթութեան, դաստիարակութեան պարագան։ Ծնողք մը միշտ նախընտրութիւնը կուտայ այնպիսի վարժարաննե-րու, ուր վստահ է, թէ իր զաւակը այսպէս ըսուած բարոյական լուրջ մթնոլորտի մէջ պիտի թրծուի, հասակ նետէ ու դաստիարակուի։ Երկրորդ հիմնական պատճառը, անշուշտ, հայեցի կրթութեան պարագան է։ Ընդհանուր դիտելիքներու կարգին պատանին պիտի սորվէ իր ժողովուրդին լեզուն, հաղորդակից պիտի դառնայ անոր անցեալին, գրականութեան, մշակութային արժէքներուն, հայրենիքին եւայլն։

Երկրորդ հարցումը, որուն շուրջ կը ծաւալի խօսակցութիւնը, հայերէնի դասաւանդման յատկացուած ժամանակամիջոցն է։

— 8րդ դասարանէն մինչեւ 3րդ դասարան, կը պատասխանէ Հ. Ռափայէլ, շաբաթական հինգ պահ հայերէն նիւթերու յատկացուած ժամանակացոյց ունին։ Իւրաքանչիւր պահը մէկ ժամ է, որով շաբաթական հինգ ժամ կ'ըլլայ։ Պէտք է ընդգծել, թէ այս դասարաններուն մէջ կը դասաւանդուին հայերէն լեզու եւ, անշուշտ, Հայոց պատմութիւն։ Ճշդենք, թէ վերոյիշեալ դասարաններու աշակերտութեան տարիքը 9էն 14ի մէջ է ընդհանուր առմամբ։

Բ. եւ Ա. դասարաններու մէջ կը դասաւանդուի շաբաթական չորս ժամ հայերէն լեզու եւ Հայոց գրականութիւն ու մէկ ժամ ալ Հայոց պատմութիւն։ Բ. կարգի աշակերտներու տարիքը 15–16 է, իսկ Ա. կարգինը՝ 17–18։

Աւարտական (թերմինալ) դասարանը (18–19 տարեկաններ) հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման համար 3 ժամ ունի շաբաթական։ Հայոց գրականութիւնը, իբրեւ անկախ նիւթ, հայերէնի կողքին 3րդ դասարանէն (14 տարեկաններ) կը սկսի եւ կը շարունակուի մինչեւ Աւարտական դասարան։

Նկատելի է, որ վերջին՝ Աւարտական, դասարանին մէջ հայերէնի եւ Հայոց գրականութեան յատկացուած ժամերը նուազում մը կ'արձանագրեն (փոխանակ 5ի՝ 3 ժամ)։ Ասոր գլխաւոր պատճառն այն է, որ ուսանողները խիստ ծանրաբեռնուած են այլազան նիւթերով, քանի անոնք պէտք է պատրաստուին ներկայանալու պետական քննութիւններու։

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան հայեցի ուսուցման գործը կը վարեն երկու վարդապետներ եւ երեք աշխարհական ուսուցիչներ։

Հ. Ռափայէլ ապա կ'անդրադառնայ դասագիրքերու մասին մեր ըրած հարցումին. դասագիրքերը, կ'ըսէ ան, Մխիթարեան հրատարակութիւններ են՝ Հ. Ցակոբ Ջանթայեանի «Նոր Սեւան» այբբենարանները շարքը, բարձրագոյններու մէջ՝ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի «Ծաղկաքաղ արդի հայ գրականութեան» գոյգ հատորները. Հայոց պատմութեան իբրեւ դասագիրք կ'օգտագործուի Հ. Վահան Յովհաննէսեանի պատրաստած համապատասխան աշխատութիւնը։

Դասագիրքերու բովանդակութիւնը բաւարար չափով կը պատշաճի մեր տեղական պայմաններուն, այսուհանդերձ, «Սեւան»ներու վերատեսութիւնը անհրաժեշտ է։

Կը հետեւի ուրեմն, դիտել կուտանք մենք, թէ հայերէնի եւ յարակից նիւթերու ուսուցումը գոհացուցիչ հիմերու վրայ դրուած են Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանէն ներս։ Կայ, սակայն, իրականութիւն մը, որ անհրաժեշտ է արձանագրել։ Անցեալին Սեւրի կրթարանի սաներ օգտակար դեր կը ստանձնէին մեր գաղութին կեանքէն ներս այլազան ճակատներու վրայ։ Դժբախտաբար, վերջին հինգ եւ աւելի տարիներու հունձքը կարծես ինքնամփոփ կեանք կը վարէ, առանց շող արձակելու Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ։

— Այո, կը պատասխանէ Հ. Ռափայէլ, ներկայիս մեզ չեն գոհացներ արդիւնքները, որովհետեւ չենք բաւականանար հայերէնի հպանցիկ ծանօթութիւնով։ Բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն եւ շրջանաւարտներէն կը սպասենք աւելի խոր ծանօթութիւն հայ գրականութեան, ճշգրիտ ծանօթութիւն հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան, այլ մանաւանդ անձնական հետաքրքրութիւն հայ մշակոյթի, ազգային կեանքի հանդէպ, քանի ասոնք են մեր հետապնդած նպատակները։

Արդէն քանի մը տարիէ ի վեր մասնաւոր ճիգ կը թափենք հայերէն լեզուի կանոնաւոր ուսուցման ուղղութեամբ։ Առանձին վարժապետ մը լեզուի դասընթացքները կանոնաւոր, հաստատուն հիմերու վրայ կը փորձէ դնել փոքրերու դասարաններու մէջ։ Այլ քայլեր ալ կը յուսանք օգտակար կը հանդիսանան մեր առաջադրութիւններուն։

Ցամենայն դէպս չմոռնանք, կ'եզրափակէ իր խօսքը Հ. Ռափայէլ, որ պատանիներ առանց հայերէն բառ մը գիտնալու ոտք կը դնեն հոս եւ տարիներ ետք շրջանաւարտ կ'ըլլան հայեցի դաստիարակութիւն ստացած։ Կը խօսին հայերէն, կ'երգեն հայերէն, կը ծանօթանան մեր ազգային պատմութեան եւայլն։ Վերջապէս չմոռնանք, որ իրենց անմիջական շրջապատն ալ չի նպաստեր իրենց հայերէնի եւ յարակից նիւթերու ուսուցման զարգացումին։

Ժ. Մ.

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ՄՈՆԹԷ - ՔՐԻՍԹՕ - Ի
ՈՐԴԻՆ

Է.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

— Այո, կը հասկնամ... տ'Ասլիթթան։ Լուչիոլա, երբ այս անունը լսեց, այնպէս մը ցողաց որ, կարծես յանկարծական տենդ մը ամբողջ մարմինը կը ցընցէր։ Եւ ցած ձայնով մրմնջեց.

— Ա՛հ, եթէ սպաննեցին զինքը...

— Ոչ, մի վախնար... տ'Ասլիթթա հաւատաւոր զարձուածքներ ունեցող դաւակցութեան մը խառնուած է։ Նուիրական պարտականութիւն մը զինքը կանչած եւ քենէ հեռու ըլլալ ստիպուած է։

Լուչիոլա գլուխը ցնցեց։

— Ոչ, ոչ, լսաւ, տ'Ասլիթթա այն մարդոցմէ է, որոնք վտանգի ատեն միշտ ներկայ են։ Զիս մոռնալ ըրէ, Միլլա, եւ երդումս ընդունէ։ Գիտես թէ ով եմ, գիտես թէ ինչ աննուաճելի եռանդ կայ վրաս... լաւ, եթէ այս վատերը սիրած մարդս զարկին... անոնցմէ եւ ոչ իսկ մէկը վրէժխնդրութենէս պիտի ազատի...

Ջեռքովը Միլլայի ձեռքը սեղմելով՝ այս խօսքերը կը հաստատէր։

Կառքը յանկարծ կանգ առաւ։

— Ո՞ւր ենք, հարցուց Միլլա տեսակ մը մտատանջութեամբ։

— Ձեր գիտեր...

Նոյն միջոցին դռնակը բացուեցաւ։ Խափշիկ Ալին յարգանքով կեցած էր։

Նախ Լուչիոլա վար իջաւ, յետոյ իր ընկերուհիին դառնալով.

— Ան որ մեզի փրկեց՝ դարձեալ պիտի փրկէ, ըսաւ իր սիրուն մեծարանութեամբ։ Եկուր։

Միլլան ալ վար իջաւ։

Դուռ մը բացուած էր երկու կիներուն առջեւ։

Տակաւին ուր գտնուիլնին չհասկցած, մութ գոյն հագուստներ հագած ծառաներ, որոնց երկուքը աշտանակներ կը կրէին, առաջնորդեցին զիրենք ընդարձակ դահլիճ մը, որ ոսկեթել սեւ թաւիշով կահաւորուած էր։

Ցետոյ ճերմակ մազերով, արծուի դէմքով մարդ մը մէկ խօսքով Պերթուչիօ մօտեցաւ Լուչիոլայի։

— Տիկին, ըսաւ, անհերկիւղ եղէք։ Հոս բարեկամի մը տունն էք։

Պերթուչիօ այս խօսքերը ըսած ատեն ետ ետ երթալով՝ դրան մը վարագոյրը վերցուց եւ ճամբայ տուաւ երկու ընկերուհիներուն որ անցնին։

Լուչիոլա եւ Միլլա չկրցան զարմացական բացագանչութիւն մը չարձակել։

Իրաւ ալ երբեք այսքան անակնկալ եւ միեւնոյն ատեն հիանալի տեսարան մը չէին տեսած։

Այն սենեակը, ուր մտած էին, կարծես կ'իրականացնէին արեւելքի պատմիչներուն երեւակայութիւնը գրգռող երազներէն մէկը։

Կարծես յանկարծ կապոյտ աշխարհը կը մտնէին։

Պատերը կ'աներեւութանային ա՛յնքան հաստ եւ միեւնոյն ատեն այնքան ճկուն մետաքսեայ օթոցներուն տակ որ, ձմեռ ատեն առաւօտեան սառոյցէն բիւրեղացած ծառերու ոստերէն կախուած թեթեւ ճիւղերու կը նմանէին։

Անուշահոտ փայտէ կահերն ալ նոյն գոյնն էին, սպիտակ եւ կապոյտ գորգը ամպի մը խորութիւնը ունէր կարծես։ Եւ կապուտակ բիւրեղէ գունդերու տակ ծածկուած կանթեղները մեղմ լոյս մը կ'արձակէին այս քաղցր փափկութեան վրայ։

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Պօսկեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Պօսկեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հանչէրեան, Օր. Վերոնիք Հանչէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐԻԿ ՊՕՍԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Լուսպարոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Յունիս 26, ժամը 9·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Սերոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույում–ճեան, Պր. Պետրոս Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Յունիս 29, Մարսէյլ, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, զոքանչ մօր, մեծ–մօր եւ ազգականին՝

ԵԱՂՈՒԹ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Կոստոեան)

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Սիւզան Ջիլինկիրեան կը տեղեկացնէ թէ իր ամուսնոյն՝

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄԻ
(Աղքատախնամի նախկին նախագահ)

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Յունիս 29, Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները եւ բարեկամները, աղօթակից ըլլալու:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Ռուբէն Պահատուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Յունիս 29, Մարսէյլի Փրատօ մայր եկեղեցին իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Զօզկարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Մկրտիչ Քէօլէեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Յունիս 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԿՐԻԹ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ճերահեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ֆրանսա – Հայաստան Ընկերակցութեան ֆիլմի ներկայացումը, որ տեղի պիտի ունենար այս շաբաթ, Իսի:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Nuitée Dansante sur les Flots

A MARSEILLE

à bord du paquebot MASSALIA

porte 2, Poste 50

Organisée par l'U.G.A.B.

Vendredi 27 Juin de 20 h. 30 à 3 h.

Soirée animée par l'orchestre ANDRE-AUZIAS

Attraction DJAN - TATLAN

Réservation : AGENCE WASTEELS — 87 La Canebière — Tél. 62-03-44

BABY-SHOP, 15 Rue Pisançon — Tél. : 33-08-84

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յուլիս 6, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Փրատոյի Սուրբ Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցին, եւ այս առթիւ ծաղկեպսակ կը դրուի նահատակներու յուշարձանին վրայ, բոլոր Ամասիացիներու եւ Մարզուանցիներու հին եւ նոր մեռեալներու յիշատակին:

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ մը Մարսէյլի շրջանին մէջ, բացօթեայ ճաշարան մը:

Ճաշին համար կը խնդրուի կանխաւ հեռաձայնել Պ. Յարութիւն Չէքէմեանի՝ 47–84–57

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԷՆՕ – ՄՈՆՏՐՈՒԻ պուրակին մէջ

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 10էն սկսեալ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոն – Տէսին – Սէն – Մօրիս կոմիտէներուն, մասնակցութեամբ «Սայաթ – Նովա» նուագախումբին:

Օթոքառները կը մեկնին Տէսինէն.— ժամը 10ին Քորնավան, 10·15՝ Փարօ արճարան. 10·45, Լիոնի հանրային պարտէզ (Փրեֆէքթիւրին դիմաց):

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 6ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 29: Շաթօ տը Մոնտրի պուրակին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Կոռնեկ նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Հայկ. եւ արեւելեան համեղ աղանդերներ, երթուղարձ ապահովուած, Ռիւ Պուփիէ Ահարոնեան ակումբէն առաւօտեան ժամը 11ին:

Անձրեւի պարագային՝ Փալէ տը Լա Ֆուար

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԷՆ, Յուլիս 1, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7·30ին Փորթ տ'Օրլէանէն 10–12 Ավընիւ Փօլ–Ափէլ (Թէնիսին մօտ):

ԼԻՈՆԷՆ Յուլիս մէկ, ժամը առաւօտեան 7·30ին, Հայոց եկեղեցիէն, 295 ռիւ Պուալօ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14 Սէնթ Օնորին տէ Փէրք

փակուած են արձանագրութիւնները

Ա. խումբը կը մեկնի Չորեքշաբթի Յուլիս 2ին: Արձանագրուող մանուկներու ծնողքներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ, Մէթրօ Քատէ:

ԾՈՎԱՑԻՆ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանէն դէպի

Ile Jersey

վերապահուած միայն ծնողքներուն

14 ՅՈՒԼԻՍ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՒ ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԼԻՍ 13

Գեղարուեստական բաժին — երգ, պար, արտասանութիւն եւ ֆիլմ

Շամփուրով խորոված (պատրաստուած Կարմիր Խաչուհիներու կողմէ)

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 2, 985–36–53

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի բացառիկ ընդհ. ընկերական ժողով, Ուրբաթ Յունիս 27, ժամը 20·30ին Իսիի Մշակոյթի տունը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի խումբը, այս Երկուշաբթի, Յունիս 30, ժամը 21ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայկական դպրոցին ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Թաղականութեան, Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20·30ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ծնողքներն ու ազգայինները:

×

ԻՍԻ

Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը Լա Տէֆանս:

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պոլէնի Հայ Ֆրանքեւհայկական Մշակութային Միութեան դաշտահանդէսը, Կիրակի, Յունիս 29, ամբողջ օրը

Շաթօ տը Սէն-Ֆէռէօլ

Մարսէյլի Քոչարի նուագախումբը:

Համեղի հայկ. մթնոլորտ

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի մեր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհ. ժողովի Շաբաթ Յունիս 28, երեկոյեան ժամը 20ին, Մարսէյլի Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI 27 JUIN A 21 H.

SOUS LE HAUT PATRONAGE ET LA PARTICIPATION DE

Arno BABADJANIAN

LE DUO

Levon CHILINGIRIAN - Clifford BENSON

MUSIQUE DE CHAMBRE

MOZART — BEETHOVEN — BABADJANIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

EXCEPTIONNEL!

Vacances en Arménie pour vos enfants

AGES DE 7 A 15 ANS

DU 5 AU 22 AOUT

Sous le patronage du collège arménien SAMUEL MOORAT et conduit par le Père A. BEZDIKIAN

PRIX : PARIS/PARIS par personne : — de 7 à 12 ans : 1580 F. de 12 à 15 ans : 1950 F.

Dépliant détaillé et renseignements :

—SONIA COUMRYANTZ — AGENCE MONDOTOURS
2, rue de Sèze, 75009 Paris — Tél. 266-50-12 et 073-32-64

— Père A. BEZDIKIAN, le matin de 8 h. à 12 h. 30 — Tél. : 278-31-93

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
28
SAMEDI
28 JUIN
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20	

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.331 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.331

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՄՄԱՆ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ուրբաթ, Յունիս 20ին, Ամման ժամանած է և օդակայանը դիմաւորուած Երուսաղէմի Եղիշէ Պատրիարքին, Շահէ Արք.ի, Սիոն Արք.ի, կաթողիկէ եւ Օրթոտոքս եկեղեցիներու բարձրաստիճան եկեղեցականներու ինչպէս նաեւ Հիւսէյն Թագաւորի ներկայացուցիչներու կողմէ:

Դիմաւորումի արարողութիւնը, որ ամբողջութեամբ սփռուած է նոյն իրիկունը հեռատեսիլէն, պատկառելի բնոյթ ունեցած է: Թագաւորին ներկայացուցիչը բարի գալուստ մաղթած է յանուն Հիւսէյնի: Ամման ժամանած են նաեւ Սեբաստիոյ Արք. Մանուկեան, Տիրայր Արք. Մարտիկեան եւ Պսակ Եպիսկ. Թումայեան:

Նարաթ առաւօտ Վազգէն Կաթողիկոսը, իր չքախումբով այցելութիւն մը տուած է Հիւսէյն Թագաւորին, որու բացակայութեան զինքը ընդունած է գահաժառանգ իշխան Հասան շատ ջերմ կերպով: Բարի գալուստի ուղերձին մէջ, իշխանը շեշտած է թէ Կաթողիկոսին Ամման ժամանումը պատմական այցելութիւն մը կը նկատէ: Թարգմանի պաշտօնը կատարած է Շահէ Արք. Աճէմեան:

Նարաթ երեկոյ, Ամմանի հայ գաղութը ճաշ մը տուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ: Ճաշը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անցած է եւ բաժակաճառեր արտասանուած են: Կիրակի օր, Ամմանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, Շահէ Արք. պատարագած է եւ Եղիշէ Պատրիարքի հրահանգով, պատարագի ընթացքին յիշատակած է նաեւ Պոլսոյ Պատրիարքի անունը, ինչ որ գոհունակութիւն պատճառած է բոլորին: Շահէ Արք.ի քարոզէն ետք, Վազգէն Կաթողիկոս տուած է իր հայրապետական պատգամը: Աշխամբոյրէն ետք, ճաշ մը տրըուած է տեղւոյն Ինթէր - Քոնթինանթալ պանդոկին մէջ, ուր սիրալիր ուղերձներ փոխանակուած են:

Նոյն օրը, Կիրակի, ժամը 15ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հիւսէյն Թագաւորի անձնական կառքով եւ Եղիշէ Պատրիարքի ու այլ հոգեւորականներու ուղեկցութեամբ, ճամբայ ելած է դէպի Երուսաղէմ: Հեծելազօրդ ոստիկաններու ջոկատ մը առաջնորդած է Կաթողիկոսը մինչեւ իսրայելեան սահմանագլուխ: Հեռատեսիլը յետին մանրամասնութեամբ տուած է այս ուղեւորութիւնը:

Երուսաղէմի մուտքին, Պոլսոյ Պատրիարքն է որ իր կողքին ունենալով 15 հազար հոգիի բազմութիւն մը, դիմաւորած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Երուսաղէմի Եղիշէ Պատրիարքը: Ապա, չքախումբը ուղղուած է դէպի Ս. Յակոբեանց տաճարը, ուր կրօնական կարճ արարողութենէ մը ետք, խօսած է Եղիշէ Պատրիարք, որու պատասխանած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Իրիկունը ճաշ մը տրուած է Հայրապետին ի պատիւ: Յաջորդ օրը, Յունիս 23ին, Կաթողիկոսը ժամը 11ին ընդունած է Երուսաղէմի լատին, ասորի, եթովպական եւ այլ եկեղեցական պետերը:

Երեքշաբթի օր, Յունիս 24ին, ժամը 17ին, Կաթողիկոսը ընդունուած է Կրօնքի Նախարարին կողմէ, Քնեսէթը (Խորհրդարան): Նոյն իրիկունը ժամը 9ին Ֆիլհարմոնիք նուագահանդէս մը տեղի ունեցած է եւ միջնարարին, Կաթողիկոսը ընդունած է քաղաքապետը: Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծաղկեպսակ մը կը դնէր Մեռեալներու յուշարձանին եւ ժամը 17ի պաշտօնական բացումը կը կատարէր Ալեք-Մարի Մանուկեան դպրեվանքին: Յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Շահէ Արք., Պ. Ալեք Մանուկեան, ի ներկայութեան կառավարական, դիւանագիտական եւ կրօնական մարմիններու:

Նոյն իրիկունը 250 հոգինոց ճաշ մը կը տրուէր Պատրիարքարանը:

Երուսաղէմի վերաբերեալ այս հակիրճ տեղեկութիւնները ստացած ենք թելեֆոնով, մանրամասնութիւններ կուտանք յետագային:

"LE MONDE" ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Լը Մոնտ, Յունիս 26-27ի իր թիւին ութերորդ էջին վրայ նամակագրութեան բաժնի մը մէջ կը խօսի երեք ժողովուրդներու ճակատագրին մասին (հայ, քիւրտ, յոյն-կիպրացի):

Հայերու նուիրուած բաժնին մէջ լոյս տեսած են երկու նամակներ: Մէկը՝ Տոքթ. Ժիրայր Բաբերդեանէ, միւսը ծանօթ հնախոյզներ՝ Տէր և Տիկին Տոքթ. Թիէրիէ: Եթէ այլապէս շահեկան է տոքթորներ Թիէրիի նամակին բովանդակութիւնը, կարելի չէ, դժբախտաբար, նոյնն ըսել Տոքթ. Բաբերդեանի նամակին մասին:

Զհասկցանք թէ Տոքթ. Բաբերդեան ի՞նչ անհրաժեշտութիւն տեսեր է պարզելու տեսակէտներ, որոնք շատ լաւ կ'ընէր իրեն պահելով: Ապրիլեան Եղեռնի մասին, ուեւէ Հայ կրնայ միայն մէկ տեսակէտ ունենալ եթէ ազգային արժանապատուութեան տէր է, անշուշտ: Հակառակ պարագային իմաստակ մարզանքներ փորձելու տեղ, լաւ է՝ լռել:

Թիէրիներու նամակը կը հրատարակենք յաջորդով:

Ասկէ զատ յոյն-կիպրացիներու նուիրուած գրութեան մէջ, նամակագիրը, որ Փարիզի Համալսարանի օգնական դասատու է — Քացխափիս — հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի.—

« Մեծ Պետութեանց կրաւորական դիրքին շնորհիւ է, մէկուկէս միլիոն Հայերու ցեղասպանութենէն ետք, 1915ին, դրդուած թուրք կառավարութեան հրահանգներով, որ կարելի դարձաւ իրագործել վեց միլիոն Հրեաներու բնաջնջումը Նացիներու կողմէ: Նոյն անտարբերութեան շնորհիւ է որ կատարուեցաւ պաղեստինցի ժողովուրդին ողբերգութիւնը եւ որ գոյութիւն ունի այլեւս կիպրացի ժողովուրդին մարտիրոսութիւնը:

×

ՖԻԿԱՌՕ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ուրբաթ առտուան Ֆիկառօն (գաւառի հրատարակութիւն, մէկ սատղ), հրատարակած է Ֆիլոնի մէկ գրութիւնը Ժան - Մարի Գառզուի գրքին վերաբերեալ, որ հաւանաբար «ծակ-գոցող» գրութիւն մը նկատուած ըլլալով, «ցատքած» է փարիզեան հրատարակութեան մէջ, իր տեղը տալով նոր ակադեմական Հայր Բառէի ընտրութեան:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը յանկարծամահ եղած է մեր վաղեմի աշխատակիցն ու բարեկամը՝ Գրիգոր Ճօլօլեան:

Բնիկ Ատափազարցի, ողբացեալ Սիրունիի կրտսեր եղբայրը՝ Գրիգոր, ծնած էր 1897ին: Յաճախած էր Ռոպերթ Գոլէճ եւ Կեդրոնական: Ինչպէս կը պարզուէր Սիրունիի յուշերէն, զորս ինք այնքան գուրգուրանքով կը դասաւորէր, Ապրիլեան օրերուն ինք ալ ճաշակած է Թրքական բանտը, ապա աքսորուած մինչեւ Գոնիա, երբ Սիրունի Թաքստոցն էր: Մարզական ուսուցիչ եղած է Գուլէլիի որբանոցը եւ մարզական կեանքը եղած է արդէն իր գլխաւոր խաղալը: Պոլսէն իր մասնակցութիւնը բերած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ նոյն կազմակերպութեան ծառայած է Փարիզի մէջ, տասնեակ տարիներ:

Փարիզի մէջ նաեւ հաստատած էր Արաքս լուսանկարչատունը եւ մասնագիտացած էր առաւելաբար մարզիկներու նկարներու արուեստին մէջ, ինչ որ միջազգային համբաւ մը ապահոված էր իրեն եւ առիթ տուած բազմաթիւ շքանշաններու եւ մրցանակներու: Ֆրանսահայ կեանքի մնայուն դէմքերէն էր եւ սկիզբէն իսկ նկարած է բոլոր ծանօթ դէմքերն ու դէպքերը, ճոխ ալպոմը կազմելով Փարիզի հայկ. կեանքին: Դեռ քանի մը օր առաջ էր, որ զինքը կը տեսնէինք Օրլի, ուր եկած էր դիմաւորելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ քանի մը ժամ ետք, իր արուեստակից Գավուքի ցուցահանդէսին:

Թէեւ քանի մը ամիս առաջ փոքր աղզարարութիւն մը ունեցած էր սրտի թեթեւ տագնապով մը, բայց ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար այսքան արագ վախճան մը:

Կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի եւ միշտ իր գրչով գնահատանքի խօսքը կը բերէր հայ մարզական շարժումներուն, ինչպէս վերջերս՝ Նիսի Հայ Մարզականին, անոր յիսնամակին առթիւ:

×

Դէմք մը եւս, որ կը բացակայի Փարիզի հայ կեանքէն, օրէ օր քիչ մը աւելի տժգոյն դիմագիծ մը տալով մաշող գաղութի մը: Բացակաները կը շատնան: Փոսերը կը լեցուին, ոչ միայն Հայերով այլ նաեւ հայկականութեամբ, վասնզի Սփիւռքի այս օրերուն, հին սերունդի ամէն մէկ Հայ, որ կը մեռնի, իրեն հետ անփոխարինելի բան մը կը տանի: Ու բան մըն ալ հետը տարաւ սիրելի Ճօլօլեանը:

×

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 23)

«ԱՐԱՐԱՏ» ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԻՐՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

«Արարատ» Լենինգրադի մէջ, Յունիս 22ին, երկու կարեւոր կէտեր եւս ձեռք ձգեց՝ 2-1 կէտով պարտութեան մատնելով «Զենիթ»ը:

Երբ երկու մրցակից խումբերը դաշտ իջան արդէն յայտնի դարձած էր, որ «Դնեպր»ը պարտուած էր «Պախտակոր»էն: Որով յաղթանակի պարագային «Արարատ» կը մօտենար ախոյեան խումբին՝ Կիեւի «Դինամօ»ին, աստիճան մը եւս բարձրանալով ընդհանուր ցուցակին մէջ, այսինքն՝ երրորդէն բարձրանալով երկրորդ դիրքի: Այս իրողութիւնը բարենպաստ ազդեցութիւն գործեց հայ մարզիկներուն վրայ:

Առաջին կիսախաղին երկու խումբերն ալ չյաջողեցան կոլ արձանագրել:

Երկրորդ կիսախաղին, 60րդ վայրկեանին, Անդրէասեան սրընթաց յառաջացաւ եւ գնդակը փոխանցեց Պօղոսեանի, որուն հարուածէն ետք գնդակը դարպասին առջեւ հասաւ. Նազար Պետրոսեան անմիջապէս հարուածեց եւ խաղին առաջին կոլը նշանակեց: Չորս վայրկեան ետք Խորէն Յովհաննիսեան երկրորդ կոլ մը նշանակեց:

Այս երկու կոլերէն ետք Արարատցիները քիչ մը թուլցուցին իրենց յարձակումը, որմէ օգտուեցան Լենինգրադցիները: Արարատցի պաշտպաններու անուշադրութեան հետեւանքով Ռեդկոուս մօտէն կոլ մը նշանակեց:

«Արարատ» 12 մրցումներէ ետք 15 կէտ ապահովեց: Յաջորդ մրցումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, Մոսկուա, «Տորպեդօ»ի դէմ:

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետին համար ամերիկեան ամպարկօն Թուրքիոյ սահմանուած զէնքերուն վրայ, խանգարած է Կիպրոսի հարցին լուծումը: «Եթէ Ամերիկա միջամտած չըլլար այդ հարցին (Կիպրոս) լուծում մը աւելի դիւրին կ'ըլլար» ըսած է Տէմիրէլ ամերիկացի լրագրողներու հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր հրապարակած է կիսապաշտօնական Անատոլու մամուլի գործակալութիւնը: Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը գոհ մնացած է Քիսինկէրի առջի օրուան յայտարարութիւններէն, ուր Արտաքին նախարարը կը շեշտէր թէ Միացեալ Նահանգներու հետ զինակցութիւնը միակողմանի հարց մը չէ: Քիսինկէր շեշտած էր թէ Ամերիկայի դաշնակիցները կը սխալին, եթէ կը կարծեն թէ «շնորհ մը կ'ընեն մեզի դաշնակից մնալով»: Երկիր չէր ճշդած բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր թէ կ'ակնարկէր Թուրքիոյ (նաեւ՝ Փորթուկալի, Թայլանտի, Սպանիոյ եւ Յունաստանի): Այս առթիւ է որ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Չաղլայանկիլ ըսած է թէ Քիսինկէրի տեսակէտները կատարեալ հաւանութիւնն ունին Թուրք պաշտօնական շրջանակներու:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ արիւնալի միջադէպերը վերսկսած են եւ 10 մեռեալ ու շուրջ 35 վիրաւոր կայ: Քարամէ դեռ չէ կրցած կառավարութիւն կազմել եւ վերջ տալ երկրին ամէնէն ծանր տագնապին: Մինչ այդ կռիւները վերսկսած են Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի Այն Ռեմանիէհ եւ Շիան Թաղամասերը բայց յայտնի չէ թէ ո՞վ որու վրայ զէնք կը պարպէ: Արաֆաթ կոչ մը ըրած է ձայնասփիւռէն եւ եղբայրութիւն քարոզած:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԻՆՏՐԱ

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ (1875–1921)

— O —

Յիսունեւչորս տարի առաջ՝ 1921 Յունիս 6ին, աւելի քան երեք ամիսներու տանջալից եւ հետիոտն ճանապարհորդութենէ մը ետք Գոնիայէն դէպի Տիգրանակերտ, աքսորականի անպատմելի տառապանքներուն ենթակայ, փիլիքապէս ու հոգեպէս քայքայուած՝ այլայլե՛ս աւերուած ու եղերական իր կեանքի գիրքը կը փակէր 19րդ դարու հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն Տիրան Չրաքեան (Ինտրա), քերթողական եւ արձակային իր վաստակով գերագանցօրէն արուեստագէտ, խորհրդազգած, նկարչական տաղանդով թէ երաժշտական զգայարանքով բարձրօրէն օժտուած մտաւորականը՝ որուն վերջին օրերու «գողգոթա»ն կ'ուզենք լրիւ արտադրել այստեղ, Թէոդիկի 1922ի տարեգիրքէն, աքսորի իր ընկերներէն Օհան Պետիկեանի գրչով.

— « Գոնիայի մէջ, 1921 Փետրուարի վերջերը, Կիլիկիոյ մէջ Թուրքերու դէմ գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ՝ կը ձերբակալուին երեք շաբաթապահ. — Գասպար, *գոլաճի* Յովսէփ եւ Տիրան Չրաքեան: Առաջին երկուքը մահուամբ կը պատժուին, իսկ Չրաքեան՝ աքսորի կը դատապարտուի եւ Ապրիլ 14ին ճամբայ կը հանուի շղթայակապ: Կը տարուի Նիյտէ, ուրկէ, Մայիս 1ին, ուրիշ 38 բախտակիցներու հետ, կրկին ճամբայ կը հանուի: Հրազէնի կոթով տրուած հարուածներու տակ, 9 օրէն կը տարուի Կեսարիա, ուր կը միացուի Պիլեճիկէն քշուած Հայերու: Թշուառ, ու խղճալի պայմաններու մէջ, քաղաքէ քաղաք ու գիւղէ գիւղ, կը հասնին Մալաթիոյ մօտիկ Խնկիշեհիր գիւղաքաղաքին եզերքը, ուր թուրք տարագով շատ մը կիներու կը հանդիպին: Կիները, խումբին հայ ըլլալը հասկնալով, հաց կը հասցնեն: Դեռ Մալաթիա չմտած, քաղաքին մօտիկը, կը հանդիպին հայ տղեկի մը, որուն միջոցաւ Ինտրա օգնութիւն կը խնդրէ Հայերէ: Կը գտնէ այդ օգնութիւնը: Օր մը ետք, տաժանքով ու ծեծով, զինք կը փոխադրեն Խարբերդ. ապա, միշտ հետիոտն ու տանջալից, Տիգրանակերտ: Բոլորովին պարտասած եւ հիւանդ, քալելու անկարող է այլեւս: Լուր կը տրուի ոստիկանապետին, որ կուզայ անգթօրէն հարուածել Չրաքեանը եւ բսել. «Հոս սատկելով, անիծեալ մարմինովդ մի՛ պղծեր այս տեղը. գնա՛, ճամբան ի՛նչ կ'ուզես եղիր»: Ընկերները, կարգով, իրենց կռնակը կ'առնեն Չրաքեանը, մինչեւ Տիգրիս գետը, ուրկէ անցնելէ ետք նաւակով՝ խենթութեան նշաններ ցոյց կուտայ: Կօշիկները ձեռքը առած, երկար ժամեր կը վազէ մինչեւ գետակ մը, ուր ինքզինք ջուրը կը նետէ: Դժուարաւ կ'ազատեն զինք՝ իր ընկերները: Երեկոյեան, կը հասնին քիւրտ պէկի մը Անկլա կոչուած ագարակը. պէկի կինը, Պոլսոյ շրջանէն Հայուհի մը, ապաստան կուտայ իրենց եւ առատ ուտելիք:

« Անազորոյն ծեծ, հեղեղանման անձրեւ եւ հիւանդ Չրաքեանի ծանրութիւնը...: Քանի մը փայտէ՝ պատգարակ մը կը շինեն, եւ այդպէս կը տանին իրենց ընկերը: Երեկոյեան, կը հասնին Մըր–գըլը գիւղը: Յունիս 6ին, ճամբայ կ'ելլեն: Զգալով թէ այլեւս անկարող են Չրաքեանը կրել, ընկերացող ոստիկանէն կը խնդրեն, որ ձիուն վրայ նստեցնէ: Երկար սակարկութիւններէ յետոյ, ոստիկանը կը հաւանի՝ փոխան 2 օսմ. ոսկեդրամի: Սակայն. ուրկէ՞ գտնել այս գումարը:

« Կը համաձայնին Չրաքեանի հագուստները տալ, կը հանեն տաբատն ու վերարկուն եւ կը յանձնեն ոստիկանին: Հիւանդն այնքան թոյլ է, որ չի կրնար հեծնել. փորին վրայ պառկեցնելով, համետին կը կապեն զայն: Երբեք ժամ ետք, կը հասնին առուակի մը եզերքը... Չրաքեանը կ'իջեցնեն ձիէն ու կը պառկեցնեն դաշտին վրայ: Հազիւ քիչ մը հանդարտած, Չրաքեան իր ընկերներուն կը դառնայ եւ անոնց սէր, միութիւն ու հաւատք յանձնարարելով, կ'աւանդէ հոգին...

« Չրաքեանի մարմինը այժմ կը գտնուի Սիլվանի կամուրջին աջ եզերքը, ցորենի արտի մը անկիւնը »:

×

Նախորդ տարիներու մեր ակնարկներուն մէջ գրած ենք իր կեանքին ու գործին մասին՝ բաւարար ծաւալումով:

Ծնած է Պոլիս, Սկիւտար: Ընթացաւարտ Պէրպէրեան վարժարանէն՝ 1891ին նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզի, Պոլսոյ եւ Տրապիզոնի մէջ: 1904 – 1905 տարիներուն այցելած է Փարիզ, Աղեքսանդրիա՝ եւ Գահիրէ: 1906ին հրատարակած է իր «Ներաշխարհ»ը, Գուրգէն Մխիթարեանի արդար բնորոշումով «հոգեկան յուշագրութիւն» մը. վիպերգութիւնը հոգիի մը՝ որ տարուած է մարդոց եւ մարդկային ընկերութեան, կեանքի ու սիրոյ, բնութեան եւ Աստուծոյ մասին խորապէս մարդկայնական մտածումներով: 1908ին հրատարակած է քերթուածներու իր հատորիկը՝ «Նոճաստան», խորհրդազգած նո՛յն ապրումներով հարուստ էջեր: Աղբիւսային, անասնական եւ անրովանդակ է կեանքը՝ երբ ֆիզիքական գոյութեամբ միայն կ'ըմբռնուի: Հոգեղէնն անդի՛ն է ճշմարիտ կեանքը, որ գաղափարական լինելութիւն է:

Յաւատանք, միստիք հոգի մը եղած է Ինտրա: Բարիին, ճշմարիտին ու գեղեցիկին որոնումը զինք հասցուցած է անաշխարհայինին եւ անվախճանին: Իմաստասիրական պեղումներով փորձած է վերլուծել մարդը եւ այս ձգտումով ալ ապաւինած է Բնութեան, Աստուծոյ, Աստուածաշունչին, Յիսուսին եւ — ի վերջոյ — կրօնազգութեան:

Բանականութիւնը խորտակուեցաւ իր մէջ եւ մտածումին պաշտամունքը մտագարութեան անդունդին հասցուց զինք, որովհետեւ մերժեց կեանքը ապրիլ մարդկային իր հողանիւթ էութեամբ:

Մ. Թ.

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

— O —

Բ.

ԳԻՐՈՅԱՍԷՐ ԱՂՋԿԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՌԷՆՍԻ

Կրթական հին օճախ մըն է նաեւ Դիրբոյասէրը, որ իբրեւ հայ աղջկանց ամէնօրեայ վարժարան միակն է մեր գաղութին մէջ:

Մեր խօսակցութիւնը վարժարանի տնօրէնուհի Օր. Հռիփսիմէ Գարազաշեանի հետ կը սկսի աշակերտութեան թիւի հարցով:

— Վերջին երեք ուսումնական տարիներուն, կ'ըսէ տնօրէնուհին, աշակերտութեան թիւին միջինը մնացած է անփոփոխ, այլ խօսքով 70–75ի միջեւ: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին համար ունինք 67 գիշերօթիկ եւ երեք ցերեկօթիկ աշակերտուհիներ, որոմ՝ 70 աշակերտուհի: Ասոնց մէջ այսպէս կոչուած դրսեցիները, այսինքն Պոլսէն եւ այլ երկիրներու քաղաքներէ եկածները 24 են, իսկ մնացեալները Ֆրանսահայ գաղութի աղջիկներ են:

Ծնողները իրենց զաւակները Դիրոյասէր կը ղրկեն նախ որպէսզի անոնք զուրկ մթնոլորտէն զերծ մնան եւ ընտանեկան կամ տոհմիկ դաստիարակութիւն ստանան, ապա նաեւ հայեցի կրթութիւն ձեռք ձգեն:

Մեր այն հարցումին, թէ ինչո՞ւ աշակերտութեան թիւը զգալի յաւելում չարձանագրեր, տնօրէնուհին կը պատասխանէ.

— Պետական դպրոցները ձրի են, մինչ հոս թոշակ կը գանձուի: Միւս կողմէ աղջիկներ կան, որ չեն ուզեր գիշերօթիկ դպրոց յաճախել, մտածելով թէ հոն կրնան կաշկանդուիլ: Ծնողքներ ալ կան, որ հայեցի դաստիարակութիւնը անհրաժեշտ չեն նկատեր, թերեւս, նոյնիսկ, ապարդիւն:

Ապա տնօրէնուհին կը պարզէ Հայոց լեզուի, պատմութեան եւ գրականութեան յատկացուած դասաժամերու պատկերը: Այսպէս՝ 8րդ եւ 7րդ դասարանները (10–12 տարեկան աշակերտուհիներ) շաբաթական 7ական ժամ հայերէն լեզուի դասերու կը հետեւին: 6րդ եւ 5րդ դասարանները (13–14 տարեկաններ) շաբաթը երեքական ժամ մայրենի լեզու: 4րդ դասարանը (14–16 տարեկաններ) շաբաթը երեք ժամ հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն, իսկ 3րդ դասարանը (15 տարեկան) նոյնպէս շաբաթը երեք ժամ մայրենի լեզու եւ հայ գրականութիւն:

Նկատելի է, որ 4րդ դասարանին մէջ 3րդէն բարձր տարիք ունեցող աշակերտուհիներ կան, որովհետեւ ասոնք օտար երկիրներէ ժամանած ըլլալով իրենց ֆրանսերէնի մակարդակը ցած է:

Աշակերտուհիները, բացի դասարանային պահերուն տեղի ունեցած ուսուցումներէն, կը զբաղին նաեւ դասարանէ դուրս աշխատանքներով, որոնք նոյնքան շինիչ են եւ արդիւնաւէտ: Այդ կարգէն յիշենք, որ անոնք կը պատրաստեն պատի հայերէն թերթեր, որոնք նուիրուած են հայ գրողի կամ հայ արուեստագէտի մը կեանքին ու գործերուն ներկայացման, յաճախ դիմանկարի մը ընկերակցութեամբ: Նման աշխատանքներ զօրակոչի կ'ենթարկեն աշակերտուհիները՝ փնտռելու անհրաժեշտ նիւթեր եւ էջեր հայ գրականութեան պատմութենէն:

Գործածուած դասագիրքերն են Հայաստան պատրաստուած Աշոտ Տէր-Գրիգորեանի «Այբբենարան»ները եւ «Մայրենի լեզու» ընթերցարանը, իսկ 3րդ դասարանցիները կ'օգտագործեն Յովհաննէս Գազանճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան» դասագիրքը:

Շրջանաւարտները, կ'ըսէ մեզի տնօրէնուհին, մեծամասնութեամբ կը խօսին սահուն հայերէն, կը կարդան, կը հասկնան եւ կը վերլուծեն Զօհրապ, Պարոնեան, Օտեան, Պէշիկթաշլեան եւ այլ գրագէտներու գործեր, անշուշտ, իրենց տարիքի համապատասխան մակարդակով:

Դպրոցը ունի գրադարան՝ սփիւռքեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններով. աշակերտուհիները ընդհանրապէս կը կարդան Սփիւռքի մէջ հրատարակուած գիրքերը, որովհետեւ ծանօթ են անոնց լեզուին եւ ուղղագրութեան:

×

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հայերէնի դասերը ջնջուած են ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, որովհետեւ, ինչպէս յայտարարեց մեզի քոյրերէն մէկը, երախաները փոքր են, իսկ աւելի բարձր տարիքի աշակերտուհիներ ալ տեղական ուսման կը հետեւին: Երախաները հայերէն երգեր կը սորվին միայն:

Ժ. Մ.

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Պարոններ, ես կը կարծեմ, թէ դուք պէտք չունիք ատով զբաղելու: Ապօրինութեան գիտակցումը, դիտաւորեալ սպանութեան պարագային, ոճիրին էութիւնը բնորոշող նշաններէն մէկն է: Ան չի մտներ դիտաւորութեան բովանդակութեան մէջ: Դուք պէտք է քննէք՝ թէ դիտէ՞ր ան, որ կը սպաննէր, եւ կ'ուզէ՞ր ան սպաննել:

Անկէ զատ, ես կը հրաւիրեմ ձեր ուշադրութիւնը անոր վրայ, որ միայն կանխամտածուած սպանութեան համար կայ մահապատիժ, իսկ անկանխամտած սպանութեան համար, ընդունելով մեղմացուցիչ պարագաներ, նուազագոյն պատիժը վեցամսեայ բանտարգելութիւնն է:

Արդ, ես կը խնդրեմ ձեզ, որ դիմէք ձեր գործին եւ տաք ձեր առջեւ դրուած հարցումներուն պատասխանները, ընտրելով նախ ձեր մէջէն սովորական եղանակով գլխաւոր մը՝ ղեկավարելու համար խորհրդակցութիւնը եւ քուէարկութիւնը:

Դուք գիտէք անշուշտ, որ «յանցաւոր է»ի համար կը պահանջուի երկու երրորդական մեծամասնութիւն: Օրէնքը կը պահանջէ, որ արտայայտուած ըլլայ այս ձեւով:

« Այո, եօթէ աւելի ձայնով »: Ուրեմն առնուազն ութ հոգի պէտք է «այո» պատասխանեն՝ ըսելու համար թէ ներկայ պարագային գոյութիւն ունի պատժական պատասխանատուութիւն, որու մասին կիրառելի չէ 51րդ յօդուածը: Եթէ դուք դիտաւորութեան մասին հաստատական պատասխան տաք, պէտք է յայտարարէք. «Այո», եօթէ աւելի ձայնով: «Նոյնը, եթէ պատասխանելու ըլլաք խորհրդածութեան մասին գրուած հարցումին «այո», եօթէ աւելի ձայնով: «Անոր հակառակ եթէ ընդունիք մեղմացուցիչ պարագաներ, պարզ մեծամասնութիւն մը միայն կը պահանջուի, եւ կը բաւէ, որ պատասխանէք. «Այո, վեցէ աւելի ձայնով», կամ պարզապէս «այո»:

Արդ, ես կը ստորագրեմ հարցումները: Անկէ ետք երդուեալները կը մեկուսանան խորհրդակցելու:

Մէկ ժամուան խորհրդակցութենէ յետոյ երդուեալներու գլխաւորը կ'ազդարարէ. «Պատուով եւ խիղճով կը վկայեմ՝ որպէս երդուեալներու որոշումը»

Յանցաւո՞ր է ամբաստանեալ Սողոմոն Թէհլիրեանը 1921 Մարտ 15ին Շարլոթենբուրկի մէջ դիտաւորեալ կերպով մարդ մը, Թալէաթ փաշան, սպաննած ըլլալուն համար:

— Ո՛չ:

Օտտօ Րայնիկէ, երդուեալներու գըլխաւոր:

(Մեծ շարժում սրահին մէջ եւ ծափահարութիւն):

Նախագահ.— *Ես կը ստորագրեմ որոշումը եւ կը խնդրեմ Պ. քարտուղարէն՝ նոյնը ընել եւ կարդալ ի լուր որոշումը:*

Քարտուղարը կը կարդայ որոշումը, որ կը թարգմանուի ամբաստանեալին:

Նախագահ.— *Ապա ուրեմն կ'ազդարարուի հետեւեալ դատավճիռը.—*

« Ամբաստանեալը անպարտ կ'արձակուի պետական սնտուկին հաշոյն »:

(Նոր շարժում եւ ծափահարութիւններ):

«Համաձայն երդուեալներու որոշումին ամբաստանեալը յանցաւոր չէ իր վրայ իբր մեղադրանք ծանրացող պատժելի արարքին համար»:

Յետոյ կը ծանուցուի հետեւեալը.

« Բանտարկութեան հրամանը ամբաստանեալին նկատմամբ կը ջնջուի »:

(Ամբաստանեալը կը շնորհաւորեն իր պաշտպանները, հայրենակիցները եւ ներկայ գտնուող հասարակութիւնը):

(98 եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

— O —

ԳՐԻԳՈՐ ՁՕՀՐԱՊ ԵՂԵՌՆԻՆ ՄԷՋ

Նայիրի շաբաթաթերթի բացառիկ թիւ, Մայիս 1975, 40 էջ, խիստ շահեկան բովանդակութեամբ:

×

« *ԱՐԵՒԾԱՂԻԿՆԵՐ* », *մտածումներ, գրեց Արամ Մուրադեան, Թեհրան 1975:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՐԱՒՈՒԹԻՒՆ ՍՓՌՈՂՆԵՐԸ

— Օ —

Մարդիկ տհաճութեամբ կը յիշեն երեւանեան տօթակէզ այն ամառները, երբ երեւանցիներ յաճախ ստիպուած էին փակուիլ իրենց տունը՝ փոշիոտ հովերէն պաշտպանուելու համար: Արեւին այրող ճառագայթները ամբողջ ցերեկը կը տաքցնէին Քանաքեռի, Աւանի, Սարի Թաղի եւ մերձակայ այլ քարքարոտ բարձունքները, իսկ երբ կը սկսէր մայրամուտը, քամին կը փչէր փողոցէ փողոց:

Երեւանի բնութիւնը վերափոխելու համար երեսունական թուականներուն ծրագրուած մեծ աշխատանքի մը ձեռնարկուեցաւ: Քաղաքամերձ լերկ ու ամայի տարածութիւններու վրայ անտառաշերտեր հաստատուեցան, որոնք աստիճանաբար հեռուները տարածուեցան: Ասոնց շնորհիւ գրեթէ խաղաղ վերցան քամիներն ու խորշակները եւ քաղաքացիները ազատ շունչ քաշեցին: Կանաչապատման մեծ աշխատանքներ կատարուեցան նաեւ Երեւանի ներսը: Անցեալին իբրեւ հանրային պարտէզ «Անգլիական այգին» եւ «Գուլվարը» կային: Եւ ահա մէկը միւսին ետեւէն քաղաքին մէջ ստեղծուեցան բազմաթիւ հանրային պարտէզներ: «Թոխմախգէօլ»ը իր շրջակայքով դարձաւ մեծ հանրային պարտէզ մը լիճով: Քանաքեռի տատասկոտ բարձունքը թաղուեցաւ ծառերու մէջ եւ կրեց «Յաղթանակի զբօսայգի» անունը: Ծիծեռնակաբերդի հսկայ տարածութիւնները եւս զարդարուեցան կանաչութեամբ: Այժմ քաղաքի գողարիկ վայրեր դարձած են Կոմիտաս, Շահումեան զբօսայգիները, մանկական երկաթուղին, Պուշկին, Իսահակեան, Աբովեան պուրակները, բուսաբանական, կենդանաբանական պարտէզները: Ստեղծուելու վրայ է Երեւանի կեդրոնական մասին պուրակներու օղակաձեւ գօտին: Ներկայիս քաղաքին կանաչ տարածութիւնները 2500 հեկտարը կ'անցնին: Ասոնց մօտ 400 հեկտարը հանրութեան համար է:

Ծաղկուն պարտէզներն ու պուրակները, կանաչ գօտիները ձուլուած են Երեւանի փողոցներուն, պողոտաներուն, հրապարակներուն եւ շէնքերուն հետ: Անկէ զատ, աւելի քան 10.000 հեկտար անտառային գօտիներ կ'երիզեն քաղաքը:

Մայրաքաղաքին ընդարձակման զուգընթաց անընդհատ աւելցաւ նաեւ անոր ջրամատակարարումը: Տարիներու ընթացքին ակէն զատ Երեւան բերուեցան Արզնիի, Շորշորի, Գառնիի, Ապարանի աղբիւրները, կապոյտ լիճին ջուրերը: Ասոնց շնորհիւ մեր հինաւուրց եւ նորոգուած ոստանը սկսաւ հարստանալ ջրաւազաններով եւ շատրուաններով, լճակներով ու լիճերով: Սքանչելի է Լենինի հրապարակի աւազանը, ուր օրուան բոլոր ժամերուն եւ, յատկապէս, երեկոյեան անոր շուրջ կը հաւաքուին բազմութիւններ եւ կ'ունկնդրեն «երգող շատրուանները»:

Գողտրիկ է Շահումեան յուշարձանին աւազանը իր շատրուաններով:

Սպենդիարեան հրապարակը քաղաքի ճարտարապետական ինքնատիպ յղացումներէն է: Անոր կեդրոնը հաստատուած է աւազան մը, որ զարդարուած է ջրային կենդանիներու պրոնզաձոյլ քանդակներով: Ասոնց շրթունքներէն գիշեր-ցերեկ կը ցայտեն ջուրի շիթեր՝ գեղագիտական մեծ հաճոյք պատճառելով մարդոց:

26 կոմիսարներ հանրային պարտէզը կղզեակներու բաժնուած է պեթոնակուռ ջրանցքներու միջոցով: Անոնց կեդրոնը փռուած է շրջանակաձեւ շատրուանախումբը, որ գեղեցիկ ամբողջութիւն մը կը կազմէ Գ. Սունդուկեան թատրոնի մուտքի հրապարակին հետ: Անճանաչելի կերպով փոխուած է հին Երեւանի «Գուլվարը»: Զբօսավայրին մէջտեղէն կ'անցնին 2750 շիթ-շատրուաններ, ծաղկանոցներ:

Ժողովուրդը Կարապի լիճ անուանած է օփերայի շրջակայքը վէտվէտող ջրաւազանը: Հմայիչ են նաեւ Մոսկովեան փողոցի, Հոկտեմբերեան եւ Ազատութեան պողոտաներու, Յաղթանակ զբօսայգիին ջրաւազանները: Հրազդանի կանաչախիտ կիրճին մէջ ստեղծուած է հ ա ն գ ս տ ա ն ա լ ո ւ ընդարձակ գօտի մը: Պեթոնակուռ պատնէշներով գետը բաժնուած է լողաւազան-լճակներու, իսկ հարաւ-արեւմտեան սահմանագիծին վրայ ամբողջովին սանձուած է անոր հունը եւ վերածուած է 70 հեկտար մակերեսով հսկայ լիճի մը, որուն տրուած է Երեւանեան ծով անունը:

Հոն կը լողան, մակոյկներ կը թիավարեն մարզասէր երիտասարդներ, պատանիներ երկու սեռէ, տեղի կ'ունենան մրցումներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳՈՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ՏԱՍՆԸՀԻՆԳՕՐԵԱԿ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

— Օ —

ԼԻՈՆ.— Տասնըհինգօրեակին վերջին օրն է: Կրկին կը մտնեմ Պէլքուր գրատունը, ուր Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, Հայ Գրքի Տասնըհինգօրեակ մը կազմակերպելու ազնիւ գաղափար մը յաջողցուցած էր Յունիս 9-21:

Չորեքշաբթի Յունիս 11ի յետ միջօրէին հայ գրքով հետաքրքիր ազգայիններու խումբ մը այս նպատակին յատկացուած բաժնին մէջ կը շրջէր ծանօթանալու գրական, պատմական, ճարտարապետական եւ մշակութային գրքերուն:

Հոն էր «Տխուր ցեղասպանութիւն մը» գրքին հեղինակ Ժան-Մարի Կառզու, որ Փրոկրէի թղթակցին հետ տեսակցութիւն մը կ'ունենար եւ ապա գրքերը կը ստորագրէր: Հոն էր հայկական ջարդերը երեւակայած, պատկերացուցած արուեստագէտ տաղանդաւոր Փափազը:

Ազգի մը զաւակներուն այլապիսի ըսպանութիւններն էին. մահաբոյր պաստառներ:

«Մշակութային ցեղասպանութիւն» նիւթին շուրջ հետաքրքրական հարցազրոյց մը տեղի ունեցաւ Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչներուն հետ:

Հիմա, միայն նմոյշ մը կը մնայ Փափազի պաստառներէն, որովհետեւ «լաւ տպաւորութիւն պիտի չձգէին եւ պիտի յուզէին այցելողները...» կ'ըսէ գրատան պատասխանատուն: Հետեւեալն է— Մայր մը, դէմքը փակած, ձեռքերով՝ ծունկին կռթնած, որ չուզեր տեսնել անշնչացած ու արիւնլուայ մարմինը իր զաւկին, եղբօրը, ո՛վ գիտէ որու, որուն դէմքը անխռով է, անտարբեր, կը հանգչի յաւիտենապէս:

Գրատան պատասխանատուին համաձայն, Տասնըհինգօրեակը բաղդատաբար այլ կազմակերպութեանց կատարածին, իսկական յաջողութիւն մըն էր եղած, մեծ թիւով այցելուներ գիրքեր գնած էին:

— Այս գրքի Տասնըհինգօրեակը ձեզ չյուսախաբե՞ց:

— Անկեղծ ըլլալով ըսեմ որ 10.000 հոգի հաշուող հայկ. գաղութէ մը աւելին կ'ակնկալէի, սակայն ի՞նչ կ'ուզէք, անտարբեր մարդիկ միշտ կան, սակայն խոստովանելու է որ նախապէս մեր կազմակերպածներուն բաղդատաբար, հայկականը մեզի համար յաջողութիւն մըն է եւ քաջալերական: Ոչ-Հայեր ալ, անշուշտ, «Փրոկրէ»ի յօդուածէն մղուած գրատուն հանդիպած են:

Քաջալերուելով Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած Տասնըհինգօրեակի այս ձեռնարկէն, գրատան վարչութիւնը որոշած է հայկական գրքերու բաժին մը բանալ:

ՅԱԿՈԲ ՊՈՂՈՍԵԱՆ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱՐՈՒԽԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

— Օ —

Գահիրէ լոյս տեսնող «Ալ Ահրամ» օրաթերթը, եգիպտական թերթերէն ամէնէն տարածուածը, «Սարուխան կը գծէ 50 տարիէ ի վեր» խորագրով կարճ գրութեամբ մը անդրադարձած է անուանի երգիծանկարիչին կեանքին եւ արուեստին: «Եգիպտական երգիծանկարչութեան հայրն է ան. արդարեւ, Սարուխան, որ 77 տարեկան է, իր արուեստակիցներուն հետ պիտի նշէ յիսնամեակը այն գործունէութեան, որ սկսաւ Եգիպտոս, այս արուեստին մարզով: Մեր թերթերուն մէջ բազմաթիւ են այն երիտասարդ արուեստագէտները, որոնք իրեն հետեւեցան մինչեւ որ գտան իրենց ուղին: Եւ իր քննադատող վրձինով ան Եգիպտոսի հայրենասիրական պահանջներուն թարգմանը հանդիսացաւ: Սարուխան ծագումով Հայ է, ծնած է Պաթում եւ ուսանած է ռուսական դպրոցներ. երիտասարդ տարիքին ընտանեօք գաղթած է Թուրքիա ու Պոլսոյ մէջ, ապա Վիեննայի մէջ շարունակած է իր ուսումը: Ի վերջոյ հաստատուած է Եգիպտոս»:

«Իր արուեստին նուիրուեցաւ «Էլ Կեբիտա Էլ Կետիտա» թերթին էջերէն, ապա շարունակեց ստեղծագործել եգիպտական թերթերու մէջ, մինչեւ որ հասաւ իր արուեստի գագաթին:

«Աներեր, ան ապրեցաւ աւելի քան երեք քառորդ դար, ճաղկելով երգիծանքի միջոցաւ քաղաքականութեան, ընկերութեան եւ մարդոց յոռի երեւոյթները: Սարուխան միշտ կ'ըսէ, թէ իր վրձինը երաժիշտի նուագարանին նման է. մի՞թէ երաժիշտը կը դադրի նուագելէ»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբին մէջ Մայիս 31ին, իսկ Աղեքսանդրիոյ «Յառաջդիմասէր» հանդիսասրահին մէջ Յունիս մէկին տեղի ունեցած են Հայաստանի անկախութեան հռչակման տարեդարձին տօնակատարութիւնները: Երկու հանդիսութեանց ալ բանախօսած է ընկ. Տիգրան Ճինպաշեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Է.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

Այս երկնային կապոյտին մէջտեղ ուրիշ լոյս մըն ալ կը ցոլար, զոր կարծես նկարչի մը վրձինը հոն դրած էր: Կարմիրներ հագած կին մըն էր աւիկա, որ ոտքի ելաւ եւ աշխուժով մօտեցաւ երիտասարդուհիներուն:

Ոչինչ այնքան քաղցր, շնորհալի եւ արհեստական էր, որքան հակապատկերը:

Հայտէի այս գեղեցկութիւնը — որովհետեւ ան էր — աւելի կատարելութեամբ դուրս կը ցայտէր գոյներու առատութեամբ այս հակադրութեան մէջ, ստիպուած մարդու միտքը կուգար կաղնեփայտի կապոյտ բոցերուն միջեւ յանկարծ երեւցող սալամանտրը:

Հայտէ երկու թեւերը բացած Լուչիոլայի մօտեցաւ:

— Քոյրս, ըսաւ, ձեզի կը սպասէի:

Եւ այնպէս մը համբուրեց զայն որ, կարծես թէ իրաւունք ունէր անոր տուած քոյր անուան:

Երգչուհին որքան ալ որ վարժուած էր ճոխութեան, այս սենեակին մէջ կատարեալ եւ ազնուագոյն բան մը կար, որ իր բոլոր երազածները կը գերազանցէր:

Հոն գերմարդկային ճաշակի մը գոյութիւնը կը զգացուէր, եթէ ներելի է այսպէս ըսել:

Միւս, բոլորովին այլայլած, Հայտէի ձեռքին խոնարհելով համբուրեց, ինչպէս որ պիտի ընէր, եթէ թագուհիի մը դէմ գտնուէր:

Լուչիոլա մեղմիկ քաշուելով՝ գնաց բազմոցի մը վրայ ինկաւ Հայտէի քով:

— Գիտեմ թէ, ըսաւ Հայտէ, պահ մը առաջ ի՛նչ այլայլութիւններ կրեցիք, բայց չէի վախնար...

— Սակայն մեծ վտանգներ կային...

— Այո, բայց ան ըսաւ ինծի թէ ձեզի համար վտանգ չկար եւ ասոր համար անվախ էի:

Լուչիոլան ալ հասկցած էր թէ ինչ կը նշանակէ այս ԱՆ բառը, որ խորունկ վստահութեան զգացումով մը արտասանած էր:

— Ինքը փրկեց զիս, ըսաւ:

— Ո՛հ, գիտեմ...

— Կ'երեւի թէ դուք այս սոսկալի դէպքերուն գաղտնիքը գիտէիք, տիկին, ուստի չէ՞ք կրնար հարցումիս պատասխանել...

— Հարցուցէք... եւ կը խոստանամ անկեղծօրէն պատասխանել:

Լուչիոլա թեթեւակի շիկնեցաւ, ինչպէս որ կը շիկնի ամէն կին, երբ իր սիրեցեալին վրայ կը խօսին:

— Կարելի է գիտէք թէ, Տիկին, Միլանոյի մէջ սրտի տէր մարդ մը կայ, որ ինքզինքը նուիրած է Իտալիոյ անկախութեան մեծ դատին... որ իր կեանքն ու արիւնը անոր յատկացուցած է... Ան ուզեց որ այս երեկոյթը կռուի նշանը ըլլայ... Ամէնէն առաջ ինքն իր կուրծքը պարզեց Րատէցքիի գործիչներուն հարուածներուն դէմ...

— Այդ մարդուն անունը Ասլիթթայի մարքի՞զ է, ըսաւ Հայտէ:

— Ա՛հ, կը ճանչնա՞ք զայն... լաւ ուրեմն, Տիկին, ներեցէք որ ամբողջ ճշմարտութիւնը ըսեմ ձեզի որովհետեւ ինծի այնպէս կը թուի թէ պէտք չէ որ ձենէ բան մը պահեմ: Եթէ ամբողջ կեանքս գիտնայի՛ք, եթէ գիտնայիք թէ ինչեր քաշած եմ:

Եւ որովհետեւ վարանումով կանգ կ'առնէր, Հայտէ զայն իր մօտ քաշեց եւ շրթունքները անոր ճակատին դրաւ:

— Խօսեցէք, ըսաւ անոր, արդէն ձեզի քոյրս անուանեցի:

— Լաւ ուրեմն... արտաքին աշխարհը ճանչնալէս ի վեր կեղծիք եւ սուտ միայն տեսայ... ես Իտալուհի չեմ, Ֆրանսուհի մըն եմ... Արդ, Փարիզի մէջ, ուր անցան երիտասարդութեանս առաջին տարիները, կեղծ ժպիտներու եւ սուտ խօսքերու միայն պատահեցայ... երկար ատեն, ո՞րչափ չեմ ուզեր յիշել: Շուրջս անանկ մարդիկ միայն տեսայ, որոնք մեծ հարստութիւն մը, կեղծ ու յոռի ճաշակի մը վայելչութիւնը ինծի կը ձգէին... Սիրտս կը սեղմուէր, այլեւս ես բանի մը չէի հաւատար... Այն կինը որ մայր կ'անուանէի, ո՛հ, զինքը չեմ մեղադրեր եւ իր անունն ալ պիտի չըսեմ ձեզի — ինծի չափ կը տառապէր, բայց աւելի անփոյթ էր եւ կը կարծէր մխիթարութիւններ գտնել այն բաներուն մէջ, որոնք լաւ գիտեմ թէ նուաստութենէ ու վշտէ զատ բան չգտաւ...

Հայրս, բոլորովին դրամական գործողութիւններով զբաղած, մի միայն ստակի զօրութեան կը հաւատար եւ ես, այս անփութութեանց ու փառասիրութեանց միջեւ, կը զգայի որ կը տառապիմ... ազատ օդի կը տենչայի... ինծի այնպէս կը թուէր թէ կը խեղդուիմ:

(Շար.) ԺԻՒԼ ԼԷՐՄԻՆԱ

Այրի Տիկին Գրիգոր Ճօլօլեան, Պ. Քլօտ Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Լէոն Ճօլօլեան եւ զաւակը, Պ. Փաթրիս Ճօլօլեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 26ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յունիս 30, առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիւզան Զիլինկիրեան կը տեղեկացնէ թէ իր ամուսնոյն՝

ՏՈՔԹ. ՎԱԿՐԱՄԻ

(Աղֆատախնամի նախկին նախագահ)

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Յունիս 29, Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները եւ բարեկամները, աղօթակից ըլլալու։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ-ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ Եկեղ. Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, պատրաստութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի։

Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, հաճելի անակնկալներ։

Կիրակի Յունիս 29, ժամը 16ին եկեղեցւոյ բակը։

×

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի հայկ. միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ՝ Յունիս 28, կ. ե. ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն եւ ծնողքներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր դպրոցի երկսեռ սաները։

×

ՎԻԷՆ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ։ Յունիս 28 Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին։ Գասպար Իփեկեան ակումբին մէջ։ 40 ռիւ Վիգթոր Ֆօժիէ։

Երգ, պար, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յուլիս 6, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Փրատոյի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցին, եւ այս առթիւ ծաղկեպսակ կը դրուի Նահատակներու յուշարձանին վրայ, բոլոր Ամասիացիներու եւ Մարզուանցիներու հին եւ նոր մեռեալներու յիշատակին։

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ մը Մարսէյլի շրջանին մէջ, բացօթեայ ճաշարան մը։

Ճաշին համար կը խնդրուի կանխաւ հեռաձայնել Պ. Յարութիւն Չէքէմեանի՝ 47-84-57

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14 Սէնթ Օնորին տէ Փէրթ

փակուած են արձանագրութիւնները

Ա. խումբը կը մեկնի Չորեքշաբթի Յուլիս 2ին։ Արձանագրուող մանուկներու ծնողքներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ, Մէթրօ Քատէ։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՃՐՕՍԱՊՏՈՅՏ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանէն դէպի

Ile Jersey

վերապահուած միայն ծնողքներուն

14 ՅՈՒԼԻՍ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՒ ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԼԻՍ 13

Գեղարուեստական բաժին — երգ, պար, արտասանութիւն եւ ֆիլմ

Շամփուրով խորոված (պատրաստուած Կարմիր Խաչուհիներու կողմէ)

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 2, 985-36-53

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սեդրակ Մատիլեանի մահուան առթիւ, Անդրանիկ Ուզունեան ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին եւ փոխան ծաղկեպսակի 50ական Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ.—

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Կեդրոնական Ֆրանսայի մեր բոլոր բոլոր կազմերը ընկերական ընդհանուր ժողովի Կիրակի Յուլիս 6, կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պորտոյէն այրի Տիկին Փնջիկ Թումիկեան իր ամուսնոյն՝ Սեդրակ Թումիկեանի եւ եղբօր Անդրանիկ Թումիկեանի հոգեհանգիստներուն առթիւ (Լիոն) «Յառաջ»ի կը նուիրէ 50 Ֆր.։ Ինչպէս նաեւ Մարսէյլէն Պր. Փայլակ Կիրակոսեան, Սմբատ Գասպարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր. կը նուիրէ նոյն նպատակին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԷՆ, Յուլիս 1, Երեքշաբթի առտու ժամը 7.30ին Փորթ տ'Օրլէանէն 10-12 Ավընիւ Փօլ-Ափէլ (Թէնիսին մօտ)։

ԼԻՈՆԷՆ Յուլիս մէկ, ժամը առաւօտեան 7.30ին, Հայոց եկեղեցիէն, 295 ռիւ Պուալօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ խումբը կը մեկնի Յուլիս մէկին, առաւօտեան 5ին, Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տունը աշխատող հանգստեան կոչուած հաշուապահ մը։ Գրել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի խումբը, այս Երկուշաբթի, Յունիս 30, ժամը 21ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Երեքշաբթի, Յուլիս 1, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 21ին։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ

Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ, Յունիս 28, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տունը, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս։

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ։

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 12 au 26 juillet

du 19 Juillet au 2 Août
du 2 au 16 Août
du 7 au 20 Septembre
du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

MATERIEL INDUSTRIEL & ARTISANAL DE REPASSAGE

- Fers vapeur
- Tables aspirantes et chauffantes
- Chaudières

pour

CONFECTIONNEURS (Robes, jupes / Tailleurs / Manteaux / Pantalons)

et

BONNETIERS

s.a. APPREX 61 rue de Chabrol 75010 Paris
téléphone : 770.70.89 — 824.68.26 — 523.23.04

Restaurant PALMA

SELF-SERVICE
PLEIN CŒUR DE PARIS
210, Rue du Fbg. St. Antoine, Paris 12e
Tél. : 344-10-40

Grandes salles pour noces et banquets — Réunions tous genres — qualité et prix sans concurrence. Remise exceptionnelle pour « jeunes mariés »

ՃԱՇԱՐԱՆ ՓԱԼՄԱ

ԵՒ ՀԱՒԱՔԱՎԱՅՐ

Խրախճանքներու եւ հարսանիքներու համար սրահներ, նշանտուք կամ հաւաքոյթներ։ — Ընդարձակ եւ լաւ կահաւորուած երեք սրահ — Դիւրամատչելի գիներ։

Մասնաւոր զեղչ երիտասարդ նորապսակ ամոլներու

Մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին։

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
29
DIMANCHE
29 JUIN
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.332

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — No 13.332

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ՎԵՐՋ

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԴԷՊԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՋԱԽ

— o —

Բ.

Ժամանակը կը գործէր ի նպաստ Մուսթաֆա Քեմալի Թուրքերուն: Սեւրի դաշնագիրը տըխուր վախճան մը կ'ունենար: Ջնջուած կը մնար: Անոր տեղ Անգարայի կառավարութիւնը անջատ դաշնագիրներ կնքելով երէկի իր թշնամիներուն հետ, օրէ օր ատիճան մը աւելի կ'ամրապնդէր իր դիրքերը Սեւրը ստորագրող Դաշնակիցներուն հանդէպ: Ո՛չ միայն դիւանագիտական, այլեւ զինուորական մարզի մէջ:

1920ի աշնան, Սեւրէն քանի մը ամիս ետք, Հայաստանի չէզոքացումը առիթ էր ընծայած արեւելեանէն արեւմտեան – հելլենական ճակատ փոխադրելու յիսուն հազար զինուորներ: 1921 Հոկտ. 13ի Կարսի դաշնագիրը աւելի եւս սերտացուցեր էր Անգարայի յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, որ բազմապատկած էր իր նիւթական — ոսկեդրամով — եւ զինուորական — ամէն կարգի ծանր ու թեթեւ արդիական զէնքերով — օժանդակութիւնը քեմալական կառավարութեան:

1921 Հոկտ. 20ի Անգարայի դաշնագրով Ֆրանսա կը պարպէր Կիլիկիան եւ Թուրքերը հելլենական ճակատ կը ղրկէին հազարաւոր զինուորներ: Միաժամանակ կը տիրանային Ֆրանսական բանակի ձըգած մեծ քանակութեամբ զինուորական եւ ռազմական զանազան պիտոյքներուն եւ կազմածներուն, որոնք մեծապէս օգտակար պիտի ըլլային իրենց:

Թուրքերուն համար նպաստաւոր այս պայմաններուն տակ է, որ 1922 Մարտին — Լոնտոնէն տարի մը վերջ — Դաշնակիցները Խորհրդաժողով կը գումարէին Փարիզի մէջ: Օրակարգն էր Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներուն կարգադրութիւնը, Սեւրի դաշնագրին վերաքննութեամբ: Մարտ 26ին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Արտաքին նախարարները Թուրքերուն եւ Յոյներուն կը յայտնէին հաշտութեան պայմանները, որոնք շատ նպաստաւոր էին քէմալականներուն:

Խորհրդաժողովը բարեհաճեցաւ նաեւ ակնարկ մը նետել Հայկական Հարցին վրայ, որովհետեւ Դաշնակիցները պատերազմի ընթացքին յանձնառութիւններ ստանձներ էին Հայերուն հանդէպ, որոնք «շատ տառապեր էին»: Ուստի բաւական նկատեցին փոքրամասնութեանց իրաւունքները միայն ճանչնալ անոնց համար, այլ առաջարկեցին Ազգային Օջախ մը ստեղծել, աջակցութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան:

Տարի մը առաջ, Լոնտոնի 1921 Փետր.– Մարտի Խորհրդաժողովին մէջ Դաշնակիցները առաջարկեր էին Հայկական Ազգային Օջախին ստեղծումը «Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ»: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան Բ. Ընդհ. Ժողովը 1921 Սեպտեմբեր 15ի նիստին մէջ միաձայնութեամբ որոշեր էր, որ այդ Օջախը բոլորովին անկախ պիտի ըլլար թրքական տիրապետութենէն:

Փարիզի Խորհրդաժողովը պաշտօնապէս ճանչնալով Թուրքիոյ կատարեալ դերիշխանութիւնը Անդրկովկասէն, Պարսկաստանէն ու Միջագետքէն մինչեւ Եգէական ծով, խաչ կը քաշէր «անկախ» Ազգային Օջախին վրայ, որուն վայրն իսկ չէր ճշդած:

Թուրքեւհելլէն վէճը տխուր վախճան մը կ'ունենար: 1922 Օգոստոս 25ին քեմալական բանակը ընդհանուր յարձակողականի կ'անցնէր եւ Սեպտեմբեր 9ին կը գրաւէր Իզմիրը:

1922 Հոկտ. 11ին կը կնքուէր Մուտանիայի Զինադադարը: Հելլէնները կը պարպէին արեւելեան Թրակիան: 1923ի գարնան Դաշնակիցներն ալ պիտի պարպէին Թուրքիոյ մէջ իրենց գրաւած բոլոր հողերը, Պոլիսէն սկսեալ:

1922 Սեպտեմբերին կը գումարուէր Ազգերու Դաշնակցութեան Երրորդ Ընդհ. Ժողովը: Սեպտեմբեր 18ի լիակատար նիստին մէջ Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլ կը ներկայացնէր բանաձեւ մը Հայ Ազգային Օջախի մասին, իբրեւ էական պայմաններէն մէկը հաշտութիւն կնքելու Թուրքիոյ հետ: Այս բանաձեւը աւելի մեղմ ձեւի վերածուեցաւ Ընդհ. Ժողովի Վեցերորդ Յանձնախումբին կողմէ, որուն զեկուցաբերը՝ Մոթթա՝ 1922 Սեպտ. 22ի 14րդ լիակատար նիստին մէջ բացատրեց, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Հայկական Հարցին մէջ զուտ քաղաքական գետնի վրայ չէ, այլ մարդասիրական տեսակէտի վրայ է կանգնած ամէն բանէ առաջ: Ըստ իրեն, Ջարդերը, տարագրութիւնները, վայրագութիւններն ու կողոպուտները պէտք է վերջ գտնեն եւ այդ արդիւնքին հասնելու լաւագոյն միջոցն է Անկախ Հայկական Օջախի մը ստեղծումը: ... Թուրքիոյ շահն ալ կը պահանջէ, որ վերջապէս լուծում մը գտնէ Հայաստանի այս ցաւալի հարցը:

Մոթթա միւս կողմէ դիտել կուտար, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդէն տարի մը առաջ այդպիսի դիմում մը կատարած էր Գերագոյն Խորհուրդին՝ ի նպաստ Հայաստանի: Նման պղատոնեան դիմումները գործնական ո՛չ մէկ օգտակարութիւն կ'ունենան եւ կը չեշտեն Ազգերու Դաշնակցութեան նիւթական անկարողութիւնը: Սակայն կ'աւելցնէր, որ այս անգամուան դիմումը անհետեւանք պիտի չմնայ, որովհետեւ կը պատշաճի Ազգերու Դաշնակցութեան առաքելութեան եւ բնութեան, ինչպէս նաեւ անոր բարոյական հեղինակութեան: «Անգամ մը եւս պէտք է մեր ձայնը բարձրացնենք ի նպաստ Հայաստանի: Հայ Ժողովուրդը, կ'ըսէր, ատիկա կը փափաքի եւ իր ներկայացուցիչները խորապէս երախտապարտ են այս ազնիւ Ժողովէն եկող սփոփիչ ամէն խօսքի համար: Այդ սփոփիչ խօսքը կ'ուզենք տալ հայ Ժողովուրդին: Կը յուսանք, որ այս անգամ անիկա անմիջական ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ դէպի իրականացում եւ թէ Թուրքիոյ եւ անոր հետ պատերազմի մէջ եղող երկիրներու միջեւ հաշտութեան բանակցութիւններ կատարողները պիտի չուզեն մոռնալ քաղաքակրթութեան այս հրամայական անհրաժեշտութիւնը»:

Մոթթա իր խօսքերը կը վերջացնէր այսպէս.—

«Հայաստանի խնդիրը վերջապէս չլուծելը, առանց չափազանցութեան, կեղտ մը, ամօթ մը պիտի ըլլար մարդկային քաղաքակրթութեան համար»:

Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլ համակերպեցաւ բանաձեւի փոփոխութեան: Համակրական խօսքեր ըրաւ Հայերուն համար: Ու եզրակացուց, որ «Հայկական Հարցը լուծելու միակ միջոցն է Ազգային Օջախ մը ապահովել հայ ազգին»:

Ազգերու Դաշնակցութեան Երրորդ Ընդհանուր Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց Վեցերորդ Յանձնախումբին բանաձեւը, որ սաՙղ, անհետեւանք պիտի մնար նախորդներուն պէս: Իր բարոյական հեղինակութիւնը անգամ մը եւս ոտնակոխ պիտի ըլլար՝ իբրեւ հետեւանք Թուրքերու յախորտանքին, որուն առջեւ անըմբռնելի կերպով գլուխ պիտի ծռէին երէկի յաղթական Դաշնակիցները՝ Լօզանի Խորհրդաժողովին մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՆ ԻԲՐԵՒ ԼՐՏԵՍ

— o —

Ուաշինկթընէն էսօշիէյթըտ Փրէս կը հաղորդէ (Յունիս 28ի Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն) թէ էֆ. Պի. Այ.ի երկու հոգի ձերբակալած է որպէս խորհրդային լրտես: Մէկը՝ գոհարավաճառ, Սարգիս Փաչքալեան, 36 տարեկան ամբաստանուած է որ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ լուրեր կուտար օտար երկրի մը և կրնայ մահուան դատապարտուիլ: Միւսը՝ Թուաբանագէտ, Սահակ Տէտէեան, 41 տարեկան Ռոքվիլէն, ամբաստանուած է որ ազգ. պաշտպանութիւնը հետաքրքրող նկարներ առած է: Կրնայ մինչեւ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ եւ տասը հազար տոլարի ալ տուգանքի:

Ըստ ամերիկեան թերթին տեղեկութեանց, երկուքն ալ Լիբանան ծնած են: Էֆ. Պի. Այ.ը կ'ըսէ թէ երեք խորհրդային գործակալներ որոնք դիւանագիտական պաշտօններ կը վարէին ՄԱԿի մօտ, Փաչքալեանի չփումներն էին եւ վերջերս մեկնած են:

Ամերիկեան թերթը կը պատմէ դեռ այլ մանրամասնութիւններ զորս կուտանք Երկուշաբթի:

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ԶՈՀԵՐ

— o —

Համեմատաբար խաղաղ շրջանէ մը ետք, սարսափի մթնոլորտ մը վերսկսած է տիրել Պէյրութի մէջ եւ Հինգշաբթի օրուան նոր միջադէպերէն ետք, Ուրբաթ ամբողջ քաղաքը մեռեալ տպաւորութիւն մը ձգած է: Գոց մնացած են խանութ, դպրոց, դրամատուն, շուկայ: Ընդհանուր շփոթութիւն մը կայ քանի ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՞վ զէնք կը պարպէ որո՛ւ վրայ: Ընդհանուր վարկածն այն է թէ լիբանանեան եւ պաղեստինեան ծայրայեղ ձախը, որ դրամ կը ստանայ Լիպիայէն եւ որուն միացած են վարձկան զինուորներ, լիբիացի թէ իրաքցի, գլուխն է ամբողջ խառնակութեանց:

Քարամէ միշտ չէ կրցած կազմել իր կառավարութիւնը բայց կացութիւնը սկսած է փտիլ եւ պարզ է որ չի կրնար դեռ քաշքշուիլ: Շիիներու կրօնական պետը՝ Իմամ Մուսա Սատր կամաւոր ծոմ մը սկսած է, շուրջն հաւաքելով արդէն իսկ 2000 հոգի: Իմամը, որ քաղաքական ալ դէմք է կ'ըսէ թէ կացութիւնը չի կրնար տեւել եւ ծոմ պիտի պահէ «մինչեւ տագնապին լուծումը եւ կառավարութեան մը կազմութիւնը»:

Մեծագոյն վտանգը որ կայ ներկայիս այն է որ Քարամէ հրաժարի դահլիճ կազմելու իրեն յանձնուած պաշտօնէն: Նման պարագայի մը, մահմետական ոչ մէկ թեկնածու կարելի կ'ըլլայ գտնել այլեւս:

×

Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրուան միջադէպերու եւ հրացանաձգութեանց հետեւանքով շուրջ 20 մեռեալ կայ եւ 50 վիրաւոր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 23)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 30ԱՄԵԱԿԸ

Ստեփանաւանի երաժշտական դպրոցը հիմնուած է 30 տարի առաջ: Այդ ժամանակաշրջանին ուսումնարանը աւարտած են 400 երիտասարդ երաժիշտներ, դաշնակահարներ, ջութակահարներ, թաւջութակահարներ, եւայլն:

Ներկայիս երաժշտական դաստիարակութիւն կը ստանան քաղաքին եւ շրջանի գիւղերէն 385 երիտասարդներ: 35 դասատու կայ:

×

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան գիտաշխատողները աւարտած են Կովկասի պատմա-ազգագրական ատլասի հայկական բաժինը կազմելու աշխատանքը: Կարեւոր տեղ յատկացուած է հնադարեան հողագործական եւ անասնապահական հարցերուն, բնակավայրերուն եւ կացարաններուն, ազգային տարազին եւ զարդերուն: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն նաեւ հին Հայերու ծիսակատարութիւնները:

Մասնագէտներու կարծիքով այդ հետազօտութիւնները նոր լոյս կը սփռեն Հայաստանի հազարամեակներու պատմութեան եւ մշակոյթին վրայ:

×

« ԶՐՈՅՑՆԵՐ ԳԷՕԹԷԻ ՀԵՏ »

Հայ գրասէրը հնարաւորութիւն ունեցաւ առաջին անգամ ըլլալով մայրենի լեզուով կարդալու Եոհան Էքերմանի «Զրոյցներ Գէօթէի հետ» ծանօթ գիրքը, որ լոյս տեսաւ «Գրական յուշարձաններ» մատենաշարով, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ: «Զրոյցները» թարգմանած եւ ծանօթագրութիւնները գրած է բանասէր Յակոբ Յակոբեան:

«Զրոյցները» կը սկսին 1823ին եւ կը տեւեն մինչեւ 1832:

Քանի մը տողով

ԷՃԷՎԻՏ շատ ծանր յարձակում մը ըրած է կառավարութեան վրայ, Ազգ. Ժողովի նիստի մը ընթացքին: Վերջերս կրկին ծանր բախումներ պատահած էին, զինուոր մը եւ երկու տարեկան երախայ մը մեռած էին նման բախումի մը ընթացքին առջի օր Տիարպէքիրի շրջանը, իսկ Անգարայի մէջ երկու ոստիկան ծանրօրէն կը վիրաւորուէին ուսանողներու հետ բախումներու ատեն: Հալքի պարագլուխը, որ 450 երեսփոխանի 190ը ունի, ըսած է խստօրէն. «Եթէ կառավարութիւնը չի կրնար կառավարութեան պէս գործել, կը թելադրենք որ քաշուի»:

ՊԱՏԱՌԱՔԱՂՆԵՐՈՒ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

ԽՄԲ.— Տարի մը առաջ էր: Տարիները շուտ կ'անցնին: 1974 Յունիս 30ին իր մահկանացուն կը կնքէր «Յառաջ»ի վաղեմի աշխատակիցը Արշաւիր Խանէտանեան: Մահէն հազիւ 2 ամիս առաջ, խմբագրատուն եկած էր ու կը խոստանար այլեւս աւելի յաճախ գրել, քանի «հանգստեան կոչուած էր եւ աւելի ժամանակ ունէր»: Չէր գիտեր, ոչ ալ մենք կրնայինք մեր մտքէն անցընել թէ սիրելի Արշաւիրը, ի մօտոյ, վերջնական հանգիստի պիտի կոչուէր նախախնամական անողոք կարգադրութեամբ: Լաւ ժամեր — վերջինները — անցուցած էինք միասին այդ օրը ու խօսելով անցեալէն, կը յիշէր պատերազմէն առաջ իր գրած մէկ յօդուածին խորագիրը՝ «Պատառաքաղներու յեղափոխութիւնը»: Քրքրեցինք «Յառաջ»ի հաւաքածոները ու գտանք այդ յօդուածը («Յառաջ», 1938 Ապրիլ 24) զոր կը հրատարակենք, այսօր, ի յուշ իր մահուան տարելիցին:

×

«Եթէ կան մարդիկ զորս դահիճներէն աւելի կ'արհամարհեմ, զոհերն են անոնք»:

ՔԼԵՄԱՆՍՕ

Ու վերջապէս թնդանօթները որոտալէ դադրեցան: Լռեցին ռազմաշունչ քայլերգները: Եւ ատելավառ ճառերը խեղդուեցան հագագներու մէջ: Խաղաղութիւն իջաւ մարդոց հոգիներուն, դժոխակերպ ու խելագար՝ հինգ տարիներ անընդհատ: Եւ շրթունքները դարձեալ խայտացին սիրոյ քաղցր երգերով:

Հայր Մարթէն, վիթխարի այլ հեզահամբոյր, սպասաւորը երկնքի, քակեց կապարճքը, հանեց հրացանը, մերկացաւ զինուորի համազգեստէն եւ զանոնք յանձնեց Պետութեան: Խաչակնքեց, վեր նայեցաւ պայծառադէմ, փառաբանեց կաթոլիկներու Աստուածը, հագաւ կրօնաւորի հանդերձները ու վանք դարձաւ:

Լեցուեցան Հայր Մարթէնի աչքերը: Եւ տղու մը պէս հեկեկաց ան մեկուսի: Խաւարեր էր մտքի եւ հոգիին վառարանը:

Ամլացեր էին պտղատու ծառերը: Ու հետքն իսկ չկար փարթամ եւ ճոխ բուրաստանին, որուն վրայ կեանք մը ամբողջ հակած էր ինք: Թուրքերը եկեր անփառունակ ապաստանարանի մը վերածեր էին վանքը ու հեռացեր՝ Զինադադարի առաջին փողահարութեան, լքելով հոն անպաշտպան՝ բազմութիւնը ութ հարիւր որբերու:

Վանքը դղեակ մըն է իշխանական: Պատմութիւնը կը վկայէ թէ Ռուբինեաններու կտակն էր ան: Հայեացքը Կիլիկեան Միջերկրականին, թառած Տաւրոսներու մըշտադալար մէկ լանջքին եւ քամակը եղեւիններու անտառին, մենաւոր բայց տիրական, դարերու արժէքովը ծանրախոհ ու անոնց փառքովը սպաւոր, անստգիւտ խորհրդանիշն ու յիշատակարանն է ան Հայ ճարտարապետական տաղանդին, կարծես պարպած անոր բովանդակ շըտեմարանը յուռթի:

Հայր Մարթէն երկար տարիներու փորձառութեամբ հարուստ, դաստիարակած արեւելեան տասնեակ մը ցեղի զաւակներ եւ անոնց հետ ապրած, չէր կըրնար հաւատալ բնականաբար թէ ութ հարիւր որբերը, թէեւ ամէնքն ալ թրքական անուններով, Թուրքեր ըլլային անխտիր: Ան բացորոշապէս կը զանազանէր Հայը, Քիւրտը եւ Թուրքը: Ու շընորհիւ իր ջանքերուն, վանքին կէս բընակչութիւնը իր ժողովուրդին վերադարձաւ: Չորս հարիւր հայորդիները դուրս եկան Մէհմէտ, Ալի, Քէմալ, Մուսթաֆա, Հասան, Իմին կեղեւներէն ու յիշեցին իրենց մկրտութեան անունները: Հայր Մարթէնի առաջին բարեգործութիւնը եղաւ այդ:

Վանքը պատառաքաղ չունէր: Որբերը բթամատով, ցուցամատով եւ միջնամատով կը ճաշէին: Հայր Մարթէն քաղաքէն ութ հարիւր պատառաքաղ ապսպրեց:

Անուններու ճշդումին աւընթեր՝ տարագրութեան արհաւրալից պատկերները պատռեր էին մի առ մի թմբիրի վարագոյրը հայ որբերու գանկերուն մէջ: Ու վրէժի կայծ էր իյներ Հայկի, Արամի, Արտաշէսի, Տիգրանի, Վարդանի, Վահանի, Տրդատի եւ Թաթուլի անդորր հոգիներէն ներս:

Եւ օրերուն հետ կը յառաջանար ան, վրէժի կայծը, կ'ըլլար հուր, որ կ'ուռճանար, կը ծաւալէր՝ հրդեհելու համար վանքին բոլոր հայորդիները:

Ու երկարեցան անոնց գիշերները: Ինչո՞ւ խաղաղութիւն կ'երգէր յաղթականներու եւ պարտուածներու, շահողներու եւ կորսնցնողներու, զոհերու եւ դժգոհներու ջախջախուած աշխարհը: Հոն, Կիլիկեան այդ մենաստանին մէջ, նահատակներու ժառանգորդները, զաւակները զոհերու, իրենք ալ զոհեր արդէն, անիմանալի եւ անմեկնելի բան մը կը խմորէին իրենց սրտին մէջ:

Վահան, ամէնուն սիրելին եւ օրինակելին, ու ամէնէն խիզախն ու խորիմաստը, Թուլչքի տէր եւ անոնցմէ՝ որ չեն կոչուած ապրելու պատենաւոր կեանք մը, ատենէ մը ի վեր տաղնապալի խռովքի մը անձնատուր՝ ինք իրեն կ'ընդհարէր լուռ ու տխուր:

Յայտնութիւն մը իր ճանկերուն մէջ էր առեր անոր հոգին եւ կը բզկտէր, կը բըզկտէր զայն անխնայ: Պատառաքաղը այդ սպասը հասարակ, այլակերպուած օրին մէկը՝ Վահանի աչքերուն շնորհած էր վրէժխնդրութեան իտէալ գործիքի անակնկալ պատկերը:

Անկէ ի վեր, պատառաքաղը հանգիստ չունէր դերագրգիռ Վահանի ձեռքերուն մէջ դողդոջուն, ուր դարձդարձիկ շարունակ, ան ենթակայ էր պատանիին նայուածքներուն եւ զննութեան մելամաղձոտ, խորաթափանց, մերթ մտածկոտ ու նուաղուն, մերթ խանդավառ ու բըռունցքով:

Ու վրէժխնդրութեան վճռական հրամանը անդիմադրելի դարձաւ: Մովսէսական օրէնքին գործադրութիւնը կը պահանջէր ան: Հատուցում կ'աղաղակէր ան:

Դահիճներուն զաւակները զոհեր դառնան եւ զոհերու զաւակները դահիճներ:

Եւ առտու մը, Եղեւիններու անտառին խորը, քարի մը վրայ բարձրացած՝ Վահան ճառեց հրաբորբ.

— Սիրելի ընկերներ, ալ հերիք է: Պէտք չէ որ այլեւս զաւակներու պէս հեզ եւ գլխիկոր՝ մտիկ ընենք Հայր Մարթէնի սիրոյ, եղբայրութեան եւ համբերատարութեան քարոզները: Մենք պէտք չէ որ հանդուրժենք Աստուածաշունչեան անոր ընթերցումներուն ու մրափենք անոնց առթած մեղկութեամբը: Ու չենք ուզեր երկնային արդարութեան մեզի եղած խոստումը: Հոս է արդարութիւնը եւ մենք մեր սեփական ձեռքերով պիտի խլենք զայն: Իսկ առիկա դժուարին բայց նուիրական պարտականութեան մը կը կոչէ մեզ: Մեր նահատակ ծնողքները մեզմէ հաշիւ կը պահանջեն: Հոս, այս վանքին մէջ մեզի հետ ապրող Թուրքերն ու Քիւրտերը, դահիճներուն յաջորդներ, օր մը մեզ ալ կը ջարդեն: Նախախնամութիւնը կարծես մեզ հոգալով՝ այս առնը օժտեց վրէժի զմայլելի զէնքերով: Այս գիշեր, մեզմէ իւրաքանչիւրը թշնամի մը պիտի մաքրէ: Մէկ պատառաքաղով պիտի աչքերը պայթեցնենք, իսկ միւսով՝ փորոտիքը դուրս թափենք:

Ոչ մէկ ընդդիմութիւն: Մոլեգին վիճակ մը ունէին տղաքը:

Լուրը հասաւ Հայր Մարթէնի: Ու վանքին ութ հարիւր պատառաքաղները նոյն օրն իսկ քաղաք վերադարձուեցան:

Հայր Մարթէն բացաւ Աւետարանը եւ յանուն Յիսուս Քրիստոսի պատուիրեց.

— Սիրեցէք զիմեանս:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

— O —

Գ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Վերջին երեք ուսումնական տարեշրջաններու աշակերտութեան թիւը գրեթէ անփոփոխ մնացած է, քանի հեռացող մեծերու տեղը փոքրեր լեցուցած են: Ներկայ տարեշրջանի արձանագրուածներու թիւն է՝ 70: Կանոնաւոր յաճախողներու միջին թիւն է՝ 50:

Կայ երեք դասարան, հետեւեալ բաժանումներով: Ա. դասարան, ուր կը յաճախեն 5էն մինչեւ 8–9 տարեկան երախաներ. Բ. դասարան՝ 9էն 12 եւ Գ. դասարան՝ 10էն 14 տարեկան երկու սեռէ պատանիներ:

Առաջին դասարանին մէջ (ուսուցչուհի՝ Մարկօ Տէր-Ստեփանեան) փոքրերուն կը սորվեցնեն տառերը ճանչնալ, կարդալ, գրել տարրական չափանիշով:

Երկրորդ դասարանին մէջ (ուսուցիչ՝ Արման Սանոսեան) կը փորձեն թարգմանութեան ճամբով բացատրել իմաստը բառերուն, նախադասութիւններուն, ապա՝ սորվեցնել ուղղագրական կանոններ, Հայոց պատմութիւն եւ քերականութիւն (հոլով, բայ, մակբայ, եղակի, յոգնակի):

Երրորդ դասարանը (ուսուցչուհի Ռոզի Ալեքսանեան) աստիճան մը աւելի բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի, այլ խօսքով Բ. դասարանի դասերը կը շարունակուին յաւելեալ ծանօթութիւններով եւ վարժութիւններով:

Դասաւանդութեանց ժամերն են՝ առաւօտ ժամը 9·30էն 12, կէս ժամուան դադարով:

Օգտագործուած դասագիրքերն են՝ «Սեւան» այբբենարանը, համանուն Բ. տարուան ընթերցարանը եւ «Նոր Սեւան» ընթերցարանը:

Հայոց պատմութեան համար կ'օգտագործուի Հ. Վահան Յովհաննէսեանի Ա. եւ Բ. գիրքերը:

Մեր այն հարցումին, թէ ի՞նչ արդիւնք կուտան երեք տարեշրջաններու վրայ տարածուող դասընթացքները՝ ուսուցչուհի Մ. Տէր-Ստեփանեան եւ ուսուցիչ Ա. Սանոսեան պատասխանեցին, թէ պատանիները բաւական սահուն եւ, անշուշտ, իրենց տարիքի համապատասխան մակարդակով կը կարդան, կը գրեն ու գաղափար մը կը կազմեն Հայոց պատմութեան մասին:

ՇԱՒԻԼ

Աշակերտութեան թիւը աստիճանական նուազում արձանագրած է վերջին երեք ուսումնական տարեշրջաններուն: Անցեալ տարեշրջանին (1973–74) 30 էր, իսկ ներկայիս իջած է 20ի: Համաձայն ուսուցչուհի Տիկին Շինիկճեան-Փափազեանի, անտարբերութիւնը հայերէնի ուսուցման հանդէպ երթալով կը շեշտուի թէ՛ ծնողքներու, թէ՛ աշակերտներու մօտ: Շատեր դժուար կը նկատեն իրենց երախան դըպրոց առաջնորդելը, ուրիշներ՝ կը նախընտրեն, որ իրենց զաւակները հանգստանան Չորեքշաբթի օրերը, եւայլն:

Արձանագրուած աշակերտութեան աւելի քան 20 տոկոսը միջին հաշուով կը բացակայի դասընթացքներէն:

Եկեղեցիին կից փոքր սրահին մէջ մէկ դասարան հաստատուած է զանազան տարիքի եւ մակարդակի աշակերտներու հա-

ԵՒ ՔՍԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

Գրեց՝ ՄԱՅՔԸԼ ԱՌԼԷՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս ըսած էինք Մարտ 29ի եւ 30ի մեր թիւերով, ստորեւ կը սկսինք հրատարակել Մայքըլ Առլէնի (հայր) այն գրութիւնը, որ լոյս տեսած էր 1929 Սեպտեմբերի *Նէշընըլ Մէկըզին*ի մէջ եւ մեծ վրդովում պատճառած Հայերուն: Թարմացնելու համար յիշողութիւնները, ըսենք որ Մարտ 29ին եւ 30ին, վերիրատարակած էինք 1930 Մարտ 23 եւ 30ի «Յառաջ»ներէն նախ Հրանտ Սամուէլի տեսակցութիւնը, ապա Մայքըլ Առլէնի նամակը «Յառաջ»ին, այդ հարցին կապակցութեամբ: Նոյն տարուան Փետրուար 15էն 28 «Յառաջ» ամբողջութեամբ հրատարակած էր «Եւ քսան տարեկան էի» գրութիւնը, զոր կ'արժէ կրկին կարդալ ... առանց վրդովելու.—

Լաւ է նկատի չառնել զանոնք, որ կ'ըսեն մեզի թէ կեանքը բոլորովին հարուածներէ, ճեղքերէ կը կազմուի, քանի որ յաղթանակներ ալ կան, որոնք այնպէս մը բաժնուած են, որ կարող կ'ըլլեն մեզ մերթ ընդ մերթ բարձրանալ վհատութեան ճահիճէն եւ պատշաճ հպարտութիւն մը ունենալ մեր անձին մէջ:

Արդ, աւելորդ է ըսել թէ երկու տեսակ գլխաւոր յաղթանակներ կան — յաղթանակները մեր անձին վրայ զորս անդադար հաւաքելով մեր հոգիներուն փրկութիւնը պիտի շահինք հանդերձեալ աշխարհին մէջ, եւ ա՛յն յաղթանակները զորս կը տանինք ուրիշներուն վրայ, եւ որոնք շատ աւելի հաճելի են, բայց հանդերձեալին մէջ, ո՛րքան քիչ խօսինք անոնց վրայ՝ այնքան լաւ է: Այս մասին մեր խօսքը դադրեցնելէ առաջ, աւելցնենք թէ ամէնէն զովելին մարմնին վրայ տարուած յաղթանակն է, որովհետեւ ասով ամօթահար կ'ըլլայ սատանան, եւ Քրիստոնէութեան վարդապետութիւնները մեծապէս կը յաջողին:

Բայց այդպիսի յաղթութիւններ դիւրաւ չեն շահուիր, եւ երիտասարդ մը ի՞նչպէս ժամանակ եւ համբերութիւն պիտի գտնէ շահելու համար զանոնք, երբ իր ընելիքը ճամբայ մը գտնել է աշխարհի մէջ, աշխարհ մը՝ ուր երիտասարդը իր խառամբերութիւններով չի դատուիր այլ իր գործունէութիւններով: Եւ սակայն կը պատշաճի նաեւ դեռատի կիներուն, թէեւ անոնց գործունէութիւնները պէտք չէ չափազանց յուսահատական բնոյթ ունենան՝ ինչ որ վերջ ի վերջոյ փաթթարագոյն կ'ըլլայ իրենց համար:

Երբ մեր տարիքը կ'առնենք եւ ետեւ կը նայինք անցեալ յաղթանակներու վըրայ, կը տեսնենք, որ անոնք թառամելու ձեւ մը ունին. եւ կ'ըսենք.— «Ցնո՛րք, ո՞ւր է եղեր ամէնը»... Բայց յաղթանակ մը կայ, զոր կրնամ վերակոչել հաճոյքով այսօր ալ, եւ միակն է զոր պէտք է վերակոչեմ՝ անհաշիւ գլխագիր վանելով — ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ:

Ի՞նչ մոգական բառեր են ասոնք — Մայիս Մէկ, քանի՛ն բուրումնալէտ՝ երիտասարդութեամբ եւ գարունով եւ գարնանագայր տենդով: Կը բաւէ, որ ըսեմ զանոնք միայն, եւ ահա աչքերուս առջեւ կ'ոգեկոչուի բարձր, գեղանի յուսահատիչ դէմքը Փրիսիլա Բիվըրի, ի՞նչպէս կը շարժէր դրան առջեւ Մոնթ Էճըլ ճաշարանին, ուր նստած իրեն կը սպասէի, երկարասրունք անժպիտ աղջիկ մը՝ փոքր բոսորագոյն գլխարկով պսակուած: Ամառ էր, երբ կիներ մեր աչքերը կը զուարթացնէին բոսորագոյն գլխարկ կրելով, փողոցները ման գալով կակաչներու եւ ջահերու պէս բոցավառ, մինչ այսօրուան օրս անոնք կարծես հպարտութիւն կ'իմանան մեր աշխոյժը պաղեցնելով՝ յոտից գլուխ ու զգեստաւորուած: Բայց ասիկա մեծ նիւթ մըն է, որ մեզ կը հեռացնէ այն հեշտալի վայրկեանէն՝ երբ Փրիսիլա Բիվըր մտաւ Մոնթ Էճըլ իրեն հետ բերելով արեւուն ոսկին:

«Կը ցաւիմ ուշ մնալուս», ըսաւ, եւ իր պայուսակէն հանեց կրիայի պատեանէն շինուած փոքրիկ սանտր մը եւ սկսաւ սանտրել իր բոսոր գլխարկէն վար ականջներու վրայ ինկած ոսկի խոպոպիքը, մէկ զանգուր միայն առ մէն մի ականջ, բայց անոր ենթարկուած նեղութիւնը տեսնելով կ'ըսէիք թէ երկոտասնեակներով զանգուրներ կան:

Ի՞նչ օր էր, գարնանային այն առոյգ օրերէն մին՝ երբ սիրտը կը վերանայ թեթեւ հովէն, որ ի սպառ կը փչէ, կը տանի ձմեռը, եւ կլոր ճերմակ ամպերը երկնքին մէջ գոգցես կ'ըսեն իրարու — «Եկէ՛ք, օ՛ն, եկէ՛ք»: Բայց այդ Մայիս Մէկին աչք չունէի տիրող օդերեւութաբանական պայմաններու, այլ միմիայն Փրիսիլայի յուսահատիչ գեղեցկութեան համար: Վերջապէս, զինքն ունէի քովս, վերջապէ՛ս: Այս տողերը կարդացողներդ չէք կրնար հասկնալ, թէ ո՛րքան նշանակութիւն ունի այս ինծի համար: Եւ այսպէս, իր ընկերութենէն հրճուալից, ինքզինքս տուի «տօնական տրամադրութեան» մը, ինչպէս կ'ըսեն լրագիրները, եւ ի՜նչ անոյշ տրամադրութիւն է ան:

(1 – Շար.)

մար: Ուսուցչուհին միաժամանակ կը զբաղի նոյն դասարանի քանի մը բաժիններու աշակերտներու հետ՝ համախմբուած տարիքի եւ մակարդակի հաշուով: Մինչեւ կէսօր երեք ժամ, իսկ կէսօրէ ետք մէկուկէս ժամ հայերէն լեզու կը դասաւանդուի: Պէտք է ընդգծել, թէ աշակերտութեան մէկ մասը առաւօտ, իսկ միւս մասը կէսօրէ ետք դպրոց կը յաճախէ: Անկէ զատ, ծնողքներ կան, որ իրենց յարմար ժամուն դպրոց կը բերեն կամ կը տանին երախաները:

Ուսուցչուհին կը սորվեցնէ գրել-կարդալ, քիչ մը ուղղագրական կանոններ, երգ - արտասանութիւն, երբեմն ալ կը ներկայացնէ դրուագներ Հայոց պատմութենէն:

Տարեշրջանի մը դասաւանդութեան արդիւնքը.— Սկսնակները պարզ բառեր կը կարդան սահուն կամ նուազ սահուն: Ամէնէն յառաջադէմները բաւարար չափով կը կարդան եւ իրենց կարդացածն ալ կը հասկնան, նոյնպէս բաւարար:

Ձանազան դասագիրքեր կը գործածուին: Աշոտ Տէր-Գրիգորեանի «Այբբենարան» Ա. գիրքը, 1971ի հրատարակութիւն եւ նոյն հեղինակին վերոյիշեալ դասագիրքին առաջին՝ 1964ի հրատարակութիւնը: Բարձր կարգի աշակերտները կ'օգտագործեն «Մայրենի լեզու»ի Ա. հատորը, իսկ աւելի բարձր կարգերունը նոյն դասագիրքին Գ. հատորը:

Ուսուցչուհիին կարծիքով՝ արդիւնքը չի համապատասխաներ թափուած ճիգին:

ՎԱՆՆԵՕ

Երեք տարիէ ի վեր աշակերտութեան թիւը կայուն է՝ 27 արձանագրուած եւ ներկաներու միջին թիւ 23: Տարիներ առաջ 32-35 աշակերտ ունէր:

Աշակերտներուն մէկ մասը, շուրջ 8 հոգի, դպրոց կը յաճախէ առաւօտ ժամը 9էն 12, իսկ միւս մասը՝ 14-15 հոգի, կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն չորսուկէս:

Ուսուցչուհին է Տիկին Հ. Պալըգճեան:

Աշակերտութեան տարիքն ու մակարդակը այլազան պատկեր կը պարզէ եւ ուսուցչուհին հարկադրուած է դասի ժամանակ զբաղիլ թէ՛ սկսնակներով, թէ՛ քիչ շատ գրել - կարդալ գիտցողներով ու նաեւ աւելի լայն ծանօթութիւններ ունեցող աշակերտներով: Այլ խօսքով՝ երեք մակարդակ մէկ դասարանի մէջ եւ միաժամանակ:

Կանոնաւոր չեն նաեւ աշակերտներէն ոմանց դասարան յաճախելու ժամերը: Ոմանք մէկ ժամուան համար կուգան, ուրիշներ դասաժամի աւարտէն առաջ կը մեկնին այլ եւ այլ պատճառներով:

Սկսնակները կը սորվին տառերը ճանչնալ, բառեր արտասանել, զանոնք հասկնալ: Աստիճան մը աւելի մակարդակի վրայ գտնուողները կը հետեւին շարադրութեան, ուղղագրութեան եւ քերականութեան դասերու (բայերու հոլովներ եւայլն):

Արդիւնքը գոհացուցիչ է, ըստ ուսուցչուհիին, քանի աշակերտներէն ոմանք առանց ուղղագրական սխալի պարզ նախադասութիւններ կը կազմեն, կը կարդան բաւական սահուն եւ կը թարգմանեն իրենց կարդացածը:

Այսուհանդերձ, ուսուցչուհիին համաձայն նոյն աշխատանքը տարիներ առաջ աւելի արդիւնաւէտ կը դառնար: Ծնողքներու հետաքրքրութիւնը դպրոցին հանդէպ աւելի շեշտուած էր, աշակերտները կանոնաւոր կը յաճախէին դպրոց եւայլն:

Օգտագործուած դասագիրքերն են «Այբբենարան» Ա. եւ Բ. գիրք (հեղինակ՝ Աշոտ Տէր-Գրիգորեան), «Մայրենի լեզու» Բ. տարի:

ՊՈԽԱ - ՔՈԼՈՄՊ

Վերջին երեք տարիներու արձանագրուած աշակերտութեան թիւը մօտաւոր կերպով կայուն վիճակ կը ներկայացնէ: Ներկայի թիւն է՝ 23: Կանոնաւոր յաճախողները միջին հաշուով 15 հոգի են:

Միօրեայ դպրոցին մէջ առաւօտուն երկուքուկէս, իսկ կէսօրէ ետք երկու ժամ հայերէն լեզու կը դասաւանդուի: Կողք կողքի կը նստին 5էն 14 տարեկան աշակերտներ, մէկ դասարանի մէջ, որոնց հայերէնի մակարդակը երեք յաջորդական կարգերու կը համապատասխանէ: Ուսուցչուհին՝ Օր. Մայտա Մարգարեան սկսնակներուն կը սորվեցնէ հայերէն տառերը ճանչնալ, իսկ երկրորդ տարեշրջանի աշակերտներուն ալ՝ գրել-կարդալ. երրորդ տարեշրջանի աշակերտներուն մօտ կը զարգացնէ ընթերցանութիւնը, տարրական ուղղագրական կանոններու բացատրութիւններով: Շատ քիչ քերականութիւն կ'ուսուցանէ:

Օգտագործուած դասագիրքերն են՝ Աշոտ Տէր-Գրիգորեանի «Այբբենարան»ի Ա. եւ Բ. գիրքերը եւ յառաջացեալներուն համար՝ «Մայրենի լեզու» (Ձ. Ալիքսանեան, Սարմէն, Գ. Հատտիտեան):

ՓԱՐԻԶ ՔԱՂԱՔԸ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9.30էն 12, եկեղեցւոյ առաջնորդարանը: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրուած աշակերտներու թիւն է 33, իսկ ներկաներու միջին թիւը՝ 20: Աշակերտութեան թիւը նուազում արձանագրած է. արդարեւ երեք տարի առաջ եւ անոր յաջորդող երկու տարիներուն 45 աշակերտ կար, որուն հազիւ հինգը կը բացակայէր: Նախորդ տարիներուն տարիքի միջինն ալ աւելի բարձր էր:

Դասաւանդութիւնները կը կատարուին երկու անջատ դասարաններու մէջ. սկսնակներուն, որոնց թիւը 18 է, Օր. Տիգրիս Պեզիրճեան կը ծանօթացնէ հայերէն տառերը, կը բացատրէ պարզ բառերու իմաստը: Բ. դասարանը, բաղկացած 15 2 սեռէ պատանիներէ, կարդալ-գրել կը սորվի, կը ծանօթանայ ուղղագրական կանոններու, քերականական օրէնքներու՝ յոդնակի, բայ, եւայլն, որպէսզի նախադասութիւններ կազմէ: Ուսուցչուհին է

Օր. Սիլվա Էլմաճեան:

Զոյգ դասարաններուն մէջ ալ Հայոց պատմութենէն դրուագներ կը ներկայացուին:

Սկսնակներու դասարանը յաճախողներու տարիքը 5էն 10, իսկ Բ. կարգինը՝ 13էն 17 է: (Երեք աշակերտ 16-17 տարեկան չորրորդ տարին ըլլալով դպրոց կուգան):

Օգտագործուած դասագիրքերն են Աշոտ Տէր-Գրիգորեանի «Այբբենարան»ի Ա. եւ Բ. դասագիրքերը եւ «Մայրենի լեզու» Բ. տարի:

Ժ. Մ.

ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի առաւօտ, Յունիս 22ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ 1915 Յունիս 15ին, Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակը կախաղան հանուած քսան Հնչակեան հերոսներու յիշատակին:

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարել տուած էր Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի մարմինը:

Գիւտ Եպիսկ. Նազգաշեան իր քարոզին մէջ շեշտեց, թէ քսան հայրենասէրները կախաղան բարձրացան, որովհետեւ իրենց հայրենիքին եւ ժողովուրդին իրաւունքները կը պաշտպանէին. պէտք է յարգել մեր հերոսներու յիշատակը ամուր կառչելով մեր ազգային աւանդութիւններուն, լեզուին, եկեղեցիին, ժողովուրդին եւ հայրենիքին: Քարոզին մէջ անդրադարձաւ նաեւ մեր մեծ Թարգմանիչներուն՝ Թարգմանչաց տօնին առթիւ, ընդգծելով անոնց կատարած սքանչելի գործը հայ լեզուին եւ մշակոյթին յարատեւութիւն պահելով:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Պուքրէշ լոյս տեսնող «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթին 25ամեակին առթիւ Յունիս 6ին, Ռումանիոյ Լրագրողներու Միութեան կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ մը՝ նուիրուած թերթին: Ներկայ գտնուած են Պուքրէշի օրաթերթերու եւ հրատարակութեանց պատասխանատուներ, խմբագիրներ, ընթերցողներ, ինչպէս նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Բացման խօսքը արտասանած է Ռումէն Լրագրողներու Միութեան փոխ-նախագահը՝ Միրչա Ռըտուլեսքու: Շաբաթաթերթին հակիրճ պատմականը ըրած է «Նոր Կեանք»ի խմբագրապետը՝ Թադէոս Շիշմանեան:

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահը, Պ. Ալեք Մանուկեան, Յունիս 16ին այցելեց Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը եւ մօտէն ծանօթացաւ...

Հ. Բ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահը, Պ. Ալեք Մանուկեան, Յունիս 16ին այցելեց Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը եւ մօքերու փոխանակութիւն ունեցաւ տեսչութեան եւ խնամակալութեան հետ, մտերիմ ճաշի մը շուրջ:

Վարժարանիս տեսչուհի Օր. Հ. Գարագաշեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, արտայայտուեցան նաեւ Օր. Հ. Գալուստեան, Պ. Հ. Մոմճեան, Ռ. Զըրբաշեան եւ Պ. Ալեք Մանուկեան:

Բարեգործականի նախագահը այս առթիւ շեշտեց հայկ. վարժարաններու արդիւնաւորման կարեւորութիւնը: Հայկ. վարժարանը պէտք է անպայման աւելի լաւ պայմաններ ընծայէ հայ տղոց եւ աղջիկներուն քան օտար վարժարանը: Հայը այլեւս գաղթական չէ ու պէտք է մեծ տեսնէ եւ իրագործէ լաւագոյնը: Այս ոգիով եւ ըմբռնումով կը շինուին Ամերիկայի հայ վարժարանները ու այս ըմբռնումը պէտք է կիրարկուի բոլորին կողմէ, ամէն կողմ:

Փոքրիկ աղջնակներ շատ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանութիւններ ըրին, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով Պ. Մանուկեանի, որ ճաշէն ետք, տեսչուհիին եւ խնամակալութեան անդամներու առաջնորդութեամբ այցելեց դասարանները, ննջարանները և սրահը, այսինքն ամբողջ վարժարանը: Այս այցելութեան ընթացքին հաստատեց թէ վարժարանի կարգ մը մասերը հիմնական նորոգութեան կը կարօտին: Լաւագոյն է անշուշտ կարենալ տարբեր շէնքերու մէջ պահել դասարանները եւ ննջարանները: Այս ամբողջը սակայն նիւթական լայն միջոցներու կը կարօտի եւ կը խորհինք թէ Պ. Մանուկեան անտարբեր չմնաց այդ կացութեան: Այցելութենէն ետք, մտերիմ խօսակցութեան մը ընթացքին պատասխանատուներուն հետ, Պ. Ալեք Մանուկեան կարգ մը թելադրութիւններ ըրաւ ու գործնական առաջարկներ զորս Խնամակալութիւնը լրջօրէն պիտի ուսումնասիրէ նախքան նոր ծրագիր մը հրապարակելը:

Հայ վարժարանը կարեւորագոյն ազդակն է սփիւռքի հայութեան պահպանման եւ յարատեւութեան համար եւ գիտակից հայը երբեք չի զլանար իր օժանդակութիւնը բերելու համար: Աղջկանց վարժարան մը, որ վաղուան հայ մայրը պիտի պատրաստէ, ալ աւելի ծանր առաքելութիւն մը ունի, որու համար որեւէ զոհողութիւն երբեք շատ չէ:

Վստահ ենք որ երբ Խնամակալութիւնը հանրութեան պարզէ իր մտահոգութիւններն ու առաջադրանքները, մեծ բարերարներէն զատ, ժողովուրդն ալ կը բերէ ինչպէս միշտ, իր մասնակցութիւնը որպէսզի ապրի՝ վարժարանը հայկական:

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (147)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Է.

ԻՆԿՈՂ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

Այս միջոցին Միլլա դէպի Լուչիոլա ծռելով անոր ձեռքերը բռնեց:

— Այո, ըսաւ Լուչիոլա, քու բարեկամութիւնդ կազդուրեց ու զօրացուց զիս եւ չթողուց որ մեռնիմ... Օր մը սոսկալի աղէտ մը եկաւ ընտանիքիս գլխուն... զգացի որ զիս այն անիծեալ ընկերութեան միացնող բոլոր կապերը մէկ հարուածով կը խզուէին, եւ փախայ ըստ բախտի, սրտիս վրայ ունենալով սոսկալի վէրք մը... տեսէք, Տիկին, տակաւին քանի մը վեց տարու չկամ, եւ այլեւս բանի մը չէի հաւատար, ո՛չ առաքինութեան, ո՛չ ուղղամտութեան եւ ոչ սիրոյ...

Եւ Լուչիոլա գլուխը խոնարհեցուց դառնապէս լալ սկսելով:

Հայտէ զայն կուրծքին վրայ սեղմեց մեղմիկ եւ ականջին ի վեր ըսաւ.

— Սիրոյ չհաւատա՞լ, խե՛ղճ քոյր: Արդեօք որքա՛ն տառապեցաք:

— Այնպիսի տանջանք մըն էր այս, որ զգացողները կրնան հասկնալ, աշխարհի մէջ կ'ապրի իբրեւ ընդարձակ մենութեան, առանց յոյսի, առանց ապագայի, եւ արհամարհանքէ ուրիշ զգացում չէի ճանչնար... միայն արհեստը ուժ կու տար ինծի եւ կ'օգնէր որ ապրիմ: Ո՛հ, երբ խաղական բեմերու վրայ կ'երգէի վարպետներու հիանալի հրաշակերտները, այնպէս կը թուէր թէ անծանօթ հորիզոններու մէջ կը թեւակոխէի... ծափահարութիւնները չէի լսեր եւ պսակները քիչ կարեւորութիւն ունէին ինծի համար: Իմ վրաս եղածը տեսակ մը արբշռութիւն էր, որ զիս իրականութենէն կը յափշտակէր, եւ երբ կեցցէները կը հարկադրէին զիս նորէն երկրիս վրայ իյնալու, կ'անիծէի մարդիկ, որ զիս Աստուծմէ կը գողնային...

Լուչիոլա ոտքի ելեր էր եւ իր նայուածքին մէջ տեսակ մը յափշտակութիւն կար:

— Օր մը մէկն իմ ներկայութեանս խումբ մը յիմարներու խօսքը ըրաւ — զանոնք այսպէս կը կոչէին որոնք իրենց կեանքը վտանգի տակ դնելով, Նափոլիի ցամաքը ելեր էին՝ իրենց եղբայրները բռնապետութենէն ազատելու համար... Քանի՞ հոգի էին, քսան, առ առաւելն երեսուն... մտիկ կ'ընէի եւ լսածիս չէի հաւատար տակաւին... սակայն ճշմարիտ էր, կային մարդիկ, որ ամէն ինչ կը զոհէին արդարութիւնը պաշտպանելու համար... Ճշմարիտ խանդ մը եկաւ վրաս ... Գիշերանց մեկնեցայ ընկերուհիիս՝ սիրելի Միլլային հետ, որ այնքան տկար եւ վեհերոտ կ'երեւէր որ առիւծի նման աներկիւղ էր վտանգին առջեւ...

— Այո, ըսաւ Միլլա պարզօրէն, գուն ուր որ երթաս՝ ես ալ կուգամ... քու քովդ եղած ատենս վախն ի՛նչ ըսել է, չեմ գիտեր...

— Գիշեր ատեն էր... դիպուածով կ'երթայինք... յանկարծ հրացանի պայթիւններ, կատաղութեան աղաղակներ, բարկութեան ճիչեր լսեցինք... այն մարդը որ ոսկիի փոխարէն հաւանած էր մեզի առաջնորդել, փախաւ... ձիերնիս քառատրոփ քշեցինք դէպի աղմուկին եկած կողմը... Քալապրիոյ մէջ՝ Քորթոնի մօտ էր... յանկարծ սոսկալի տեսարան մը տեսանք...: Գիշեր էր, լուսնի լոյսով... մէկ քանի հոգի կատաղութեամբ կը պաշտպանէին ինքզինքնին թիւով հարիւր անգամ շատ թշնամի խումբի մը դէմ: Այս քաջերէն ամէն մէկը ժայռի մը վրայ կանգնած էր սուսերամերկ եւ իր ընկերները կը գրգռէր կռուելու... յանկարծ տեսայ որ երերաց եւ անհետացաւ: Չեմ գիտեր թէ ինչու ինծի այնպէս թուեցաւ թէ զայն զարնող հարուածը սիրտս ծակած էր... ամէն բան մոռցայ, ձիէս վար ցատքեցի եւ վազեցի այն կողմը, ուր ինկած էր...

Լուչիոլա պահ մը լռեց եւ ձեռքը սրտին վրայ դրաւ անոր բաբախիւնները զսպելու համար:

— Ժայռին տակը տեսակ մը անդունդ կար. թշուառը հոն ինկեր էր: Չեմ գիտեր թէ ինչպէս կարողցայ մինչեւ հոն իջնել, ինչպէս կրցի եղունգներովս անհարթ քարերէն կախուիլ, եւ թէ ինչպէս հասայ այն խոռոչին քով, որուն եզերքը մարմինը կանգ առած էր... Ա՜հ, վայրկեաններ կան, որ գերբնական ուժ մը կուգայ մարդուս վրայ: Մարդ ըրածը ինքն ալ չի գիտեր... Կը բաղձայ եւ այս բաւական է, Միլլա որ դիտաւորութիւնս հասկցած էր, անդունդին եզերքը ծռելով մետաքսէ երկար գօտի մը նետած էր, որ մինչեւ ինծի հասաւ: Կը կրկնեմ թէ իրաւունք չունիմ բոլոր այս բաները ըսելու, որովհետեւ կեանքիս վրայ կ'երդնում թէ ինչ հրաշքով կրցանք վիրաւորը ազատել, չեմ գիտեր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Քանէն (Ծովային Ալպեաններ), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Վահանեան իրենց մօր՝ երէցկին Պապայեանի յիշատակին 100 Փր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Փր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը Պետրոս Սարգիսեանէ ստացած է 50 Փր. իր մօր եւ եղբօր յիշատակին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀՌՈՄ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱԹ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՄԵԿՆՈՒՄ «Շարլ տը Կօլ» օդակայանէն դէպի Վենետիկ, Հինգշ. Յուլիս 3 ժամը 11.30ին: Ժամանում Վենետիկ ժամը 13.20ին:

ՄԵԿՆՈՒՄ Վենետիկի օդակայանէն դէպի Հռոմ Երկուշաբթի Յուլիս 7 ժամը 11.20ին: Ժամանում Հռոմ ժամը 12.50ին

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. Ղազարու մայրավանքը, Մ. Ռափայէլեան վարժարան եւ Վենետիկի յուշարձանները:

ՀՌՈՄԻ մէջ հանդիպում Միջին Արեւելքէն ժամանած ուրիշ հայ ուխտաւորներու հետ, այց սրբատեղիներու, քաղաքին յուշարձաններուն եւ ունկնդրութիւն Սրբազան Քահանայապետին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Հռոմի Ֆիումիչինօ օդակայանէն Հինգշաբթի Յուլիս 10 ժամը 11.50 ժամանում Փարիզ «Շարլ տը Կօլ» ժամը 13.30ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 1250 ՖՐ.

Այս գինը իրաւունք կու տայ ճամբորդութեան սաւառնակով Փարիզ – Վենետիկ – Հռոմ – Փարիզ:

Բնակութիւն եւ ճաշ Վենետիկի եւ Հռոմի մէջ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարան

6 ter, rue Charlot — Paris (3e)
Tél. 278-31-93 de 8 h. à 12 h. 30)

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ Յունիս 25:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Էտուար Մատիլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոստիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր՝ Արթին Մուրատեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Ռուբէն Պահատուրեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Տիկին Սաթենիկ Պահատուրեանի մահուան տխուր առիթով:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14 Սէնթ Օնորին տէ Փէրք

փակուած են արձանագրութիւնները

Ա. խումբը կը մեկնի Չորեքշաբթի Յուլիս 2ին: Արձանագրուող մանուկներու ծնողքներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ, Մէթրօ Քատէ:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանէն դէպի

Ile Jersey

վերապահուած միայն ծնողքներուն

14 ՅՈՒԼԻՍ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԼԻՍ 13

Գեղարուեստական բաժին — երգ, պար, արտասանութիւն եւ ֆիլմ

Շամփուրով խորոված (պատրաստուած Կարմիր Խաչուհիներու կողմէ)

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 2, 985-36-53

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC

AÉROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART :
4 Juillet
18 Juillet
1er Août
15 Août
5 Septembre
19 Septembre

RETOUR :
17 Juillet
31 Juillet
14 Août
28 Août
18 Septembre
2 Octobre

F 2500

Départ : 3 Octobre
7 Novembre
26 Décembre

Retour : 16 Octobre
20 Novembre
8 Janvier 76

Ces prix comprennent :
— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԷՆ, Յուլիս 1, Երեքշաբթի առտու ժամը 7.30ին Փորթ տ'Օրլէանէն 10-12 Ավընիւ Փօլ-Ափէլ (Թէնիսին մօտ):

ԼԻՈՆԷՆ Յուլիս մէկ, ժամը առաւօտեան 7.30ին, Հայոց եկեղեցիէն, 295 ռիւ Պուալօ:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ խումբը կը մեկնի Յուլիս մէկին, առաւօտեան 5ին, Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի խումբը, այս Երկուշաբթի, Յունիս 30, ժամը 21ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Երեքշաբթի, Յուլիս 1, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 21ին:

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

800 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Փերուզ Գազանճեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Մարտիրոսեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկին Գր. Շիրինեան 30, Տէր եւ Տիկին Մ. Մանուկեան, Յակոբ Մարտիրոսեան 20ական, Մարի Պօյաճեանի թաղման առթիւ Տիկին Պայծառ Տէրտէրեան, Տիկին Թամամ Չէօրտիւքեան, Մանկասար Սարգիսեան 10ական, Տիկին Տիգրանուհի Մարաշլեան 20, Պր. Անդրանիկ Ծերունեան 25: Գէորգ Տէր-Գէորգեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Մարսէլ Մխիթլեան եւ Յակոբ Մանուկեան 50ական, Անդրանիկ Վարդանեան, Մարսէլ Պէրպէրեան, Մանուկ Մանուկեան, Ժանօ Սարգիսեան 30ական (եւ 30 դպրոցին): Աւետիս Մարտիրոսեանի թաղման առթիւ Մանկեան եղբարք (Ս. Ժերոմ), Տէր-Մինասեան եղբարք (Ս. Ժեռոմ) 50ական, Պօղոս Ատիշեան 10, Պր. Հրանդ Չելէկեան (դպրոցին) 50:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՅԿ. ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ուրբաթ, Յուլիս 4, ժամը 20.30ին -
MUSEE GUIMET
Place d'Iena, Paris 8 — Métro Iena

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Վր. Փափազեանի՝

ԺԱՅՌԸ

(La Falaise, sous-titres français)

ՄԿՆԻԿԸ

(LA SOURIS)

Dessin animé en couleurs

ENTREE 12 FRANCS

Billets en vente chez :

Chirinian, 36 rue de Cléry, Paris 2e
Tél. : 231-49-78
Massis, rue Saulnier, Paris 9e,
Elékian, 32, rue de Trévise, Paris 9e
824-63-46
Benlian, 53 bis, Bl. Rodin, Issyles-Moulineaux, Tél. : 642-05-82
Boyadjian, 121, rue Etienne-Dolet, Alfortville
Djizmedjian, 31, rue Paul-Déroulède, Bois-Colombes, Tél. 781-09-72
Sourenian, 7 rue Rollin, Paris 5e, Tél. 325-04-13